

I TY MOŻESZ ZROZUMIEĆ BIBLIĘ!

***Nadzieja w trudnych
czasach — ostatnia kurtyna:
Apokalipsa***

BOB UTLEY
PROFESOR HERMENEUTYKI
(INTERPRETACJI BIBLIJ)

*SERIA KOMENTARZY DO BIBLIJ W FORMIE
PRZEWODNIKA DO SAMODZIELNEGO
STUDIOWANIA
NOWY TESTAMENT, TOM 12*

MARSHALL, TEXAS: BIBLE LESSONS INTERNATIONAL 1998
(WERSJA 2007, 2011)

SPIS TREŚCI

Od autora: w jaki sposób te komentarze mogą ci pomóc?	i
Przewodnik do czytania Biblii: osobiste poszukiwanie weryfikowalnej prawdy.....	iii
Wykaz skrótów zastosowanych w niniejszym komentarzu.....	xi
Komentarz:	
Kluczowy artykuł wstępny (Dlaczego chrześcijanie mają tak wiele dogmatycznych interpretacji Apokalipsy?)	1
Wprowadzenie do prorocत्व starotestamentowych.....	7
Wprowadzenie do Apokalipsy.....	11
Apokalipsa 1	21
Apokalipsa 2 – 3.....	46
Apokalipsa 4 – 5.....	87
Apokalipsa 6 – 7.....	106
Apokalipsa 8 – 9.....	119
Apokalipsa 10 – 11	128
Apokalipsa 12 – 14.....	146
Apokalipsa 15 – 16.....	175
Apokalipsa 17 – 18.....	190
Apokalipsa 19.....	200
Apokalipsa 20.....	216
Apokalipsa 21 – 22.....	225
Aneks 1: Krótkie omówienie greckich terminów gramatycznych.....	241
Aneks 2: Krytyka tekstu	250
Aneks 3: Słowniczek	253
Aneks 4: Oświadczenie natury doktrynalnej	262
Aneks 5: Wykres poglądów millenarnych	263
Wiersz o Apokalipsie.....	267

TEMATY SPECJALNE W APOKALIPSIE

Mesjasz, 1:1	23
Bliski powrót, 1:1	23
Symboliczne liczby w Biblii, 1:4	25
Kościół (<i>Ekklesia</i>), 1:4	27
Siedem Duchów, 1:4.....	28
Pierworodny, 1:5	28
<i>Kerygma</i> wczesnego Kościoła, 1:5	29
Chrześcijaństwo jest zbiorowe, 1:6	30
Na wieki (grecki idiom), 1:6.....	31
Na wieki (' <i>olam</i>), 1:6.....	31
Amen, 1:6	32
Nadejście z obłokami, 1:7	33
Obrzędy żałobne, 1:7.....	34
Imiona Boże, 1:8	35
Królestwo Boże, 1:9	38
Rogi używane w Izraelu, 1:10	39
Gdzie są zmarli?, 1:18	43
Opisywanie Boga w ludzkich kategoriach (antropomorficzne słownictwo), 2:1	51
Poznać, 2:2	53
Wytrwałość, 2:2.....	54
Greckie określenia na badanie, 2:2.....	56
Ucisk, 2:9.....	59
Poziomy nagród i kary, 2:10.....	62
Imię Pana, 2:13	64
Wiara, wierzyć, zaufanie, 2:13	65
Izrael (imię), 2:14	66
Syn Boży, 2:18	68
Kobiety w Biblii, 2:20	70
Serce, 2:23	73
Wyznanie, 3:5.....	77
Stosowanie słowa „drzwi” w NT, 3:7.....	78
<i>Archē</i> , 3:14	81
Bogactwo, 3:17.....	82
Ewangelikalna tendencyjność Boba, 4:1	89
Niebo, 4:1	90
Starszy, 4:4	93
<i>Cherubim</i> , 4:6.....	94

Święci, 5:8	99
Okup/Odkupić, 5:9	101
Królowanie w Królestwie Bożym, 5:10	103
Monety znajdujące się w obiegu w Palestynie za czasów Jezusa, 6:6	109
Pieczęć, 7:2.....	113
Liczba dwanaście, 7:4.....	114
Tajemnica, 10:7	132
Proroctwa ST, 10:7	132
Czterdzieści dwa miesiące, 11:2.....	137
Duch w Biblii, 11:11	140
Ten dzień, 11:18	144
Szatan, 12:3	149
Walka na niebie, 12:7	152
Osobowe zło, 12:9	153
Powrót Jezusa w każdej chwili vs. jeszcze nie (paradoks NT), 12:12.....	156
Ludzkie rządy, Wprowadzenie do rozdziału 13	158
Niewinny, nieskalany, 14:5	166
Godzina, 14:7	168
Alkohol i alkoholizm, 14:10.....	170
Chwała, 15:8.....	179
Nowotestamentowe proroctwa, 16:6	180
Ogień, 16:8	183
Demon (duch nieczysty), 16:13.....	185
Drugie przyjście Chrystusa, 16:14.....	186
Niszczyć, rujnować, psuć (<i>ftheirō</i>), 19:2	202
Wierzyć, zaufanie, wiara i wierność w ST, 19:4	202
Prawda (konceptja) w pismach Jana, 19:11	208
Prawdziwy (określenie) w pismach Jana, 19:11	209
Sprawiedliwość, 19:11.....	209
Tło terminu <i>Logos</i> , 19:13	212
Jezus Nazarejczyk, 22:16	236
Trójca, 22:17.....	237
<i>Maranatha</i> , 22:20	239

OD AUTORA: W JAKI SPOSÓB TE KOMENTARZE MOGĄ CI POMÓC?

Interpretacja Biblii jest racjonalnym i duchowym procesem zmierzającym do zrozumienia tego, co miał na myśli starożytny autor natchniony, w taki sposób, aby przesłanie od Boga mogło być pojęte i zastosowane w naszych czasach.

Duchowy wymiar tego procesu jest trudny do zdefiniowania. Z pewnością zawiera w sobie pozostawienie miejsca na Boże działanie i otwartość na Bożą łaskę. Musi zaistnieć głód:

(1) Boga, (2) poznania Boga oraz (3) służenia Bogu. Proces ten obejmuje modlitwę, wyznawanie grzechów oraz gotowość do zmiany stylu życia. Duch Boży pełni zasadniczą rolę w procesie interpretacji, ale to, dlaczego gorliwi, pobożni chrześcijanie rozumieją Biblię na różne sposoby, pozostaje zagadką.

Łatwiej ująć racjonalną stronę tego procesu. Powinniśmy konsekwentnie i rzetelnie podążać za tekstem i nie pozwalać, aby nasze osobiste i wyznaniowe uprzedzenia wpływały na to, jak go rozumiemy. Wszyscy jesteśmy uwarunkowani historycznie. Nikt z nas nie jest obiektywnym i neutralnym interpretatorem Biblii. Niniejszy komentarz przedstawia starannie opracowany racjonalny proces, obejmujący trzy zasady interpretacji. Są one skonstruowane w taki sposób, aby pomóc nam przewyciężyć nasze uprzedzenia.

Pierwszą zasadą jest odnotowanie tła historycznego, w którym została napisana dana księga Biblii, oraz szczególnych okoliczności historycznych warunkujących jej powstanie. Pierwotny autor miał jakiś zamiar, jakąś wiadomość do przekazania. Tekst nie może oznaczać dla nas czegoś, czego nie oznaczał dla pierwotnego, starożytnego, natchnionego autora. To jego zamiar – a nie nasza historyczna, emocjonalna, kulturowa, osobista lub wyznaniowa potrzeba – jest tutaj kluczowy. Zastosowanie nieodłącznie towarzyszy interpretacji, ale musi być ono poprzedzone właściwym odczytaniem tekstu. Należy kłaść nacisk na to, że biblijny tekst ma jedno i tylko jedno znaczenie. Znaczenie to jest tym, co chciał przekazać ludziom w swoich czasach pierwotny autor biblijny, kierowany natchnieniem Ducha. To jedno znaczenie może jednak mieć wiele zastosowań dla różnych kultur i sytuacji. Zastosowania te muszą być połączone z zasadniczą prawdą przekazaną przez pierwotnego autora. Dlatego też niniejszy komentarz został zaprojektowany w ten sposób, że każdą księgę Biblii poprzedza wprowadzenie.

Druga zasada polega na wyodrębnianiu całości literackich. Każda księga Biblii jest jednolitym dokumentem. Interpretatorzy nie mają prawa uwydatniać jednych aspektów przekazywanej prawdy poprzez eliminację innych. Dlatego też zanim zabierzemy się za interpretację poszczególnych całości literackich, powinniśmy spróbować zrozumieć zamiar całej księgi. Indywidualne części – rozdziały, akapity i wersety – nie mogą oznaczać czegoś, czego nie obejmuje zamiar danej całości. W interpretacji należy zaczynać od dedukcyjnego podejścia w stosunku do całości, przechodząc do podejścia indukcyjnego wobec poszczególnych jej części. Z tego powodu niniejszy komentarz zaprojektowany jest w taki sposób, aby pomóc osobie studiującej przeanalizować strukturę całości literackich w akapitach. Akapity, podobnie jak rozdziały, nie są wynikiem natchnienia, pomagają nam jednak identyfikować poszczególne myśli.

Interpretacja na poziomie akapitu – a nie zdania, członu, frazy czy słowa – jest kluczem do śledzenia znaczenia zamierzonego przez pierwotnego autora. Dany akapit dotyczy jednej kwestii, często nazywanej tematem lub zdaniem tematycznym. Każde słowo, fraza, człon i zdanie w danym akapicie odnosi się w jakiś sposób do tego głównego tematu, uściślając go, poszerzając, wyjaśniając i/lub kwestionując. Prawdziwym kluczem do właściwej interpretacji jest śledzenie zamysłu pierwotnego autora akapit za akapitem, poprzez poszczególne całości literackie tworzące daną księgę Biblii. Niniejszy przewodnik został opracowany po to, aby pomóc osobie studiującej Pismo Święte interpretować tekst poprzez porównywanie współczesnych tłumaczeń Biblii. Ze względu na zastosowanie różnych teorii tłumaczenia wybrane zostały do tego celu niniejsze przekłady:

1. Najbardziej dosłownym tłumaczeniem Pisma Świętego na język polski jest interlinearny Grecko-polski Nowy Testament i Hebrajsko-polski Stary Testament (GPNT/HPST) wydany nakładem Oficyny Wydawniczej Vocatio.
2. Wydana przez Księgarnię Świętego Wojciecha Biblia Poznańska (BP) także cechuje się dużą wiernością wobec tekstu źródłowego (tłumaczenie „słowo w słowo”).
3. Biblia Tysiąclecia (BT), wydanie czwarte – tłumaczenie oparte o zasadę dynamicznej ekwiwalencji wydane przez Pallotinum.
4. Biblia Warszawska (BW) – opracowana w oparciu o podobne założenia co BT z inicjatywy Brytyjskiego i Zagranicznego Towarzystwa Biblijnego w Warszawie.
5. Biblia Warszawsko-Praska (BWP) przełożona przez ks. bp. Kazimierza Romaniuka uznawana

jest za tłumaczenie na pograniczu dynamicznej ekwiwalencji oraz parafrazy.

6. Na pograniczu przekładu dynamicznego i parafrazy znajduje się także Nowe Przymierze i Psalmi (PL) przygotowane przez Ewangeliczny Instytut Biblijny. Jest to próba przełożenia Biblii w taki sposób, aby współczesny polskojęzyczny odbiorca mógł zrozumieć znaczenie tekstu greckiego.

Trzecia zasada to czytanie Biblii w różnych tłumaczeniach w celu uchwycenia jak najszerszego znaczenia (pola semantycznego) słów i fraz biblijnych. Bardzo często greckie słowa lub frazy mogą być rozumiane na kilka różnych sposobów. Różne tłumaczenia ukazują nam te możliwości i pomagają określić oraz zrozumieć warianty greckich rękopisów. Nie ma to wpływu na doktrynę, jest natomiast pomocne w próbach dotarcia do oryginalnego tekstu napisanego przez natchnionego starożytnego autora.

Niniejszy komentarz proponuje osobie studiującej Biblię szybki sposób sprawdzenia swoich interpretacji. Nie narzuca on ostatecznych interpretacji – ma raczej na celu informowanie i pobudzanie do myślenia. Często inne możliwości interpretacyjne pomagają nam uwolnić się od zbyt wąskiej, dogmatycznej i wyznaniowej postawy. Osoby interpretujące Pismo Święte powinny wyposażać się w większy zakres opcji interpretatorskich, aby uświadomić sobie, jak niejasny może być starożytny tekst. Szokujące jest, że chrześcijanie, którzy twierdzą, że Biblia jest dla nich źródłem prawdy, nie zgadzają się w tak wielu kwestiach dotyczących znaczenia tekstu biblijnego.

Czwarta zasada polega na zwróceniu uwagi na gatunek literacki. Pierwotni, natchnieni autorzy zapisywali swoje przesłanie w różnych formach (np. narracji historycznej, dramatu historycznego, poezji, prorocstwa, Ewangelii [przypowieści], listu, literatury apokaliptycznej). Do ich interpretacji stosowane są określone metody (zob. Gordon Fee i Doug Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth [Jak czytać Biblię?]* lub Robert Stein, *Playing by the Rules [Przestrzeganie zasad gry]*).

Wymienione wyżej zasady pomogły mi przezwyciężyć wiele spośród moich uwarunkowań historycznych poprzez zmuszenie mnie do zmagania ze starożytnym tekstem. Mam nadzieję, że będzie to również błogosławieństwem dla ciebie.

Bob Utley
East Texas Baptist University
27 czerwca 1996

PRZEWODNIK DO CZYTANIA BIBLII: OSOBISTE POSZUKIWANIE WERYFIKOWALNEJ PRAWDY

Czy da się poznać prawdę? Gdzie ją można znaleźć? Czy możemy ją logicznie zweryfikować? Czy istnieje jakiś ostateczny autorytet? Czy są jakieś absoluty, które mogłyby pokierować naszym życiem i światem? Czy życie ma sens? Dlaczego istniejemy? Dokąd zmierzamy? Te pytania – kwestie, nad którymi zastanawiają się wszyscy rozumni ludzie – towarzyszą ludzkiemu intelektowi od zarania dziejów (Koh 1:13-18; 3:9-11). Pamiętam moje osobiste poszukiwanie czegoś, wokół czego mógłbym zbudować swoje życie. Uwierzyłem w Chrystusa w młodym wieku, opierając się głównie na świadectwie życia moich bliskich z rodziny. Kiedy dorastałem, pytania dotyczące mnie samego i świata wokół rosły wraz ze mną. Zwykle kulturowe i religijne banały nie nadawały znaczenia doświadczeniom, o których czytałem lub które przeżywałem. Był to dla mnie okres zamętu, poszukiwania, tęsknoty i częstego poczucia beznadziejności wśród niezulego i surowego świata, w którym żyłem.

Wielu twierdziło, że zna odpowiedzi na te ostateczne pytania, ale po osobistej weryfikacji i refleksji zrozumiałem, że ich twierdzenia były oparte na (1) osobistych filozofiach życiowych, (2) starożytnych mitach, (3) ich własnych przeżyciach lub (4) projekcjach psychologicznych. Ja potrzebowałem pewnego stopnia weryfikowalności, jakichś dowodów; racjonalności, na której mógłbym oprzeć swój światopogląd; czegoś, wokół czego mógłbym zbudować swoje życie; powodu, dla którego mógłbym żyć.

To wszystko odnalazłem studiując Biblię. Zacząłem szukać dowodów na jej wiarygodność i odnalazłem je w (1) jej wiarygodności historycznej potwierdzonej przez archeologię, (2) trafności prorocत्व Starego Testamentu, (3) spójności biblijnego przesłania na przestrzeni szesnastu stuleci jej powstawania oraz (4) osobistych świadectwach ludzi, których życie zostało trwale zmienione przez kontakt z Biblią. Chrześcijaństwo jako jednolity system wierzeń i przekonań jest w stanie odpowiedzieć na trudne życiowe pytania ludzkości. Dostarczyło mi to nie tylko racjonalnych ram pojęciowych – empiryczny aspekt biblijnej wiary przyniósł mi emocjonalną radość i równowagę.

Myślałem, że odnalazłem coś, wokół czego będę mógł zbudować swoje życie: Chrystusa, którego poznałem na kartach Pisma Świętego. Było to silne doświadczenie i wielka ulga emocjonalna. Jednak do tej pory pamiętam szok i ból, które odczułem, kiedy zaczęło do mnie docierać, jak wiele różnych interpretacji Biblii jest propagowanych – czasem nawet w obrębie tego samego Kościoła lub szkoły myśli. Rozpoznanie natchnienia i wiarygodności Biblii nie było końcem, lecz początkiem mojej podróży. W jaki sposób weryfikować i odrzucać różnorodne lub sprzeczne interpretacje wielu trudnych fragmentów Pisma, rozpowszechniane przez ludzi, którzy równocześnie twierdzą, że Biblia jest wiarygodnym autorytetem?

To zadanie stało się moim życiowym celem i pielgrzymką wiary. Wiedziałem, że moja wiara w Chrystusa przyniosła mi ogromną radość i pokój. Mój umysł tęsknił za absolutem wśród (1) relatywizmu kultury, w której żyłem (postmodernizmu); (2) dogmatyzmu sprzecznych systemów religijnych (religii świata), jak również (3) arogancji wyznaniowej. Byłem zaskoczony, kiedy w poszukiwaniu właściwego podejścia do interpretacji starożytnej literatury natknąłem się na swoje własne uprzedzenia: historyczne, kulturowe, wyznaniowe i wynikające z życiowych doświadczeń. Często czytałem Biblię tylko po to, aby potwierdzić swoje własne przekonania. Używałem jej jako źródła dogmatów, którymi atakowałem innych, zasłaniając w ten sposób swoją własną niepewność i braki. Uświadomienie sobie tego było dla mnie bardzo bolesne.

Chociaż nigdy nie osiągnę całkowitego obiektywizmu, mogę jednak stawać się lepszym czytelnikiem Biblii. Mogę minimalizować swoje uprzedzenia rozpoznając je i przyjmując do wiadomości ich istnienie. Nie jestem jeszcze od nich wolny, ale stawiałem czoła swoim słabościom. To właśnie osoba interpretatora jest często największym wrogiem właściwego odczytywania Biblii!

Pozwól, że przedstawię ci niektóre z moich założeń, na których opieram się podczas studiowania Pisma Świętego, tak abys ty – czytelnik – mógł je przeanalizować razem ze mną:

I. Założenia wstępne

- A. Wierzę, że Biblia jest jedynym natchnionym objawieniem się jedynego prawdziwego Boga. Dlatego też należy ją interpretować w świetle zamysłu pierwotnego boskiego autora (Ducha Świętego), działającego poprzez pisarza – człowieka żyjącego w kontekście konkretnych uwarunkowań historycznych.
- B. Wierzę, że Biblia została napisana dla zwykłego człowieka – dla wszystkich ludzi! Bóg dostosował się do nas, aby mówić do nas w sposób dla nas zrozumiały w kontekście historycznym i

kulturowym. On nie ukrywa prawdy – chce, abyśmy ją rozumieli! Dlatego Jego słowa muszą być interpretowane w świetle tamtych czasów, nie naszych. Biblia nie powinna oznaczać dla nas tego, czego nie znaczyła dla swoich pierwszych czytelników lub słuchaczy. Jest ona zrozumiała dla przeciętnego ludzkiego umysłu i zastosowane są w niej zwyczajne ludzkie formy i techniki komunikacji.

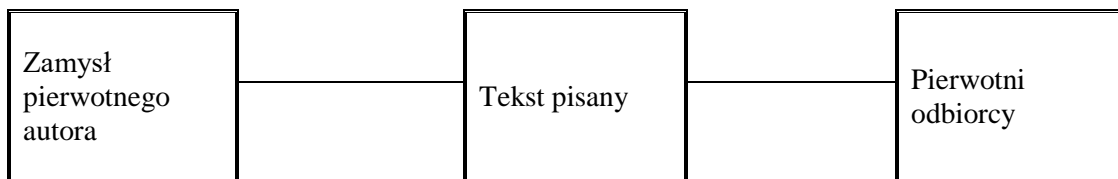
- C. Wierzę, że Biblia posiada jednolite przesłanie i cel. Nie przeczy sama sobie, mimo że zawiera trudne i paradoksalne fragmenty. Dlatego też najlepszym interpretatorem Biblii jest ona sama.
- D. Wierzę, że każdy fragment Biblii (wyłączając prorocтва) posiada jedno i tylko jedno znaczenie oparte o zamysł pierwotnego natchnionego autora. Chociaż nie możemy być nigdy w stu procentach pewni, że znamy zamysł pierwotnego autora, istnieje jednak wiele wskazówek, które mogą nas na niego naprowadzić:
 1. rodzaj (gatunek) literacki wybrany do przekazania przesłania,
 2. tło historyczne i/lub określone okoliczności, które przyczyniły się do napisania danej księgi,
 3. kontekst literacki całej księgi oraz każdej całości literackiej,
 4. powiązanie konstrukcji tekstowej (zarysu) całości literackich z ogólnym przesłaniem księgi,
 5. swoiste środki gramatyczne użyte do przekazania wiadomości,
 6. dobór słów,
 7. fragmenty paralelne.

Studiowanie danego fragmentu tekstu obejmuje przyjrzenie się każdemu z tych obszarów. Zanim wyjaśnię moją metodologię czytania Biblii, pozwolę sobie wymienić niektóre stosowane w dzisiejszych czasach niewłaściwe metody, które pociągnęły za sobą tak ogromną różnorodność interpretacji i w związku z tym powinniśmy się ich wystrzegać.

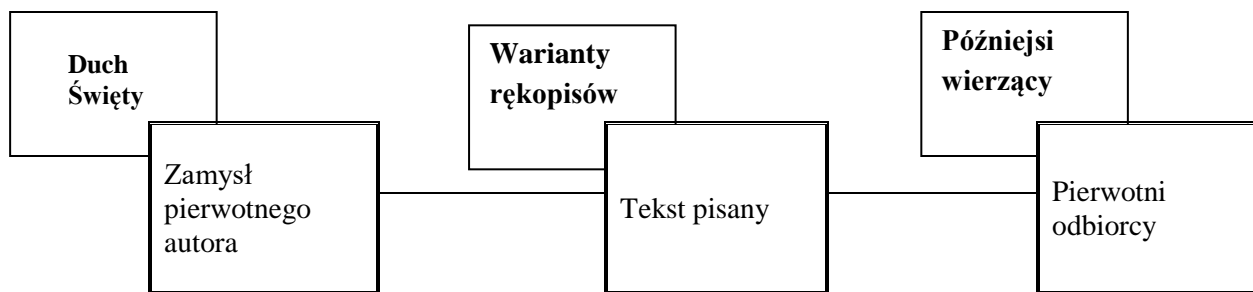
II. Niewłaściwe metody interpretacji

- A. Ignorowanie całego literackiego kontekstu ksiąg Biblii i rozumienie każdego zdania, członu, a nawet poszczególnych słów jako prawdziwych stwierdzeń niezwiązanych z zamysłem autora lub szerszym kontekstem. Jest to często nazywane „dowodzeniem wersetami”.
- B. Ignorowanie tła historycznego ksiąg poprzez zastąpienie go przypuszczalnym tłem historycznym, które ma niewielkie poparcie w samym tekście lub jest go zupełnie pozbawione.
- C. Ignorowanie tła historycznego ksiąg i czytanie ich w sposób, w jaki czyta się poranny dziennik – jakby były adresowane przede wszystkim do poszczególnych współczesnych chrześcijan.
- D. Ignorowanie tła historycznego ksiąg poprzez alegoryzowanie tekstu jako przesłania filozoficznego lub teologicznego zupełnie niepowiązanego z zamysłem pierwotnego autora i tym, co rozumieli pierwsi słuchacze.
- E. Ignorowanie pierwotnego przesłania i zastępowanie go swoim własnym systemem teologicznym, ulubioną doktryną lub współczesnym problemem niepowiązanym z zamysłem powziętym przez pierwotnego autora i przekazany przez niego przesłaniem. To zjawisko często poprzedzone jest wstępnym czytaniem Biblii w celu zbudowania autorytetu mówcy. Jest to często nazywane „odповідzią czytającego” (interpretacją typu „co ten tekst oznacza dla mnie”).

Wszelkie pisemne przekazy międzyludzkie zawierają przynajmniej trzy części składowe:

W przeszłości różne techniki czytania Pisma Świętego skupiały się na jednej z tych trzech składowych. Jednak z uwagi na rzeczywistość wyjątkowego natchnienia Biblii należałoby zmodyfikować powyższy diagram:

W rzeczywistości proces interpretacji powinien uwzględniać wszystkie trzy składowe. Moja interpretacja może na przykład skupiać się na dwóch pierwszych elementach: pierwotnym autorze i tekście. Najprawdopodobniej jest to moja reakcja na zaobserwowane nadużycia: (1) alegoryzowanie lub uduchawianie tekstu, (2) interpretację typu „odpowieź czytającego” (co ten tekst oznacza dla mnie). Nadużycia mogą wystąpić na każdym etapie analizy. Powinniśmy nieustannie weryfikować to, czym się kierujemy: nasze motywy, uprzedzenia, techniki i zastosowania. W jaki jednak sposób możemy to robić, jeśli nie istnieją granice interpretacji, nie ma żadnych ograniczeń ani kryteriów? Z tego powodu badam zamysł autora i strukturę tekstu, które dostarczają mi pewnych kryteriów ograniczających zakres dopuszczalnych uzasadnionych interpretacji.

Mając na uwadze wymienione wyżej niewłaściwe techniki czytania Pisma Świętego, zadajmy sobie pytanie, jakie słuszne sposoby czytania i interpretowania Biblii zapewnią nam pewien stopień weryfikowalności i konsekwencji.

III. Właściwe metody czytania Biblii

Nie będę w tym miejscu przedstawiał szczegółowych technik interpretacji konkretnych gatunków literackich, omówię natomiast ogólne hermeneutyczne zasady obowiązujące dla wszystkich typów tekstów biblijnych. Jeśli chodzi o interpretowanie różnych gatunków literackich, polecam książkę *How to Read the Bible for All Its Worth [Jak czytać Biblię?]* Gordona Fee i Douglasa Stuarta (wydana w Polsce przez JR Szorc).

Moja metodologia początkowo skupia się na czytelniku, dając przestrzeń, aby Duch Święty rozjaśniał mu treść Biblii w ciągu czterech cykli osobistych czytań. Takie podejście stawia Ducha, tekst i czytelnika na pierwszym miejscu, nie spychając ich na drugi plan. Chroni ono również czytelnika od nadmiernego wpływu komentatorów. Słyszałem kiedyś następujące stwierdzenie: „Biblia rzuca wiele światła na komentarze do niej samej”. Cytując tę uwagę nie chcę umniejszać wartości pomocy dydaktycznych, tylko zaapelować o odpowiedni sposób i czas korzystania z nich.

Musimy być w stanie poprzeć naszą interpretację samym tekstem. Pewnej ograniczonej weryfikacji dostarczyć mogą następujące trzy obszary:

1. Obszar dotyczący dokonanego przez pierwotnego autora wyboru:
 - a. tło historyczne
 - b. kontekst literacki
2. Obszar dotyczący dokonanego przez pierwotnego autora wyboru:
 - a. struktur gramatycznych (składnia)
 - b. użycia współczesnych sobie słów
 - c. rodzaju literackiego
3. Obszar naszego rozumienia:
 - a. istotne fragmenty paralelne
 - b. właściwe związki pomiędzy doktrynami (paradoks)

Musimy też być w stanie podać rozumowanie i logikę stojące za naszymi interpretacjami. Biblia jest naszym jedynym źródłem wiary i praktyki. Niestety chrześcijaństwo często nie zgadza się co do tego, czego naucza i co twierdzi Pismo Święte. Nazywanie Biblii natchnioną księgą przy jednoczesnej niezdolności osiągnięcia porozumienia co do tego, czego ona naucza i wymaga, jest zupełnie bezcelowe.

Cztery cykle czytań są zaprojektowane tak, aby umożliwić dokonanie w interpretacji następujących spostrzeżeń:

- A. Pierwszy cykl czytań
 1. Przeczytaj całą księgę za jednym razem. Przeczytaj ją jeszcze raz w innym tłumaczeniu, najlepiej zgodnym z inną teorią przekładu:
 - a. tłumaczenie „słowo w słowo” (GPNT/HPST, BP)
 - b. dynamiczny równoważnik (BT, WP, PE, BW)

- c. parafraza (PL, BWP, SŻ)
2. Odnajdź główny zamysł całego tekstu. Określ jego temat.
3. Wydziel (jeżeli jest to możliwe) całość literacką, rozdział, akapit lub zdanie, które jasno wyraża ten główny zamysł lub temat.
4. Określ główny gatunek literacki.
 - a. Stary Testament
 - (1) Hebrajska narracja
 - (2) Hebrajska poezja (literatura mądrościowa, psalm)
 - (3) Hebrajskie proroctwa (proza, poezja)
 - (4) Kodeksy praw
 - b. Nowy Testament
 - (1) Narracja (Ewangelie, Dzieje)
 - (2) Przypowieści (Ewangelie)
 - (3) Listy
 - (4) Literatura apokaliptyczna
- B. Drugi cykl czytań
 1. Przeczytaj całą księgę jeszcze raz, próbując odnaleźć główne tematy.
 2. Nakreśl główne tematy i krótko podsumuj ich treść w prostych stwierdzeniach.
 3. Zweryfikuj określony przez siebie zamysł i zarys księgi z pomocami dydaktycznymi.
- C. Trzeci cykl czytań
 1. Przeczytaj całą księgę po raz kolejny, poszukując tym razem tła historycznego oraz konkretnych okoliczności, które przyczyniły się do napisania danej księgi Biblii.
 2. Wymień elementy historyczne wspomniane w księdze:
 - a. autor
 - b. data
 - c. adresaci
 - d. konkretna przyczyna napisania księgi
 - e. aspekty tła kulturowego odnoszące się do zamysłu księgi
 - f. wzmianki dotyczące postaci i wydarzeń historycznych
 3. Rozszerz swój zarys do poziomu akapitu tej księgi Biblii, którą interpretujesz. Za każdym razem zidentyfikuj całość literacką i dokonaj jej zarysu. Może ona obejmować kilka rozdziałów lub akapitów. Umożliwi ci to podążanie za logiką i sposobem konstruowania tekstu przez pierwotnego autora.
 4. Zweryfikuj zidentyfikowane przez siebie tło historyczne z pomocami dydaktycznymi.
- D. Czwarty cykl czytań
 1. Przeczytaj daną całość literacką ponownie w kilku tłumaczeniach:
 - a. tłumaczenie „słowo w słowo” (GPNT/HPST, BP)
 - b. dynamiczny równoważnik (BT, WP, PE, BW)
 - c. parafraza (PL, BWP, SŻ)
 2. Wyszukaj struktury literackie i gramatyczne:
 - a. powtarzające się zdania, np. Ef 1:6.12.14,
 - b. powtarzające się struktury gramatyczne, np. Rz 8:31,
 - c. kontrastujące ze sobą koncepcje.
 3. Wymień następujące rzeczy:
 - a. istotne pojęcia,
 - b. nietypowe terminy,
 - c. ważne struktury gramatyczne,
 - d. szczególnie trudne słowa, człony i zdania.
 4. Wyszukaj istotne fragmenty paralelne:
 - a. Odszukaj najwyraźniejszy fragment mówiący o rozpatrywanym przez ciebie temacie używając:
 - (1) książek dotyczących teologii systematycznej,
 - (2) Biblii z odnośnikami,
 - (3) konkordancji.
 - b. Spróbuj poszukać możliwych paradoksalnych par w obrębie twojego tematu. Wiele

- prawd biblijnych jest przedstawionych za pomocą par dialektycznych; wiele konfliktów wyznaniowych pochodzi od dowodzenia wersetami tylko połowy jakiegoś biblijnego napięcia. Ponieważ cała Biblia jest natchniona, w celu zapewnienia biblijnej równowagi naszej interpretacji powinniśmy szukać jej całościowego przesłania.
- c. Odnajdź paralele w tej samej księdze, u tego samego autora lub w tym samym gatunku literackim. Biblię najlepiej interpretować za pomocą niej samej, ponieważ ma jednego autora: Ducha Świętego.
 5. Zweryfikuj swoje obserwacje dotyczące tła i okoliczności historycznych z pomocami dydaktycznymi:
 - a. Biblie do studiowania,
 - b. Encyklopedie, podręczniki i słowniki biblijne,
 - c. Wprowadzenia do Biblii,
 - d. Komentarze do Biblii (w tym punkcie swojego studiowania pozwól, aby przeszła i terażniejsza wspólnota wierzących wspomogła cię i skorygowała kierunek twojego osobistego studium Pisma).

IV. Zastosowanie interpretacji Biblii

Teraz przechodzimy do zastosowania. Poświęciłeś wiele czasu, aby zrozumieć tekst w jego pierwotnym kontekście; czas zastosować go do twojego życia i kultury. Moja definicja autorytetu biblijnego jest następująca: „zrozumienie tego, co pierwotny autor Biblii przekazał sobie współczesnym, i zastosowanie tej prawdy do naszych czasów”.

Zastosowanie musi być zgodne z interpretacją zamysłu pierwotnego autora zarówno pod względem czasu, jak i logiki. Nie możemy stosować fragmentów Biblii do naszych czasów, dopóki nie zrozumiemy, co te słowa znaczyły w czasie, kiedy były pisane! Tekst Biblii nie powinien nigdy oznaczać tego, czego wcześniej nie mógł mieć na myśli!

Twój szczegółowy zarys na poziomie akapitów (trzeci cykl czytań) będzie twoim przewodnikiem. Zastosowania z twojej interpretacji powinny być wyciągnięte na poziomie akapitów, a nie poszczególnych słów. Słowa posiadają znaczenie tylko w określonym kontekście; tak samo jest też z członami i zdaniami. Jedyną natchnioną osobą biorącą udział w procesie interpretacji jest pierwotny autor. My tylko podążamy jego śladem poprzez Ducha Świętego, który nas oświeca. Ale oświecenie nie jest natchnieniem. Aby powiedzieć: „tak mówi Pan”, musimy trzymać się zamysłu pierwotnego autora. Zastosowanie musi być konkretnie związane z ogólnym zamysłem całego tekstu oraz rozwojem myśli na poziomie określonej całości literackiej i akapitu.

Nie pozwól, aby zagadnienia naszych czasów interpretowały Biblię; niech przemawia sama! Może to wymagać od nas wyciągania z tekstu określonych zasad. Jest to uzasadnione tylko wtedy, kiedy zasady te znajdują w nim poparcie. Niestety bardzo często nasze zasady są tylko „naszymi” zasadami – a nie tymi zawartymi w tekście.

Przy zastosowaniu przesłania Biblii ważne jest, aby pamiętać o tym, że (wyłączając proroctwa) dla określonego tekstu biblijnego obowiązujące jest jedno i tylko jedno znaczenie. Jest ono powiązane z zamysłem pierwotnego autora, który odpowiadał na jakiś kryzys lub potrzebę jemu współczesnych. To jedno znaczenie może mieć wiele możliwych zastosowań. Zastosowanie będzie zależało od potrzeb odbiorców, musi jednak być związane z tym, co miał na myśli pierwotny autor.

V. Duchowy aspekt interpretacji

Do tej pory przeanalizowaliśmy logiczne i tekstualne procesy składające się na interpretację i jej zastosowanie. Teraz krótko omówimy duchowy aspekt interpretacji. Dla mnie pomocna okazała się poniższa lista:

- A. Módl się o pomoc Ducha (zob. 1 Kor 1:26-2:16).
- B. Módl się o przebaczenie i oczyszczenie z grzechów, których jesteś świadomy (zob. 1 J 1:9).
- C. Módl się o większe pragnienie poznania Boga (zob. Ps 19:7-14; 42:1ff; 119:1ff).
- D. Natychmiast zastosuj każde nowe odkrycie w swoim życiu.
- E. Zachowuj pokorę i otwartość na naukę.

Ciężko jest utrzymać równowagę pomiędzy logicznym procesem interpretacji a duchowym prowadzeniem Ducha Świętego. Pomogły mi w tym poniższe fragmenty:

- A. Z książki Jamesa W. Sire *Scripture Twisting [Przekręcanie Pisma]*, s. 17-18:
 „Oświecenie przychodzi do umysłów całego ludu Bożego – nie tylko do duchowej elity. W biblijnym chrześcijaństwie nie istnieje „klasa guru”, nie ma iluminatów, nie ma ludzi, od których pochodzi każda właściwa interpretacja. Tak więc, chociaż Duch Święty obdarza szczególnymi darami mądrości, poznania i rozpoznawania duchów, nie wyznacza chrześcijan, którzy je otrzymali, na jedyne autorytety w dziedzinie interpretacji Jego Słowa. Uczenie się, rozsądzanie i rozpoznawanie w odniesieniu do Biblii, która jest autorytetem nawet dla tych, których Bóg obdarował szczególnymi zdolnościami, jest zadaniem całego Jego ludu. Podsumowując, założenie, które przyjmuję w całym niniejszym komentarzu jest takie, że Biblia jest prawdziwym objawieniem Boga dla całej ludzkości, naszym ostatecznym autorytetem we wszystkich kwestiach, w których się wypowiada, oraz że nie jest ona całkowitą tajemnicą, ale może być odpowiednio zrozumiana przez zwyczajnych ludzi w każdej kulturze.”
- B. O Kierkegaardzie (znalezione w książce Bernarda Ramma *Protestant Biblical Interpretation [Protestancka interpretacja biblijna]*, s. 75):
 „Według Kierkegarda, gramatyczne, leksykalne i historyczne studiowanie Biblii jest konieczne, ale wstępne wobec prawdziwego czytania Biblii. ‘Aby czytać Biblię jako słowo Boże, musimy ją czytać z sercem w gardle, w stanie gotowości, z gorliwym oczekiwaniem, pozostając w dialogu z Bogiem. Bezmyślne lub nieuważne czytanie Biblii, lub też czytanie jej tylko pod kątem akademickim lub zawodowym nie jest czytaniem Biblii jako Słowa Bożego. Tylko wtedy, kiedy czytamy Biblię tak, jakbyśmy czytali list miłosny, odczytujemy ją jako Słowo Boga.’”
- C. Z książki H. H. Rowley *The Relevance of the Bible [Istotność Biblii]*, s. 19:
 „Czysto intelektualne zrozumienie Biblii, choćby zupełne, nie jest w stanie osiągnąć wszystkich zawartych w niej skarbów. Rozumienie takie nie może być lekceważone, ponieważ jest ono niezbędne do jej zupełnego zrozumienia. Jeżeli jednak ma być pełne, musi prowadzić do duchowego zrozumienia duchowych skarbów tej księgi. Do zrozumienia duchowego potrzebne jest coś więcej niż tylko czujność intelektualna. Sprawy duchowe są rozróżniane na poziomie duchowym, a człowiek studiujący Biblię musi przyjąć postawę duchowej wrażliwości i pragnienia odnalezienia Boga, żeby oddać Mu samego siebie, jeśli chce wyjść poza badania naukowe i osiągnąć bogatsze dziedzictwo tej najwspanialszej z wszystkich ksiąg.”

VI. Metoda przyjęta w niniejszym komentarzu

Przewodnik do samodzielnego studiowania został stworzony, żeby wesprzeć twój proces interpretacji na następujące sposoby:

- A. Wprowadzeniem do każdej księgi jest krótkie tło historyczne. Przeczytaj te informacje po zakończeniu „trzeciego cyklu czytań”.
- B. Na początku każdego rozdziału znajdują się spostrzeżenia dotyczące jego kontekstu. Pomoże ci to określić strukturę danej całości literackiej.
- C. Na początku każdego rozdziału lub większej całości literackiej znajduje się podział na akapity i odpowiednie wersety z kilku innych współczesnych tłumaczeń Biblii:
1. Biblia Tysiąclecia (BT)
 2. Biblia Warszawska (BW)
 3. Biblia Poznańska (BP)
 4. Biblia Warszawsko-Praska (BWP)
 5. Nowe Przymierze i Psalmi (PL)
- Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia. Należy wnioskować o nim z kontekstu. Poprzez porównanie kilku współczesnych wersji, różniących się pod względem przyjętych teorii przekładu i perspektyw teologicznych, jesteśmy w stanie przeanalizować przypuszczalną strukturę myśli pierwotnego autora. Każdy akapit zawiera jedną główną prawdę. Nazywa się ją „zdaniami tematycznym” lub „myślą przewodnią tekstu”. Ta wspólna myśl jest kluczowa w procesie interpretacji – czy to historycznej, czy gramatycznej. Nie powinniśmy nigdy dokonywać interpretacji, wygłaszać kazań ani nauczać opierając się na części tekstu mniejszej niż akapit! Należy także pamiętać, że każdy akapit jest powiązany z otaczającymi go akapitami. Z tego właśnie powodu ważne jest nakreślenie zarysu akapitów w całej księdze. Chodzi tu o to, aby być w stanie podążać za logicznym ciągiem tematu adresowanego do nas przez pierwotnego autora natchnionego.
- D. Notatki Boba zgodne są z podejściem interpretacyjnym „werset po wersecie”, co zmusza nas do

śledzenia myśli pierwotnego autora. Zawierają one różnorodne informacje, takie jak:

1. kontekst literacki
2. dane historyczne i kulturowe
3. informacje gramatyczne
4. analizy słów
5. istotne fragmenty paralelne

E. Jako że niniejszy komentarz przetłumaczony został z języka angielskiego, korzystanie z niego przez polskiego czytelnika wymagało dokonania wyboru rodzimych tłumaczeń Pisma Świętego. Autor komentarzy odnosi się do dosłownego tłumaczenia NASB, które zostało w komentarzu zastąpione tekstem Biblii Tysiąclecia. W przypadku rozbieżności z NASB podano także brzmienie w innych tłumaczeniach. W pewnych miejscach niniejszego komentarza tekst BT (1995) będzie uzupełniony o inne współczesne tłumaczenia:

1. Interlinearny Grecko-polski Nowy Testament (GPNT) na podstawie oryginalnego tekstu greckiego udostępnionego przez Niemieckie Towarzystwo Biblijne/Interlinearny Hebrajsko-polski Stary Testament (HPST) wydawnictwa Vocatio.
2. Biblia Poznańska (BP) – dosłowne tłumaczenie oparte na manuskryptach Biblia Hebraica, red. R. Kittel, P. Kahle, A. Alt, O. Eissfeld, Stuttgart 1951 oraz The Greek New Testament red. K. Aland, M. Black, B. M. Metzger, A. Wikgren, Stuttgart 1968.
3. Biblia Warszawska (BW) – dynamiczny ekwiwalent oparty na manuskryptach Biblia Hebraica, red. R. Kittel, P. Kahle, A. Alt, O. Eissfeld, Stuttgart 1951, Novum Testamentum Graece red. E. Nestle, K. Aland, Stuttgart 1954 oraz Novum Testamentum Graece red. K. Aland, M. Black, B. M. Metzger, A. Wikgren, Stuttgart 1966.
4. Biblia Warszawsko-Praska (BWP) – tłumaczenie na pograniczu dynamicznej ekwiwalencji i parafrazy oparte na manuskryptach Biblia Hebraica Stuttgartensia, Stuttgart 1977 oraz Novum Testamentum Graece, red. K. Aland, M. Black, C. Martini, B. Metzger, A. Wikgren, Stuttgart 1979.

F. Dla tych, którzy nie znają greki, porównywanie współczesnych tłumaczeń może być pomocne w identyfikowaniu występujących w tekście problemów:

1. warianty manuskryptów
2. alternatywne znaczenia słów
3. trudny gramatycznie tekst i struktury
4. teksty dwuznaczne

Chociaż współczesne wersje nie są w stanie rozwiązać wszystkich tych problemów, to jednak ukazują nam one te miejsca, które wymagają głębszej i dokładniejszej analizy.

G. Na końcu każdego rozdziału znajdują się związane z jego treścią pytania do dyskusji, które mają za zadanie nakierować nas na główne zagadnienia interpretacyjne danego rozdziału.

WYKAZ SKRÓTÓW ZASTOSOWANYCH W NINIEJSZYM KOMENTARZU

AB	Anchor Bible Commentaries [Komentarze biblijne Anchor], red. William Foxwell Albright i David Noel Freedman
ABD	Anchor Bible Dictionary [Słownik biblijny Anchor] (6 tomów), red. David Noel Freedman
AKOT	Analytical Key to the Old Testament [Analityczny Klucz do Nowego Testamentu], John Joseph Owens
ANET	Ancient Near Eastern Texts [Starożytne teksty bliskowschodnie], Jk B. Pritchard
BAGD	A Greek-English Lexicon of the New Testament and Early Christian Literature [Grecko-angielski leksykon Nowego Testamentu i literatury wczesnochrześcijańskiej], Walter Bauer, wydanie drugie, F. W. Gingrich i Fredrick Danker
BDB	A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament [Hebrajski i angielski leksykon Starego Testamentu], F. Brown, S. R. Driver i C. A. Briggs
BHS	Biblia Hebraica Stuttgartensia, GBS, 1997
BP	Biblia Poznańska, Księgarnia Świętego Wojciecha
BT	Biblia Tysiąclecia, wydanie czwarte, Pallotinum
BW	Biblia Warszawska, Brytyjskie i Zagraniczne Towarzystwo Biblijne w Warszawie
BWP	Biblia Warszawsko-Praska przekładu ks. bp. Kazimierza Romaniuka
GPNT	Grecko-polski Nowy Testament, Oficyna Wydawnicza Vocatio
HPST	Hebrajsko-polski Stary Testament, Oficyna Wydawnicza Vocatio
IDB	The Interpreter's Dictionary of the Bible [Słownik do interpretacji Biblii] (4 tomy), red. George A. Buttrick
ISBE	International Standard Bible Encyclopedia [Międzynarodowa Standardowa Encyklopedia biblijna] (5 tomów), red. James Orr
JB	Jerusalem Bible [Biblia jerozolimska]
JPSOA	The Holy Scriptures According to the Masoretic Text: A New Translation [Pisma Święte według tekstu masoreckiego: nowe tłumaczenie] (The Jewish Publication Society of America)
KB	The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament [Hebrajski i aramejski leksykon Starego Testamentu], Ludwig Koehler i Walter Baumgartner
LAM	The Holy Bible From Ancient Eastern Manuscripts (the Peshitta) [Biblia Święta ze starożytnych wschodnich manuskryptów (Peszitta)], George M. Lamsa
LXX	Septuagint (Greek-English) [Septuaginta (grecko-angielska)], wyd. Zondervan, 1970
MOF	A New Translation of the Bible [Nowe tłumaczenie Biblii], James Moffatt
MT	Masoretic Hebrew Text [Masorecki tekst hebrajski]

NAB	New American Bible Text [Tekst Nowej Biblii Amerykańskiej]
NASB	New American Standard Bible [Nowa Amerykańska Biblia Standardowa]
NEB	New English Bible [Nowa Biblia Angielska]
NET	NET Bible: New English Translation [Biblia NET: Nowe Angielskie Tłumaczenie], wydanie drugie beta
NIDNTT	New International Dictionary of New Testament Theology and Exegesis [Nowy międzynarodowy słownik teologii i egzegezy Nowego Testamentu] (5 tomów), red. Willem A. VanGemeren
NRSV	New Revised Standard Bible [Nowa Poprawiona Biblia Standardowa]
NIV	New International Version [Nowa Międzynarodowa Wersja]
NJB	New Jerusalem Bible [Nowa Biblia Jerozolimska]
OTPG	Old Testament Parsing Guide [Przewodnik do analizy Starego Testamentu], Todd S. Beall, William A. Banks i Colin Smith
PL	Nowe Przymierze i Psalmi
REB	Revised English Bible [Poprawiona Biblia Angielska]
RSV	Revised Standard Version [Poprawiona Wersja Standardowa]
SEPT	The Septuagint (Greek-English) [Septuaginta (grecko-angielska)], wyd. Zondervan, 1970
SŻ	Słowo Życia, Instytut Wydawniczy „Agape”
TCNT	The Twentieth Century New Testament [Nowy Testament Dwudziestego Wieku]
TEV	Today’s English Version [Dzisiejsza Wersja Angielska], United Bible Societies
YLT	Young’s Literal Translation of the Holy Bible [Dosłowne Tłumaczenie Biblii Świętej Younga], Robert Young
ZPBE	Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia [Obrazkowa encyklopedia Biblii Zondervan] (5 tomów), red. Merrill C. Tenney

KLUCZOWY ARTYKUŁ WSTĘPNY

„Dlaczego chrześcijanie mają tak wiele dogmatycznych interpretacji Apokalipsy”

W ciągu wieloletniego studiowania eschatologii uświadomiłem sobie, że większość chrześcijan nie ma ani nie chce mieć rozwiniętej, usystematyzowanej chronologii czasów ostatecznych. Są tacy, którzy skupiają się głównie na tym obszarze chrześcijaństwa z powodów teologicznych, psychologicznych lub denominacyjnych. Wierzący ci wydają się mieć obsesję na punkcie tego, jak to wszystko się skończy i w jaki sposób umyka im pilność ewangelizacji! Chrześcijanie nie są w stanie wpływać na Boży plan eschatologiczny (dotyczący czasów ostatecznych), mogą jednak uczestniczyć w realizacji posłannictwa głoszenia Ewangelii (zob. Mt 28:19-20; Łk 24:47; Dz 1:8). Większość wierzących wyznaje powtórne przyjście Chrystusa i ostateczne wypełnienie Bożych obietnic. Problemy interpretacyjne wynikające z rozumienia tej czasowej kulminacji spowodowane są kilkoma biblijnymi paradoksami.

1. napięcie pomiędzy prorockimi modelami Starego Przymierza a apostołskimi modelami Nowego Przymierza
2. napięcie pomiędzy biblijnym monoteizmem (jeden Bóg dla wszystkich) a wybraniem Izraela (szczególnego ludu)
3. napięcie pomiędzy warunkowym aspektem biblijnych przymierzy i obietnic („jeśli... to”) oraz bezwarunkową wiernością Boga jeżeli chodzi o odkupienie upadłej ludzkości
4. napięcie pomiędzy bliskowschodnimi rodzajami literackimi a współczesnymi zachodnimi modelami literackimi
5. napięcie pomiędzy Królestwem Bożym jako teraźniejszym, ale przyszłym
6. napięcie pomiędzy wiarą w rychły powrót Chrystusa oraz przekonaniem, że najpierw muszą nastąpić pewne wydarzenia

Przyjrzyjmy się tym napięciom po kolei.

PIERWSZE NAPIĘCIE (rasowe, narodowe i geograficzne kategorie ST vs. wszyscy wierzący na całym świecie)

Starotestamentowe proroctwa przewidują przywrócenie żydowskiego królestwa w Palestynie, skupionego wokół Jerozolimy, gdzie gromadzą się wszystkie narody ziemi, aby oddawać cześć i służyć Dawidowemu władcy, ale ani Jezus, ani apostołowie NT nigdy nie skupiają się na tym planie. Czy ST nie jest natchniony (zob. Mt 5:17-19)? Czy autorzy NT pominęli kluczowe wydarzenia, jakie mają rozegrać się w czasach ostatecznych?

Istnieje kilka źródeł informacji o końcu świata:

1. prorocy ST (Izajasz, Micheasz, Malachiasz)
2. starotestamentowi pisarze apokaliptyczni (zob. Ez 37-39; Dn 7-12; Za)
3. międzytestamentalni, niekanoniczni żydowscy pisarze apokaliptyczni (jak *1 Księga Henocha*, wzmiankowana w Liście Judy)
4. Sam Jezus (zob. Mt 24; Mk 13; Łk 21)
5. pisma Pawła (zob. 1 Kor 15; 2 Kor 5; 1 Tes 4-5; 2 Tes 2)
6. pisma Jana (1 J i Ap)

Czy wszystkie te źródła jasno przedstawiają czasy ostateczne (wydarzenia, chronologia, osoby)? Jeśli nie, to dlaczego? Czy nie są one wszystkie natchnione (poza żydowskimi pismami międzytestamentalnymi)?

Duch objawiał autorom ST prawdy w kategoriach, które byli w stanie zrozumieć. Jednak poprzez progresywne objawienie Duch poszerzał te starotestamentowe koncepcje eschatologiczne do uniwersalnego zasięgu („misterium Chrystusa”, zob. Ef 2:11-3:13; patrz też Temat specjalny w 10:7). Oto kilka odnośnych przykładów:

1. W ST miasto Jerozolima stosowane jest jako metafora Bożych ludzi (Syjonu), ale zostaje ona przeniesiona do NT jako termin wyrażający przyjmowanie przez Boga wszystkich nawróconych, wierzących ludzi (Nowe Jeruzalem z Ap 21-22). Teologiczne poszerzenie dosłownego, fizycznego miasta do nowego Bożego ludu (wierzących Żydów i pogan) zapowiedziane jest w Bożej obietnicy odkupienia upadłej ludzkości w Rdz 3:15, zanim jeszcze byli jacykolwiek Żydzi lub żydowska stolica. Nawet powołanie Abrahama (zob. Rdz 12:1-3) zawierało w sobie pogan (zob. Rdz 12:3; Wj 19:5).
2. W ST wrogami Bożych ludzi są okoliczne ludy na starożytnym Bliskim Wschodzie, ale w NT grupa ta obejmuje wszystkich niewierzących, przeciwnych Bogu, idących za podszeptami szatana ludzi. Z

geograficznego, regionalnego konfliktu bitwa przeniosła się w globalny, kosmiczny wymiar (zob. Kol).

3. Obietnica ziemi, która jest tak spójna w ST (patriarchalne obietnice z Księgi Rodzaju, zob. Rdz 12:7; 13:15; 15:7.15; 17:8) rozszerzona jest teraz na całą ziemię. Nowe Jeruzalem zstępuje na odtworzoną ziemię, a nie tylko i wyłącznie na Bliski Wschód (zob. Ap 21-22).
4. Kilka innych przykładów rozszerzenia starotestamentowych proroczych koncepcji:
 - a. potomstwem Abrahama są teraz ci, którzy są duchowo obrzezani (zob. Rz 2:28-29)
 - b. lud przymierza obejmuje teraz pogan (zob. Oz 2:1; 2:25, cytowane w Rz 9:24-26; a także Kpł 26:12; Wj 29:45, cytowane w 2 Kor 6:16-18 i Wj 19:5; Pwt 14:2, cytowane w Tt 2:14)
 - c. świątynią jest teraz Jezus (zob. Mt 26:61; 27:40; J 2:19-21) oraz poprzez Niego lokalny Kościół (zob. 1 Kor 3:16) i poszczególni wierzący (zob. 1 Kor 6:19)
 - d. nawet Izrael i charakterystyczne dla niego opisowe starotestamentowe frazy odnoszą się teraz do całego ludu Bożego (tj. „Izrael”, zob. Rz 9:6; Ga 6:16, tj., „królewskie kapłaństwo”, zob. 1 P 2:5.9-10; Ap 1:6)

Model prorocy (zob. D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning-Hooks [Lemiesze i sierpy]*) został wypełniony, poszerzony i zawiera w sobie więcej. Jezus i apostołscy autorzy nie przedstawiają czasów ostatecznych w ten sam sposób, co prorocy ST (zob. Martin Wyngaarden, *The Future of The Kingdom in Prophecy and Fulfillment [Przyszłość Królestwa w prorocztwie i wypełnieniu]*). Współcześni interpretatorzy, którzy próbują traktować starotestamentowy model dosłownie lub normatywnie, postrzegają Apokalipsę jako bardzo żydowską księgę i narzucają konkretne znaczenie odosobnionym, niejednoznacznym frazom wypowiedzianym przez Jezusa i Pawła. Autorzy NT nie zaprzeczają prorocztwom ST, tylko pokazują ich ostateczne, uniwersalne skutki. Eschatologia Jezusa i Pawła nie cechuje się zorganizowanym, logicznym systemem. Ich zamiary są przede wszystkim odkupieńcze lub duszpasterskie (zob. 1 Kor 15:58; 1 Tes 4:18). Jednak nawet w ramach NT występuje pewne napięcie. Nie ma tu jasnego usystematyzowania zdarzeń eschatologicznych. Co zaskakujące, w opisie końca zawartym w Apokalipsie stosowane są starotestamentowe nawiązania, a nie nauki Jezusa (zob. Mt 24; Mk 13; pisma Pawła)! Naśladuje ona rodzaj literacki zapoczątkowany przez Ezechiela, Daniela i Zachariasza, który rozwijano w okresie międzytestamentalnym (żydowska literatura apokaliptyczna). Być może był to sposób, w jaki Jan połączył Stare i Nowe Przymierze. Ukazuje on pradawny wzorec ludzkiego buntu i Bożego zaangażowania w odkupienie. Należy jednak zauważyć, że chociaż Apokalipsa nawiązuje do starotestamentowego języka, osób i wydarzeń, to dokonuje ich ponownej interpretacji w świetle Rzymu w I w. n.e. (zob. Ap 1:7).

DRUGIE NAPIĘCIE (monoteizm vs. wybrany lud)

Biblia kładzie nacisk na jednego, osobowego Boga, który jest stwórcą i odkupicielem (zob. Wj 8:6; Iz 44:24; 45:5-7.14.18.21-22; 46:9; Jr 10:6-7). Cechą wyróżniającą ST za jego czasów był monoteizm. Wszystkie otaczające narody wyznawały politeizm. To, że Bóg jest jeden, stanowi rdzeń objawienia ST (zob. Pwt 6:4). Stworzenie jest sceną dla wspólnoty pomiędzy Bogiem a rodzajem ludzkim, stworzonym na Jego obraz i podobieństwo (zob. Rdz 1:26-27). Ludzkość jednak zbuntowała się, grzesząc przeciwko Bożej miłości, przywództwu i zamysłowi (zob. Rdz 3). Boża miłość i Jego zamiary były tak silne i pewne, że obiecał On odkupić upadłą ludzkość (zob. Rdz 3:15)!

Napięcie pojawia się, kiedy Bóg postanawia użyć jednego człowieka, jednej rodziny i jednego narodu, by dotrzeć do reszty ludzkości. Boży wybór Abrahama i Żydów jako królestwa kapłanów (zob. Wj 19:4-6) spowodował pychę zamiast służby i wykluczanie zamiast włączania. Boże powołanie Abrahama zawierało w sobie zamierzone błogosławieństwo dla całego rodzaju ludzkiego (zob. Rdz 12:3). Należy pamiętać i podkreślać, że w ST osoby były wybierane do służby, a nie do zbawienia. Cały Izrael nigdy nie żył w pokoju z Bogiem (tj. Rz 9:6) i nigdy nie osiągał wiecznego zbawienia wyłącznie w oparciu o swoje pochodzenie (zob. J 8:31-59; Mt 3:9), tylko przez osobistą wiarę i posłuszeństwo (zob. Rdz 15:6, cytowany w Rz 4:3.9.22; Ga 3:6). Izrael utracił swoją misję (teraz Kościół jest królewskim kapłaństwem, zob. 1:6; 2 P 2:5.9), zamieniając dane mu posłannictwo w przywilej, a służbę w szczególną pozycję. Bóg wybrał jednego, aby wybrać wszystkich!

TRZECIE NAPIĘCIE (warunkowe przymierza vs. bezwarunkowe przymierza)

Pomiędzy warunkowymi i bezwarunkowymi przymierzami występuje teologiczne napięcie lub są one wobec siebie w paradoksie. Bez wątpienia prawdą jest, że Boży odkupieńczy zamysł/plan jest bezwarunkowy (zob. Rdz 15:12-21 i przyjście Mesjasza). Jednak wymagana reakcja człowieka zawsze jest warunkowa!

Wzorec „jeśli... to” pojawia się zarówno w ST, jak i w NT. Bóg jest wierny; ludzkość jest niewierna.

Napięcie to wywołało bardzo wiele zamieszania. Interpretatorzy mieli tendencję, aby skupiać się na tylko jednym biegunie tego dylematu – Bożej wierności lub ludzkich wysiłkach, Bożej suwerenności lub wolnej woli człowieka. Jednak oba są biblijne i niezbędne.

Wiąże się to z eschatologią – ze starotestamentowymi obietnicami Boga dla Izraela. Jeśli Bóg coś obiecuje, to na tym koniec! Bóg jest związany swoją obietnicą; chodzi tu o Jego reputację (zob. Ez 36:22-38). Bezwarunkowe i warunkowe przymierza spotykają się w Chrystusie (zob. Iz 53), a nie Izraelu! Ostateczna wierność Boga tkwi w odkupieniu wszystkich, którzy się nawrócą i uwierzą, a nie w tym, kim był twój ojciec czy matka! Chrystus, a nie Izrael, jest kluczem do wszystkich Bożych przymierzy i obietnic. Jeśli w Biblii występuje jakiś teologiczny nawias, nie jest nim Kościół, tylko Izrael (zob. Dz 7 i Ga 3).

Światowa misja zwiastowania Ewangelii przekazana została Kościołowi (zob. Mt 28:19-20; Łk 24:47; Dz 1:8). Nadal jest to warunkowe przymierze! Nie powinno się przez to rozumieć, że Bóg zupełnie odrzucił Żydów (zob. Rz 9-11). Wierzący Izrael może w czasach ostatecznych mieć swoje miejsce i rolę do odegrania (zob. Za 12:10).

CZWARTE NAPIĘCIE (bliskowschodnie modele literackie vs. modele zachodnie).

Gatunek literacki jest kluczowym elementem właściwej interpretacji Biblii. Kościół rozwinął się w kulturze zachodniej (greckiej). Literatura Wschodu jest dużo bardziej obrazowa, metaforyczna i symboliczna niż nowoczesne wzorce literackie kultury zachodniej. Bardziej niż na stwierdzaniu zwięzłych prawd skupia się ona na ludziach, spotkaniach i wydarzeniach. Chrześcijanie są winni używania swojej historii i modeli literackich do interpretacji biblijnych prorocत्व (zarówno staro-, jak i nowotestamentowych). Każde pokolenie i jednostka geograficzna wykorzystywały swoją kulturę, historię i dosłowność do interpretacji Apokalipsy. Wszystkie się myliły! Myślenie, że biblijne prorocтва skupiają się na nowoczesnej zachodniej kulturze, jest arogancją.

Gatunek literacki wybierany przez pierwotnego, natchnionego autora stanowi swego rodzaju umowę z czytelnikiem. Apokalipsa nie jest narracją historyczną. To połączenie listu (rozdziały 1-3), prorocтва i – w dużej części – literatury apokaliptycznej. Błędem jest zarówno sprawianie, aby Biblia mówiła więcej, niż zamierzył to pierwotny autor, jak i wymaganie, aby mówiła mniej. Arogancja i dogmatyzm interpretatorów są jeszcze bardziej nie na miejscu jeżeli chodzi o księgę taką jak Apokalipsa.

Kościół nigdy nie osiągnął porozumienia co do właściwej interpretacji Apokalipsy. Moim celem jest słuchanie i zajmowanie się przesłaniem całej Biblii, a nie tylko jakiejś lub jakichś jej wybranych części. Biblijny wschodni sposób myślenia przedstawia prawdę w pełnych napięcia parach. Nasz zachodni trend zmierzający do formułowania prawdy za pomocą twierdzeń nie jest bezpodstawny, tylko niezrównoważony! Moim zdaniem możliwe jest przynajmniej częściowe wyjście z impasu dotyczącego interpretacji Apokalipsy poprzez zwrócenie uwagi na jej zmieniające się zamysły dla kolejnych pokoleń wierzących. Dla większości interpretatorów oczywistym jest, że Apokalipsa musi być rozumiana w świetle swoich własnych czasów oraz rodzaju literackiego (Fee i Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię?]*, s. 249-264). Historyczne podejście do tej księgi musi uwzględniać to, co rozumieli i mogli z niej pojmować pierwsi czytelnicy (zob. John L. Bray, *Matthew 24 Fulfilled [Wypełnienie Mateusza 24]*). W wielu przypadkach współcześni interpretatorzy utracili znaczenie wielu zawartych w tej księdze symboli. Początkowo głównym zadaniem Apokalipsy było skierowanie zachęty do prześladowanych chrześcijan. Pokazywała ona władzę Boga nad historią (podobnie jak prorocy ST); potwierdzała, że dzieje zmierzają do wyznaczonego kresu, sądu lub błogosławieństwa (tak jak prorocy ST). W charakterystycznych dla I w. n.e., żydowskich kategoriach apokaliptycznych opisywała ona Bożą miłość, obecność, moc i suwerenność. Teologicznie funkcjonuje ona tak samo dla każdego pokolenia wierzących. Przedstawia kosmiczne zmagania dobra ze złem. Charakterystyczne dla I w. szczegóły być może stały się dla nas nieczytelne – ale nie zawarte w niej potężne, pocieszające prawdy. Kiedy współcześni zachodni interpretatorzy próbują wtłoczyć elementy Apokalipsy w bieżącą historię, wzorzec fałszywych interpretacji jest powielany.

Bardzo możliwe, że opisane w niej szczegóły znów staną się uderzająco dosłowne (tak, jak było to ze ST w odniesieniu do narodzenia, życia i śmierci Chrystusa) dla ostatniego pokolenia chrześcijan stawiających czoła przeciwnemu Bogu przywódcy (zob. 2 Tes 2) oraz kulturze. Nikt nie jest w stanie rozpoznać takiego dosłownego wypełniania się Apokalipsy, dopóki słowa Jezusa (zob. Mt 24; Mk 13; Łk 21) i Pawła (zob. 1 Kor 15; 1 Tes 4-5; 2 Tes 2) także nie staną się historycznie oczywiste. Zarówno zgadywanie, jak i spekulacje oraz dogmatyzm są niewłaściwe. Literatura apokaliptyczna pozwala na taką elastyczność. Dzięki Bogu za obrazy i symbole przekraczające narrację historyczną! Bóg ma wszystko pod kontrolą; to On panuje; On nadchodzi!

Większość współczesnych komentarzy pomija to, o co chodzi w tym rodzaju literackim. Współcześni

zachodni interpretatorzy często poszukują jasnego, logicznego systemu teologii zamiast oddać sprawiedliwość wieloznacznemu, symbolicznemu i dramatycznemu gatunkowi żydowskiej literatury apokaliptycznej. Prawdę tę wyraża Ralph P. Martin w swoim artykule „Approaches to New Testament Exegesis” [„Podejścia do egzegezy Nowego Testamentu”] zawartym w książce *New Testament Interpretation [Interpretacja Nowego Testamentu]* pod redakcją I. Howarda Marshalla:

„Jeśli nie rozpoznamy dramatycznych właściwości tego tekstu oraz tego, w jaki sposób posługuje się on językiem jako środkiem wyrazu prawdy religijnej, będziemy w wielkim błędzie jeżeli chodzi o nasze rozumienie Apokalipsy i będziemy mylnie próbowali interpretować jej wizję, jak gdyby była to księga dosłownej prozy, w której chodzi o opisywanie wydarzeń empirycznej i dającej się sprecyzować historii. Próby przyjęcia tego drugiego kierunku równoznaczne są z napotykaniami wszelkiego rodzaju problemów interpretacyjnych. Co więcej, prowadzą one do wykrzywienia zasadniczego znaczenia pism apokaliptycznych, przez co tracą wielką wartość tej części Nowego Testamentu jako dramatycznego stwierdzenia Bożej suwerenności w Chrystusie oraz paradoksu Jego rządów łączących w sobie moc i miłość za pomocą mitopoetycznego języka (zob. 5:5.6; Lew jest Barankiem)” (s. 235).

W swojej książce *Biblical Interpretations [Interpretacje biblijne]* Randolph Tate stwierdza:

„Żaden inny rodzaj literacki nie był tak gorliwie odczytywany z tak przygnębiającymi wynikami jak apokalipsa – szczególnie Księga Daniela i Apokalipsa. Ten gatunek literacki ucierpiał w wyniku katastrofalnej historii złych interpretacji wynikających z zasadniczego niezrozumienia jego form literackich, struktury i przeznaczenia. Z powodu zawartych w niej twierdzeń dotyczących objawiania tego, co ma się niebawem wydarzyć, apokalipsa była postrzegana jako mapa i szczegółowy plan przyszłości. Tragicznym błędem tego poglądu jest założenie, że układem odniesienia tej księgi są współczesne czasy czytelnika, a nie autora. To niewłaściwe podejście do apokalipsy (szczególnie Apokalipsy Jana) traktuje to dzieło tak, jakby było ono kryptogramem, za pomocą którego można posługiwać się współczesnymi wydarzeniami do interpretacji zawartych w tekście symboli (...). Interpretator musi najpierw uświadomić sobie, że literatura apokaliptyczna przekazuje swoje przesłanie poprzez symbolikę. Dosłowne rozumienie symbolu, który jest metaforyczny, stanowi po prostu złą interpretację. Nie chodzi tu o to, czy opisywane w literaturze apokaliptycznej wydarzenia są historyczne. Mogą one takie być; mogły naprawdę się wydarzyć lub jeszcze się wydarzą, ale autor przedstawia wydarzenia i przekazuje znaczenie poprzez obrazy i archetypy” (s. 137).

Dictionary of Biblical Imagery [Słownik symboliki biblijnej] pod redakcją Rykena, Wilhosta i Longmana III stwierdza:

„Gatunek ten często wprawia w zakłopotanie i frustruje dzisiejszych czytelników. Zaskakująca symbolika i niezmiernie doświadczenia wydają się dziwaczne i oderwane od większości Pisma. Dosłowne traktowanie tego rodzaju literatury sprawia, że wielu czytelników usilnie stara się określić 'co stanie się kiedy', pomijając zamysł apokaliptycznego przesłania” (s. 35).

PIĄTE NAPIĘCIE (Królestwo Boże jako terazniejsze, ale przyszłe)

Królestwo Boże jest terazniejszością, ale pozostaje także w przyszłości. Ten teologiczny paradoks zaostrza się w dziedzinie eschatologii. Jeśli ktoś oczekuje dosłownego wypełnienia wszystkich proroctw ST skierowanych do Izraela, w Królestwie chodzi głównie o przywrócenie Izraela w jego geograficznej lokalizacji oraz o teologiczny prymat. Wymagałoby to tajemnego pochycenia Kościoła w rozdziale piątym i odniesienia pozostałych rozdziałów do Izraela (ale patrz Ap 22:16).

Jeśli jednak skupimy się na Królestwie jako zapoczątkowanym przez obiecanego w ST Mesjasza, zaprowadzone zostaje ono wraz z pierwszym przyjściem Chrystusa, a uwaga skupia się na wcieleniu, życiu, nauczaniu, śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa. Teologiczny nacisk pada na aktualne zbawienie. Królestwo nadeszło, a ST jest wypełniony w Chrystusowej ofercie zbawienia dla wszystkich, a nie Jego tysiącletnim panowaniu nad niektórymi!

Niewątpliwie prawdą jest, że Biblia mówi o obu przyjściach Chrystusa, ale gdzie należy kłaść nacisk? Wydaje mi się, że większość proroctw ST skupia się na pierwszym przyjściu, na ustanowieniu mesjańskiego królestwa (zob. Dn 2). Jest to na wiele sposobów analogiczne do wiecznego panowania Boga (zob. Dn 7). ST akcentuje wieczne rządy Boga, ale mechanizmem ich ukazywania jest posługa Mesjasza (zob. 1 Kor 15:26-27). Nie chodzi tu o to, co jest prawdziwe, ponieważ prawdą jest i jedno, i drugie, tylko o to, na co pada nacisk. Trzeba przyznać, że niektórzy interpretatorzy tak bardzo koncentrują się na tysiącletnim panowaniu Mesjasza

(zob. Ap 20), że umyka im biblijny nacisk na wieczne panowanie Ojca. Panowanie Chrystusa jest czymś wstępnym. W ST ani dwa przyjścia Chrystusa, ani czasowe panowanie Mesjasza nie były oczywiste.

Kluczem do tego, co głosił i czego nauczał Jezus, jest Królestwo Boże. Jest ono zarówno terazniejsze (poprzez zbawienie i służbę), jak i przysze (w wytrwałości i mocy). Jeśli Apokalipsa skupia się na mesjańskim tysiącletnim panowaniu (zob. Ap 20), jest ono wstępne, a nie ostateczne (zob. Ap 21-22). Niezbędność czasowego panowania nie wynika w sposób oczywisty ze ST; tak naprawdę mesjańskie panowanie opisane w 7 rozdziale Księgi Daniela jest wieczne, a nie tysiącletnie.

SZÓSTE NAPIĘCIE (bliski powrót Chrystusa vs. odroczone *parousia*)

Większość wierzących uczona jest, że Jezus przyjdzie niedługo, nagle i niespodziewanie (zob. Mt 10:23; 24:27.34.44; Mk 9:1; 13:30; Ap 1:1.3; 2:16; 3:11; 22:7.10.12.20). Jednak do tej pory każde wyczekujące pokolenie wierzących się myliło! Bliskość (natychmiastowość) powrotu Jezusa jest potężną, zagwarantowaną, obiecaną nadzieją każdego pokolenia, rzeczywistością jednak tylko dla jednego (i to prześladowanego). Wierzący muszą żyć tak, jakby miał On przyjść jutro, planować jednak i realizować Wielkie Posłannictwo (zob. Mt 28:19-20), jeśli się opóźnia.

Niektóre fragmenty w Ewangeliach (zob. Mk 13:10; Łk 17:2; 18:8) oraz 1 i 2 Tes oparte są na opóźnionym drugim przyjściu (*parousia*). Najpierw muszą mieć miejsce pewne wydarzenia historyczne:

1. ewangelizacja całego świata (zob. Mt 24:14; Mk 13:10)
2. objawienie się „człowieka grzechu” (zob. Mt 24:15; 2 Tes 2; Ap 13)
3. wielkie prześladowanie (zob. Mt 24:21,24; Ap 13)

Występuje tu celowa dwuznaczność (zob. Mt 24:42-51; Mk 13:32-36)! Przeżywaj każdy dzień tak, jakby to był twój ostatni, ale planuj i ćwicz się do przyszłej służby!

SPÓJNOŚĆ I RÓWNOWAGA

Należy stwierdzić, że różne szkoły współczesnej interpretacji eschatologicznej zawierają w sobie półprawdy. Dobrze wyjaśniają i interpretują niektóre teksty, ale problem tkwi w spójności i równowadze. Często obejmują jakiś zestaw założeń wstępnych i używają tekstu biblijnego do wypełnienia założonych wcześniej ram teologicznych. Biblia nie objawia logicznej, chronologicznej, systematycznej eschatologii. Jest jak album rodzinny. Zdjęcia są prawdziwe, ale nie zawsze ułożone w porządku, w kontekście, w logicznej kolejności. Niektóre wypadły z albumu i późniejsze pokolenia członków rodziny nie wiedzą, gdzie dokładnie je umieścić. Kluczem do właściwej interpretacji Apokalipsy jest zamysł pierwotnego autora, objawiający się w jego wyborze rodzaju literackiego. Większość interpretatorów stara się przenieść swoje narzędzia i procedury egzegetyczne z innych gatunków literackich NT na grunt Apokalipsy. Skupiają się na ST, zamiast pozwolić, aby nauczanie Jezusa i Pawła określało strukturę teologiczną, a Apokalipsa służyła za ilustrację. Muszę przyznać, że podchodzę do tego komentarza z pewnym strachem i drżeniem – nie z powodu przekleństwa zawartego w Ap 22:18-19, tylko z powodu poziomu kontrowersji, jakie powodowała i nadal powoduje interpretacja tej księgi wśród Bożego ludu. Kocham Boże objawienie. Jest ono prawdziwe, podczas gdy wszyscy ludzie są kłamcami (zob. Rz 3:4). Proszę cię, abyś używał tego komentarza jako pobudzającego do myślenia, a nie rozstrzygającego; jako drogowskazu, a nie mapy; jako zastanawiającego się „co jeśli”, a nie stwierdzającego „tak mówi Pan”. Zderzyłem się z własnymi niedoskonałościami, tendencyjnością i teologiczną agendą. Widziałem także ograniczenia innych interpretatorów. Mogłoby się wydawać, że ludzie znajdują w Apokalipsie to, czego się w niej spodziewają. Ten rodzaj literacki łatwo pada ofiarą nadużyć! Nie bez przyczyny znalazł się on jednak w Biblii. Umieszczenie go w niej jako podsumowania i zakończenia nie jest przypadkiem. Zawiera on przesłanie od Boga do Jego dzieci w każdym poszczególnym pokoleniu. Bóg chce, żebyśmy to rozumieli! Jednoczmy się, a nie dzielimy na frakcje; skupiajmy się na tym, co jasne i kluczowe, a nie na tym, co może lub mogłoby być prawdą. Niech Bóg nas wspomaga!

W tym miejscu zanotuj swoje własne założenia wstępne dotyczące tego, jak interpretować Apokalipsę. Wszyscy wnosimy swoje uprzedzenia w interpretację tej księgi. Określenie ich pomaga nam przezwyciężyć ich wpływ i ogranicza naszą dogmatyczność.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

WPROWADZENIE DO PROROCTW STAROTESTAMENTOWYCH

I. WPROWADZENIE

A. Uwagi wstępne

1. Wspólnota wierzących nie jest zgodna co do tego, jak interpretować proroctwa. Inne prawdy zostały przez wieki ustalone i powszechnie przyjęte, ale ta kwestia – nie.
2. Istnieje kilka dobrze zdefiniowanych etapów proroctw ST:
 - a. Przedmonarchiczne (przed królem Saulem)
 - 1) Jednostki nazywane prorokami
 - a) Abraham – Rdz 20:7
 - b) Mojżesz – Lb 12:6-8; Pwt 18:15; 34:10
 - c) Aaron – Wj 7:1 (przedstawiciel Mojżesza)
 - d) Miriam – Wj 15:20
 - e) Medad i Eldad – Lb 11:24-30
 - f) Debora – Sdz 4:4
 - g) Bezimienny – Sdz 6:7-10
 - h) Samuel – 1 Sm 3:20
 - 2) Odniesienia do proroków jako grupy – Pwt 13:1-5; 18:20-22
 - 3) Grupa lub bractwo prorockie – 1 Sm 10:5-13; 19:20; 1 Krl 20:35.41; 22:6.10-13; 2 Krl 2:3.7; 4:1.38; 5:22; 6:1, itd.
 - 4) Mesjasz nazwany prorokiem – Pwt 18:15-18
 - b. Niespisane proroctwa monarchiczne (kierowane do królów)
 - 1) Gad – 1 Sm 22:5; 2 Sm 24:11; 1 Krn 29:29
 - 2) Natan – 2 Sm 7:2; 12:25; 1 Krl 1:22
 - 3) Achiasz – 1 Krl 11:29
 - 4) Jehu – 1 Krl 16:1.7.12
 - 5) Bezimienni – 1 Krl 18:4.13; 20:13.22
 - 6) Eliasz – 1 Krl 18-2 Krl 2
 - 7) Micheasz – 1 Krl 22
 - 8) Elizeusz – 2 Krl 2:9.12-13
 - c. Klasyczne spisane proroctwa (zwracają się zarówno do królów, jak i narodu): Izajasz—Malachiasz (oprócz Daniela)

B. Biblijne określenia

1. *Ro'eh* (BDB 909) = widzący, 1 Sm 9:9. Już sam odnośnik wskazuje na przejście do terminu *Nabi*, który oznacza „prorok” i wywodzi się z rdzenia „wzywać”. *Ro'eh* wywodzi się od ogólnego słowa oznaczającego „widzieć”. Była to osoba, która rozumiała Boże drogi i plany. Zwracano się do niej w celu poznania Bożej woli w danej kwestii.
2. *Hozeh* (BDB 302) = widzący, 2 Sm 24:11. Zasadniczo jest to synonim *Ro'eh*, wywodzący się od rzadziej występującego czasownika „widzieć”. Najczęściej w odniesieniu do proroków stosowana jest forma imiesłowowa.
3. *Nabi'* (BDB 611) = prorok, wyraz spokrewniony z akadyjskim czasownikiem *nabu* = „wołać” i arabskim *naba'a* = „ogłaszać”. Jest to najpowszechniejsze określenie proroka w Starym Testamencie – pojawia się ponad 300 razy. Dokładna etymologia jest niepewna, ale na dzień dzisiejszy „wzywać” wydaje się najtrafniejszą opcją. Być może najlepsze zrozumienie tego terminu wynika z tego, jak JHWH opisuje relację Mojżesza z faraonem poprzez Aarona (por. Wj 4:10-16; 7:1; Pwt 5:5). Prorok jest kimś, kto przemawia w imieniu Boga do Jego ludu (Am 3:8; Jr 1:7.17; Ez 3:4).
4. Wszystkie te trzy określenia urzędu prorockiego występują w 1 Krn 29:29; Samuel – *Ro'eh*; Natan – *Nabi'* i Gad – *Hozeh*.
5. Fraza *isz ha – 'elohim*, „mąż Boży”, także stanowi szersze określenie kogoś, kto mówi w imieniu Boga. W ST wyrażenie to zostało użyte 76 razy w znaczeniu „proroka”.
6. Termin „prorok” jest pochodzenia greckiego. Pochodzi od: (1) *pro* = „przed” lub „dla”; (2) *femi* = „mówić”.

II. DEFINICJA PROROCTWA

- A. Określenie „proroctwo” w języku hebrajskim miało szersze pole semantyczne, niż w polskim. Historyczne księgi od Jozuego po księgi Królewskie (za wyjątkiem Księgi Rut) są przez Żydów określane mianem „proroków wcześniejszych”. Zarówno Abraham (Rdz 20:7; Ps 105:15), jak i Mojżesz (Pwt 18:18) nazwani są prorokami (a także Miriam – Wj 15:20). Dlatego należy uważać na polską definicję, którą zakładamy słysząc to słowo!
- B. Według *Interpreter's Dictionary of the Bible [Słownika do interpretacji Biblii]*, „[p]rofetyzm można słusznie zdefiniować jako rozumienie historii przyjmujące znaczenie jedynie w kategoriach boskich spraw, boskich zamiarów i boskiego udziału” (tom 3, s. 896).
- C. „Prorok nie jest ani filozofem, ani teologiem systematycznym, tylko pośrednikiem przymierza, przekazującym słowo Boże Jego ludowi, aby kształtować jego przyszłość poprzez reformę teraźniejszości” („Prophets and Prophecy” [„Prorocy i proroctwo”], *Encyclopedia Judaica*, tom 13, s. 1152).

III. CEL PROROCTW

- A. Proroctwa są sposobem, w jaki Bóg przemawia do swoich ludzi, zapewniając im prowadzenie w ich aktualnej sytuacji i nadzieję, że On ma władzę nad ich życiem oraz wydarzeniami rozgrywającymi się na świecie. Przesłanie proroctw było zasadniczo kolektywne. Proroctwa miały napominać, zachęcać, budzić wiarę i skruchę oraz informować Boży lud o Nim i Jego planach. Należy tutaj dodać, że proroctwa często jasno objawiały, kogo Bóg wybierał na swojego przedstawiciela (Pwt 13:1-3; 18:20-22). Ostatecznie odnosi się to do Mesjasza.
- B. Prorocy często komentowali współczesne im kryzysy historyczne lub teologiczne, rzutuując je na okoliczności eschatologiczne. Takie spojrzenie na historię z perspektywy czasów ostatecznych jest wyłączną cechą Izraela – jak również jego poczucie boskiego wybrania oraz obietnic w ramach przymierza.
- C. Jako sposób poznania woli Bożej urząd prorocki wydaje się równoważyć (Jr 18:18) i przewyższać urząd najwyższego kapłana. Urim i tummim przerażają się w ustny przekaz od Bożego przedstawiciela. Wydaje się także, że urząd prorocki zanikł w Izraelu po śmierci Malachiasza. Powraca dopiero 400 lat później wraz z wystąpieniem Jana Chrzciciela. Nie jest pewne, jak nowotestamentowy dar „proroctwa” ma się do Starego Testamentu. Nowotestamentowi prorocy (Dz 11:27-28; 13:1; 15:32; 1 Kor 12:10.28-29; 14:29.32.37; Ef 4:11) nie przekazują nowego objawienia, tylko zapowiadają i przepowiadają Bożą wolę we współczesnych okolicznościach.
- D. Natura proroctw nie polega wyłącznie ani głównie na przewidywaniu. Przewidywanie jest jednym ze sposobów potwierdzenia urzędu i przesłania prorockiego, należy jednak zauważyć, że „mniej niż 2% proroctw ST to proroctwa mesjaniczne. Mniej niż 5% dokładnie opisuje erę Nowego Przymierza. Mniej niż 1% dotyczy wydarzeń, które jeszcze nie nastąpiły” (Fee i Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię?]*, s. 166).
- E. Prorocy reprezentują Boga przed ludźmi, a kapłani reprezentują ludzi przed Bogiem. Jest to ogólne stwierdzenie, od którego są wyjątki – takie jak Habakuk, który zadaje Bogu pytania.
- F. Jednym z powodów, dla których trudno jest zrozumieć proroków, jest to, że nie wiemy, jaki układ miały ich księgi. Nie są one chronologiczne. Wydają się tematyczne, ale nie zawsze w sposób, którego byśmy się spodziewali. Często brakuje oczywistego tła historycznego, ram czasowych oraz jasnych podziałów pomiędzy wyroczniami. Księgi te trudno jest: (1) przeczytać za jednym razem; (2) podzielić ze względu na tematy, oraz (3) określić w nich centralną prawdę lub zamysł autora w każdej wyroczni.

IV. CHARAKTERYSTYCZNE CECHY PROROCTW

- A. Wydaje się, że w Starym Testamencie zaobserwować można rozwój koncepcji „proroka” i „proroctwa”. We wczesnym Izraelu wykształciła wspólnota proroków z silnym, charyzmatycznym przywódcą na czele – takim jak Eliasz czy Elizeusz. Czasami grupa ta nazywana była określeniem „uczniowie proroków” (2 Krl 2). Charakterystyczne dla proroków było to, że wpadali w zachwycenie (1 Sm 10:10-13; 19:18-24).
- B. Ten okres szybko przeszedł jednak w erę indywidualnych proroków. Wśród nich byli tacy (zarówno

prawdziwi, jak i fałszywi), którzy identyfikowali się z królem i żyli na jego dworze (Gad, Natan) – a także prorocy niezależni, czasem zupełnie oderwani od status quo izraelskiego społeczeństwa (Amos). Rola ta przypadała zarówno mężczyznom, jak i kobietom (2 Krl 22:14).

- C. Prorok często objawiał przyszłość, uzależnioną od bezpośredniej reakcji człowieka. Często zadaniem proroka było odkrycie przed innymi Bożego uniwersalnego planu dla Jego stworzenia, na który ludzka reakcja nie ma wpływu. Ten uniwersalny, eschatologiczny plan jest czymś wyjątkowym wśród proroków starożytnego Bliskiego Wschodu. Przepowiadanie przyszłości oraz wierność przymierzu to bliźniacze ogniska przesłań prorockich (por. Fee i Stuart, s. 150). Oznacza to, że proroctwa skierowane są głównie do zbiorowości. Zazwyczaj – choć nie zawsze – prorocy zwracali się do narodu izraelskiego.

Większość proroczych treści przekazywana była ustnie. Następnie łączono je na podstawie tematu, chronologii lub innych wzorców literatury Bliskiego Wschodu, które są nam nieznane. Ponieważ był to przekaz ustny, nie posiada struktury charakterystycznej dla pisanej prozy. Sprawia to, że księgi te trudno przeczytać za jednym posiedzeniem oraz zrozumieć je bez konkretnego tła historycznego. Dla przekazania swoich treści prorocy posługują się kilkoma wzorcami.

1. Scena w sądzie – Bóg pozywa swój lud; często jest to sprawa rozwodowa, w której JHWH odrzuca swoją żonę (Izrael) za jej niewierność (Oz 4, Mi 6).
2. Pieśń żałobna – specyficzne metrum tego typu przesłania i jego charakterystyczne „biada” wyróżnia je jako szczególną formę (Iz 5, Ha 2).
3. Wypowiedzenie błogosławieństwa w ramach przymierza – podkreśla warunkową naturę przymierza i przedstawia zarówno pozytywne, jak i negatywne przyszłe konsekwencje (Pwt 27-28).

V. BIBLIJNE WSKAZÓWKI DO ROZPOZNAWANIA PRAWDZIWYCH PROROKÓW

- A. Pwt 13:2-6 (przepowiednie/znaki)
- B. Pwt 18:9-22 (fałszywi prorocy/prawdziwi prorocy)
- C. Zarówno mężczyźni, jak i kobiety powoływani są na proroków i prorokinie oraz nimi nazywani.
 1. Miriam – Wj 15
 2. Debora – Sdz 4:4-6
 3. Chulda – 2 Krl 22:14-20; 2 Krn 34:22-28

W okolicznych kulturach określano, czy ktoś jest prorokiem, na podstawie jego przepowiedni. W Izraelu weryfikacji służył

1. test teologiczny – używanie imienia JHWH
2. test historyczny – spełniające się zapowiedzi

VI. WSKAZÓWKI POMOCNE PRZY INTERPRETACJI PROROCTW

- A. Zidentyfikuj zamiar pierwotnego proroka (redaktora) odnotowując tło historyczne oraz kontekst literacki każdej wyroczni. Zazwyczaj będzie on dotyczył Izraela łamiącego w jakiś sposób przymierze Mojżesza.
- B. Przeczytaj i zinterpretuj całą wyrocznię, a nie tylko jej część; sporządź zarys jej treści. Zobacz, jak ma się do wyroczni przed i po niej. Spróbuj stworzyć zarys całej księgi (jej jednostek literackich, a także na poziomie akapitów).
- C. Zakładaj dosłowną interpretację danego fragmentu, dopóki coś w tekście nie naprowadzi cię na znaczenie przenośne; wtedy przełóż język przenośni na prozę.
- D. Analizuj symboliczne akty w świetle tła historycznego i fragmentów paralelnych. Pamiętaj, że starożytna literatura Bliskiego Wschodu to nie literatura zachodnia ani nowożytna.
- E. Zwróć uwagę na przepowiednie:
 1. Czy dotyczą wyłącznie czasów autora?
 2. Czy wypełniły się w historii Izraela?
 3. Czy są to wydarzenia, które spełnią się w przyszłości?
 4. Czy ich spełnienie dotyczy zarówno czasów współczesnych autorowi, jak i przyszłości?
 5. Niech twoimi wnioskami kierują autorzy biblijni, a nie nowożytni. Szczególne środki ostrożności:

1. Czy przepowiednia uzależniona jest od reakcji?
2. Czy jest pewne, do kogo to proroctwo jest skierowane (i dlaczego)?
3. Czy z biblijnego i/lub historycznego punktu widzenia istnieje możliwość wielokrotnego wypełniania się tego proroctwa?
4. Natchnieni autorzy NT byli w stanie dostrzec Mesjasza w wielu fragmentach ST, w których dla nas nie jest to oczywiste. Wydają się używać typologii lub gier słów. Ponieważ my nie jesteśmy natchnieni, pozostawmy to podejście im.

VII. POMOCNA LITERATURA

Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic [Lemiesze i sierpy: Nowe spojrzenie na język proroctw biblijnych i apokaliptykę], D. Brent Sandy

A Guide to Biblical Prophecy [Przewodnik po proroctwach biblijnych], Carl E. Armerding i W. Ward Gasque

How to Read the Bible for All Its Worth [Jak czytać Biblię?], Gordon Fee i Douglas Stuart

My Servants the Prophets [Moi słudzy prorocy], Edward J. Young

The Expositor's Bible Commentary [Komentarz biblijny interpretatora], tom 6, „Isaiah – Ezekiel” [„Izajasz – Ezechiel”], Zondervan

The Prophecies of Isaiah [Proroctwa Izajasza], J. A. Alexander, 1976, Zondervan

Exposition of Isaiah [Interpretacja księgi Izajasza], H. C. Leupold, 1971, Baker

WPROWADZENIE DO APOKALIPSY

UWAGI WSTĘPNE

- A. Przez większość swojego dorosłego życia akademickiego/teologicznego opierałem się na założeniu, że osoby, które wierzą Biblii, traktują ją „dosłownie” (i z pewnością jest to prawda jeżeli chodzi o narrację historyczną). Zaczęło jednak stawać się dla mnie coraz bardziej oczywiste, że dosłowne traktowanie prorocत्व, poezji, przypowieści i literatury apokaliptycznej oznacza rozminięcie się z zamysłem natchnionego tekstu. Kluczem do właściwego zrozumienia Biblii nie jest dosłowność, tylko zamysł autora. Wyciąganie z Biblii więcej, niż jest w niej rzeczywiście zawarte (doktrynalna ścisłość) jest tak niebezpieczne i mylące, jak interpretowanie jej w taki sposób, żeby przekazywała mniej niż zamierzył to pierwotny, natchniony autor. Należy skupić się na szerszym kontekście, tle historycznym oraz zamysłu autora wyrażonym w samym tekście oraz za pośrednictwem jego wyboru gatunku literackiego. Rodzaj literacki stanowi swego rodzaju umowę pomiędzy autorem a czytelnikiem. Pomijanie tej wskazówki na pewno skutkować będzie błędnymi interpretacjami.

Apokalipsa jest niewątpliwie prawdziwa, ale nie stanowi narracji historycznej i nie może być traktowana dosłownie. Sm jej gatunek literacki dobitnie nam to komunikuje – jeśli tylko zechcemy posłuchać. Nie oznacza to, że księga ta nie jest natchniona ani prawdziwa; chodzi o to, że jest pełna przenośni, enigmatyczna, symboliczna, metaforyczna i oryginalna. Żyjącym w I w. n.e. Żydom i chrześcijanom taki typ literatury nie był obcy, z nami jednak jest inaczej. Być może za współczesny odpowiednik tego zjawiska może tu posłużyć chrześcijańska symbolika zawarta we *Władcy Pierścieni* lub *Opowieściach z Narnii*.

- B. Apokalipsa jest rodzajem literackim charakterystycznym dla piśmiennictwa żydowskiego. Często posługiwano się nią w pełnych napięcia czasach (tj. kiedy Izrael zdominowany był przez pogańskie siły) dla wyrażenia przekonania, że Bóg ma władzę nad historią i przyniesie ocalenie Swojemu ludowi. Ten typ literatury charakteryzuje się:
1. Silnym poczuciem uniwersalnej Bożej suwerenności (monoteizm i determinizm)
 2. Walką pomiędzy dobrem a złem, obecnym złym wiekiem i nadchodzącą erą sprawiedliwości (dualizm)
 3. Używaniem enigmatycznych słów-kluczy (zazwyczaj zaczerpniętych ze ST lub międzytestamentalnej żydowskiej literatury apokaliptycznej)
 4. Przedstawianiem kolorów, zwierząt, czasem zwierząt/ludzi
 5. Stosowaniem symbolicznych liczb (tj. 4, 6, 7, 10, 12)
 6. Posługiwaniem się pośrednictwem aniołów poprzez sny i wizje, ale zazwyczaj poprzez podawaną przez nich interpretację
 7. Skupianiem się przede wszystkim na nadchodzących niedługo, przełomowych wydarzeniach czasów ostatecznych (nowej ery)
 8. Stosowaniem określonego zestawu symboli, a nie rzeczywistości, w celu przekazania przesłania od Boga dotyczącego czasów ostatecznych
 9. Kilka przykładów tego rodzaju literackiego:
 - a. Stary Testament
 - (1) Iz 13-14; 24-27; 56-66
 - (2) Ez 1; 26-28; 33-48
 - (3) Dn 7-12
 - (4) Jl 3-4
 - (5) Za 1-6, 12-14
 - b. Nowy Testament
 - (1) Mt 24, Mk 13, Łk 21 oraz 1 Kor 15 (na pewne sposoby)
 - (2) 2 Tes 2 (w dużej mierze)
 - (3) Apokalipsa (rozdziały 4-22)
 - c. Dn 7-12 i Ap 4-22 są klasycznymi przykładami tego rodzaju literackiego w Biblii.
 10. Niekanoniczne (na podst. D. S. Russell, *The Method and Message of Jewish Apocalyptic [Metoda i przesłanie żydowskiej literatury apokaliptycznej]*, s. 37-38)
 - a. 1 Henocha, 2 Henocha (*Tajemnice Henocha*)

- b. *Księga Jubileuszów*
- c. *Wyrocznie sybillińskie III, IV, V*
- d. *Testament Dwunastu Patriarchów*
- e. *Psalmy Salomona*
- f. *Wniebowzięcie Mojżesza*
- g. *Wniebowstąpienie Izajasza*
- h. *Apokalipsa Mojżesza (Życie Adama i Ewy)*
- i. *Apokalipsa Abrahama*
- j. *Testament Abrahama*
- k. *2 Księga Ezdrasza (4 Księga Ezdrasza)*
- l. *2 i 3 Księga Barucha*

11. Ten rodzaj literacki charakteryzuje się poczuciem dualizmu. Postrzega rzeczywistość jako serię dwoistości, kontrastów lub napięć (tak częstych w pismach Jana) pomiędzy:
- a. niebem a ziemią
 - b. złym wiekiem (złymi ludźmi i złymi aniołami) a nową erą sprawiedliwości (pobożnymi ludźmi i pobożnymi aniołami)
 - c. obecną egzystencją a przyszłą egzystencją

Wszystko to zmierza ku wypełnieniu, które sprawia Bóg. Ten świat nie jest taki, jakim zamierzył Go Bóg, ale On nadal planuje, realizuje i wypełnia Swoją wolę odnowienia bliskiej wspólnoty zapoczątkowanej w ogrodzie Eden. Chrystus jest punktem kulminacyjnym Bożego planu, ale Jego dwa przyjścia spowodowały występujące dwoistości.

- C. Apokalipsy te nigdy nie były przedstawiane ustnie; zawsze były spisywane. Są to silnie ustrukturyzowane dzieła literackie. Struktura jest kluczowa dla właściwej ich interpretacji. Dużą część planowej struktury Apokalipsy stanowi siedem całości literackich, które są do pewnego stopnia wzajemnie paralelne (np. siedem pieczęci, siedem trąb i siedem czasz). Z każdym cyklem sąd narasta: przy pieczęciach zniszczenie obejmuje 1/4, przy trąbach 1/3, a przy czaszach jest ono totalne. W każdej jednostce literackiej ma miejsce drugie przyjście Chrystusa lub jakieś wydarzenie eschatologiczne: (1) szósta pieczęć, 6:12-17; (2) siódma trąba, 11:15-18; sąd ostateczny za pośrednictwem aniołów w 14:14-20; (3) siódma czasza, 16:17-21 raz, po raz kolejny w 19:11-21 i jeszcze raz w 22:6-16 (patrz też trojaki tytuł Boga w 1:4.8 i Chrystusa w 1:17:18: „Który Jest, i Który był i Który przychodzi”; warto także zauważyć, że przyszły aspekt został pominięty w 11:17 i 16:5, co oznacza, że przyszłość nadeszła [tj. drugie przyjście Chrystusa]). Pokazuje to, że księga ta nie przedstawia chronologicznego następstwa zdarzeń, tylko jest dramatem w kilku aktach, przedstawiającym ten sam okres czasu za pomocą coraz gwałtowniejszych starotestamentowych motywów (zob. Jk Blevins, *Revelation as Drama [Apokalipsa jako dramat]* oraz „The Genre of Revelation” [„Gatunek literacki Apokalipsy”] w: *Review and Expositor*, wrz 1980, s. 393-408). Dzieli się ona na siedem całości literackich poprzedzonych prologiem i zakończonych epilogiem.

- 1. prolog, 1:1-8
- 2. rozdziały 1:9-3 (Chrystus i siedem Kościołów)
- 3. rozdziały 4-8:1 (niebo i siedem pieczęci [2:1-17 stanowi interludium pomiędzy 6 i 7 pieczęcią])
- 4. rozdziały 8:2-11 (siedmiu aniołów z trąbami [10:1-11:13 stanowi interludium pomiędzy 6 i 7 trąbą])
- 5. rozdziały 12-14 (dwie społeczności i ich przywódcy)
- 6. rozdziały 15-16 (siedmiu aniołów z czaszami)
- 7. rozdziały 17-19 (Babilon i sąd nad nim)
- 8. rozdziały 20-22:5 (sąd oraz nowe niebo i ziemia)
- 9. epilog, 22:6-21

Innym autorem, który wierzył w teorię rekapitulacji, jest William Hendriksen. W swojej książce *More Than Conquerors [Więcej niż zwycięzcy]* proponuje on następujący zarys tej księgi:

- 1. rozdziały 1-3 (Chrystus wśród siedmiu świeczników)
- 2. rozdziały 4-7 (księga z siedmioma pieczęciami)
- 3. rozdziały 8-11 (siedem trąb sądu)
- 4. rozdziały 12-14 (niewiasta i Syn-Mężczyzna prześladowani przez Smoka i jego pomocników [Bestia i Nierządnicą])
- 5. rozdziały 15-16 (siedem czasz gniewu)

6. rozdziały 17-19 (upadek Wielkiej Nierządniczy i Bestii)
7. rozdziały 20-22 (sąd nad Smokiem (szatanem) oraz nowe niebo i ziemia, Nowe Jeruzalem), s. 28
 W książce *More Than Conquerors [Więcej niż zwycięzcy]* William Hendriksen stwierdza, że Apokalipsa dzieli się na siedem części: 1-3; 4-7; 8-11; 12-14; 15-16; 20-22 i że każda z nich jest paralelna oraz dotyczy okresu pomiędzy pierwszym a drugim przyjściem Chrystusa. Każda kończy się jakimś aspektem związanym z sądem i paruzją (s. 22-31).

Chociaż niewątpliwie zgadzam się co do dramatycznego paralelizmu pieczęci, trąb oraz czasz i bardzo podoba mi się idea paralelności 17-19 z 20-22 (w 19:11-21 opisane jest drugie przyjście, a w 22:6-16 inne drugie przyjście), nie widzę, w jaki sposób każda z jego siedmiu części kończy się paruzją, szczególnie rozdziały 1-3, chyba że jakiś aspekt sądu postrzegany jest jako wydarzenie eschatologiczne (zob. 2:5.7.11.16-17.25-26; 3:5.10.12.18-21). Jednak siedmiokrotna rekapitulacja staje się dla mnie coraz bardziej realną możliwością zrozumienia paralelnej struktury całej księgi.

D. Oczywiście jest, że liczba siedem odgrywa dużą rolę w strukturze księgi – świadczy o tym siedem Kościołów, siedem pieczęci, siedem trąb i siedem czasz. Kilka innych przykładów „siódemek”:

1. 7 błogosławieństw, 1:3; 14:13; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7.14
2. 7 świeczników, 1:12
3. 7 Duchów Bożych, 1:4; 3:1; 4:5; 5:6
4. 7 gwiazd, 1:16.20; 2:1
5. 7 lamp ognistych, 4:5
6. 7 pieczęci na księdze, 5:1
7. 7 rogów, 7 oczu Baranka, 5:6
8. 7 atrybutów wychwalanego Jezusa, 5:12
9. 7 znaków w przyrodzie, 6:12-14
10. 7 typów ludzi, 6:15
11. 7 atrybutów wychwalanego Boga, 7:12
12. 7 aniołów przed Bogiem, 8:2.6
13. 7 trąb trzymanyh przez 7 aniołów, 8:6 (14; 15:1.6.7.8; 17:1; 21:9).
14. 7 znaków, 12:1.3; 13:13.14; 15:1; 16:14; 19:20
15. 7 głów, 7 diademów czerwonego Smoka, 12:3
16. 7 głów Bestii wychodzącej z morza, 13:1; 17:3.7.17
17. 7 aniołów, 14:6-20
18. 7 plag, 15:1; 21:9
19. 7 gór, 17:9
20. 7 królów, 17:10
21. 7 rzeczy, których już nie ma w rozdziałach 21-22 (21:1.4 [czterokrotnie]; 21:25; 22:3)

E. Interpretacja tej księgi jest bardzo podatna na teologiczne uprzedzenia. Posiadane założenia wstępne kierują naszą interpretacją niejasnych szczegółów. Te założenia teologiczne funkcjonują na kilku poziomach

1. pochodzenie symboli
 - a. nawiązania do Starego Testamentu
 - (1) Starotestamentowe tematy takie jak stworzenie, upadek, exodus, przywrócenie Jerozolimy
 - (2) setki nawiązań (nie bezpośrednich cytatów) do proroków ST
 - b. międzytestamentalna literatura żydowska (*1 Henocha, 2 Barucha, Wyrocznie sybillińskie, 2 Ezdrasza*)
 - c. świat grecko-rzymski I w. n.e.
 - d. starożytne bliskowschodnie kosmologiczne opowieści o stworzeniu świata (szczególnie Ap 12)
2. ramy czasowe księgi
 - a. pierwszy wiek
 - b. każdy wiek
 - c. ostatnie pokolenie
3. ramy teologii systematycznej (zob. definicje na s. 14: „Historyczne teorie interpretacji”, podpunkt C; dobre podsumowanie zawiera książka *Four Views on the Book of Revelation [Cztery spojrzenia*

na Apokalipsę], red. C. Marvin Pate)

- a. preteryzm
 - b. historycyzm
 - c. futuryzm
 - d. idealizm
4. teologiczne perspektywy na rozdział 20 (zob. tabele na s. 254-57; pomocne podsumowania: (1) *The Meaning of the Millennium: Four Views [Znaczenie milenium: Cztery perspektywy]*, red. Robert G. Clouse oraz *Three Views of the Millennium and Beyond [Trzy spojrzenia na milenium i nie tylko]*, red. Darrell L. Bock)
- a. amillenaryzm
 - b. postmillenaryzm
 - c. premillenaryzm
 - d. dyspensacyjny premillenaryzm

Co powinien zrobić interpretator w obliczu rozbieżności hermeneutycznych (różnych podejść do interpretacji) oraz niewłaściwego dogmatyzmu (postawy zakładającej wszechwiedzę)?

1. Przynajmniej, że współcześni zachodni chrześcijanie nie rozumieją tego rodzaju literackiego i nie rozpoznają historycznych aluzji, które były bezpośrednio zrozumiałe dla wierzących w I w.
 2. Przynajmniej, że każde pokolenie chrześcijan włączało Apokalipsę w swoje własne okoliczności historyczne i że do tej pory każde się myliło.
 3. Najpierw czytamy Biblię, a potem systemy teologiczne. W przypadku każdej wizji/wyroczeni określimy kontekst literacki i w jednym zdaniu oznajmującym ujmijmy jej centralną prawdę. Będzie ona taka sama dla każdego pokolenia wierzących, a poszczególne detale mogą dotyczyć tylko pierwszego i/lub ostatniego pokolenia chrześcijan. Szczegóły mogą być istotne, ale ich wypełnienie objawi historia, a nie teologia.
 4. Pamiętajmy, że księga ta jest przede wszystkim słowem pociechy i zachęty do wierności wśród prześladowań wierzących przez niewierzących. Księga ta nie ma na celu zaspokajania ciekawości każdego pokolenia chrześcijan ani przedstawienia szczegółowego planu wydarzeń w czasach ostatecznych.
 5. Można bezpiecznie stwierdzić, że upadłe ludzkie społeczeństwo znajduje się na kursie kolizyjnym z Królestwem Bożym. Z początku będzie się wydawało, że świat wygrał (tak jak było to na Kalwarii), ale poczekajcie; Bóg jest suwerenny i ma władzę nad historią, życiem oraz śmiercią. Jego ludzie zwyciężają w Nim!
- F. Pomimo trudności i niejasności interpretacji księga ta ma swoje przesłanie i jest natchnionym słowem od Boga do Jego ludu w każdej epoce. Warto włożyć potrzebny dodatkowy wysiłek w studiowanie tej wyjątkowej księgi. Jej strategiczne umiejscowienie w kanonie NT świadczy o jej kluczowym przesłaniu. W książce *The Expositor's Bible Commentary [Komentarz do interpretacji Biblii]* (tom 12) Alan Johnson stwierdza:

„Rzeczywiście bardzo prawdopodobne jest, że – z wyłączeniem Ewangelii – Apokalipsa zawiera najgłębsze i najbardziej poruszające nauczanie na temat doktryny chrześcijańskiej i uczniostwa w całym Piśmie Świętym. Ani fanatyzm niektórych, którzy skupili się na prorocत्वach, a nie na Chrystusie, ani różnorodność perspektyw interpretacyjnych nie powinny nas zniechęcać do poszukiwania chrześcijańskiej prawdy w tej cudownej księdze” (s. 399).

Pamiętajmy, że w rzeczywistości są to ostatnie słowa Jezusa do Jego Kościoła! Współczesny Kościół nie może ich ignorować ani umniejszać. Mają one przygotować wierzących na prześladowania i konflikty w świetle Bożej suwerenności (monoteizm), rzeczywistości zła (ograniczony dualizm), utrzymujących się skutków upadku (ludzki bunt) oraz Bożych obietnic odkupienia ludzkości (bezw warunkowe przymierze, zob. Rdz 3:15; 12:1-3; Wj 19:5-6; J 3:16; 2 Kor 5:21).

AUTOR

- A. Wewnętrzne dowody na autorstwo apostoła Jana
 1. Autor czterokrotnie wymienia swoje imię jako Jan (zob. 1:1.4.9; 22:8)
 2. Nazywa się też

- a. sługą (zob. 1:1; 22:6)
 - b. bratem i współuczestnikiem w ucisku (zob. 1:9)
 - c. prorokiem (zob. 22:9), a swoją księgę – prorocstwem (zob. 1:3; 22:7.10.18.19)
3. Zna ST (nie posługuje się LXX, tylko Targumami) oraz okres wędrówki po pustyni, Przybytek oraz współczesne procedury synagogalne.
- B. Zewnętrzne dowody na autorstwo apostoła Jana u wczesnochrześcijańskich autorów**
1. Apostoł Jan, syn Zebedeusza
 - a. Justyn Męczennik (Rzym, 110-165 r. n.e.), *Dialog z Żydem Tryfonem* 81.4
 - b. Ireneusz (Lyon, 120-202 r. n.e.), *Przeciw herezjom* IV.14.2; 17.6; 21.3; V.16.1; 28.2; 30.3; 34.6; 35.2
 - c. Tertulian (Afryka Północna, 145-220 r. n.e.), *Przeciw Prakseaszowi* 27
 - d. Orygenes (Aleksandria, 181-252 r. n.e.),
 - (1) *O duszy* L:8:1
 - (2) *Przeciw Marcjonowi* II:5
 - (3) *Przeciw heretykom* III:14, 25
 - (4) *Przeciw Celsusowi* VI:6, 32; VIII:17
 - e. *Kanon Muratoriego* (Rzym, 180-200 r. n.e.)
 2. Inni kandydaci
 - a. Jan Marek – pierwsza wzmianka u Dionizego, biskupa Aleksandrii (247-264 r. n.e.), który zaprzeczył autorstwu apostoła Jana, ale nadal uważał tę księgę za kanoniczną. Jego konkluzja opierała się na słownictwie i stylu, a także na anonimowej naturze pozostałych pism Jana. Przekonał on do tego zdania Euzebiusza z Cezarei.
 - b. Jan Starszy (Prezbiter) – na podstawie cytatu z Papiasza u Euzebiusza (*His. Eccl.* 3.39.1-7). Papiasz jednak w tym fragmencie prawdopodobnie zastosował ten tytuł do apostoła Jana, a nie stwierdził autorstwo innej osoby.
 - c. Jan Chrzyciel – (z późniejszymi dodatkami redakcyjnymi) sugestia J. Massyngberde Forda w komentarzu *Anchor Bible*, oparta głównie o nazwanie Jezusa „barankiem” przez Jana Chrzyciela. Jedyna inna wzmianka o tym tytule występuje w Apokalipsie.
- C. Dionizy, biskup Aleksandrii (247-264 r. n.e.) i uczeń Orygenes, jako pierwszy wyraził wątpliwości (jego księga zaginęła, ale cytuje go Euzebiusz z Cezarei, który się z nim zgadzał) co do autorstwa apostoła Jana, dotyczące następujących kwestii:**
1. Apostoł Jan nie nazywa się Janem w Ewangelii ani swoich listach, Apokalipsa jednak pochodzi od „Jana”
 2. Struktura Apokalipsy jest odmienna od Ewangelii i listów
 3. Słownictwo Apokalipsy różni się od słownictwa Ewangelii i listów
 4. Styl gramatyczny Apokalipsy jest gorszy niż w Ewangelii i listach
- D. Prawdopodobnie najpoważniejszym współczesnym podważeniem autorstwa apostoła Jana jest książka R. H. Charlesa *Saint John [Święty Jan]*, tom I s. xxxixff.**
- E. Większość współczesnych uczonych odrzuca tradycyjne autorstwo wielu ksiąg NT. Dobrym przykładem tego trendu w związku z autorstwem Apokalipsy jest Raymond E. Brown, uznany katolicki uczony zajmujący się Janem. Wstępny tom serii komentarzy *Anchor Bible Commentary* stwierdza: „napisana przez żydowskiego chrześcijańskiego proroka imieniem Jan, który nie był ani Janem, synem Zebedeusza, ani autorem Ewangelii i Listów Jana” (s. 774).**
- F. Autorstwo jest niepewne pod wieloma względami. Występują tu uderzające paralele z innymi pismami apostoła Jana, ale także ogromne różnice. Kluczem do zrozumienia tej księgi nie jest jej ludzki autor, tylko boski! Autor uważał się za natchnionego proroka (zob. 1:3; 22:7.10.18.19).**

DATA

- A. Niewątpliwie nierozzerwalnie wiąże się ona z autorstwem i perspektywą interpretacyjną (zob. Teorie historyczne, punkt C).

- B. Kilka możliwych dat
1. Tradycyjna data powstania księgi wskazuje na rządy Domicjana (81-96 r. n.e.), ponieważ pasuje ona do wewnętrznych dowodów wskazujących na prześladowania
 - a. Ireneusz (cytowany przez Euzebiusza) w *Przeciw herezjom* 5.30.3. „Oglądaliśmy je (prześladowanie) nie tak dawno temu, prawie w naszym pokoleniu, pod koniec rządów Domicjana”
 - b. Klemens Aleksandryjski
 - c. Orygenes z Aleksandrii
 - d. Euzebiusz z Cezarei, *Historia kościelna* iii.23.1
 - e. Victorinus, *Apokalipsa* x.11
 - f. Hieronim
 2. Epifaniusz, pisarz z III w. n.e., w dziele *Haer* 51.12, 32 stwierdza, że Jan napisał Apokalipsę po swoim uwolnieniu z wyspy Patmos, co miało miejsce za rządów Klaudiusza (41-54 n.e.).
 3. Inni zakładali, że miało to miejsce za rządów Nerona (54-68 n.e.) ze względu na:
 - a. oczywiste tło prześladowań związanych z kultem cesarza
 - b. *Cesarz Neron*, zapisane po hebrajsku, równa się liczbie Bestii, 666
 - c. Jeśli zwolennicy preteryzmu mają rację co do tego, że Apokalipsa Jana odnosi się do zniszczenia Jerozolimy, to żeby była ona proroctwem, musiałaby zostać napisana przed rokiem 70 n.e.

ADRESACI

- A. Z 1:4 w oczywisty sposób wynika, że pierwotnymi adresatami było siedem Kościołów w rzymskiej prowincji Azji. Autor zwraca się do nich w sposób uwzględniający drogę, którą miała do przebycia osoba doręczająca list.
- B. Przesłanie Apokalipsy w wyjątkowy sposób dotyczy wszystkich Kościołów i wierzących doświadczających prześladowań ze strony upadłego światowego systemu.
- C. Jako kanoniczne zakończenie NT, księga ta jest przesłaniem spełnienia do wszystkich wierzących we wszystkich epokach.

POWÓD NAPISANIA

- A. Tłem historycznym były prześladowania spowodowane odebraniem lokalnym Kościołom ochrony prawnej, jaką Rzym przyznał judaizmowi. Podział ten nastąpił formalnie w latach 70. I. w. n.e., kiedy rabini z Jamni wprowadzili formułę przysięgi wymagającą od członków lokalnych synagog przeklecia Jezusa z Nazaretu.
- B. Rzymskie dokumenty wskazują, że kult cesarza był źródłem poważnego konfliktu z Kościołem od czasu rządów Nerona (54-68 n.e.) do Domicjana (81-96 r. n.e.). Nie ma jednak dokumentów świadczących o oficjalnych, obejmujących całe imperium prześladowaniach. Apokalipsa najwyraźniej odzwierciedlała wybujałe lokalne kultury cesarza we wschodnich prowincjach Imperium Rzymskiego (zob. „Biblical Archaeology Review” [„Przegląd archeologii biblijnej”] maj/czerwiec 1993, s. 29-37).

SKŁADNIA

- A. Grecki tekst zawiera wiele problemów gramatycznych.
- B. Ich możliwe przyczyny obejmują
 1. Aramejskie wzorce myślowe Jana.
 2. Fakt, że nie miał on na wyspie Patmos skryby, który zapisywałby jego słowa.
 3. Przytłaczające wrażenie, jakie zrobiły na nim wizje.
 4. Celowy zamiar wywołania pewnego wrażenia.
 5. Ten gatunek literacki (apokalipsa) był wysoce metaforyczny.

- C. Podobne cechy gramatyczne znaleźć można w innych żydowskich pismach apokaliptycznych. Nie chodzi więc o to, że Apokalipsa napisana została w kiepskim stylu gramatycznym, tylko w ramach rodzaju literackiego o pewnych charakterystycznych cechach gramatycznych.

KANONICZNOŚĆ

- A. Z początku księga została odrzucona przez Kościół wschodni; nie pojawia się w Peszicie (syryjskiej wersji z V w.).
- B. Na początku IV w. Euzebiusz, za Dionizym Aleksandryjskim, działającym pod koniec III w., stwierdził, że Apokalipsa nie została napisana przez apostoła Jana. Wymienił ją jako jedną ze „spornych” ksiąg, ale zawarł w swojej liście ksiąg kanonicznych (zob. *Historia kościelna* III.24.18; III.25.4; i III.39.6).
- C. Synod w Laodycei (ok. 360 r. n.e.) nie zawarł jej na liście ksiąg kanonicznych. Hieronim odrzucił ją jako księgę kanoniczną, ale uznał ją synod w Kartaginie (397 r. n.e.). Apokalipsa została uznana w wyniku kompromisu pomiędzy Kościołami wschodnimi a zachodnimi, w wyniku którego zarówno List do Hebrajczyków, jak i Apokalipsa zostały przyjęte do kanonu NT.
- D. Należy mieć świadomość tego, że to, że Duch Święty kierował historycznym procesem powstawania chrześcijańskiego kanonu, jest założeniem, które przyjmujemy przez wiarę.
- E. Dwóch głównych teologów protestanckiej reformacji nie widziało dla tej księgi miejsca w chrześcijańskiej doktrynie.
1. Marcin Luter stwierdził, że nie jest ona ani prorocka, ani apostołska, zasadniczo odrzucając jej natchnienie.
 2. Jan Kalwin, który napisał komentarz do każdej księgi NT oprócz Apokalipsy, uznał ją przez to za nieważną.

HISTORYCZNE TEORIE INTERPRETACJI

- A. Księga ta jest niezwykle trudna w interpretacji; dogmatyzm jest więc niewłaściwy.
- B. Symbole zaczerpnięte są z:
1. Starotestamentowych fragmentów apokaliptycznych u:
 - a. Daniela
 - b. Ezechiela
 - c. Zachariasza
 - d. Izajasza
 2. międzytestamentalnej żydowskiej literatury apokaliptycznej
 3. grecko-rzymskiego tła historycznego I w. n.e. (szczególnie Ap 17)
 4. starożytnych bliskowschodnich mitologicznych opowieści o stworzeniu świata (szczególnie Ap 12)
- C. Ogólnie rzecz biorąc istnieją cztery ramy lub założenia interpretacyjne:
1. PRETERYZM – grupa ta postrzega tę księgę jako odnoszącą się przede wszystkim lub wyłącznie do Kościołów w rzymskiej prowincji Azji w I w. n.e. Wszystkie szczegóły i proroctwa wypełniły się w I w. (zob. J. L. Bray, *Matthew 24 Fulfilled [Wypełnienie Mateusza 24]*).
 2. HISTORYCYZM – grupa ta postrzega tę księgę jako przegląd historii, głównie cywilizacji zachodniej, a w pewnym sensie także Kościoła rzymskokatolickiego. Listy do siedmiu Kościołów w rozdziale 2 i 3 często rozumiane są jako opis pewnych okresów czasu. Niektórzy twierdzą, że są one synchroniczne czasowo, inni natomiast, że następują po sobie w porządku chronologicznym.
 3. FUTURYZM – ta grupa uważa, że Apokalipsa odnosi się do wydarzeń bezpośrednio

poprzedzających i następujących po paruzji (drugim przyjściu Chrystusa), które wypełnią się dosłownie i historycznie (zob. książkę *Progressive Dispensationalism [Progresywny dyspensacjonalizm]* Craiga A. Blaisinga i Darrella L. Bocka).

4. IDEALIZM – grupa ta postrzega tę księgę jako w zupełności symboliczne przedstawienie walki pomiędzy dobrem a złem, pozbawione odniesień do historii (zob. Ray Summers, *Worthy Is the Lamb [Godzien jest Baranek]*; William Hendriksen, *More Than Conquerors [Więcej niż zwycięzcy]*).

Każde z tych podejść ma trochę racji, nie biorą one jednak pod uwagę celowej wieloznaczności wybranego przez Jana rodzaju literackiego i obrazów. Problemem jest równowaga, a nie to, które ma rację.

ZAMYŚŁ KSIĘGI

- A. Apokalipsa ma na celu ukazanie Bożej suwerenności w historii oraz obietnicy kulminacji wszystkiego w Nim. Wierni mają wytrwać w wierze i nadziei wśród prześladowań i agresji upadłego światowego systemu. Księga ta skupia się na prześladowaniach (związanych z kultem cesarza we wschodnich prowincjach) i wierności (potrzebnej w obliczu fałszywych nauczycieli i kulturowych kompromisów) chrześcijan w pierwszym oraz każdym wieku (zob. 2:10). Pamiętajmy, że prorocy mówili o przyszłości, aby dokonać reformy teraźniejszości. Apokalipsa mówi nie tylko o tym, jak się to skończy, ale także o tym, jak przebiega. W swoim artykule w *The Expositor's Bible Commentary [Komentarzu do interpretacji Biblii]* (tom I), zatytułowanym „The Eschatology of the Bible” [„Eschatologia Biblii”], Robert L. Sancy pisze:
„biblijnym prorokom nie chodziło przede wszystkim o czas i chronologiczną kolejność przyszłych wydarzeń. Ważny był dla nich duchowy stan ludzi im współczesnych, a wielkie eschatologiczne Boże nawiedzenie w celu osądzenia niesprawiedliwości i obdarzenia błogosławieństwem pobożnych wspomniane było ze względu na swój etyczny wpływ w teraźniejszości” (s. 104).
- B. Ogólny zamysł księgi został trafnie podsumowany w krótkim wprowadzeniu do angielskich tłumaczeń Biblii TEV oraz NJB:
 1. TEV, s. 1122, „Apokalipsa Jana została napisana w czasie, kiedy chrześcijanie byli prześladowani z powodu swojej wiary w Jezusa Chrystusa jako Pana. Głównym celem autora jest obdarzenie swoich czytelników nadzieją i zachętą, a także skłonienie ich, aby pozostali wierni w czasie cierpienia i prześladowań.”
 2. NJB, s. 1416: „Biblia podsumowana jest w przesłaniu nadziei oraz bogatej symbolice tej księgi. Jest to wizja wybawienia od prób, które spotykają Bożych ludzi, oraz obietnica chwalebnej przyszłości. Przesłanie wyrażone jest za pomocą symboliki czerpiącej z całej Biblii, tak że każdy szczegół, zwierzęta, kolory i liczby, są sugestywne i pełne nawiązań dla czytelnika zaznajomionego ze ST. Czyni to tajemnicze i metaforyczne objawienie tego, co ma przyjść, poprzez naturalną symbolikę wielkich aktów uwielbienia oraz końcowej wizji mesjańskiego przepychu nowego Świętego Miasta, wystarczająco jasnym. Tradycja takiego piśmiennictwa funkcjonowała w judaizmie od czasów Daniela. Miała ona umacniać Boży lud w prześladowaniach, zapewniając go o ostatecznym ocaleniu i zwycięstwie.”
- C. Kluczowym jest, aby interpretator nadał priorytet tematowi odkupienia.
 1. Bóg dokonał indywidualnego, zbiorowego i kosmicznego zbawienia przez Chrystusa.
 2. Boże odkupienie jest zarówno duchowe, jak i fizyczne. Kościół jest zbawiony, ale nie jest bezpieczny! Pewnego dnia będzie bezpieczny.
 3. Bóg nadal kocha upadłą, buntowniczą, egocentryczną ludzkość. Boży gniew wyrażony w pieczęciach i trąbach służy odkupieniu (zob. 9:20-21; 14:6-7; 16:9.11; 21:6b-7; 22:17).
 4. Bóg odnawia nie tylko upadłą ludzkość, ale także upadłe stworzenie (zob. Rz 8:18-25). Zło zostanie oczyszczone – na każdym poziomie.
Podejmowane przez Boga nieustanne próby dotarcia z Ewangelią do zgubionej ludzkości podkreślają Jego łaskę. Czasze sądu są skutkiem upartego zła, a nie braku miłości ze strony Boga. Bóg osądza i oddziela zło tylko wtedy, kiedy wielokrotnie odmawia ono nawrócenia. Księga ta na

wiele sposobów uzasadnia Boży sąd nad upadłą, nie chcąc się z Nim pogodzić ludzkością. Kończy ją ewangeliczne zaproszenie (zob. 22:17).

- D. Apokalipsy nie można postrzegać jako chronologicznej tabeli wydarzeń, czasu i sposobu, na jaki nastąpi drugie przyjście Chrystusa. Często interpretowano ją jako „klucz” do historii Zachodu (siedem Kościołów jako siedem epok). Każde pokolenie włączało swoją historię w apokaliptyczne symbole i do tej pory każde się myliło.

Szczegóły tych proroctw będą dużo bardziej oczywiste dla ostatniego pokolenia wierzących, którzy będą cierpieli pod rządami Antychrysta. Dosłowna interpretacja sprawiła, że niektórzy ignorowali tę księgę (Kalwin), inni umniejszali jej znaczenie (Luter: „ani apostołska, ani prorocza”), inni natomiast je wyolbrzymiali (millenaryści).

KLUCZE INTERPRETACYJNE BOBA

- A. Musimy brać pod uwagę aspekt starotestamentowy:
1. Starotestamentowy rodzaj literacki, którym jest apokalipsa, jest wysoce symboliczny.
 2. Ze ST pochodzą bardzo liczne nawiązania (niektórzy szacują, że 275 ze wszystkich 404 wersetów zawiera nawiązania do tekstów ST); znaczenie tych symboli zostało poddane ponownej interpretacji w świetle rzymskich realiów I w. n.e.
 3. Prorockie przepowiednie za pomocą aktualnych wydarzeń wskazują na wydarzenia eschatologiczne. Często historyczne wypełnianie się tych proroctw w I w. wskazuje na ich ostateczne historyczne wypełnienie.
- B. Ogólna struktura księgi pomaga nam dostrzec zamysł autora:
1. Pieczęcie, trąby i czasy dotyczą zasadniczo tego samego okresu czasu (rozdziały 6-16). Apokalipsa jest dramatem rozwijającym się w kolejnych aktach.
 2. Możliwe, że rozdziały 17-19 są paralełą rozdziałów 20-22. Niektóre części rozdziału 19 (tj. 19:11-21) są powtórzone w 20:7-10.
 3. Zobacz siedem całości literackich w punkcie C uwag wstępnych.
- C. W każdej interpretacji tej księgi musi być brany pod uwagę kontekst historyczny:
1. Istnienie kultu cesarzy
 2. Lokalne prześladowania we wschodnich prowincjach
 3. Biblia nie może mieć na myśli czegoś, czego nigdy nie miała na myśli. Interpretacja Apokalipsy powinna najpierw odnosić się do czasów Jana. Może ona mieć więcej wypełnień lub zastosowań, muszą one jednak być umocowane w I w.
- D. Znaczenie pewnych zagadkowych sformułowań zostało utracone w naszych okolicznościach kulturowych, lingwistycznych i egzystencjalnych. Być może same wydarzenia czasów ostatecznych rzucają światło na właściwą interpretację tych symboli. Należy się wystrzegać zwracania zbytej uwagi na każdy szczegół tego apokaliptycznego dramatu. Współcześni interpretatorzy powinni poszukiwać najważniejszej prawdy stojącej za każdą z tych wizji.
- E. Oto podsumowanie kluczowych elementów interpretacyjnych:
1. Historyczne korzenie symboli
 - a. Tematy i nawiązania do ST
 - b. Mitologia starożytnego Bliskiego Wschodu
 - c. Międzytestamentalna literatura apokaliptyczna
 - d. Świat grecko-rzymski w I w. n.e.
 2. Sposób definiowania stosowanych symboli przez autora
 - a. Rozmowy z anielskimi przewodnikami
 - b. Hymn niebiańskich chórów
 - c. Wyjaśnienie znaczenia przez samego autora
 3. Struktura księgi (dramatyczny paralelizm)
- F. Dalsza pomoc

1. Moich dwóch ulubionych komentatorów Apokalipsy to George Eldon Ladd i Alan F. Johnson. Nie zgadzają się oni ze sobą. Pomiędzy pobożnymi, wykształconymi i uczciwymi uczonymi występuje tak wiele różnic zdań, że warto uprzedzić o tym czytelnika. Zacytuję tu Alana Johnsona, autora *Commentary on Revelation [Komentarza do Apokalipsy]* wydanego przez Zondervan:
„W świetle posługiwania się bogatą symboliką i wizjami od 4:1 do końca Apokalipsy oraz pytania, jak materiał ten odnosi się do rozdziałów 1-3, nie jest czymś zaskakującym, że komentatorzy wykazują znaczne różnicę w swoim podejściu do tych rozdziałów. Jeden problem dotyczy interpretacji: *Co oznaczają te symbole i wizje? Inny wiąże się z chronologią: Kiedy mają miejsce te wydarzenia? Co więcej, czy Jan interpretuje swoje liczne starotestamentowe obrazy w ścisłej zgodności z ich źródłami w ST, czy dokonuje ich swobodnej reinterpretacji? Co jest symboliczne, a co dosłowne? Odpowiedzi na takie pytania określą podejście interpretatora. Ponieważ nie ma dogmatycznych odpowiedzi na wiele z tych zagadnień, potrzebna jest tolerancja dla różnych podejść, w nadziei, że Duch może posłużyć się dyskusją osób o otwartych umysłach, aby poprowadzić nas głębiej w kierunku zrozumienia znaczenia Apokalipsy*” (s. 69).
2. Jako ogólne wprowadzenie do związku Apokalipsy ze ST polecam książki Ja P. Milтона *Prophecy Interpreted [Interpretacja prorocत्व]* oraz Johna Brighta *The Authority of the Old Testament [Autorytet Starego Testamentu]*. Pomocnym omówieniem związku Apokalipsy z Pawłem jest książka Jamesa S. Stewarta *A Man In Christ [Człowiek w Chrystusie]*.

PIERWSZY CYKL CZYTAŃ (zob. s. v)

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj całą księgę za jednym razem. Wyraź temat całej księgi własnymi słowami.

1. Określ temat całej księgi.
2. Określ gatunek literacki.

DRUGI CYKL CZYTAŃ (zob. s. vi)

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj całą księgę za jednym razem. Określ główne tematy księgi i opisz każdy z nich jednym zdaniem.

1. Temat pierwszej całości literackiej
2. Temat drugiej całości literackiej
3. Temat trzeciej całości literackiej
4. Itd.

APOKALIPSA 1:1-20

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓLCZESNYCH TŁUMACZENIACH*

BT	BW	BP	BW	P
PROLOG	Wstęp i	PROLOG	Prolog	Czas jest bliski
1:1-3		1:1-3	1:1-3	1:1-3
LISTY „DO SIEDMIU KOŚCIOŁÓW, KTÓRE SĄ W AZJI”	1:1-8	LISTY DO SIEDMIU KOŚCIOŁÓW	LISTY DO SIEDMIU KOŚCIOŁÓW W AZJI	
Adres		Adres	Adres ogólny	Powitanie
1:4-8		1:4-8	1:4-8	1:4-8
Widzenie wstępne	Wizja Chrystusa	Widzenie wstępne	Widzenie wstępne i powołanie Jana	Opis uwielbionego Jezusa
1:9-20		1:9-20	1:9-15	1:9-11
			1:16	1:12-16
	1:9-20		1:17-18	
			1:19	1:17-20
			1: 20	

TRZECI CYKL CZYTAŃ (zob. s. vi we Wprowadzeniu)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy (trzeci cykl czytań, s. viii). Porównaj określone przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

*Chociaż podział na akapity nie jest natchniony, stanowi jednak klucz do zrozumienia zamysłu pierwotnego autora. Każde z współczesnych tłumaczeń podzieliło tekst na akapity i dodało ich streszczenia. Każdy akapit zawiera jeden główny temat, prawdę lub myśl. Poszczególne tłumaczenia oddają je na różne sposoby. Podczas czytania tekstu zadaj sobie pytanie, które tłumaczenie najlepiej pasuje do twojego rozumienia tematu i podziału na wiersze.

Przy studiowaniu każdego z rozdziałów musimy najpierw przeczytać tekst biblijny i spróbować określić poszczególne tematy (akapity), a następnie porównać nasze rozumienie z tekstem współczesnych tłumaczeń. Tylko wtedy, gdy zrozumiemy zamysł pierwotnego autora, podążając za jego rozumowaniem i spostrzeżeniami, jesteśmy w stanie zrozumieć Pismo Święte. Tylko oryginalny autor tekstu jest autorem natchnionym – czytelnik nie ma prawa zmieniać ani modyfikować przekazanej w tekście wiadomości. Czytelnicy Biblii są natomiast odpowiedzialni za stosowanie natchnionej prawdy na co dzień w swoim własnym życiu.

Uwaga: wszystkie techniczne terminy i skróty zostały objaśnione w Aneksach 1, 2 i 3.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU WERSETÓW 1:1-3:22

- A. Wersety 1-8 stanowią prolog do całego proroctwa. Pierwsze trzy wersety zawierają przedstawienie autora, czasu i rodzaju literackiego oraz błogosławieństwo.
1. Autorem jest Jan (popularne żydowskie imię).
 2. Czas jest bliski (1b; 3c).
 3. Przesłanie jest przekazem za pośrednictwem wizji oraz aniołów, nazwanym proroctwem (w. 3). Styl pierwszych trzech rozdziałów bardzo przypomina zwykły styl listów w I w. n.e.
 4. Błogosławieństwo skierowane jest do tych, którzy słuchają odczytywanej księgi i są posłuszni jej wezwaniu do wierności wśród prześladowań.
- B. Kolejne cztery wersety (4-7) odnoszą się do odbiorców w formie siedmiu Kościołów (1:11) i ich siedmiu duchów (zob. 1:4.20; 3:1; 4:5; 5:6). Fragment ten wyróżnia się:
1. Charakterystyką JHWH (w. 4)
 2. Charakterystyką Jezusa (w. 5.6b.7)
 3. Charakterystyką wierzących (w. 6a)
 4. Wypowiedzią JHWH (w. 8)
- C. Wersety 1:9-3:22 stanowią ostatnie słowa Jezusa do Jego Kościoła (Kościołów). W 1:9-20 oraz na początku przesłania do każdego z siedmiu Kościołów Jezus określany jest starotestamentowymi tytułami stosowanymi do JHWH.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1:1-3

¹Objawienie Jezusa Chrystusa, które dał Mu Bóg, aby ukazać swym sługom, co musi stać się niebawem, a On wysławszy swojego anioła oznajmił przez niego za pomocą znaków słudze swojemu Janowi. ²Ten poświadcza, że słowem Bożym i świadectwem Jezusa Chrystusa jest wszystko, co widział. ³Błogosławiony, który odczytuje, i którzy słuchają słów Proroctwa, a strzegą tego, co w nim napisane, bo chwila jest bliska.

1:1 „Objawienie” Ten grecki termin, *apokalypsis*, w całej księdze występuje tylko tutaj. Pochodzi on od dwóch greckich słów oznaczających „z kryjówki” lub „odkrywać lub ujawniać coś”. Było ono używane w różnych znaczeniach (BAGD s. 92).

1. objawienie prawdy – Łk 2:32; Rz 16:25; 1 Kor 14:6.26; Ga 1:12; Ef 1:17
2. ujawnienie tajemnicy – Ef 2:11-3:13
3. objawienie za pomocą wizji/snu – 2 Kor 12:1.7; Ga 2:2
4. tajemnice związane z czasami ostatecznymi – Łk 17:30; 1 Kor 1:7; 2 Tes 1:7; 1 P 1:7.13; 4:13; 5:1

W tej księdze oznacza prawdę od Boga przekazaną przez Jezusa Chrystusa za pośrednictwem wizji i ich anielskich interpretacji. Skupia się na istniejącym złu oraz nadchodzącym zwycięstwie sprawiedliwości dzięki nadprzyrodzonej Bożej interwencji. Bóg wszystko naprawi!

▣ **„Jezusa Chrystusa”** Jest to albo GENETIVUS OBIJECTIVUS odnoszący się do przesłania o Jezusie Chrystusie (zob. Ga 1:12), albo GENETIVUS SUBIEJECTIVUS odnoszący się do przesłania przekazanego przez Jezusa Chrystusa.

▣ **„Jezus”** To hebrajskie imię oznacza „JHWH zbawia”, „JHWH jest zbawieniem”, „JHWH przynosi zbawienie”. Jest to samo imię co starotestamentowe „Jozue”. Słowo „Jezus” pochodzi od hebrajskiego określenia oznaczającego zbawienie, *hosea*, dołączonego do związanego z przymierzem Bożego imienia JHWH (zob. Temat specjalny: Imiona Boże w 1:8). Było to imię nadane przez Boga za pośrednictwem anioła Pańskiego (zob. Mt 1:21).

▣ **„Chrystus”** Było to greckie tłumaczenie hebrajskiego terminu „mesjasz” (BDB 603), oznaczającego

„namaszczone”. Opisywało „kogoś powołanego i wyposażonego przez Boga do jakiegoś szczególnego zadania”. W ST namaszczano trzy grupy przywódców: kapłanów, królów i proroków. Jezus wypełnił wszystkie te namaszczone urzędy (zob. Hbr 1:2-3).

TEMAT SPECJALNY: MESJASZ

Jest to fragment mojego komentarza do Dn 9:6. Trudność w interpretacji tego wersetu wynika z potencjalnych znaczeń wiążących się z terminem „Mesjasz” lub „namaszczone” (BDB 603, KB 645). Było to określenie namaszczenia jakiejś osoby specjalnym olejkim, co oznaczało Boże powołanie i wyposażenie do jakiejś przywódczej funkcji.

1. Termin ten stosowany był do królów żydowskich (np. 1 Sm 2:10; 12:3; 24:6.10; 2 Sm 19:21; 23:1)
2. Używano go wobec żydowskich kapłanów (tj. „namaszczeni kapłani” – Wj 29:7; np. Kpł 4:3.5.16; 6:15; 7:36; 8:12; być może także Ps 84:9-10; 133:2)
3. Nazywano tak patriarchów i proroków (zob. 1 Krn 16:22 i Ps 105:15, odnoszące się łącznie do ludu przymierza; być może także Hab. 3:13)
4. Stosowano go do proroków (zob. 1 Krl 19:16; być może także 1 Krn 29:22)
3. Zastosowano go w odniesieniu do Cyrusa (zob. Iz 45:1)
4. #1 i #2 są połączone w Psalmie 110 i Zachariasza 4
5. Opisywał szczególne przyjście Bożego króla z rodu Dawida, w celu zaprowadzenia nowej ery sprawiedliwości:
 - a. z linii Judy (zob. Rdz 49:10)
 - b. z domu Jessego (zob. 2 Sm 7)
 - c. powszechne panowanie (zob. Ps 2; Iz 9:6; 11:1-5; Mi 5:1-4ff).

Osobiście podoba mi się identyfikacja „namaszczonego” z Jezusem z Nazaretu (zob. J 1:41; 4:25) z powodu:

1. Zaprowadzenia wiecznego Królestwa w Dn 2 w czasie czwartego imperium.
2. Przedstawienia w Dn 7:13 „syna człowieka”, który otrzymuje wieczne Królestwo.
3. Dotyczących odkupienia fraz w Dn 9:24, wskazujących na kulminację historii upadłego świata.
4. Cytowania Księgi Daniela przez Jezusa w NT (zob. Mt 24:14; Mk 13:14).

▣ „które dał Mu Bóg” Jezus nie nauczał ani nie robił niczego bez objawienia lub pozwolenia Ojca (zob. J 3:11-13, 31-36; 4:34; 5:19-23.30; 6:38; 7:16; 8:26.28-29.40; 12:49-50; 14:10.24; 15:15). Teologicznie jest to charakterystyczne dla pism Jana.

▣ „aby ukazać swym sługom, co musi stać się niebawem” Zwróćmy uwagę na odpowiednik tego wstępu w 22:6-21. Była to typowa dla I w. technika literacka.

▣

GPNT „co ma stać się (szybko)”
BP „co musi stać się niebawem”
BW „co ma się stać wkrótce”
BWP „co miało się stać niebawem”
PL „co wkrótce musi się stać”

Element czasowy jest bardzo istotny dla interpretacji całej księgi, ponieważ przekazuje nam konkretną informację o tym, że przesłanie Jana odnosiło się do jego czasów oraz do przyszłości. Termin „musi” (*dei*) oznaczał „to, co jest wiążące, co jest moralnie konieczne, co jest właściwe lub nieuniknione” (zob. Ap 22:6).

TEMAT SPECJALNY: BLISKI POWRÓT

Jeśli chodzi o koncepcję „stać się niebawem”, porównaj Ap 1:3; 2:16; 3:11; 22:7.10.12.20. Może być to nawiązanie do ST – do Dn 2:28, 29, i 45. W Apokalipsie Jan nigdy nie cytuje ST, ale często do niego nawiązuje. Spośród 404 wersetów 275 prawdopodobnie odwołuje się do ST. Tłumacze są podzieleni jeśli chodzi o interpretację tej frazy ze względu na swoje teologiczne założenia dotyczące zamysłu Apokalipsy:

1. nagle
2. kiedy zacznie się to dziać, będzie się działo szybko
3. niedługo się zacznie

4. na pewno się wydarzy
5. w nieunikniony sposób

Zastosowanie tego terminu w Ap 22:7.12.20 pokazuje, że Jan spodziewał się, że wydarzenia te nastąpią szybko, za jego życia (zob. komentarz do w. 3 oraz 10:6). Ponieważ pomiędzy czasem napisania tej książki a terażniejszością minęło 2000 lat, wiele osób twierdzi, że Jan się mylił. Jednak posłużenie się bliskimi ramami czasowymi wydaje się być typowe dla literatury proroczej w ST, w której aktualne wydarzenia zapowiadały te, które miały nastąpić w czasach ostatecznych. Jan posłużył się Rzymem I w. n.e. dla przedstawienia eschatonu (dni ostatecznych) podobnie jak Izajasz i Ezechiel uczynili to z przywórczym (po wygnaniu) Judą, a Daniel z Antiochem Epifanesem IV. Nadejście nowej ery sprawiedliwości jest nadzieją i zachętą dla każdego pokolenia wierzących. Zob. komentarz do 22:6.

Nikt nie jest w stanie wyjaśnić, dlaczego tak długo oczekujemy na powrót Jezusa, chociaż spodziewano się, że nastąpi on bardzo niedługo (Mt 10:23; 16:28; 23:36; 24:34). W NT występuje napięcie pomiędzy powrotem Jezusa w każdej chwili a oddaloną w czasie paruzją. Patrz też: D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks [Lemiesze i sierpy]*, s. 101-102, gdzie termin ten jest proroczym symbolem surowości i nieoczekiwanego charakteru (s. 173-175).

▣ **„oznajmił [to]”** Dosłownie „oznaczył: (*semainō*) (zob. NKJV). „Znaki” są jedną ze struktur literackich, którymi Jan posługuje się, aby przekazać swoje przesłanie w Ewangelii (*semeion*, zob. 12:33; 18:32; 21:19). Może mieć to związek ze ST i starotestamentowymi prorokami (zob. Iz 7:11.14; 8:18; 19:20; 20:3; 37:30; 38:7.22; 55:13; 66:19; Jr 10:2; 32:20-21; 44:29 i Ez 4:3; 14:8; 20:12.20). Fakt, że księga ta nazwana została „objawieniem” za pośrednictwem „znaków” oraz „proroctwem” dostarcza nam wskazówek odnośnie jej gatunku literackiego. Współczesny termin literacki „apokalipsa” stosowany do opisu gatunku literackiego nie był znany Janowi.

▣ **„słudze swojemu”** Ta część wprowadzenia odnosi się do apostoła, który napisał tę księgę. W innych fragmentach tej książki LICZBA MNOGA stosowana jest do Bożych proroków/zwiastunów/kaznodziei (zob. 10:7; 11:18; 22:6).

W innych jej częściach odnosi się jednak do wszystkich wierzących (zob. 7:3; 19:2.5; 22:3), co wskazuje na to, że wszyscy wierzący powinni być świadkami (zob. Mt 28:18-20; Kol 4:6; 2 Tm 2:24-25; 1 P 3:15). Wzorem do naśladowania jest Jezus (zob. 1:5; 3:14; J 20:21)! Wielu zostanie zabitych, tak jak On (zob. 6:9; 12:17; 17:6; 18:24; 20:4). Pamiętajmy, że tematem księgi jest wierność aż do śmierci! Ja (Jezus) zwyciężyłem!

▣ **„Janowi”** W przeciwieństwie do większości apokaliptycznych autorów, Jan przedstawia się i układa strukturę swojego proroczego świadectwa w formę siedmiu listów (rozdziały 1-3). Niektórzy zaprzeczali autorstwu apostoła Jana, ponieważ w pozostałych swoich pismach pozostaje on anonimowy (w Ewangelii nazywa siebie „umiłowanym uczniem”, a w 2 i 3 Liście Jana „starszym”), podczas gdy w Ap 1:4.9; 22:8 podaje swoje imię.

1:2 „świadcstwem Jezusa Chrystusa” Tak jak w w. 1 może to być albo GENETIVUS OBIJECTIVUS, świadectwo o Jezusie, albo GENETIVUS SUBIEJECTIVUS, świadectwo dane przez Jezusa. Czasem w pismach Jana występuje celowa wieloznaczność łącząca obie konotacje.

1:3 „Błogosławiony” Jest to pierwsze z siedmiu błogosławieństw w tej księdze (zob. 1:3; 14:13; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7.14). Błogosławieństwo dla czytających wskazuje nie tylko na natchnienie tej księgi, ale także jej aktualność dla ludzi w tamtych i wszystkich czasach.

▣ **„[ten] który odczytuje”** Tłumaczenie NRSV dodaje „głośno”, wskazując na publiczne odczytywanie (zob. 1 Tm 4:13). Publicznym odczytywaniem Pisma pierwotnie zajmowali się specjalnie wyszkoleni członkowie Kościoła – podobnie jak w synagodze (kantory). Kościół przejął formy kultu wczesnej synagogi (zob. Łk 4:16; Dz 13:15; Kol 4:16; 1 Tes 5:27). Historyczne potwierdzenie publicznego odczytywania Pisma znaleźć można u Justyna Męczennika (167 n.e.), który wspomina, że Kościół odczytywał fragment z Ewangelii oraz fragment z Proroków.

▣ „i którzy słuchają (...) a strzegą tego, co w nim napisane” To słuchanie i wykonywanie (oba te czasowniki występują w formie IMIESŁOWU CZASU TERAŹNIEJSZEGO STRONY CZYNNEJ) stanowi sedno hebrajskiego terminu *szema* (zob. Pwt 5:1; 6:4-6; 9:1; 20:3; 27:9-10; Łk 11:28). Zwróćmy uwagę na warunkową naturę tego błogosławieństwa. Ci, którzy słyszą, muszą zareagować. Ten związany z przymierzem wzorzec „jeśli... to” jest zarówno staro-, jak i nowotestamentowy. Błogosławieństwo łączy się nie tylko z wiedzą, ale także stylem życia.

▣ „Proroctwa” Termin ten odnosi się zarówno do boskiej treści tej księgi, jak i gatunku literackiego. Jest ona połączeniem listu (rozdział 1-3), przedstawienia apokalipsy (pieczęcie, trąby, czasie) i proroctwa (zob. 22:7.10.18.19). Ważne, aby pamiętać, że „proroctwo” wiązało się z dwoma konotacjami: (1) przekazanie współczesnym słuchaczom przesłania od Boga oraz (2) pokazaniem, w jaki sposób teraźniejsza wiara wpływała na przyszłe wydarzenia. Jest ono zarówno ogłoszeniem, jak i przepowiednią. Zob. artykuł wstępny.

▣ „bo chwila jest bliska” Po raz kolejny pokazuje to związek proroctwa z współczesnymi mu czasami (zob. 22:10, inny przykład: Rz 16:20). Zobacz Temat specjalny: Bliski powrót w w. 1.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1:4-7

⁴Jan do siedmiu Kościołów, które są w Azji: Łaska wam i pokój od Tego, Który jest, i Który był i Który przychodzi, i od Siedmiu Duchów, które są przed Jego tronem, ⁵i od Jezusa Chrystusa, Świadka Wiernego, Pierworodnego umarłych i Władcy królów ziemi. Temu, który nas miłuje i który przez swą krew uwolnił nas od naszych grzechów, ⁶i uczynił nas królestwem – kapłanami dla Boga i Ojca swojego, Jemu chwała i moc na wieki wieków! Amen. ⁷OTO NADCHODZI Z OBŁOKAMI, i ujrzy Go wszelkie oko i wszyscy, którzy Go przebili. I będą Go oplakiwać wszystkie pokolenia ziemi. Tak: Amen.

1:4 „do siedmiu Kościołów” Nie ma pewności co do tego, dlaczego wymienionych jest tylko siedem Kościołów. Istnieje kilka teorii:

1. niektórzy twierdzą, że były to Kościoły, z którymi Jan związany był szczególnymi relacjami ze względu na to, że im służywał
2. inni są zdania, że stanowią one trasę pocztową w rzymskiej prowincji – Azji
3. liczba siedem miała ogromne znaczenie dla Żydów, szczególnie w międzykanonicznej literaturze apokaliptycznej

Była to liczba doskonałości – na podstawie jej zastosowania do dni w Rdz 1. Oznacza to, że prawdopodobnie zastosowana została zarówno w znaczeniu dosłownym – Jan rzeczywiście napisał do kilku Kościołów leżących na trasie pocztowej w Azji Mniejszej – jak i symbolicznym – jako odniesienie do wszystkich Kościołów we wszystkich czasach.

TEMAT SPECJALNY: SYMBOLICZNE LICZBY W BIBLII

- A. Pewne liczby funkcjonowały zarówno jako cyfry, jak i symbole.
1. Jeden – Bóg (np. Pwt 6:4; Ef 4:4-6)
 2. Cztery – cała ziemia (tj. cztery strony świata, cztery wiatry, np. Iz 11:12; Jr 49:36; Dn 7:2; 11:4; Za 2:6; Mt 24:31; Mk 13:27; Ap 7:1)
 3. Sześć – ludzka niedoskonałość (o jeden mniej niż 7, np. Ap 13:18)
 4. Siedem – boska doskonałość (siedem dni stworzenia). Zwróćmy uwagę na symboliczne zastosowania w Apokalipsie:
 - a. siedem świeczników, 1:12,20; 2:1
 - b. siedem gwiazd, 1:16.20; 2:1
 - c. siedem Kościołów, 1:20
 - d. siedem Duchów Bożych, 1:4; 3:1; 4:5; 5:6
 - e. siedem lamp, 4:5
 - f. siedem pieczęci, 5:1.5

- g. siedem rogów i siedmioro oczu, 5:6
 - h. siedmiu aniołów, 8:2,6; 15:1.6.7.8; 16:1; 17:1
 - i. siedem trąb, 8:2.6
 - j. siedem gromów, 10:3.4
 - k. siedem tysięcy, 11:13
 - l. siedem głów, 13:1; 17:3.7.9
 - m. siedem plag, 15:1.6.8; 21:9
 - n. siedem czas, 15:7; 21:9
 - o. siedmiu królów, 17:10
5. Dziesięć – pełnia
- a. stosowanie w Ewangeliach
 - (1) Mt 20:24; 25:1,28
 - (2) Mk 10:32
 - (3) Łk 14:31; 15:8; 17:12,17; 19:13,16,17,24,25
 - b. stosowanie w Apokalipsie
 - (1) 2:10, dziesięć dni ucisku
 - (2) 12:3; 17:3.7.12.16, dziesięć rogów
 - (3) 13:1, dziesięć diademów
 - c. wielokrotności 10 w Apokalipsie
 - (1) 144 000 = 12 x 12 x 1000, zob. 7:4; 14:1.3
 - (2) 1 000 = 10 x 10 x 10, zob. 20:2.3.6
6. Dwanaście – ludzka organizacja
- a. dwunastu synów Jakuba (tj. dwanaście pokoleń Izraela, Rdz 35:22; 49:28)
 - b. dwanaście stel, Wj 24:4
 - c. dwanaście kamieni na pectorale arcykapłana, Wj 28:21; 39:14
 - d. dwanaście chlebów na stół w miejscu świętym (symbolizujących Boże zaopatrzenie dla dwunastu pokoleń), Kpł 24:5; Wj 25:30
 - e. dwunastu szpiegów, Pwt 1:23; Joz 3:22; 4:2.3.4.8.9.20
 - f. dwunastu ludzi niosących kamienie, Joz 4:2.3.4.8.9.20
 - f. dwunastu apostołów, Mt 10:1
 - g. stosowanie w Apokalipsie
 - (1) dwanaście tysięcy zapieczętowanych, 7:5-8
 - (2) dwanaście gwiazd, 12:1
 - (3) dwanaście bram, dwunastu aniołów, dwanaście pokoleń, 21:12
 - (4) dwanaście warstw fundamentu, imiona dwunastu apostołów, 21:14
 - (5) Nowe Jeruzalem miało dwanaście tysięcy stadiów długości i szerokości, 21:16
 - (6) dwanaście bram z dwunastu pereł, 21:12
 - (7) drzewo życia z dwunastoma owocami, 22:2
7. Czterdzieści – liczba czasu
- a. czasem w znaczeniu dosłownym (exodus i wędrówka po pustyni, np. Wj 16:35); Pwt 2:7; 8:2
 - b. może być dosłowna lub symboliczna
 - (1) potop, Rdz 7:4,17; 8:6
 - (2) Mojżesz na górze Synaj, Wj 24:18; 34:28; Pwt 9:9,11,18,25
 - (3) części życia Mojżesza:
 - (a) czterdzieści lat w Egipcie

- (b) czterdzieści lat na pustyni
- (c) czterdzieści lat przewodzenia Izraelowi
- (4) Jezus pościł przez czterdzieści dni, Mt 4:2; Mk 1:13; Łk 4:2
- c. Warto sprawdzić (korzystając z konkordancji), ile razy liczba ta pojawia się w Biblii jako określenie czasu.
- 8. Siedemdziesiąt – okrągła liczba osób
 - a. Izrael, Wj 1:5
 - b. siedemdziesięciu starszych, Wj 24:1,9
 - c. eschatologiczna, Dn 9:2,24
 - d. zespół misyjny, Łk 10:1,17
 - e. przebaczenie (70 x 7), Mt 18:22
- B. Polecane referencje
 1. J J. Davis, *Biblical Numerology [Numerologia biblijna]*
 2. D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks [Lemiesze i sierpy]*

TEMAT SPECJALNY: KOŚCIÓŁ (*EKKLESIA*)

To greckie określenie, *ekklesia*, utworzone jest z dwóch słów: „z” i „powołany”. Oznaczało ono powołanych przez Boga ludzi. Wczesny Kościół zaczerpnął to słowo ze świeckiego języka (zob. Dz 19:32.39.41), a także znaczenie religijne, ponieważ w Septuagincie stosowano je do „zgromadzenia” Izraela (*Qahal*, BDB 874, KB 1078, zob. Lb 16:3; 20:4). Wczesny Kościół postrzegał siebie jako przedłużenie starotestamentowego ludu Bożego. Wierzący stanowili nowy Izrael (zob. Rz 2:28-29; Ga 6:16; 1 P 2:5.9; Ap 1:6), wypełnienie Bożej ogólnoswiatowej misji (zob. Rdz 3:15; 12:3; Wj 19:5-6; Mt 28:18-20; Łk 24:47; Dz 1:8).

Termin ten występuje w Ewangeliach i Dziejach Apostolskich w kilku znaczeniach:

1. świeckie zebranie miejskie, Dz 19:32.39.41
2. uniwersalny Boży lud w Chrystusie, Mt 16:18 i Ef
3. lokalna społeczność wierzących w Chrystusa, Mt 18:17; Dz 5:11 (w tych wersetach mowa o Kościele w Jerozolimie)
4. kolektywne określenie ludu izraelskiego, Dz 7:38 (mowa Szczepana)
5. Boży ludzie w danym regionie, Dz 8:3 (Judea lub Palestyna)

▣ „w Azji” Odnosi się to do zachodniego krańca współczesnej Turcji, czyli w dużej części starożytnej krainy zwanej Frygią, która przekształcona została w rzymską prowincję – Azję Mniejszą.

▣ „Łaska wam i pokój” Jest to tradycyjna forma pozdrowienia, spotykana tak często w pismach Pawła. Wielu uczonych twierdzi, że chrześcijanie zamienili tradycyjne literackie pozdrowienie w języku greckim z „charein” (zob. Jk 1:1) na podobnie brzmiące chrześcijańskie pozdrowienie, *charis*, oznaczające „łaskę”. „Pokój” mógł odnosić się do hebrajskiego terminu „szalom”, co łączyło greckie i hebrajskie pozdrowienia, tak aby zwracać się do obu grup w Kościołach. Jest to jednak tylko spekulacja.

▣ „od Tego, Który jest, i Który był i Który przychodzi” W oczywisty sposób jest to tytuł niezmiennego Boga przymierza (zob. Ps 102:7; Ml 3:6; Jk 1:17). Jego forma gramatyczna jest w języku greckim niezręczna, może jednak odzwierciedlać tło aramejskie. Dosłownie fraza ta brzmi: „od Tego który jest, od Tego który był i Tego który przychodzi” (zob. 4:8). Fraza ta nawiązuje do starotestamentowego tytułu związanego z przymierzem: „Jestem” (JHWH, zob. Wj 3:14, zob. Temat specjalny: Imiona Boże w 1:8). Fraza ta opisuje Boga Ojca w w. 4 i 8 oraz Jezusa Chrystusa w w. 17 i 18 (zob. Hbr 13:8). Celowe przenoszenie tytułów JHWH na Jezusa było jednym ze sposobów, na które autorzy NT potwierdzali boskość Jezusa.

Ta potrójna fraza określająca Boga jako przeszłego, teraźniejszego i przyszłego ulega modyfikacji w 11:17 i 16:5, gdzie opisane jest drugie przyjście Jezusa po wybrzmieniu trąb. Zostaje ograniczona tylko do teraźniejszości i przeszłości, ponieważ przyszłość (czas końca) już nadeszła.

▣ „i od Siedmiu Duchów, które są przed Jego tronem” Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: SIEDEM DUCHÓW

Powstało kilka teorii dotyczących tożsamości tych siedmiu duchów.

1. Ponieważ po raz pierwszy fraza ta występuje pomiędzy wzmianką o Bogu jako Ojcu (tj. Ap 1:4) i Jezusie jako Mesjaszu (tj. Ap 1:5), wielu komentatorów twierdzi, że na pewno odnosi się ona do Ducha Świętego (dlatego też w niektórych tłumaczeniach „Duch” pisany jest z dużej litery). Jest to możliwe, ale nie pewne. Ta sama fraza występuje także w 3:1; 4:5 i 5:6. W późniejszych wystąpieniach nie ma żadnej pewności co do tego, że jest to odniesienie do Ducha Świętego – chyba że założymy nawiązanie do wzmianki w Za 4.
2. Inni są zdania, że jest to nawiązanie do Iz 11:2 w tłumaczeniu Septuaginty, gdzie wspomniane są siedmiorakie dary Ducha. W tekście masoreckim jest jednak mowa o tylko sześciu darach.
3. Osoby zaznajomione z żydowskim międzybiblijnym tłem utożsamiłyby je z siedmioma archaniołami stojącymi przed Bożym tronem (zob. 8:2).
4. Inni wiążą je z aniołami lub posłańcami siedmiu Kościołów, wspomnianymi w 1:20.

1:5 „i od Jezusa Chrystusa, Świadka Wiernego” Jest to pierwsza z trzech fraz opisujących Jezusa-Mesjasza. Te początkowe wersety znajdują swój odpowiednik w 20:6-21. „Wierny” wiąże się ze starotestamentowymi konotacjami z kimś lojalnym, uczciwym i godnym zaufania (zob. Iz 55:3-5). Tak samo, jak wiarygodne jest spisane Boże Słowo (Biblia), jest z Jego ostatecznym objawieniem – Żywym Słowem, Jezusem (zob. 3:14). Ewangelia jest przesłaniem, w które należy uwierzyć oraz osobą, którą należy przyjąć i naśladować całym swoim życiem.

Grecka fraza „wierny świadek” może mieć następujące znaczenia

1. „Mój świadek, Mój wierny” – jako dwie frazy, zob. 2:13 (z dodatkiem ZAIMKA OSOBOWEGO)
2. „Świadek wierny i prawdomówny”, zob. 3:14 (z dodatkiem „prawdomówności”)

▣ „Pierworodnego umarłych”

TEMAT SPECJALNY: PIERWORODNY

Słowo to (*prōtotokos*) stosowane jest w Biblii w kilku różnych znaczeniach.

1. Jego starotestamentowe tło odnosi się do pierwszeństwa pierworodnego syna w rodzinie (zob. Pwt 21:17; Ps 89:28; Łk 2:7; Rz 8:29; Hbr 11:28).
2. Zastosowanie w Kol 1:15 opisuje Jezusa jako pierworodnego wobec stworzenia, co może być starotestamentowym nawiązaniem do Prz 8:22-31 lub dotyczyć tego, że był On wykonawcą Bożego stworzenia (zob. J 1:3; 1 Kor 8:6; Kol 1:15-16; Hbr 1:2).
3. Zastosowanie w Kol 1:18 i 1 Kor 15:20 (oraz tutaj) odnosi się do Jezusa jako pierworodnego z umarłych.
4. Jest to starotestamentowy tytuł stosowany do Mesjasza (zob. Ps 89:27; Hbr 1:6; 12:23). Był to tytuł łączący w sobie kilka aspektów pierwszeństwa i centralnej roli Jezusa. W tym kontekście najbardziej trafne wydają się opcje #3 i #4.

▣ „i Władcy królów ziemi” Fraza ta, podobnie jak poprzednia, nawiązuje do Ps 89:28 (zob. Ps 72:11; Iz 48:23), mówiącego o Jezusie jako o obiecany Mesjaszu. Odzwierciedla także reakcję Jana na

1. kult cesarza panujący we wschodnich prowincjach Imperium Rzymskiego
2. stosowanie mezopotamskiej monarchicznej frazy „Król królów” (zob. Ap 11:15; 17:14; 19:16)

▣ „Temu, który nas miłuje” Jest to IMIESŁÓW CZASU TERAŹNIEJSZEGO STRONY CZYNNEJ oznaczający „Jezus wciąż nas kocha”. Potwierdzenie tego jest bardzo ważne w świetle słabości i

porażek pięciu z siedmiu Kościołów (zob. rozdziały 2-3).

▣ **„i który (...) uwolnił nas od naszych grzechów”** Jest to IMIESŁÓW AORYSTU STRONY CZYNNIEJ. Wulgata oraz wersje koptyjskie, jak również niektóre manuskrypty greckie pisane minuskułą i Biblia Króla Jakuba mają tu CZASOWNIK „obmył” (*louō*), który brzmiał w wymowie dokładnie tak samo jak słowo „uwolnił” (*luō*). Starożytni skrybowie przepisywali teksty NT w ten sposób, że jedna osoba czytała tekst na głos, a pozostałe go zapisywały.

Termin „uwolnił” (z dodatkami) występuje w starożytnych manuskryptach greckich: P18, κ^* (z PRZYIMKIEM), κ^2 , A oraz C, a „obmył” jedynie w późniejszych manuskryptach pisanych uncją: P (szósty wiek) i 046 oraz w pewnych późniejszych manuskryptach pisanych minuskułą (greckim pismem kancelaryjnym). Dlatego bardziej prawdopodobne jest brzmienie „uwolnił” lub „wyzwolił”. UBS⁴ nadaje wersji „uwolnił” notę „pewne”. Zobacz Aneks 2: Krytyka tekstu.

▣ **„przez swą krew”** Jest to oczywiste nawiązanie do ofiarniczego (zob. Kpł 1-7), zastępczego prześlania dokonanego przez Jezusa Chrystusa (zob. 5:9; 7:14; 12:11; Mk 10:45; 2 Kor 5:21; Iz 52:13-53:12). „przez swą krew” jest powtarzającą się raz po raz prawdą Ewangelii (zob. Rz 3:25; Ef 1:7; 2:13; Kol 1:20; 1 P 1:18-19). W jakiś sposób, w Bożej tajemnicy, Jego sprawiedliwość i miłosierdzie dla wszystkich upadłych ludzi spotkały się w zastępczej śmierci Jezusa (zob. Hbr 9:11-28).

TEMAT SPECJALNY: *KERYGMA* WCZESNEGO KOŚCIOŁA

- A. Obietnice złożone przez Boga w Starym Testamencie zostały wypełnione wraz przyjściem Jezusa-Mesjasza (Dz 2:30-31; 3:19,24; 10:43; 26:6-7,22; Rz 1:2-4; 1 Tm 3:16; Hbr 1:1-2; 1 P 1:10-12; 2 P 1:18-19).
- B. Jezus został namaszczonej na Mesjasza przez Boga przy Jego chrzcie (Dz 10:38).
- C. Jezus rozpoczął służbę w Galilei po swoim chrzcie (Dz 10:37).
- D. Jego służba charakteryzowała się dobrymi uczynkami i wykonywaniem wielkich dzieł dzięki Bożej mocy (Mk 10:45; Dz 2:22; 10:38).
- E. Mesjasz został ukrzyżowany zgodnie z odwiecznym Bożym zamysłem (Mk 10:45; J 3:16; Dz 2:23; 3:13-15,18; 4:11; 10:39; 26:23; Rz 8:34; 1 Kor 1:17-18; 15:3; Ga 1:4; Hbr 1:3; 1 P 1:2,19; 3:18; 1 J 4:10).
- F. Został wskrzeszony i ukazywał się swoim uczniom (Dz 2:24,31-32; 3:15,26; 10:40-41; 17:31; 26:23; Rz 8:34; 10:9; 1 Kor 15:4-7,12ff; 1 Tes 1:10; 1 Tm 3:16; 1 P 1:2; 3:18,21).
- G. Jezus został wywyższony przez Boga i otrzymał tytuł „Pan” (Dz 2:25-29,33-36; 3:13; 10:36; Rz 8:34; 10:9; 1 Tm 3:16; Hbr 1:3; 1 P 3:22).
- H. Zesłał Ducha Świętego, aby stworzyć nową Bożą społeczność (Dz 1:8; 2:14-18,38-39; 10:44-47; 1 P 1:12).
- I. Powróci na sąd i odnowienie wszystkiego (Dz 3:20-21; 10:42; 17:31; 1 Kor 15:20-28; 1 Tes 1:10).
- J. Wszyscy, którzy słyszą to przesłanie, powinni upamiętać się i dać się ochrzcić (Dz 2:21,38; 3:19; 10:43,47-48; 17:30; 26:20; Rz 1:17; 10:9; 1 P 3:21).

Schemat ten służył za podstawę zwiastowania wczesnego Kościoła, choć różni autorzy Nowego Testamentu pomijali pewne jego elementy lub podkreślali w swoim nauczaniu inne szczegóły. Cała Ewangelia Marka dokładnie odzwierciedla Piotrowy aspekt *kerygma*. Tradycja podaje, że Marek układał kazania Piotra wygłoszone w Rzymie w spisana Ewangelię. Zarówno Mateusz, jak i Łukasz naśladowają zasadniczą strukturę Ewangelii Marka.

1:6 „uczynił nas” Jest to AORYST STRONY CZYNNIEJ TRYBU ORZEKAJĄCEGO. Jezus uwolnił nas od naszych grzechów (w. 5) i uczynił nas królestwem – kapłanami, abyśmy Go reprezentowali.

- GPNT** „królestwem, kapłanami Boga i Ojca jego”
BP „królestwem – kapłanami dla Boga, Ojca swojego”
BW „rodem królewskim, kapłanami Boga i Ojca swojego”
BWP „królestwo kapłanów mających służyć Bogu i Ojcu swojemu”
PL „królestwem i kapłanami Boga, swojego Ojca”

Jest to nawiązanie do terminów stosowanych w ST do Izraela w Wj 19:6 i Iz 61:6, gdzie naród uważany był za królestwo kapłanów. Bóg wybrał Abrahama, aby wybrać Izraela, żeby wybrać zgubiony świat (zob. Rdz 3:15; 12:3). Izrael miał być narodem świadków (tj. kapłanów), ale nie wywiązał się z przydzielonego mu zadania ewangelizacji (zob. Ez 36:22-38). Dlatego Bóg wybrał Kościół, aby ten dotarł do świata (zob. Mt 28:19-20; Łk 24:47; Dz 1:8). Te same frazy, które stosowane były do Izraela, odnoszą się teraz do Kościoła (zob. Ga 3:29; 6:16; Flp 3:3; 1 P 2:5.9; Ap 1:6; 5:10; 20:6).

Istotne jest dostrzeżenie tutaj zbiorowego, biblijnego nacisku na „kapłaństwo wierzących”. Zachodnie chrześcijaństwo przeakcentowało miejsce i rolę jednostki, umniejszając biblijną zbiorowość. Nowotestamentowa metafora ciała Chrystusa (zob. 1 Kor 12) jest podobnym obrazem. Starotestamentowy tytuł nigdy nie miał być dla wierzących wymówką dla korzystania ze swoich indywidualnych swobód. Nacisk ten jest wynikiem historycznych zmagania pomiędzy Marcinem Lutrem a współczesnym mu Kościołem katolickim. Ten kontekst skupia się na ewangelizacji (zob. w. 7) obejmującej każdego wierzącego i dążącej do tego, by dotrzeć do każdego zgubionego i potrzebującego, stworzonego na Boży obraz człowieka, za którego umarł Chrystus (zob. J 3:16; 1 Tm 2:4; 2 P 3:9; I J 2:2; 4:14).

TEMAT SPECJALNY: CHRZEŚCIJAŃSTWO JEST ZBIOROWE

- A. Stosowanie przez Piotra i Pawła metafor Bożych ludzi w LICZBIE MNOGIEJ
 1. ciało
 2. pole
 3. budowla
- B. Określenie „święty” zawsze występuje w LICZBIE MNOGIEJ (wyjątkiem jest Flp 4:21, ale nawet tam dotyczy ono zbiorowości)
- C. Nacisk kładziony przez Marcina Lutra podczas Reformacji na „kapłaństwo wierzącego” nie jest prawdziwie biblijnym założeniem. W rzeczywistości Biblia mówi o „kapłaństwie wierzących” (zob. Wj 19:6; 1 P 2:5.9; Ap 1:6).
- D. Każdy wierzący jest obdarowany dla dobra ogółu (zob. 1 Kor 12:7)
- E. Boży ludzie mogą być skuteczni jedynie we współpracy. Służba jest czymś zbiorowym (zob. Ef 4:11-12).

▣ „dla Boga i Ojca swojego” Może wydawać się, że ta fraza umniejsza pełną boskość Syna (zob. Temat specjalny: Trójca w 22:17), ale w rzeczywistości potwierdza ona podporządkowanie Jezusa w czasie wcielenia. Tym samym sformułowaniem posłużył się Paweł w Rz 15:6. Poczucie równości zauważyć można w 3:21 i 14:1.

▣ „Jemu chwała i moc” Termin „chwała” jest starotestamentowym określeniem handlowym (związanym z używaniem wagi przy zakupach), które oznaczało „być ciężkim”; to, co ciężkie (np. złoto), było wartościowe. Określenie to zaczęto stosować w odniesieniu do Bożej jasności, majestatu i świętości w *Szekinie* – chmurze chwały w Księdze Wyjścia. NT często przypisuje chwałę Bogu Ojcu (zob. Rz 11:36; 16:27; Ef 3:21; Flp 4:20; 1 Tm 1:17; 2 Tm 4:18; 1 P 4:11; 5:11; 2 P 3:18; Jud 25; Ap 1:6; 5:13; 7:12). Zobacz Temat specjalny: Chwała w 15:8.

Termin „moc” w odniesieniu do Boga Ojca jest teologicznie podobny do podporządkowania Syna (zob. J 17). Jezus jest przedstawicielem Ojca we wszystkim, ale celem jest ostateczne uwielbienie Ojca (zob. 1 Kor 15:27-28).

▣ „na wieki wieków” Podwójne zastosowanie *aiōnos*, w liczbie POJEDYNCZEJ, a następnie MNOGIEJ, jest w Apokalipsie częste (zob. 1:18; 4:9,10; 5:13; 7:12; 10:6; 11:15; 15:7; 19:3; 20:10; 22:5). Zaskakujące jest, że wczesne greckie świadectwa pomijają drugie z nich (MSS P¹⁸, A, P). UBS⁴ nie jest w stanie

stwierdzić, które brzmienie jest oryginalne.

TEMAT SPECJALNY: NA WIEKI (GRECKI IDIOM)

Jednym z greckich wyrażen idiomatycznych jest „na wieki” (zob. Łk 1:33.55; J 6:58; 12:34; Rz 1:25; 11:36; 16:27; Ga 1:5; 2 Kor 9:9; 1 Tm. 1:17). Może ono odzwierciedlać hebrajskie słowo ‘*olam*. Zob. B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament [Synonimy Starego Testamentu]*, s. 319-321, oraz Temat specjalny: Na wieki (‘*olam*) poniżej. Inne pokrewne frazy to „nigdy” (zob. Mt 21:19; Mk 11:14; J 13:8), „na zawsze” (J 8:35; 14:16) oraz „wieku wieków” (zob. Ef 3:21). Wydaje się, że pomiędzy tymi greckimi idiomami nie ma żadnego rozgraniczenia. Termin „wieki” może być w LICZBIE MNOGIEJ w przenośnym znaczeniu rabinicznej konstrukcji gramatycznej zwanej „pluralis majestatis”. Może też odnosić się do koncepcji większej liczby „wieków” w żydowskim znaczeniu „wieku niegodziwości”, „nadchodzącego wieku” lub „wieku sprawiedliwości”.

TEMAT SPECJALNY: NA WIEKI (‘*olam*)

Etymologia hebrajskiego terminu ‘*olam*, עולם (BDB 761, KB 798) jest niepewna (NIDOTTE, tom 3, s. 345). Używany jest w kilku znaczeniach (o których zazwyczaj decyduje kontekst). Poniżej znajduje się jedynie kilka wybranych przykładów.

1. dawny/e
 - a. ludy, Rdz 6:4; 1 Sm 27:8 (BWP); Jr 5:15; 28:8
 - b. miejsca, Iz 58:12; 61:4
 - c. Bóg, Ps 93:2; Prz 8:23; Iz 63:16
 - d. rzeczy, Rdz 49:26; Hi 22:15; Ps 24:7.9; Iz 46:9
 - e. dni, Pwt 32:7; Iz 51:9; 63:9.11
2. przyszły/e
 - a. życie, Wj 21:6; Pwt 15:17; 1 Sm 1:22; 27:12
 - b. hiperbola wyrażająca szacunek do króla 1 Krl 1:31; Ps 61:7; Ne 2:3
 - c. ciągłe istnienie
 - (1) ziemi, Ps 78:69; 104:5, Koh 1:4
 - (2) nieba, Ps 148:6
 - d. istnienie Boga
 - (1) Rdz 21:33
 - (2) Wj 15:18
 - (3) Pwt 32:40
 - (4) Ps 93:2
 - (5) Iz 40:28
 - (6) Jr 10:10
 - (7) Dn 12:7
 - e. przymierze
 - (1) Rdz 9:12.16; 17:7.13.19
 - (2) Wj 31:16
 - (3) Kpł 24:8
 - (4) Lb 18:19
 - (5) 2 Sm 23:5
 - (6) Ps 105:10
 - (7) Iz 24:5; 55:3; 61:8
 - (8) Jr 32:40; 50:5
 - f. szczególne przymierze z Dawidem
 - (1) 2 Sm 7:13.16.25.29; 22:51; 23:5
 - (2) 1 Krl 2:33.45; 9:5
 - (3) 2 Krn 13:5
 - (4) Ps 18:51; 89:5.29.37.38
 - (5) Iz 9:7; 16:5; 37:35; 55:3
 - g. Boży Mesjasz

- (1) Ps 45:3; 72:17; 89:36-37; 110:4
- (2) Iz 9:6
- h. Boże prawa
 - (1) Wj 29:28; 30:21
 - (2) Kpł 6:18.22; 7:34; 10:15; 24:9
 - (3) Lb 18:8.11.19
 - (4) Ps 119:89.160
- i. Boże obietnice
 - (1) 2 Sm 7:13.16.25; 22:51
 - (2) 1 Krl 9:5
 - (3) Ps 18:50
 - (4) Iz 40:8
- j. potomkowie Abrahama i Ziemia Obiecana
 - (1) Rdz 13:15; 17:18; 48:4
 - (2) Wj 32:13
 - (3) 1 Krn 16:17
- k. święta w ramach przymierza
 - (1) Wj 12:14.17.24
 - (2) Kpł 23:14.21.41
 - (3) Lb 10:8
- l. wieczność
 - (1) 1 Krl 8:13
 - (2) Ps 61:8-9; 77:8; 90:2; 103:17; 145:13
 - (3) Iz 26:4; 45:17
 - (4) Dn 9:24
- m. co wierzący będą robić wiecznie według Psalmów
 - (1) dziękować Bogu, Ps 30:12; 79:13
 - (2) trwać w Jego obecności, Ps 41:13; 61:5.8
 - (3) ufać Jego łasce, Ps 52:10
 - (4) wysławiać Pana, Ps 52:11
 - (5) śpiewać Mu, Ps 61:9; 89:2
 - (6) opowiadać Jego sprawy, Ps 75:8-10 (Biblia Gdańska)
 - (7) sławić Jego imię, Ps 86:12; 145:2
 - (8) błogosławić Jego imię, Ps 145:1
- 3. zarówno w przeszłości, jak i przyszłości (od wieku po wiek)
 - a. Ps 41:14 (chwała Bogu)
 - b. Ps 90:2 (Sam Bóg)
 - c. Ps 103:17 (łaskawość Pańska)

Należy pamiętać, że ramy znaczeniowe pojęć wyznacza kontekst, w którym się znajdują. Wieczne przymierza i obietnice są warunkowe (zob. Jr 7). Nie można czytywać naszego współczesnego postrzegania czasu ani teologii systematycznej NT w każde zastosowanie tego bardzo płynnego słowa w ST. NT uniwersalizuje obietnice ST.

▣ „Amen” Jest to forma starotestamentowego terminu oznaczającego „wiarę” (zob. Ha 2:4). Pierwotna etymologia tego słowa to „być trwałym” lub „być pewnym”. Jego konotacje uległy jednak zmianie na „to, co ma być potwierdzone” (zob. 2 Kor 1:20). Stosowano je metaforycznie do kogoś, kto był wierny, lojalny, niezawodny, godny zaufania (tytuł Jezusa w 3:14, zob. 2 Kor 1:20).

TEMAT SPECJALNY: AMEN

I. STARY TESTAMENT

A. Słowo „Amen” pochodzi od hebrajskiego słowa oznaczającego:

1. „prawdę” (*emeth*, BDB 49),

2. „prawdomówność” (*emun, emunah*, BDB 53),
 3. „wiarę” lub „wierność”,
 4. „zaufanie” (*dmn*, BDB 52).
- B. Etymologicznie słowo to pochodzi od stałej fizycznej pozycji osoby. Jej przeciwieństwem byłaby niestabilna postawa, poślizgnięcie się (zob. Ps 35:6; 40:2; 73:18; Jr 23:12) lub potknięcie (zob. Ps 73:2). Z dosłownego użycia wywodzi się metaforyczne rozszerzenie na wierność, wiarygodność, lojalność i niezawodność (zob. Ha 2:4).
- C. Zastosowanie w szczególnych znaczeniach
1. filar, 2 Krl 18:16 (1 Tm 3:15),
 2. stałość, Wj 17:12,
 3. bezpieczeństwo, Iz 33:6,
 5. prawda, 1 Krl 10:6; 17:24; 22:16; Prz 12:22,
 6. zawierzenie/uwierzenie, 2 Krn 20:20; Iz 7:9,
 7. niezawodność (Tory), Ps 119:43.142.151.160.
- D. W ST na określenie aktywnej wiary są również użyte 2 inne terminy:
1. *bathach* (BDB 105), zaufanie,
 2. *yra* (BDB 431), strach, respekt, cześć (zob. Rdz 22:12).
- E. Z poczucia zaufania i solidności wywodzi się liturgiczne zastosowanie dla potwierdzenia prawdy lub wiarygodności czyichś słów (zob. Lb 5:22; Pwt 27:15-26; 1 Krl 1:36; 1 Krn 16:36; Ne 5:13; 8:6; Ps 41:13; 72:19; 89:52; 106:48; Jr 11:5; 28:6).
- Teologicznym kluczem do zrozumienia tego terminu nie jest ludzka wierność, ale wierność JHWH (zob. Wj 34:6; Pwt 32:4; Ps 108:4; 115:1; 117:2; 138:2). Jediną nadzieją upadłego rodzaju ludzkiego jest związana z przymierzem miłosierna, wiarna lojalność JHWH i Jego obietnice. Ci, którzy znają JHWH, mają być tacy jak On (zob. Ha 2:4). Biblia jest historią i zapisem tego, w jaki sposób Bóg odnawia Swój obraz w ludzkości (zob. Rdz 1:26-27). Zbawienie przywraca zdolność rodzaju ludzkiego do bliskiej więzi z Bogiem. Dlatego właśnie zostaliśmy stworzeni.

II. NOWY TESTAMENT

- A. Użycie słowa „amen” jako końcowego liturgicznego potwierdzenia wiarygodności jakiejś wypowiedzi jest powszechne w NT (zob. 1 Kor 14:16; Ap 1:7; 5:14; 7:12).
- B. Powszechne w Nowym Testamencie jest również użycie tego terminu jako zakończenia modlitwy (zob. Rz 1:25; 9:5; 11:36; 16:27; Ga 1:5; 6:18; Ef 3:21; Flp 4:20; 2 Tes 3:18; 1 Tm 1:17; 6:16; 2 Tm 4:18).
- C. Jezus jest jedyną osobą używającą tego słowa (u Jana często podwojonego) jako wstępu do ważnych wypowiedzi (zob. Łk 4:24; 12:37; 18:17.29; 21:32; 23:43).
- D. Jest użyte jako tytuł Jezusa w Ap 3:14 (zob. też 2 Kor 1:20; możliwe, że jest to tytuł JHWH z Iz 65:16).
- E. Koncepcja wierności, wiary, wiarygodności lub zaufania wyraża się greckim słowem *pistos* lub *pistis*, które tłumaczy się jako „zaufanie”, „wiara”, „wierzyć”.

1:7 „Oto nadchodzi z obłokami” Werset ten mógł być okrzykiem anioła z w. 1. Jest to oczywiste odniesienie do drugiego przyjścia Chrystusa.

TEMAT SPECJALNY: NADEJŚCIE Z OBŁOKAMI

Fraza ta jest oczywistym nawiązaniem do drugiego przyjścia Chrystusa. Nadejście z obłokami było bardzo ważnym znakiem eschatologicznym. W ST stosowany był on na trzy odrębne sposoby.

1. dla ukazania Bożej fizycznej obecności, obłok chwały *Szekina* (zob. Wj 13:21; 16:10; Lb 11:25)
2. dla okrycia Jego Świątości, aby człowiek nie ujrzał Go i nie umarł (zob. Wj 33:20; Iz 6:5)

3. jako środek transportu dla Boga (zob. Iz 19:1; patrz też Ps 18:7-15)

W Dn 7:13 obłoki przenoszą boskiego człowieka, Mesjasza. NT nawiązuje do tego proroctwa z Księgi Daniela ponad 30 razy. Ten sam związek Mesjasza z obłokami zaobserwować można w Mt 24:30; 26:64 Mk 13:26; Łk 21:27; 14:62; Dz 1:9.11 i 1 Tes 4:17.

▣ „i ujrzy Go wszelkie oko” Wydaje się to sugerować cielesny, fizyczny, widzialny i uniwersalny powrót Chrystusa, a nie potajemne pochwycenie wierzących. Moim zdaniem Biblia nigdzie nie naucza o potajnym pochwyceniu ani przyjsciu Jezusa. Fragmenty Ewangelii (zob. Mt 24:37-44; Łk 17:22-37), które często podawane są na poparcie potajnego pochwycenia, kontekstualnie odnoszą się do porównania z czasami Noego. Teksty te wskazują na nieoczekiwaną nagłość Jego przyjscia. W czasach Noego ci, którzy zostali wzięci, byli tymi, którzy zginęli! Należy wystrzegać się dowodzenia za pomocą małych fragmentów Pisma wyrwanych z ich natchnionego pierwotnego kontekstu Pisma Świętego swoich założeń i eschatologicznego systemu teologicznego.

▣ „i wszyscy, którzy Go przebili. I będą Go oplakiwać wszystkie pokolenia ziemi” Jest to aluzja do Za 12:10.12 (zob. J 19:37). Mamy tu dobry przykład tego, jak Jan dopasowuje teksty ST do swojej sytuacji w Imperium Rzymskim (żydowski typ reinterpretacji zwany *peszer*). Tekst z Księgi Zachariasza staje się odskocznią dla nowego zastosowania Jana. U Zachariasza tekst ten odnosi się do mieszkańców Jerozolimy, którzy boleją nad kimś „przebitym”, podczas gdy Jan stosuje go do Rzymian i żydowskich przywódców, którzy ukrzyżowali Chrystusa (zob. J 19:37). ZAMEK „oni” w masoreckim tekście hebrajskim zamieniony zostaje na „wszystkie narody ziemi” (zob. Mt 24:30; fraza ta nie pochodzi z Septuaginty). Także „opłakiwanie” w kontekście fragmentu Księgi Zachariasza często interpretowane jest w świetle Rz 11, gdzie Żydzi opamiętują się i zawierają Jezusowi jako Mesjaszowi. Jednak w 1:7 oplakiwanie nie prowadzi do nawrócenia, tylko spowodowane jest Bożym sądem, który spadł na niewierzących ze wszystkich plemion (zob. Mt 24:30). Kontekst fragmentu w Księdze Zachariasza nawiązuje do sądu nad narodami w czasach ostatecznych, wymieniając „równinę Megiddo”, która w języku hebrajskim nazywa się Armageddon (zob. Za 12:11; 2 Krn 35:22 i Psalm 2; Ap 16:16). Jest to miejsce ostatecznej bitwy pomiędzy Bogiem i Jego ludem a szatanem i tymi, którzy należą do niego – niewierzącymi narodami.

TEMAT SPECJALNY: OBRZĘDY ŻAŁOBNE

Izraelici okazywali swój smutek z powodu śmierci bliskiej osoby oraz w wyrazie skruchy zarówno za osobiste, jak i zbiorowe winy, na wiele sposobów:

1. rozdierali szaty, Rdz 37:29.34; 44:13; Sdz 11:35; 2 Sm 1:11; 3:31; 1 Krl 21:27; Hi 1:20
2. zakładali wory, Rdz 37:34; 2 Sm 3:31; 1 Krl 21:27; Jr 48:37
3. ściągali buty, 2 Sm 15:30; Iz 20:3
4. kładli ręce na głowy, 2 Sm 13:19; Jr 2:37
5. sypali głowy prochem, Joz 7:6; 1 Sm 4:12; Ne 9:1
6. siedzieli na ziemi, Lam 2:10; Ez 26:16 (leżeli na ziemi, 2 Sm 12:16); Iz 47:1
7. bili się w piersi, 1 Sm 25:1; 2 Sam. 11:26; Nah. 2:7
8. robili nacięcia na ciele, Pwt 14:1; Jr 16:6; 48:37
9. pościli, 2 Sm 1:12; 12:16.21; 1 Krl 21:27; 1 Krn 10:12; Ne 1:4
10. śpiewali żałobne pieśni, 2 Sm 1:17; 2 Sm 3:31; 2 Krn 35:25
11. wyrywali sobie lub golili włosy, Jr 48:37
12. obcinali brody, Jr 48:37
13. zasłaniali głowy lub twarze, 2 Sam. 15:30; 2 Sm 19:5

▣ „Tak: Amen.” Jest to greckie słowo wyrażające potwierdzenie (*nai*) oraz hebrajskie słowo wyrażające potwierdzenie (*amen*) umieszczone obok siebie dla emfazy (zob. 22:20).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1:8

⁸Jam jest Alfa i Omega, mówi Pan Bóg, Który jest, Który był i Który przychodzi, Wszechmogący.

1:8 Werset ten wypowiada sam JHWH, potwierdzając prawdziwość wcześniejszych wypowiedzi o Jezusie. Łączy cztery Jego tytuły, nawiązując do piątego i być może szóstego. Wygląda na to, że w w. 8 Bóg dodaje swoje osobiste potwierdzenie powyższej wypowiedzi, posługując się tymi wspaniałymi imionami.

1. „Jam jest” nawiązuje do związanego z przymierzem imienia JHWH (zob. Wj 3:14), które jest formą CZASOWNIKA „być”. Jezus użył do w stosunku do samego siebie (zob. J 8:56-59). Tytuł „Pan” (*kurios*) w NT odzwierciedla ten starotestamentowy tytuł.
2. „Alfa i Omega” to pierwsza i ostatnia litera greckiego alfabetu, co oznacza, że Bóg jest początkiem i końcem oraz że historia znajduje się pod Jego kontrolą (zob. Iz 44:6; Ap 21:6); tytułu tego użyto także w odniesieniu do Jezusa w Ap 1:17 i 22:13.
3. „Pan” to współczesne tłumaczenie imienia JHWH (zob. Temat specjalny poniżej).
4. „Bóg” w Rdz 2:4 połączone są określenia JHWH i *Elohim* (Pan Bóg), łącząc się w imię bóstwa. *El* jest ogólną nazwą boga na Bliskim Wschodzie. Wywodzi się z rdzenia „być silnym”.
5. „Który jest, Który był i Który przychodzi” to fraza, która pojawiła się już wcześniej w w. 4; opisuje ona niezmiennego, żyjącego wiecznie Boga (zob. Ps 102:7; Ml 3:6; Jk1:17). Faza ta dotyczy Boga Ojca, JHWH, w wersetach 4 i 8, oraz Jezusa, Boga Syna. w wersetach 17, 18 i 22:13 (zob. Hbr 13:8).
6. „Wszechmogący” to starotestamentowy termin (1) „*El-Szaddai*”, imię, którym nazywali Boga patriarchowie (zob. Wj 6:3) lub (2) „*JHWH Sabaoth*” tłumaczone w Septuagincie jako Pan Bóg Wszechmogący. Występuje ono w tej księdze często (tj. *pantokratōr*, zob. 4:8; 11:17; 15:3; 16:7,14; 19:6,11; 21:22), ale w pozostałych księgach NT pojawia się tylko raz (tj. 2 Kor 6:18).

Jeden z wczesnych manuskryptów greckich, alef (א) i kilka późniejszych po „Alfie i Omedze” dodaje frazę „początek i koniec”. Skrybowie zacerpnęli ją z 21:6, ale prawdopodobnie nie stanowi pierwotnej części oryginalnego natchnionego tekstu greckiego. UBS4 nadaje jej pominięciu notę „pewne”.

TEMAT SPECJALNY: IMIONA BOŻE

A. *El* (BDB 42, KB 48)

1. Pierwotne znaczenie tego starożytnego rdzennego określenia jest niepewne, choć wielu uczonych jest zdania, że pochodzi ono od akadyjskiego rdzenia „być silnym” lub „być potężnym” (zob. Rdz 17:1; Lb 23:19; Pwt 7:21; Ps 50:1).
2. Na szczycie kananejskiego panteonu stał bóg *El* (teksty z Ras Szamra), nazywany „ojcem bogów” i „panem nieba”.
3. W Biblii *El* zazwyczaj łączy się z innymi określeniami. Połączenia te stały się sposobem, na jaki można scharakteryzować Boga.
 - a. *El-Elyon* („Bóg Najwyższy”, BDB 42 i 751 II), Rdz 14:18-22; Pwt 32:8; Iz 14:14
 - b. *El-Roi* („Bóg który widzi” lub „Bóg który się objawia”, BDB 42 i 909), Rdz 16:13
 - c. *El-Szaddai* („Bóg Wszechmocny” lub „Bóg wszelkiego miłosierdzia” lub „Bóg z góry”, BDB 42 i 994), Rdz 17:1; 35:11; 43:14; 49:25; Wj 6:3.
 - d. *El-Olam* („Bóg Wiekuisty”, BDB 42 i 761), Rdz 21:33. Teologicznie termin ten wiąże się z Bożą obietnicą daną Dawidowi, 2 Sm 7:13.16
 - e. *El-Berit* („Bóg przymierza”, BDB 42 i 136), Sdz 9:46
4. *El* utożsamiany jest z:
 - a. JHWH w Lb 23:8; Ps 16:1-2; 85:8; Iz 42:5
 - b. *Elohim* w Rdz 46:3; Hi 5:8: „Jam jest *El, Elohim* ojca twego”
 - c. *Szaddai* w Rdz 49:25; Lb 24:4.16
 - d. „Zazdrosny” w Wj 34:14; Pwt 4:24; 5:9; 6:15
 - e. „Miłosierny” w Pwt 4:31; Ne 9:31
 - f. „Wielki i potężny” w Pwt 7:21; 10:17; Ne 1:5; 9:32; Jr 32:18; Dn 9:4

- g. „Wszzechwiedzący” w 1 Sm 2:3
 - h. „Twierdza warowna” w 2 Sm 22:33 (BWP)
 - i. „Mściciel” w 2 Sm 22:48
 - j. „Święty” w Iz 5:16
 - k. „Mocny” w Iz 10:21 i Jr 32:18
 - l. „Zbawienie” w Iz 12:2
 - m. „Odplata” w Jr 51:56
5. Kombinacja wszystkich głównych ST imion Boga znajduje się w Joz 22:22 (powtarzają się *El, Elohim i JHWH*)
- B. *Elyon* (BDB 751, KB 832)
1. Jego podstawowe znaczenie to „wysoki”, „wywyższony” lub „wyniesiony” (zob. Rdz 40:17; 1 Krl 9:8 [Biblia Gdańska]; 2 Krl 18:17; Ne 3:25; Jr 20:2; 36:10; Ps 18:14).
 2. Używane jest w znaczeniu analogicznym do kilku innych imion/tytułów Boga.
 - a. *Elohim* – Ps 47:2-3; 73:11; 107:11
 - b. *JHWH* – Rdz 14:22; 2 Sm 22:14
 - c. *El-Szaddai* – Ps 91:1.9
 - d. *El* – Lb 24:16
 - e. *Elah* – często używane w Dn 2-6 i Ezd 4-7; ma związek z *illair* (aramejskie „wysoki Bóg”) w Dn 3:26; 3:99; 5:18.21
 3. Często posługują się nim nie-Izraelici.
 - a. Melchizedek, Rdz 14:18-22
 - b. Balaam, Lb 24:16
 - c. Mojżesz o narodach w Pwt 32:8
 - d. W NT Ewangelia Łukasza, adresowana do pogan, także używa greckiego ekwiwalentu *Hupsistos* (zob. 1:32.35.76; 6:35; 8:28; Dz 7:48; 16:17)
- C. *Elohim* (LICZBA MNOGA), *Eloah* (LICZBA POJEDYNCZA), używane głównie w poezji (BDB 43, KB 52)
1. Termin ten pojawia się wyłącznie w Starym Testamencie.
 2. Słowo to może oznaczać Boga Izraela lub bogów narodów (zob. Wj 3:6; 20:3). Rodzina Abrahama wyznawała politeizm (zob. Joz 24:2).
 3. Może także odnosić się do izraelskich sędziów (zob. Wj 21:6 [Biblia Gdańska]; Ps 82:6).
 4. Określenie *elohim* ma także zastosowanie do innych istot duchowych (aniołów, demonów) – np. Pwt 32:8 (LXX); Ps 8:6; Hi 1:6; 38:7.
 5. W Biblii jest to pierwsze imię/tytuł Bóstwa (zob. Rdz 1:1). Jest jedynym Bożym imieniem aż do Rdz 2:4, gdzie występuje w połączeniu z *JHWH*. Zasadniczo (pod względem teologicznym) odnosi się do Boga jako stwórcy – Tego, który podtrzymuje i daje życie wszystkiemu na tej planecie (zob. Ps 104).
Termin ten jest równoznaczny z *El* (zob. Pwt 32:15-19). Może także funkcjonować analogicznie do *JHWH* – na podstawie Psalmu 14 (*Elohim*, wersety 1, 2, 5; *JHWH*, w. 2, 6; a nawet *Adon*, w. 4).
 6. Chociaż określenie to używane w LICZBIE MNOGIEJ oznacza innych bogów, słowo to często odnosi się do Boga Izraela.
Najczęściej jednak jako RZECZOWNIK W LICZBIE POJEDYNCZEJ dla podkreślenia jego monoteistycznego zastosowania.
 7. Zaskakujący jest fakt, że powszechnie używane imię monoteistycznego Boga Izraela jest w LICZBIE MNOGIEJ! Chociaż nie ma pewności co do wyjaśnienia tego faktu, powstały następujące teorie:
 - a. W języku hebrajskim wiele RZECZOWNIKÓW występuje w LICZBIE MNOGIEJ – często dla emfazy. Wiąże się z tym późniejsza cecha gramatyki hebrajskiej zwana PLURALIS MAJESTATIS, w której LICZBA MNOGA stosowana jest dla wzmocnienia danej koncepcji.
 - b. Może odnosić się to do anielskiej rady, z którą Bóg spotyka się w niebie i która spełnia Jego wolę (zob. 1 Krl 22:19-23; Hi 1:6; Ps 82:1; 89:6.8)

- c. Możliwe nawet, że odzwierciedla to nowotestamentowe objawienie Boga w trzech osobach. W Rdz 1:1 Bóg stwarza, w Rdz 1:2 Duch unosi się nad wodami, a w NT Jezus jest tym, przez którego Bóg dokonuje dzieła stworzenia (zob. J 1:3.10; Rz 11:36; 1 Kor 8:6; Kol 1:15; Hbr 1:2; 2:10).

D. JHWH (BDB 217, KB 394)

1. Jest to imię przedstawiające bóstwo jako Boga zawierającego przymierze; Boga jako zbawiciela, odkupiciela! Ludzie łamią przymierza, ale Bóg jest wierny Swojemu słowu, obietnicy, przymierzu (zob. Psalm 103).

Imię to po raz pierwszy wymienione jest w połączeniu z *Elohim* w Rdz 2:4. W pierwszych dwóch rozdziałach księgi Rodzaju nie ma dwóch opisów stworzenia, tylko dwa różne akcenty: (1) Bóg jako stwórca wszechświata (materialnego) i (2) Bóg jako szczególny stwórca ludzkości. Opowiadanie w Rdz 2:4-3:24 zapoczątkowuje wyjątkowe objawienie dotyczące uprzywilejowanego miejsca i przeznaczenia ludzkości, a także problemu grzechu i buntu związanego z tą szczególną pozycją.

2. W Rdz 4:26 czytamy: „*zaczęto* wzywać imienia PANA” (JHWH). Jednakże z Wj 6:3 wynika, że wcześni ludzie przymierza (patriarchowie i ich rodziny) znali Boga tylko jako *El-Shaddai*. Imię JHWH jest wyjaśnione tylko raz w Wj 3:13-16, szczególnie w w. 14. Należy też jednak wziąć pod uwagę, że pisma Mojżesza często interpretują różne terminy w oparciu o popularne gry słów, a nie ich etymologię (zob. Rdz 17:5; 27:36; 29:13-35). Na temat znaczenia tego imienia powstało wiele teorii (na podstawie IDB, tom 2, strony 409-11).

- Z arabskiego rdzenia oznaczającego „okazywać żarliwą miłość”
- Z arabskiego rdzenia „dmuchać/wiać” (JHWH jako Bóg burzy)
- Z ugaryckiego (kananejskiego) rdzenia „mówić”
- Za fenicką inskrypcją, IMIESŁOWEM KAUZATYWNYM oznaczającym „podtrzymującego” lub „ustanawiającego”
- Z hebrajskiej formy *Qal* „Ten, który jest” lub „Ten, który jest obecny” (w znaczeniu przyszłym „Ten, który będzie”)
- Z hebrajskiej formy *Hifil* „Ten, który sprawia”
- Z hebrajskiego rdzenia „żyć” (np. Rdz 3:20), oznaczającego „zawsze-żyjącego, jedynie-żyjącego”
- Z kontekstu Wj 3:13-16 – gra słów z formą NIEDOKONANĄ użytą w znaczeniu DOKONANYM, „nadal będę tym, którym byłem” lub „nadal będę tym, którym zawsze byłem” (zob. J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Old Testament [Przegląd składni w Starym Testamencie]*, s. 67). Pełne imię JHWH często pojawia się jako skrót lub być może forma pierwotna.
 - Jah* (np. Hallelu – jah, BDB 219, zob. Wj 15:2; 17:16; Ps 89:9; 104:35)
 - Jahu* (zakończenie imion „iasz”, np. Izajasz)
 - Jo* (początki imion „Jo”, np. Jozue, Joel)

3. W późniejszym judaizmie to związane z przymierzem imię stało się tak święte (tetragram), że Żydzi bali się je wypowiadać, aby nie złamać przykazania z Wj 20:7; Pwt 5:11; 6:13. Zastępowali je więc hebrajskim terminem oznaczającym „właściciel”, „pan”, „mąż” – *adon* lub *adonai* (mój pan). Kiedy czytając teksty ST natrafiali na JHWH, wymawiali „pan”. Dlatego w polskich tłumaczeniach Biblii JHWH oddawane jest jako Pan.

4. Podobnie jak *El*, JHWH często łączone jest z innymi określeniami dla podkreślenia pewnych cech Boga przymierza Izraela. Takich kombinacji jest bardzo wiele – poniżej znajduje się kilka przykładów.
- JHWH-Jireh* (JHWH zaopatruje, BDB 217 i 906), Rdz 22:14 (BW)
 - JHWH-Rofeka* (JHWH jest twoim lekarzem, BDB 217 i 950, IMIESŁÓW *Qal*), Wj 15:26
 - JHWH-Nissi* (JHWH jest moim sztandarem, BDB 217 i 651), Wj 17:15
 - JHWH-Meqaddiszkem* (JHWH jest Tym, który was uświęca, BDB 217 i 872, IMIESŁÓW *Piel*), Wj 31:13

- e. *JHWH-Szalom* (JHWH jest Pokojem, BDB 217 i 1022), Sdz 6:24
- f. *JHWH-Sabaoth* (JHWH Zastępów, BDB 217 i 878), 1 Sm 1:3.11; 4:4; 15:2; często pojawia się w pismach prorockich
- g. *JHWH-Ro'I* (JHWH jest moim pasterzem, BDB 217 i 944, IMIESŁÓW *Qal*), Ps 23:1
- h. *JHWH-Sidqenu* (JHWH jest naszą sprawiedliwością, BDB 217 i 841), Jr 23:6
- i. *JHWH-Szamma* (JHWH jest tam, BDB 217 i 1027), Ez 48:35

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1:9-11

⁹Ja, Jan, wasz brat i współuczestnik w ucisku i królestwie, i wytrwałości w Jezusie, byłem na wyspie, zwanej Patmos, z powodu słowa Bożego i świadectwa Jezusa. ¹⁰Doznałem zachwycenia w dzień Pański i posłyszałem za sobą potężny głos jak gdyby trąby ¹¹mówiącej: «Co widzisz, napisz w księdze i pošlij siedmiu Kościołom: do Efezu, Smyrny, Pergamonu, Tiatyry, Sardów, Filadelfii i Laodycei».

1:9-20 Jest to Janowa wizja zmartwychwstałego, wywyższonego Chrystusa, który wstąpił do nieba. Ten sam opis pojawia się w listach do siedmiu Kościołów (rozdziały 2-3). Jan identyfikuje się z czytelnikami poprzez (1) posłużenie się terminem „wasz brat” i (2) wzmiankę o swoich własnych doświadczeniach związanych z cierpieniem, Królestwem i wytrwałością. Te kluczowe określenia – ucisk, Królestwo i wytrwałość – stanowią także przykłady z życia Jezusa, które adresaci (tak samo jak Jan) mają naśladować (zob. J 16:33; Dz 14:22; Rz 8:17).

Jednym z powodów, dla których współcześni zachodni interpretatorzy nie rozumieją Apokalipsy jest to, że nigdy nie doświadczyliśmy prześladowań i prób, z jakimi spotykali się chrześcijanie w Imperium Rzymskim w I w. n.e. Apokalipsa jest słowem skierowanym do cierpiących, umierających, przestraszonych wierzących.

1:9 „współuczestnik w ucisku” Zob. komentarz do 7:14.

▣ „królestwie”

TEMAT SPECJALNY: KRÓLESTWO BOŻE

W ST o JHWH myślano jako o Królu Izraela (por. 1 Sm 8:7; Ps 10:16; 24:7-9; 29:10; 44:4; 89:18; 95:3; Iz 43:15; 44:6), a o Mesjaszu jako o idealnym królu (por. Ps 2:6; Iz 9:6-7; 11:1-5). Wraz z narodzeniem Jezusa w Betlejem (6-4 r. p.n.e.) Królestwo Boże wdarło się w ludzką historię z nową mocą i odkupieniem („Nowe Przymierze”, por. Jr 31:31-34; Ez 36:27-36). Jan Chrzciciel ogłaszał bliskość Królestwa (zob. Mt 3:2; Mk 1:15). Jezus jasno nauczał, że Królestwo jest obecne w Nim samym i Jego nauczaniu (zob. Mt 4:17,23; 9:35; 10:7; 11:11-12; 12:28; 16:19; Mk 12:34; Łk 10:9,11; 11:20; 12:31-32; 16:16; 17:21). Jest ono jednak także umiejscowione w przyszłości (zob. Mt 16:28; 24:14; 26:29; Mk 9:1; Łk 21.31; 22:16.18).

W synoptycznych paralelach w Ewangelii Marka i Łukasza znajdujemy frazę „Królestwo Boże”. Ten częsty temat nauczania Jezusa wiązał się z teraźniejszymi rządami Bożymi w ludzkich sercach, które pewnego dnia zostaną dopełnione na całej ziemi. Odzwierciedla to modlitwa Jezusa w Mt 6:10. W Ewangelii Mateusza, adresowanej do Żydów, częściej pojawia się wyrażenie nie używające imienia Boga (tj. Królestwo Niebios), podczas gdy Marek i Łukasz, którzy pisali do pogan, używali zwykłego określenia zawierającego imię bóstwa.

W Ewangeliiach synoptycznych fraza ta ma kluczowe znaczenie. Pierwsze kazania Jezusa i większość Jego przypowieści związana jest z tym tematem. Odnosi się on do rządów Boga w ludzkich sercach w obecnej chwili! Zaskakujące jest, że Jan używa tej frazy tylko dwukrotnie (i ani razu w przypowieściach Jezusa). Dla Jana kluczową metaforą jest „życie wieczne”.

Napięcie związane z tą frazą spowodowane jest dwoma przyjściami Chrystusa. ST skupiał się wyłącznie na jednym przyjsciu Mesjasza Bożego – militarnym, chwalebny i połączonym z sądem – ale NT pokazuje, że przyszedł On najpierw jako Cierpiący Sługa z Iz 53 i pokorny król z Za 9:9. Dwie żydowskie ery – epoka niegodziwości i nowa era sprawiedliwości, nakładają się na siebie. Jezus rządzi w sercach wierzących teraz, ale pewnego dnia będzie panował nad całym stworzeniem. Przyjdzie w sposób przepowiedziany w ST!

Wierzący żyją we wpisanym w Królestwo Boże napięciu pomiędzy „już” a „jeszcze nie” (zob. Gordon Fee i Douglas Stuart, *How To Read The Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię?]*, s. 127-148.

▣ **„wytrwałości”** Słowo to występuje w 2:2.3.19; 3:10; 13:10; 14:12. Zobacz Temat specjalny: Wytrwałość w 2:2.

▣ **„na wyspie, zwanej Patmos”** Rzymianie wykorzystywali te małe wyspy u wybrzeża Azji Mniejszych jako miejsce zsyłki więźniów politycznych (zob. Tacyt, *Roczniki*, 3.68; 4.30; 15.71). Najwyraźniej Jan został zesłany na tę położoną niecałe 60 km od Miletu wysepkę. Miała ona kształt półksiężyca skierowanego na wschód, długość ok. 16 km i szerokość 10 km.

▣ **„z powodu słowa Bożego i świadectwa Jezusa”** Są dwie możliwe interpretacje tej frazy. Może odnosić się do:

(1) głoszenia przez Jana Ewangelii lub (2) otrzymania przez niego objawienia. Istnieje kilka historycznych wzmianek o politycznym wygnaniu Jana.

1. Tertullian, *De praescriptione haereticorum*, 36
2. Orygenes, *Komentarz do Ewangelii według Mateusza*
3. Klemens Aleksandryjski, *Który człowiek bogaty może być zbawiony*, 47
4. Euzebiusz, *Historia kościelna*, III.20.8-9; oraz (4) Hieronim, *De Viris Illustribus*, 9.

1:10 „Doznałem zachwycenia” Jest to szczególna fraza odgraniczająca poszczególne wizje Jana (zob. 1:10; 4:2; 17:3; 21:10). Wydaje się odnosić do podobnego do transu stanu, w którym udzielane były objawienia (zob. Dz 10:10; 22:17; 2 Kor 12:1ff). Jest to charakterystyczne dla żydowskiej literatury apokaliptycznej.

▣ **„w dzień Pański”** Jest to jedyne odniesienie do niedzieli w Biblii za pomocą tej frazy. Niedziela nazywana jest „pierwszym dniem tygodnia” w J 20:19; Dz 20:7 i 1 Kor 16:2.

▣ **„głos jak gdyby trąby”** Frazy tej użyto w kontekście Boga nadającego Dziesięć Przykazań na górze Synaj (zob. Wj 19:16). Jednak na podstawie wersetów 12a oraz 4:1 stwierdzić można, że może odnosić się to do głosu anioła. Pośrednictwo aniołów jest charakterystyczne dla żydowskiej literatury apokaliptycznej. Apokalipsa ma więcej do powiedzenia o aniołach niż jakakolwiek inna księga NT.

TEMAT SPECJALNY: ROGI UŻYWANE W IZRAELU

W języku hebrajskim są cztery słowa związane z rogami/trąbami:

1. „róg barani” (BDB 901) – z którego został wykonany instrument wydający dźwięk, zob. Joz 6:5. To samo słowo użyte zostało w odniesieniu do barana, który zaplątał się rogami w zaroślach, złożonego przez Abrahama zamiast Izaaka w Rdz 22:13.
2. „trąba” (BDB 1051) – z asyryjskiego terminu oznaczającego dziką owcę (kozioroźca). Jest to róg występujący w Wj 19:16.19 na górze Synaj/Horeb. #1 i #2 są paralelne w Joz 6:5. Stosowany był on do oznajmiania czasu kultu oraz czasu walki (tj. w przypadku Jerycha było to jedno i drugie, zob. Joz 6:4).
3. „róg barani” (BDB 385) – z fenickiego słowa oznaczającego barana (zob. Joz 6:4,6,8,13). Odnosi się ono także to roku jubileuszowego (zob. Kpł 25:13.28.40.50.52.54; 27:17.18.23.24). (Pierwsze trzy określenia wydają się zamienne i nie ma pomiędzy nimi żadnego zamierzonego rozróżnienia. Miszna (RH 3.2) pozwalała na używanie rogów wszystkich zwierząt – baranów, kóz lub antylop – oprócz rogów krowich.)
4. „trąby” (BDB 348) – być może słowo to wywodzi się z CZASOWNIKA „rozciągać”, co wskazywało na prostą kość (a nie zakrzywioną jak zwierzęce rogi). Były one wykonywane ze srebra (naśladowały kształt i formę egipską). Są one stosowane:
 - a. w rytuałach kultowych (zob. Lb 10:2,8,10; Ekd 3:10; Ne 12:35,41)
 - b. w celach wojskowych (zob. Lb 10:9; 31:6; Oz 5:8)
 - c. przy obrzędach królewskich (zob. 2 Krl 11:14)

Jeden z tych metalowych rogów przedstawiony jest na Łuku Tytusa w Rzymie; opisuje je też Józef Flawiusz w *Starożytnościach* 3.12.6.

1:11 „w księdze” Jest to grecki termin *biblion*. Stosowany był on w znaczeniu broszury lub zwoju. Później przerodził się on w techniczne określenie kodeksu lub księgi. Jan otrzymał nakaz spisania swoich wizji. Są one objawieniem się Bóstwa. Nie służą osobistej korzyści Jana, tylko Kościołowi. Jedną z cech charakterystycznych literatury apokaliptycznej było to, że był to wysoce ustrukturyzowany gatunek literacki przekazywany w formie pisemnej, a nie ustnej tak jak starotestamentowe proroctwa. Księga lub zwój jako sposób przekazania przesłania przyszłym czytelnikom często pojawia się w żydowskiej literaturze apokaliptycznej.

▣ **„poślij siedmiu Kościołom”** Kolejność wymienienia tych Kościołów była zgodna z rzymską trasą pocztową, która zaczynała się i kończyła w Efezie. Okólnik Pawła znany jako „List do Efezjan” mógł przebyć taką samą drogę. Boże objawienie nigdy nie jest przeznaczone tylko dla jednostki, tylko dla Bożego ludu, ciała Chrystusa!

▣ Tłumaczenie Króla Jakuba ponownie dodaje tu frazę „Jam jest Alfa i Omega”, ale nie ma dla niej poparcia w żadnym starożytnym greckim manuskrypcie.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1:12-16

¹²I obróciłem się, by widzieć, co za głos do mnie mówił; A obróciwszy się, ujrzałem siedem złotych świeczników, ¹³i pośród świeczników kogoś podobnego do Syna Człowieczego, obleczonego [w szatę] do stóp i przepasanego na piersiach złotym pasem. ¹⁴Głowa Jego i włosy – białe jak biała wlna, jak śnieg, a oczy Jego jak płomień ognia. ¹⁵Stopy Jego podobne do drogiego metalu, jak gdyby w piecu rozżarzonego, a głos Jego jak głos wielu wód. ¹⁶W prawej swej ręce miał siedem gwiazd i z Jego ust wychodził miecz obosieczny, ostry. A Jego wygląd – jak słońce, kiedy jaśnieje w swej mocy.

1:12 „ujrzałem siedem złotych świeczników” Nie odnosi się to do menory (siedmioramiennego świecznika), który znajdował się w przybytku (zob. Wj 25:31-40) ani do świecznika z Za 4:2. Te oddzielne, pojedyncze świeczniki były symbolicznym odniesieniem do siedmiu Kościołów (zob. 1:20; 2:1).

1:13-18 W tym opisie Jezusa duża część obrazów ma dwa potencjalne starotestamentowe źródła: (1) JHWH, ale także (2) anioł z Księgi Daniela 10.

1:13

GPNT	„podobnego Synowi Człowieka”
BP, BW	„podobnego do Syna Człowieczego”
BWP	„podobny do Syna Człowieczego”
PL	„przypominający Syna Człowieczego”

W różnych tłumaczeniach określenie to pisane jest z małych lub dużych liter. Przyczyną tego jest wieloznaczność tego terminu. W ST była to opisowa fraza na określenie istoty ludzkiej (zob. Ps 8:4; Ez 2:1 i wiele innych). Jednak w Dn 7:13, a być może także w Ez 1:26 odnosi się ona do ludzkiego Mesjasza, którego boskość (zob. 2:18, gdzie ta sama osoba nazwana jest „Synem Bożym”) się zakłada, ponieważ

1. staje przed Bogiem
2. przybywa na obłokach nieba
3. powierzono mu wieczne królestwo.

Jezus używał tego określenia w odniesieniu do siebie samego, ponieważ nie miało ono rabinicznych zastosowań ani nacjonalistycznych czy militarystycznych konotacji.

Łączyło w sobie ludzki i boski aspekt osoby Jezusa (zob. I J 4:1-3; J 1:1-2.14).

Przyglądając się greckiemu tekstowi tego fragmentu zauważyć można, że nie zawiera on RODZAJNIKA OKREŚLONEGO (zob. Dn 7:13; Hbr 1:2; 3:6; 5:8; 7:28). Jednak fakt, że jest to tytuł, sprawia, że staje się on określony. Dwuznaczność ta może być celowa (jest to jeden z aspektów pism Jana). Jezus jest istotą ludzką, a także boskim Mesjaszem.

▣ **„obleczonego [w szatę] do stóp i przepasanego na piersiach złotym pasem”** Fraza ta rozumiana jest na różne sposoby.

1. jako odniesienie do arcykapłana (zob. Wj 28:4; 29:5; Kpł 16:4 i Za 3:4)
2. jako odniesienie do bogatego i szlachetnie urodzonego człowieka (zob. 1 Sm 18:24; 24:12 and Ez 26:16)
3. jako wizja chwalebного objaśniającego anioła z Dn 10:5-21, co może oznaczać Jezusa jako przynoszącego Boże przesłanie. W swoim dziele *Starożytności żydowskie* III.7.2,4 Józef Flawiusz stwierdza, że arcykapłan nosił pas przeplatany złotem.

Oznacza to, że Jezus jest arcykapłanem (zob. Ps 110:4-7; Za 3) niebiańskiego sanktuarium (zob. Hbr 8:1-13; Psalm 110).

1:14 „Głowa Jego i włosy – białe jak biała wlna” Jest to nawiązanie do Przedwiecznego z Dn 7:9. Mamy tu przykład tego, jak autorzy NT przypisywali tytuły i opisy JHWH Jezusowi, podkreślając Jego boskość.

▣ **„oczy Jego jak płomień ognia”** Symbolizowało to Jego wnikliwą wiedzę (zob. Dn 10:6; Ap 2:18; 19:12).

1:15

GPNT „podobne spizowemu_kadzidłu jak w piecu rozpalonej”
BP „podobne do drogocennego metalu jak gdyby w piecu rozżarzonego”
BW „podobne do mosiądzu w piecu rozżarzonego”
BWP „niby z cennego metalu rozżarzonego w ogniu”
PL „podobne do roztopionego mosiądzu, jakby rozżarzonego w piecu”

Słowo tłumaczone tu jako drogocenny metal (*chalkolibanon*) jest niepewne. Pokrewnym mu terminem jest mosiądz, *chalkos* (zob. Mt 10:9; 1 Kor 13:1; Ap 18:22). Użyto go w Ez 1:7 w opisie stóp cherubów oraz w Dn 10:6 w odniesieniu do anielskiego posłańca. Stopy Jezusa opisane są w taki sam sposób (zob. 1:15; 2:18) dla ukazania Jego niebiańskiego pochodzenia lub majestatu.

▣

GPNT „głos jego jak głos wód wielu”
BP „głos Jego jak głos wielu wód”
BW „głos zaś jego jakby szum wielu wód”
BWP „głos rozbrzmiewał niczym szum wód potężnych”
PL „Jego głos przypominał szum potężnych wód”

Było to stosowane do:

1. JHWH w Ez 1:24; 43:2
2. skrzydeł cherubów w Ez 1:24
3. anielskiego posłańca (być może) w Dn 10:6

Wygląda na to, że był to symbol autorytatywnego głosu jakiejś niebiańskiej osoby (zob. 14:2; 19:6).

1:16 „W prawej swej ręce miał siedem gwiazd” Fraza ta powtarza się w 1:16.20; 2:1; 3:1. Pokazuje ona osobistą troskę Jezusa o Jego lokalne Kościoły.

▣ **„i z Jego ust wychodził miecz obosieczny, ostry”** *Hromphaia* odnosi się do dużego trackiego pałasza, jaki nosili rzymscy żołnierze. Metafora ta występuje w ST w Iz 11:4; 49:2. Symbolizuje zarówno (1) wojnę (zob. 2:16; 6:8), jak i (2) moc Bożego słowa, szczególnie związaną z sądem (zob. 2:12; 19:15,21; 2 Tes 2:8). W Liście do Hebrajczyków 4:12 występuje inny typ miecza (*machaira*), ale ta sama idea — moc Bożego słowa.

▣ **„Jego wygląd – jak słońce, kiedy jaśnieje w swej mocy”** Podobna fraza opisuje anielskiego posłańca w Dn 10:6 i Ap 10:1. W Dn 12:3 (zob. Mt 13:43) było to symbol zmartwychwstałych sprawiedliwych. Jezus opisany jest podobnie przy swoim przemienieniu (zob. Mt 17:2).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 1:17-20

¹⁷Kiedym Go ujrzał, do stóp Jego upadłem jak martwy, a On położył na mnie prawą rękę, mówiąc: «Przestań się lękać! Jam jest Pierwszy i Ostatni¹⁸ i żyjący. Byłem umarły, a oto jestem żyjący na wieki wieków i mam klucze śmierci i Otchłani.¹⁹ Napisz więc to, co widziałeś, i to, co jest, i to, co potem musi się stać.²⁰ Co do tajemnicy siedmiu gwiazd, które ujrzałeś w mojej prawej ręce, i co do siedmiu złotych świeczników: siedem gwiazd – to są Aniołowie siedmiu Kościołów, a siedem świeczników – to jest siedem Kościołów».

1:17 „do stóp Jego upadłem jak martwy” Tego rodzaju objawienie zawsze powodowało osłupienie otrzymujących je ludzi (zob. Dn 8:17; 10:9; Ez 1:28; 3:23; 2 Barucha 21:26; 4 Ezdrasza 5:14). Niesamowitą rzeczą jest, kiedy nadprzyrodzona, duchowa sfera ukazuje się istocie ludzkiej.

▣ **„On położył na mnie prawą rękę”** Gest ten pokazuje troskę Jezusa i uwagę zwracaną przez Niego na ludzi, którzy do Niego należą (zob. Dn 8:18; 10:10.18).

▣ **„Przestań się lękać”** Jest to TRYB ROZKAZUJĄCY CZASU TERAŹNIEJSZEGO z PARTYKUŁĄ PRZECZĄCĄ, oznaczająca zazwyczaj zaprzestanie już dokonywanej czynności. Ludzie boją się sfery nadprzyrodzonej (zob. słowa Jezusa w Mt 14:27; 17:7; 28:10; Mk 6:50; Łk 5:10; 12:32; J 6:20 i słowa anioła w Mt 28:5; Łk 1:13,30; 2:10).

▣ **„Jam jest Pierwszy i Ostatni”** Zazwyczaj słowa te odnosiły się do JHWH (zob. Iz 41:4; 44:6; 48:12), tutaj jednak dotyczą wywyższonego Chrystusa (zob. w. 8; 2:8; 22:13). Jest to odpowiednik frazy „Alfa i Omega”. Zob. komentarz do w. 4 i 8.

1:18

GPNT, BP „i żyjący”
BW „I żyjący”
BWP „Jestem żywy”
PL „i Żywy”

Jest to nawiązanie do związanego z przymierzem Bożego imienia JHWH, pochodzącego od hebrajskiego CZASOWNIKA „być” (zob. Wj 3:14). Zobacz Temat specjalny: Imiona Boże w 1:8. On jest wiecznie żyjącym, jedynie żywym Bogiem (zob. Dn 12:7; J 5:26). Po raz kolejny widzimy tu, jak nowotestamentowy autor stosuje starotestamentowy tytuł Boga do Jezusa. Bardzo przypomina to sytuację, w której Jezus sam użył imienia JHWH w odniesieniu do siebie w J 8:58.

▣ **„Byłem umarły, a oto jestem żyjący na wieki wieków”** Zmartwychwstanie było:

1. Pieczęcią Bożej aprobaty (zob. Dz 2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30.33.34.37; 17:31; Rz 4:24; 10:9; 1 Kor 6:14; 15:15; Ef 1:20; Kol 2:12; Hbr 13:20; 1 P 1:21)
2. Ukazaniem mocy Ducha (zob. Rz 2:28-29)
3. Ukazaniem mocy samego Jezusa (zob. J 10:11.15.17.18)

Odniesienie do śmierci Jezusa mogło też być sposobem zaprzeczenia gnostyckim fałszywym nauczycielom, którzy odrzucali Jego człowieczeństwo.

▣ **„mam klucze śmierci i Otchłani”** Żydzi postrzegali śmierć jako więzienie z bramą (zob. Job 38:17; Ps 9:13; 107:18; Iz 38:10; Mt 16:19). Klucze są metaforą władzy. Symbolizują władzę Jezusa nad śmiercią obejmującą Jego samego i Jego naśladowców (zob. 5:9-10; 1 Kor 15).

▣
GPNT, BWP „otchłani”
BP „Otchłani”
BW „piekła”
PL „świata zmarłych”

Biblia Warszawska tłumaczy to określenie jako „piekło”, myli jednak greckie słowa Hades i Gehenna.

Hades odpowiada starotestamentowemu słowu Szeol (zob. 6:8; 20:13-14). W ST wyobrażano sobie, że ludzie zstępują w głąb ziemi, gdzie łączą się w rodziny. Była to świadoma, ale pozbawiona radości egzystencja. Powoli Bóg objawiał coraz więcej (progresywne objawienie) na temat życia po śmierci. Rabini twierdzili, że w Szeolu znajduje się miejsce dla sprawiedliwych (Raj) i dla niegodziwych (Tartar) (zob. Łk 23:43). Biblia nie dostarcza nam zbyt wielu szczegółów dotyczących życia pozagrobowego. Za pomocą metafor opisuje niebo (tj. złote ulice, miasto o boku 2220 km, niezamykane bramy itp.) oraz piekło (ogień, ciemność, robactwo itp.).

TEMAT SPECJALNY: GDZIE SĄ ZMARLI?

I. Stary Testament

- A. Wszyscy ludzie zstępują do *Szeolu* (brak pokrewnych rdzeni, etymologia niepewna, BDB 982, KB 1368), co stanowi sposób opisywania miejsca, gdzie żyją zmarli, lub grobu – głównie w literaturze mądrościowej i u Izajasza. W ST była to cienista, świadoma, lecz pozbawiona radości egzystencja (zob. Hi 10:21-22; 38:12).
- B. Cechy *Szeolu*
 1. łączony z Bożym sądem (ogniem), Pwt 32:22
 2. łączony z karą nawet przed Dniem Sądu, Ps 18:5-6
 3. łączony z *abaddonem* (zniszczeniem), w którym Bóg także jest obecny, Hi 26:6; Ps 139:8; Am 9:2
 4. łączony z dołem/otchłanią (grobem), Ps 16:10; Ps 88:4-5; Iz 14:15; Ez 31:15-17
 5. źli żywcem zstępują do *Szeolu*, Lb 16:30,33; Hi 7:9; Ps 55:16
 6. często przedstawiany jako zwierzę z ogromną paszczą, Lb 16:30; Prz 1:12; Iz 5:14; Ha 2:5
 7. ludzie znajdujący się w Szeolu zwani są *Refa'im* (tj. cieniami zmarłych), Hi 26:5; Prz 2:18;21:16; Prz 26:14; Iz 14:9-11)

II. Nowy Testament

- A. Hebrajskie słowo *Szeol* tłumaczone jest greckim terminem *Hades* (niewidoczny świat)
- B. Cechy *Hadesu* (w dużej mierze podobne do cech Szeolu)
 1. odnosi się do śmierci, Mt 16:18
 2. łączony ze śmiercią, Ap 1:18; 6:8; 20:13-14
 3. często analogiczny do miejsca wiecznej kary (*Gehenny*), Mt 11:23 (cytat ze ST); Łk 10:15;16:23-24
 4. często analogiczny do grobu, Łk 16:23
- C. Być może jest podzielony (rabini)
 1. Część dla sprawiedliwych zwana Rajem (w rzeczywistości jest to inna nazwa dla nieba, zob. 2 Kor 12:4; Ap 2:7; Łk 23:43)
 2. Część dla niegodziwych zwana *Tartarem*, miejsce przebywania daleko niżej od Hadesu, 2 P 2:4, gdzie przetrzymywani są źli aniołowie (zob. Rdz 6; 1 Henocha).
- D. *Gehenna*
 1. Stanowi odzwierciedlenie starotestamentowej frazy „dolina synów Hinnoma” (na południe od Jerozolimy). Było to miejsce kultu fenickiego boga ognia, *Molocha* (BDB 574, KB 591). Składano mu tam ofiary z dzieci (zob. 2 Krl 16:3; 21:6; 2 Krn 28:3; 33:6), co było zabronione w Kpł 18:21; 20:2-5.
 2. Jeremiasz z miejsca pogańskiego kultu uczynił tę dolinę miejscem sądu JHWH (zob. Jr 7:32; 19:6-7). Stała się miejscem strasznego, wiecznego sądu w 1 Henocha 90:26-27 i Syb 1:103.
 3. Żydzi z czasów Jezusa byli tak zgorszani tym, że ich przodkowie brali udział w pogańskim kulcie i składali ofiary z dzieci, że zamienili ten teren w wysypisko śmieci Jerozolimy. Wiele metafor wiecznego sądu wypowiedzianych przez Jezusa pochodzi z tego wysypiska (ogień, dym, smród, robactwo, zob. Mk 9:43,48). Terminu *Gehenna* używał tylko Jezus

(wyjątkiem jest Jk 3:6).

4. Stosowanie terminu *Gehenna* przez Jezusa
 - a. piekło ogniste, Mt 5:22; 18:9; Mk 9:43
 - b. wieczne, Mk 9:48 (Mt 25:46)
 - c. miejsce zatracenia (zarówno duszy, jak i ciała), Mt 10:28
 - d. równoznaczny z *Szeolem*, Mt 5:29-30; 18:9
 - e. określa niegodziwego mianem „syna piekła” (BW), Mt 23:15
 - f. skutek wyroku sądowego, Mt 23:33; Łk 12:5
 - g. koncepcja *Gehenny* jest analogiczna do drugiej śmierci (zob. Ap 2:11; 20:6.14) lub jeziora ognia (zob. Mt 13:42.50; Ap 19:20; 20:10.14-15; 21:8). Możliwe, że jezioro ognia będzie stałym miejscem przebywania ludzi (z *Szeolu*) oraz złych aniołów (z *Tartaru*, 2 P 2:4; Jud 1:6, lub z Czełusci, zob. Łk 8:31; Ap 9:1-11; 20:1.3).
 - h. nie została stworzona dla ludzi, tylko dla szatana i jego aniołów, Mt 25:41
- E. Ponieważ pojęcia *Szeol*, *Hades* i *Gehenna* nakładają się na siebie, możliwe, że
 1. początkowo wszyscy ludzie szli do *Szeolu/Hadesu*
 2. ich doświadczenia tam (dobre/złe) będą spotęgowane po Dniu Sądu, ale miejsce przebywania złych pozostaje to samo (dlatego angielskie tłumaczenie KJV oddaje *hades* (grób) jako *gehennę* (piekło)).
 3. jedynym tekstem w NT wspominającym o mękach przed Sądem jest przypowieść z Łk 16:19-31 (o bogaczu i Łazarzu). *Szeol* także opisywany jest jako miejsce terażniejszej kary (zob. Pwt 32:22; Ps 18:1-5). Nie można jednak opierać doktryny na przypowieści.

III. Stan pośredni między śmiercią a zmartwychwstaniem

- A. NT nie głosi „nieśmiertelności duszy” – jest to jeden z wielu starożytnych poglądów na życie po śmierci, głoszący że:
 1. ludzkie dusze istnieją przed fizycznym życiem
 2. ludzkie dusze są wieczne przed i po fizycznej śmierci
 3. fizyczne ciało często postrzegane jest jako więzienie, a śmierć jako uwolnienie do stanu preegzystencji
- B. NT wskazuje na bezcielesny stan pomiędzy śmiercią a zmartwychwstaniem
 1. Jezus mówi o podziale pomiędzy ciałem a duszą, Mt 10:28
 2. Abraham być może ma już ciało, Mk 12:26-27; Łk 16:23
 3. Mojżesz i Eliasz mają fizyczne ciała przy przemienieniu Jezusa, Mt 17
 4. Paweł twierdzi, że podczas drugiego przyjścia wierzący przychodzący z Chrystusem jako pierwsi otrzymają nowe ciała, 1 Tes 4:13-18
 5. Paweł twierdzi, że wierzący otrzymają nowe, duchowe ciała w Dniu Zmartwychwstania, 1 Kor 15:23.52
 6. Paweł twierdzi, że wierzący nie idą do *Hadesu*, tylko w chwili śmierci spotykają Jezusa, 2 Kor 5:6-8, Flp 1:23. Jezus przewyciężył śmierć i zabrał sprawiedliwych razem z sobą do nieba, 1 P 3:18-22.

IV. Niebo

- A. Określenie to stosowane jest w Biblii w trzech znaczeniach:
 1. atmosfery ponad ziemią, Rdz 1:1.8; Iz 42:5; 45:18
 2. gwieździstego nieba, Rdz 1:14; Pwt 10:14; Ps 148:4; Hbr 4:14; 7:26
 3. miejsca gdzie znajduje się Boży tron, Pwt 10:14; 1 Krl 8:27; Ps 148:4; Ef 4:10; Hbr 9:24 (trzecie niebo, 2 Kor 12:2)
- B. Biblia nie mówi wiele na temat życia po śmierci – prawdopodobnie dlatego, że upadła ludzkość nie byłaby w stanie tego zrozumieć (zob. 1 Kor 2:9).

C. Niebo jest zarówno miejscem (zob. J 14:2-3), jak i osobą (zob. 2 Kor 5:6.8). Niebem może być przywrócenie Ogrodu Eden (Rdz 1-2; Ap 21-22). Ziemia zostanie oczyszczona i odnowiona (zob. Dz 3:21; Rz 8:21; 2 P 3:10). Boży obraz (Rdz 1:26-27) został przywrócony w Chrystusie. Bliska wspólnota z Ogrodu Eden stała się znowu możliwa.

Może to jednak posiadać znaczenie metaforyczne (niebo jako wielkie, szczęśliwe miasto w Ap 21:9-27), a nie dosłowne. 1 Kor 15 opisuje różnicę pomiędzy ciałem fizycznym a duchowym jako różnicę pomiędzy ziarnem a dojrzałą rośliną. Także 1 Kor 2:9 (cytat z Iz 64:3 i 65:17) to wspaniała obietnica, dająca wiele nadziei! Wiem, że kiedy Go ujrzemy, będziemy tacy jak On (zob. 1 J 3:2).

V. Pomocne źródła informacji

A. William Hendriksen, *The Bible On the Life Hereafter [Biblia o życiu po śmierci]*

B. Maurice Rawlings, *Beyond Death's Door [Za drzwiami śmierci]*

1:19 Frazę tę stosuje się jako wzorzec interpretacji Apokalipsy. Jest to albo dwojaka, albo trojaka wizja. Grecka fraza stanowi dwojaki opis tego, co jest aktualne i co się wydarzy. Jan zwracał się do ludzi w swoich czasach oraz do przyszłych pokoleń. Księga ta łączy oba te aspekty w tradycyjnym proroczym znaczeniu aktualnych wydarzeń zapowiadających wydarzenia eschatologiczne. Apokalipsa odnosi się do prześladowań trwających za czasów Jana oraz do prześladowań w każdych czasach, ale także ostatecznie do prześladowań antychrysta u kresu czasów (zob. Dn 9:24-27; 2 Tes 2).

1:20 „tajemnicy siedmiu gwiazd” Termin ten (*mustērion*) stosowany jest przez Pawła w kilku znaczeniach – wszystkie one jednak odnoszą się do odwiecznego, lecz ukrytego Bożego planu mającego na celu zbawienie ludzi, zakładającego połączenie wierzących Żydów i pogan w jedno nowe ciało w Chrystusie (zob. Ef 2:11-3:13). Tutaj jednak określenie to wydaje się być zastosowane w związku z siedmioma Kościołami, do których Jezus zwraca się w rozdziałach 2 i 3. Z wersetu 20 w oczywisty sposób wynika, że siedem duchów, siedem gwiazd, siedem złotych świeczników i siedmiu aniołów w jakiś sposób symbolizuje siedem Kościołów. W podobny sposób (jako ukryte znaczenie symbolu) termin ten zastosowany jest w 17:7. Zob. komentarz i Temat specjalny w 10:7.

▣ **„Aniołowie”** Greckie słowo (*aggelos*) i hebrajskie (*malak*) tłumaczyć można jako „posłaniec” lub „anioł”. Na temat ich tożsamości powstało wiele teorii.

1. Niektórzy twierdzą, że byli oni siedmioma duchami wymienionymi w w. 4.
2. Inni są zdania, że byli to pasterze tych Kościołów (zob. Ml 2:7).
3. Jeszcze inni uważają, że odnosi się to do aniołów stróżów tych Kościołów (zob. Dn 10:13.20.21).

Najlepszy wydaje się pomysł, że odnoszą się do uosobienia Kościołów jako całości – czy symbolem jest pastor, czy anioł.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Czy rozdział 1 zawiera jakieś wskazówki dotyczące tego, jak interpretować Apokalipsę? Jeśli tak, jakie to wskazówki?
2. Czy Apokalipsa dotyczy głównie swoich czasów, czy dni ostatecznych? Dlaczego?
3. Dlaczego Jan tak często nawiązuje do Starego Testamentu, ale nigdy bezpośrednio go nie cytuje?
4. Dlaczego rozdział ten zawiera tak wiele różnych tytułów opisujących Boga?
5. Dlaczego opis zawarty w wersetach 12-20 powtarzany jest w słowach do każdego z siedmiu Kościołów w rozdziałach 2 i 3?
6. Dlaczego uwielbiony Jezus opisany jest tak podobnie do anioła z Dn 10?

APOKALIPSA 2-3

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
List do Kościoła w Efezie 2:1-7	List do zboru w Efezie 2:1-7	List do kościoła w Efezie 2:1-7	List do Kościoła w Efezie 2:1 2:2-7	List do Efezu 2:1-6 2:7
List do Kościoła w Smyrnie 2:8-11	List do zboru w Smyrnie 2:8-11	List do kościoła w Smyrnie 2:8-11	List do Kościoła w Smyrnie 2:8 2:9-10 2:11	List do Smyrny 2:8-10 2:11
List do Kościoła w Pergamonie 2:12-17	List do zboru w Pergamie 2:12-17	List do kościoła w Pergamie 2:12-17	List do Kościoła w Pergamie 2:12-15 2:16-17	List do Pergamonu 2:12-16 2:17
List do Kościoła w Tiatyrze 2:18-29	List do zboru w Tiatyrze 2:18-29	List do kościoła w Tiatyrze 2:18-29	List do Kościoła w Tiatyrze 2:18-28 2:29	List do Tiatyry 2:18-25 2:26-28 2:29
List do Kościoła w Sardes 3:1-6	List do zboru w Sardes 3:1-6	List do kościoła w Sardach 3:1-6	List do Kościoła w Sardes 3:1-3 3:4-6	List do Sardis 3:1-5 3:6
List do Kościoła w Filadelfii 3:7-13	List do zboru w Filadelfii 3:7-13	List do kościoła w Filadelfii 3:7-13	List do Kościoła w Filadelfii 3:7-13	List do Filadelfii 3:7-11 3:12 3:13
List do Kościoła w Laodycei 3:14-22	List do zboru w Laodycei 3:14-22	List do kościoła w Laodycei 3:14-22	List do Kościoła w Laodycei 3:14-22	List do Laodycei 3:14-20 3:21 3:22

TRZECI CYKL CZYTAŃ (zob. s. vi we Wprowadzeniu)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty Sm jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie Sm posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy (trzeci cykl czytań, s. viii). Porównaj określone przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu

pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

5. Pierwszy akapit
6. Drugi akapit
7. Trzeci akapit
8. Itd.

OGÓLNE TŁO

- A. Ta jednostka literacka (rozdziały 2-3) wiąże się ze starotestamentowymi tytułami JHWH stosowanymi do Mesjasza (zob. 1:12-20). Jest to jeden ze sposobów, na jakie nowotestamentowy autor Apokalipsy potwierdzał boskość Jezusa. Objawienie Jana przenosi starotestamentowe tytuły i działania JHWH na Jezusa – wniebowziętego, uwielbionego Mesjasza.
- B. Jej celem jest ukazanie duchowych potrzeb wymienionych w niej Kościołów z I w. n.e. oraz – poprzez analogię – wszystkich Kościołów (tj. liczba siedem). Kiedy Jan był już w podeszłym wieku, miejscem jego służby była Azja Mniejsza – a w szczególności Efez. Jan w oczywisty sposób dobrze zna te Kościoły i miasta. Listy te ukazują etyczny aspekt chrześcijaństwa. Są wezwaniem do wierności i pobożności. Kościół także zostanie osądzony (zob. 2 Kor 5:10).
- C. W czasach Jana w rzymskiej prowincji Azji Mniejszej było wiele Kościołów. Dlaczego autor napisał tylko do siedmiu z nich?
 1. Jest to biblijna liczba oznaczająca doskonałość (zob. Rdz 1). Proroctwo Jana zawiera liczne struktury literackie złożone z siódemek.
 2. Kościoły te leżały na trasie podróży rozpoczynającej się w Efezie i kończącej w Laodycei. Być może była to imperialna trasa pocztowa.
 3. Do pewnego stopnia są one reprezentatywne dla typów Kościołów występujących we wszystkich czasach i kulturach.
- D. Jakie jest znaczenie tej jednostki literackiej dla nas dzisiaj?
 1. Niektórzy interpretują te Kościoły jako prorocze opisy historii Zachodu od zesłania Ducha Świętego po drugie przyjście Chrystusa
 - a. Efez = okres apostołowski, 33-100 r. n. e. (od zesłania Ducha Świętego do Jana)
 - b. Smyrna = okres prześladowań, 100-313 r. n. e. (od Jana do Konstantyna)
 - c. Pergamon = okres konstantyński, 313-590 r. n. e. (od Konstantyna do Grzegorza Wielkiego)
 - d. Tiatyra = papieski Rzym, 590-1517 r. (od Grzegorza Wielkiego do Lutra)
 - e. Sardes = reformacja, 1517-1792 (od Lutra do Williama Carey'a)
 - f. Filadelfia = nowożytny ruch misjonarski, 1792-1914 r. (od Carey'a do pochwycenia)
 - g. Laodycea = okres apostazji, 1914 r. do paruzji (od drugiej wojny światowej do paruzji)Są to dość nowe ramy interpretacyjne, które stały się charakterystyczne dla „dyspensacyjnego premillenaryzmu” (postrzegającego zazwyczaj Mt 13 jako odpowiednik siedmiu Kościołów). Jednak w samym tekście nie ma nic na poparcie tego spojrzenia. Chociaż niektóre aspekty historii Zachodu wpisują się w proponowany przez nie schemat, inne od niego odbiegają. Zakładanie, że Biblia została napisana wyłącznie z myślą o kulturze Zachodu, jest arogancją. Schemat taki byłby pozbawiony znaczenia dla żyjących w I w. słuchaczy.

2. Inni rozumieją te Kościoły jako reprezentatywną próbę typów Kościołów, które spotkać można we wszystkich czasach i kulturach.
- E. Jedną z książek, które pomogły mi w interpretacji proroctw/literatury apokaliptycznej jest *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic* [Lemiesze i sierpy: Nowe spojrzenie na język proroctw biblijnych i apokaliptykę] D. Brenta Sandy'ego. Czyni on interesujące teologiczne spostrzeżenie na temat wszystkich obietnic złożonych wiernym wierzącym w rozdziałach 2-3 (s. 28-32). Wymienia on te obietnice jako:
1. drzewo życia
 2. wieniec życia
 3. biały kamyk
 4. władza nad poganami
 5. gwiazda poranna
 6. białe szaty
 7. bycie filarem w świątyni Boga
 8. imię Boga
 9. imię Nowego Jeruzalem
 10. zasiadanie z Bogiem na Jego tronie
- Twierdzi on, że nie mają one być interpretowane dosłownie ani oddzielnie, tylko jako zbiorowe wypełnienie – takie, jakie ukazane jest w 21:3. Moim zdaniem jest to właściwe podejście hermeneutyczne do tego gatunku literackiego.

STRUKTURALNA JEDNOŚĆ SIĘDMIU LISTÓW

- A. Wielu komentatorów dostrzega złożoną z siedmiu elementów strukturę występującą w większości listów – chociaż nie każdy z nich zawiera wszystkich siedem.
1. Ta sama forma używana przez Jezusa w odniesieniu do każdego Kościoła: „Aniołowi Kościoła w _____ napisz...” (zob. 2:1.8.12.18; 3:1.7.14).
 2. Opis Jezusa wzięty z 1:12-20 (czyli starotestamentowe tytuły i działania JHWH) jest wstępem do każdego przesłania.
 3. Jezus zna zarówno pozytywne, jak i negatywne cechy Kościołów: „Znam...” (zob. 2:2.9.13.19; 3:1.8.15).
 4. Jezus zwraca się do poszczególnych Kościołów, odnosząc się do ich kulturowych, geograficznych i duchowych możliwości.
 5. Jezus mówi o swoim bliskim, nagłym przyjściu – albo związanym z doczesnym sądem, albo Jego powrotem (zob. 1:1.3; 2:5.16.25; 3:3.11).
 6. Jezus wzywa do duchowego słuchania i rozumienia (zob. 2:7.11.17.29; 3:6.13.22). Posługiwał się On frazą „Kto ma uszy, niechaj posłysz” w Ewangeliach (zob. Mt 11:15; 13:9.43; Mk 4:24).
 7. Jezus obiecuje nagrodę dla wiernych naśladowców (zob. 2:7.11.17.25-26; 3:4-5.11-12.21).
- Tych siedem kroków nie występuje w każdym liście w taki sposób. Zmienia się ich kolejność, a w przypadku niektórych Kościołów pewne elementy są pominięte – jednak ogólnie rzecz biorąc zaobserwować tu można jedną z wielu zastosowanych przez Jana siedmiorakich struktur literackich.

MIASTA, DO KTÓRYCH SKIEROWANE BYŁY LISTY

- A. Efez

1. Było to największe miasto rzymskiej prowincji Azji Mniejszej. Nie było jej stolicą, chociaż mieszkał tam rzymski namiestnik. Dzięki swojemu korzystnie położonemu naturalnemu portowi stanowiło ono ośrodek handlowy.
2. Efez był wolnym miastem, dzięki czemu lokalne władze posiadały dużą swobodę – łącznie z brakiem stacjonujących rzymskich żołnierzy.
3. Było to jedyne miasto posiadające pozwolenie na organizowanie odbywających się dwa razy w roku azjatyckich igrzysk.
4. Mieściła się w nim świątynia Artemidy (dla Rzymian Diany), będąca jednym z ówczesnych siedmiu cudów świata. Miała ona wymiary 130 x 69 metrów i 127 kolumn o wysokości ok. 18 m; 86 z nich było pokrytych złotem (zob. Pliniusz Starszy, *Hist. Nat.* 36:95ff). Uważa się, że przedstawieniem bogini był meteor przypominający kobiecą postać z wieloma piersiami. Oznaczało to, że w mieście obecnych było wiele prostytutek kultowych (zob. Dz 19). Efez był bardzo niemoralnym i wielokulturowym miastem.
5. Paweł zatrzymał się tam na ponad trzy lata (zob. Dz 18:18ff; 20:13).
6. Tradycja podaje, że Jan zamieszkał w Efezie po śmierci Marii w Palestynie.

B. Smyrna

1. Miasto to miało być założone przez Amazonkę (silną przywódczynię) imieniem Smyrna. W czasach Jana zamieszkiwało je około 200 tysięcy ludzi.
2. Położone było nad Morzem Egejskim. Posiadało idealny naturalny port, co czyniło je ośrodkiem handlowym, który w Azji Mniejszej przewyższał jedynie Efez. Było to bardzo zamożne miasto.
3. Zostało zniszczone przez Lidyjczyków około roku 600 n. e. Odbudował je Lizymach na podstawie planów Aleksandra Wielkiego, dzięki czemu morska bryza przewiewała każdą ulicę.
4. Ono także było wolnym miastem, ponieważ pomogło wycofującym się żołnierzom rzymskim pokonanym przez Mitrydatesa.
5. Stanowiło ośrodek kultu bogini Romy (195 p. n. e.) oraz cesarzy. Mieściła się w niej pierwsza świątynia cesarza Tyberiusza (26 r. n. e.).
7. Była ośrodkiem religijnym kultu bogini Kybele oraz panteonu Homera. Istniała nawet tradycja podająca, że urodził się on w Smyrnie. Jej liczne świątynie mieściły się na akropolu zwanym Pagos. Świątynię Zeusa i Kybele łączyła złota droga.
8. Smyrnę zamieszkiwała liczna i aktywnie antychrześcijańska społeczność żydowska.
9. Właśnie tam męczeńską śmiercią zginął w 155 r. n. e. Polikarp (uczeń apostoła Jana).

C. Pergamon

1. Było to duże i zamożne miasto oraz stolica Azji Mniejszej (od 282 r. p. n.e.), chociaż nie mieściło się przy głównej trasie handlowej.
2. Szczyciło się największą biblioteką rzymskiego świata poza biblioteką aleksandryjską w Egipcie. Jej kolekcja liczyła sobie ponad 200 tysięcy pergaminowych zwojów!
3. To w Pergamonie wynaleziono pergamin. Były to poddane odpowiedniej obróbce zwierzęce skóry wykorzystywane do pisania. Ten nośnik pisma został opracowany dlatego, że Aleksandria w Egipcie nie zgodziła się sprzedawać Pergamonowi trzciny papirusowej. Przyczyną tego był fakt, że król Pergamonu, Eumenes II (197-159 r. p.n.e.) próbował zatrudnić aleksandryjskiego bibliotekarza Arystofanesa. Kiedy pochodzący z dynastii Ptolemeusza król Aleksandrii Epifanes (205-182 r. p. n. e.) dowiedział się o tym, aresztował bibliotekarza i nałożył embargo na papirusy z Pergamonu. Pomiędzy tymi dwoma ośrodkami nauki trwała prawdziwa rywalizacja. W późniejszych czasach Marek Antoniusz przesłał bibliotekę pergamońską do Aleksandrii jako prezent dla Kleopatry.
4. Pergamon zamieszkiwał lekarz Galen. Miasto było także ośrodkiem sztuki lecznictwa Asklepiosa. Mówi się nawet, że Asklepios był „pergamońskim bogiem”. Jego symbolem był wąż.

5. Miasto mieściło także świątynię bogini Romy i cesarza Augusta (29 r. n. e.). Było ośrodkiem administracyjnym (*neokopros*) kultu cesarzy. Jego lojalność wobec Rzymu była powszechnie znana.
6. Pergamon słynął z czci i obrony greckiego panteonu. Na górującym nad całym miastem akropolu mieściła się ogromna świątynia Zeusa. Miała ona kształt tronu (tj. tron szatana).

D. Tiatyra

1. Było to mniejsze miasto żyjące z handlu. Istnieje wiele zapisów dotyczących jego licznych i kwitnących cechów handlowych, z których każdy miał swojego boskiego patrona. Tiatyra mieściła się na głównej drodze pomiędzy Pergamonem a Sardes, prowadzącej dalej do Filadelfii i Laodycei. Słynęła ze swoich wyrobów wełnianych. Lidia (zob. Dz 16:14), sprzedawczyni purpury, pochodziła z tego miasta.
2. Zostało ono rozbudowane przez Seleukosa Nikatora, który osiedlił w nim swoich macedońskich żołnierzy.
3. Mieściło liczne świątynie poświęcone lokalnym bóstwom
 - a. Tirymnos (Apollo) – bóg słońca
 - b. Artemida (Diana) – bogini miłości
 - c. Sybilla Sambathe – lokalna wróżka

E. Sardes

1. Było to rozległe i zamożne starożytne miasto. Dzięki swojemu usytuowaniu na zboczu góry, na wysokości prawie 500 metrów, przez wiele lat pełniło funkcję wystawnej stolicy Imperium Lidyjskiego. Wymieniają je perskie zapisy, ponieważ zdobyte zostało przez Cyrusa Wielkiego. Wspomina o nim również Abdiasz w w. 20. W czasach Jana miasto mocno już podupadło.
2. Znane było ze swoich wytworów z barwionej wełny. Jak twierdzili jego mieszkańcy, proces ten został wynaleziony właśnie tam.
3. Miasto było ośrodkiem kultu Kybele – bogini-matki. Ruiny jej świątyni są widoczne na akropolu po dzień dzisiejszy. Związane z tym kultem ekscesy były znane i potępiane w całym Imperium Rzymskim.

F. Filadelfia

1. Miasto to położone było na płaskowyżu i chronione przez wodę. Czyniło je to bardzo pożądaną pozycją wojskową. Filadelfia była najmłodszym z siedmiu miast. Założona została przez Attalosa II (159 – 138 r. p. n. e.).
2. Mieściło się i rozkwitało na głównej trasie handlowej do Sardes.
3. Położone było w pobliżu żyznych terenów rolniczych – szczególnie sprzyjających uprawie winogron. Jednym z jego głównych bóstw był Bachus (inaczej Dionizos). Miasto leżało w aktywnym sejsmicznie rejonie i zostało zniszczone w wielkim trzęsieniu ziemi w roku 17 n. e., które zniszczyło także dziesięć innych większych miast w okolicy. W tym regionie utrzymywały się jednak wstrząsy wtórne, co sprawiło, że ludność przeniosła się do okolicznych wsi.
4. Było także ośrodkiem kultu cesarzy (podobnie jak Smyrna i Pergamon), co prawdopodobnie było źródłem dużej części prześladowań Kościołów w prowincjach.
5. Miasto było ważnym ośrodkiem kultury hellenistycznej i agresywnie poszerzało jej wpływy. Wydaje się, że właśnie dlatego założono je na granicy Myzji, Lidii i Frygii.

G. Laodycea nad rzeką Likos

1. Było to jedno z trzech miast w dolinie rzeki Likos (pozostałe to Kolosy i Hierapolis). W każdym z nich założone zostały Kościoły – prawdopodobnie przez Epafrasa, który nawrócił się dzięki Pawłowi (zob. Kol 1:17; 4:12-13).

2. Miasto założył w 250 r. p. n. e. władca z dynastii Seleucydów, Antioch II, i nazwał je imieniem swojej żony Laodiki. Podobnie jak Filadelfia miało ona korzystne położenie z militarnego punktu widzenia.
3. Mieściło się przy głównej trasie handlowej pomiędzy wschodem a zachodem. Znało się jako ośrodek bankowy.
4. Położone było w żyznym regionie rolniczym i pasterskim, szczególnie sprzyjającym hodowli charakterystycznych czarnych owiec, które rozślały je na całym świecie. Masowo produkowano tam czarne ubranie wierzchnie zwane „trimeta”.
5. Zamieszkiwała je bardzo duża społeczność żydowska.
6. Podobnie jak Pergamon miasto to było ośrodkiem kultu boga uzdrowień, Asklepiosa. Mieściła się w nim szkoła medyczna, która słynęła ze swojej maści do uszu i oczu.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 2:1

¹Aniołowi Kościoła w Efezie napisz: To mówi Ten, który trzyma w prawej ręce siedem gwiazd, Ten, który się przechadza wśród siedmiu złotych świeczników:

2:1 „Aniołowi” Hebrajskie i greckie określenie anioła może także oznaczać posłańca. Mogło odnosić się do:

1. pastora (zob. Ml 2:7).
2. anioła Kościoła (zob. Dn 10)
3. szczególnego ducha lub charakteru poszczególnych kongregacji. Ta sama fraza poprzedza każdy list (zob. 2:1. 8.12.18; 3:1.14).

▣ **„Kościoła”** To greckie określenie, *ekkllesia*, złożone jest z dwóch greckich terminów: “z” oraz “wołać”. W Septuagincie stosowano je jako tłumaczenie hebrajskiego terminu *qahal* lub „społeczności Izraelitów”. Pierwsi chrześcijanie zaczęli go używać w odniesieniu do siebie samych, ponieważ:

1. uważali się za lud Boży, jak Izrael
2. uważali, że są w nadprzyrodzony sposób powołani przez Boga – zarówno do zbawienia, jak i służby.

Zob. Temat specjalny w 1:4.

▣ **„Ten, który trzyma w prawej ręce siedem gwiazd”** Jest to opis Jezusa z 1:16. Tych siedem gwiazd odnosiło się do siedmiu Kościołów (zob. 1:20). Określenie „trzyma” (IMIESŁÓW CZASU TERAŹNIEJSZEGO STRONY CZYNNEJ) dotyczy silnego, pewnego chwytu (zob. J 19:37). Nikt i nic nie było w stanie oddzielić tych Kościołów od Jezusa (zob. Rz 8:31-39) – poza ich własną odmową upamiętania i naśladowania Go! Tylko niewiara może oddzielić od Boga.

▣ **„w prawej ręce”** Jest to antropomorficzna (mówiąca o Bogu w fizycznych kategoriach) metafora władzy i mocy (zob. 1:16.17.20; 2:1; 5:1.7).

▣ **„Ten, który się przechadza”** Ta antropomorficzna metafora zastosowana została w Rdz 3:8 jako symbol Bożej obecności wśród ludzi (zob. Kpł 26:12).

TEMAT SPECJALNY: ANTROPOMORFICZNE SŁOWNICTWO OPISUJĄCE BOGA

I. Tego typu słownictwo (tj. opis bóstwa w kategoriach ludzkich) jest bardzo powszechne w ST (kilka przykładów).

- A. Fizyczne części ciała
1. oczy – Rdz 1:4.31; Wj 33:17; Lb 14:14; Pwt 11:12; Za 4:10
 2. ręce – Wj 15:17; Lb 11:23; Pwt 2:15
 3. ramię – Wj 6:6; 15:16; Pwt 4:34; 5:15
 4. uszy – Lb 11:18; 1 Sm 8:21; 2 Krl 19:16; Ps 5:1; 10:17; 18:6
 5. twarz – Wj 33:11; Kpł 20:3.5.6; Lb6:25; 12:8; Pwt 31:17; 32:20; 34:10
 6. palec – Wj 8:15; 31:18; Pwt 9:10; Ps 8:4
 7. głos – Rdz 3:8.10; Wj 15:26; 19:19; Pwt 26:17; 27:10
 8. stopy – Wj 24:10; Ez 43:7
 9. postać człowieka – Wj 24:9-11; Ps 47; Iz 6:1; Ez 1:26
 10. anioł Pański – Rdz 16:7-13; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16; Wj 3:4.13-21; 14:19; Sdz 2:1; 6:22-23; 13:3-22
- B. Fizyczne działania
1. mówienie jako mechanizm stwarzania – Rdz 1:3.6.9.11.14.20.24.26
 2. chodzenie (tj. odgłos kroków) w ogrodzie Eden – Rdz 3:8; Kpł 26:12; Pwt 23:14; Ha 23:14
 3. zamknięcie drzwi arki Noego – Rdz 7:16
 4. wążanie ofiar – Rdz 8:21; Kpł 26:31; Am 5:21
 5. zstępowanie – Rdz 11:5; 18:21; Wj 3:8; 19:11.18.20
 6. pochowanie Mojżesza – Pwt 34:6
- C. Ludzkie emocje (kilka przykładów)
1. żal/zmiłowanie – Rdz 6:6-7; Wj 32:14; Sdz 2:18; 1 Sm 15:29.35; Am 7:3.6
 2. gniew – Wj 4:14; 15:7; Lb 11:10; 12:9; 22:22; 25:3-4; 32:10.13-14; Pwt 6:15; 7:4; 29:20
 3. zazdrość – Wj 20:5; 34:14; Pwt 4:24; 5:9; 6:15; 32:16.21; Joz 24:19
 4. obrzydzenie/wzgarda – Kpł 20:23; 26:30; Pwt 32:19
- D. Pojęcia rodzinne (kilka przykładów)
1. Ojciec
 - a. Izraela – Wj 4:22; Pwt 14:1; Iz 1:2; 63:16; 64:8; Jr 31:9; Oz 11:1
 - b. króla – 2 Sm 7:11-16; Ps 2:7
 - c. metafory ojcowskiego działania – Pwt 1:31; 8:5; 32:6-14; Ps 27:10; Prz 3:12; Jr 3:4.22; 31:20; Oz 11:1-4; Ml 3:17
 2. Rodzic – Oz 11:1-4
 3. Matka – Iz 49:15; 66:9-13 (analogia do karmiącej matki)
 4. Młody wierny kochanek – Oz 1-3

II. Powody stosowania tego typu języka

- A. Objawianie się istotom ludzkim jest dla Boga koniecznością. Nie ma na to innego sposobu, niż posłużenie się słowami tego upadłego świata. Wszecchobecne postrzeganie Boga jako mężczyzny jest antropomorfizmem, ponieważ Bóg jest duchem!
- B. Bóg wykorzystuje najbardziej znaczące aspekty ludzkiego życia, aby objawić się upadłej ludzkości (ojciec, matka, rodzic, kochanek).
- C. Chociaż czasem jest to potrzebne (np. Rdz 3:8), Bóg nie chce ograniczać się do jakiegokolwiek fizycznej formy (por. Wj 20; Pwt 5).
- D. Ostatecznym antropomorfizmem jest wcielenie Jezusa! Bóg stał się fizyczny, dotykalny (zob. 1 J 1:1-3). Boże poselstwo stało się Słowem Bożym (zob. J 1:1-18).

III. Pomocne omówienie tej kwestii znaleźć można w: *The International Standard Bible Encyclopaedia* [Międzynarodowa standardowa encyklopedia biblijna] – G. B. Caird, *The Language and Imagery of the*

☐ „złotych świeczników” Nie jest to odniesienie do menory z przybytku, tylko kolejny symbol siedmiu Kościołów (zob. 1:12-13).

☐ „mówi” Ostatnie słowa Jezusa do Jego Kościoła to nie Mt 28:18-20 czy Dz 1:7-11, tylko 2 i 3 rozdział Apokalipsy.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 2:2-7

²Znam twoje czyny: trud i twoją wytrwałość, i to że złych nie możesz znieść, i że próbie poddałeś tych, którzy zwą samych siebie apostołami, a nimi nie są, i żeś ich znalazł kłamcami.³Ty masz wytrwałość: i zniosłeś cierpienie dla imienia mego - niezmordowany.⁴Ale mam przeciw tobie to, że odstąpiłeś od twej pierwotnej miłości.⁵Pamiętaj więc, skąd spadłeś, i nawróć się, i pierwsze czyny podejmij! Jeśli zaś nie - przyjdę do ciebie i ruszę świecznik twój z jego miejsca, jeśli się nie nawrócisz.⁶Ale masz tę [zaletę], że nienawidzisz czynów nikolaitów, których to czynów i Ja nienawidzę.⁷Kto ma uszy, niechaj posłysz, co mówi Duch do Kościołów. Zwycięzcy dam spożyć owoc z drzewa życia, które jest w raju Boga.

2:2 „Znam” Jest to TRYB ORZEKAJĄCY CZASU DOKONANEGO STRONY CZYNNEJ CZASOWNIKA *aoida*, tłumaczony jednak jako CZAS TERAŻNIEJSZY. Jezus widzi, rozumie i troszczy się o Swoje Kościoły. Jego troska obejmuje zarówno afirmację, jak i dyscyplinę (będącą formą rodzicielskiej miłości). Ta sama fraza powtarza się we wszystkich siedmiu listach (zob. 2:2.4.13.19; 3:1.8.15).

Starotestamentowe tło tego terminu zakłada bliską, osobistą relację (zob. Rdz 4:1; Jr 1:5).

TEMAT SPECJALNY: POZNAĆ (na przykładzie Księgi Powtórzonego Prawa)

Hebrajskie słowo „poznać” (*yada*, BDB 393, KB 390) ma kilka znaczeń w rdzeniu *Qal*.

1. Rozumienie dobra i zła – Rdz 3:22; Pwt 1:39; Iz 7:14-15; Jon 4:11
2. Poznanie przez zrozumienie – Pwt 9:2.3.6; 18:21
3. Poznanie przez doświadczenie – Pwt 3:19; 4:35; 8:2.3.5; 11:2; 20:20; 31:13; Joz 23:14
4. Rozważenie – Pwt 4:39; 11:2; 29:16
5. Osobiste poznanie:
 - a. osoby – Rdz 29:5; Wj 1:8; Pwt 22:2; 33:9; Jr 1:5
 - b. boga - Pwt 11:28; 13:2.6.13; 28:64; 29:26; 32:17
 - c. JHWH – Pwt 4:35.39; 7:9; 29:6; Iz 1:3; 56:10-11
 - d. seksualne – Rdz 4:1.17.25; 24:16; 38:26
6. Nabyta umiejętność lub wiedza – Iz 29:11.12; Am 5:16
7. Bycie mądrym – Pwt 29:4; Prz 1:2; 4:1; Iz 29:24
8. Boża znajomość:
 - a. Mojżesza – Pwt 34:10
 - b. Izraela – Pwt 31:21.27.29

Z punktu widzenia teologii bardzo ważny jest #5. Biblijna wiara to pogłębiająca się, codzienna, bliska wspólnota z Bogiem. Nie polega ona wyłącznie na wyznaniu ani na moralnym postępowaniu. Jest to osobista więź oparta na wierze. Dlatego w Ef 5:22-6:9 dla zilustrowania miłości Chrystusa do Kościoła Paweł posłużył się obrazem chrześcijańskiej rodziny.

☐ „twoje czyny: trud” Był to aktywny Kościół, zapomniał on jednak o priorytetowym traktowaniu wspólnoty z Chrystusem (zob. 2:4). Zbyt wiele dobrych rzeczy pozbawiło go najlepszej (zob. Ga 3:1).

☐ „i twoją wytrwałość” Termin ten wskazuje na dobrowolną, aktywną, konsekwentną niezłomność. Stanowi ona jeden z głównych tematów tej księgi (zob. 1:9; 2:2.3.19; 3:10; 13:10; 14:12).

Wytrwałość musi być równoważona przez pewność zbawienia (zob. 2:7.11.17.26; 3:5.11-12.21). Większość prawd biblijnych przedstawianych jest w dialektycznych, pozornie paradoksalnych parach. Obie są w takim samym stopniu prawdą, ale żadna z nich nie jest prawdą w oderwaniu od drugiej. Zbawienie to początkowe upamiętanie i wiara, za którymi idzie styl życia cechujący się nawróceniem, wiarą, posłuszeństwem, służbą i wytrwałością. Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: WYTRWAŁOŚĆ

Biblijne doktryny związane z chrześcijańskim życiem są trudne do wyjaśnienia, ponieważ przedstawiane są w typowo wschodnich, dialektycznych parach. Pary te wydają się sprzeczne, ale oba ich bieguny są biblijne. Zachodni chrześcijanie mają tendencję do wybierania jednej z prawd i ignorowania lub umniejszania znaczenia przeciwnej. Kilka przykładów:

1. Czy zbawienie to początkowa decyzja zaufania Chrystusowi, czy dożywotnie zaangażowanie w uczniostwo?
2. Czy zbawienie to wybranie z łaski suwerennego Boga, czy cechująca się wiarą i nawróceniem reakcja ludzkości na boską ofertę?
3. Czy jeśli przyjęło się zbawienie, to nie da się już go utracić, czy wymaga ono ciągłej dbałości?

Kwestia wytrwałości była sporna od początku historii Kościoła. Problem zaczyna się od pozornie sprzecznych fragmentów NT:

1. Teksty o pewności zbawienia
 - a. wypowiedzi Jezusa w Ewangelii Jana (J 6:37; 10:28-29)
 - b. wypowiedzi Pawła (Rz 8:35-39; Ef 1:13; 2:5.8-9; Flp 1:6; 2:13; 2 Tes 3:3; 2 Tm 1:12; 4:18)
 - c. wypowiedzi Piotra (1 P 1:4-5)
2. Teksty o potrzebie wytrwałości
 - a. wypowiedzi Jezusa w Ewangeliach synoptycznych (Mt 10:22; 13:1-9,24-30; 24:13; Mk 13:13)
 - b. wypowiedzi Jezusa w Ewangelii Jana (J 8:31; 15:4-10)
 - c. wypowiedzi Pawła (Rz 11:22; 1 Kor 15:2; 2 Kor 13:5; Ga 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Flp 2:12; 3:18-20; Kol 1:23; 2 Tm 3:2)
 - d. wypowiedzi autora Listu do Hebrajczyków (2:1; 3:6.14; 4:14; 6:11)
 - e. wypowiedzi Jana (1 J 2:6; 2 J 9; Ap 2:7,17,26; 3:5,12,21; 21:7)

Biblijne zbawienie wypływa z miłości, miłosierdzia i łaski suwerennego, Trójjedynego Boga. Żaden człowiek nie może zostać zbawiony bez inicjacji Ducha (zob. J 6:44.65). Bóg przychodzi pierwszy i wyznacza bieg wydarzeń, wymaga jednak, aby ludzie odpowiedzieli wiarą i nawróceniem – zarówno początkowo, jak i w sposób ciągły. Bóg współpracuje z ludzkością w relacji przymierza, z którego wynikają zarówno przywileje, jak i obowiązki!

Zbawienie oferowane jest wszystkim ludziom. Śmierć Jezusa rozwiązała problem grzechu upadłego stworzenia. Bóg zapewnił sposób i chce, żeby wszyscy stworzeni na Jego obraz ludzie odpowiedzieli na Jego miłość i zaopatrzenie, które zapewnił im w Jezusie.

Książki na ten temat, które warto przeczytać:

1. Dale Moody, *The Word of Truth [Słowo prawdy]*, Eerdmans, 1981 (s. 348-365)

2. Howard Marshall, *Kept by the Power of God [Strzeżeni mocą Bożą]*, Bethany Fellowship, 1969
3. Robert Shank, *Life in the Son [Życie w Synu]*, Westcott, 1961

Biblia odnosi się w tej kwestii do dwóch różnych problemów: (1) traktowania pewności zbawienia jako przyzwolenia na bezowocne i samolubne życie oraz (2) zachęty dla tych, którzy zmagają się z grzechem w służbie i życiu osobistym. Problem polega na tym, że pewne grupy opacznie rozumieją jej przesłanie i budują systemy teologiczne na okrojonych fragmentach z Biblii. Niektórzy chrześcijanie rozpaczliwie potrzebują przesłania pewności zbawienia, podczas gdy innym niezbędne są surowe ostrzeżenia o wytrwałości. Do której grupy należysz?

Z historii znamy spory teologiczne pomiędzy Augustynem a Pelagiuszem oraz Kalwinem a Arminiuszem (semipelagianami). Dotyczą one zbawienia: jeśli ktoś naprawdę jest zbawiony, czy musi wykazywać wytrwałość w wierze i wydawać owoc?

Kalwiniści przytaczają na swoje poparcie te teksty biblijne, które potwierdzają Bożą suwerenność i moc zachowania człowieka (J 10:27-30; Rz 8:31-39; 1 J 5:13,18; 1 P 1:3-5) i FORMY CZASOWNIKÓW takie jak IMIESŁÓW CZASU DOKONANEGO STRONY BIERNEJ w Ef 2:5-8.

Arminianie przytaczają na swoje poparcie te teksty biblijne, które ostrzegają wierzących, aby „wytrwali do końca”, „trwali”, „nie ustawali” (Mt 10:22; 24:9-13; Mk 13:13; J 15:4-6; 1 Kor 15:2; Ga 6:9; Ap 2:7.11.17.26; 3:5.12.21; 21:7). Osobiście nie sądzę, żeby miały tu zastosowanie fragmenty Hbr 6 i 10, ale wielu arminian posługuje się nimi jako ostrzeżeniami przed apostazją. Przypowieść o siewcy w Mt 13 i Mk 4 dotyczy kwestii pozornej wiary – podobnie jak J 8:31-59. Tak, jak kalwiniści cytują CZASOWNIKI w formie IMIESŁÓW CZASU DOKONANEGO STRONY BIERNEJ, arminianie cytują fragmenty w CZASIE TERAŹNIEJSZYM, takie jak 1 Kor 1:18; 15:2; 2 Kor 2:15.

Jest to doskonały przykład tego, w jaki sposób systemy teologiczne korzystają z błędnej metody interpretacji zwanej dowodzeniem wersetami. Zazwyczaj używa ona jakiejś zasady przewodniej lub głównego tekstu do zbudowania ram teologicznych, przez które postrzega się wszystkie inne teksty. Należy zachować ostrożność jeżeli chodzi o ramy pochodzące z jakiegokolwiek źródła. Wywodzą się one z zachodniej logiki, a nie z objawienia. Biblia jest wschodnią księgą. Przedstawia prawdę w pełnych napięcia, pozornie paradoksalnych parach. Chrześcijanie mają przyjmować wszystkie jej części i żyć ze związanym z tym napięciem. NT zawiera zarówno fragmenty o pewności zbawienia wierzących, jak i te wymagające ciągłej wiary i pobożności. Chrześcijaństwo to początkowa reakcja nawrócenia i wiary, za którą idzie ciągła reakcja nawrócenia i wiary. Zbawienie nie jest produktem (biletem do nieba ani polisą ubezpieczeniową), tylko relacją. To decyzja i uczniostwo. NT opisuje je we wszystkich CZASACH:

- AORYST (dokonane działanie), Dz 15:11; Rz 8:24; 2 Tm 1:9; Tt 3:5
- CZAS DOKONANY (dokonane działanie z trwającymi rezultatami), Ef 2:5.8
- CZAS TERAŹNIEJSZY (trwające działanie), 1 Kor 1:18; 15:2; 2 Kor 2:15
- CZAS PRZYSZŁY (wydarzenia przyszłe lub pewne), Rz 5:8,10; 10:9; 1 Kor 3:15; Flp 1:28; 1 Tes 5:8-9; Hbr 1:14; 9:28

GPNT, BP, BW, PL „złych”

BWP „bezbożnych”

Użyte tu słowo to *kakous* (*kakos*). Często jest ono stosowane do „złych ludzi”. Jego synonim, *ponēros*, może odnosić się do zła (RODZAJ NIJAKI), złych ludzi lub ostatecznie do Złego (RODZAJ MĘSKI, zob. Mt 5:37;

13:38; J 17:15). Kontekst i zastosowanie potwierdzają, że tutaj odnosi się ono do „złych ludzi” (zob. Rz 2:9; 13:4) w Kościele (fałszywych nauczycieli) lub być może w społeczności.

Słowo to występuje w Apokalipsie tylko dwa razy – tutaj i w 16:2, gdzie zastosowane zostało do opisu skutków „czasu Bożego gniewu” (tj. wrzodów).

▣ „**próbie poddałeś**” Ten grecki termin (*peirazō*) oznaczał testowanie z dobrymi lub (przeważnie) złymi zamiarami (zob. 2:2.10; 3:10). Pokrewne słowo (*peirasmos*) łączyło się z konotacją poddawania próbie z zamiarem zniszczenia. Równowagę znajdujemy w 1 J 4:1, gdzie wierzący mają badać (*dokimazō*) tych, którzy twierdzą, że mówią w imieniu Boga, aby ich przyjąć. Wezwanie, aby wierzący badali tych, którzy twierdzą, że przemawiają w Bożym imieniu, znaleźć można w obu Testamentach (zob. Pwt 13:1-5; 18:22; Mt 7:15-23; 1 J 4:1-6).

W NT występuje tu napięcie związane z krytycznym wzajemnym osądzaniem się wierzących (zob. Mt 7:1-5). Chrześcijanie wzywani są jednak do oceniania się nawzajem jeżeli chodzi o role przywódcze (zob. Mt 7:5.6.15; 1 Kor 5:1-12; 1 Tm 3; 1 J 4:1-6). Kluczem do właściwej oceny jest nastawienie i motywacja (zob. Ga 6:1; Rz 2:1-11; 14:1-23; Jk 4:11-12).

TEMAT SPECJALNY: GRECKIE OKREŚLENIA NA BADANIE I ICH KONOTACJE

Są dwa greckie słowa łączące się z konotacją wystawiania kogoś na próbę w jakimś celu.

1. *Dokimazō, Dokimion, Dokimasia*

Jest to określenie zaczerpnięte z metalurgii, oznaczające badanie prawdziwości czegoś (tj. metaforycznie – kogoś) za pomocą ognia. Ogień wykrywa prawdziwy metal i spala (tj. oczyszcza) żużel. Ten fizyczny proces posłużył za wymowny idiom dotyczący tego, w jaki sposób Bóg i/lub szatan i/lub ludzie wypróbują innych. Termin ten stosowany jest tylko w pozytywnym sensie badania z myślą o udzieleniu aprobaty.

W NT określenie to jest stosowane w odniesieniu do wypróbowywania:

- wołów – Łk 14:19
- samych siebie – 1 Kor 11:28
- naszej wiary – Jk 1:3
- a nawet Boga – Hbr 3:9

Zakładany był pozytywny wynik tych prób (zob. Rz 2:18; 14:22; 16:10; 2 Kor 10:18; 13:3.7; Flp 2:27; 1 P 1:7), termin ten oddaje więc ideę kogoś wypróbowanego i uznanego:

- za wartościowego
- za dobrego
- za prawdziwego
- za szanowanego

2. *Peirazō, Peirasmus*

Termin ten często zawiera konotację badania w celu znalezienia wad lub odrzucenia. Został on użyty w związku z kuszeniem Jezusa na pustyni.

- Wyraża próbę uwięzienia Jezusa (zob. Mt 4:1; 16:1; 19:3; 22:18.35; Mk 1:13; Łk 4:2; Hbr 2:18).
- Słowo to (*peirazōn*) użyte jest jako tytuł szatana w Mt 4:3; 1 Tes 3:5 (tj. „kusiciel”).
- Występowanie

(1) Używał go Jezus ostrzegając ludzi, aby nie wystawiali Boga na próbę (zob. Mt 4:7; Łk 4:12 [ani też Chrystusa – zob. 1 Kor 10:9]).

(2) Oznacza także zakończone niepowodzeniem próbę zrobienia czegoś (zob. Hbr 11:29)

(3) Używane jest także w związku z kuszeniem i próbami, przez które przechodzą

wierzący(zob. 1 Kor 7:5; 10:9, 13; Ga 6:1; 1 Tes 3:5; Hbr 2:18; Jk 1:2.13.14;
1 P 4:12; 2 P 2:9).

▣ „tych, którzy zwą samych siebie apostołami” To zastosowanie terminu „apostołowie” nie odnosi się do Dwunastu, tylko do szerszego znaczenia tego słowa (zob. Dz 14:14; Rz 16:7; 1 Kor 15:7; Ga 1:19; Ef 4:11; 1 Tes 2:6). NT często porusza temat fałszywych apostołów lub nauczycieli (zob. Mt 7:15-16; 24:24; Dz 20:29; 2 Kor 11:13-15; 1 J 4:1 oraz listy pasterskie). Ten Kościół właściwie zidentyfikował fałszywych apostołów i odrzucił ich.

2:3 Kościół ten był wierny wśród trudnych okoliczności, a nawet prześladowań. Nie zaparli się Chrystusa ani nie ustali w czynieniu dobra (zob. Ga 6:9; Hbr 12:3; Jk 5:7-8). Zob. komentarz do 2:7.

2:4

GPNT

„miłość twą pierwszą opuściłeś”

BP

„odstąpiłeś od twej pierwotnej miłości”

BW

„porzuciłeś pierwszą twoją miłość”

BWP

„nie miłujesz Mnie już tak jak dawniej”

PL

„Porzuciłeś swoją pierwszą miłość”

Istnieje kilka teorii dotyczących tego, co to oznacza.

1. Biblia TEV i tłumaczenia Charlesa Williama zakładają, że jest to miłość do Chrystusa.
2. James Moffat był zdania, że chodzi o wzajemną miłość.
3. Hershell Hobbs w swoim komentarzu stwierdza, że jest to miłość do zgubionych ludzi.
4. J. B. Phillips połączył w swoim tłumaczeniu wszystkie powyższe możliwości.
5. Niektórzy są zdania, że jest to związane z problemem drugiego pokolenia wierzących (zob. Sdz 2:7-10).
6. Inni widzą tu pozbawiony miłości Kościół cechujący się chłodną ortodoksją (zob. 1 Kor 13).

2:5 „Pamiętaj” Jest to TRYB ROZKAZUJĄCY CZASU TERAŻNIEJSZEGO STRONY CZYNNEJ oznaczający „zawsze miej na uwadze”. Wierzący są często upominani, aby pamiętali swój poprzedni grzeszny stan oraz swoją nową pozycję w łasce i miłosierdziu Bożym przez Chrystusa.

▣ „skąd spadłeś” Jest to TRYB ORZEKAJĄCY CZASU DOKONANEGO STRONY CZYNNEJ. Porzucenie „pierwszej miłości” przerodziło się w trwały stan zaniedbania!

▣ „nawróć się, i pierwsze czyny podejmij” Są to dwa AORYSTY TRYBU ROZKAZUJĄCEGO STRONY CZYNNEJ. Zauważmy, że Kościół jako całość wzywany jest do zdecydowanego nawrócenia (zob. 2 Krn 7:14) i do stania się aktywnym w miłości do Chrystusa, siebie nawzajem i zgubionych ludzi.

Nawrócenie jest kluczowe dla opartej na wierze więzi z Bogiem (zob. Mt 3:2; 4:17; Mk 1:15; 6:12; Łk 13:3.5; Dz 2:38; 3:19; 20:21). Hebrajskie określenie oznaczało zmianę czynów, podczas gdy w greckim chodziło o przemianę umysłu. Nawrócenie to gotowość zamiany swojej skupionej na sobie egzystencji na życie pouczane i kierowane przez Boga. Wymaga ono odwrócenia się od priorytetowego traktowania i niewoli siebie. Zasadniczo jest to nowe nastawienie, nowy światopogląd i nowy pan (mistrz). Nawrócenie jest Bożą wolą dla każdego upadłego dziecka Adama, stworzonego na Jego obraz (zob. Ez 18:21,23,32 and 2 P 3:9).

Nowotestamentowym fragmentem, który najlepiej odzwierciedla różne greckie terminy oznaczające nawrócenie, jest 2 Kor 7:8-12.

1. *lupē*, „smutek” lub „zasmucać”, w. 8 (dwukrotnie), 9 (trzykrotnie), 10 (dwukrotnie), 11
2. *metamelomai*, „żałować”, w. 8 (dwukrotnie), 10
3. *metanoēō*, „nawrócenie”, w. 9, 10

Przeciwstawiane sobie są fałszywe nawrócenie (*metamelomai*, zob. Judasz, Mt 27:3 i Ezaw, Hbr 12:16-17) oraz prawdziwe nawrócenie (*metanoeō*, zob. Piotr, J 21:15-23; Mt 26:75; Mk 14:72; Łk 22:62).

Teologicznie prawdziwe nawrócenie wiąże się z:

1. nauczaniem Jezusa na temat warunków Nowego Przymierza (zob. Mt 4:17; Mk 1:15; Łk 13:3.5)
2. kazaniem apostołów w Dziejach Apostolskich (*kerygma*, zob. Dz 3:16.19; 20:21)
3. Bożym suwerennym darem (zob. Dz 5:31; 11:18 i 2 Tm 2:25)
4. zgubą (zob. 2 P 3:9)

Nawrócenie nie jest czymś opcjonalnym!

▣ **„Jeśli zaś nie - przyjdę do ciebie”** Jest to powszechny temat w tej księdze: Chrystus przyjdzie niedługo (zob. 1:2.3; 2:5.16.25; 3:3.11). W ST przyście Boga mogło przynieść błogosławieństwo lub sąd. W tym kontekście Chrystus przychodził, aby zdyscyplinować swój Kościół (zob. 1 P 4:17)! Dlatego orientacja tej wypowiedzi jest zarówno eschatologiczna, jak i czasowa.

▣ **„i ruszę świecznik twój z jego miejsca”** Świecznik symbolizuje cały Kościół. Mogło to oznaczać odebranie obecności i błogosławieństwa Chrystusa. Całemu zgromadzeniu nie groziło odejście od wiary, tylko utrata skutecznej służby. Ma to także zastosowanie do Kościoła w Pergamonie (zob. 2:16), Tiatyrze (zob. 2:22-23), Sardes (zob. 3:3) i Laodycei (zob. 3:19). Możliwe, że każdy z tych Kościołów znajdował się pod wpływem nikolaickiego fałszywego nauczania, które promowało kompromisy z pogańską kulturą.

2:6 „że nienawidzisz czynów nikolaitów” Powstało wiele spekulacji na temat tego, kim byli nikolaici i w co wierzyli. Jedynym biblijnym źródłem, jakim dysponujemy, jest Ap 2:6.14-15. Spekulacje rozpoczęły się w Kościele bardzo wcześnie, ok. 180 r. n. e., kiedy Ireneusz z Lyonu i Hipolit Rzymski przypuścili, że byli oni uczniami jednego z wybranych w Dz 6:5 „siedmiu” imieniem Mikołaj. Jest to pogląd pozbawiony wszelkich podstaw. W swojej książce *Przeciw herezjom*, 3:11:7 Ireneusz założył, że byli oni zwolennikami cyrenejskiego gnostycyzmu z II w. n. e. W dziele *Historia kościelna*, 3:29:1 Euzebiusz z Cezarei napisał, że ta konkretna sekta nie przetrwała długo.

W 2:14-15 nauki Balaama oraz nauki nikolaitów są do siebie podobne. Możliwe, że pomiędzy ich nazwami w grece istnieje związek etymologiczny; określenia te oznaczały „zdobywcę” oraz „lud” (są bardzo zbliżone do znaczenia imienia „Nikodem”). Oczywiście jest jedynie to, że i jedno, i drugie zachęcały wierzących do udziału w pogańskich praktykach kultowych obejmujących także rytualne czynności seksualne. W tym sensie nikolaici i balaamici (zob. Lb 25:1-9; 31:16-18) są bardzo bliscy naukom Jezabel (zob. 2:20).

2:7 „Kto ma uszy, niechaj posłysz, co mówi Duch do Kościołów” Ta przestroga powtarza się w listach do siedmiu Kościołów raz po raz (zob. 2:7.11.17.29; 3:6.13.22). Była to fraza pochodząca od słów Jezusa (zob. Mt 11:15; 13:9.43). Na duchową prawdę trzeba zareagować umysłem i rękami. Przypomina to hebrajski termin *szema*, „słuchać i być posłusznym” (zob. Pwt 5:1; 6:4; 9:1; 20:3; 27:9-10).

▣ **„Kościółów”** Zob. Temat specjalny w 1:4.

▣ **„Zwycięzcy”** Widać tu ciągły teologiczny nacisk na wytrwałość wierzących (zob. 2:7.11.17.25-26; 3:4-5.11-12.21). Jest ona doświadczalnym świadectwem prawdziwego nawrócenia (zob. Mt 24:13; Ga 6:9)! Jonathan Edwards powiedział: „Pewnym dowodem wybrania jest to, że ktoś wytrwa do końca”. W. T. Conner napisał: „Zbawienie człowieka wybranego do zbawienia jest od wieczności pewne w umyśle i zamiśle Bożym, pozostaje jednak uzależnione od wiary, i to wiary która trwa i zwycięża”. Zob. Temat specjalny w 2:2.

▣ „**dam spożyć owoc z drzewa życia, które jest w raju Boga**” Jest to nawiązanie do drzewa w ogrodzie Eden (zob. Rdz 2:9). Historia ludzkości rozpoczyna się od wspólnoty z Bogiem i zwierzętami w ogrodzie i właśnie tak Biblia przedstawia zakończenie historii (zob. Iz 11:6-9; Ap 22:2.14.19).

Termin „raj” był perskim słowem oznaczającym otoczony murem ogród szlachcica. W Septuagincie stosowany był on jako tłumaczenie ogrodu Eden (zob. Ez 28:13; 31:8). Jest to jedno z wielu odniesień do mesjańskiego wieku, które znaleźć można w listach do siedmiu Kościołów.

Słowo „raj” używane jest w dwóch znaczeniach: (1) W Łk 23:4 może odnosić się do sprawiedliwej części *Szeolu/Hadesu* (zob. Temat specjalny w 1:8). Jezus mówi nawróconemu złoczyńcy, że będzie z Nim tam tego dnia (Jezus powrócił do nieba dopiero po 40 dniach, zob. J 20:17), natomiast (2) w 2 Kor 12:4 oznacza Bożą obecność, Bożą niebiańską salę tronową („trzecie niebo”).

Bożym zamysłem dla ludzkości, stworzonej na Jego obraz i podobieństwo (zob. Rdz 1:26-27), zawsze było życie wieczne. Upadek w Rdz 3 i pozostała część Biblii są zapisem Bożego zaangażowania w odkupienie rodzaju ludzkiego i doprowadzenie go do wiecznej wspólnoty ze sobą. Ten upadły świat, ta luka w pełnej wspólnotcie, nie była Bożym pragnieniem, tylko hańbą ludzkości. Bóg odnowi stworzenie dla swoich celów.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 2:8-11

⁸Aniołowi Kościoła w Smyrnie napisz: **To mówi Pierwszy i Ostatni, który był martwy, a ożył: ⁹Znam twój ucisk i ubóstwo – ale ty jesteś bogaty – i [znam] obelgę wyrządzoną przez tych, co samych siebie zowią Żydami, a nie są nimi, lecz synagogą szatana. ¹⁰Przestań się lękać tego, co będziesz cierpieć. Oto diabeł ma niektórych spośród was wtrącić do więzienia, abyście próbie zostali poddani, a znosić będziecie ucisk przez dziesięć dni. Bądź wierny aż do śmierci, a dam ci wieniec życia. ¹¹Ktoma uszy, niechaj posłyszycy, co mówi Duch do Kościołów. Zwycięzcy śmierć drugą na pewno nie wyrządzi szkody.**

2:8 „Pierwszy i Ostatni” Jest to jeden z powtarzających się tytułów Jezusa w 1:17 i 22:13. Początkowo odnosił się on do JHWH (zob. Iz 41:4; 44:6; 48:12). Jest równoznaczny z frazą „Jam jest Alfa i Omega” (zob. 1:8; 21:6; 27:13) i „Początek i Koniec” (zob. 21:6; 22:13). Zob. obszerniejszy komentarz w 1:8.

▣ „**który był martwy, a ożył**” Mogło to być uderzenie w kult przyrody i Kybele – bogini-matki. Wiele starożytnych religii płodności opierało swój światopogląd o uosobione cykle przyrody – zimowego zamierania i wiosennego odradzania się. W kontekście łączy się to teologicznie z 1:18 i 5:6, gdzie Jezus jest Barankiem, który został zabity, ale teraz żyje. Podkreśla zastępczą śmierć i zmartwychwstanie Jezusa raz na zawsze (nie powtarzającą się – zob. Hbr 7:27; 9:12.28; 10:10).

2:9 „Znam twój ucisk i ubóstwo” Są to dwa bardzo mocne greckie słowa. Jest to znaczące, ponieważ Smyrna była dobrze prosperującym miastem. Fakt, że Kościół był biedny, wydaje się wskazywać na prześladowanie ekonomiczne. Z punktu widzenia teologii istotne jest to, że w księdze Apokalipsy wierzący cierpią „ucisk” ze strony niewierzących i Złego, ale niewierzący cierpią z powodu Bożego gniewu. Zob. obszerniejszy komentarz w 7:14. Wierzący zawsze są chronieni (zapieczetowani, zob. Temat specjalny w 7:2) przed boskim sądem.

TEMAT SPECJALNY: UCISK (*THLIPSIS*)

Należy wprowadzić teologiczne rozróżnienie pomiędzy tym, jak stosował ten termin (*thlipsis*) Paweł, a znaczeniem, w jakim rozumiał go Jan.

A. Stosowanie przez Pawła (odzwierciedlające używanie tego słowa przez Jezusa)

1. problemy, cierpienia, zło związane z upadłym światem

a. Mt 13:21

b. Rz 5:3

- c. 1 Kor 7:28
- d. 2 Kor 7:4
- e. Ef 3:13
- 2. problemy, cierpienia, zło powodowane przez niewierzących
 - a. Rz 5:3; 8:35; 12:12
 - b. 2 Kor 1:4.8; 6:4; 7:4; 8:2.13
 - c. Ef 3:13
 - d. Flp 4:14
 - e. 1 Tes 1:6
 - f. 2 Tes 1:4
- 3. problemy, cierpienia i zło czasów ostatecznych
 - a. Mt 24:21.29
 - b. Mk 13:19.24
 - c. 2 Tes 1:6-9
- B. Stosowanie przez Jana
 - 1. W Apokalipsie Jan wprowadza jasną różnicę pomiędzy *thlipsis* a *orgē* lub *thumos* (gniewem). *Thlipsis* to u niego to, co niewierzący robią wierzącym, a *orgē* i *thumos* – to, co Bóg robi niewierzącym.
 - a. *thlipsis* – Ap 1:9; 2:9-10.22; 7:14
 - b. *orgē* – Ap 6:16-17; 11:18; 16:19; 19:15
 - c. *thumos* – Ap 12:12; 14:8.10.19; 15:2.7; 16:1; 18:3
 - 2. Jan posługuje się tym pojęciem także w swojej Ewangelii w znaczeniu problemów, które napotykają wierzący w każdej erze – J 16:33.

▣ „ale ty jesteś bogaty” Wierzący nie mogą oceniać swojej pozycji w Chrystusie za pomocą światowych standardów (zob. Mt 6:33).

▣

GPNT	„błuznienie”
BP	„obelgę”
BW	„błuznią”
BWP	„obelgami”
PL	„błuznierstwie”

Dosłownie jest to termin „błuznierstwo”, który łączył się ze starotestamentową konotacją „urągania”. Zazwyczaj używano go w związku z werbalnymi atakami na JHWH (zob. Kpł 24:13-23). W ST słowo „błogosławiony” (*barak*) jest dwukrotnie zastosowane w znaczeniu błuznierstwa (zob. 1 Krl 21:10.13). W kontekście widać, że ci żydowscy bigoci twierdzą, że znają Boga („błogosławią Boga”), ale tak nie jest (zob. Mt 7:21-23).

▣ „tych, co samych siebie zowią Żydami, a nie są nimi” Bardzo podobna fraza występuje w 3:9; tam oczywiście jest, że są oni Żydami z pochodzenia, którzy twierdzą, że są Bożym ludem, ale tak nie jest (zob. J 8:44; Rz 2:28-29; Ga 3:29; 6:16). Z Dziejów Apostolskich i Listu do Galacjan wiemy, że Żydzi bardzo sprzeciwiali się głoszeniu Ewangelii (zob. Dz 13:50; 14:2.5.19; 17:5).

Ap 2:13 sugeruje, że odnosi się to do lokalnego kultu cesarza zwanego Concilia, który domagał się, aby chrześcijanie nazywali cesarza „Panem” i raz w roku palili dla niego kadzidło.

▣ „synagoga szatana” Jan postrzegał świat w ostrym kontraście: Bóg versus szatan. Szatan (zob. Temat specjalny: Szatan w 12:3) często jest wspomniany w Apokalipsie (zob. 2:9.13; 3:9; 12:9.10; 20:2.7). Oczernia

wierzących i podburza ich prześladowców. Ten konflikt lub dualizm w sferze duchowej jest charakterystyczny dla literatury apokaliptycznej. Toczy się bitwa o kontrolę nad sercami i umysłami dzieci Adama.

2:10 „Przestań się lękać” Jest to TRYB ROZKAZUJĄCY CZASU TERAŹNIEJSZEGO STRONY MEDIALNEJ lub BIERNEJ (deponens) z PARTYKUŁĄ PRZECZĄCĄ, co zazwyczaj oznaczało zaprzestanie już dokonywanej czynności. Te Kościoły się bały. Prześladowania były znakiem ich zbawienia i Bożych błogosławieństw (zob. Mt 5:10-12).

▣ **„diabeł ma niektórych spośród was wtrącić do więzienia”** Za złymi ludzkimi przywódcami czai się nadprzyrodzona osobowa moc zła (zob. Ef 6:10-19).

Termin „szatan” jest starotestamentowym tytułem i opisem. Wyznaczonym mu przez Boga zadaniem było zapewnienie ludzkości buntowniczej i skupionej na sobie alternatywy oraz oskarżanie jej, kiedy poddawała się pokusie (zob. Rdz 3; Hi 1-2; Za 3). W ST widoczny jest rozwój zła. Szatan został stworzony jako służa i przerodził się we wroga (zob. *An Old Testament Theology [Teologia Starego Testamentu]*, A. B. Davidson s. 300-306).

Bez wątplenia założeniem jest, że wysoce metaforyczny język fragmentu Iz 14, odnoszącego się bezpośrednio do aroganckiego króla Babilonu, oraz tekst Ez 28 dotyczący bezpośrednio dumnego króla Tyru ostatecznie identyfikuje duchową pychę i upadek szatana. Język Ez 28 zaczerpnięty jest z opisu ogrodu Eden. Trudno jest przyjąć opis ludzkiego, historycznego, pogańskiego króla w kategoriach anielskich zaczerpniętych z Edenu (zob. Rdz 3). Ezechiel jednak czyni to samo z królem Egiptu w rozdziale 31. Opisany jest tam on jako wielkie drzewo w ogrodzie Eden.

Wszyscy wierzący tęsknią za obszerniejszymi informacjami – szczególnie na temat pochodzenia Boga, aniołów, zła itp. Musimy uważać, aby nie zamieniać metaforycznych, proroczych opisów w dogmatyczną teologię. Duża część współczesnej teologii pochodzi z wyrwanych z kontekstu, metaforycznych tekstów zmieszanych z nowoczesnymi koncepcjami – zarówno teologicznymi, jak i literackimi (Dante i Milton).

W NT szatan nazywany jest diabłem (zob. 12:9,12; 20:2,10). Jest to złożony grecki termin oznaczający „przerzucać”, „oczerniać” lub „wnosić oskarżenia przeciwko”. Po raz kolejny odzwierciedla to zadanie oskarżania i kuszenia. Terminy te są w Apokalipsie synonimami (zob. 12:9; 20:2). Zob. Temat specjalny: Osobowe zło w 12:9.

▣ **„abyście próbie zostali poddani”** Termin ten stosowany jest w dwóch znaczeniach: (1) wierzący są poddawani próbie, aby okazała się ich prawdziwa wiara i aby stali się silniejsi (zob. 2:10; Dz 14:27; Rz 5:3-4; 8:17-19; Hbr 5:8; Jk 1:2-4; 1 P 4:12-19) oraz (2) niewierzący są poddawani próbie, aby okazała się ich niewiara i zasługiwanie na sąd (zob. 3:10). W Apokalipsie próby, przez które przechodzą chrześcijanie nazywane są „uciskiem” (zob. Temat specjalny w 2:9), nad niewierzącymi natomiast ciąży Boży gniew.

Są dwa greckie słowa tłumaczone jako „badać”, „próbować” lub „kusić”. Jedno z nich wiązało się konotacją „badania w celu zniszczenia” (*peirasmos, peirasmo*), a drugie (*dokimos, dokimazo*) stosowano w znaczeniu „badania w celu zaaprobowania”. Szatan kusi ku zniszczeniu; Bóg poddaje próbie, aby wzmocnić (zob. 1 Tes 2:4; 1 P 1:7; Rdz 22:1; Wj 16:4; 20:20; Pwt 8:2,16; 13:3; Sdz 2:22; 2 Krn 32:31). Zob. Temat specjalny w 2:2.

▣ **„dziesięć dni”** Jest wiele spekulacji na temat frazy „dziesięć dni”:

1. niektórzy twierdzą, że odnosiła się do dosłownego dziesięciodniowego okresu prześladowań w Smyrnie w czasach Jana
2. inni są zdania, że ponieważ dziesięć jest liczbą wypełnienia, oznaczało to pełną liczbę dni ucisku
3. jeszcze inni uważają, że odnosiło się to do niesprecyzowanego okresu prześladowań

Dobra wiadomość jest taka, że jest to ograniczony czas – prześladowanie się skończy!

Jednak w apokaliptycznej księdze nigdy nie wiadomo, czy użyte liczby są metaforyczne, czy dosłowne. Jeśli dana liczba była często stosowana w ST i międzybiblijnej literaturze apokaliptycznej w znaczeniu

symbolicznym, to prawdopodobnie jest ona metaforyczna. Najczęściej używane symboliczne liczby to 3, 4, 6, 7, 10, 12 i ich wielokrotności (zob. Temat specjalny w 1:4).

▣ **„Bądź wierny aż do śmierci”** Jest to TRYB ROZKAZUJĄCY CZASU TERAŹNIEJSZEGO STRONY MEDIALNEJ lub BIERNEJ (deponens), podkreślający konieczność, aby wierzący trwał w wierze nawet wtedy, kiedy oznacza to fizyczną śmierć (zob. Mt 2:13; 12:11; 10:22; 24:13; Łk 12:4; Ga 6:9). Niektórzy wierzący byli i są zabijani. Jest to paradoks Bożej suwerenności i naszych doświadczeń w upadłym świecie.

▣ **„a dam ci wieniec życia”** Była to korona zwycięzcy zwana „*stefanos*” (zob. 1 Kor 9:25), stanowiąca nagrodę chrześcijańskich męczenników. Z *Historii kościelnej* (4:15) Euzebiusza dowiadujemy się, że było wielu męczenników, wśród których znalazł się także biskup Polikarp ze Smyrny. Nowy Testament wspomina także o innych koronach (nagrodach): 2 Tm 4:8; Jk 1:12; 1 P 5:4; Ap 3:11).

Jan posługuje się terminem „życie”, *zoē*, w odniesieniu do życia wiecznego – zmartwychwstałego (zob. J 1:4; 3:15.36; 4:14.36; 5:24.26.29.39.40; 6:27.33.35.40.47.48.51.53.54.63.68; 8:12; 10:10.28; 11:25; 12:25.50; 14:6; 17:2.3; 20:31; Ap 2:7.10; 3:5; 13:8; 17:8; 20:12.15; 21:6.27; 22:1.2.14.17.19). Prawdziwe życie to coś o wiele więcej niż fizyczna egzystencja!

TEMAT SPECJALNY: POZIOMY NAGRÓD I KARY

- A. Właściwa lub niewłaściwa reakcja na Boga opiera się na wiedzy. Im mniej wiedzy, tym mniejsza odpowiedzialność. Prawdą jest także stwierdzenie przeciwne (zob. Łk 12:45).
- B. Poznanie Boga ma dwa podstawowe źródła:
1. Stworzenie (zob. Ps 19; Rz 1-2)
 2. Pismo Święte (Zob. Ps 19; 119; Jezus objawiony w NT)
- C. Świadectwo ST
1. nagrody
 - a. Rdz 15:1 (zazwyczaj łączone z ziemską nagrodą, ziemią i synami)
 - b. Kpł 26:1-13; Pwt 28:1-14.58-68 (posłuszeństwo w ramach przymierza przynosi błogosławieństwa)
 - c. Dn 12:3
 2. kara – Kpł 26:14-39; Pwt 27:15-26; 28:15-37 (nieposłuszeństwo w ramach przymierza sprowadza przekleństwo)
 3. Starotestamentowy wzorzec nagrody za osobistą sprawiedliwość w ramach przymierza zostaje zmodyfikowany z powodu ludzkiego grzechu. Modyfikacja ta widoczna jest w Księdze Hioba i Psalmie 73. NT przenosi nacisk z tego świata na tamten (zob. kazanie na górze, Mt 5-7).
- D. Świadectwo NT
1. nagrody (oprócz zbawienia)
 - a. Mk 9:41
 - b. Mt 5:12.46; 6:1-4.5-6.6-18; 10:41-42; 16:27; 25:14-23
 - c. Łk 6:23.35; 19:11-19.25-26
 2. kary
 - a. Mk 12:38-40
 - b. Łk 10:12; 12:47-48; 19:20-24; 20:47
 - c. Mt 5:22.29.30; 7:19; 10:15.28; 11:22-24; 13:49-50; 18:6; 25:14-30
 - d. Jk 3:1

E. Dla mnie jedyna sensowna analogia wywodzi się z opery. Nie chodzę na przedstawienia operowe, więc ich nie rozumiem. Im więcej wiedziałbym na temat trudności i zawilosci fabuły, muzyki i tańca, tym większą przyjemność sprawiałoby mi takie przedstawienie. Wierzę, że niebo będzie wypełnieniem naszych kielichów, ale myślę, że nasza ziemská służba zdecyduje o ich rozmiarze.

Dlatego wiedza i reakcja na tę wiedzę skutkuje nagrodami i karami (zob. Mt 16:7; 1 Kor 3:8.14; 9:17.18; Ga 6:7; 2 Tm 4:14). Istnieje duchowa zasada głosząca, że zbieramy to, co siejemy. Niektórzy sieją więcej i zbierają więcej (zob. Mt 13:8.23).

F. „Wieniec sprawiedliwości” jest nasz dzięki dokonanemu dziełu Jezusa Chrystusa (zob. 2 Tm 4:8), zauważmy jednak, że „wieniec życia” wiąże się z wytrwałością w próbie (zob. Jk 1:12, Ap 2:10; 3:10-11). Dla chrześcijańskich przywódców „wieniec chwały” związany jest ze stylem ich życia (zob. 1 P 5:1-4). Paweł wie, że ma nieprzemijającą nagrodę, ale poddaje się bardzo surowej samokontroli (zob. 1 Kor 9:24-27).

Tajemnica życia chrześcijańskiego jest taka, że Ewangelia jest w zupełności darmowa dzięki dokonanemu dziełu Chrystusa, ale tak samo, jak musimy zareagować na Bożą ofertę w Chrystusie, musimy także odpowiedzieć na to, jak Bóg uzdalnia nas do dobrego postępowania. Chrześcijańskie życie jest równie nadprzyrodzone, jak zbawienie, musimy jednak je przyjąć i się go trzymać. Paradoks darmowy-kosztujący wszystko tkwi w tajemnicy nagród i siania/zbierania.

Nie jesteśmy zbawieni przez dobre uczynki, ale do nich (zob. Ef 2:8-10). Dobre uczynki są dowodami na to, że Go spotkaliśmy (zob. Mt 7). Ludzkie zasługi w dziedzinie zbawienia prowadzą do zguby, ale pobożne życie wynikające ze zbawienia spotyka się z nagrodą.

2:11 „Zwycięzcy” To także jest powtarzające się wezwanie do wierności (zob. 2:7.17.26; 3:5.12.21; 21:7). Z całą pewnością nacisk pada tu na wytrwałość (zob. Temat specjalny w 2:2).

▣ **„śmierć druga na pewno nie wyrządzi szkody”** Jest to KONSTRUKCJA z PODWÓJNYM PRZECZENIEM z AORYSTEM TRYBU ŁĄCZĄCEGO STRONY BIERNEJ, ukazująca najwyższą troskę o tych, którzy zginęli śmiercią męczeńską (zob. 12:11). „Druga śmierć” oznaczała piekło (zob. Temat specjalny w 1:18) lub wieczne oddzielenie od wspólnoty z Bogiem (zob. Ap 20:6.14; 21:8).

▣ **„Kto ma uszy, niechaj posłysz”** Jest to powracające wezwanie do duchowej uważności i rozwagi (zob. 2:7.11.17.29; 3:6.13.22; 13:9).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 2:12-17

¹²Aniołowi Kościoła w Pergamonie napisz: To mówi Ten, który ma miecz obosieczny, ostry. ¹³Wiem, gdzie mieszkasz: tam, gdzie jest tron szatana, a trzymasz się mego imienia i wiary mojej się nie zaparłeś, nawet we dni Antypasa, wiernego świadka mojego, który został zabity u was, tam gdzie mieszka szatan. ¹⁴Ale mam nieco przeciw tobie, bo masz tam takich, co się trzymają nauki Balaama, który pouczył Balaka, jak podsunąć synom Izraela sposobność do grzechu przez spożycie ofiar składanych bożkom i uprawianie rozpusty. ¹⁵Tak i ty także masz takich, co się trzymają podobnie nauki nikolaitów. ¹⁶Nawróć się zatem! Jeśli zaś nie - przyjdę do ciebie niebawem i będę z nimi walczył mieczem moich ust. ¹⁷Kto ma uszy, niechaj posłysz, co mówi Duch do Kościołów. Zwycięzcy dam manny ukrytej i dam mu biały kamyk, a na kamyku wypisane imię nowe, którego nikt nie zna oprócz tego, kto [je] otrzymuje.

2:12 „Ten, który ma miecz obosieczny, ostry” Jest to to samo odniesienie do uwielbionego Jezusa, co w 1:16. Była to starotestamentowa metafora dla JHWH (zob. Iz 11:4; 49:2). W NT stosowana jest do wszechogarniającej mocy słowa Bożego (zob. 2:16; 2 Tes 2:8; Hbr 4:12).

2:13, „Wiem, gdzie mieszkaśz” W ST „mieszkanie” zakładało „stałe zamieszkiwanie z”. Ci wierzący spotykali się z silną lokalną presją ze strony władz i demonów. Jezus znał ich oraz ich rozpaczliwe położenie. Był tam z nimi.

▣ **„tam, gdzie jest tron szatana”** Istnieje kilka możliwych interpretacji tej frazy:

1. Mogła odnosić się do wielkiego tronu Zeusa, który znajdował się w Pergamonie.
2. Mogła odnosić się do boga uzdrowienia, Asklepiosa, którego symbolem był wąż.
3. Wydaje się, że całe miasto wyglądało jak gigantyczny tron dzięki Akropolowi położonemu wysoko ponad zabudowaniami.
4. Może to być odniesienie do Concilia – lokalnej organizacji promującej kult cesarza, który był w Pergamonie bardzo silny.

Z powodu kontekstu historycznego najbardziej trafne wydaje się przypuszczenie #1 lub #4.

▣ **„trzymasz się mego imienia”** Jest to TRYB ORZEKAJĄCY CZASU TERAŻNIEJSZEGO STRONY CZYNNEJ. Ukazuje istotne znaczenie imienia jako tego, co reprezentuje charakter osoby. Wierzący ufają Mu wzywając Jego imienia (zob. J 1:12; 3:18; Rz 10:9-13), czczą Go wzywając Jego imienia (zob. Rdz 4:26; 12:8; 26:25) i zachowują wytrwałość wzywając Jego imienia (zob. J 17:11-12).

TEMAT SPECJALNY: IMIĘ PANA (NT)

Było to powszechne nowotestamentowe określenie osobistej obecności i mocy Trójjedynego Boga działającej w Kościele. Nie stanowiło magicznej formułki, tylko zwrócenie się do Bożego charakteru widocznego w Jezusie.

Fraza ta często odnosi się do Jezusa jako Pana (zob. Flp 2:11)

1. Przy wyznawaniu wiary w Jezusa (zob. Rz 10:9-13; Dz 2:21,38; 8:12,16; 10:48; 19:5; 22:16; 1 Kor 1:13.15; Jk 2:7)
2. Przy egzorcyzmach (zob. Mt 7:22; Mk 9:38; Łk 9:49; 10:17; Dz 19:13)
3. Przy uzdrowieniach (zob. Dz 3:6,16; 4:10; 9:34; Jak 5:14)
4. Przy aktach służby (zob. Mt 10:42; 18:5; Łk 9:48)
5. Przy dyscyplinowaniu w Kościele (zob. Mt 18:15-20)
6. Przy głoszeniu Ewangelii poganom (zob. Łk 24:47; Dz 9:15; 15:17; Rz 1:5)
7. W modlitwie (zob. J 14:13-14; 15:7.16; 16:23; 1 Kor 1:2)
8. Jako sposób odnoszenia się do chrześcijaństwa (zob. Dz 26:9; 1 Kor 1:10; 2 Tm 2:19; Jk 2:7; 1 P 4:14)

Cokolwiek robimy jako głosiciele Słowa Bożego, posługujący, duchowni, pomocnicy, uzdrowiciele, egzorcyci itd., robimy zgodnie z Jego charakterem, w Jego mocy i wyposażeni przez Niego – w Jego Imieniu (zob. Flp 2:9-10)!

▣ **„i wiary mojej się nie zaparłeś”** Jest to AORYST STRONY MEDIALNEJ (deponens) TRYBU ORZEKAJĄCEGO. W pierwszych wiekach chrześcijaństwa, a w niektórych społeczeństwach nawet dzisiaj pokusa ratowania swojego dobrobytu lub życia poprzez zaparcie się wiary w Chrystusa podczas prób lub procesów sądowych jest realna. Kościół zawsze zmagał się z tym, jak traktować takich apostatów.

TEMAT SPECJALNY: WIARA, WIERZYĆ, ZAUFANIE (PISTIS [RZECZOWNIK], PISTEUŌ [CZASOWNIK], PISTOS [PRZYMIOTNIK])

A. Jest to niezwykle istotny termin w Biblii (zob. Hbr 11:1.6). Stanowi ona temat wczesnych nauk Jezusa (zob. Mk 1:15). Nowe Przymierze stawia przynajmniej dwa nowe wymagania: nawrócenie i wiarę (Mk 1:15; Dz 3:16.19; 20:21).

B. Etymologia:

1. Termin „wiara” w ST oznaczał lojalność, wierność lub wiarygodność i opisywał naturę Boga, a nie naszą.
2. Pochodzi od hebrajskiego słowa (*emun, emunah*, BDB 53, np. Ha 2:4), które oznaczało „być pewnym lub stałym”. Zbawcza wiara polega na:
 - a. przyjęciu osoby (tj. osobistym zaufaniu, wierze, zob. E. 1. poniżej)
 - b. wierze w prawdy na temat tej osoby (tj. Pismu, zob. E. 5. poniżej)
 - c. postępowaniu w taki sposób, jak ona (tj. podobieństwie do Chrystusa)

C. Jak było ono stosowane w ST:

Należy podkreślić, że Abraham nie wierzył w przyszłego Mesjasza, ale w Bożą obietnicę, że będzie miał dziecko i potomków (zob. Rdz 12:2; 15:2-5; 17:4-8; 18:14; Rz 4:1-5). Odpowiedzią Abrahama na tę obietnicę było zaufanie Bogu. Miał on wątpliwości i problemy związane z tą obietnicą, która została spełniona po trzynastu latach. Jednak niedoskonała wiara Abrahama została przyjęta przez Boga. Bóg chce współdziałać z pełnymi wad ludźmi, którzy odpowiadają wiarą na Jego wezwanie i obietnice, nawet jeśli wiara ta jest rozmiaru ziarnka gorczycy (zob. Mt 17:20) lub pomieszana z wątpliwościami (zob. Mk 9:22-24).

D. Jak było ono stosowane w NT:

Termin „wierzyć” pochodzi od greckiego CZASOWNIK *apisteuō* lub RZECZOWNIK *apistis*, tłumaczonych jako „wierzyć”, „wiara” lub „zaufanie”. Dla przykładu RZECZOWNIK pochodzący od tego słowa nie występuje w Ewangelii Jana, a CZASOWNIK jest często używany. W J 2:23-25 występuje wątpliwość co do tego, czy tłumy były prawdziwie oddane Jezusowi z Nazaretu jako Mesjaszowi. Innymi przykładami tego płytkiego użycia terminu „wierzyć” są J 8:31-59 i Dz 8:13.18-24. Prawdziwa biblijna wiara to coś więcej niż tylko początkowa reakcja. Musi po niej nastąpić proces uczniostwa (zob. Mt 13:20-22.31-32; 28:19-20).

E. Użycie z PRZYIMKAMI:

1. *eis* znaczy „w”. Ta szczególna konstrukcja podkreśla pokładanie zaufania/wiary wierzących w Jezusa:
 - a. w Jego imię (1:12; 2:23; 3:18; 1 J 5:13)
 - b. w Niego (J 2:11; 3:15.18; 4:39; 6:40; 7:5.31.39.48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45.48; 12:37.42; Mt 18:6; Dz 10:43; Flp 1:29; 1 P 1:8)
 - c. we Mnie (6:35; 7:38; 11:25.26; 12:44.46; 14:1.12; 16:9; 17:20)
 - d. w Syna (3:36; 9:35; 1 J 5:10)
 - e. w Jezusa (12:11; Dz 19:4; Ga 2:16)
 - f. w Światłość (12:36)
 - g. w Boga (14:1)
2. *en* oznacza „w” – np. w 3:15; Mk 1:15; Dz 5:14
3. *epi* znaczy „w” lub „weń” – np. w Mt 27:42; Dz 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Rz 4:5.24; 9:33;

10:11; 1 Tm 1:16; 1 P 2:6

4. użycie w DATIVUSIE bez PRZYIMKA – np. w 4:50; Ga 3:6; Dz 18:8; 27:25; 1 J 3:23; 5:10
5. *hoti*, co znaczy „wierzyć, że”; wyraża, w co mamy wierzyć:
 - a. że Jezus jest Świętym Boga (6:69)
 - b. że Jezus jest „Ja Jestem” (8:24)
 - c. że Jezus jest w Ojcu i Ojciec jest w Nim (10:38)
 - d. że Jezus jest Mesjaszem (11:27; 20:31)
 - e. że Jezus jest Synem Boga (11:27; 20:31)
 - f. że Jezus został posłany przez Ojca (11:42; 17:8.21)
 - g. że Jezus jest jedno z Ojcem (14:10-11)
 - h. że Jezus wyszedł od Ojca (16:27.30)
 - i. że Jezus identyfikuje się ze związanym z przymierzem imieniem Ojca, „Ja Jestem” (8:24; 13:19)
 - j. że będziemy z Nim żyć (Rz 6:8)
 - k. że Jezus umarł i zmartwychwstał (1 Tes 4:14)

▣ „**Antypasa, wiernego świadka mojego**” Nie wiemy nic na temat tego człowieka. Nadany mu tytuł to ten sam, co zastosowany do Chrystusa w 5:1. Termin „świadek” może oznaczać „męczennika” (zob. 11:3; 17:6). Tertulian pisze, że Antypas został żywcem upieczony w spiżowym byku, ale jest to po prostu późniejsza tradycja.

2:14 „Ale mam nieco przeciw tobie” Jezus ma negatywne wypowiedzi do sześciu z siedmiu Kościołów, do których skierowane są listy. Sprawiedliwe życie w pewnych dziedzinach nie usprawiedliwia grzeszenia w innych!

▣ „**bo masz tam takich, co się trzymają nauki Balaama**” Balaam był prorokiem Boga (zob. Lb 24:2), który został znęcony, aby pomóc doprowadzić lud Izraela do sprzeniewierzenia się Mu (zob. Lb 22-25 i 31:16). Jest on potępiony zarówno w ST, jak i NT (zob. Lb 31:16; 2 P 2:15; Jud 1:11).

Możliwe, że w języku hebrajskim imię Balaam oznaczało „zdobycę ludzi” i że nazwa „nikolaici” miała znaczyć to samo w greckim (imię Nikodem z J 3 także ma podobne znaczenie). Zrównywałoby to te dwie grupy jeżeli chodzi o ich niemoralne praktyki (zob. Jezabel, 2:20).

▣ „**który pouczył Balaka, jak podsunąć synom Izraela sposobność do grzechu**” Balaam zasugerował Balakowi, królowi Moabu, żeby wciągnął synów Izraela w kult płodności Baala (zob. Lb 25:1-3). Pogańskie seksualne praktyki kultowe z I w. n.e. stanowiły ciągłą kulturą pokusę.

TEMAT SPECJALNY: IZRAEL (imię)

- I. Co zaskakujące, znaczenie tego imienia jest niepewne (BDB 975, KB 442).
 - A. *El* trwa
 - B. Niech *El* trwa (IUSSIVUS)
 - C. *El* zachowuje
 - D. Niech *El* stwierdzi
 - E. *El* walczy
 - F. Ten, który walczy z Bogiem (gra słów w Rdz 32:29)
 - G. Niezawodny (IDB, tom 2, s. 765)
 - H. Zwycięski
 - I. Szczęśliwy
- II. Zastosowania w ST

- A. Imię Jakuba (uzurpator, trzymający za pięć, BDB 784, KB 872, zob. Rdz 25:26) zostaje zmienione po zapasach z duchową istotą nad potokiem Jabbok (zob. Rdz 32:23-32; Wj 32:13). Znaczenia imion hebrajskich są często gramami dźwięków, a nie etymologiami (zob. Rdz 32:29). Od tej pory miał na imię Izrael (np. Rdz 35:10).
- B. Imienia tego używano jako kolektywnej nazwy wszystkich jego dwunastu synów (np. Rdz 32:32; 49:16; Wj 1:7; 4:22; 28:11; Pwt 3:18; 10:6).
- C. Później zaczęło oznaczać naród tworzony przez dwanaście pokoleń przed wyjściem z Egiptu (zob. Rdz 47:27; Wj 4:22; 5:2) oraz po nim (zob. Pwt 1:1; 18:6; 33:10).
- D. Po zjednoczonym królowaniu Saula, Dawida i Salomona pokolenia podzieliły się za Roboama (zob. 1 Krl 12).
 1. Podział miał miejsce jeszcze przed formalnym oddzieleniem (np. 2 Sm 3:10; 5:5; 20:1; 24:9; 1 Krl 1:35; 4:20)
 2. Terminem tym określane były pokolenia północne aż do zdobycia Samarii przez Asyrię w 722 r. n.e. (zob. 2 Krl 17).
- E. W kilku miejscach zastosowane do Judy (np. Iz 1; Mi 1:15-16)
- F. Po niewoli babilońskiej i asyryjskiej znowu stało się zbiorowym określeniem wszystkich potomków Jakuba żyjących w Palestynie (np. Iz 17:7.9; Jr 2:4; 50:17.19).
- G. Stosowany do osób świeckich w odróżnieniu od kapłanów (zob. 1 Krn 9:2; Ekd 10:25; Ne 11:3).

▣ **„przez spożycie ofiar składanych bożkom i uprawianie rozpusty”** Te dwa grzechy były częścią pogańskich praktyk kultowych (zob. Lb 25:1-3 i 31:16). Wiązały się one nie tylko z posiłkami składającymi się z pożywienia ofiarowanego bożkom (zob. 1 Kor 8:1-3). Niemoralność seksualna często była normalną i oczekiwaną praktyką kultową na pogańskich zgromadzeniach. Zakładano, że ludzka aktywność seksualna jest środkiem zapewnienia zdrowia i płodności bydła, plonów i społeczeństwa.

2:15 „Tak i ty także masz takich, co się trzymają podobnie nauki nikolaitów” Z powodu podobieństwa nauk Balaama, nikolaitów (zob. 2:6) i Jezabel (zob. 2:20), wszystkie trzy odnoszą się do pogańskich, bałwochwalczych praktyk kultowych. Wierzący nie powinni powracać do pogańskich kultur ani iść z nimi na kompromis.

2:16 „Nawróć się zatem!” Zob. komentarz do 2:5.

▣ **„Jeśli zaś nie - przyjdę do ciebie niebawem i będę z nimi walczył mieczem moich ust”** Jest to TRYB ROZKAZUJĄCY AORYSTU STRONY CZYNNEJ. Apokalipsa kładzie ciągły nacisk na nawrócenie (zob. 2:5.16.22; 3:3.19). Przyjście to mogło odnosić się do doczesnego sądu nad Kościołem lub do drugiego przyjścia Chrystusa w celu odbycia sądu nad światem. Znaczące jest tu to, że z powodu grzechów niektórych do nawrócenia wzywany jest Kościół jako całość (zob. 3:20; 2 Krn 7:14), a jeśli tego nie zrobi, konsekwencją będzie zbiorowe karcenie! Zob. Temat specjalny: Bliski powrót w 1:2.

2:17 „dam manny ukrytej” Manna była nadprzyrodzonym Bożym zaopatrzeniem dla dzieci Izraela w okresie wędrówki przez pustynię (zob. Wj 16:14-15.31; Ps 78:17-33, szczególne w. 24). Powstało kilka teorii dotyczących tego, jak interpretować tę tajemniczą frazę:

1. Mogła odnosić się do wydobycia przez Jeremiasza z ukrycia w górze Nebo Arki Przymierza (zob. 2 *Machabejska* 2:4-8), ponieważ zawierała ona naczynie z manną (zob. Wj 16:32-34; Hbr 9:4).
2. Mogła dotyczyć pożywienia w nowej erze sprawiedliwości (zob. 2 *Barucha* 29:8).

Jej precyzyjne znaczenie pozostaje niepewne, ale w oczywisty sposób było to nawiązanie do nowej ery Ducha zapoczątkowanej przez Chrystusa. Niektórzy twierdzą nawet, że ze względu na J 6:31-35 ukryta manna odnosi się

do samego Chrystusa. Jest to dobry przykład trudności w interpretowaniu konkretnych szczegółów tej księgi, które rozumiał współczesny jej słuchacz, ale od tego czasu ich precyzyjne znaczenie uległo zatarciu.

▣ „i dam mu biały kamyk” Kamień ten, zwany także *tessera*, miał wiele zastosowań na starożytnym Bliskim Wschodzie.

1. mógł być używany jako bilet wstępu na szczególne bankiety
2. mógł być używany przez przysięgłych do głosowania za uniewinnieniem
3. mógł być używany jako symbol zwycięstwa dla sportowca
4. mógł być używany dla pokazania wolności niewolnika

W tym kontekście najlepszą opcją wydaje się #1 w odniesieniu do mesjańskiego bankietu (jest to popularny temat w żydowskiej literaturze apokaliptycznej).

▣ „a na kamyku wypisane imię nowe, którego nikt nie zna oprócz tego, kto [je] otrzymuje” To nowe imię wydaje się być symbolem nowej ery lub tytułem Mesjasza (zob. Iz 56:5; 62:2; 65:15; zob. Temat specjalny: Mesjasz w 1:1). To nowe imię jest często wzmiankowane w Apokalipsie (zob. 3:12; 14:1; 19:12.13.16; 22:4).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 2:18-29

¹⁸Aniołowi Kościoła w Tiatyrzenapisz: To mówi Syn Boży: Ten, który ma oczy jak płomień ognia, a nogi Jego podobne są do drogocennego metalu. ¹⁹Znam twoje czyny, miłość, wiarę, posługę i twoją wytrwałość, i czyny twoje ostatnie liczniejsze od pierwszych, ²⁰ale mam przeciw tobie to, że pozwalasz działać niewieście Jezabel, która nazywa siebie prorokinią, a naucza i zwodzi moje sługi, by uprawiali rozpustę i spożywali ofiary składane bożkom. ²¹Dalem jej czas, by się mogła nawrócić, a ona nie chce się odwrócić od swojej rozpusty. ²²Oto rzucam ją na łożo boleści, a tych, co z nią cudzołożą - w wielkie utrapienie, jeśli od czynów jej się nie odwrócą; ²³i dzieci jej porażę śmiercią. A wszystkie Kościoły poznają, że Ja jestem Ten, co przenika nerki i serca; i dam każdemu z was według waszych czynów. ²⁴Wam zaś, pozostałym w Tiatyrze, mówię, wszystkim, co tej nauki nie mają, tym, co - jak mówią - nie poznali "głębin szatana": nie nakładam na was nowego brzemienia, ²⁵to jednak, co macie, zatrzymajcie, aż przyjdę. ²⁶A zwycięzcy i temu, co czynów mych strzeże do końca, dam władzę nad poganami, ²⁷a różgą żelazną będzie ich pasł: jak naczynie gliniane będą rozbici - ²⁸jak i Ja to wziąłem od mojego Ojca - i dam mu gwiazdę poranną. ²⁹Kto ma uszy, niechaj posłysz, co mówi Duch do Kościołów.

2:18 „Syn Boży” Mówienie o Jezusie jako o „Synu” było bardzo rozpowszechnione. Najczęściej stosowanym tytułem wykorzystującym tę metaforę był „Syn Człowieczy” – tytuł, którym Jezus Sam się określił. Drugim określeniem jest „Syn Boży” – Jezus często nazywany jest tak w pismach Jana (zob. J 1:34.49; 5:25; 9:35; 10:36; 11:4.27; 19:7; 20:31; 1 J 3:8; 4:15; 5:5.10.12.13.20). Trzecie zastosowanie „syna” znaleźć można w Liście do Hebrajczyków (zob. 1:2; 3:6; 5:8; 7:28), gdzie Jezus przeciwstawiany jest słudze (tj. Mojżeszowi i prorokom). Jest On pełnoprawnym członkiem rodziny Ojca.

Nie jest to jedna z opisowych fraz z rozdziału 1. Termin ten, podobnie jak „narodzony z dziewicy”, był rzadko stosowany przez autorów NT – prawdopodobnie z powodu możliwości opaczności jego zrozumienia przez pogańskich słuchaczy, którzy natychmiast odnieśliby je do swoich znaczeń w pogańskich panteonach. Homeryccy bogowie i boginie często uprawiali seks z ludźmi, co skutkowało wyjątkowym potomstwem.

TEMAT SPECJALNY: SYN BOŻY

Jest to jeden z głównych nowotestamentowych tytułów Jezusa. Niewątpliwie wiąże się z boskimi konotacjami. Różne jego formy to „Syn” lub „Mój Syn”. Jezus mówi również o Bogu jako „Ojcu”. W NT określenie to pojawia się ponad 124 razy. Nawet sposób, w jaki Jezus mówił Sam o sobie, „Syn Człowieczy”, ma boskie konotacje z Dn 7:13-14.

W ST określenie „syn” może odnosić się do czterech konkretnych grup:

- A. aniołów (zazwyczaj w LICZBIE MNOGIEJ, zob. Rdz 6:2; Hi 1:6; 2:1)
- B. króla Izraela (zob. 2 Sm 7:14; Ps 2:7; 89:27-28)
- C. narodu izraelskiego jako całości (zob. Wj 4:22-23; Pwt 14:1; Oz 11:1; Mi 2:10)
- D. sędziów izraelskich (zob. Ps 82:6)

Z Jezusem wiąże się drugie zastosowanie tego terminu. W ten sposób zarówno „syn Dawida”, jak i „syn Boży” odnoszą się do 2 Sm 7; Ps 2 i 89. W ST fraza „syn Boży” nigdy nie opisuje konkretnie Mesjasza – chyba że jako eschatologicznego króla, jeden z „namaszczonej urzędów” Izraela. Tytuł ten z mesjańskimi implikacjami jest jednak powszechny w zwojach znad Morza Martwego (zob. szczegółowe odnośniki w *Dictionary of Jesus and the Gospels [Słowniku Jezusa i Ewangelii]*, s. 770). „Syn Boży” jest także tytułem mesjańskim w dwóch międzybiblijnych żydowskich dziełach apokaliptycznych (zob. 2 *Ezdrasza* 7:28; 13:32.37.52; 14:9 oraz 1 *Henocha* 105:2).

Nowotestamentowe tło tego określenia w odniesieniu do Jezusa najlepiej podsumowuje kilka kategorii:

1. Jego preegzystencja (zob. J 1:15-30; 8:56-59; 16:28; 17:5; 2 Kor 8:9; Flp 2:6-7; Kol 1:17; Hbr 1:3; 10:5-8)
2. Jego wyjątkowe narodzenie z dziewicy (zob. Iz 7:14; Mt 1:23; Łk 1:31-35)
3. Jego chrzest (zob. Mt 3:17; Mk 1:11; Łk 3:22; Boży głos z nieba łączy króla z Ps 2 z cierpiącym sługą z Iz 53)
4. Jego kuszenie przez szatana (zob. Mt 4:1-11; Mk 1:12.13; Łk 4:1-13); jest kuszony, aby zwątpić w swoje Synostwo lub przynajmniej zrealizować jego cel w inny sposób niż przez krzyż)
5. Wyznawanie, kim jest, przez nieodpowiednie osoby
 - a. demony (zob. Mk 1:23-25; Łk 4:31-37,41; Mk 3:11-12; 5:7)
 - b. niewierzących (zob. Mt 27:43; Mk 14:61; J 19:7)
6. Wyznawanie Go przez uczniów
 - a. Mt 14:33; 16:16
 - b. J 1:34.49; 6:69; 11:27
7. Jego własne słowa na swój temat
 - a. Mt 11:25-27
 - b. J 10:36
8. Stosowanie przez Niego rodzinnej metafory Boga jako Ojca
 - a. Używanie przez niego określenia *abba* w stosunku do Boga
 - 1) Mk 14:36
 - 2) Rz 8:15
 - 3) Ga 4:6
 - b. Powtarzające się używanie przez Niego słowa Ojciec (*patēr*) dla opisanja Jego relacji z Bogiem

Podsumowując, tytuł „Syn Boży” miał wielkie teologiczne znaczenie dla tych, którzy znali ST i jego obietnice oraz kategorie. Autorzy NT obawiali się jednak używać go pisząc do pogan z powodu ich pogańskiego tła, według którego „bogowie” brali sobie kobiety, które rodziły im „tytanów” lub „olbrzymów”.

▣ **„Ten, który ma oczy jak płomień ognia, a nogi Jego podobne są do drogiego metalu”** Był to kolejny tytuł Jezusa zaczerpnięty z 1:14.15. Jest to nawiązanie do fragmentu Dn 10:6, ukazujące niebiańskie pochodzenie Jezusa. Możliwe, że został on użyty w związku z Tiatyrą, ponieważ miasto to słynęło ze swoich wyrobów z brązu.

2:19 Werset ten jest docenieniem przez Jezusa służby wierzących w Tiatyrze. Byli oni aktywni w dziele Królestwa, a nawet stawali się coraz aktywniejsi. Afirmacja ta jednak nie jest usprawiedliwieniem dla herezji z w. 20.

2:20 „ale mam przeciw tobie to, że pozwalasz działać niewieście Jezabel, która nazywa siebie prorokinią” Jest to nawiązanie do Izebel z 1 Krl 16:31-33; 2 Krl 9:21-22. Kodeks aleksandryjski (MSS A) dodaje „twojej” przed Jezabel, co wskazywało na to, że mogła ona być żoną pastora tego Kościoła lub jego aktywną liderką. Są to jednak spekulacje. Jej nauki (zob. w. 20c) przypominały te głoszone przez balaamitów w w. 14 b i nikolaitów w w. 15.

Jezabel nie została odrzucona dlatego, że była kobietą-prorokinią. Jest wiele biblijnych przykładów pobożnych kobiet-liderek:

1. Miriam, Wj 15:20
2. Debora, Sdz 4:4
3. Chulda, 2 Krl 22:14
4. Anna, Łk 2:36
5. Córki Filipa, Dz 21:9
6. Febe, Rz 16:1

TEMAT SPECJALNY: KOBIETY W BIBLI

I. Stary Testament

A. Kulturowo kobiety uważane były za własność

1. są wymienione na liście rzeczy stanowiących własność (Wj 20:17)
2. traktowanie niewolnic (Wj 21:7-11)
3. zobowiązania kobiet mogły być unieważniane przez społecznie odpowiedzialnego mężczyznę (Lb 30)
4. kobiety jako łupy wojenne (Pwt 20:10-14; 21:10-14)

B. Praktycznie funkcjonowała obopólność

1. mężczyzna i kobieta stworzeni na obraz Boży (Rdz 1:26-27)
2. czcij ojca i matkę (Wj 20:12 [Pwt 5:16])
3. szanuj matkę i ojca (Kpł 19:3; 20:9)
4. nazirejczykami mogli być mężczyźni i kobiety (Lb 6:1-2)
5. córki mają prawo dziedziczenia (Lb 27:1-11)
6. kobiety są częścią ludu przymierza (Pwt 29:10-12)
7. słuchanie nauk ojca i matki (Prz 1:8; 6:20)
8. synowie i córki Hemana (z rodu Lewiego) zajmowali się muzyką w świątyni (1 Krn 25:5-6)
9. synowie i córki będą prorokować w nowej erze (Jl 2:28-29)

C. Kobiety pełniły przywódcze role

1. siostra Mojżesza, Miriam, nazwana jest prorokinią (Wj 15:20-21; zob. też Mi 6:4)
2. kobiety obdarowane przez Boga umiejętnością przedzenia materiałów na przybytek (Wj 35:25-26)
3. zamężna kobieta, Debora, także prorokini (zob. Sdz 4:4), sądziła wszystkie pokolenia (Sdz 4:4-5; 5:7)
4. Chulda była prorokinią, kiedy król Jozjasz wezwał do czytania i objaśniania odnalezioną „księgę Prawa” (2 Krl 22:14; 2 Krn 34:22-27)
5. królowa Estera, pobożna kobieta, uratowała Żydów w Persji

II. Nowy Testament

- A. Kulturowo kobiety – zarówno w judaizmie, jak i świecie grecko-rzymskim – były obywatelami drugiej kategorii, posiadającymi niewiele praw i przywilejów (wyjątkiem była Macedonia).
- B. Kobiety w przywódczych rolach
 1. Elżbieta i Maria, pobożne kobiety otwarte na Boże działanie (Łk 1-2)
 2. Anna, prorokini usługująca w świątyni (Łk 2:36)
 3. Lidia, wierząca prowadząca Kościół domowy (Dz 16:14-40)
 4. Cztery córki Filipa, dziewice-prorokinie (Dzieje 21:8-9)
 5. Febe, diakonisa Kościoła w Kenchrach (Rz 16:1)
 6. Pryska (Priscylla), współpracowniczka Pawła i nauczycielka Apollosa (Dz 18:26; Rz 16:3)
 7. Maria, Tryfena, Tryfoza, Persyda, Julia i siostra Nereusza – kobiety, które były współpracowniczkami Pawła (Rz 16:6-16)
 8. Junia (BW), być może kobieta-apostoł (Rz 16:7)
 9. Ewodia i Syntycha, współpracownice Pawła (Flp 4:2-3)

III. W jaki sposób współczesny wierzący ma równoważyć te różnorodne przykłady z Biblii?

- A. W jaki sposób odróżniać historyczne lub kulturowe prawdy, mające zastosowanie tylko w ich pierwotnym kontekście, od prawd wiecznych, obowiązujących dla wszystkich Kościołów i wierzących we wszystkich wiekach?
 1. Musimy bardzo poważnie traktować zamysł pierwotnego natchnionego autora. Pismo Święte jest Słowem Bożym i jedynym źródłem wiary i praktyki.
 2. Musimy odnieść się do natchnionych tekstów, które są w oczywisty sposób uwarunkowane historycznie.
 - a. kult (rytuały i liturgia) Izraela (zob. Dz 15; Ga 3)
 - b. judaizm I w. n.e.
 - c. w oczywisty sposób uwarunkowane historycznie wypowiedzi Pawła w 1 Kor:
 - (1) system prawny pogańskiego Rzymu (1 Kor 6)
 - (2) pozostawanie niewolnikiem (1 Kor 7:20-24)
 - (3) celibat (1 Kor 7:1-35)
 - (4) dziewice (1 Kor 7:36-38)
 - (5) pokarmy ofiarowane bożkom (1 Kor 8; 10:23-33)
 - (6) niegodne zachowania podczas Wieczery Pańskiej (1 Kor 11)
 3. Bóg w pełni i jasno objawił się konkretnej kulturze konkretnych czasów. Musimy poważnie traktować to objawienie, ale nie każdy aspekt jego historycznego umiejscowienia. Słowo Boże zostało zapisane ludzkimi słowami i skierowane do konkretnej kultury w konkretnym czasie.
- B. Interpretacja Biblii musi poszukiwać zamysłu pierwotnego autora. Co mówił on do siebie współczesnych? Jest to zasadnicza i kluczowa kwestia dla właściwej interpretacji. Następnie jednak musimy zastosować to do własnych czasów. Prawdziwym problemem w interpretacji może być zdefiniowanie danego terminu. Czy poza funkcją pastora były także inne, które postrzegane były jako przywódcze? Czy diakonisy lub prorokinie były uważane za przywódców? Jest dość jasne, że w 1 Kor 14:34-35 i 1 Tm 2:9-15 Paweł stwierdza, że kobiety nie powinny przewodzić na publicznych zebraniach! Jak mam jednak zastosować to dzisiaj? Nie chcę, żeby kultura Pawła ani moja uciszały Boże Słowo i Jego wolę. Być może czasy Pawła były zbyt ograniczające – możliwe też jednak, że to moje czasy są zbyt otwarte. Nie czuję się dobrze mówiąc, że słowa i nauczanie Pawła są warunkowymi, ograniczonymi do I w., lokalnymi prawdami sytuacyjnymi. Kim jestem, żeby mój umysł czy kultura zaprzeczały natchnionemu autorowi?!
Jednakże co mam zrobić, kiedy napotkam na biblijne przykłady kobiet-przywódców (nawet w pismach Pawła, zob. Rz 16)? Dobrym przykładem takiej sytuacji jest omówienie przez Pawła publicznych zebrań

w 1 Kor 11-14. W 1 Kor 11:5 Paweł wydaje się pozwalać na to, aby kobiety prorokowały i modliły się na publicznych zebraniach z nakrytą głową, ale w 14:34-35 żąda, aby zachowały ciszę! W Kościele były diakonisy (zob. Rz 16:1) i prorokinie (zob. Dz 21:9). Właśnie ta różnorodność daje mi swobodę, aby zidentyfikować uwagi Pawła (odnośnie zakazów skierowanych do kobiet) jako ograniczone do Koryntu i Efezu w I w. n.e. W obu tych Kościołach występowały problemy z kobietami korzystającymi ze swojej nowo odnalezionej wolności (zob. Bruce Winter, *After Paul Left Corinth [Kiedy Paweł opuścił Korynt]*), co mogło sprawiać, że Kościół miał problemy ze pozyskiwaniem swojego społeczeństwa dla Chrystusa. Ich wolność musiała zostać ograniczona, aby Ewangelia mogła skuteczniej się rozprzestrzeniać.

Moje czasy są zupełnie inne niż czasy Pawła. W moich czasach Ewangelia może być ograniczana, jeżeli komunikatywnym, wykształconym kobietom nie pozwoli się dzielić Ewangelią i przewodzić! Jaki jest ostateczny cel publicznych nabożeństw? Czyż nie ewangelizacja i czynienie uczniami? Czy Bóg może być uwielbiony i zadowolony z kobiet w roli przywódców? Biblia jako całość wydaje się odpowiadać „tak”!

Chcę podążać za Pawłem; moja teologia jest zasadniczo paulińska. Nie chcę nadmiernie ulegać wpływom współczesnego feminizmu ani poddawać się jego manipulacji. Czuję jednak, że Kościół zbyt opornie reaguje na oczywiste biblijne prawdy, takie jak niewłaściwość niewolnictwa, rasizmu, bigoterii czy seksizmu. Równie długo zajęło mu zajęcie właściwego stanowiska w kwestii przemocy wobec kobiet we współczesnym świecie. Bóg w Chrystusie uwolnił niewolnika i kobietę. Nie powinienem pozwalać, żeby kulturowo uwarunkowany tekst z powrotem ich uwięził.

Jeszcze jedna uwaga: jako interpretator zdaję sobie sprawę z tego, że Kościół w Koryncie był bardzo zaburzony. Ceniono dary duchowe i chwalono się nimi. Być może kobiety także brały w tym udział. Jestem także przekonany, że Efez znajdował się pod wpływem fałszywych nauczycieli, którzy wykorzystywali kobiety jako zastępczych mówców w tamtejszych Kościołach domowych.

C. Sugerowana dalsza lektura:

1. *How to Read the Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię?]*, Gordon Fee i Douglas Stuart (s. 61-77)
2. *Gospel and Spirit: Issues in New Testament Hermeneutics [Ewangelia i Duch: zagadnienia hermeneutyki Nowego Testamentu]*, Gordon Fee
3. *Hard Sayings of the Bible [Trudne stwierdzenia Biblii]*, Walter C. Kaiser, Peter H. Davids, F. F. Bruce i Manfred T. Branch (s. 613-616; 665-667)

2:21 W wersetach 21-23 widoczne jest zarówno Boże miłosierdzie i cierpliwość, jak i Jego sprawiedliwość (zob. Rz 2:5).

2:22 „Oto rzucam ją na łożo boleści” Jest to sarkazm w stosunku do jej cudzołóstwa (nauki o niemoralności).

▣ „wielkie utrapienie” Zob. Temat specjalny: Ucisk w 2:9 oraz Wielki, ostateczny ucisk w 7:14.

▣ „jeśli od czynów jej się nie odwróca” Jest to ZDANIE WARUNKOWE KLASY TRZECIEJ, odnoszące się do potencjalnego działania w przyszłości, ale z elementem warunkowości.

2:23 „i dzieci jej porażę śmiercią” Nie chodzi tu o dosłowne dzieci, tylko o jej naśladowców (zob. 2:22; 2 J 1:1).

▣ „A wszystkie Kościoły poznają” Pokazuje to, że tych siedem listów miało być przeczytanych, a ich prawdy zastosowane we wszystkich Kościołach – wtedy i teraz. Jeżeli chodzi o „Kościół”, patrz Temat specjalny w 1:4.

▣ „**Ja jestem Ten, co przenika nerki i serca**” Biblia stwierdza, że Bóg zna motywacje i myśli wszystkich ludzi (zob. Ps 7:10; 26:2; Ps 139:1; Prz 24:12; Jr 11:20; 17:10; Łk 16:15; Dz 1:24; Hbr 4:12-13; 8:27).

TEMAT SPECJALNY: SERCE

Greckie słowo *kardia* występuje w Septuagincie i NT. Odzwierciedla hebrajski termin *lēb* (BDB 523, KB 513). Używane jest na kilka różnych sposobów (zob. Bauer, Arndt, Gingrich i Danker, *A Greek-English Lexicon [Grecko-angielski leksykon]*, s. 403-404).

1. Ośrodek życia fizycznego, metafora osoby (zob. Dz 14:17; 2 Kor 3:2-3; Jk 5:5)
2. Ośrodek życia duchowego (tj. moralnego)
 - a. Bóg zna serce (zob. Łk 16:15; Rz 8:27; 1 Kor 14:25; 1 Tes 2:4; Ap 2:23)
 - b. W odniesieniu do ludzkiego życia duchowego (zob. Mt 15:18-19; 18:35; Rz 6:17; 1 Tm 1:5; 2 Tm 2:22; 1 P 1:22)
3. Ośrodek życia umysłowego (tj. intelekt, zob. Mt 13:15; 24:48 [BW]; Dz 7:23 [BW]; 16:14; 28:27; Rz 1:21; Rz 10:6; Rz 16:18; 2 Kor 4:6; Ef 1:18; 4:18; Jk 1:26; 2 P 1:19; Ap 18:7; serce jest synonimem umysłu w 2 Kor 3:14-15 i Flp 4:7)
4. Ośrodek woli (zob. Dz 5:4 [BW]; 11:23; 1 Kor 4:5; 7:37; 2 Kor 9:7)
5. Ośrodek emocji (zob. Mt 5:28; Dz 2:26.37; 7:54; 21:13; Rz 1:24; 2 Kor 2:4; 7:3; Ef 6:22; Flp 1:7)
6. Szczególne miejsce działania Ducha (zob. Rz 5:5; 2 Kor 1:22; Ga 4:6 [tj. Chrystus w naszych sercach, Ef 3:17])
7. Serce to metaforyczne określenie całej osoby (zob. Mt 22:37, gdzie cytowana jest Pwt 6:5). Myśli, motywacje i działania serca w pełni ujawniają, jaki ktoś jest. ST zawiera kilka zaskakujących wystąpień tego terminu:
 - a. Rdz 6:6; 8:21, „Pan (...) bolał w sercu swoim” (BW), zob. też Oz 11:8-9
 - b. Pwt 4:29; 6:5, „z całego serca i z całej duszy”
 - c. Pwt 10:16, „nieobrzezane serce” – a także Rz 2:29
 - d. Ez 18:31-32 „nowe serce”
 - e. Ez 36:26 „serce nowe” vs. „serce kamienne” (zob. Ez 11:19; Za 7:12)

▣ „**i dam każdemu z was według waszych czynów**” Ta duchowa prawda została bardzo jasno przedstawiona w Ga 6:7. Zbieramy to, co zasialiśmy. Zasada ta nie wskazuje na zbawienie wskutek ludzkich wysiłków (zob. Ef 2:8-9), tylko na to, że ci, którzy spotkali Boga w Chrystusie będą żyli pobożnie, kochając innych i służąc im (zob. 3:12; Mt 25:1-46; Ef 2:10).

Jest to duchowa zasada. Bóg jest etyczno-moralny i Jego stworzenie także. Ludzie nie spełniają Bożych wymagań. Zbieramy to, co zasialiśmy. Dotyczy to wierzących (ale nie wpływa na ich zbawienie) i niewierzących (zob. Hi 34:11; Ps 28:4; 62:13; Prz 24:12; Koh 12:14; Jr 17:10; 32:19; Mt 16:27; 25:31-46; Rz 2:6; 14:12; 1 Kor 3:8; 2 Kor 5:10; Ga 6:7-10; 1 Tm 4:14; 1 P 1:17; Ap 2:23; 20:12; 22:12).

2:24 „głębini szatana” Istnieje kilka teorii związanych z tą frazą. Mogła ona odnosić się do:

1. hasła Jezabel i jej naśladowców
2. nacisku gnostyckich fałszywych nauczycieli na wiedzę
3. rytuałów inicjacyjnych misteryjnych religii Imperium Rzymskiego
4. w przeciwstawnym sposób do „głębokości Boga” (zob. Rz 11:33; 1 Kor 2:10; Ef 3:18)

▣ „**nie nakładam na was nowego brzemienia**” Jest to afirmacja prawdziwych wierzących w Tiatyrze. Ich wiara była aktywna i dynamiczna (zob. w. 19).

2:25 „to jednak, co macie, zatrzymajcie, aż przyjdę” Naśladowcy Chrystusa muszą wytrwać (zob. w. 20) wśród prześladowań, herezji i apatii. Jest to nakaz (TRYB ROZKAZUJĄCY AORYSTU STRONY CZYNNEJ). Jezus nadchodzi; Jego przyście jest bliskie (zob. 2:16; 22:7.20). Jest to nadzieją i zachętą dla każdego pokolenia chrześcijan.

2:26-27 Jest to nawiązanie do Ps 2:8-9, a być może także Iz 30:14 i Jr 19:11. Jezus jest mesjańskim królem. Jego Królestwo nadchodzi w obejmującej cały świat mocy i wypełnieniu. Kiedy Jego naśladowcy Go zobaczą, będą wiedzieli, że było warto.

2:26 „poganami” Użycie tego starotestamentowego terminu wskazuje na to, że odnosi się on tu do ludzi pozostających poza przymierzem JHWH (wyjątkiem jest 7:9). Jest to sposób opisywania bezbożnych, niegodziwych ludów (zob. 2:26; 5:9; 10:11; 11:2.9.18; 12:5; 13:7; 14:6.8; 16:19; 17:15; 18:3.23; 19:15; 20:8).

2:27 „jak i Ja to wzięłem od mojego Ojca” Jezusowi została już przekazana wszelka władza (zob. Ps 2; Mt 28:18; Flp 2: 9-11). Królestwo Jezusa było obecne, ale nie wypełnione.

Cytat w w. 27 pochodzi z Ps 2:8, który początkowo odnosił się do Mesjasza (zob. 12:5; 19:15), tutaj jednak zastosowany jest do wierzących, którzy pokładają ufność w Jezusie Chrystusie. Panują oni razem z Nim. Zob. Temat specjalny w 5:10.

2:28 „i dam mu gwiazdę poranną” Istnieje kilka możliwych interpretacji tej frazy. Mogła odnosić się do:

1. metafory Chrystusa (zob. Ap 22:16)
2. bliskiej znajomości i wspólnoty z Chrystusem (zob. 2 P 1:19)
3. zmartwychwstania (zob. Dn 12:3)
4. militarne Mesjasza wzmiankowanego w Lb 24:17
5. radości Bożego ludu (zob. Hi 38:7)
6. frazy zastosowanej do szatana w Iz 14:12, tutaj jednak – do Chrystusa

2:29 Zob. komentarz do 2:7.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 3:1-6

¹Aniołowi Kościoła w Sardes napisz: **To mówi Ten, co ma Siedem Duchów Boga i siedem gwiazd: Znam twoje czyny: masz imię, [które mówię], że żyjesz, a jesteś umarły.** ²Stań się czujnym i umocnij resztę, która miała umrzeć, bo nie znalazłem twych czynów doskonałymi wobec mego Boga. ³Pamiętaj więc, jak wzięłeś i usłyszałeś, strzeż tego i nawróć się! Jeśli więc czuwać nie będziesz, przyjdę jak złodziej, i nie poznasz, o której godzinie przyjdę do ciebie. ⁴Lecz w Sardes masz kilka osób, co swoich szat nie splamiły; będą chodzić ze Mną w bieli, bo są godni. ⁵Tak szaty białe przywdzieje zwycięzca, i z księgi życia imienia jego nie wymażę. I wyznam imię jego przed moim Ojcem i Jego aniołami. ⁶Kto ma uszy, niechaj posłyszy, co mówi Duch do Kościołów.

3:1 „Kościoła” Zob. Temat specjalny w 1:4.

▣ **„Ten, co ma Siedem Duchów Boga i siedem gwiazd”** Fraza ta jest kolejnym nawiązaniem do uwielbionego Chrystusa (zob. 1:4.16.20). Siedem gwiazd odnosi się do Kościołów i ich przywódców w 1:20; siedem Duchów może być pokrewną metaforą, ponieważ w 4:5 są one związane z siedmioma świecznikami, które w 1:20 także wymienione są jako odnoszące się do Kościołów. Tych siedem Duchów Boga wymienionych jest także w 5:6 w ramach opisu Baranka. Zob. Temat specjalny: Siedem Duchów w 1:4.

▣ **„Znam twoje czyny”** Jezus był świadom atutów i ograniczeń Swoich Kościołów (zob. 2:2.19; 3:1.8.15).

GPNT	„imię masz, że żyjesz”
BP	„masz imię [które mówię], że żyjesz”
BW	„Masz imię, że żyjesz”
BWP	„Co prawda mówi się o tobie, że żyjesz”
PL	„Nosisz imię głoszące, że żyjesz”

Było to druzgocące objawienie. Myśleli, że są w porządku wobec Boga, że duchowo Mu się podobają (zob. Iz 29:13; Rz 2:19-20; Kol 2:16-23; 2 Tm 3:5), ale tak nie było!

3:2

GPNT	„Stawaj się czuwającym”
BP	„Stań się czujny”
BW	„Bądź czujny”
BWP	„Ocknij się”
PL	„Obudź się!”

Jest to TRYB ROZKAZUJĄCY CZASU TERAŹNIEJSZEGO STRONY MEDIALNEJ (deponens) (z IMIESŁOWEM STRONY CZYNNIEJ CZASU TERAŹNIEJSZEGO), dosłownie: „nieustannie czuwaj”. Jest to pierwszy z pięciu TRYBÓW ROZKAZUJĄCYCH CZASU TERAŹNIEJSZEGO w wersetach 2 i 3. Jezus nakazuje Swojemu Kościołowi nieustanną czujność!

GPNT	„utwierdź (resztę)*, którzy mają umrzeć” *Dosłownie: „pozostałe, które”, rodzaj nijaki.
BP	„umocnij resztę, która miała umrzeć”
BW	„utwierdź, co jeszcze pozostało”
BWP	„umacniaj tych nielicznych, którzy jeszcze przetrwali”
PL	„Wzmocnij to, co jeszcze pozostało”

Jest to TRYB ROZKAZUJĄCY AORYSTU STRONY CZYNNIEJ. Mieli już zacząć działać i kontynuować to działanie, aby zachować to, co zostało z ich umierającej wiary.

▣ „**bo nie znalazłem twych czynów doskonałymi wobec mego Boga**” Pierwszy CZASOWNIK występuje tu w TRYBIE ORZEKAJĄCYM CZASU DOKONANEGO STRONY CZYNNIEJ. Mogli oni wyglądać na duchowych (zob. Iz 29:13), ale byli bardzo podobni do religijnych ludzi wspomnianych w Mt 7:21-23 i Kol 2:16-23.

Termin „doskonałymi” występuje tu w formie IMIESŁOWU CZASU DOKONANEGO STRONY BIERNEJ w znaczeniu „dojrzały, doskonały, wyposażony do wyznaczonego zadania”. Nie pozwolili oni Bogu dopełnić tego, co zaczęła wiara (zob. Flp 1:6).

3:3 „Pamiętaj więc, jak wzięłeś i usłyszałeś” Jest to TRYB ROZKAZUJĄCY CZASU TERAŹNIEJSZEGO STRONY CZYNNIEJ, po której następuje TRYB ORZEKAJĄCY CZASU DOKONANEGO STRONY CZYNNIEJ i TRYB ORZEKAJĄCY AORYSTU STRONY CZYNNIEJ. Słowa te dotyczą Ewangelii, którą usłyszeli i przyjęli. Chrześcijaństwo to nie tylko decyzja, ale także więź i styl życia. Obejmuje uwierzenie w przesłanie i przyjęcie osoby. Skutkuje zmienionym i zmieniającym się życiem charakteryzującym się nawróceniem (TRYB ROZKAZUJĄCY AORYSTU STRONY CZYNNIEJ, w. 3b) i posłuszeństwem (TRYB ROZKAZUJĄCY CZASU TERAŹNIEJSZEGO STRONY CZYNNIEJ).

▣ „**strzeż tego**” Jest to TRYB ROZKAZUJĄCY CZASU TERAŹNIEJSZEGO STRONY CZYNNIEJ, oznaczający stały nakaz.

▣ „**nawróć się**” Jest to TRYB ROZKAZUJĄCY AORYSTU STRONY CZYNNEJ, wskazujący na zupełne nawrócenie. Zob. komentarz do 2:5.

▣ „**Jeśli więc czuwać nie będziesz**” Jest to ZDANIE WARUNKOWE KLASY TRZECIEJ, jak w 2:22. Działanie jest w nim potencjalne, zależne od ich reakcji na polecenia Jezusa, ale nie pewne.

▣ „**przyjdę jak złodziej**” Często stosowane jest to do drugiego przyjścia Chrystusa (zob. Mt 24:43-44; Łk 12:39-40; 1 Tes 5:2,4; 2 P 3:10; Ap 16:15). W tym kontekście jednak wydaje się odnosić do doczesnego sądu nad tym Kościołem.

3:4 „w Sardes masz kilka osób, co swoich szat nie splamiły” Wkładanie i zdejmowanie ubrań stosowane było jako metafora życia chrześcijańskiego (zob. Ef 4:22.24.25.31; Kol 3:8.10.12.14; Hbr 12:1; Jk 1:21; 1 P 2:1). Niektórzy wierzący nie poszli na kompromis z pogańską kulturą.

▣ „**będą chodzić ze Mną w bieli**” Biały ubiór stosowany jest jako symbol czystości lub zwycięstwa w w. 4.5.18; 6:11; 7:9.13-14;19:14. Terminu „chodzić” często używa się jako metafory życia chrześcijańskiego (zob. 3:5; 21:24; 1 J 1:6,7; 2:6,11; 3 J 1:3-4).

3:5 „zwycięzca” Zwycięzca otrzyma cztery rzeczy:

1. będzie chodzić z Mesjaszem, w. 4
2. zostanie ubrany w białe szaty
3. jego imię nie zostanie nigdy wymazane z księgi życia
4. Mesjasz uzna go za Swojego w obecności Ojca i Jego aniołów

Zob. Temat specjalny: Wytrwałość w 2:2.

▣ „**z księgi życia imienia jego nie wymażę**” Jest to silne PODWÓJNE PRZECZENIE. Kiedy obywatele umierali, ich imiona były wymazywane ze zwojów ich miasta, ale Bóg nigdy nie wymaze wierzących ze swoich zwojów.

Metaforyczna fraza „księga życia” występuje także w Ap 20:12-15, gdzie wymienione są dwie księgi:

1. księga życia zawierająca imiona członków Bożego ludu (zob. Wj 32:32-33; Ps 69:29; Iz 4:3; Dn 12:1; Łk 10:20; Flp 4:3; Hbr 12:23; Ap 13:8; 17:8; 20:12.15; 21:27)
2. księga czynów lub wspomnień, będąca zapisem uczynków zarówno niegodziwych, jak i sprawiedliwych (zob. Ps 56:9, 139:16; Iz 65:6; Ml 3:16)

Jeśli chodzi o „księgę” ,zob. komentarz do 5:1.

▣ „**I wyznam imię jego przed moim Ojcem i Jego aniołami**” Tak, jak wierzący wyznają Chrystusa („wzywają Jego imienia”, Rz 10:9-13), On także wyznaje ich przed Ojcem (zob. Mt 10:32; Łk 12:8).

„Wyznawać” to grecki termin *exomologeō*. Stosowany był on w trzech znaczeniach:

1. publicznego wyznawania grzechów Bogu i obecnym osobom (zob. Mt 3:6; Mk 1:5; Dz 19:18; Jk 5:16)
2. publicznego wyznawania wiary w Chrystusa (zob. Flp 2:1; być może także Rz 14:11)
3. publicznego wielbienia Boga (zob. Mt 11:25; Łk 10:21; Rz 14:11 [Iz 45:23]; 15:9 [Ps 18:50])

Pokrewnego greckiego słowa *homologeō* używano w podobny sposób:

1. przyznawać się do grzechu (zob. 1 J 1:9)
2. przyznawać się do wiary w Chrystusa (zob. Mt 10:32; Łk 10:32; J 9:22 [negatywnie: J 1:20; 12:42])
3. wyznawać wiarę w coś (zob. Dz 23:8; 24:14; Hbr 11:13)

TEMAT SPECJALNY: WYZNANIE

1. Istnieją dwie formy tego samego greckiego rdzenia na określenie wyznawania: *homologeō* i *eksomologō*. Czasownik złożony to *homo* – ten sam, *legō* – mówić oraz *eks* – z. Podstawowe znaczenie tego słowa to mówić to samo, zgadzać się z czymś. Dodany PRZYIMEK *eks* zawierał w sobie ideę publicznej deklaracji.
2. Polskie tłumaczenia tej grupy wyrażen to:
 1. chwalić
 2. zgadzać się
 3. oświadczać (zob. Mt 7:23)
 4. wyznawać (zob. Hbr 4:14; 10:23)
3. Ta grupa wyrażen ma dwa pozornie sprzeczne znaczenia:
 1. chwalić (Boga)
 2. przyznawać się do grzechu
Mogły one ukształtować się pod wpływem ludzkiej świadomości Bożej świętości i własnej grzeszności. Przyznanie jednego oznacza zarazem potwierdzenie drugiego.
4. Znaczenia tej grupy wyrażen w NT są następujące:
 1. obiecywać (zob. Mt 14:7; Dz 7:17)
 2. zgadzać się z czymś, uznawać coś, potwierdzać (zob. Łk 22:6; J 1:20; Dz 24:14; Hbr 11:13)
 3. chwalić (zob. Mt 11:25; Łk 10:21; Rz 14:11; 15:9)
 4. przyznać się do, uznać:
 - a. osobę (zob. Mt 10:32; Łk 12:8; J 9:22; 12:42; Rz 10:9; Flp 2:11; 1 J 2:23; Ap 3:5)
 - b. prawdę (zob. Dz 23:8; 1 J 4:2)
 5. złożyć publiczną deklarację (znaczenie prawne, które przerodziło się w religijną afirmację, zob. Dz 24:14; 1 Tm 6:13)
 - a. bez przyznania się do winy (zob. 1 Tm 6:12; Hbr 10:23)
 - b. z przyznaniem się do winy (zob. Mt 3:6; Dz 19:18; Hbr 4:14; Jak 5:16; 1 J 1:9)

3:6 Zob. komentarz do 2:7

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 3:7-13

⁷Aniołowi Kościoła w Filadelfii napisz: To mówi Święty, Prawdomówny, Ten, co ma klucz Dawida, Ten, co otwiera, a nikt nie zamknie, i Ten, co zamyka, a nikt nie otwiera. ⁸Znam twoje czyny. Oto postawiłem jako dar przed tobą drzwi otwarte, których nikt nie może zamknąć, bo ty chociaż moc masz znikomą, zachowałeś moje słowo i nie zaparłeś się mego imienia. ⁹Oto Ja ci daję [ludzi] z synagogi szatana, spośród tych, którzy mówią o sobie, że są Żydami - a nie są nimi, lecz kłamią. Oto sprawię, iż przyjdą i padną na twarz przed twymi stopami, a poznają, że Ja cię umiłowalem. ¹⁰Skoro zachowałeś nakaz mojej wytrwałości i Ja cię zachowam od próby, która ma nadejść na cały obszar zamieszkały, by wypróbować mieszkańców ziemi. ¹¹Przyjdę niebawem: Trzymaj, co masz, by nikt twego wieńca nie zabrał! ¹²Zwycięzcę uczynię filarem w świątyni Boga mojego i już nie wyjdzie na zewnątrz. I na nim imię Boga mojego napiszę i imię miasta Boga mojego, Nowego Jeruzalem, co z nieba zstępuje od mego Boga, i moje nowe imię. ¹³Kto ma uszy, niechaj posłysz, co mówi Duch do Kościołów.

3:7 „Święty, Prawdomówny” Werset 7 zawiera serię czterech opisowych zdań określających Jezusa tytułami JHWH. U Izajasza słowo „Święty” zostało użyte w odniesieniu do JHWH 30 razy. Jan zazwyczaj posługiwał się terminem „sprawiedliwy” (zob. 15:3; 16:7; 19:2). Określenie „Prawdomówny” (tłumaczone także jako

„prawdziwy i „wierny”) często stosowane było do opisu JHWH (zob. Iz 65:16; Jr 10:10; 1 J 5:20; Ap 15:3; 16:7; 19:2). Pierwsze dwa określenia, „Święty” i „Prawdomówny” pojawiają się ponownie w odniesieniu do Boga w Ap 6:10. W języku greckim termin „Prawdomówny” oznaczał „prawdziwy w przeciwieństwie do fałszywego”, ale w hebrajskim miał on znaczenie „wierny lub godny zaufania”. Jezus jest z pewnością i taki, i taki (zob. 3:14; 19:11; 21:5; 22:6).

▣ **„Ten, co ma klucz Dawida”** Jest to nawiązanie do wywodzącego się z królewskiego rodu Dawida Mesjasza z 2 Sm 7, a w szczególności do Iz 22:22, skąd zaczerpnięty jest ten właśnie obraz.

▣ **„Ten, co zamyka, a nikt nie otwiera”** Odnosi się to do głoszenia Ewangelii (zob. komentarz do w. 8).

TEMAT SPECJALNY: STOSOWANIE SŁOWA „DRZWI” W NT

W NT słowo „drzwi” stosowane jest w kilku znaczeniach.

1. Dosłowne
 - a. domów, Mt 6:6; Mk 1:33; 2:2; 11:7, wiecznika, J 20:19.26
 - b. świątyni, Dz 3:2; 21:30
 - c. więzienia, Dz 5:19,23; 12:6; 16:26-27
 - d. grobu, Mt 27:60; 28:2; Mk 15:46; 16:3
 - e. owczarni, J 10:1.2
 - f. dziedzina, J 18:16; Dz 12:13
2. Metaforyczne
 - a. bliskość czasowa, Mt 24:33; Mk 13:29; Dz 5:9; Jk 5:9
 - b. ograniczenie dostępu do prawdziwej wiary, Mt 7:13-14; Łk 13:24; Ap 3:20
 - c. utracona możliwość zbawczej wiary, Mt 25:10; Łk 13:25; Ap 3:7
 - d. możliwość zbawczej wiary, Dz 14:27; Ap 3:7
 - e. możliwość służby, 1 Kor 16:9; 2 Kor 2:12; Kol 4:3; Ap 3:8
 - f. objawienie, Ap 4:1; 19:11
3. Tytuł Jezusa, J 10:7.9

3:8 „Oto postawiłem jako dar przed tobą drzwi otwarte, których nikt nie może zamknąć” Jest to TRYB ORZEKAJĄCY CZASU DOKONANEGO STRONY CZYNNEJ oraz IMIESŁÓW CZASU DOKONANEGO STRONY BIERNEJ. Może się to odnosić do:

1. możliwości głoszenia Ewangelii (klucze, zob. Mt 16:19)
2. wejścia na mesjański bankiet (białe szaty, zob. w. 4)
3. darowanej przez Boga możliwości służby (zob. Dz 14:27; 1 Kor 16:9; 2 Kor 2:12; Kol 4:3)

▣ **„bo ty chociaż moc masz znikomą”** Jest to pierwszy z trzech powodów, dla których Jezus otworzył tak cudowne drzwi możliwości. Jest to jedyny z siedmiu Kościołów, na temat których Jezus nie ma nic negatywnego do powiedzenia.

▣ **„zachowaleś moje słowo”** CZAS, w którym występuje tu CZASOWNIK (AORYST STRONY CZYNNEJ TRYBU ORZEKAJĄCEGO) zakłada konkretny czas ucisku lub decydujący akt posłuszeństwa. Mieli oni „małą wiarę”, ale dobrze jej używali!

▣ „i nie zaparłeś się mego imienia” Może to być odniesienie do prześladowań spowodowanych wymaganiami Concilia – lokalnych zwolenników kultu cesarzy (zob. 2:13).

3:9 „Oto Ja ci дам [ludzi] z synagogi szatana” Może odnosić się to do żydowskiego sprzeciwu wobec Ewangelii. To Kościół, a nie niewierzący Żydzi, jest prawdziwym ludem Bożym.

▣ „Oto sprawię, iż przyjdą i padną na twarz przed twymi stopami” Jest to nawiązanie do Iz 45:14; 49:23; 60:14, gdzie pierwotnie była mowa o poganach przychodzących do narodu żydowskiego, ale ponieważ tak zwani Żydzi odrzucili Mesjasza, to oni przyjdą i pokłonią się tym wierzącym poganom, aby pokazać Bożą miłość do nich (zob. Iz 43:4.9). Jest to dobry przykład tego, jak NT w ogóle, a szczególnie Jan, modyfikuje starotestamentowe proroctwa dotyczące Izraela. Jan posługuje się tekstem, w którym pierwotnie poganie przychodzą do przywróconej Jerozolimy, aby czcić JHWH, ale w nowej erze sprawiedliwości ten geopolityczny obraz jest rozszerzony na cały wierzący świat (żydowski i pogański), do którego przychodzą i któremu kłaniają się niewierzący Żydzi. Ta uniwersalizacja Izraela i Jerozolimy pokazuje, że Apokalipsa zamiast potwierdzać dosłowne wypełnienie starotestamentowych proroctw skierowanych do narodu żydowskiego, przemienia je (zob. Ef 2:11-3:13). Na tym polega „tajemnica Ewangelii ukryta od wieków i pokoleń”.

3:10

GPNT

„Bo ustrzegłeś słowo wytrwałości mej”

BP

„Skoro bowiem zachowałeś nakaz mojej wytrwałości”

BW

„Ponieważ zachowałeś nakaz mój, by przy mnie wytrwać”

BWP

„Ponieważ usłuchałeś Mnie i wytrwałeś wiernie przy Moich przykazaniach”

PL

„A ponieważ zachowałeś moje słowa o wytrwałości”

Może to być odniesienie do J 8:51 lub 17:6. Jezus nie obiecuje zachować swojego Kościoła od prześladowań, ponieważ w listach do siedmiu Kościołów widoczny jest ucisk, a nawet śmierć.

Werset 10 dotyczy obejmującego cały świat sądu Bożego nad niewierzącymi. Kluczowym jest, aby odróżnić od siebie „prześladowania”, które wierzący znoszą w wierze, oraz Boży gniew, który spada na niewierzący świat.

Interpretatorzy nie zgadzają się co do tego, w jaki sposób Kościół zostanie oszczędzony wśród sądu eschatologicznego:

1. Niektórzy uważają, że Kościół przejdzie przez ten sąd z Bożą ochroną (zob. J 17:15)
2. Inni sądzą, że wskazuje to na tajemnicze pochwylenie wierzących przed tym okresem

Ja wolę opcję #1. Bożym ludziom nie oszczędzono prześladowań i śmierci w ciągu pierwszych kilku wieków w kulturze grecko-rzymskiej. Byli nadal uciskani i zabijani wraz z rozprzestrzenianiem się Ewangelii i nie ominą ich ostateczne bóle porodowe nowej ery. Prześladowania zawsze oczyszczały i wzmacniały Kościół.

Po jednostce literackiej, na którą składają się rozdziały 2-3, w których Kościół doświadcza prześladowań, następuje jednostka literacka dotycząca nieba, gdzie męczennicy Kościoła modlą się o pomstę. Ten Boży gniew ukazywany jest stopniowo jeżeli chodzi o jego surowość (pieczęcie – 1/4, trąby – 1/3, czasze – zupełne zniszczenie). Każdy z tych etapów ma na celu wzywaniem zgubionych ludzi do zbawienia. Boży ostateczny gniew, druga śmierć, jezioro ognia (zob. Ap 20) nie służy już odkupieniu – jest wyłącznie karzący.

Prześladowany Kościół staje się zwycięskim Kościołem, a prześladowający niewierzący doświadczają prześladowań. Bóg ma wszystko pod kontrolą. Zob. Temat specjalny: Wytrwałość w 2:2.

▣ „by wypróbować mieszkańców ziemi” Fraza ta przewija się przez całą księgę. Odnosi się do utrwalonego stanu buntu niewierzących (zob. Ap 6:10; 18:13; 1:10; 12:12; 13:8.12.14; 17:8). Bóg chce, żeby się nawrócili i uwierzyli (zob. 1 Tm 2:4; 2 P 3:9), ale oni nie czynią tego nawet pośród wzmagającego się sądu pieczęci, trąb i czasz. Zob. Temat specjalny: Greckie określenia na badanie w 2:2.

3:11 „Przyjdę niebawem” Obserwujemy tu nieustanny nacisk na bezpośredniość przyjścia Pana (zob. 1:1, 3; 2:16; 22:7.12.20). Wczesny Kościół oczekiwał rychłego powrotu Jezusa. Jest to nadzieją każdego pokolenia chrześcijan. Zob. Temat specjalny: Bliski powrót w 1:3.

▣ **„Trzymaj, co masz”** Jest to TRYB ROZKAZUJĄCY CZASU TERAŹNIEJSZEGO STRONY CZYNNEJ, oznaczający „trzymaj nadal”, podobnie jak TRYB ROZKAZUJĄCY AORYSTU STRONY CZYNNEJ w 2:25 skupiał się na decydującym akcie trzymania (zob. Temat specjalny w 2:2). Kiedy wierzący trzymają się Boga, On trzyma się ich (zob. Ga 6:9). Na tym polega relacja przymierza między Bożą suwerennością a wymaganą reakcją ludzkości.

Zbawienie jest początkową decyzją nawrócenia i wiary (zob. Mk 1:15; Dz 3:16.19; 20:21), po której następuje nawrócenie w stylu życia oraz wiara, posłuszeństwo, służba i wytrwałość. Wszystko to jest nieodzowne dla dojrzałego chrześcijaństwa.

▣ **„wieńca”** Jest to kolejne odniesienie do wieńca (*stefanos*) opisanego w 2:10. Był on nagrodą za wierność.

3:12 „Zwycięzcę” Zob. komentarz do 2:2.

▣ **„uczynię filarem w świątyni Boga mego”** Filadelfia leżała w strefie trzęsień ziemi; metafora filaru zawiera w sobie koncepcję stabilności. Na kolumnach filadelfijskich świątyń wyrte były imiona wybitnych obywateli. Użyty tu termin „świątynia” to określenie (*naos*) pochodzące od CZASOWNIKA „zamieszkiwać”, stosowane w odniesieniu do miejsca, w którym przebywała obecność bóstwa. Zwycięscy wierzący nigdy nie będą musieli opuszczać Bożej obecności (zob. Ps 23:6; Ps 27:4-6).

Może to być metafora, ponieważ wszystko wskazuje na to, że w nowej erze nie będzie świątyni (zob. 21:22).

▣ **„I na nim imię Boga mego napiszę”** Zauważmy pięciokrotne powtórzenie różnych form zaimka „mój” w w. 12. Jest to cudowne potwierdzenie bliskości z Bogiem. Imię symbolizowało posiadanie (zob. 7:3; 14:1; 22:4).

▣ **„Nowego Jeruzalem (...) nowe imię”** Apokalipsa podejmuje proroctwa Izajasza.

1. nowe wypadki/rzeczy, Iz 42:9; 43:19; 48:6 (Ap 21:5)
2. nowa pieśń, Iz 42:10 (Ap 5:9; 14:3)
3. nowe imię, Iz 62:2; 65:15 (Ap 2:17)
4. nowe niebiosa i nowa ziemia, Iz 65:17; 66:22 (Ap 3:12; 21:1)

Nowe, niebiańskie miasto, Jeruzalem, także przepowiedziane jest u Izajasza: 40:2.9; 41:27; 44:20.28; 52:1.2.9; 62:1.6.7; 65:18.19; 66:10.13.20 (Ap 21:2.10). Jest ono metaforą obecności Boga wśród Jego ludu. Starotestamentowe proroctwa zostały uniwersalizowane. Nowe Jeruzalem nie jest miastem w Palestynie, tylko obietnicą nowej ery sprawiedliwości.

3:13 Zob. komentarz do 2:6.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 3:14-22

¹⁴Aniowski Kościoła w Laodycei napisz: To mówi Amen, Świadek wierny i prawdomówny, Początek stworzenia Bożego: ¹⁵Znam twoje czyny, że ani zimny, ani gorący nie jesteś. Obyś był zimny albo gorący! ¹⁶A tak, skoro jesteś letni i ani gorący, ani zimny, chcę cię wyrzucić z mych ust. ¹⁷Ty bowiem mówisz: "Jestem bogaty", i "wzbogaciłem się", i "niczego mi nie potrzeba", a nie wiesz, że to ty jesteś nieszczęsny i godzien litości, i biedny i ślepy, i nagi. ¹⁸Radzę ci kupić u mnie złota w ogniu oczyszczonego, abyś się wzbogacił, i białe szaty, abyś się oblókł, a nie ujawniła się haniebna twa nagość, i balsamu do namaszczenia twych oczu, byś widział. ¹⁹Ja wszystkich, których kocham, karzę i ćwiczę. Bądź więc gorliwy i nawróć się! ²⁰Oto stoję u drzwi i kołaczę: jeśli kto posłyszysz mój głos i drzwi otworzy, wejdę do niego i będę z nim wieczerał, a on ze Mną. ²¹Zwycięzcy dam zasiąść ze Mną na moim tronie, jak i Ja zwyciężyłem i zasiadłem z mym Ojcem na Jego tronie. ²²Kto ma uszy, niechaj posłyszysz, co mówi Duch do Kościołów».

3:14 „Amen” Jest to nawiązanie do tytułu JHWH „Bóg wierny” z Iz 65:16. Termin „Amen” jest formą starotestamentowego słowa oznaczającego „wierzyć” lub „wiara” (zob. Rdz 15:16; Ha 2:4). Zazwyczaj był on stosowany dla podkreślenia wierności lub wiarygodności (zob. 1:6; 2 Kor 1:20). Zob. Temat specjalny w 1:6.

▣ **„Świadek wierny i prawdomówny”** Może to być kolejna fraza z rozdziału 1 (zob. 1:5). W Septuagincie oba te PRZYMIOTNIKI stosowane są w odniesieniu do JHWH. Możliwe, że słowo *emeth*, czyli hebrajskie określenie „wiary”, „wierzenia” lub „zaufania”, tłumaczone było jako *pistos* (wierny) i *alētheia* (prawda). Te dwa greckie terminy są w Apokalipsie często stosowane do Jezusa (zob. 3:14; 19:11; 21:5; 22:6).

▣

GPNT	„początek stworzenia Boga”
BP	„Początek stworzenia Bożego”
BW	„początek stworzenia Bożego”
BWP	„Ten, który jest Początkiem stworzenia Bożego”
PL	„Początek Bożego stworzenia”

Jest to nawiązanie zarówno do Rdz 1:1, jak i J 1:1. Terminy „początek” (hebrajskie *bereszith*) i „pochodzenie” (greckie *archē*) mają dwie konotacje: (1) start i (2) źródło.

Fraza ta występowała w sporze arian z Atanazym (trynitarzami) w IV w. n.e. Jest ona nawiązaniem do Prz 8:22-31. Mądrość była pierwszym stworzeniem JHWH i przez nią stworzone zostało wszystko inne. Takie było prawdopodobnie pochodzenie stosowania przez Jana terminu „*logos*” w jego Ewangelii (zob. J 1:1). Jest to jeden z fragmentów najsilniej przemawiających za preegzystencją Chrystusa (zob. J 1:1; 8:57-58; 2 Kor 8:4; Flp 2:6-7; Kol 1:17), a także mówiących o tym, że Bóg dokonał dzieła stworzenia przez Niego (zob. J 1:3; 1 Kor 8:16; Kol 1:15,18; Hbr 1:2).

TEMAT SPECJALNY: *ARCHĒ*

Grecki termin *archē* oznacza „początek” lub „źródło”:

1. Początek stworzonego porządku (zob. J 1:1; Hbr 1:10)
2. Początek Ewangelii (zob. Mk 1:1; Flp 4:15; 2 Tes 2:13; Hbr 2:3; 1 J 1:1)
3. Pierwsi naoczni świadkowie (zob. Łk 1:2)
4. Początkowe znaki (cuda, zob. J 2:11)
5. Pierwsze prawdy (Hbr 5:12)
6. Pierwotna nadzieja oparta na prawdach Ewangelii (zob. Hbr 3:14)
7. Początek (zob. Kol 1:18; Ap 3:14)

Zaczął być także używany w rozumieniu „rządów” lub „władzy”:

1. Ludzkich urzędników
 - a. Łk 12:11
 - b. Łk 20:20
 - c. Rz 13:3; Tt 3:1
2. Zwierzchności anielskich
 - a. Rz 8:38
 - b. 1 Kor 15:24
 - c. Ef 1:21; 3:10; 6:12
 - d. Kol 1:16; 2:10.15
 - e. Jud 1:6

3:15 „ani zimny, ani gorący nie jesteś” Może to być nawiązanie do letniej wody, którą musieli pić mieszkańcy tego miasta z powodu położonych w okolicy gorących źródeł. Podobny zarzut postawiony jest Kościołowi w Sardes (zob. 3:1).

3:16 „chcę cię wyrzucić z mych ust” Ostrzeżenia z 2:5 i 3:3.16.17 są szokujące, kiedy uświadomimy sobie, że skierowane są one do widocznych Kościołów w I w. Nie chodzi tu o utratę zbawienia, tylko o pozbawienie skutecznej służby (zob. 3:19; Hbr 12:5-13).

3:17 „Ty bowiem mówisz: "Jestem bogaty", i "wzbogaciłem się", i "niczego mi nie potrzeba"” Wersety 17. i 18. stanowią historyczne nawiązanie do Laodycei jako ośrodka bankowości, barwionej wełny i balsamu do oczu. Tragedia ich majątności polegała na tym, że myśleli oni, że posiadają tak wiele, podczas gdy w rzeczywistości mieli tak mało (zob. 3:1).

TEMAT SPECJALNY: BOGACTWO

I. Perspektywa ST jako całości

A. Bóg jest właścicielem wszystkiego

1. Rdz 1-2
2. 1 Krn 29:11
3. Ps 24:1; 50:12; 89:12
4. Iz 66:2

B. Ludzie są zarządcami majątku dla Bożych celów

1. Pwt 8:11-20
2. Kpł 19:9-18
3. Hi 31:16-33
4. Iz 58:6-10

C. Majątek jest częścią kultu

1. Dwie dziesięciny
 - a. Lb 18:21-29; Pwt 12:6-7; 14:22-27
 - b. Pwt 14:28-29; 26:12-15
2. Prz 3:9

D. Majętność postrzegana jest jako dar od Boga za wierność przymierzu

1. Pwt 27-28
2. Prz 3:10; 8:20-21; 10:22; 15:6

E. Przestroga przed zdobywaniem majątku kosztem innych

1. Prz 21:6
2. Jr 5:26-29
3. Oz 12:7-9
4. Mich 6:9-12

F. Majętność sama w sobie nie jest zła, chyba że jest najważniejsza

1. Ps 52:9; 62:11; 73:3-9
2. Prz 11:28; 23:4-5; 27:24; 28:20-22
3. Hi 31:24-28

II. Wyjątkowa perspektywa Księgi Przysłów

A. Majętność umieszczona w obszarze osobistych wysiłków

1. Potępienie opieszałości i lenistwa – Prz 6:6-11; 10:4-5.26; 12:24.27; 13:4; 15:19; 18:9; 19:15.24; 20:4.13; 21:25; 22:13; 24:30-34; 26:13-16
2. Pochwała ciężkiej pracy – Prz 12:11.14; 13:11
- B. Przeciwstawienie ubóstwa bogactwu dla zilustrowania sprawiedliwości i niegodziwości – Prz 10:1ff; 11:27-28; 13:7; 15:16-17; 28:6,19-20
- C. Mądrość (poznanie Boga i Jego Słowa oraz wprowadzanie tej wiedzy w życie) jest lepsza od bogactw – Prz 3:13-15; 8:9-11,18-21; 13:18
- D. Przestrogi i upomnienia
 1. Przestrogi
 - a. strzeż się przed poręczaniem pożyczki bliźniego – Prz 6:1-5; 11:15; 17:18; 20:16; 22:26-27; 27:13
 - b. strzeż się wzbogacania się niegodziwymi sposobami – Prz 1:19; 10:2.15; 11:1; 13:11; 16:11; 20:10.23; 21:6; 22:16.22; 28:8
 - c. wystrzegaj się brania pożyczek – Prz 22:7
 - d. strzeż się ulotności majątku – Prz 23:4-5
 - e. majątek nie pomoże ci w dniu sądu – Prz 11:4
 - f. majątek ma wielu „przyjaciół” – Prz 14:20; 19:4
 2. Upomnienia
 - a. zalecenie hojności – Prz 11:24-26; 14:31; 17:5; 19:17; 22:9.22-23; 23:10-11; 28:27
 - b. sprawiedliwość lepsza od bogactwa – Prz 16:8; 28:6,8,20-22
 - c. modlitwa o potrzeby, a nie obfitość – Prz 30:7-9
 - d. dawanie biednym to dawanie Bogu – Prz 14:31

III. Perspektywa NT

A. Jezus

1. majątność stwarza szczególną pokusę ufania sobie i swoim zasobom zamiast ufania Bogu i Jego zasobom
 - a. Mt 6:24; 13:22; 19:23
 - b. Mk 10:23-31
 - c. Łk 12:15-21,33-34
 - d. Ap 3:17-19
2. Bóg zaspokoi nasze fizyczne potrzeby
 - a. Mt 6:19-34
 - b. Łk 12:29-32
3. sianie związane jest ze zbieraniem (w znaczeniu zarówno duchowym, jak i fizycznym)
 - a. Mk 4:24
 - b. Łk 6:36-38
 - c. Mt 6:14; 18:35
4. nawrócenie wpływa na majątek
 - a. Łk 19:2-10
 - b. Kpł 5:16
5. potępienie wyzysku gospodarczego
 - a. Mt 23:25
 - b. Mk 12:38-40
6. sąd ostateczny związany jest z tym, jak korzystamy z majątku – Mt 25:31-46

B. Apostoł Paweł

1. praktyczne spojrzenie przypominające Księgę Przysłów (praca)
 - a. Ef 4:28

- b. 1 Tes 4:11-12
 - c. 2 Tes 3:8.11-12
 - d. 1 Tm 5:8
2. duchowe spojrzenie przypominające Jezusa (rzeczy są przemijające, bądź zadowolony)
- a. 1 Tm 6:6-10 (zadowolenie)
 - b. Flp 4:11-12 (zadowolenie)
 - c. Hbr 13:5 (zadowolenie)
 - d. 1 Tm 6:17-19 (hojność i zaufanie Bogu, a nie bogactwom)
 - e. 1 Kor 7:30-31 (przemienienie rzeczy)

IV. Wnioski

- A. Biblia nie przedstawia systematycznej teologii na temat bogactwa.
- B. Żaden z tekstów dotyczących bogactwa nie jest rozstrzygający, co sprawia, że trzeba czerpać spostrzeżenia z różnych fragmentów. Należy uważać, aby nie wczytywać swoich poglądów w wyrwane z kontekstu teksty.
- C. Księga Przysłów, która napisana została przez mądrych ludzi (mędrców), ma inne spojrzenie na majątność niż pozostałe typy literackie Biblii. Księga Przysłów jest praktyczna i skupiona na jednostce. Równoważy ona i musi być równoważona przez pozostałe części Pisma (zob. Jr 18:18).
- D. W naszych czasach musimy analizować swoje poglądy i praktyki dotyczące majątności w świetle Biblii. Nasze priorytety są zniekształcone, jeśli kapitalizm albo komunizm pozostają naszym jedynym przewodnikiem. To, dlaczego i jak osiąga się sukces pozostaje ważniejszą kwestią niż to, ile się zgromadziło.
- E. Gromadzenie majątku musi być równoważone prawdziwym czczeniem Boga i odpowiedzialnym zarządzaniem (zob. 2 Kor 8-9).

3:18 „kupić u mnie” Może to być nawiązanie do Iz 55:1-3, gdzie Boża oferta zbawienia była darmowa, ale opisana jako koszt.

☐ „białe szaty” Zob. komentarz do 3:4.

☐ „a nie ujawniła się haniebna twa nagość” W ST nagość była oznaką porażki, sądu i ubóstwa.

3:19 „karce” Grecki termin *elegchō* zastosowany jest tu w znaczeniu „uzdrowić lub skorygować przez odsłonięcie” (zob. J 3:20; Ef 5:11-14).

☐ „i ćwiczę” Bycie ćwiczonym przez Boga jest oznaką tego, że jesteśmy członkami Jego rodziny (zob. Hi 5:17; Prz 3:12; Ps 94:12; Hbr 12:6).

☐ „Bądź więc gorliwy” Jest to TRYB ROZKAZUJĄCY CZASU TERAŹNIEJSZEGO STRONY CZYNNEJ. Słowo to pochodzi od tego samego rdzenia co określenie „gorący” lub „wrzący” (*zestos*) użyte w 3:15-16. Znajomość Boga i służba Mu musi być płomienną pasją i stylem życia.

☐ „i nawróć się” Jest to TRYB ROZKAZUJĄCY AORYSTU STRONY CZYNNEJ. Wszystkie siedem listów mocno podkreśla że chrześcijanie, a nie tylko niewierzący, muszą się nawracać i powracać do Chrystusa, aby osiągnąć dojrzałość, stabilność i radość (zob. 2:5.16.22; 3:3.19). Nawrócenie to styl życia, a nie tylko początkowe działanie!

3:20 „Oto stoję u drzwi i kołaczę” Jest to TRYB ORZEKAJĄCY CZASU DOKONANEGO STRONY CZYNNEJ, „stoję i nadal stoję u drzwi”, po którym następuje TRYB ORZEKAJĄCY CZASU TERAŹNIEJSZEGO STRONY CZYNNEJ, „i ciągle pukam”. Chociaż ten Kościół nie otrzymał ani słowa pochwały, skierowane do niego zostało serdeczne zaproszenie. Nie jest to zaproszenie do zostania chrześcijaninem, tylko do tego, aby członkowie Kościoła powrócili do żywej więzi z Chrystusem. Werset ten często używany jest w oderwaniu od kontekstu w ewangelizacji.

Ta metafora „drzwi” występuje w Ewangeliach (zob. Mk 13:28-29; Łk 12:36) w odniesieniu do bliskości przyjścia Chrystusa. Zob. Temat specjalny: Drzwi w 3:7.

▣ **„jeśli kto posłyszycie mój głos i drzwi otworzy”** Jest to ZDANIE WARUNKOWE KLASY TRZECIEJ, wskazujące na potencjalne, ale niepewne działanie. W wielu częściach świata pukaniu towarzyszą słowa pozdrowienia. Zauważmy tu element wolicjonalny; osoba/Kościół musi zareagować i otworzyć drzwi. Jest to związany z przymierzem aspekt wszystkich Bożych więzi z ludźmi. To On podejmuje inicjatywę i wyznacza porządek, ale człowiek musi Mu odpowiedzieć. Zauważmy także, że reakcja ta nie jest jedynie początkowa, tylko ciągła. Zbawienie nie jest produktem, tylko więzią i stylem życia. Ma swoje góry i doliny, ale egzystencjalna wspólnota jest pewna!

▣ **„wejdę do niego i będę z nim wieczerzał, a on ze Mną”** Jest to nawiązanie do ofiary biesiadnej (zob. Kpł 3 i 7), czasu wspólnoty, w którym Bóg symbolicznie jadł razem z tym, który ją składał. Inni widzą tu odniesienie do eschatologicznego mesjańskiego bankietu.

Termin użyty tutaj w odniesieniu do posiłku opisuje posiłek jedzony pod koniec dnia – był to główny czas rodzinnej wspólnoty i przebywania razem. Na Wschodzie jedzenie zawsze było oznaką przymierza, przyjaźni i wspólnoty.

3:21 „dam zasiąść ze Mną na moim tronie” Jest to mocny obraz bliskiej wspólnoty i włączenia. NT zawiera wiele nawiązań do tego, że wierzący będą panowali razem z Chrystusem (zob. 2:26, 27; Łk 22:30; Mt 19:28; 1 Kor 6:2 ff; 2 Tm 2:12; Ap 20:4). Ap 22:5 wskazuje na to, że rządy chrześcijan razem z Chrystusem będą wieczne. Zob. Temat specjalny na temat królowania w Królestwie Bożym w 5:10.

▣ **„jak i Ja zwyciężyłem i zasiadłem z mym Ojcem na Jego tronie”** Cudownie jest wiedzieć, że Jezus już zwyciężył świat (zob. J 16:33; Ef 1:21-22) i że już zasiada po prawicy Ojca (zob. Ef 1:20; 1 J 2:1 i Ap 22:1) – oraz że chce, abyśmy dołączyli do Niego w zwycięstwie.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty Sm jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie Sm posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Dlaczego proroctwo Jana na temat czasów ostatecznych zaczyna się od listu do siedmiu (i tylko siedmiu) Kościołów w Azji Mniejszej?
2. Dlaczego każdy list zaczyna się opisem Chrystusa z rozdziału 1?

3. W jaki sposób te listy odnoszą się do dzisiejszego Kościoła?
4. Jak interpretować surowe ostrzeżenia skierowane do tych Kościołów?
5. W jaki sposób doktryna „raz zbawiony, na zawsze zbawiony” wiąże się z ostrzeżeniami i wezwaniami do wytrwałości zawartymi w tym liście?
6. Dlaczego 3:20 nie stanowi obietnicy zbawienia?
7. W jaki sposób kolejna jednostka literacka wiąże się z listami do siedmiu Kościołów? Czy Bóg oszczędzi wierzących w czasach ostatecznych przed prześladowaniami, chociaż nie oszczędził przed nimi wierzących z pierwszego stulecia naszej ery?

APOKALIPSA 4-5

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
WIZJE PROROCZE: SIEDEM PIECZĘCI, SIEDEM TRĄB I SIEDEM CZASZ JAKO ZWIASTUNY WIELKIEGO DNIA GNIEWU BOŻEGO		WIZJE PROROCZE ZWIASTOWANIE WIELKIEGO DNIA GNIEWU BOŻEGO	WIZJA KOŃCA ŚWIATA I ZAPOWIEDŹ ZAGŁADY NARODU WYBRANEGO	
LOSZY CAŁEJ LUDZKOŚCI		Losy całej ludzkości		
Bóg wręcza Barankowi księgę przeznaczeń 4:1-5:14	Wizja nieba 4:1-11	Liturgia niebiańska wokół Bożego tronu 4:1-11	Przed tronem Bożym 4:1-11	Wizja nieba 4:1-11
	Wizja Baranka Bożego 5:1-14	Bóg wręcza Barankowi księgę przeznaczeń 5:1-14	Baranek i opieczętowana księga 5:1-14	Baranek i zwój przyszłych dziejów 5:1-14

TRZECI CYKL CZYTAŃ (zob. s. vi we Wprowadzeniu)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy (trzeci cykl czytań, s. viii). Porównaj określone przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU

- A. Te dwa rozdziały tworzą całość literacką; rozdział 4 ukazuje Boga jako Stworzyciela (konotacja z *Elohim*, Bogiem jako stwórcą, dawcą i tym, który podtrzymuje życie, zob. Ps 104), a rozdział 5 przedstawia Baranka Bożego (Jezusa) jako odkupiciela (konotacja z JHWH, Bogiem jako zbawicielem, odkupicielem i

inicjatorem przymierza, zob. Ps 103). Szerszy kontekst literacki rozciąga się na otwarcie siedmiu pieczęci – same pieczęcie jednak pojawiają się w rozdziale 6 i mowa jest o nich aż do 8:1.

- B. Rozdział 4 jest centralnym tematem Apokalipsy (pewna chwała i rządy JHWH). Ta niebiańska scena tronowa przypomina niebiański przybytek z Hbr 8 i 9. Motyw ten (Boża niebiańska chwała) jest głównym celem wczesnego żydowskiego mistycyzmu.
- C. Apokalipsa nie dotyczy przede wszystkim okoliczności drugiego przyjścia Chrystusa; jej głównym tematem jest Boża suwerenność w ludzkiej historii. Te dwa rozdziały są kluczowe dla zrozumienia pozostałej części tej księgi oraz jej zamysłu.
- D. Z tych dwóch rozdziałów w oczywisty sposób wynika, że Jan posługiwał się apokaliptycznym językiem dla opisanie duchowej prawdy. Jan używał obrazów zaczerpniętych z apokaliptycznych fragmentów ST – w szczególności rozdziału 1 i 10 księgi Ezechiela (a także Ez 2:9.10) i Dn 4:7.13-14. Wielokrotnie nawiązuje też do żydowskich międzytestamentalnych pism apokaliptycznych, takich jak *I Henocha*. Jeśli tak jest, to wtlaczanie Apokalipsy w dosłowne, wyłącznie historyczne ramy interpretacyjne jest skrajnie niewłaściwe – szczególnie jeżeli wczytujemy wydarzenia z naszych czasów, kultury i położenia geograficznego w szczegóły tej starożytnej, apokaliptycznej księgi. W żaden sposób nie ma to sugerować, że Apokalipsa nie jest prawdziwa. Nie miała ona być interpretowana jak narracja historyczna; lepszym modelem hermeneutycznym mogą tu być przypowieści Jezusa (zob. Fee i Stuart, *How To Read The Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię?]*, s. 256)!

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 4:1-11

¹Potem ujrzałem: Oto drzwi otwarte w niebie, a głos, ów pierwszy, jaki usłyszałem, jak gdyby trąby mówiącej ze mną, powiedział: «Wstąp tutaj, a to ci ukazę, co potem musi się stać». ²Doznałem natychmiast zachwycenia: A oto w niebie stał tron i na tronie [ktoś] zasiadał. ³A Zasiadający był podobny z wyglądu do jaspisu i do krwawnika, a tęcza dokoła tronu - podobna z wyglądu do szmaragdu. ⁴Dokoła tronu - dwadzieścia cztery trony, a na tronach dwudziestu czterech siedzących Starców, odzianych w białe szaty, a na ich głowach złote wieńce. ⁵A z tronu wychodzą błyskawice i głosy, i gromy, i płonie przed tronem siedem lamp ognistych, które są siedmiu Duchami Boga. ⁶Przed tronem - niby szklane morze podobne do kryształu, a w środku tronu i dokoła tronu cztery Zwierzęta pełne oczu z przodu i z tyłu: ⁷Zwierzę pierwsze podobne do lwa, Zwierzę drugie podobne do wołu, Zwierzę trzecie mające twarz jak gdyby ludzką i Zwierzę czwarte podobne do orła w locie. ⁸Cztery Zwierzęta - a każde z nich ma po sześć skrzydeł - dokoła i wewnątrz są pełne oczu, i nie mają spoczynku, mówiąc dniem i nocą: Święty, Święty, Święty, Pan Bóg wszechmogący, Który był i Który jest, i Który przychodzi. ⁹A ilekroć Zwierzęta oddadzą chwałę i cześć, i dziękczynienie Zasiadającemu na tronie, Żyjącemu na wieki wieków, ¹⁰upada dwudziestu czterech Starców przed Zasiadającym na tronie i oddaje pokłon Żyjącemu na wieki wieków, i rzuca przed tronem wieńce swe, mówiąc: ¹¹«Godzien jesteś, Panie i Boże nasz, odebrać chwałę i cześć, i moc, boś Ty stworzył wszystko, a dzięki Twej woli istniało i zostało stworzone».

4:1

GPNT

„Po tych ujrzałem”

BP

„Potem ujrzałem”

BW

„Potem widziałem”

BWP

„A potem miałem takie oto widzenie”

PL

„Następnie patrzę”

Tę formułę gramatyczną, z niewielkimi zmianami, znaleźć można także w 7:1.9; 15:5; 18:1 i być może

19:1. Jest to seria wizji. Większość starotestamentowych wizji proroczych była uwarunkowana przymierzem i podkreślała warunki „jeśli... to” Bożego przymierza z Izraelem. Aktualna wiara Izraela decydowała o jego przyszłym losie. To samo dotyczy wizji Jana w Apokalipsie.

1. Słowa Jezusa do siedmiu Kościołów są warunkowe. Ich reakcja na Jego ostrzeżenie decydowała o ich przyszłości.

2. Sąd pieczęci i trąb także jest warunkowy. Bóg chce, żeby niewierzący nawracali się i zwracali do Niego. Tak jak w ST, Boży uniwersalny plan odkupienia (zob. Rdz 3:15; 15:12-21; 17:1-8, patrz też Dz 2:23; 3:18; 4:28; 13:29) jest bezwarunkowy w oparciu o Jego obietnice, ale także zależny (zob. Rdz 12:1; Ap 2-3) od ludzkiej odpowiedzi w ramach przymierza. Ten uniwersalny plan odkupienia ujawnia się w niebiańskich scenach opisywanych w rozdziale 4 i 5.

TEMAT SPECJALNY: EWANGELIKALNA TENDENCYJNOŚĆ BOBA (BOŻY ODWIECZNY PLAN ODKUPIENIA)

Muszę ci się przyznać, Czytelniku, że w tej kwestii moja postawa jest tendencyjna. Moja teologia systematyczna to nie kalwinizm ani dyspensacjonalizm, można ją jednak określić jako ewangelikalizm Wielkiego Posłannictwa (zob. Mt 28:18-20; Łk 24:46-47; Dz 1:8). Wierzę w Boży odwieczny plan odkupienia całej ludzkości (np. Rdz 3:15; 12:3; Wj 19:5-6; Jr 31:31-34; Ez 18; 36:22-39; Dz 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; Rz 3:9-18.19-20.21-31), wszystkich stworzonych na Jego obraz i podobieństwo ludzi (zob. Rdz 1:26-27). Przymierza zostały zjednoczone w Chrystusie (zob. Ga 3:28-29; Kol 3:11). Jezus jest Bożą tajemnicą, która była ukryta, ale teraz została objawiona (zob. Ef 2:11-3:13)! Kluczem do Pisma Świętego jest Ewangelia Nowego Testamentu, a nie Izrael.

To wstępne założenie wpływa na moją interpretację całej Biblii. Czytam wszystkie teksty przez jej pryzmat! Bez wątplenia jest to tendencyjna postawa (każdy interpretator Biblii jakąś ma!), ale założenie to jest oparte na Biblii.

Rdz 1-2 opisuje JHWH tworzącego miejsce, w którym On i ukoronowanie Jego stworzeń – ludzkość – mogą cieszyć się wspólnotą (zob. Rdz 1:26.27; 3:8). Fizyczne stworzenie jest tłem dla tego Bożego interpersonalnego zamysłu.

1. Św. Augustyn opisywał je jako pustkę w kształcie Boga, którą ma każdy człowiek, i tylko sam Bóg może ją wypełnić.
2. C. S. Lewis nazwał naszą planetę „dotkniętą planetą” (tj. przygotowaną przez Boga dla ludzi).

ST zawiera wiele wzmianek o tym Bożym zamysłu.

1. W Rdz 3:15 zapisana jest pierwsza obietnica JHWH, że nie pozostawi On ludzkości w straszliwym zamęcie grzechu i buntu. Nie dotyczy ona Izraela, ponieważ Izrael albo lud przymierza zapoczątkowany został dopiero wraz z powołaniem Abrahama w Rdz 12.
2. Rdz 12:1-3 to początkowe powołanie i objawienie się Abrahamowi przez JHWH, co stanowiło początek ludu przymierza – Izraela. Nawet jednak przy tym początkowym powołaniu Bóg miał na myśli cały świat. Zwróćmy uwagę na treść Rdz 12:3!
3. W Wj 20 (Pwt 5) JHWH dał swoje prawo Mojżeszowi, aby przewodziło Jego szczególnemu ludowi. Zauważmy, że w Wj 19:5-6 JHWH objawia Mojżeszowi wyjątkową relację, jaką będzie z Nim miał Izrael. Zauważmy też jednak, że tak jak Abraham, naród ten został wybrany po to, aby być błogosławieństwem dla świata (zob. Wj 19:5, „do Mnie należy cała ziemia”). Izrael miał być mechanizmem, dzięki któremu narody miały poznać JHWH i zostać do Niego pociągnięte. Tragedia polega na tym, że Izraelici zawiedli w tej roli (zob. Ez 36:22-38).

4. W 1 Krl 8 Salomon poświęca świątynię, aby wszyscy mogli przychodzić do JHWH (zob. 1 Krl 8:43.60).
5. W Psalmach – Ps 22:28-29; 66:4; 86:9 (Ap 15:4)
6. Przez proroków JHWH dalej objawiał swój uniwersalny plan odkupienia:
 - a. Izajasz –2:2-4; 12:4-5; 25:6-9; 42:6.10-12; 45:22; 49:5-6; 51:4-5; 56:6-8; 60:1-3; 66:18.23
 - b. Jeremiasz –3:17; 4:2; 16:19
 - c. Micheasz 4:1-3
 - d. Malachiasz 1:11

Ten uniwersalny nacisk umożliwia pojawienie się „Nowego Przymierza” (zob. Jr 31:31-34; Ez 36:22-38), skupionego na miłosierdziu JHWH, a nie staraniach upadłych ludzi. Obejmuje ono „nowe serce”, „nowy umysł” oraz „nowego ducha”. Posłuszeństwo jest kluczowe, jest ono jednak wewnętrzne, nie stanowi tylko zewnętrznego kodeksu (zob. Rz 3:21-31).

NT na kilka sposobów jasno potwierdza uniwersalny plan odkupienia:

1. Wielkie Połstannictwo – Mt 28:18-20; Łk 24:46-47; Dz 1:8
2. Boży odwieczny plan (tj. z góry przeznaczony) – Łk 22:22; Dz 2:23; 3:18; 4:28; 13:29
3. Bóg chce, żeby wszyscy ludzie dostąpili zbawienia – J 3:16; 4:42; Dz 10:34-35; 1 Tm 2:4-6; Tt 2:11; 2 P 3:9; 1 J 2:2; 4:14
4. Chrystus jednoczy ST i NT – Ga 3:28-29; Ef 2:11-3:13; Kol 3:11. Wszystkie ludzkie przeszkody i podziały zostały zniesione w Chrystusie. Jezus jest „Bożą tajemnicą”, która kiedyś była ukryta, teraz jednak została objawiona (zob. Ef 2:11-3:13).

NT skupia się na Jezusie, a nie na Izraelu. To Ewangelia, a nie narodowość ani region geograficzny, jest najważniejsza. Izrael był pierwszym objawieniem, ale Jezus jest objawieniem ostatecznym (zob. Mt 5:17-48).

Mam nadzieję, że znajdziesz chwilę czasu na przeczytanie innego Tematu specjalnego: Dlaczego obietnice przymierza ST wydają się tak odmienne od obietnic przymierza NT (dostępny w języku angielskim na stronie www.freebiblecommentary.org lub pod odnośnikiem [Special Topic: Why Do OT Covenant Promises Seem So Different from NT Covenant Promises](#)).

☐ **„drzwi otwarte w niebie”** Jest to IMIESŁÓW STRONY BIERNEJ CZASU DOKONANEGO, co oznacza, że drzwi te zostały otwarte przez bóstwo (STRONA BIERNA) i pozostawały otwarte (CZAS DOKONANY). Jest to inny sposób wyrażenia Bożego objawienia się ludzkości. Bardzo przypomina to 19:11; Ez 1:1; Mt 3:16; J 1:51 i Dz 7:55-56. Zobacz Temat specjalny w 3:7.

Słowo „niebo” występuje w pismach Jana ponad 50 razy. Zawsze pojawia się w nich w liczbie pojedynczej – poza jednym wyjątkiem – w 12:12. Dokładne znaczenie tej zmiany – z liczby pojedynczej na mnogą – jest teologicznie niepewne. Rabini dyskutowali nad tym, czy istniały trzy, czy cztery nieba (zob. 2 Kor 12:2). Jan skupia się na jednym niebie, w którym mieszka Bóg; postanawia On dać nam możliwość wglądu w Jego Królestwo. Choć na ziemi panuje chaos, w niebie go nie będzie.

TEMAT SPECJALNY: NIEBiosa I TRZECIE NIEBO

W ST termin „niebo” występuje zazwyczaj w LICZBIE MNOGIEJ (tj. *szamajim*, BDB 1029, KB 1559). To hebrajskie określenie oznacza „wysokość”. Bóg mieszka na wysokościach. Koncepcja ta odzwierciedla świętość i transcendentność Boga.

Uważa się, że „niebiosa (w LICZBIE MNOGIEJ) i ziemia” z Rdz 1:1 to (1) stworzona przez Boga atmosfera otaczająca planetę lub (2) sposób odnoszenia się do całej rzeczywistości (duchowej oraz fizycznej). Na podstawie tego pierwotnego rozumienia cytowano inne teksty mówiące o poziomach nieba: „niebiosa niebios”

(zob. Ps 68:34) lub „niebo i niebiosy najwyższe” (zob. Pwt 10:14; 1 Krl 8:27; Ne 9:6; Ps 148:4). Rabinzi przypuszczają, że mogą istnieć:

1. dwa nieba (np. R. Judah, *Hagigah* 12 b)
2. trzy nieba (*Testament Lewiego* 2-3; *Wniebowstąpienie Izajasza* 6-7, *Midrasz Tehillim nt. Księgi Psalmów*, Ps 114:1)
3. pięć nieb (3 *Księga Barucha*)
4. siedem nieb (R. Simon ben Lakisz; 2 *Księga Henocha* 8; *Wniebowstąpienie Izajasza* 9:7)
5. dziesięć nieb (2 *Księga Henocha* 20:3b; 22:1)

Wszystkie te nieba miały za zadanie ukazać oddzielenie Boga od fizycznego stworzenia i/lub Jego transcendencję. Rabiniczny judaizm najczęściej mówi o siedmiu niebach. A. Cohen w książce *Everyman's Talmud [Talmud dla każdego]* nas. 30 mówi, że miało to związek z orbitami astronomicznymi, ale ja jestem zdania, że odnosi się to do siódemki jako liczby doskonałej (tj. dni tworzenia z siódmym jako dniem odpoczynku Boga w Rdz 2:2).

W 2 Kor 12:2 Paweł wspomina o „trzecim” niebie (greckie *ouranos*), ukazując w ten sposób osobistą i majestatyczną obecność Boga. Paweł osobiście spotkał się z Bogiem!

▣ **„a głos, ów pierwszy, jaki usłyszałem, jak gdyby trąby mówiącej ze mną”** Głos przypominający dźwięk trąby występuje w 1:10 (zob. komentarz). Początkowo wskazuje to na to, że przemawia Jezus, ale ponieważ rozdziały 4 i 5 stanowią całość literacką i Jezus pojawia się w niej dopiero w 5:5.9-10.12.13, prawdopodobnie chodzi tu o anioła przekazującego objawienie (jest to bardzo charakterystyczne dla literatury apokaliptycznej). Głos anioła i odgłos trąby występują w opisie drugiego przyjścia Jezusa u Pawła (zob. 1 Tes 4:16).

▣ **„Wstąp tutaj”** Z powodu swoich założeń wstępnych (wszystkie proroctwa ST muszą zostać dosłownie wypełnione; Kościół i Izrael są zupełnie oddzielne; Kościół zostanie potajemnie pochwycony i zabrany do nieba, aby proroctwa ST mogły zostać wypełnione na ziemskim Izraelu) przy interpretowaniu Apokalipsy, dyspensacjoniści zakładają, że chodzi tu o tajemne pochwylenie Kościoła. Rozumienie takie często popiera się argumentem *ex silentio*, ponieważ słowo „kościół” nie występuje w Apokalipsie dalej niż rozdział 3 (za wyjątkiem 22:10). W tekście jednak nie ma nic, co wskazywałoby na to, że ktoś poza Janem został wezwany do nieba.

Ze względu na „błyskawice” i „gromy” w w. 5 może to być nawiązanie do wezwania Mojżesza (zob. Wj 19:20.24) na górę Synaj w celu otrzymania Bożego objawienia (zob. Wj 19-20, szczególnie 19:16.19).

Warto także zwrócić uwagę na Boży głos porównany do doniosłej trąby w Wj 19:19 (zob. Temat specjalny: Rogi używane w Izraelu w 1:10).

▣ **„co potem musi się stać”** Fraza ta może być nawiązaniem do Dn 2:29.45. Jeśli tak, to odnosi się do serii historycznych, a nie przyszłych wydarzeń. Apokalipsa nie dotyczy wydarzeń z I w. n.e. oraz z odległego stulecia z przyszłości, tylko tych, które:

1. powtarzają się w każdym wieku (zob. Mt 24:4-14)
2. odzwierciedlają cały okres pomiędzy pierwszym przyjściem Chrystusa a Jego drugim przyjściem (siedem jednostek literackich księgi)

Fraza ta przypomina 1:1. Boże słowo i wola muszą (*dei*) się wypełnić. Tutaj brakuje elementu czasowego (tj. „niebawem”), ale pewność jest taka sama. Bóg wypełni swój odkupieńczy plan.

4:2 „Doznałem natychmiast zachwycenia” Jan znajduje się w tym stanie w 1:10, 17:3 i 21:10. Może on być podobny do tego, co stało się z Ezechielem w Ez 8:1-4; 11:1, Jezusem w Mt 4:8, Filipem w Dz 8:29-40 i Pawłem w 2 Kor 12:1-2. Nie ma pewności co do tego, czy jest to duchowy trans czy fizyczne przeniesienie.

▣ „w niebie stał tron i na tronie [ktoś] zasiadał” Termin „tron” (*thronos*) występuje w tej księdze ponad 47 razy. Boże panowanie jest centralnym motywem tej niebiańskiej wizji (rozdziałów 4 i 5). Tron jest symbolicznym, apokaliptycznym sposobem pokazania, że JHWH ma władzę nad całą historią. Bóg jest duchowym, wiecznym, osobowym Bogiem; On nie siedzi na tronie (zob. Temat specjalny w 2:1).

Jednym z zamysłów rodzajów literackich takich jak proroctwo i apokaliptyka jest Boża znajomość przyszłych wydarzeń i kontrola nad nimi. Cała historia jest Mu znana i ma swój cel (*telos*, zob. Mt 24:14; 1 Kor 15:24-28).

O tronie napisane jest, że „stał”. Użyty tu czas niedokonany może mieć dwa znaczenia: (1) zawsze stał lub (2) został dopiero ustawiony. Może to też być nawiązanie do Dn 7:9, „postawiono trony”.

4:3 „Zasiadający był podobny” Jan nie zamierza opisywać wyglądu Boga, ponieważ w myśli żydowskiej było to wysoce niewłaściwe (zob. Wj 33:17-23; Iz 6:5). Przedstawia jednak Bożą chwałę za pomocą kolorów trzech szlachetnych kamieni. Występują one także w Ez 28:13 dla nakreślenia obrazu nieba (ogród Boży).

▣	
GPNT	„kamieniowi jaspisowi”
BP	„do jaspisu”
BW	„kamienia jaspisowego”
BWP	„jaspis”
PL	„kamień jaspisu”

Dokładne kolory i nazwy szlachetnych kamieni w starożytnej literaturze są niepewne. Różniły się one w poszczególnych krajach i zmieniały się w kolejnych okresach. Jaspis był pierwszym kamieniem w pektorale arcykapłana opisanym w Wj 28:17-21. Wydaje się, że był on przezroczysty. Wiązać się będzie ze „szklanym morzem” (zob. 4:6; 15:2; 21:11.18.21). Być może odpowiada mu nasz diament.

▣	
GPNT	„i krwawnikowi”
BP	„i do krwawnika”
BW	„i karneolowego”
BWP	„lub sardoniks”
PL	„lub krwawnika”

Sardoniks był krwistoczerwonym kamieniem – był to ostatni kamień w pektorale arcykapłana. Może to być aluzja do tego, że Bóg jest Pierwszym i Ostatnim oraz położenie nacisku na mesjańskie pokolenie Judy (szmaragdowa tęcza). Te dwa kamienie wymieniane są w starożytnych pismach jako podsumowanie wszystkich kamieni szlachetnych.

▣ „a tęcza dokoła tronu - podobna z wyglądu do szmaragdu” Na pektorale arcykapłana szmaragd jest kamieniem oznaczającym pokolenie Judy. Istnieje wiele domysłów na temat tego, co oznacza tęcza, wyróżnić można jednak wśród nich dwie główne teorie:

1. Niektórzy upatrują tu nawiązania do Rdz 9:16, gdzie tęcza jest symbolem Bożego przymierza i ochrony oraz znakiem, że burza przeminęła; wśród sądu obecna jest obietnica i miłosierdzie.
2. Inni odnoszą to do Ez 1:28, gdzie jest ona symbolem chwały JHWH.

Nie ma pewności co do tego, czy tęcza jest znakiem sądu czy przymierza. Oczywiście jest jednak to, że była to niezwykła tęcza, ponieważ była ona zielona i nie stanowiła odbicia zwykłego światła.

4:4 „Dokoła tronu - dwadzieścia cztery trony” Powód, dla którego tronów było 24, jest przedmiotem dyskusji.

1. Niektórzy wiążą je ze zmianami służby kapłanów – potomków Aarona ustanowionymi przez Dawida w 1 Krn 24:7-19

2. Inni widzą tu nawiązanie do niebiańskiej rady, o której wspomina 1 Krl 22:19; Iz 24:23; Dn 7:9-10.26
3. Jeszcze inni upatrują tu połączenia dwunastu pokoleń Izraela i dwunastu apostołów, co symbolizuje cały lud Boży (zob. 21:12.14)

Co zaskakujące, liczba ta nie występuje w żydowskiej międzytestamentalnej literaturze apokaliptycznej.

▣ „dwudziestu czterech siedzących Starców” Tożsamość tych starców także pozostaje przedmiotem dociekań. Istnieją dwie główne teorie:

1. Przedstawiają oni wierzących:
 - a. opisywani jako odziani w biel (zob. 1 Kor 9:25; 1 Tes 2:19; 2 Tm 4:8; Jk 1:12; 1 P 5:4)
 - b. o aniołach nigdy nie mówi się, że noszą korony i zasiadają na tronach (zob. w. 4 i 10)
 - c. wymieniani są na listach, które wspominają także konkretnie o aniołach (zob. 5:11)
 - d. fragment 5:9-10 w Wulgacie i Peszycie, a później w wersji Textus Receptus, włącza Starców w pieśni odkupienia
2. Przedstawiają oni aniołów:
 - a. aniołowie noszą białe szaty (zob. Mt 28:3; J 20:12; Mk 16:5; Dz 1:10; Ap 15:6 i Dn 10:5-6)
 - b. ci Starsi zawsze wymieniani są razem ze Zwierzętami, jak w 5:11.14, gdzie wydają się być wyszczególnione trzy różne rodzaje aniołów
 - c. jeden ze Starców pełni rolę anioła przekazującego objawienie (zob. 5:5)
 - d. w Iz 24:23 aniołowie Bożej niebiańskiej rady nazwani są „starszymi”
 - e. manuskrypty fragmentu 5:10 wskazują na to, że Starzec nie dołącza się do pieśni odkupionej ludzkości

TEMAT SPECJALNY: PREZBITER (STARSZY)

I. Stosowanie w ST

- A. Na określenie aniołów Bożych, z których Bóg utworzył radę anielską (BDB 278, KB 278, zob. Iz 24:23). Ta sama terminologia stosowana jest do stworzeń anielskich w Apokalipsie (zob. Ap 4:4.10; 5:5.6.8.11.14; 7:11.13; 11:16; 14:3; 19:4).
- B. Na określenie starotestamentowych przywódców plemiennych (zob. Wj 3:16; Lb 11:16). Później, w NT, termin ten został zastosowany do grupy przywódców z Jerozolimy, którzy tworzyli najwyższy sąd żydowski, Sanhedryn (zob. Mt 21:23; 26:57). W czasach Jezusa organ ten, liczący siedemdziesięciu członków, kontrolowany był przez skorumpowanych kapłanów (tj. nie pochodzili oni z linii Aarona, tylko kupowali ten urząd od rzymskich zwierzchników).

II. Stosowanie w NT

- F. Stosowany był do lokalnych przywódców nowotestamentowego Kościoła. Było to jedno z trzech równoznacznych określeń (pasterz, biskup i prezbiter [starszy], zob. Tt 1:5.7; Dz 20:17.28). Piotr i Jan posługują się nim dla zaznaczenia, że należą do grupy przywódców (zob. 1 P 5:1; 2 J 1:1; 3 J 1:1).
- G. W 1 P 5:1 i 5:5 znajduje się gra słów terminem „starszy” (*presbuteros*). Jest on widocznie stosowany jako tytuł przywódcy (zob. w. 1), a także określenie wieku (zob. w. 5). Użycie tego słowa jest zaskakujące, zważywszy, że jest to zasadniczo żydowskie plemienne określenie przywództwa, podczas gdy „biskup” lub „nadzorca” (*episkopos*) było określeniem na przywódcę w greckich państwach-miastach. 1 List Piotra stosuje żydowskie określenia zwracając się do wierzących pochodzenia pogańskiego.

Piotr określa się mianem „również starszego” – jest to słowo *presbuteros* z PRZYIMKIEM *syn*, oznaczającym „współuczestnictwo z”. Piotr nie stwierdza tu swojego apostołskiego autorytetu (zob. 2 J 1:1, gdzie inny apostoł nazywa się „starszym”), tylko napomina (tj. „proszę”, TRYB ORZEKAJĄCY CZASU TERAŹNIEJSZEGO STRONY CZYNNEJ) lokalnych przywódców do właściwego życia

i zachowania w świetle:

1. przykładu Chrystusa
2. bliskości Jego ponownego przyjścia

We wczesnych Kościołach nie było płatnych stanowisk przywódczych; każdy Kościół lokalny rozpoznawał osoby obdarowane przez Boga do służby i przywództwa. Ta afirmacja „obdarowania” musiała być równoważona kulturowym poszanowaniem „mądrości starszych” – w szczególności w żydowskiej wspólnocie wierzących. Dlatego też Piotr zwraca się do obu typów przywódców.

Zauważmy też, że słowo „starsi” występuje w LICZBIE MNOGIEJ. Może odnosić się do (1) pewnej liczby przywódców Kościołów domowych (zob. Dz 20:17) lub (2) różnych darów duchowych wśród przywódców (zob. Ef 4:11), co jasno potwierdza, że służba należy do wszystkich wierzących. Jest to analogiczne do koncepcji „królewskiego kapłaństwa” (zob. 1 P 2:5.9).

H. Stosowany był do starszych mężczyzn w Kościele, niekoniecznie przywódców (zob. 1 Tm 5:1; Tt 2:2).

▣ „**złote wieńce**” Pismo Święte nigdzie nie wspomina o aniołach noszących korony (nawet w opisie potężnego anioła w Dn 10). Demoniczne hordy z otchłani opisywane są jako mające na głowach coś przypominającego złote korony w 9:7.

4:5 „z tronu wychodzą błyskawice i głosy, i gromy” Przypomina to Wj 19:16-19, gdzie opisane są fizyczne zjawiska towarzyszące obecności Boga na górze Synaj. Frazy te wskazują na Bożą obecność (zob. 11:19) lub Jego wyroki (zob. 8:5; 16:18).

▣ „**siedem lamp ognistych**” Wydaje się, że jest to siedem oddzielnych lamp (pochodni), a nie jedna czasza z siedmioma knotami (zob. Wj 25:37; Za 4:2). Funkcjonują one w podobny sposób, co wszystkie pozostałe „siedemki” – odnoszą się do samej obecności Boga.

▣ „**które są siedmiu Duchami Boga**” Ta sama fraza występuje w 1:4; 3:1 i 5:6. Często na podstawie 1:4 rozumiana jest ona jako odniesienie do Ducha Świętego, ale dwa pozostałe odnośniki nie potwierdzają tej interpretacji. Fraza ta wydaje się być zrównana z Kościołami (siedem gwiazd, 3:1; siedem lamp, 4:5) lub ze wszechmocą i wszechwiedzą Baranka (5:6). Zob. Temat specjalny: Siedem Duchów w 1:4.

4:6 „szklane morze podobne do kryształu” Na temat tej frazy powstały liczne teorie:

1. odnosi się do „morza” do mycia (zob. 1 Krl 7:23; 2 Krn 4:2-6)
2. wiąże się z koncepcją „dzieła z szafirowych kamieni” opisanego w Wj 24:9-10
3. jest częścią ruchomego tronu-rydwanu Boga w Ez 1:22.26; 10:1
4. jest symbolem oddzielenia od Bożej świętości (zob. 15:2)

Morze zostaje usunięte w Ap 21:1, co ukazuje usunięcie przekleństwa (zob. Rdz 3) ludzkiego grzechu i oddzielenia. Zob. komentarz do 21:1.

▣ „**cztery Zwierzęta**” Zwierzęta te opisane są w w. 6-8. Stanowią one połączenie *cherubim* z Ez 1:5-10 i 1:1-17 oraz *serafim* z Iz 6:2.3. Liczba skrzydeł i twarzy jest różna, ale jest to złożony obraz tych ludzi-zwierząt-aniołów, którzy otaczają Boży tron (zob. 4:6.8.9; 5:6.8.11.14; 6:1.3.5.7; 7:11; 14:3; 15:7; 19:4).

TEMAT SPECJALNY: *CHERUBIM*

- A. Jeden z wielu typów anielskich bytów wymienianych w ST (tj. *cherubim*, *serafim*, archaniołowie, aniołowie-posłańcy). Ten konkretny typ anioła strzegł świętych miejsc (zob. Rdz 3:24; Wj 25:18-22; 1 Krl 8:6-7).
- B. Etymologia jest niepewna.

1. Od akadyjskiego „orędownik” lub „pośrednik” pomiędzy Bogiem a rodzajem ludzkim
 2. W hebrajskim występuje tu możliwa gra słów pomiędzy słowem „rydwan” a „cherub” (zob. Ez 1; 10)
 3. Niektórzy twierdzą, że słowo to oznacza „łśniące zjawisko”
- C. Fizyczna forma – jest ona trudna do ustalenia, ponieważ biblijne opisy różnią się między sobą. Na starożytnym Bliskim wschodzie także występowały różne formy ludzko-zwierzęce. Niektórzy łączą je z:
1. Mezopotamskim skrzydlatym bykiem
 2. Skrzydlatym orłem – egipskim lwem zwanym „gryfem”
 3. Skrzydlatymi istotami na tronie Hirama, króla Tyru
 4. Egipskim sfinksem i podobnymi formami odnalezionymi w zbudowanym z kości słoniowej pałacu króla Achaba w Samarii
- D. Fizyczny opis
1. Forma *cherubim* wiąże się z *serafim* z Iz 6.
 2. Przykłady różnych form:
 - a. Ilość twarzy
 - (1) dwie – Ez 41:18
 - (2) cztery – Ez 1:6.10; 10:14.16.21.22
 - (3) jedna – Ap 4:7
 - b. Ilość skrzydeł
 - (1) dwoje – 1 Krl 6:24
 - (2) czworo – Ez 1:6.11; 2:23; 10:7.8-21
 - (3) sześć (tak jak *serafim* w Iz 6:2) – Ap 4:8
 3. Inne cechy
 - a. Ludzkie ręce – Ez 1:8; 10:8.21
 - b. Nogi
 - (1) proste, bez kolan – Ez 1:7
 - (2) stopy cielca – Ez 1:7
 4. Józef Flawiusz pisze, że nikt nie wiedział, jak wyglądali cherubowie (zob. *Starożytności*, VIII.3.3).
- E. Miejsca i rola w Biblii
1. Strażnicy drzewa życia, Rdz 3:24 (być może metaforyczne zastosowanie w Ez 28:14.16)
 2. Strażnicy Przybytku
 - a. nad Arką Przymierza, Wj 25:18-20; Lb 7:89; 1 Sm 4:4; Hbr 9:5
 - b. przedstawieni na zasłonie i tkaninach przybytku, Wj 26:1.31; 36:8.35
 3. Strażnicy Świątyni Salomona
 - a. dwa duże rzeźbione cheruby w miejscu najświętszym, 1 Krl 6:23-28; 8:6-7; 2 Krn 3:10-14; 5:7-9
 - b. na ścianach wewnętrznej części świątyni, 1 Krl 6:29,35; 2 Krn 3:7
 - c. na podstawach brązowych kadzi, 1 Krl 7:27-39
 4. Strażnicy Świątyni Ezechiela – cheruby wyrzeźbione na ścianach i drzwiach, Ez 41:18-20.25
 5. Związani z przemieszczaniem się Bóstwa
 - a. być może metafora wiatru, 2 Sm 22:11; Ps 18:11; 104:3-4; Iz 19:1
 - b. strażnicy Bożego tronu, Ps 80:2; 99:1; Iz 37:16
 - c. strażnicy przenośnego tronu-rydwanu Boga, Ez 1:4-28; 10:3-22; 1 Krn 28:18
 6. Świątynia Heroda – namalowani na ścianach (tj. strażnicy, zob. *Talmud*, „Yoma” 54a)
 7. Scena tronowa w Apokalipsie (tj. strażnicy, zob. Ap 4-5)

▣ „pełne oczu z przodu i z tyłu” Może to dotyczyć oczu każdej z czterech twarzy lub może to być biblijna metafora Bożej wszechwiedzy (zob. w. 8; Ez 1:18; 10:12).

4:7 „Iwa (...) wołu (...) ludzką (...) orła” W oczywisty sposób jest to nawiązanie do Ez 1:6.10. W literaturze rabinicznej jest to najsilniejsza ze wszystkich klas Bożych stworzeń. Ireneusz z Lyonu (120-202 r. n.e.) użył tych czterech różnych twarzy w odniesieniu do czterech autorów Ewangelii (w tradycji Kościoła utrwaliło się, że Jan to orzeł, Łukasz to człowiek, Marek to wół, a Mateusz – lew), ale jest to zbyt hipotetyczne i alegoryczne. Te złożone istoty są symboliczne, a nie dosłowne. Znając starotestamentowy nacisk na utrzymywanie Bożego porządku stworzenia istota złożona z człowieka i zwierzęcia byłaby w świetle Prawa nieczysta. Nie mamy tu do czynienia z historyczną narracją rzeczywistych rzeczy i wydarzeń, tylko z wysoce symbolicznym gatunkiem literackim dążącym do opisania ostatecznych, duchowych prawd; w tym przypadku Boga jako wiecznie Żyjącego (w. 8, 9), Świętego (w. 8) i Stwórcę wszystkiego (w. 11).

4:8 „Święty, Święty, Święty” Zwierzęta te powtarzają pieśń *serafim* z Iz 6:2.3. Jest to pierwszy z wielu hymnów zawartych w księdze Apokalipsy (zob. 4:8.11; 5:9-10.12.13; 7:12; 11:17-18; 12:10-12; 15:3-4; 16:5-7; 18:2-8; 19:1-3.6-7). Często hymny są środkiem interpretacji wizji. Jest to kolejny symbol – jak szklane morze – funkcjonujący jako hebrajski stopień najwyższy odnośnie ostatecznej Bożej świętości.

▣ **„Pan Bóg wszechmogący”** Były to trzy spośród starotestamentowych tytułów Boga (zob. 1:8):

1. Pan = JHWH (zob. Wj 3:14; Ps 103)
2. Bóg = *Elohim* (zob. Ps 104)
3. Wszechmogący = *El Szaddai*, patriarchalne imię Boga (zob. Wj 6:3)

Zob. Temat specjalny: Imiona Boże w 1:8.

▣ **„Który był i Który jest, i Który przychodzi”** Jest to powtarzająca się fraza (zob. 1:4; 4:8; patrz komentarz do 1:4). Nawiązuje ona do związanego z przymierzem Bożego imienia JHWH, pochodzącego od CZASOWNIKA „być”. Ten sam temat powtarza się w w. 9 i 10 we frazie „Żyjącemu na wieki wieków” (zob. 10:6; 15:7).

4:9-11 W grece jest to jedno zdanie, pokazujące, że najwyższa cześć należy się Temu, który zasiada na tronie i żyje wiecznie (zob. Ps 47; Dn 4:34; 12:7). Może to być nawiązanie do anielskiego orszaku zwanego niebiańską radą (zob. 1 Krl 22:19; Hi 1:6; Dn 7:10) lub do żydowskich „aniołów, którzy stoją w pogotowiu” (tj. *Tobiasza* 12:15).

4:9 „Zwierzęta” Te anielskie istoty są często wymieniane w Apokalipsie (zob. 5:6.8.14; 6:1; 7:11; 14:3; 15:7; 19:4).

4:10 „rzuca przed tronem wieńce swe” Jest to symbol przyznania przez nich, że Bóg zasługuje na wszelką cześć i szacunek. Jakikolwiek był powód posiadania przez nich koron, byli oni świadomi, że ta władza pochodziła od Boga.

4:11 „boś Ty stworzył wszystko” Starcy i Zwierzęta wielbią Boga jako Stwórcę i Dawcę wszystkiego oraz Tego, który wszystko podtrzymuje. Taki jest teologiczny nacisk imienia *Elohim* (zob. Rdz 1; Hi 38-41; Ps 104). Rozdział ten posługuje się teologicznym znaczeniem dwóch najczęściej używanych imion Boga w opisie Jego działań. Progresywne objawienie NT sprawia, że jasne staje się to, że Ojciec dokonał stworzenia przez Jezusa (zob. J 1:3; 1 Kor 8:6; Kol 1:16 i Hbr 1:2).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 5:1-5

¹I ujrzałem na prawej ręce Zasiadającego na tronie księgę zapisaną wewnątrz i na odwrocie zapieczętowaną na siedem pieczęci. ²I ujrzałem potężnego anioła, obwieszczającego głosem donośnym: «Kto godzien jest otworzyć księgę i złamać jej pieczęcie?» ³A nie mógł nikt - na niebie ani na ziemi, ani pod ziemią - otworzyć księgi ani na nią patrzeć. ⁴A ja bardzo płakałem, że nikt nie znalazł

się godzien, by księgę otworzyć ani na nią patrzeć. ⁵I mówi do mnie jeden ze Starców: «Przestań płakać: Oto zwyciężył Lew z pokolenia Judy, Odrośl Dawida, tak że otworzy księgę i siedem jej pieczęci».

5:1 „I ujrzałem na prawej ręce Zasiadającego na tronie” Nie chodzi tu o ideę Boga ściskającego w dłoni księgę, ale podającego ją, aby ktoś ją wziął i otworzył.

Fraza „na prawej ręce Zasiadającego” jest biblijnym antropomorfizmem opisującym Bożą moc i władzę (zob. Temat specjalny w 2:1). Bóg nie ma fizycznego ciała; jest On duchową istotą (zob. J 4:24), niestworzoną i wieczną.

▣ **„księgę”** Grecki termin to „*biblion*”. Później był on stosowany w odniesieniu do kodeksu (książki). Większość komentatorów zgadza się, że książki pojawiły się dopiero w II w. n.e., więc to, z czym mamy tu do czynienia, to zwój papirusowy lub pergaminowy (PL, GPNT i angielskie tłumaczenia: NKJV, NRSV, TEV i NJB). Istnieje wiele teorii na temat znaczenia tej księgi.

1. Księga narzekań z Ez 2:8-10 i Ap 10:8-11
2. Księga, której ludzie nie chcą czytać, ponieważ Bóg poraził ich duchową ślepotą (zob. Iz 29:11; Rz 11:8-10.25)
3. Wydarzenia czasów ostatecznych (zob. Dn 8:26)
4. Rzymska ostatnia wola lub testament, który zgodnie z tradycją pieczętowano siedmioma pieczęciami
5. Księga życia (zob. Dn 7:10; 12:1), która jest tak często wspominana w Apokalipsie (zob. 3:5; 17:8; 20:12.15)
6. Stary Testament (zob. Kol 2:14; Ef 2:15)
7. Niebiańskie tablice z *1 Henocha* 81:1.2

Moim zdaniem najbardziej trafne wydają się aspekty #1, #2 lub #3; zwój jest księgą przeznaczenia ludzkości i Bożej kulminacji historii.

▣ **„zapisaną wewnątrz i na odwrocie”** Było to bardzo nietypowe w świecie starożytnym z powodu trudności pisania po zewnętrznej stronie papirusu, choć wzmianki o tym zawiera Ez 2:8-10 i Za 5:2. Symbolizuje to zupełną i całkowitą Bożą kontrolę nad historią i ludzkim losem.

Oba IMIESŁOWY (zapisaną i zapieczętowaną) opisujące zwój występują w STRONIE BIERNEJ CZASU DOKONANEGO. Pierwszy z nich to szczególna forma gramatyczna stosowana do opisu Pisma jako natchnionego (tj. J 6:45; 8:17; 10:34, itp.). Drugi jest sposobem wyrażenia tego, że zwój ten był chroniony, zachowywany i zastrzeżony przez Boga.

▣ **„zapieczętowaną na siedem pieczęci”** Istnieją dwie potencjalne możliwości jeżeli chodzi o pochodzenie siedmiu pieczęci:

1. Siedem było liczbą doskonałości z księgi Rodzaju 1, a więc była ona doskonale zapieczętowana.
2. Rzymskie testamety były pieczętowane za pomocą siedmiu pieczęci.

Pieczęcie były kroplami wosku, na których wyciskana była pieczęć właściciela. Umieszczano je w miejscu, w którym księga lub zwój miały być otwarte (Zob. Temat specjalny w 7:2). W 6:1-8 otwieranie tych pieczęci sprowadza na ziemię nieszczęścia, ale zawartość zwoju nie zostaje ujawniona w tej całości literackiej. Tak naprawdę jeżeli chodzi o strukturę księgi, siódma pieczęć staje się początkiem dla siedmiu trąb, które się na nią składają.

5:2 „ujrzałem potężnego anioła” Niektórzy widzą tu etymologiczny związek z imieniem Gabriel, oznaczającym „Boży siłacz”. Inny potężny anioł wymieniony jest w 10:1 i 18:21. Anielskie pośrednictwo jest powszechne w żydowskiej międzytestamentalnej literaturze apokaliptycznej.

▣ **„obwieszczającego głosem donośnym”** Zwracał się do całego stworzenia.

☐ „Kto godzien jest otworzyć księgę i złamać jej pieczęcie?” Termin „godzien” jest handlowym określeniem odnoszącym się do użytkowania wagi. Z czasem zaczęło ono oznaczać „to, co odpowiada czemuś”. Jedną rzecz kładzie się na jednej szali wagi, a to, co umieszcza się na drugiej, jest temu równe. Słowa tego można było używać zarówno w znaczeniu negatywnym, jak i pozytywnym. Tutaj jest to nieoceniona wartość bezgrzesznego Zbawiciela. Tylko Jezus był odpowiedni do zadania, jakim było odkupienie ludzkości i wypełnienie wszystkiego. Tylko Jezus jest godzien (zob. 5:7.9-10.12).

5:3 „A nie mógł nikt - na niebie ani na ziemi, ani pod ziemią - otworzyć księgi ani na nią patrzeć” Pokazuje to zupełną niezdolność ludzi i aniołów do pełnienia woli Bożej. Bunt dotknął wszystkich. Stworzenie nie jest w stanie samo sobie pomóc. Nikt nie jest godzien!

5:4 „A ja bardzo płakałem” Jest to CZASOWNIK W CZASIE NIEDOKONANYM, co oznacza rozpoczęcie czynności lub powtarzającą się czynność w przeszłości. Było to „głośne zawodzenie” tak charakterystyczne dla starożytnego Bliskiego Wschodu.

5:5 „I mówi do mnie jeden ze Starców” Tutaj jeden ze Starców pełni rolę anielskiego interpretatora – tak jak w Księdze Daniela. Zobacz Temat specjalny: Starszy w 4:4.

☐ „Przestań płakać” Jest to TRYB ROZKAZUJĄCY CZASU TERAŹNIEJSZEGO z PARTYKUŁĄ PRZECZĄCĄ, co zazwyczaj oznaczało zaprzestanie już dokonywanej czynności.

☐ „zwycięzył” Jest to AORYST STRONY CZYNNEJ TRYBU ORZEKAJĄCEGO, co wskazuje na to, że był to dokonany fakt (tj. Golgota i pusty grób). Zwróćmy uwagę na to, że Lew nie zwycięża dzięki swojej mocy, tylko swojej ofierze (zob. w. 6).

☐ „Lew z pokolenia Judy” Jest to nawiązanie do Rdz 49:9-10 (zob. 2 *Ezdrasza* 12:31.32). Mesjasz jest zwycięskim Lwem (królem) z pokolenia Judy.

☐ „Odrośl Dawida” Jest to nawiązanie do 2 Sm 7, a szczególnie do Iz 11:1-10. Ta sama idea królewskiego Mesjasza z rodu Dawida pojawia się także w Jr 23:5; 33:5 i Ap 22:16.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 5:6-10

⁶I ujrzałem między tronem z czworgiem Zwierząt a kręgiem Starców stojącego Baranka jakby zabitego, a miał siedem rogów i siedmioro oczu, którymi jest siedem Duchów Boga wysłanych na całą ziemię. ⁷On poszedł, i z prawicy Zasiadającego na tronie wziął księgę. ⁸A kiedy wziął księgę, czworo Zwierząt i dwudziestu czterech Starców upadło przed Barankiem, każdy mając harfę i złote czasze pełne kadzidel, którymi są modlitwy świętych. ⁹I taką nową pieśń śpiewają: «Godzien jesteś wziąć księgę i jej pieczęcie otworzyć, bo zostałeś zabity i nabyłeś Bogu krwią twoją [ludzi] z każdego pokolenia, języka, ludu i narodu, ¹⁰i uczyniłeś ich Bogu naszemu królestwem i kapłanami, a będą królować na ziemi».

5:6 „stojącego Baranka” Zawarta tu koncepcja baranka ofiarnego (tj. jagniątka, *arnion*) ilustruje zastępcze odkupienie i zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa. Baranek wielokrotnie pojawia się w Apokalipsie (zob. 5:6.8.12.13; 6:1.16; 7:9.10.14.17;12:11; 13:8; 14:1.4 (dwukrotnie) .10; 15:3; 17:14; 19:7.9; 21:9.14.22.23.27; 22:1.3). Ofiarnicza metafora pochodzi od:

1. Baranka paschalnego (Wj 12)
2. Jednego z baranków, które były składane w ofierze rano i wieczorem (ofiara ustawiczna, zob. Wj 29:38-46; Lb 28:3.6.10.23.31; 29:11.16.19.22.25.28.31.34.38)

3. Zabitego baranka z Iz 53:7 lub J 1:7.29

Metafora ta stosowana jest do Jezusa w dwóch odrębnych znaczeniach: (a) niewinnej ofiary i (b) zwycięzcy (występuje ona także w żydowskiej literaturze apokaliptycznej, zob. *1 Henocha* 90:9; *Testament Józefa* 19:8-9). W NT tylko Jan Chrzciciel w J 1:29.36 i Jan w Apokalipsie 5:6.8.12.13; 14:1 piszą o Jezusie jako o „Baranku” (Paweł potwierdza to, nie posługując się jednak tym terminem, w 1 Kor 5:7).

▣ „**jakby zabitego**” Był martwy, ale żyje. Zmartwychwstanie Jezusa zostaje sparodiowane przez Bestię z morza (zob. 13:3).

▣ „ **miał siedem rogów i siedmioro oczu**” Pierwszy termin odnosi się do władzy lub wszechmocy (zob. Wj 27:2; 29:12; Pwt 33:17; 2 Krn 18:10; Ps 112:9; 132:17; Jr 48:25; Ez 29:21; Za 2:1-4). Drugi oznacza Bożą wszechwiedzę (zob. 4:6.8; Ez 1:18; 10:12; Za 3:9 i 4:10). Symbolika ta przypomina Dn 7:13-14.

▣ „**którymi jest siedem Duchów Boga**” Zobacz Temat specjalny w 1:4 i komentarz do 4:5.

5:8 „A kiedy wziął księgę, czworo Zwierząt i dwudziestu czterech Starców upadło przed Barankiem” Ukazuje to uwielbienie Baranka i Boga (zob. w. 13), co jest centralnym tematem Apokalipsy.

▣ „**i złote czasy pełne kadzidel, którymi są modlitwy świętych**” Aniołowie często byli przekazicielami modlitw do Boga w międzybiblijnej literaturze żydowskiej (zob. *Tobiasza* 12:5; 3 *Barucha* 11). Idea kadzidla oznaczającego modlitwy występuje w Biblii kilka razy (zob. 8:3-4; Ps 141:2; Łk 1:10)

▣ „**świętych**” Chociaż słowo „kościół” nie pojawia się w Apokalipsie dalej niż rozdział 3, koncepcja „świętych” jest kontynuowana w pozostałej części księgi i musi odnosić się ona do Bożego ludu. Idea wierzących jako „świętych” jest w niej powszechna (zob. 8:3-4; 11:18; 13:7.10; 14:12; 16:6; 17:6; 18:20.24; 19:8 i 20:9).

TEMAT SPECJALNY: ŚWIĘCI (*hagios*)

Jest to grecki odpowiednik hebrajskiego *kadosz* (RZECZOWNIK, BDB 871; CZASOWNIK, BDB 872, KB 1066-1067), którego podstawowe znaczenie obejmuje oddzielenie kogoś, czegoś albo jakiegoś miejsca dla wyłącznego użytku JHWH. Wyraża polską koncepcję „świętości”. Izrael był „świętym ludem” JHWH (zob. 1 P 2:9, gdzie cytowana jest Wj 19:6). JHWH jest oddzielony od ludzkości swoją naturą (wieczna, niestworzona Świętość) i charakterem (moralna doskonałość). To On jest normą oceny i osądu wszystkiego. On jest transcendentny, Święty i Inny.

Bóg stworzył ludzi do wspólnoty, ale upadek (Rdz 3) wznosił barierę pomiędzy Świętym Bogiem a grzeszną ludzkością – zarówno jeżeli chodzi o więź z Nim, jak i moralność. Bóg postanowił odnowić swoje świadome stworzenie: dlatego wzywa swoich ludzi, żeby byli „święci” (zob. Kpł 11:44; 19:2; 20:7.26; 21:8). Dzięki możliwej przez wiarę więzi z JHWH Jego ludzie stają się święci poprzez swoją wynikającą z przymierza pozycję w Nim. Są też jednak powołani do świętego życia (zob. Mt 5:48; Ef 4:1.17; 5:2-3.15; 1 P 1:15).

Święte życie jest możliwe, ponieważ wierzący są w pełni akceptowani, a ich grzechy są przebaczone dzięki (1) życiu Jezusa oraz (2) działaniu i obecności Ducha Świętego w ich sercach i umysłach. Składa się to na paradoksalną sytuację wierzących:

1. Są święci dzięki przypisanej sprawiedliwości Chrystusa (tj. Rz 4)
2. Są powołani do życia w świętości z powodu obecności Ducha

Wierzący są „świętymi” (*hagioi*) z powodu:

1. Woli Świętego (Ojca, zob. J 6:29.40; 1 P 1:15-16)
2. Działa Świętego Syna (Jezusa, zob. 2 Kor 5:21; 1 P 1:18-21)
3. Obecności zamieszkującego w nich Ducha Świętego (zob. Rz 8:9-11.27)

NT zawsze wymienia świętych w LICZBIE MNOGIEJ (poza jednym wystąpieniem w Flp 4:21, ale nawet w tym wersecie kontekst wskazuje na LICZBĘ MNOGĄ). Być zbawionym oznacza należeć do rodziny, ciała, budowli! Biblijna wiara zaczyna się od osobistego przyjęcia Jezusa, wyraża się jednak zbiorową wspólnotą. Każdy z nas posiada dary (zob. 1 Kor 12:11), które mają służyć zdrowiu, rozwojowi i dobru Ciała Chrystusa – Kościoła (zob. 1 Kor 12:7). Jesteśmy zbawieni do służby! Świętość jest cechą rodzinną.

Słowem tym zaczęto tytułować wierzących (zob. Dz 9:13.32.41; 26:10; Rz 1:7; 1 Kor 1:2; 2 Kor 1:1; Ef 1:1; Flp 1:1; Kol 1:2), a także określać nim służbę innym (zob. Rz 12:13; 16:2; Ef 1:15; Kol 1:4; 1 Tm 5:10; Hbr 6:10). Paweł zebrał szczególną, jednorazową ofiarę od Kościołów pogańskich dla ubogich z Kościoła-matki w Jerozolimie (zob. Rz 15:25-26; 1 Kor 16:1; 2 Kor 8:4; 9:1).

5:9-10 Występuje tu istotna rozbieżność w manuskryptach odnośnie ZAIMKA „nas”. Biblia Gdańska umieszcza go w w. 9: „odkupiłeś nas Bogu” i w. 10: „I uczyniłeś nas Bogu naszymi królami i kapłanami”. Większość współczesnych tłumaczeń (GPNT, BW, BWP, BP, PL) pomija „nas” w obu wersecach. Jeśli występuje w nich ten ZAIEMK, to ofiarnicza śmierć Jezusa obejmuje dwudziestu czterech starców, którzy wydają się być istotami anielskimi. Nigdzie w Biblii śmierć Jezusa nie wiąże się z odkupieniem aniołów. Czwarte wydanie UBS określa pominięcie tych dwóch ZAIMKÓW w LICZBIE MNOGIEJ jako „pewne”.

5:9 „I taką nową pieśń śpiewają” ST wielokrotnie wspomina o nowej pieśni (zob. Ps 33:3; 40:4; 98:1; 144:9; 149:1 i Iz 42:10). Przy każdym znaczącym wydarzeniu w ST Boży lud był zachęcany do śpiewania nowej pieśni wielbiącej Boże działanie. Ta pieśń to ostateczna pieśń o objawieniu się Boga w Mesjaszu i o dziele zbawienia Mesjasza na rzecz wszystkich wierzących (zob. w. 9.12.13; 14:3).

Nacisk na „nowe” rzeczy jest charakterystyczny dla nowej ery w Iz 42-66.

1. „nowe wydarzenia” 42:9
2. „nowa pieśń” 42:10
3. „nowa rzecz” 43:19
4. „nowe rzeczy” 48:6
5. „nowe imię” 62:1
6. „nowe niebiosa i nowa ziemia” 65:17; 66:22

W Apokalipsie także jest wiele „nowości”:

1. „Nowe Jeruzalem” 3:12; 21:2
2. „nowe imię” 2:17; 3:12
3. „nowa pieśń” 5:9.10.12.13; 14:3
4. „niebo nowe i ziemia nowa” 21:2

▣ **„Godzien jesteś wziąć księgę i jej pieczęcie otworzyć”** Ta nowa pieśń (w. 9-10) jest pięciorakim opisem wartości Baranka.

1. zastępcza śmierć (zob. 5:6.9.12; 13:8; 1 P 1:18-19)
2. zapłacenie ceny odkupienia (zob. 5:9; 14:3-4; Mark 10:45; 1 Kor 6:19-20; 7:23; 1 Tm 2:6)
3. nabycie ludzi z każdego narodu (zob. 5:9; 7:9; 14:6)
4. uczynienie wierzących królestwem i kapłanami (zob. 1:6; 5:10)

5. będą królować z Nim (zob. 3:21; 5:10; 20:4)

▣ „z każdego pokolenia, języka, ludu i narodu” Jest to powracająca metafora uniwersalności (zob. 7:9; 11:9; 13:7; 14:6), a być może także nawiązanie do Dn 3:4.7.

▣ „i nabyłeś Bogu krwią swoją” Bez wątpienia jest to odniesienie do zastępczego odkupienia dokonanego przez Baranka Bożego. Koncepcja ta – Jezusa jako ofiary za grzech – jest kluczowa zarówno w Apokalipsie (zob. 1:5; 5:9.12; 7:14; 12:11; 13:8; 14:4; 15:3; 19:7; 21:9.23; 22:3), jak i całym NT (zob. Mt 20:28; 26:28; Mk 10:45; Rz 3:24-25; 1 Kor 6:20; 7:23; 2 Kor 5:21; Ga 3:13; 4:5; Ef 1:7; Flp 2:8; 1 Tm 2:6; Tt 2:14; Hbr 9:28 i 1 P 1:18-10).

TEMAT SPECJALNY: OKUP/ODKUPIĆ

I. STARY TESTAMENT

A. Zasadniczo koncepcję te oddają dwa hebrajskie terminy prawne:

1. *Ga'al* (BDB 145, I), oznaczający przeważnie „uwolnić za pomocą zapłaconej ceny”. Jedną z form tego słowa, *go'el*, uzupełnia tę koncepcję o osobowego pośrednika, zazwyczaj członka rodziny (tj. krewny wykupiciel). Ten kulturowy aspekt prawa do wykupywania rzeczy, zwierząt i ziemi (zob. Kpł 25 i 27) lub krewnych (zob. Rut 4:15; Iz 29:22) jest w znaczeniu teologicznym przeniesiony na wybawienie Izraela z Egiptu przez JHWH (zob. Wj 6:6; 15:13; Ps 74:2; 77:16; Jr 31:11). Staje się on „wykupicielem” (zob. Hi 19:25; Ps 19:15; 78:35; Prz 23:11; Iz 41:14; 43:14; 44:6.24; 47:4; 48:17; 49:7.26; 54:5.8; 59:20; 60:16; 63:16; Jr 50:34).
2. *Padah* (BDB 804), oznaczający zasadniczo „uratować” albo „wybawić”.
 - a. Wykupywanie pierworodnych (zob. Wj 13:13-14 i Lb 18:15-17)
 - b. Fizyczny ratunek zestawiony z duchowym (zob. Ps 49:8.9.16)
 - c. JHWH wybawi Izraela z jego grzechu i buntu (zob. Ps 130:7-8)

B. Teologiczna koncepcja odkupienia obejmuje kilka powiązanych ze sobą kwestii:

1. Występuje potrzeba, niewola, strata i uwięzienie:
 - a. fizyczne
 - b. społeczne
 - c. duchowe (zob. Ps 130:8)
2. Musi być zapłacona cena za wolność, wyzwolenie i odnowienie:
 - a. narodu izraelskiego (zob. Pwt 7:8)
 - b. jednostki (zob. Hi 19:25-27; 33:28; Iz 53)
3. Ktoś musi pełnić rolę pośrednika i dobroczyńcy. W *ga'al* jest nim zazwyczaj członek rodziny lub bliski krewny (tj. *go'el*, BDB 145).
4. JHWH często opisuje siebie za pomocą słownictwa związanego z rodziną:
 - a. Ojciec
 - b. Mąż
 - c. Bliski krewny wykupiciel/mścicielOdkupienie zostało zapewnione dzięki osobistemu działaniu JHWH; cena została zapłacona i odkupienie osiągnięte!

II. NOWY TESTAMENT

A. Tę koncepcję teologiczną oddaje kilka terminów:

1. *Agorazō* (zob. 1 Kor 6:20; 7:23; 2 P 2:1; Ap 5:9; 14:3-4). Jest to termin handlowy oznaczający

zapłaconą za coś cenę. Jesteśmy wykupionymi krwią ludźmi, którzy nie rządzą własnym życiem. Należymy do Chrystusa.

2. *Exagorazō* (zob. Ga 3:13; 4:5; Ef 5:16; Kol 4:5). To także termin handlowy. Odzwierciedla zastępczą śmierć Jezusa za nas. Jezus poniósł „przekleństwo” prawa opartego o uczynki (tj. Prawa Mojżeszowego, zob. Ef 2:14-16; Kol 2:14), którego grzeszni ludzie nie byli w stanie wypełniać. On poniósł przekleństwo (zob. Pwt 21:23) za nas wszystkich (zob. Mk 10:45; 2 Kor 5:21)! W Jezusie Boża sprawiedliwość i miłość zlewają się w pełne przebaczenie, akceptację i dostęp do Boga!
3. *Luō*, „uwalniać”:
 - a. *Lutron*, „zapłacona cena” (zob. Mt 20:28; Mk 10:45). Są to mocne słowa z ust samego Jezusa dotyczące celu Jego przyjścia – aby być Zbawicielem świata spłacającym nie swój dług grzechu (zob. J 1:29).
 - b. *Lutroō*, „uwalniać”:
 - (1) Wyzwolenie Izraela (Łk 24:21)
 - (2) Wydać samego siebie, aby odkupić i oczyścić sobie lud (Tt 2:14)
 - (3) Być bezgrzeszną ofiarą zastępczą (1 P 1:18-19)
 - c. *Lutrōsis*, „odkupienie”, „ocalenie” lub „wyzwolenie”
 - (1) Proroctwo Zachariasza o Jezusie, Łk 1:68
 - (2) Wysławianie przez Annę Boga za Jezusa, Łk 2:38
 - (3) Lepsza, złożona raz na zawsze ofiara Jezusa, Hbr 9:12
4. *Apolytrōsis*
 - a. Odkupienie przy drugim przyjściu Jezusa (zob. Dz 3:19-21)
 - (1) Łk 21:28
 - (2) Rz 8:23
 - (3) Ef 1:14; 4:30
 - (4) Hbr 9:15
 - b. Odkupienie w śmierci Chrystusa
 - (1) Rz 3:24
 - (2) 1 Kor 1:30
 - (3) Ef 1:7
 - (4) Kol 1:14
5. *Antilytron* (zob. 1 Tm 2:6). Jest to – podobnie do Tytusa 2:14 – kluczowy tekst łączący wyzwolenie z zastępczą śmiercią Jezusa na krzyżu. Jest On jedyną możliwą ofiarą, Tym, który umiera za „wszystkich” (zob. J 1:29; 3:16-17; 4:42; 1 Tm 2:4; 4:10; Tt 2:11; 2 P 3:9; 1 J 2:2; 4:14).

B. Koncepcja teologiczna w NT.

1. Ludzkość jest w niewoli grzechu (zob. J 8:34; Rz 3:10-18; 6:23).
2. Zniewolenie ludzkości przez grzech zostało ukazane przez starotestamentowe Prawo Mojżeszowe (zob. Ga 3) i ogłoszone przez Jezusa Kazanie na Górze (zob. Mt 5-7). Ludzkie czyny przerodziły się w wyrok śmierci (zob. Kol 2:14).
3. Jezus, bezgrzeszny baranek Boży, przyszedł i umarł za nas (zob. J 1:29; 2 Kor 5:21). Zostaliśmy wykupieni spod władzy grzechu, abyśmy mogli służyć Bogu (zob. Rz 6).
4. Wynika z tego, że zarówno JHWH, jak i Jezus są „bliskimi krewnymi” działającymi na naszą rzecz. Jest to przedłużenie rodzinnych metafor (tj. ojciec, mąż, syn, brat, bliski krewny).
5. Odkupienie nie było ceną zapłaconą szatanowi (jak uważała teologia średniowieczna), ale pogodzeniem Bożego słowa i Jego sprawiedliwości z Bożą miłością i pełnym zaopatrzeniem w Chrystusie. Na krzyżu przywrócony został pokój, ludzki bunt został przebaczony, a Boży obraz

w człowieku jest znowu w pełni funkcjonalny w bliskiej wspólnocie!

6. Odkupienie ma także swój przyszły aspekt (zob. Rz 8:23; Ef 1:14; 4:30), obejmujący nasze zmartwychwstałe ciała i osobistą bliskość z Trójjedynym Bogiem. Nasze zmartwychwstałe ciała będą takie, jak Jego (zob. 1 J 3:2). Miał on fizyczne ciało, mające jednak cechy pozawymiarowe. Trudno objąć paradoks 1 Kor 15:12-19 oraz 1 Kor 15:35-58. Oczywiście jest, że istnieje fizyczne, ziemskie ciało, oraz niebiańskie, duchowe ciało. Jezus miał i jedno, i drugie!

5:10 „i uczyniłeś ich Bogu naszemu królestwem i kapłanami” Jest to nawiązanie do Wj 19:6 i Iz 61:6. Terminologia ta jest teraz stosowana do Kościoła, nowego ludu Bożego Wielkiego Posłannictwa (zob. Ap 1:6; 20:6; 1 P 2:5.9). Zob. komentarz do 1:6.

▣ **„będą królować na ziemi”** Niektórzy tłumacze widzą tu znaczenie przyszłe, a inni terażniejszą rzeczywistość. Występuje tu rozbieżność pomiędzy manuskryptami – MSS κ i P reprezentują wariant z CZASEM PRZYSZŁYM, a MS A (aleksandryjski) – CZASEM TERAŻNIEJSZYM. Jeśli oryginalne jest znaczenie TERAŻNIEJSZE, przypomina to Rz 5:17 i Ef 2:6; jeśli znaczenie PRZYSZŁE, może chodzić o królowanie ludu Bożego z Chrystusem (zob. Mt 19:28; Łk 22:30; 1 Kor 4:8; 2 Tm 2:12; Ap 3:21; 5:10). Nawet to przyszłe królowanie postrzegane jest na dwa sposoby:

1. W Ap 20:4 i 6 wydaje się odnosić do tysiącletniego królestwa
2. W Ap 22:5 wydaje się odnosić do wiecznego królowania (zob. Ps 145:13; Iz 9:6; Dn 2:44; 7:14.18.27)
3. Być może tysiącletnie królestwo jest symbolem wieczności

UBS⁴ nadaje czasowi przyszłemu notę „A” (pewne).

TEMAT SPECJALNY: KRÓLOWANIE W KRÓLESTWIE BOŻYM

Koncepcja królowania z Chrystusem jest częścią większej kategorii teologicznej zwanej „Królestwem Bożym”, stanowiącej przeniesienie koncepcji Boga jako prawdziwego króla Izraela ze ST (zob. 1 Sm 8:7). Symbolicznie władał On (1 Sm 8:7; 10:17-19) poprzez potomka z pokolenia Judy (zob. Rdz 49:10) i rodu Jessego (zob. 2 Sm 7).

Jezus jest obiecany wypełnieniem starotestamentowego proroctwa dotyczącego Mesjasza. Zapoczątkował On Królestwo Boże wraz ze swym wcieleniem w Betlejem. Królestwo Boże było centralną osią nauczania Jezusa. W pełni przyszło ono w Nim (zob. Mt 10:7; 11:12; 12:28; Mk 1:15; Łk 10:9,11; 11:20; 16:16; 17:20-21).

Królestwo Boże jest jednak także przyszłe (eschatologiczne); terażniejsze, ale nie wypełnione (zob. Mt 6:10; 8:11; 16:28; 22:1-14; 26:29; Łk 9:27; 11:2; 13:29; 14:10-24; 22:16.18). Jezus po raz pierwszy przyszedł jako cierpiący sługa (zob. Iz 52:13-53:12); w pokorze (zob. Za 9:9), powróci jednak jako Król królów (zob. Mt 2:2; 21:5; 27:11-14). Koncepcja „królowania” z pewnością stanowi część tej teologii Królestwa. Bóg dał Królestwo naśladowcom Jezusa (zob. Łk 12:32).

Koncepcja królowania z Chrystusem wiąże się z kilkoma aspektami i zagadnieniami:

1. Czy fragmenty twierdzące, że Bóg dał wierzącym „Królestwo” przez Chrystusa odnoszą się do „królowania” (zob. Mt 5:3,10; Łk 12:32)?
2. Czy słowa Jezusa do pierwszych uczniów w żydowskim kontekście I w. n.e. odnoszą się do wszystkich wierzących (zob. Mt 19:28; Łk 22:28-30)?
3. Czy nacisk kładziony przez Pawła na królowanie w tym życiu stoi w kontraście do powyższych tekstów, czy je uzupełnia (zob. Rz 5:17; 1 Kor 4:8)?
4. W jaki sposób cierpienie i królowanie łączą się ze sobą (zob. Rz 8:17; 2 Tm 2:11-12; 1 P 4:13; Ap 1:9)?
5. Powracającym tematem Apokalipsy jest udział w chwalebnym panowaniu Chrystusa – czy jednak panowanie to jest:
 - a. ziemskie, 5:10
 - b. tysiącletnie, 20:5.6
 - c. wieczne, 2:26; 3:21; 22:5 i Dn 7:14.18.27

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 5:11-14

¹¹I ujrzałem, i usłyszałem głos wielu aniołów dokola tronu i Zwierząt, i Starców, a liczba ich była miriady miriad i tysiące tysięcy, ¹²mówiących głosem donośnym: «Baranek zabity jest godzien wziąć potęgę i bogactwo, i mądrość, i moc, i cześć, i chwałę, i błogosławieństwo». ¹³A wszelkie stworzenie, które jest w niebie i na ziemi, i pod ziemią, i na morzu, i wszystko, co w nich przebywa, usłyszałem, jak mówiło: «Zasiadającemu na tronie i Barankowi błogosławieństwo i cześć, i chwała, i moc, na wieki wieków!» ¹⁴A czworo Zwierząt mówiło: «Amen». Starcy zaś upadli i oddali pokłon.

5:11 „wielu aniołów” Werset ten wymienia trzy grupy aniołów: (1) wielu aniołów (tysiące tysięcy); (2) Zwierzęta (cztery) i (3) Starców (dwudziestu czterech).

▣ „a liczba ich była miriady miriad i tysiące tysięcy” Wydaje się to być nawiązanie do niebiańskiego dworu z Dn 7:10 (zob. komentarz do 5:1).

5:12 „Baranek zabity jest godzien wziąć potęgę” Jest to afirmacja Syna przez anielskie istoty. „Zabity” to IMIESŁÓW STRONY BIERNEJ CZASU DOKONANEGO (zob. 5:6; 13:8), co oznacza „zabity w przeszłości” z utrzymującymi się tego oznakami i skutkami. Kiedy zobaczymy Jezusa, nadal będzie nosił ślady ukrzyżowania. Stały się one Jego honorową odznaką. Koncepcja krzyża jest w Apokalipsie dorozumiana i pełni centralną rolę. Zob. komentarz do 5:9.

W tym wersecie anielskie zastępy przypisują Barankowi siedem atrybutów:

1. potęga
2. bogactwo
3. mądrość
4. moc
5. cześć
6. chwała
7. błogosławieństwo

Atrybuty te mogą pochodzić z 1 Krn 29:10-12. Fragment ten może także być starotestamentowym źródłem liturgicznego zakończenia Modlitwy Pańskiej w Mt 6:13 w greckiej tradycji manuskryptów.

Biblia NASB Study Bible (s. 1855) dodaje tu przypis, że atrybuty Boga zaczynają się od trzech w 4:11, poprzez cztery w 5:13 i w końcu siedem w 5:12 i 7:12. Pamiętajmy, że literatura apokaliptyczna jest wysoce ustrukturyzowanym gatunkiem literackim, często posługującym się symbolicznymi liczbami.

5:13 Całe świadome ludzkie stworzenie (największy możliwy ludzki chór), ludzie (zarówno żywi, jak i umarli) w. 13 błogosławią Ojca i Syna poczwórnym błogosławieństwem (zob. w. 14; Ps 103:20-21; Flp 2:8-11), a różne anielskie istoty (cztery Zwierzęta i dwudziestu czterech Starców) otaczające tron potwierdzają to błogosławieństwo (zob. w. 14).

5:14 „Amen” Jest to potwierdzenie ze strony czterech aniołów przebywających wokół tronu (czterech Zwierząt). Zob. Temat specjalny w 1:6.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

8. Jak rozdziały 4 i 5 wpisują się w ogólny zamysł całej księgi?
9. Jaki jest rodzaj literacki tych rozdziałów?
10. Z jakich źródeł Jan czerpał swoją symbolikę?
11. Kim są Starcy?
12. Czy istoty opisane w 4:7-10 to cherubini, czy serafini?
13. Wymień starotestamentowe tytuły Mesjasza użyte w rozdziale 5.
14. Wymień pięć elementów składających się na opis wartości Mesjasza w 5:9-10.

APOKALIPSA 6:1-7:17

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
Baranek otwiera sześć pierwszych pieczęci	Otwarcie pieczęci	Baranek otwiera sześć pierwszych pieczęci	Otwieranie pierwszych sześciu pieczęci	Złamanie sześciu pieczęci
6:1-17	6:1-17	6:1-17	6:1-8 6:9-17	6:1-2 6:3-4 6:5-6 6:7-8 6:9-17
Pieczętowanie Bożych sług	Opatrzanie pieczęciami stu czterdziestu czterech tysięcy	Pieczętowanie Bożych sług	Pieczętowanie sług Bożych	Wizja 144.000 odkupionych
7:1-8	7:1-8	7:1-8	7:1-8	7:1-8
Triumf wybranych	Wizja zbawionych w niebie	Triumf wybranych	Triumf wybranych	Odkupieni spośród narodów
7:9-17	7:9-17	7:9-17	7:9-17	7:9-17

TRZECI CYKL CZYTAŃ (zob. s. vi we Wprowadzeniu)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy (trzeci cykl czytań, s. viii). Porównaj określone przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU

- A. Jeżeli chodzi o kontekst, ta część związana jest z rozdziałami 4 i 5. Rozdziały te opisują wydarzenia w niebie, podczas gdy fragment 6:1-8:1 mówi o Bożych wyrokach na ziemię. Tak naprawdę 4:1-16:21 stanowi jedną całość literacką.
- B. Tożsamość pierwszego jeźdźcy (zob. w. 2) jest trudna do ustalenia, ale zakładając, że symbolizują oni zło, czterech jeźdźców oznacza prześladowania chrześcijan w upadłym, wrogim świecie (zob. Mt 24:6-7). Termin „ucisk” (*thlipsis*) stosowany jest konsekwentnie i wyłącznie do prześladowań chrześcijan z ręki niewierzących.

Szósta pieczęć, zaczynająca się od w. 12, opisuje Boży gniew na niewierzących. Wierzący są wyjęci spod tego gniewu (*orgē*) Bożego, ale spotykają się z prześladowaniami i gniewem ze strony niewierzącego świata.

- C. Fragment ten zawiera trzy główne problemy interpretacyjne:
1. W jaki sposób pieczęcie, trąby i czasie odnoszą się do siebie historycznie
 2. Kim są 144.000 z w. 7:4 i jaki jest ich związek z drugą grupą wymienioną w 7:9
 3. Do jakiego okresu ucisku i jakiego rodzaju ucisku odnosi się grupa z 7:14

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 6:1-2

¹I ujrzałem: gdy Baranek otworzył pierwszą z siedmiu pieczęci, usłyszałem pierwsze z czterech Zwierząt mówiące jakby głosem gromu: «Przyjdź!» ²I ujrzałem: oto biały koń, a siedzący na nim miał łuk. I dano mu wieniec, i wyruszył jako zwycięzca, by [jeszcze] zwyciężać.

6:1 „gdy Baranek otworzył pierwszą z siedmiu pieczęci” Werset ten ukazuje związek pomiędzy rozdziałem 5a 6. Pieczęcie te są otwierane przed przeczytaniem księgi, wielu interpretatorów zakłada więc, że reprezentują one problemy występujące w każdej epoce (zob. Mt 24:6-12). Jednak z powodu narastającej intensywności wyroków niektórzy postrzegają je jako bezpośrednie przygotowanie do końca czasów. Widoczne jest tu interpretacyjne napięcie pomiędzy Królestwem jako TERAŹNIEJSZYM i PRZYSZŁYM. NT cechuje się płynnością pomiędzy „już” a „jeszcze nie”. Sama Apokalipsa ilustruje to napięcie. Została napisana do prześladowanych wierzących w pierwszym wieku (i każdym wieku), ale proroczo odnosi się do ostatniego pokolenia wierzących. Prześladowania są powszechne w każdym stuleciu!

Siódma pieczęć rozpoczyna siedem trąb, a siódma trąba – siedem czas. Jak już zauważyliśmy, każdy sąd jest intensywniejszy od poprzedniego. Zamyśl pierwszych dwóch jest odkupieńczy – ukazują one, że Boży sąd spowodowany jest tym, że niewierzący nie chcą się nawrócić. Dlatego ostatni cykl (czasze) nie daje już możliwości opamiętania – niesie z sobą jedynie osąd. Wydaje mi się jednak, że szósta pieczęć i szósta trąba opisują koniec czasów – co oznaczałoby, że są synchroniczne czasowo, a nie następują po sobie w porządku chronologicznym.

Jedno drugie przyjscie Chrystusa omówione jest trzy razy – pod koniec pieczęci (zob. 6:12-17) i trąb (zob. 11:15-18), a nie tylko pod koniec czas w 16:17-21 i w rozdziale 19:11-21. Jest to strukturalny wzorzec tej księgi – apokaliptycznego dramatu w siedmiu aktach. Zob. Wprowadzenie do Apokalipsy, punkt C.

▣ **„pierwsze z czterech Zwierząt mówiące jakby głosem gromu”** Cztery Zwierzęta, podobnie jak Starcy, są jakimś rodzajem istot anielskich. Głos ten, przypominający grom, wymieniony jest także w 14:2 i 19:6.

▣ **„«Przyjdź!»”** Termin ten znaczy albo „przyjdź”, albo „wyjdź”. Tekst starożytnego pisanego uncjałą greckiego manuskryptu synajskiego (8) dodaje tu „i zobacz” (zob. angielskie tłumaczenia KJV i NKJV, w których słowa te odnoszą się do Jana), ale Kodeks Aleksandryjski (A) zawiera tylko „przyjdź” (co odnosiłoby się do czterech koni). UBS⁴ nadaje krótszej formie notę „B” (prawie pewne). W kontekście nakaz ten (TRYB ROZKAZUJĄCY CZASU TERAŹNIEJSZEGO) nie odnosi się do Jana ani Kościoła, tylko do czterech jeźdźców (zob. 6:3.5.7).

6:2 „I ujrzałem: oto biały koń” Kontekst ten nawiązuje do Za 1:8 (cztery konie) i 6:1-8 (cztery rydwany). Tożsamość tego jeźdźcy pozostaje sporna. Interpretacje są różne – od Jezusa (Ireneusz) po antychrysta. Przy takim poziomie niepewności dogmatyzm jest czymś wysoce niewłaściwym. Niektórzy sądzą, że chodzi tu o Chrystusa, ponieważ jest on podobnie opisany w 19:11-21, ale jedyną wspólną cechą wydaje się być maść konia. Inni widzą tu odniesienie do rozpowszechniania Ewangelii. Uważają oni te rozdziały za paralele mowy w ogrodzie Oliwnym z Mt 24, Mk 13 i Łk 21. Zakłada się więc, że są one odwołaniem do Mt 24:14 i Mk 13:10.

W oparciu o Ez 39 sugerowano nawet, że chodzi tu o Goga prowadzącego swoje oddziały przeciwko Bożemu ludowi. Symbolizowałoby to ostatecznego antychrysta (Zob. 2 Tes 2). Wydaje się jednak czymś bardzo nadzwyczajnym, żeby anioł mógł nakazywać przyjscie Jezusowi. Chociaż Jezus nosi koronę w rozdziałach 6 i 19, greckie słowa opisujące te korony były różne. Tam Jezus nazwany jest „Wiernym i Prawdziwym”, tutaj jednak nie. Zwycięstwa jeźdźcy nie są w ogóle opisane. Jeździec z rozdziału 6 wyposażony jest w łuk, podczas gdy w rozdziale 19 Chrystusowi wychodzi z ust obusieczny miecz. Różnic jest więc więcej, niż podobieństw. Może to być po prostu jedna ze starotestamentowych plag. Plagi te, będące nawiązaniem do Kpł 26 i Ez 14:21,

wymienione są w w. 8. Kolor biały był nie tylko symbolem sprawiedliwości, ale także rzymskim symbolem zwycięstwa wojskowego. Rzymscy generałowie, którzy zwyciężyli w bitwie, przejeżdżali ulicami Rzymu w rydwanie ciągniętym przez cztery białe konie.

▣ „**a siedzący na nim miał łuk**” Łuk był ulubioną bronią budzących strach konnych łuczników partyjskich hord (którzy jeździli na białych wierzchowcach). Łuk często stosowany jest w ST dla opisanego JHWH jako wojownika (zob. Ps 45:5-6; Iz 41:2; 49:2-3; Ha 3:9; Za 9:13 i być może także Rdz 9:13). Występują w nim także przykłady tego, jak JHWH sądzi inne narody przedstawione w formie metafory łamania przez Niego ich łuku (zob. Ps 46:10; Jr 51:56 i Oz 1:5).

▣ „**dano mu wieniec**” Jest to korona „*stefanos*”, oznaczająca wieniec zwycięzcy, podczas gdy ta wymieniona w 19:11 i należąca do Chrystusa to „*diadema*” – korona królewska.

▣ „**i wyruszył jako zwycięzca, by [jeszcze] zwyciężyć**” Symbole w w. 1. związane są z wojną i podbojem. Ponieważ przeznaczenie pierwszego i drugiego jeźdźcy jest podobne, niektórzy upatrują w pierwszym podboju, a w drugim wojny domowej. Jest to spekulacja, ale te dwa konie są w pewien sposób paralelne.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 6:3-4

³A gdy otworzył pieczęć drugą, usłyszałem drugie Zwierzę mówiące: «Przyjdź!» ⁴I wyszedł inny koń barwy ognia, a siedzącemu na nim dano odebrać ziemi pokój, by się wzajemnie ludzie zabijali - i dano mu wielki miecz.

6:4 „**inny koń barwy ognia**” Jest to nawiązanie do jakiegoś rodzaju wojennej rzezi.

▣ „**dano mu wielki miecz**” Był to mały rzymski miecz zwany „*machaira*”. Noszony był przez rzymskich żołnierzy u pasa i używano go do wymierzania kary śmierci obywatelom rzymskim (zob. Rz 13:4). Fraza „by się wzajemnie ludzie zabijali” jest interesująca, ponieważ w ST jest to jeden ze sposobów, na jakie JHWH pokonywał wrogów swojego ludu (zob. Sdz 7:22; 1 Sm 14:20; 2 Krn 20:22).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 6:5-6

⁵A gdy otworzył pieczęć trzecią, usłyszałem trzecie Zwierzę, mówiące: «Przyjdź!» I ujrzałem: a oto czarny koń, a siedzący na nim miał w ręce wagę. ⁶I usłyszałem jakby głos w pośrodku czterech Zwierząt, mówiący: «Kwarta pszenicy za denara i trzy kwarty jęczmienia za denara, a nie krzywdź oliwy i wina!»

6:5 „**I ujrzałem: a oto czarny koń**” Jest to symbol głodu (zob. Mt 24:7) następującego po wojnie.

6:6 „**Kwarta pszenicy za denara**” Denar był dziennym wynagrodzeniem żołnierza lub robotnika (zob. Mt 20:2). Od Herodota dowiadujemy się, że dało się za to kupić zwyczajną ilość pożywienia potrzebną jednemu człowiekowi na jeden dzień. Pokazuje to rozmiar głodu: człowiek mógł pracować cały dzień i mieć dość jedzenia tylko dla siebie.

TEMAT SPECJALNY: MONETY ZNAJDUJĄCE SIĘ W OBIEGU W PALESTYNIĘ ZA CZASÓW JEZUSA

I. Monety miedziane:

- C. *cherma* – niewielka wartość (zob. J 2:15)
- D. *chalchos* – niewielka wartość (zob. Mt 10:9; Mk 12:41)
- E. *assarion* – rzymska moneta miedziana warta około 1/16 *dēnariusa* (zob. Mt 10:29)
- F. *kodrantēs* – rzymska moneta miedziana warta około 1/64 *dēnariusa* (zob. Mt 5:26)
- G. *lepton* – rzymska moneta miedziana warta około 1/128 *dēnariusa* (zob. Mk 12:42; Łk 21:2)
- H. *kwadrans/grosz* – rzymska moneta miedziana o niewielkiej wartości

II. Monety srebrne

- A. *arguros* („srebrna moneta”) – warta o wiele więcej niż monety z miedzi lub brązu (zob. Mt 10:9; 26:15)
- B. *dēnarius* – rzymska srebrna moneta o wartości dziennego zarobku (zob. Mt 18:28; Mk 6:37)
- C. *drachmē* – grecka srebrna moneta o tej samej wartości co *dēnarius* (zob. Łk 15:9)
- D. *di-drachmon* – dwudrachma warta była pół żydowskiego szekla (zob. Mt 17:24)
- E. *statēr* – srebrna moneta warta około czterech denarów (zob. Mt 17:27)

III. Złote monety – *chrusos* („złote monety”) – najcenniejsze (zob. Mt 10:9).

IV. Ogólne nazwy wag metali

- A. *mnaa* – łacińska *mina*, waga metalu odpowiadająca 100 *denarom* (zob. Łk 19:13)
- B. *talanton* – grecka jednostka wagi (zob. Mt 18:24; 25:15.16.20.24.25.28)
 - 1. 6 000 *denarów* w srebrze
 - 2. 180 000 *denarów* w złocie
- C. *szeqel* – ST waga srebra (tj. ponad 100 gramów, zob. Rdz 23:15; 37:28; Wj 21:32)
 - 1. *pīm* – 2/3 szekla
 - 2. *beka* – 1/2 szekla
 - 3. *gera* – 1/20 szeklaWiększe jednostki
 - 1. *maNe* – 50 szekli
 - 2. *kikkar* – 3 000 szekli

▣ „trzy kwarty jęczmienia za denara” Jęczmień był codziennym pożywieniem ubogich. Greckie słowo przetłumaczone tu jako „kwarty” to „*choiniks*” i odpowiada ono niecałemu litrowi.

▣ „a nie krzywdź oliwy i wina” Ilość interpretacji tego szczegółu jest niesamowita. Wiele osób próbuje odwoływać się do zwoju świątynnego ze zbioru zwojów znad Morza Martwego, aby znaleźć w nim jakieś nawiązanie do żydowskiej ofiary. Oliwa i wino były codziennym pożywieniem dla ludzi zamieszkujących basen Morza Śródziemnego. Fakt, że ich nie zabrakło, wskazuje na ograniczony głód. Ograniczenie to widoczne jest także w w. 8. Bóg ogranicza swój sąd, aby niewierzący mieli czas na nawrócenie (zob. 16:9). Możliwe także, że oliwy i wina używano do celów medycznych.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 6:7-8

⁷A gdy otworzył pieczęć czwartą, usłyszałem głos czwartego Zwierzęcia mówiącego: «Przyjdź!»
⁸I ujrzałem: oto koń trupio blady, a imię siedzącego na nim Śmierć, i Otchłań mu towarzyszyła. I dano im władzę nad czwartą częścią ziemi, by zabijali mieczem i głodem, i morem, i przez dzikie zwierzęta.

6:8

GPNT

„koń zielony”

BP

„koń trupio blady”

BW

„siwy koń”

BWP

„konia maści trupioszarej”

PL

„koń sinozielony”

Termin „blady” odnosił się do żółtawo-zielonego lub brudnobiałego koloru. W języku polskim od słowa tego pochodzi określenie „chlor”. Prawdopodobnie był to kolor martwego ciała. Na podstawie listy sposobów zabijania z w. 8 można wywnioskować, że chodzi tu o zabitych lub zjedzonych przez dzikie zwierzęta – co było jednym ze starotestamentowych przekleństw (zob. Kpł 26:22; Jr 15:3; Ez 5:17; 14:21).

▣ **„a imię siedzącego na nim Śmierć, i Otchłań mu towarzyszyła”** Jest to nawiązanie do ST – do Prz 5:5 lub Oz 13:14 – uosobienie terminów odnoszących się do końca fizycznego życia. Te dwa określenia są w Apokalipsie użyte razem trzy razy (zob. 1:18; 20:13-14).

Termin „Otchłań” („*hades*”) jest synonimem startestamentowego „*Szeolu*”, który oznaczał „miejsce, gdzie znajdują się umarli”. Zob. Temat specjalny: Gdzie są zmarli? w 1:18.

▣ **„dano im władzę nad czwartą częścią ziemi”** Zwróćmy uwagę na to, że ZAIMEK „im” odnosi się do wszystkich czterech koni i ich jeźdźców. W przypadku trąb mamy do czynienia z intensyfikacją sądu (tj. jedna trzecia, zob. 8:7.8.10.12), a w przypadku czasz z zupełnym zniszczeniem (zob. 16:1-21). Ułamki te są zabiegiem literackim mającym na celu ukazanie, że za Bożymi wyrokami stoi odkupieńczy zamysł (zob. 9:20-21; 14:7; 16:9.11), ale upadła, zbuntowana i zatwardziała ludzkość na niego nie odpowie (choć nieliczni być może to zrobią, zob. 11:13).

▣ **„by zabijali”** Tych czterech jeźdźców przedstawia starotestamentowe wyroki związane z przymierzem (zob. Kpł 26:21-26; Jr 15:2-3; 24:10; 27:8; 29:17-18; 32:24.36; 34:17; Ez 5:12.17; 14:21; Am 4:6-10). Użyte tu słowo oznaczające „miecz” to inne określenie niż to zastosowane w w. 4. Dotyczy ono dużego miecza bitownego, *hromfaia*. Wszystkie cztery starotestamentowe wyroki wojny, głodu, zarazy i dzikich zwierząt wymienione są w Kpł 26:21-26 i Ez 14:21. Ten związany z przymierzem sąd jest jasno omówiony w Pwt 27-29. Pamiętajmy, że pierwotnie jego celem było spowodowanie, aby Izrael się opamiętał i nawrócił do JHWH. Tutaj funkcjonuje on w tym samym odkupieńczym znaczeniu (zob. 9:20-21; 11:13; 14:17; 16:9.11).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 6:9-11

⁹A gdy otworzył pieczęć piątą, ujrzałem pod ołtarzem dusze zabitych dla Słowa Bożego i dla świadectwa, jakie mieli. ¹⁰I głosem donośnym tak zawołały: «Dokądże, Władco święty i prawdziwy, nie będziesz sądził i wymierzał za krew naszą kary tym, co mieszkają na ziemi?» ¹¹I dano każdemu z nich białą szatę i powiedziano im, by jeszcze krótki czas odpoczęli, aż pełną liczbę osiągną także ich współsludzy oraz bracia, którzy, jak i oni, mają być zabici.

6:9 „ujrzałem pod ołtarzem” Toczą się spory co do tego, do czego odnosi się ten ołtarz. Termin ten pojawia się w Apokalipsie dość często (zob. 8:3.5; 9:13; 11:1; 14:18; 16:7). Niektórzy uważają, że chodzi tu o ołtarz ofiarny, o którym mowa w Kpł 4:7 i o którym wspomina Paweł w Flp 2:17, inni natomiast są zdania, że jest to ołtarz kadzenia w Miejscu Świętym Przybytku (zob. Ap 8:3-5) lub w Świątyni opisaną w Ap 11:1. Prawdopodobnie jest to ołtarz ofiarny, ponieważ:

1. Rabinii postrzegali go jako miejsce godne wielkiej czci
2. Wiąże się on ze śmiercią (tj. krwią) męczenników

Można by zadać tu sobie pytanie dlaczego męczennicy gromadzą się pod ołtarzem. Należy pamiętać, że w ST „krew” była symbolem życia (zob. Rdz 9:4; Kpł 17:11.14). W systemie ofiarniczym Izraela nie pomazywano krwią rogów ołtarza ofiarnego, tylko wylewano ją u jego podstawy (tj. Wj 29:12; Kpł 4:7.18.25; 8:15; 9:9). Dlatego życie (tj. dusze) zabitych męczenników znajdowały się u stóp ołtarza.

▣ **„dusze zabitych”** Dusze te to pozbawieni ciał (znajdujący się pomiędzy śmiercią a zmartwychwstaniem) wierzący, którzy zginęli śmiercią męczeńską (zob. 13:15; 18:24; 20:4). Jest to zaskakujące, ponieważ jest to bardziej grecka niż hebrajska koncepcja. Wszyscy chrześcijanie wzywani są do bycia męczennikami, jeśli wymagać będzie tego sytuacja (zob. 2:10.13; Mt 10:38-39; 16:24).

Wydaje się, że nie ma związku pomiędzy ludźmi zabitymi przez czterech jeźdźców z 6:1-8 a tymi męczennikami.

▣

GPNT

„z powodu słowa Boga i z powodu świadectwa, które mieli”

BP „dla Słowa Bożego i dla świadectwa, jakie mieli”
BW „dla Słowa Bożego i dla świadectwa, które złożyli”
BWP „dla słowa Bożego i dla świadectwa, jakie złożyli”
PL „za Słowo Boże i za świadectwo, które składali”

Fraza ta jest Apokalipsie powracającym tematem (zob. 1:9; 12:11.17; 19:10; 20:4). Jej znaczenie bardzo przypomina frazę „Zwycięzcy...” (zob. 2:7.11.17.26; 3:5.12.21). Zostali oni zabici, ponieważ byli aktywnymi chrześcijanami.

6:10 „Dokądże (...) nie będziesz sądził i wymierzał za krew naszą kary” Wielu komentatorów uważa to za niegodne chrześcijan. Prawdopodobnie jest tak dlatego, że oni nigdy sami nie spotkali się z intensywnymi prześladowaniami ze strony niewierzących. Ludzie ci nie proszą o zemstę, tylko o sprawiedliwość! Może to być nawiązanie do Pwt 32:43 (zob. Ap 19:2). Prośba ta zgodna jest z napomnieniem Pawła w Rz 12:19.

▣ **„Władco”** Termin ten (*despotēs*) opisuje całkowitą władzę. W języku polskim od tego słowa pochodzi określenie „despota”. Zostało ono zastosowane do JHWH w Łk 2:29 i Dz 4:34 oraz do Jezusa w 2 P 2:1 i Jud 1:4.

▣ **„tym, co mieszkają na ziemi”** Jest to bardzo często występująca fraza w Apokalipsie; zawsze odnosi się ona do niewierzących (zob. 3:10; 8:13; 11:10; 13:8.12.14; 17:2.8).

6:11 „dano każdemu z nich białą szatę” Jest to metafora „odpoczynku”, „błogosławieństwa” lub „zwycięstwa”. Dla niektórych teologicznym problemem jest tu pytanie, w jaki sposób pozbawiona ciała dusza może być w coś ubrana. Należy wystrzegać się hiperdosłowności – szczególnie przy interpretowaniu apokaliptycznego dramatu! Fakt, że komentatorzy w ogóle o tym mówią, pokazuje, jak dalece nie rozumieją gatunku literackiego tej księgi! Nie należy rozbierać na części pierwsze każdego zawartego w niej szczegółu!

▣ **„aż pełną liczbę osiągną także ich współsłudzy oraz bracia, którzy, jak i oni, mają być zabici”** Jedną z głównych prawd zawartych w tej księdze jest to, że Bóg ma wszystko pod kontrolą (zob. w. 8) – nawet śmierć chrześcijańskich męczenników! Cała historia znajduje się w Jego rękach. Boga nie zaskakują żadne wydarzenia, czyny czy ich skutki. Mimo to w tym upadłym świecie nadal istnieje ból, cierpienie i niesprawiedliwość. Pomocne omówienie problemu zła znaleźć można w książce Johna W. Wenhama *The Goodness of God [Boża dobroć]*.

Ta koncepcja wypełnionej liczby męczenników (zob. *1 Henocha* 47:4) jest symbolicznym sposobem odnoszenia się do Bożej wiedzy i Jego planu dla rodzaju ludzkiego. Przypomina to Pawłową koncepcję „pełni pogan” (zob. Rz 11:12.25) mówiącą o Bożej znajomości wszystkich pogan, którzy dostąpią zbawienia.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 6:12-17

¹²AI ujrzałem: gdy otworzył pieczęć szóstą, stało się wielkie trzęsienie ziemi i słońce stało się czarne jak włosienny wór, a cały księżyc stał się jak krew. ¹³I gwiazdy spadły z nieba na ziemię, podobnie jak drzewo figowe wstrząsane silnym wiatrem zrzuca na ziemię swe niedojrzałe owoce. ¹⁴Niebo zostało usunięte jak księga, którą się zwija, a każda góra i wyspa z miejsc swych poruszone. ¹⁵A królowie ziemscy, wielmoże i wodzowie, bogacze i możni, i każdy niewolnik, i wolny ukryli się do jaskiń i górskich skał. ¹⁶I mówią do gór i do skał: «Padnijcie na nas i zakryjcie nas przed obliczem Zasiadającego na tronie i przed gniewem Baranka, ¹⁷bo nadszedł Wielki Dzień Jego gniewu, a któż zdoła się ostać?»

6:12 „otworzył pieczęć szóstą” Werset ten napisany jest żydowskim apokaliptycznym językiem oznaczającym koniec czasów (zob. Jl 2:30-31; 3:15-16; Iz 13:9-10; 34:4; Jr 4:23-28; Ag 2:6; Mt 24:29; oraz *Wniebowzięcie Mojżesza* 10:5). Zwróćmy uwagę na siedem elementów w wersety 12-14. Języka tego używano w ST dla opisanego Dnia Pańskiego. Posłużenie się nim tutaj przy szóstej pieczęci oraz później przy szóstej trąbie jest moim zdaniem jedną ze wskazówek, że każda z tych serii siódemek zwieńczona jest końcem czasów, drugim przyjściem Chrystusa (zob. 6:12-17; 11:15-18; 14:14-20; 16:17-21; 19:11-21; 22:6-16). Wydarzenia w Apokalipsie nie następują w kolejności chronologicznej. Jest to dramat w siedmiu aktach.

▣ **„stało się wielkie trzęsienie ziemi”** Księga ta wymienia wiele trzęsień ziemi (zob. 8:5; 11:13.19; 16:18). Interesujące jest spostrzeżenie, że istnieje siedem aspektów tego ostatecznego, apokaliptycznego wydarzenia. W

wersecie 15 wymienionych jest także siedem różnych kategorii (zob. Temat specjalny: Symboliczne liczby w Biblii w 1:4). Jest to kolejny przykład wysoce ustrukturyzowanego wzorca literatury apokaliptycznej (zob. 5:12).

▣ „słońce stało się czarne (...) cały księżyc stał się jak krew” Jest to starotestamentowe nawiązanie do dnia sądu (zob. Iz 13:10; 24:23; 50:3; Ez32:7; Jl 2:2.10.31; 3:15; Mt 24:29; Mk 13:24-25; Łk 21:25).

6:13 „gwiazdy spadły z nieba” Metafora ta może mieć dwojaki pochodzenie:

1. Stabilność Bożego stworzonego porządku (zob. Hi 38:31-33; Ps. 89:37-38; Iz 13:10; Jr 31:35-36; 37:20-26; *Henocha* 2:1) rozpada się wśród Jego wyroków (zob. Mt 24:29)
2. Spadające gwiazdy są rozpowszechnioną międzytestamentalną, apokaliptyczną metaforą (zazwyczaj odnoszącą się do aniołów, tj. 12:4; Dn 8:10)

W tym kontekście najbardziej trafna wydaje się możliwość #1.

6:14 „Niebo zostało usunięte” Starożytni postrzegali niebo jako kopułę z naciągniętej skóry (zob. Hi 22:14; Ps 104:2; Prz 8:27; Iz 40:22). Jest to metafora bóstwa wdzierającego się w naturalny porządek (zob. Iz 34:4).

▣ „każda góra i wyspa z miejsc swych poruszone” W ST za każdym razem, kiedy Bóg nawiedzał swoje stworzenie, czy to żeby je pobłogosławić, czy osądzić, powodowało to wstrząsy. Opis ten często ujmowany jest w kategoriach apokaliptycznych. Wersety 15-17 mówią o Bożym gniewie na niewierzących prześladowców (zob. 16:20). Te same opisy stosowane są w ST dla ułatwienia fizycznego dostępu do Bożej obecności – np. obniżanie gór, wysuszenie rzek itp. (zob. Iz 40:4).

6:15 „ukryli się do jaskiń i górskich skał” Tak, jak prześladowany Boży lud musiał ukrywać się przed uciskiem ze strony niewierzących (zob. Hbr 11:38), teraz potężni i bogaci (możliwe nawiązanie do Ps 2:2) szukają schronienia przed Bożym gniewem (zob. Iz 2:10.19.21). Werset ten opisuje upadłą, niewierzącą ludzkość na siedem sposobów. Posługiwanie się siódmkami jest podstawowym wzorcem w Apokalipsie Jana (zob. Temat specjalny w 1:4).

6:16 „Padnijcie na nas i zakryjcie nas przed obliczem Zasiadającego na tronie” Jest to nawiązanie do Oz 10:8 (zob. Iz 2:19.21 i Łk 23:30). Warto zwrócić uwagę na to, że gniew Ojca i Syna łączy się ze sobą, ponieważ potępiają oni to, co dzieje się z ich rodziną wiary. Działają w historii, aby bronić wiernych i karać zbuntowanych (zob. Ga 6:7).

▣ „gniewem Baranka” Jest to wymowna mieszana metafora – obraz zwycięskiego baranka z żydowskiej literatury międzybiblijnej. Jeżeli chodzi o „gniew” (*orgē*), zob. komentarz do 7:14.

6:17 Werset 17. wydaje się być nawiązaniem albo do Jl 2:11, albo Ml 3:2. Wielu komentatorów jest zdania, że przygotowuje on grunt pod scenę w rozdziale 7, którego zamysłem jest odpowiedzenie na pytanie: „A co z wierzącymi, którzy będą na ziemi podczas tych apokaliptycznych wydarzeń i serii wyroków?”. Interpretatorzy od zawsze spierają się co do tego, czy pieczęcie w rozdziale 6 mają charakter odkupieńczy, czy sądowniczy (zob. 9:20-21; 14:7-8; 16:9.11). Rozdział 6 odnosi się do Bożego sądu nad niewierzącymi, którzy odmawiają uwierzenia. Sądy te zaczynają od wpływania na 1/4 świata, potem 1/3, a wreszcie (przy czasach) rozciągają się na cały niewierzący świat (zob. So 1:14-18).

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU WERSETÓW 7:1-17

- A. Rozdział 7 stanowi interludium pomiędzy otwarciem szóstej a siódmej pieczęci (zob. 8:1; podobnie jako 10:1-11:13 pomiędzy szóstą a siódmą trąbą). Odpowiada on na pytanie co będzie się działo z wierzącymi podczas cykli Bożego sądu nad niewierzącymi. Siódma pieczęć przeradza się w siedem trąb.
- B. Interludium to opisuje dwie grupy wierzących:
 1. 144.000 z dwunastu pokoleń na ziemi (zob. wersety 1-8, szczeg. w. 4)
 2. Niezliczoną rzeszę z plemion całej ziemi, która znajduje się teraz w niebie (zob. wersety 9-17, szczeg. w. 9)

- C. Boże działanie na rzecz Jego ludu charakteryzuje się mocą, ochroną i zapewnieniem o Jego obecności. Apokalipsa nie czyni różnicy pomiędzy wierzącymi Żydami a poganami (zob. Rz 2:28-29; 3:22; 1 Kor 12:13; Ga 3:28; Kol 3:11). Starotestamentowe podziały rasowe zostały tu zuniwersalizowane do wierzących i niewierzących.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 7:1-3

¹Potem ujrzałem czterech aniołów stojących na czterech narożnikach ziemi, powstrzymujących cztery wiatry ziemi, aby wiatr nie wiał po ziemi ani po morzu, ani na żadne drzewo. ²I ujrzałem innego anioła, wstępującego od wschodu słońca, mającego pieczęć Boga żywego. Zawołał on donośnym głosem do czterech aniołów, którym dano moc wyrządzić szkodę ziemi i morzu: ³«Nie wyrządzajcie szkody ziemi ni morzu, ni drzewom, aż opieczętujemy na czołach sługi Boga naszego».

7:1 „ujrzałem czterech aniołów stojących na czterech narożnikach ziemi, powstrzymujących cztery wiatry ziemi” W symbolice ST liczba cztery odnosiła się do całej ziemi (zob. Iz 11:12; Jr 49:36; Dn 7:2; Za 1:8; 6:1.5; Mt 24:31; patrz też Temat specjalny w 1:4).

Istnieje kilka różnych interpretacji tych czterech wiatrów.

1. rabini postrzegali te kwartalne wiatry jako złe (zob. Dz 27:14)
2. niektórzy odnoszą je do złych wiatrów lub być może Bożych wyroków z Jr 49:36 i Dn 7:2
3. inni widzą tu nawiązanie do liczby cztery w Za 1:8 i 6:5, gdzie czterech jeźdźców i cztery rydwany to słudzy Boży na całym świecie (zob. Mt 24:31).

▣ „aby wiatr nie wiał po ziemi ani po morzu, ani na żadne drzewo” Podobnie jak 6:6 i 8 ukazuje to ograniczony sąd (zob. 7:3; 9:4).

7:2 „ujrzałem innego anioła, wstępującego od wschodu słońca” Wschód (słońce) był symbolem życia, zdrowia lub nowego dnia.

▣ „mającego pieczęć Boga żywego” Pieczęć Boga wspomniana jest po raz kolejny w 9:4, 14:1 i prawdopodobnie w 22:4. Pieczęć szatana wymieniona jest w 13:16; 14:9 i 20:4. Pieczęć ta ma oznaczyć Boży lud, żeby nie dotknął go Jego gniew. Pieczęć szatana wyróżnia tych ludzi, którzy są przedmiotem Bożego gniewu.

W Apokalipsie „ucisk” (tj. *thlipsis*) to zawsze prześladowanie wierzących przez niewierzących, a gniew (tj. *orgē* lub *thumos*) zawsze oznacza Boży sąd nad niewierzącymi, aby mogli oni się opamiętać i zwrócić ku wierze w Chrystusa. Ten pozytywny zamysł sądu widoczny jest w związanych z przymierzem przekleństwach/błogosławieństwach z Kpł 26, Pwt 27-28 i Ps 1.

Fraza „Bóg żywy” jest grą słów związaną z tytułem JHWH (zob. Wj 3:14; Ps 42:5; 84:3; Mt 16:16; zob. Temat specjalny w 1:8). Ta sama gra słów występuje często w biblijnych przysięgach „na życie Pana”.

TEMAT SPECJALNY: PIECZĘĆ

W starożytności pieczęć mogła być sposobem wykazania:

4. prawdy (zob. J 3:33)
5. własności (zob. J 6:27; 2 Tm 2:19; Ap 7:2-3; 9:4)
6. bezpieczeństwa lub ochrony (zob. Rdz 4:15; Mt 27:66; Rz 4:11; 15:28; 2 Kor 1:22; Ef 1:13; 4:30; Ap 20:3)
7. może być także znakiem rzeczywistości Bożej obietnicy daru (zob. Rz 4:11 i 1 Kor 9:2)

▣ „czterech aniołów, którym dano moc wyrządzić szkodę ziemi i morzu” Jest to AORYST TRYBU ORZEKAJĄCEGO STRONY BIERNEJ. Bóg panuje nad sądem nad ziemią i niewierzącymi ludźmi. Jego ograniczenia jeżeli chodzi o te wyroki mają dwojaki cel:

1. aby nie ucierpieli przez nie wierzący

- aby niewierzący mogli się opamiętać, wezwać Jego imienia i oddać Mu chwałę (zob. 9:20-21; 14:6-7; 16:9.11; 21:7; 22:17)

7:3 „aż opieczętujemy na czołach sługi Boga naszego” Jest to nawiązanie do Ez 9:4.6 (zob. Ap 9:4; 14:1). Przeciwnością tego pieczętowania jest pieczęć szatana – znamię Bestii (zob. 13:16-17; 14:9.11; 16:2; 19:20; 20:4).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 7:4

⁴I usłyszałem liczbę opieczętowanych: sto czterdzieści cztery tysiące opieczętowanych ze wszystkich pokoleń synów Izraela:

7:4 „sto czterdzieści cztery tysiące” Ta sama tajemnicza grupa wspomniana jest w 14:1.3. Liczba ta oraz jej znaczeniem pozostaje przedmiotem wielu sporów. Jest ona symboliczna, a nie dosłowna – z następujących powodów:

- sama liczba jest okrągłą liczbą, a liczebność wszystkich pokoleń jest jednakowa (w ST nigdy tak nie było)
- liczba ta jest wielokrotnością dwunastki, będącej biblijną liczbą organizacji (lub być może ludu Bożego) oraz dziesiątki – biblijnej liczby pełni (zob. Temat specjalny w 10:4).
- język rozdziału 7 jest apokaliptyczny
- lista plemion izraelskich jest nieco zmieniona (brakuje Dana, a Efraima zastępuje Józef). Żyd wiedziałaby, że nie miała ona być traktowana dosłownie.

Niektóre z możliwych interpretacji tej grupy są następujące:

- że jest to dosłowny wierzący Izrael z czasów ostatecznych (zob. Za 12:10)
- że są to nowonawróceni wierzący po tajemnym pochwyceniu Kościoła
- że jest to wierząca żydowska reszta (zob. Rz 11)
- że jest to tytuł nowotestamentowego Kościoła (zob. 1:6)

W Apokalipsie opieczętowanie nie jest ograniczone do jednej grupy, tylko ukazuje, że Bóg jest właścicielem i obrońcą Swojego ludu (zob. 2:20; 11:18; 19:2,5; 22:36). Szatan pieczętuje wszystkich swoich zwolenników (zob. 13:16.17; 14:9.11; 16:2; 19:20; 20:4), naśladując Boga (zob. 3:12; 7:3; 14:1; 22:4).

W NT Kościół jest często opisywany w kategoriach, które stosowane były do Izraela (zob. Rz 2:28-29; 4:11; 9:6,8; Ga 3:29; 6:16; Flp 3:3) – szczególnie w Apokalipsie, gdzie w 1:6 Kościół nazwany jest tytułem zastosowanym do Izraela w Wj 19:4-6 (zob. 1 P 2:5.9). W listach Jakuba (zob. 1:1) i 1 Piotra (zob. 1:1) Kościół opisywany jest także jako „diaspora” (określenie rozproszonych Żydów, którzy nie mieszkali w Palestynie).

W obecnym punkcie mojej analizy najbardziej słuszne wydaje mi się stwierdzenie, że 144.000 z w. 4 i „wielki tłum” z w. 9 to nowotestamentowy lud Boży – ci, którzy ufają Chrystusowi – ale postrzegany w dwóch różnych znaczeniach (wierzący Żydzi i wierzący poganie).

TEMAT SPECJALNY: LICZBA DWANAŚCIE

Dwanaście było zawsze symboliczną liczbą organizacji.

A. Poza Biblią

- Dwanaście znaków zodiaku
- Dwanaście miesięcy roku

B. W ST (BDB 1040 plus 797)

- Synowie Jakuba (pokolenia Izraela)
- Odzwierciedlone w
 - Dwunastu stelach ołtarza w Wj 24:4
 - Dwunastu drogich kamieniach umieszczonych w pectorale Najwyższego Kapłana w Wj 28:21
 - Dwunastu chlebach w miejscu świętym przybytku w Kpł 24:5
 - Dwunastu szpiegach wysłanych do Kanaanu w Lb 13 (po jednym z każdego pokolenia)
 - Dwunastu laskach (rodowych insygniach) przy buncie Koracha w Lb 17:17
 - Dwunastu kamieniach pamiątkowych Jozuego (zob. Joz 4:3.9.20)
 - Dwunastu okręgach administracyjnych pod rządami Salomona (zob. 1 Krl 4:7)
 - Dwunastu kamieniach ołtarza Eliasza dla JHWH (zob. 1 Krl 18:31)

C. W NT

1. Wybór dwunastu apostołów
2. Dwanaście koszy resztek (po jednym na każdego apostoła) w Mt 14:20
3. Dwanaście tronów, na których zasiadają nowotestamentowi uczniowie (w odniesieniu do 12 pokoleń Izraela) w Mt 19:28
4. Dwanaście legionów aniołów gotowych walczyć za Jezusa w Mt 26:53
5. Symbolika Apokalipsy
 - a. 24 Starców na 24 tronach w Ap 4:4
 - b. 144 000 (12x12 000) w Ap 7:4; 14:1.3
 - c. Wieniec z dwunastu gwiazd na głowie kobiety w Ap 12:1
 - d. Dwanaście bram i dwunastu aniołów odzwierciedlających dwanaście pokoleń w Ap 21:12
 - e. Dwanaście tysięcy stadiów w Ap 21:16 (rozmiar nowego miasta – Nowego Jeruzalem)
 - f. 144 łokcie muru w Ap 21:17
 - g. Dwanaście bram z pereł w Ap 21:21
 - h. Drzewo życia w Nowym Jeruzalem rodzące dwanaście owoców (jeden na każdy miesiąc) w Ap 22:2

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 7:5-8

⁵z pokolenia Judy dwanaście tysięcy opieczętowanych, z pokolenia Rubena dwanaście tysięcy, z pokolenia Gada dwanaście tysięcy, ⁶z pokolenia Asera dwanaście tysięcy, z pokolenia Neftalego dwanaście tysięcy, z pokolenia Manassesesa dwanaście tysięcy, ⁷z pokolenia Symeona dwanaście tysięcy, z pokolenia Lewiego dwanaście tysięcy, z pokolenia Issachara dwanaście tysięcy, ⁸z pokolenia Zabulona dwanaście tysięcy, z pokolenia Józefa dwanaście tysięcy, z pokolenia Beniamina dwanaście tysięcy opieczętowanych.

7:5 „z pokolenia Judy” Lista pokoleń w w. 5 nie jest zgodna z żadną z ponad dwudziestu list zawartych w ST. W szczególności klóci się ona z tą w Ez 48:2-7, mówiącą o eschatologicznym ludzie Bożym. Pomija Dana, Juda wymieniony jest jako pierwszy, zamiast Efraima wspomniany jest Józef, a obok pozostałych pokoleń pojawia się także Lewi. Każdy Żyd zauważyłby, że lista ta jest dziwna i powinna być traktowana symbolicznie.

W książce *Answers to Questions [Odpowiedzi na pytania]* (s. 139) F. F. Bruce pisze, że w tradycji Kościoła powodem, dla której lista ta pomija Dana, jest to, jak Ireneusz interpretował Jr 8:16 w brzmieniu Septuaginty. Werset ten brzmi następująco:

„Od Dn daje się słyszeć parskanie ich koni; na odgłos rżenia ich rumaków drży cała ziemia. Przybywają, by pochłonać kraj i jego zasoby, miasto i jego mieszkańców.”

Na tej podstawie Ireneusz uważał, że antychryst pochodzić będzie z pokolenia Dana. Jest to tylko spekulacja, a nie egzegeza!

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 7:9-12

⁹Potem ujrzałem: a oto wielki tłum, którego nie mógł nikt policzyć, z każdego narodu i wszystkich pokoleń, ludów i języków, stojący przed tronem i przed Barankiem. Odziani są w białe szaty, a w ręku ich palmy. ¹⁰I głosem donośnym tak wołają: «Zbawienie u Boga naszego, Zasiadającego na tronie i u Baranka». ¹¹A wszyscy aniołowie stanęli wokół tronu i Starców, i czworga Zwierząt, i na oblicza swe padli przed tronem, i pokłon oddali Bogu, ¹²mówiąc: «Amen. Błogosławieństwo i chwała, i mądrość, i dziękczynienie, i cześć, i moc, i potęga Bogu naszemu na wieki wieków! Amen».

7:9 Wielki tłum, o którym mowa w tym wersecie, to w oczywisty sposób inna grupa niż sto czterdzieści cztery tysiące wymienione w w. 4. Tak, jak pierwsza zbiorowość wywodziła się z różnych pokoleń Izraela, druga pochodzi z każdego zamieszkującego ziemię plemienia. Wydaje się, że te dwie grupy reprezentują tak naprawdę tę samą grupę ludzi w dwóch różnych znaczeniach. Jeśli wersety 1-8 odnoszą się do wierzących Żydów, w. 9 mówi o Bożym ludzie ze wszystkich ludzkich zbiorowości (zob. 5:9; 11:9; 13:7; 14:6; 17:15).

Jednak fakt, że jest o nich mowa jako o tych, którzy (1) przychodzą z wielkiego ucisku (zob. w. 14); (2) stoją przed tronem (zob. w. 9) i (3) są ubrani w białe szaty (zob. 6:11), może świadczyć o tym, że jest to pełna liczba męczenników (zob. 6:11; 17:6; 18:24; 19:2; 20:4).

▣ „którego nie mógł nikt policzyć” Może to być nawiązanie do danych Abrahamowi obietnic liczne potomstwa.

1. ziarnka pyłu/proch ziemi – Rdz 13:16; 28:14; Lb 23:10
2. gwiazdy na niebie – Rdz 15:5; 22:17; 26:4; Pwt 1:10
3. piasek na wybrzeżu morza – Rdz 22:17; 32:13
4. ogólne stwierdzenie – Rdz 16:10

▣ „w rękę ich palmy” Niektórzy usiłują utożsamiać to z Kpł 23:40 albo Ne 8:15 jako znakiem radości i triumfu. Inni odnoszą to do rytuałów związanych ze świętem Paschy, takich jak te opisane w J 12:13. Jeszcze inni odnoszą to do święta Szalasów ze względu na to, że fragment ten związany jest z okresem wędrówki po pustyni (zob. w. 15-16). Gałązki palmowe mogą być po prostu symbolem zwycięstwa.

7:10 „Zbawienie u Boga naszego” Jest to zwyczajne greckie określenie „zbawienia” (*sōteria* od *sōzō*), może jednak być stosowane w znaczeniu „zwycięstwa” (NEB) lub „zupelnego pokonania”. Mogło więc odnosić się do (1) ratunku od problemów ziemskiego życia lub (2) duchowego, wiecznego zbawienia. Starotestamentowy termin (*jasza*) oznaczał fizyczne ocalenie (zob. Jk 5:15). To samo słowo użyte jest w Apokalipsie trzykrotnie w serii błogosławieństw skierowanych do Boga (zob. 7:10; 12:10; 19:1).

▣ „i u Baranka” Zauważmy, że Mesjasz błogosławiony jest w taki sam sposób, co JHWH. Podkreśla to boską istotę Syna.

7:11 Zauważmy, że wymienionych jest tu kilka grup:

1. aniołowie
2. Starcy
3. cztery Zwierzęta

Wszystkie te grupy związane są z Bożą salą tronową w niebie. Są one odrębne od 144.000 i wielkiego tłumu. Jeżeli chodzi o Starców, zobacz Temat specjalny: Starszy w 4:4.

7:12 „mówiąc” Zwróćmy uwagę na siedmiorakie błogosławieństwo skierowane do Boga (i Mesjasza, zob. w. 10), podobne do siedmiorakiego błogosławieństwa zabitego Baranka z 5:12.

▣ „Amen” Zauważmy, że słowo to rozpoczyna i kończy błogosławieństwo. Zob. Temat specjalny w 1:6.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 7:13-17

¹³A jeden ze Starców odezwał się do mnie tymi słowami: «Ci przyodziani w białe szaty kim są i skąd przybyli?» ¹⁴I powiedziałem do niego: «Panie, ty wiesz». I rzekł do mnie: «To ci, którzy przychodzą z wielkiego ucisku i oplukali swe szaty, i w krwi Baranka je wybielili. ¹⁵Dlatego są przed tronem Boga i w Jego świątyni cześć Mu oddają we dnie i w nocy. A Zasiadający na tronie rozciągnie namiot nad nimi. ¹⁶Nie będą już łaknąć ani nie będą już pragnąć, i nie porazi ich słońce ani żaden upał, ¹⁷bo paść ich będzie Baranek, który jest pośrodku tronu, i poprowadzi ich do źródeł wód życia; i każda lzę otrze Bóg z ich oczu».

7:14 „powiedziałem do niego: «Panie, ty wiesz»” Jest to powszechna ludzka reakcja na anielskich postaćów (zob. Za 4:5.13; Dn 10:16), potwierdzająca utożsamienie Starców z grupą anielskich istot.

Literatura apokaliptyczna charakteryzuje się anielskim pośrednictwem i interpretacją. Interpretacje te stają się kluczowe (tak jak kwestie chóru) w definiowaniu i rozumieniu symbolicznego języka.

▣ „To ci, którzy przychodzą z wielkiego ucisku” Jest to IMIESŁÓW CZASU TERAŹNIEJSZEGO i nawiązanie do prześladowanych Kościołów w czasach Jana (zob. 1:9; 2:9.10.22). Oczywisty pozostaje jednak fakt, że historyczne wzmianki w Apokalipsie odnoszą się do prześladowań świętych w każdej epoce, a także wskazują na wzmożony ucisk u kresu czasów (zob. Dn 12:1). Wiąże się to z:

1. prześladowaniem dzieci Bożych (zob. Mt 24:21-22; Mk 13:19; 2 Tes 2:3ff; Ap 2:10; Dn 12:1)
2. nadchodzącym Bożym gniewem na niewierzących (zob. 2 Tes 1:6-9; Ap 3:10; 6:17; 8:2ff; 16:1ff)

Problemy te występowały w pewnym stopniu w każdym czasie. Chrześcijaństwo często cierpieło z powodu Jezusa (zob. J 16:33; Dz 14:22; Rz 5:3; 1 P 4:12-16). Oba te wydarzenia często nazywane są bólami porodowymi nowej ery sprawiedliwości (zob. Mk 13:8 oraz apokryficzną *2 Księgę Barucha*, rozdziały 25-30).

Grecki termin *thlipsis* (ucisk) w Apokalipsie zawsze stosowany jest do prześladowań, które cierpią wierzący z ręki niewierzących (zob. 1:9; 2:9.10.22; 7:14). Greckie określenia *thumos* (zob. 12:12; 14:8.10.19; 15:1.7; 16:1; 18:3; 19:15) i *orgē* (zob. 6:16.17; 11:18; 14:10; 16:19; 19:15) zawsze używane są w odniesieniu do gniewu Boga lub Syna na tkwiących w buncie i uporze niewierzących ludzi.

Teologiczna uwaga na marginesie: jeśli księga ta została napisana dla zachęcenia wierzących przechodzących przez prześladowania, to dlaczego niektórzy interpretatorzy upierają się przy tajemnym pochwyconiu, które miałyby oszczędzić ich jakiemuś przyszłemu pokoleniu chrześcijan? Prześladowania były udziałem większości pierwszych przywódców Kościoła i każdego pokolenia wierzących. Dlaczego jedna przyszła grupa miałaby być od nich ocalona?

▣ **„oplukali swe szaty, i w krwi Baranka je wybielili”** Wydaje się, że odnosi się to do męczenników, którzy umierają za swoją wiarę w Chrystusa w czasie wielkiego ucisku. Cóż za uderzająca metafora odkupienia (zob. 22:14)! Idea oczyszczenia poprzez ofiarniczą śmierć Chrystusa widoczna jest także w Rz 3:25; 5:9; 2 Kor 5:21; Ef 1:7; Kol 1:20; Hbr 9:14; 1 P 1:19 i 1 J 1:7. Apokalipsa często nawiązuje do prawdy o krzyżu (zob. 1:5; 5:12; 7:14; 12:11; 13:8; 14:4; 15:3; 19:7; 21:9.23; 22:3).

Zwróćmy uwagę na połączenie zaopatrzenia ze strony Chrystusa oraz konieczności odpowiedzenia na Boże zaproszenie ze strony ludzkości. Związany z przymierzem aspekt obu Testamentów stwierdza Bożą inicjatywę i zaopatrzenie – suwerenny Bóg postanowił jednak także, że upadła ludzkość musi na to odpowiedzieć (zob. J 1:12; Mk 1:15; Dz 3:16,19; 20:21; Rz 10:9-13).

7:15-16 Przyszły czas szczęścia i niebiańskiego pokoju opisany jest w kategoriach starotestamentowych. Jest to nawiązanie do okresu wędrówki po pustyni i do Przybytku (zob. Wj 40:34-38; Lb 9:15-23) – a także do *Szekiny* – obłoku Bożej chwały, symbolizującego Jego obecność z ludem (zob. Iz 49:10; Mt 5:6; J 4:14; 6:35; 7:37). Ten fragment historii Izraela był w rzeczywistości czasem sądu – a jednak JHWH nigdy nie był bliższy i nie zwracał na Swoją lud większej uwagi, niż właśnie wtedy. Rabini często opisują go jako podróż poślubną JHWH i Izraela.

7:15 „cześć Mu oddają we dnie i w nocy” W ST odnosiło się to do kapłanów z rodu Lewiego (zob. Ps. 134:1; 1 Krn 9:33). Dostęp do Boga i służby Mu został rozszerzony na (1) prześladowanych wierzących i (2) wszystkich wierzących. Nie ma już elitarnego żydowskiego kapłaństwa! Wszyscy wierzący są kapłanami (zob. 1 P 2:5.9; Ap 1:6).

Fraza „we dnie i w nocy” jest metaforą ciągłości. Wielokrotnie pojawia się ona w Apokalipsie (zob. 4:8; 7:15; 12:10; 14:11; 20:10).

▣ **„w Jego świątyni”** Pewnych trudności nastęrcza odniesienie tego fragmentu (oraz Ez 40-48) do Ap 21:22, gdzie mowa jest o tym, że w niebie nie będzie świątyni. Niektórzy próbują wprowadzić rozróżnienie na tymczasowe, tysiącletnie panowanie oraz wieczne Królestwo. Oczywiście jest, że metafory i ramy czasowe są w tej księdze płynne. Może odnosić się to do duchowego Przybytku w niebie (zob. Hbr 9:23).

▣ **„rozciągnie namiot nad nimi”** Jest to wyraźna metafora bliskiej obecności Boga wśród Jego ludu. Boży namiot oznacza Jego stałą obecność z Jego nowym ludem z każdego ludu i plemienia. Oznacza to przywrócenie początkowego zamysłu ogrodu Eden. Ludzkość dostępuje odkupienia (zob. Rdz 3:15). Bliska wspólnota z Bogiem znów jest możliwa (zob. Rdz 3:8).

7:16-17 Są to błogosławieństwa (ze ST) dla wszystkich wierzących, a nie tylko dla męczenników.

7:16 „Nie będą już łaknąć ani nie będą już pragnąć” Werset 16. jest nawiązaniem do Iz 49:10-13. Boże fizyczne zaopatrzenie wykorzystane jest jako symbol Jego duchowego zaopatrzenia (zob. Mt 5:6; J 4:14; 6:35; 7:37).

▣ **„i nie porazi ich słońce ani żaden upał”** Jest to nawiązanie do cienia, który zapewniał obłok chwały *Szekina* w czasie 38-letniego okresu wędrówki po pustyni (zob. Ps. 121:5-7).

7:17 „bo paść ich będzie Baranek, który jest pośrodku tronu” Jest to nawiązanie do ST – do Ez 34:23. Zauważmy, że zabity, ale zmartwychwstały Odkupiciel jest centralnym punktem Bożego odkupieńczego działania. Dobry Pasterz z J 10:11 jest tu Pasterzem wszystkich owiec (zob. J 10:16).

▣ „i poprowadzi ich do źródeł wód życia” Dla ludzi pustyni woda zawsze była symbolem obfitości i życia. Jest to nawiązanie do Iz 49:10 (zob. Ps 23:2), powtórzone pod koniec księgi w Ap 21:6; 22:1.

▣ „i każdą łzę ottrze Bóg z ich oczu” Jest to nawiązanie do mesjańskiego bankietu i nowego miasta Boga w Iz 25:6-9 (zob. Ap 21:4). Jaką pociechą musiało to być dla prześladowanych wierzących w czasach Jana i każdego innych!

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

15. Kim są 144.000? Uzasadnij swoją odpowiedź tekstem Apokalipsy.
16. Jaki jest związek tych 144.000 z dużą grupą z w. 9.?
17. Dlaczego tak trudno jest nam interpretować te symbole?
18. Jakie jest główne przesłanie rozdziału 6 i 7?
19. Co to znaczy, że rozdział 7 stanowi interludium? Jakie są pozostałe interludia w tej księdze?

APOKALIPSA 8:1-9:21

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
Otwarcie siódmej pieczęci – wizja trąb 8:1-5	Głos siedmiu trąb 8:1-12	Siódma pieczęć – wizja trąb 8:1-5	Otwarcie siódmej pieczęci. Wizja siedmiu aniołów 8:1-4 8:5	Siódma pieczęć i siedem trąb 8:1-7 8:8-9 8:10-11
Cztery pierwsze trąby 8:6-13	Trzykrotne „Biada” 8:13-9:21	Pierwsze cztery trąby 8:6-13	Pierwsze cztery trąby i „biada” orła 8:6-13	8:12 8:13
Trąba piąta – pierwsze „Biada” 9:1-12		Trąba piąta 9:1-12	Piąta trąba 9:1-5 9:6-11 9:12	9:1-12
Trąba szósta – drugie „Biada” 9:13-21		Trąba szósta 9:13-21	Szósta trąba 9:13-19 9:20-21	Szósta trąba i drugie Biada! 9:13-16 9:17-19 9:20-21

TRZECI CYKL CZYTAŃ (zob. s. vi we Wprowadzeniu)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy (trzeci cykl czytań, s. viii). Porównaj określone przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU 8:1-9:21

- A. Kiedy siedem pieczęci zapoczątkowuje siedem trąb, rodzi się pytanie: „jaki jest związek pomiędzy trąbami, pieczęciami i czasami?”. W pewnym zakresie stanowią one rekapitulację – jeśli nie całkowitą, to przynajmniej częściową. Dotyczą tego samego okresu czasu, są skonstruowane wokół tego samego wzorca i wynikają jedne z drugich. Wydaje się, że teoria częściowej rekapitulacji została po raz pierwszy sformułowana przez Wiktoryna z Patawii (zob. *The Ante-Nicene Fathers [Ocjowie przednicejscy]*, tom 7, s. 344-360). Wspomina on jedynie o paralelnym związku pomiędzy trąbami i czasami. W porównaniu wszystkich trzech wydaje się, że są to apokaliptyczne, progresywnie destrukcyjne metafory tego samego okresu eschatologicznego. Możliwe, że podczas gdy szósta pieczęć (zob. 6:12-17) przedstawia koniec, siedem trąb (zob. 11:15-19) i siedem czas (zob. 16:17-21) opisuje związane z nim wydarzenia.

- B. Skąd Jan czerpie symbolikę tych apokaliptycznych wizji? Istnieje kilka teorii:
1. Występują tu nawiązania do licznych fragmentów ST, szczególnie w rozdziałach 8 i 9, do plag egipskich i do plagi szarańczy z J1 2. Jak zawsze w Apokalipsie, zasadnicze tło stanowi symbolika zaczerpnięta od Daniela, Ezechiela i Zachariasza.
 2. Żydowskie międzytestamentalne pisma apokaliptyczne takie jak *1 Księga Henocha*. Była ona powszechnie znana w I w. n.e. – zarówno w judaizmie, jak i w Kościele. Nawiązywali do niej autorzy NT (zob. 2 P i Jud).
 3. Historyczne tło I w. n.e., a w szczególności kult rzymskich cesarzy i lokalne prześladowania.
To, którą opcję wybierzemy jako główne źródło symboli, będzie miało decydujący wpływ na naszą interpretację tych dwóch rozdziałów. Jeśli będziemy patrzeć na nie przez pryzmat Imperium Rzymskiego, będziemy je wpasowywać w historię Rzymu (metoda preterystyczna). Jeśli będziemy je postrzegać w kategoriach żydowskiego języka apokaliptycznego, będziemy interpretować je bardziej symbolicznie (metoda idealistyczna). Jeśli natomiast spojrzymy na nie pod kątem starotestamentowych prorocत्व, dokonamy ich projekcji na żydowskie ujęcie czasów ostatecznych (metoda futurystyczna).
- C. Te dwa rozdziały opisują ulegający coraz większej intensyfikacji sąd nad niewierzącymi. Należy jednak podkreślić, że Bóg sprowadza na nich sąd dla ich odkupienia (zob. 9:20-21; 14:7; 16:9.11). Wyroki te funkcjonują więc podobnie do związanych z przymierzem przekleństw z Pwt 27-29.
- D. Tak jak w poprzednich rozdziałach, symbolika jest tu tak wieloznaczna, że niektórzy komentatorzy przypisują ją Chrystusowi, a inni – szatanowi. Przy takim poziomie płynności symboli dogmatyzm jest zupełnie nieodpowiednim podejściem. Interpretatorzy muszą podsumować całą wizję w jedną, centralną prawdę. Prawda to powinna rządzić interpretacją szczegółów i pozostawać centralnym teologicznym przesłaniem, które należy podkreślać.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 8:1-2

¹A gdy otworzył pieczęć siódmą, zapanowała w niebie cisza jakby na pół godziny. ²I ujrzałem siedmiu aniołów, którzy stoją przed Bogiem, a dano im siedem trąb.

8:1 „A gdy otworzył pieczęć siódmą” Jezus jest Tym, który otwiera siódmą pieczęć, ale od tego momentu ogłaszaniem siedmiu trąb, a później siedmiu czasów będą zajmować się aniołowie.

▣ **„zapanowała w niebie cisza jakby na pół godziny”** Istnieje kilka teorii na temat tej ciszy. Rabini są zdania, że jest to okres milczenia pozwalający na usłyszenie modlitw świętych.

1. niektórzy odnoszą to do 2 *Ezdrasza* 7:29-31, gdzie cisza jest początkiem Nowej Ery
2. inni wiążą to z kilkoma starotestamentowymi fragmentami, w których ludzie mają ucichnąć przed nadchodzącą Bożą obecnością (zob. Ha 2:20; So 1:7; Za 2:7)
3. jeszcze inni uważają, że jest to budowanie dramatyizmu przed nadchodzącym surowym sądem nad niewierzącymi
4. Wiktoryn z Patawii był zdania, że jest to początek wieczności

8:2 „I ujrzałem siedmiu aniołów, którzy stoją przed Bogiem” Interesujące jest, że w tekście greckim występuje tu RODZAJNIK OKREŚLONY („tych siedmiu aniołów”). W judaizmie rabinistycznym siedmiu aniołów obecności wymienionych jest w księgach: *Tobiasza* 12:15; *Jubileusz* 1:27.29; 2:1-2.18 oraz *1 Księga Henocha* 20:1-7. Są to: Uriel, Rafał, Raguel, Michał, Saraqael lub Sariel, Gabriel i Remiel. Inni uważają, że fraza ta odnosi się do Mesjasza (paralelnie do „anioła pochodzącego od Niego” (PL) z Iz 63:9 lub do sądu nad tymi, którzy się buntują i zasmucają Ducha Świętego (zob. Iz 63:10). Związek z Księgą Wyjścia widoczny jest w postaci anioła z Wj 23:20-23; 33:12-16.

▣ **„dano im siedem trąb”** Jest siedmiu aniołów odpowiadających siedmiu trąbom (zob. w. 6). W ST trąb używano często do przekazywania wiadomości Bożemu ludowi – czy to w celach religijnych, czy militarnych

(zob. Wj 19:16; Lb 10:1-10; Iz 27:13; Jr 4:5-9; Jl 2:1; So 1:16; Za 9:14; 2 Ezechiasza 6:23, zob. Temat specjalny w 1:10). W NT trąba ogłosi drugie przyjście Chrystusa (zob. Mt 24:31; 1 Kor 15:52-53; 1 Tes 4:16).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 8:3-5

³I przyszedł inny anioł, i stanął przy ołtarzu, mając złote naczynie na żar, i dano mu wiele kadzidel, aby dał je w ofierze jako modlitwy wszystkich świętych, na złoty ołtarz, który jest przed tronem. ⁴I wznosił się dym kadzidel, jako modlitwy świętych, z ręki anioła przed Bogiem. ⁵Anioł zaś wziął naczynie na żar, napelnił je ogniem z ołtarza i zrzucił na ziemię, a nastąpiły gromy, glosy, błyskawice, trzęsienie ziemi.

8:3 „przyszedł inny anioł, i stanął przy ołtarzu, mając złote naczynie na żar” Tekst ten oraz werset 5:8 wykorzystywane są do promowania rabinicznej koncepcji teologicznej, głoszącej, że aniołowie przynoszą modlitwy do Boga. Biblia milczy na temat tego, jak interpretować tego rodzaju szczegóły. Te symboliczne fragmenty nie powinny być używane do decydowania o spekulatywnych szczegółach teologicznych. Jest to wizja i nie ma ona na celu określania roli pewnych aniołów. Z pewnością potwierdza ona, że modlitwy świętych wpływają na Boga.

Wymieniony tu ołtarz to albo ołtarz kadzidlany przed zasłoną w miejscu świętym (zob. Wj 30:1-10) albo ołtarz ofiarny (zob. w. 5; 9:13). Wizja ta nie dotyczy jednak ziemskiego przybytku ani świątyni w Jerozolimie, tylko sali tronowej Boga w niebie (zob. Hbr 8:2; 9:11.24). Do kontekstu najlepiej wydaje się pasować ołtarz kadzidlany.

▣ **„modlitwy wszystkich świętych”** To, o jakiej grupie świętych jest tu mowa pozostaje niepewne, fragment ten pokazuje jednak, że Bóg zna potrzeby Swojego ludu i na nie odpowiada (zob. Wj 3:7). Kadzidło było symbolem modlitwy (zob. Ps 141:2; Ap 5:8) ponieważ dym unosił się do góry i znikał ze sfery widzialnej, przenikając do niewidzialnej.

Jeżeli chodzi o świętych, zob. Temat specjalny: Święci w 5:8.

8:4 W całek Księdze Kapłańskiej kadzidło wznosiło się do Bożej obecności, przez co zaczęło ono symbolizować modlitwy Bożego ludu.

8:5 „Anioł zaś wziął naczynie na żar, napelnił je ogniem z ołtarza i zrzucił na ziemię” Jest to nawiązanie do Ez 10:2. Żar do ołtarza kadzenia umieszczonego przed zasłoną brany był pierwotnie z ołtarza ofiarnego stojącego przed przybytkiem (zob. 9:13; Kpł 16:11-13). Są to związane z przybytkiem symbole, których znaczenie jest płynne. Kluczową myślą teologiczną jest to, że dzieje się to przed Bogiem w niebie.

▣ **„a nastąpiły gromy, glosy, błyskawice, trzęsienie ziemi”** Tego rodzaju zjawiska fizyczne często łączone są z obecnością JHWH (zob. 4:5; 11:19; 16:18; Wj 19:16-19; Ps 18:11-14).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 8:6

⁶A siedmiu aniołów, mających siedem trąb, przygotowało się, aby zatrąbić.

8:1-6 Wersety te opisują to, co działo się w trakcie ciszy.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 8:7

⁷I pierwszy zatrąbił. A powstał grad i ogień - pomieszane z krwią, i spadły na ziemię. A spłonęła trzecia część ziemi i spłonęła trzecia część drzew, i spłonęła wszystka trawa zielona.

8:7 „A powstał grad i ogień - pomieszane z krwią” Duża część tej symboliki zaczerpnięta jest z plag egipskich. Ten fragment nawiązuje do Wj 9:24, a być może czerpie także z Ez 38:22, gdzie opisane jest pokonanie atakującej armii Goga.

▣ **„A spłonęła trzecia część ziemi”** Ten ograniczony, lecz spory odsetek wymieniany jest dość często w kolejnych kilku rozdziałach (zob. 8:7-8.9.10.11.12; 9:15.18; 12:4). Druga seria Bożych wyroków jest

intensywniejsza niż pierwsza (zob. 6:8, gdzie mowa jest o czwartej części). JHWH nadal stara się dotrzeć do grzesznej ludzkości za pomocą fizycznych plag (zob. Wj 7-11; Pwt 28-29), ale ta nie reaguje nawróceniem i wiarą.

☐ „i spłonęła wszystka trawa zielona” Musi to odnosić się do zupełnego zniszczenia zielonej trawy na przestrzeni jednej trzeciej powierzchni ziemi, ponieważ zostaje ona oszczędzona w 9:4.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 8:8-9

⁸I drugi anioł zatrałił: i jakby wielka góra płonąca ogniem została w morze rzucona, a trzecia część morza stała się krwią⁹i wyginęła w morzu trzecia część stworzeń - te, które mają dusze - i trzecia część okrętów uległa zniszczeniu.

8:8 „jakby wielka góra płonąca ogniem została w morze rzucona” Po raz kolejny kwestią sporną jest źródło stosowanej przez Jana symboliki – rzymska, międzybiblijna żydowska czy starotestamentowa?

1. Jeśli czerpie ze ST, to odwołuje się do Ps 46:3 lub Wj 7:20-21.
2. Jeśli czerpie z żydowskiej literatury apokaliptycznej, odwołuje się do *1 Henocha* 18:13-16 lub być może do *Wyroczeni sybillińskich* 5:158.
3. Jeśli czerpie ze świata rzymskiego, prawdopodobnie jest to historyczne nawiązanie do wybuchu Wezuwiusza, który Żydzi interpretowali jako Boży osąd nad Rzymem za zniszczenie Jerozolimy.

Dokładne źródło użytych przez Jana metafor jest niepewne, mówią one jednak o Bożym gniewie na zbuntowane stworzenie – gniewie mającym na celu odkupienie.

☐ „a trzecia część morza stała się krwią” Jest to kolejne nawiązanie do plag egipskich (zob. Wj 7:21).

☐ „trzecia część okrętów uległa zniszczeniu” Nie ma paralelnego wydarzenia w ST, literaturze apokaliptycznej ani literaturze rzymskiej I w. n.e. Na pewno wydarzenie to wpływa na handel – towary i jedzenie staną się rzadkie. Potwierdza to ograniczony, postępujący sąd Boży. Jego wyroki ulegają intensyfikacji (1/4 przy otwieraniu pieczęci, 1/3 przy trąbach), aż przy opisie czasz czas na nawrócenie przemija i ma miejsce zupełny, totalny sąd.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 8:10-11

¹⁰I trzeci anioł zatrałił: i spadła z nieba wielka gwiazda, płonąca jak pochodnia, a spadła na trzecią część rzek i na źródła wód. ¹¹A imię gwiazdy zowie się Piołun. I trzecia część wód stała się piołunem, i wielu ludzi pomarło od wód, bo stały się gorzkie.

8:10 „spadła z nieba wielka gwiazda” Może to być nawiązanie do Iz 14:12. Wielu usiłowało odnieść to do Ap 6:13 lub 9:1, ale prawdopodobnie są to próby zbyt silnego powiązania symboliki Jana. Należy wystrzegać się interpretowania każdego najmniejszego szczegółu. Jest to dramatyczna symbolika. Zazwyczaj w żydowskiej literaturze apokaliptycznej spadająca gwiazda oznacza anioła (tj. 9:1).

8:11 „A imię gwiazdy zowie się Piołun” W ST piołun wiąże się z bałwochwalstwem (zob. Pwt 29:17-18). Postrzegany jest on także jako zmieszany z trucizną i dlatego zabójczy (zob. Jr 9:14; 23:15; Am 6:12). Piołun sam w sobie (zob. TEV) był gorzki, ale nie śmiertelny. Tutaj stanowi on metaforę Boskiego sądu.

Dobrym przykładem niewłaściwości współczesnych prób wtłaczania szczegółów Apokalipsy w swoje czasy jest twierdzenie, że rosyjska elektrownia atomowa w Czernobylu, gdzie doszło do wycieku, była wypełnieniem prorocstwa, ponieważ nazwa ta oznaczała piołun po rosyjsku. Ta praktyka interpretowania Biblii w oparciu o poranne wiadomości jest rozpowszechniona od ostatnich dwóch tysięcy lat i powinna być dla nas ostrzeżeniem, aby wystrzegać się stosowania podobnych procedur.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 8:12

¹²I czwarty anioł zatrałił: i została rażona trzecia część słońca i trzecia część księżycy i trzecia część gwiazd, tak iż zaćmiła się trzecia ich część i dzień nie jaśniał w trzeciej swej części, i noc - podobnie.

8:12 Ciemność zawsze była oznaką Bożego sądu (zob. Wj 10:21; Iz 13:10; 34:4; 50:3; Ez 32:7-8; JI 2:2.10.31; 3:15; Am 5:18; Mk 13:24). Ciała niebieskie często czczono jako duchowe potęgi. Bóg stworzył je (zob. Rdz 1:14-19; Iz 40:26), nadał im imiona (zob. Ps 147:4; Iz 40:26) i ma nad nimi władzę (zob. Iz 48:13), a one oddają Mu chwałę (zob. Ps 148:3).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 8:13

¹³**I ujrzałem, a usłyszałem jednego orła lecącego przez środek nieba, mówiącego donośnym głosem: «Biada, biada, biada mieszkańcom ziemi wskutek pozostałych głosów trąb trzech aniołów, którzy mają [jeszcze] trąbić!»**

8:13 „I ujrzałem, a usłyszałem jednego orła lecącego przez środek nieba” Biblia Brzeska ma tu „aniola” zamiast „orła”, ale wersja ta pochodzi z greckiego manuskryptu datowanego na schyłek IX w. Zarówno kodeks synajski (Ⲙ), jak i aleksandryjski (A) mają tu „orła”. Może odnosić się to do sępa lub orła, który często był symbolem mordu (zob. Ez 17:3; Ha 1:8; Mt 24:28; Łk 17:37).

1. nawiązanie do sceny sądu w Ez 39:17-20; Oz 8:1 (Biblia Brzeska)
2. nawiązanie do międzytestamentalnej apokaliptycznej *2 Księgi Barucha* 77:21-22, gdzie sęp posyła wiadomość cierpiącemu ludowi Bożemu
3. sztandary rzymskiej armii były zwieńczone orłami

Fraza „lecącego przez środek nieba” stanowi prawdopodobnie kolejne nawiązanie do drapieżnych ptaków unoszących się nad ziemią (zob. Ap 14:6; 19:17).

▣ **„Biada, biada, biada”** Prawdopodobnie odpowiada to nadchodzącym trzem ostatnim trąbom (zob. 9:12; 11:14; 12:12); może też być symbolem intensywności (jak „Święty, Święty, Święty” w 4:8). W języku hebrajskim trzykrotne powtórzenie tworzy STOPIEŃ NAJWYŻSZY (zob. „Święty, Święty, Święty” w Iz 6:3). W ST „biada” oznacza pewną poetycką lamentację związaną ze śmiercią i sądem.

▣ **„mieszkańcom ziemi”** Fraza ta odnosi się do nieodkupionych ludzi (zob. 3:10; 6:10; 11:10; 13:8; 17:2).

APOKALIPSA 9

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 9:1-6

¹**I piąty anioł zatrąbił: i ujrzałem gwiazdę, która z nieba spadła na ziemię, i dano jej klucz od studni Czeluści. ²I otworzyła studnię Czeluści, a dym się uniół ze studni jak dym z wielkiego pieca, i od dymu studni zaćmiło się słońce i powietrze. ³A z dymu wyszła szarańcza na ziemię, i dano jej moc, jaką mają ziemskie skorpiony. ⁴I powiedziano jej, by nie czyniła szkody trawie na ziemi ani żadnej zieleni, ani żadnemu drzewu, lecz tylko ludziom, którzy nie mają pieczęci Boga na czołach. ⁵I dano jej nakaz, by ich nie zabijała, lecz aby pięć miesięcy cierpieli katusze. A katusze przez nią zadane są jak zadane przez skorpioną, kiedy ugodzi człowieka. ⁶I w owe dni ludzie szukać będą śmierci, ale jej nie znajdują, i będą chcieli umrzeć, ale śmierć od nich ucieknie.**

9:1 „i ujrzałem gwiazdę, która z nieba spadła na ziemię” Istnieje kilka teorii dotyczących tożsamości tej uosobionej gwiazdy, która nazwana jest aniołem.

1. Ponieważ czasownik występuje tu w CZASIE DOKONANYM, może odnosić się to do szatana, który w przeszłości spadł z nieba i nadal pozostaje upadły (zob. Iz 14:12; Ez 28:16; Łk 10:18; Ap 12:9)
2. Ze względu na kontekst może to być po prostu kolejny służebny anioł wykonujący Boże wyroki (zob. 20:1)

Aniołowie jako spadające gwiazdy występują często w międzytestamentalnej żydowskiej literaturze apokaliptycznej.

▣ **„dano jej klucz od studni Czeluści”** „Klucz” wspomniany jest w 1:18 i 20:1. Symbolizuje on władzę. Bóg sprawuje władzę nad demonicznymi hordami sądu.

Czeluść jest greckim terminem oznaczającym „głębnie” zaprzeczonym za pomocą ALFA PRIVATIVUM.

1. Zastosowany jest w Septuagincie (greckim tłumaczeniu ST) w Rdz 1:2; 7:11; Ps 42:7; 107:26 na określenie głębokości wód stworzenia.

2. W Ps 71:20 oznacza miejsce, gdzie znajdują się zmarli.
3. Dotyczy to także *1 Henocha* 18:12-16; 21:7-10; 108:3-6, gdzie stanowi zarówno tymczasowe, jak i ostateczne więzienie dla upadłych aniołów.
4. Termin ten wydaje się równoznaczny z określeniem „*tartarus*” (zob. 2 P 2:4 i *1 Henocha* 21:7), miejscem, gdzie źli aniołowie trzymani są w więzieniu (zob. Łk 8:31; Jud 6; Ap 11:7; 17:8; 20:1-3; oraz *1 Henocha* 10:4; 86:1; 88:1; *Księga Jubileusz* 5:6-11).
5. Paweł posłużył się tym terminem (czeluść) w Rz 10:7 na określenie miejsca przebywania umarłych (zob. Iz 24:21-22).
6. Później rabini zaczęli twierdzić, że jest to nazwa nieprawej części *Szeolu/Hadesu* (zob. Temat specjalny w 1:18).

▣ „**dano**” Zarówno 8., jak i 9. rozdział zawierają serię CZASOWNIKÓW W STRONIE BIERNEJ, co podkreśla Bożą władzę nad historią i demonami (zob. 8:3.7.8.11.12; 9:1.3.4.5). Żydowski pisarze często posługiwali się STRONĄ BIERNĄ jako PERYFRAZĄ działań bóstwa.

9:2 „dym się uniósł ze studni jak dym z wielkiego pieca” Terminologia ta jest stosowana w ST w kilku znaczeniach:

1. towarzyszył on sądowi nad Sodomą i Gomorą (zob. Rdz 19:28)
2. towarzyszył Bożemu sądowi nad narodami (zob. Iz 34:10)
3. towarzyszył obecności Boga na górze Synaj (zob. Wj 19:18)

9:3 „szarańcza” Często jest ona symbolem Bożego gniewu (zob. Wj 10:12-15; Jl 1:4; 2:1ff), ponieważ symbolizuje armię najeźdźców (zob. w. 7; Jl 2:4-5.7-9).

9:4 „I powiedziano jej, by nie czyniła szkody trawie na ziemi ani żadnej zieleni, ani żadnemu drzewu” Te demoniczne siły są ograniczone jeżeli chodzi o możliwości karania. Nie mogą niszczyć żadnych żywych roślin i mogą jedynie dręczyć, a nie zabijać niewierzących (zob. w. 5; 7:4); wierzący są chronieni przez Boga (tak, jak było to w czasie plag egipskich).

▣ „**pieczęci Boga na czołach**” Zob. komentarz do 7:2. Jest to nawiązanie do Ez 9:4.

9:5 „pięć miesięcy” Niektórzy interpretują to jako długość życia szarańczy. Możliwe jednak, że jest to połowa liczby dziesięć, co czyniłoby tę frazę kolejną metaforą ograniczonego sądu (zob. 6:6.8; 8:7-12).

▣ „**A katusze przez nią zadane są jak zadane przez skorpiona**” Ukąszenie skorpiona jest kolejną starotestamentową metaforą (zob. 2 Krn 10:11.14).

9:6 Jest to bezpośrednia paralela 6:15-16, co może być dodatkowym dowodem na teorię rekapitulacji pieczęci, trąb i czasz. Może to być nawiązanie do sądu nad niewiernymi, bałwochwalczymi Żydami z Jerozolimy w Jr 8:2-3.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 9:7-11

⁷A wygląd szarańczy - podobne do koni uszykowanych do boju, na głowach ich jakby wieńce podobne do złota, oblicza ich jakby oblicza ludzi, ⁸i miały włosy jakby włosy kobiet, a zęby ich były jakby zęby lwów, ⁹i przody tułowi miały jakby pancerze żelazne, a łoskot ich skrzydeł jak łoskot wielokonných wozów, pędzących do boju. ¹⁰I mają ogony podobne do skorpionowych oraz żądła; a w ich ogonach jest ich moc szkodenia ludziom przez pięć miesięcy. ¹¹Mają nad sobą króla - anioła Czeluści; imię jego po hebrajsku: ABADDON, a w greckim języku ma imię APOLLYON.

9:7-9 „wygląd szarańczy” Fizyczny opis tej szarańczy bardzo przypomina ten w Jl 2:4-9, a także słynne arabskie przysłowie, głoszące że „szarańcza ma głowę jak koń, pierś jak lew, stopy jak wielbłąd, ciało jak wąż i czułki jak włosy dziewicy”.

W oczywisty sposób jest to nawiązanie do Księgi Joela – szczególnie jeśli chodzi o opis:

1. lwich zębów (zob. w. 8; Jl 1:6)
2. ogromnej liczby rydwanów i koni pędzących do bitwy (zob. w. 9 i Jl 2:5)

9:8 Niektórzy widzą tu odniesienie do partyjskich hord – długowłosej kawalerii. Znani byli oni ze swoich umiejętności jako konnych łuczników. Rzymianie bali się tych barbarzyńskich najeźdźców.

9:11 „Mają nad sobą króla” Według Prz 30:27 szarańcza nie ma króla, tutaj chodzi jednak o rój demonów, a nie fizyczną szarańczę.

▣ **„aniola Czeluści”** Termin „Czeluść” odnosi się do krainy umarłych (zob. 9:1.2.11; 11:7; 17:8; 20:1.3; a także Rz 10:7). Zob. obszerniejszy komentarz w 9:1.

▣ **„imię jego po hebrajsku: ABADDON, a w greckim języku ma imię APOLLYON”** Hebrajski (aramejski) termin oznaczał „zniszczenie”, a grecki „niszczyciela”. Hebrajskie określenie identyfikowane było z *Szeolem*, krainą umarłych (zob. Hi 26:6; 29:22; 31:12; Ps 88:12; Prz 15:11; 27:20).

W swojej książce *Synonyms of the Old Testament [Synonimy Starego Testamentu]* Robert B. Girdlestone czyni interesującą obserwację: „Słowo to oddawane jest jako „zginąć” w około stu fragmentach. Kiedy stosowane jest do osoby, na ogół oznacza śmierć, a kiedy do krajów – spustoszenie” (s. 273).

W Hi 28:22 jest on uosobiony razem ze Śmiercią. Personifikacja ta jest także charakterystyczna dla zwojów znad Morza Martwego oraz międzytestamentalnej żydowskiej literatury apokaliptycznej. Jest to dość niezwykle, ponieważ w ST anioł śmierci jest sługą JHWH (zob. Wj 12:23; Hi 15:21), a nawet uosobieniem JHWH (zob. Wj 12:13.29). Tutaj jednak anioł ten wydaje się władcą uwięzionej hordy demonów. Może to być kolejny sposób na ukazanie Bożej kontroli nad wszystkim.

Niektórzy twierdzili nawet, że ponieważ cesarze Neron i Domicjan podawali się za wcielenie Apolla i że greckie określenie jest zniekształconą formą i nawiązuje do Apollyona. Na dowód tego podaje się dwa argumenty:

1. Szarańcza była symbolem Apolla
2. Terminy Apollo i Apollyon pochodzą z tego samego greckiego rdzenia

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 9:12

¹²Minęło pierwsze "biada": oto jeszcze dwa "biada" potem nadchodzą.

9:12 Werset ten łączy się z 11:14 i 12:2.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 9:13-19

¹³I szósty anioł zatrąbił: i usłyszałem jeden głos od czterech rogów złotego ołtarza, który jest przed Bogiem, ¹⁴mówiący do szóstego anioła, który miał trąbę: «Uwolnij czterech aniołów, związanych nad wielką rzeką Eufratem!» ¹⁵I zostali uwolnieni czterej aniołowie, gotowi na godzinę, dzień, miesiąc i rok, by pozabijać trzecią część ludzi. ¹⁶A liczba wojsk - konnicy: dwie miriady miriad - posłyszałem ich liczbę. ¹⁷I tak ujrzałem w widzeniu konie i tych, co na nich siedzieli, mających pancerze barwy ognia, hiacyntu i siarki. A głowy koni jak głowy lwów, a z pysków ich wychodzi ogień, dym i siarka. ¹⁸Od tych trzech plag została zabita trzecia część ludzi, od ognia, dymu i siarki, wychodzących z ich pysków. ¹⁹Moc bowiem koni jest w ich pyskach i w ich ogonach, bo ich ogony - podobne do węży: mają głowy i nimi czynią szkodę.

9:13 „usłyszałem jeden głos od czterech rogów złotego ołtarza” Jest to nawiązanie do ołtarza kadzenia w przybytku (zob. Wj 30:2.3.10). Fragment ten wymienia dwa ołtarze: ołtarz ofiarny, pod którym znajdowały się dusze męczenników (zob. 6:9-11) oraz ołtarz kadzenia, na którym składane są modlitwy Bożego ludu (zob. 8:3-5). Rogi były starotestamentowym symbolem władzy. Oba wspomniane tu ołtarze posiadały rogi. Zob. komentarz do 8:3.

9:14 „Uwolnij czterech aniołów, związanych nad wielką rzeką Eufratem” Ci, którzy poszukują nawiązań historycznych do wydarzeń, które rozgrywały się w I w. n.e., widzą tu partyjskie hordy tuż nad rzeką Eufrat (tj. granicą Imperium Rzymskiego, zob. *1 Henocha* 56:5-8). Inni jednak dostrzegają tu nawiązanie do ST, gdzie, podobnie jak czterech jeźdźców apokalipsy znaleźć można w Za 1:8 i 6:1-8, tych czterech aniołów wydaje się być kolejną metaforą sprowadzania przez wyznaczonych przez Boga sług sądu na upadły, zbuntowany świat (zob.

7:1). Jednak ponieważ aniołowie ci są związani, może chodzić tu o złych aniołów (zob. Jud 1:6). Aniołowie ci przynoszą śmierć jednej trzeciej ludzkości (zob. w. 18).

Północna część górnego biegu rzeki Eufrat stanowiła północno-wschodnią granicę Ziemi Obiecanej (zob. Rdz 15:18; Pwt 1:7; 11:24; Joz 1:4).

9:15 „I zostali uwolnieni czterej aniołowie, gotowi na godzinę, dzień, miesiąc i rok” Określeniu „godzina” towarzyszy RODZAJNIK OKREŚLONY, co wskazuje na określoność całego tego etapu. Jest to odniesienie do Bożej suwerenności i Jego władzy nad historią (zob. *1 Henocha* 92:2). Jest to wielka pomoc dla tych, którzy są uciskani.

9:16 „liczba wojsk - konnicy: dwie miriady miriad” Jest to symboliczna liczba hord demonów zalewających nieodkupioną ludzkość. Jest ona porównywalna do miriad aniołów, którzy służą Bogu (zob. 5:11; Pwt 33:1-3; Ps 68:18; Dn 7:10; Hbr 12:22; Jud 1:14).

Próby odniesienia tego do współczesnego narodu chińskiego są kolejnym przykładem wtłaczania symbolicznej literatury w bieżącą historię. Pragnienie chrześcijan, aby poznać przyszłość i imponować sobie nawzajem ezoteryczną wiedzą jest powracającym problemem.

9:17-19 „konie i tych, co na nich siedzieli” W opisie tym koń i jeździec postrzegani są jako jedna całość. Rzeczywistymi sprawcami śmierci i cierpienia są same konie (zob. w. 19). Kolory koni – czerwony (ogień), niebieski (hiacynt) i żółty (siarka) – utożsamiają tę konkretną hordę demonów jako związaną z plagami ognia, niebieskiego dymu i siarki wymienionymi w w. 18.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 9:20-21

²⁰A pozostali ludzie, nie zabici przez te plagi, nie odwrócili się od dzieł swoich rąk, tak by nie wielbić demonów ani bożków złotych, srebrnych, spiżowych, kamiennych, drewnianych, które nie mogą ni widzieć, ni słyszeć, ni chodzić. ²¹Ani się nie odwrócili od swoich zabójstw, swych czarów, swego nierządu i swych kradzieży.

9:20 „A pozostali ludzie, nie zabici przez te plagi, nie odwrócili się od dzieł swoich rąk” Jest to jasne, jednoznaczne stwierdzenie odkupieńczego zamysłu tych plag (zob. w. 21; 14:6-7; 16:9.11; 21:7; 22:17).

Tak, jak Bóg użył plag egipskich jako motywacji, aby (1) Egipcjanie Mu uwierzyli i Mu służyli oraz (2) Izrael pozostał Mu wierny i Mu służył (zob. Pwt 27-28), intencją tych podobnych plag było zwrócenie niewierzącej ludzkości z powrotem do jej Stworzyciela – ta jednak tego nie zrobiła. Jej uparta niewiara przerodziła się w utrwalony stan buntu (zob. Rz 1:24.26).

☐ „**dzieł swoich rąk**” Jest to odniesienie do bałwochwalstwa (tj. oddawania czci demonom, zob. Pwt 32:17; Ps 106:37; 1 Kor 10:20), tak często wspomnianego w ST (zob. Pwt 4:28; 28:36.64; 29:17; 32:17; Ps 115:4-8; 135:15-18; Iz 2:8; 37:19; 40:19-20; 44:17; Jr 1:16; 10:3-5; Dn 5:23; Mi 5:13). Zauważmy, że w NT bałwochwalstwo związane jest z demonami (zob. 16:14; 1 Kor 10:20; 1 Tm 4:1).

9:21 Te cztery rzeczy (bałwochwalstwo, zabójstwa, czary i nierząd) są potępiane w ST (zob. Pwt 18:10-11.14.20; Wj 22:18; Kpł 20:6) oraz charakteryzują niemoralny styl życia niewierzących (zob. Rz 1-2; 1 Tm 4:1; Ap 18:23). Ta sama inkluzywna grupa nienawracających się niewierzących wymieniona jest w 13:15-17; 14:9; 16:2.9.11.

☐ „**czarów**” Od greckiego słowa oznaczającego „czary” (*pharmakeia*, zob. Ga 5:20) pochodzi polskie określenie „farmacja”. Mogło odnosić się to do magicznych mikstur lub trucizn, jak wcześniej piołun (zob. 8:11). W starożytnym świecie narkotyki stosowano do wywoływania „religijnych” przeżyć.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Gdzie szukać źródła zawartych w tych rozdziałach symboli: (1) w ST; (2) w żydowskiej literaturze apokaliptycznej; czy (3) w historycznych wydarzeniach w Imperium Rzymskim?
2. Czy wydarzenia te odnoszą się do: (1) pierwszego wieku, (2) każdej epoki czy (3) przyszłości?
3. Czy rozdziały te mają być traktowane dosłownie, czy apokaliptycznie?
4. Jaki jest główny zamysł rozdziałów 8-9?
5. Jak wiąże się ze sobą w tych rozdziałach siedem pieczęci i siedem czasz?
6. Dlaczego przed drugim przyjściem Chrystusa aktywność aniołów i demonów będzie wzmożona?

APOKALIPSA 10:1-11:19

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
Książeczka ostatecznych wyroków 10:1-11	Wizja wielkiego anioła z książeczką wyroków 10:1-11	Książeczka ostatecznych wyroków 10:1-11	Anioł i otwarta księga 10:1-7 10:8-11	Szósta trąba i drugie Biada! (cd. od 9:13) 10:1-4 10:5-9 10:10-11
Dwaj świadkowie 11:1-13	Dwaj świadkowie 11:1-14	Mierzenie świątyni i dwaj świadkowie 11:1-13	Mierzenie świątyni 11:1-2	11:1-6 11:7-10
Trąba siódma 11:14-19	Siódma trąba 11:15-19	Trąba siódma 11:14-19	Świadectwo dwu proroków 11:3-14 Siódma trąba 11:15-19	11:11-14 Siódma trąba i trzecie Biada! 11:15-19

TRZECI CYKL CZYTAŃ (zob. s. vi we Wprowadzeniu)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy (trzeci cykl czytań, s. viii). Porównaj określone przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU

- A. Pierwsze interludium (rozdział 7) umieszczone jest pomiędzy szóstą a siódmą pieczęcią. Drugie (10:1-11:14) znajduje się pomiędzy szóstą a siódmą trąbą. Pomiędzy szóstą a siódmą czasą (rozdział 16) nie ma interludium – występuje ono przed nimi (rozdziały 12-14).
- B. Interludium to, podobnie jak to w rozdziale 7, posługuje się starotestamentowymi terminami (przybytek, ołtarz, Jerozolima). Jednak podobnie jak żydowskie nawiązania w rozdziale 7 odnoszą się do

nowotestamentowego ludu Bożego, Kościoła, jest także w tym rozdziale. Nawiązania zaczerpnięte są z Dn 9 zostały jednak dostosowane do grecko-rzymskich okoliczności I w. n.e.

Oto krótki cytat z *Commentary on Revelation [Komentarza do Apokalipsy]* Alana Johnsona: „Żydowskie spojrzenie niezgodne jest do odniesienia tego rozdziału do kontekstu rozdziału 10, do paralelizmu z interludium pomiędzy pieczęciami (rozdział 7), do posługi i znaczenia dwóch świadków oraz do dalszych rozdziałów Apokalipsy (szczeg. rozdziałów 12-13). Dlatego lepiej rozumieć rozdział 11 jako odnoszący się do całej społeczności chrześcijańskiej” (s. 104).

- C. Podczas gdy Alan Johnson patrzy na rozdział 11 jako na powiązany z rozdziałami 7, 10, i 12-13, George Ladd postrzega go jako niezależną jednostkę literacką związaną z zachowaniem narodu żydowskiego i jego ostatecznym zbawieniem (zob. Mt 23:39; Łk 21:24; Rz 11:26). Zob. jego *Commentary on the Revelation of John [Komentarz do Apokalipsy Jana]*, s. 150-151.

Trudno jest zdecydować, który z tych poglądów jest słuszny. Niewątpliwie jestem zdania, że z powodu Bożych obietnic dla Izraela w czasach ostatecznych wśród Izraela lub prozelitów będzie miało miejsce przebudzenie, wskutek którego wielu zwróci się w wierze ku Chrystusowi (zob. Za 12:10); jest to częścią argumentu Pawła w Rz 11 (niewątpliwie możliwe jest, że przebudzenie, o którym mowa w Za 12:10 miało miejsce w palestyńskim Kościele w I w. n.e.). Jednak kontekst Ap 7, 10 i 12-13 wskazuje na uniwersalny zasięg zarówno ochrony całego Bożego ludu, jak i sądu nad wszystkimi niewierzącymi. W tym kontekście kładzenie nacisku na wierzących Żydów, a nawet na Żydów vs. pogan jest nie na miejscu.

- D. Czy u kresu czasów wystąpią dwaj świadkowie, czy jest to symbol świadectwa w czasach ostatecznych? Bardzo trudno jest uzyskać jakąś pewność przy interpretowaniu symboli zawartych w tej księdze. Gdyby Jan chciał, aby odczytywano jego przesłanie dosłownie, wybrałby inny gatunek literacki, aby przekazać objawione sobie treści wierzącym wszystkich czasów.

Czy odniesienie do „dwóch świadków” miało szczególne znaczenie dla żyjących w I w. n.e. wierzących, doświadczających prześladowań (prawdopodobnie ze strony zwolenników kultu cesarzy)? Nie da się odpowiedzieć na to pytanie w rozstrzygający sposób. Jan czerpie stosowane przez siebie symbole z kilku źródeł: ST, literatury apokaliptycznej, kultury grecko-rzymskiej, a czasem z mitologii bliskowschodniej (rozdział 12). Czy pierwsi słuchacze w pełni i w zupełności rozumieli użyte przez niego symbole? Być może nie – nie w szczegółach, ale rozumieli ten gatunek literacki! Nie oczekiwali by dosłownego historycznego wypełnienia wszystkich szczegółów.

Moją jedyną obawą przy pisaniu tych słów jest to, w jaki sposób starotestamentowe proroctwa zapowiadające różne wydarzenia były interpretowane przez natchnionych autorów NT! Często dostrzegali oni dosłowne wypełnienie starotestamentowych szczegółów w życiu Chrystusa. Niektóre z takich przypadków były rabinistycznymi grami słów lub symbolami typ/antytyp. Pod kierownictwem Ducha (lub nauczania Jezusa, zob. Łk 24:13-35) aktualna sytuacja historyczna apostołów postrzegana była przez pryzmat proroczych tekstów ST. To samo może dotyczyć ostatniego pokolenia prześladowanych chrześcijan. Jednak interpretatorzy żyjący przed tym momentem nie są w stanie przewidzieć, o które z tych szczegółów będzie chodziło – ani posługując się teologią, ani hermeneutyką! Współcześni interpretatorzy nie mogą (1) wtlaczać swojej historii w te apokaliptyczne teksty ani (2) poszukiwać dosłownego wypełnienia każdego szczegółu tego wysoce symbolicznego gatunku literackiego. Czas pokaże!

- E. Wzorce literackie i symbolika pieczęci i trąb jest prawie identyczna. I jedno, i drugie doprowadzają historię ludzkości do samego końca (zob. 6:12-17 i 11:15-19).

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 10:1-7

¹I ujrzałem innego potężnego anioła, zstępującego z nieba, obleczonego w obłok, tęcza była nad jego

głową, a oblicze jego było jak słońce, a nogi jego jak słupy ogniste, ²i w prawej ręce miał otwartą księżeczkę. Nogę prawą postawił na morzu, a lewą na ziemi. ³I zawołał donośnym głosem tak, jak ryczy lew. A kiedy zawołał, siedem gromów przemówiło swym głosem. ⁴Skoro przemówiło siedem gromów, zabrałem się do pisania, lecz usłyszałem głos mówiący z nieba: «Zapieczętuż to, co siedem gromów powiedziało, i nie pisz tego!» ⁵Anioł zaś, którego ujrzałem stojącego na morzu i na ziemi, podniósł ku niebu prawą rękę ⁶i przysiągł na Żyjącego na wieki wieków, który stworzył niebo i to, co w nim jest, i ziemię, i to, co w niej jest, i morze, i to, co w nim jest, że już nie będzie zwłoki, ⁷ale w dniach głosu siódmego anioła, gdy będzie miał trąbić, misterium Boga się dokona, tak jak podał On dobrą nowinę sługom swym prorokom.

10:1 „I ujrzałem innego potężnego anioła, zstępującego z nieba” Zwróćmy uwagę na to, że po wizji z rozdziałów 4-5 Jan znajduje się teraz z powrotem na ziemi (jeśli wezwanie Jana do nieba w rozdziale 4 było pochwyceniem Kościoła, to czy ten fragment oznacza upadek Kościoła?). Anioł ten opisany jest w kategoriach, które w ST odnoszą się do JHWH, a w Ap 1:12-20 do Chrystusa. Z tego powodu wielu komentatorów jest zdania, że jest to sam Chrystus. Jest to jednak wątpliwe z następujących powodów:

1. Chrystus nigdy nie jest nazywany aniołem w Apokalipsie
2. W Apokalipsie wymienieni są inni potężni aniołowie (zob. 5:2; 18:21)
3. Anioł ten przysięga na Boga w w. 6, co nie jest właściwe dla Chrystusa
4. W Dn 10 znajduje się podobny opis anioła

Ten szczegółowy opis może przeciwstawiać tego anioła światła aniołowi otchłani z Ap 9. Podczas gdy anioł w Ap 9 otrzymywał rozkazy, ten działa samodzielnie. Może to być nawiązanie do potężnego anioła z Dn 10:5-6 lub do Michała, archanioła Izraela z Dn 10:13 i 12:1.

▣ **„obleczonego w obłok”** W ST chmury były wyjątkowym środkiem transportu bóstwa (zob. Ps 97:2; 104:3; Dn 7:13; Dz 1:9).

▣ **„tęcza była nad jego głową”** Wiele osób widzi tu nawiązanie do 4:3 oraz kolejny tytuł władzy i mocy przypominającej boską. Może to też być nawiązanie do Ez 1:28, gdzie tęcza jest ruchomym tronem/rydwanem JHWH.

▣ **„oblicze jego było jak słońce”** Przypomina to opis Chrystusa w 1:16 (zob. Mt 17:2).

▣ **„nogi jego jak słupy ogniste”** Opis ten także przypomina wygląd Chrystusa w Ap 1:15.

10:2 „i w prawej ręce miał otwartą księżeczkę” Księżeczka ta jest przedmiotem wielu dyskusji, Niektórzy są zdania, że jest to księżeczka z 5:1, która została otwarta, ale na ich określenie użyto dwóch różnych greckich słów (5:1, *biblion*; 10:2 *biblaridion*). Inni widzą tu związek z Ez 2:8-3:14. Ponieważ jest to anioł, a nie Chrystus, słuszne jest nawiązanie do Księgi Ezechiela.

▣ **„Nogę prawą postawił na morzu, a lewą na ziemi”** Rozmiar tego anioła świadczy o uniwersalnym przesłaniu. Rabini (w Talmudzie) piszą o ogromnego wzrostu aniele imieniem Sandelfon, który był o ponad 800 km większy od innych aniołów (zob. *Chagiga* 13b).

10:3 „zawołał donośnym głosem tak, jak ryczy lew” Termin „ryczy” (*mukaomai*) zazwyczaj stosowany jest do głosu wydawanego przez woły (niskiego porykiwania). Wydaje się on jednak odpowiedni, ponieważ jest to nawiązanie do starotestamentowych fragmentów, w których Bóg przemawiał jak lew (zob. Jr 25:30; Oz 11:10; Jl 3:16; Am 3:8).

▣ **„siedem gromów przemówiło swym głosem”** Tożsamość tych siedmiu gromów jest dyskusyjna. Może to być:

1. nawiązanie do siedmiu „głosów” Boga w Ps 29:3-9
2. paralela siedmiu pieczęci i siedmiu trąb, które stanowiły cykl Bożego sądu nad niewierzącymi (zob. 8:5; 11:19; 16:18) w celu odkupienia
3. odgłos dochodzący od Bożego tronu (zob. 4:5)
4. odniesienie do siedmiu duchów Boga (zob. 1:4; 4:5; 5:6 za Iz 11:2)

10:4 „Zapieczętuju” W Biblii opisanych jest kilka sytuacji, w których ktoś otrzymuje objawienie od Boga, ale nie może go ujawnić. Dwie takie osoby to (1) Daniel (zob. Dn 8:26; 12:4.9) i (2) Paweł (zob. 2 Kor 12:4). Jest to jednak bardzo zaskakujące stwierdzenie. Jan otrzymuje polecenie, aby spisywać to, co widzi (zob. 1:11.19; 14:13; 19:9; 21:5). W 22:10 otrzymuje on informację, że słowa tego proroctwa nie mają być zapieczętowane. Musi odnosić się to wyłącznie do tego przesłania.

10:5 „podniósł ku niebu prawą rękę” Jest to gest przysięgi (zob. Rdz 14:22; Wj 6:8; Lb 14:30; Pwt 32:40; Ez 20:15.28; Dn 12:7). Jej forma jest niezwykle uderzająca jeżeli chodzi o użyte tytuły Boga.

10:6 „Żyjącego na wieki wieków” Ten sposób scharakteryzowania Boga przypomina jego dwa najpowszechniejsze starotestamentowe imiona:

1. JHWH, pochodzące od hebrajskiego CZASOWNIKA „być” (zob. Wj 3:14). „Jestem, Który Jestem” było związanym z przymierzem imieniem bóstwa; podkreślało fakt, że Bóg jest Zbawcą i Odkupicielem (zob. Rdz 14:19; Wj 20:11; Ne 9:6; Ps 146:6).
2. *Elohim*, określające w Rdz 1 Boga jako Tego, który stworzył, podtrzymuje i zaopatruje wszystko na ziemi (zob. Rdz 14:19; Wj 20:11; Ne 9:6; Ps 146:6).

Przysięga jest sposobem potwierdzenia wiarygodności przesłania anioła.

▣ **„już nie będzie zwłoki”** Może to być odpowiedź na pytanie męczenników z 6:10. Dosłownie oznacza to „czas (*chronos*) już nie jest”. Koncepcja czasu jest w tej księdze niezwykle płynna z kilku powodów.

1. Są dwa greckie słowa wyrażające czas:
 - a. *chronos*, przemijanie czasu (zob. 10:6)
 - b. *kairos*, szczególny czas, pora lub wydarzenie (zob. 1:3; 11:18; 12:12,14)
2. Stosowane są idiomy:
 - a. „co musi stać się niebawem” (zob. 1:1; 22:6)
 - b. „chwila jest bliska” (zob. 1:3; 3:11; 22:10)
 - c. „przyjdę niebawem” (zob. 2:5.16; 22:7.12.20)
 - d. „przyjdę jak złodziej” (zob. 3:3; 16:15)

Wszystkie one mówią o natychmiastowości (zob. Temat specjalny w 1:3). W niektórych fragmentach jednak mowa jest o opóźnieniu (zob. 6:11; 10:6; 14:13). Inny idiom oznacza, że nadszedł dzień sądu i nagród: „Stało się” (zob. 16:17; 21:6) lub „nadeszła pora” (zob. 11:18; 20:12).

Płynność ta była wykorzystywana przez różne systemy interpretacyjne dla podkreślania pewnych aspektów czasu (I w. n.e., każda epoka lub ostatnie pokolenie). Uroczysta przysięga anioła głosi, że wydarzenia czasów ostatecznych muszą teraz nastąpić. Modlitwy męczenników doczekały się odpowiedzi. Apokalipsę należy interpretować w świetle jej pierwszych czytelników (patrz John Bray, *Matthew 24 Fulfilled [Wypełnienie Mateusza 24]*).

10:7

GPNT	„dokonała się tajemnica Boga”
BP	„misterium Boga się dokona”
BW	„dokona się tajemnica Boża”
BWP	„dokona się misterium Boga”
PL	„dopelni się Boża tajemnica”

Termin ten wiąże się z kilkoma konotacjami.

1. Paweł często stosuje go w odniesieniu do Bożego odwiecznego planu odkupienia Żydów i pogan przez wiarę w Chrystusa (zob. Ef 2:11-3:13, zob. Temat specjalny w 4:1).
2. Apokalipsa często odnosi się do tajemnicy związanej z częścią wizji (zob. 1:20; 17:5.7).
3. W 10:7 odnosi się do Bożego odwiecznego planu zbawienia – podobnie jak u Pawła w Rz 16:25-26 i Ef 2:11-3:13.

Możliwe, że Jan zaczerpnął to określenie od Daniela – szczególnie z rozdziału 2 (zob. 2:18.19.27.28.29.30.47). Jeśli tak, dotyczy ono Bożej zdolności do objawiania Swoich działań. Bóg zna i ma pod kontrolą całą historię.

TEMAT SPECJALNY: Tajemnica w Ewangeliach

- A. W Ewangeliach synoptycznych „tajemnica” odnosi się do duchowej wiedzy czerpanej z przypowieści Jezusa.
1. Mk 4:11
 2. Mt 13:11
 3. Łk 8:10
- B. Paweł używa tego słowa na kilka różnych sposobów.
1. Częściowe zatwardzenie Izraela, umożliwiające wejście pogan. Ten napływ pogan zadziała jako mechanizm, który sprawi, że Żydzi przyjmą Jezusa jako Chrystusa z proroctwa (zob. Rz 11:25-32)
 2. Ewangelia objawiona narodom, ogłaszająca im, że wszyscy są włączeni w Chrystusa i przez Chrystusa (zob. Rz 16:25-27; Kol 2:2).
 3. Nowe ciała wierzących przy drugim przyjściu Chrystusa (zob. 1 Kor 15:5-57; 1 Tes 4:13-18).
 4. Podsumowanie wszystkiego w Chrystusie (zob. Ef 1:8-11).
 5. Poganie i Żydzi jako współdziedzice (zob. Ef 2:11-3:13).
 6. Bliskość więzi pomiędzy Chrystusem a Kościołem opisana w kategoriach małżeństwa (zob. Ef 5:22-33).
 7. Włączenie pogan do ludu przymierza i zamieszkiwanie w nich Ducha Chrystusa, aby prowadzić ich ku dojrzałości i podobieństwu do Chrystusa, czyli przywrócić zniekształcony obraz Boży w człowieku (zob. Rdz 1:26-27; 5:1; 6:5.11-13; 8:21; 9:6; Kol 1:26-28).
 8. Antychryst w czasach ostatecznych (zob. 2 Tes 2:1-11)
 9. Hymn wczesnego Kościoła na temat tajemnicy Ewangelii zawarty jest w 1 Tm 3:16.
- C. W Apokalipsie Jana słowo to stosowane jest do znaczenia użytych przez niego apokaliptycznych symboli.
1. 1:20
 2. 10:7
 3. 17:5.6
- D. Są to prawdy, których ludzie nie są w stanie odkryć; muszą one zostać objawione przez Boga. Wiedza ta jest kluczowa dla prawdziwego zrozumienia Bożego odwiecznego planu odkupienia wszystkich ludzi (zob. Rdz 3:15).

▣ „prorokom”

TEMAT SPECJALNY: Proroctwa ST

I. WPROWADZENIE

- E. Uwagi wstępne
11. Wspólnota wierzących nie jest zgodna co do tego, jak interpretować proroctwa. Inne prawdy zostały przez wieki ustalone i powszechnie przyjęte, ale ta kwestia – nie.
 12. Istnieje kilka dobrze zdefiniowanych etapów proroctw ST:
 - a. Przedmonarchiczne

- (1) Jednostki zwane prorokami
 - (a) Abraham – Rdz 20:7
 - (b) Mojżesz – Lb 12:6-8; Pwt 18:15; 34:10
 - (c) Aaron – Wj 7:1 (przedstawiciel Mojżesza)
 - (d) Miriam – Wj 15:20
 - (e) Medad i Eldad – Lb 11:24-30
 - (f) Debora – Sdz 4:4
 - (g) Bezimienny – Sdz 6:7-10
 - (h) Samuel – 1 Sm 3:20
- (2) Odniesienia do proroków jako grupy – Pwt 13:1-5; 18:20-22
- (3) Grupa lub bractwo prorockie – 1 Sm 10:5-13; 19:20; 1 Krl 20:35.41; 22:6.10-13; 2 Krl 2:3.7; 4:1.38; 5:22; 6:1, itd.
- (4) Mesjasz nazwany prorokiem – Pwt 18:15-18
- b. Niespisane monarchiczne (kierowane do królów)
 - (1) Gad – 1 Sm 22:5; 2 Sm 24:11; 1 Krn 29:29
 - (2) Natan – 2 Sm 7:2; 12:25; 1 Krl 1:22
 - (3) Achiasz – 1 Krl 11:29
 - (4) Jehu – 1 Krl 16:1.7.12
 - (5) Bezimienni – 1 Krl 18:4.13; 20:13.22
 - (6) Eliasz – 1 Krl 18-2 Krl 2
 - (7) Micheasz – 1 Krl 22
 - (8) Elizeusz – 2 Krl 2:9.12-13
- c. Klasyczne spisane prorocтва (zwracają się zarówno do królów, jak i narodu): Izajasz-Malachiasz (oprócz Daniela)
- B. Biblijne określenia
 1. *Ro'eh* = „widzący” (BDB 611, KB 661), 1 Sm 9:9. Już sam odnośnik wskazuje na przejście do terminu *nabi*. *Ro'eh* wywodzi się od ogólnego słowa oznaczającego „widzieć”. Była to osoba, która rozumiała Boże drogi i plany. Zwracano się do niej w celu poznania Bożej woli w danej kwestii.
 2. *Hozeh* = „widzący” (BDB 302, KB 3011), 2 Sm 24:11. Zasadniczo jest to synonim *Ro'eh*, wywodzący się od rzadziej występującego czasownika „widzieć”. Najczęściej w odniesieniu do proroków stosowana jest forma imiesłowowa (tj. „oglądający”).
 3. *Nabi'* = „prorok” (BDB 611, KB 661), wyraz spokrewniony z akademickim CZASOWNIKIEM *Nabu* = „wołać” i arabskim *Naba'a* = „ogłaszać”. Jest to najpowszechniejsze określenie proroka w Starym Testamencie – pojawia się ponad 300 razy. Dokładna etymologia jest niepewna, ale na dzień dzisiejszy „wzywać” wydaje się najlepszą opcją. Być może najlepsze zrozumienie tego terminu wynika z tego, jak JHWH opisuje relację Mojżesza z faraonem poprzez Aarona (por. Wj 4:10-16; 7:1; Pwt 5:5. Prorok jest kimś, kto przemawia w imieniu Boga do Jego ludu (Am 3:8; Jr 1:7.17; Ez 3:4).
 4. Wszystkie te trzy określenia urzędu prorockiego występują w 1 Krn 29:29; Samuel – *Ro'eh*; Natan – *Nabi'* i Gad – *Hozeh*.
 5. Fraza *isz ha – 'elohim*, „mąż Boży”, także stanowi szersze określenie kogoś, kto mówi w imieniu Boga. W ST wyrażenie to zostało użyte 76 razy w znaczeniu „proroka”.
 6. Termin „prorok” jest pochodzenia greckiego. Pochodzi od: (1) *pro* – „przed” lub „dla” oraz (2) *femi* = „mówić”.

II. DEFINICJA PROROCTWA

- A. Określenie „prorocтво” w języku hebrajskim miało szersze pole semantyczne, niż w polskim. Historyczne księgi od Jozuego po księgi Królewskie (za wyjątkiem księgi Rut) są przez Żydów określane mianem „proroków wcześniejszych”. Zarówno Abraham (Rdz 20:7; Ps 105:15), jak i Mojżesz (Pwt 18:18) nazwani są prorokami (a także Miriam – Wj 15:20). Dlatego należy uważać na polską definicję, którą zakładamy słyszając to słowo!
- B. Według *Interpreter's Dictionary of the Bible* [*Słownika do interpretacji Biblii*], „[p]rofetyzm można słusznie zdefiniować jako rozumienie historii przyjmujące znaczenie jedynie w kategoriach boskich

spraw, boskich zamiarów i boskiego udziału” (tom 3, s. 896).

- C. „Prorok nie jest ani filozofem, ani teologiem systematycznym, tylko pośrednikiem przymierza, przekazującym słowo Boże Jego ludowi, aby kształtować jego przyszłość poprzez reformę teraźniejszości” („Prophets and Prophecy” [„Prorocy i proroctwo”], *Encyclopedia Judaica*, tom 13, s. 1152.).

III. CEL PROROCTW

- A. Proroctwa są sposobem, w jaki Bóg przemawia do Swoich ludzi, zapewniając im prowadzenie w ich aktualnej sytuacji i nadzieję, że On ma władzę nad ich życiem i wydarzeniami rozgrywającymi się na świecie. Przesłanie proroctw było zasadniczo kolektywne. Proroctwa miały napominać, zachęcać, wywoływać wiarę i skruchę oraz informować Boży lud o Nim i Jego planach. Nawołują Boży lud do wierności Bożym przymierzom. Należy tutaj dodać, że proroctwa często jasno objawiały, kogo Bóg wybierał na Swojego przedstawiciela (Pwt 13:1-3; 18:20-22). Ostatecznie odnosi się to do Mesjasza.
- B. Prorocy często komentowali współczesne im kryzysy historyczne lub teologiczne, rzutując je na okoliczności eschatologiczne. Takie spojrzenie na historię z perspektywy czasów ostatecznych jest wyłączną cechą Izraela – jak również jego poczucie boskiego wybrania oraz obietnic w ramach przymierza.
- C. Jako sposób poznania woli Bożej urząd prorocki wydaje się równoważyć (Jr 18:18) i przewyższać urząd najwyższego kapłana. Urim i tummim przerażają się w ustny przekaz od Bożego przedstawiciela. Wydaje się także, że urząd prorocki zanikł w Izraelu po śmierci Malachiasza. Powraca dopiero 400 lat później wraz z wystąpieniem Jana Chrzciciela. Nie jest pewne, jak nowotestamentowy dar „proroctwa” ma się do Starego Testamentu. Nowotestamentowi prorocy (Dz 11:27-28; 13:1; 15:32; 1 Kor 12:10.28-29; 14:29.32.37; Ef 4:11) nie przekazują nowego objawienia ani Słowa Bożego, tylko zapowiadają i przepowiadają Bożą wolę w warunkach przymierza.
- D. Natura proroctw nie polega wyłącznie ani głównie na przewidywaniu. Przewidywanie jest jednym ze sposobów potwierdzenia urzędu i przesłania prorockiego, należy jednak zauważyć, że „mniej niż 2% proroctw ST to proroctwa mesjaniczne. Mniej niż 5% dokładnie opisuje erę nowego przymierza. Mniej niż 1% dotyczy wydarzeń, które jeszcze nie nastąpiły” (Fee i Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię, żeby odkryć całe jej bogactwo]*, s. 166).
- E. Prorocy reprezentują Boga przed ludźmi, a kapłani reprezentują ludzi przed Bogiem. Jest to ogólne stwierdzenie, od którego są wyjątki – takie jak Habakuk, który zadaje Bogu pytania.
- F. Jednym z powodów, dla których trudno jest zrozumieć proroków, jest to, że nie wiemy, jaki układ miały ich księgi. Nie są one chronologiczne. Wydają się tematyczne, ale nie zawsze w sposób, którego byśmy się spodziewali. Często brakuje oczywistego tła historycznego, ram czasowych oraz jasnych podziałów pomiędzy wyroczniami. Księgi te trudno jest:
1. przeczytać za jednym razem
 2. podzielić ze względu na tematy
 3. określić w nich centralną prawdę lub zamysł autora w każdej wyroczni

IV. CHARAKTERYSTYCZNE CECHY PROROCTW

- A. Wydaje się, że w Starym Testamencie zaobserwować można rozwój koncepcji „proroka” i „proroctwa”. We wczesnym Izraelu wykształciła wspólnota proroków z silnym, charyzmatycznym przywódcą na czele – takim jak Eliaz czy Elizeusz. Czasami grupa ta nazywana była określeniem „uczniowie proroków” (2 Krl 2). Charakterystyczne dla proroków było to, że wpadali w zachwycenie (1 Sm 10,10-13; 19,18-24).
- B. Ten okres szybko przeszedł jednak w okres indywidualnych proroków. Wśród nich byli tacy (zarówno prawdziwi, jak i fałszywi), którzy identyfikowali się z królem i żyli na jego dworze (Gad, Natan) – a także prorocy niezależni, czasem zupełnie oderwani od status quo izraelskiego społeczeństwa (Amos). Rola ta przypadała zarówno mężczyznom, jak i kobietom (2 Krl 22:14).
- C. Prorok często objawiał przyszłość, uzależnioną od natychmiastowej reakcji człowieka. Często zadaniem proroka było odkrycie przed innymi Bożego uniwersalnego planu dla Jego stworzenia, na który ludzka reakcja nie ma wpływu. Ten uniwersalny, eschatologiczny plan jest czymś wyjątkowym wśród proroków starożytnego Bliskiego Wschodu. Przepowiadanie przyszłości oraz wierność przymierzu to bliźniacze

ogniska przesłań prorockich (por. Fee i Stuart, s. 150). Oznacza to, że proroctwa skierowane są głównie do zbiorowości. Zazwyczaj – choć nie zawsze – prorocy zwracali się do narodów.

- D. Większość proroczych treści przekazywana była ustnie. Następnie łączono je na podstawie tematu, chronologii lub innych wzorców literatury Bliskiego Wschodu, które są nam nieznane. Ponieważ był to przekaz ustny, nie posiada struktury charakterystycznej dla pisanej prozy. Sprawia to, że księgi te trudno przeczytać za jednym posiedzeniem oraz zrozumieć je bez konkretnego tła historycznego.
- E. Dla przekazania swoich treści prorocy posługują się kilkoma wzorcami.
 - 1. Scena w sądzie – Bóg pozywa swój lud; często jest to sprawa rozwodowa, w której JHWH odrzuca swoją żonę (Izrael) za jej niewierność (Oz 4, Mi 6).
 - 2. Pieśń żałobna – szczególne metrum tego typu przesłania i jego charakterystyczne „biada” wyróżnia je jako szczególną formę (Iz 5, Ha 2).
 - 3. Wypowiedzenie błogosławieństwa w ramach przymierza – podkreśla warunkową naturę przymierza i przedstawia zarówno pozytywne, jak i negatywne przyszłe konsekwencje (Pwt 27-28).

V. WSKAZÓWKI POMOCNE PRZY INTERPRETACJI PROROCTW

- A. Zidentyfikuj zamysł pierwotnego proroka (redaktora) odnotowując tło historyczne oraz kontekst literacki każdej wyroczni. Zazwyczaj będzie on dotyczył Izraela łamiącego w jakiś sposób przymierze Mojżesza.
- B. Przeczytaj i zinterpretuj całą wyrocznię, nie tylko jej część; sporządź zarys jej treści. Zobacz, jak ma się do wyroczni przed i po niej. Spróbuj stworzyć zarys całej księgi.
- C. Zakładaj dosłowną interpretację danego fragmentu, dopóki coś w tekście nie naprowadzi cię na znaczenie przenośne; wtedy przełóż język przenośni na prozę.
- D. Analizuj symboliczne akty w świetle tła historycznego i równoległych fragmentów. Pamiętaj, że starożytna literatura Bliskiego Wschodu to nie literatura zachodnia ani nowożytna.
- E. Zwróć uwagę na przepowiednie:
 - 1. Czy dotyczą wyłącznie czasów autora?
 - 2. Czy wypełniły się w historii Izraela?
 - 3. Czy są to wydarzenia, które spełnią się w przyszłości?
 - 4. Czy ich spełnienie dotyczy zarówno czasów współczesnych autorowi, jak i przyszłości?
 - 5. Niech twoimi wnioskami kierują autorzy Biblii, a nie nowożytni.
- F. Szczególne środki ostrożności.
 - 1. Czy przepowiednia uzależniona jest od reakcji?
 - 2. Czy jest pewne, do kogo to proroctwo jest skierowane (i dlaczego)?
 - 3. Czy z biblijnego i historycznego punktu widzenia istnieje możliwość wielokrotnego wypełniania się tego proroctwa?
 - 4. Natchnieni autorzy NT byli w stanie dostrzec Mesjasza w wielu fragmentach ST, w których dla nas nie jest to oczywiste. Wydają się używać typologii lub gier słów. Ponieważ my nie jesteśmy natchnieni, pozostawmy to podejście im.

VI. POMOCNA LITERATURA

- A. *A Guide to Biblical Prophecy [Przewodnik po proroctwach biblijnych]*, Carl E. Amending i W. Ward Basque
- B. *How to Read the Bible for All Its Worth [Jak czytać Biblię, żeby odkryć całe jej bogactwo]*, Gordon Fee i Douglas Stuart
- C. *My Servants the Prophets [Moi słudzy prorocy]*, Edward J. Young
- D. *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic [Lemiesze i sierpy: Nowe spojrzenie na język proroctw biblijnych i apokaliptykę]*, D. Brent Sandy
- E. *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis [Nowy międzynarodowy słownik teologii i egzegezy Starego Testamentu]*, tom 4, s. 1067-1078

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 10:8-11

⁸A głos, który słyzałem z nieba, znów usłyszałem, jak zwracał się do mnie w słowach: «Idź, weź księęę otwartą w ręce anioła stojącego na morzu i na ziemi!». ⁹Poszedłem więc do anioła, mówiąc mu, by dał mi książeczkę. I rzecze mi: «Weź i połknij ją, a napelni wnętrzości twe goryczą, lecz w ustach twych będzie słodka jak miód». ¹⁰I wzięłem książeczkę z ręki anioła i połknąłem ją, a w ustach moich stała się słodka jak miód, a gdy ją spożyłem, goryczą napelnily się moje wnętrzości. ¹¹I mówią mi: «Trzeba ci znów prorokować o ludach, narodach, językach i o wielu królach».

10:8 „A głos, który słyzałem z nieba, znów usłyszałem” Powstało wiele spekulacji na temat tożsamości wypowiadającej się tu osoby. Niektórzy twierdzą, że jest to Bóg, lub Chrystus, lub Duch Święty, albo też jeden z potężnych aniołów.

W w. 11 występuje LICZBA MNOGA, prawdopodobnie odnosząca się do Trójjedynego Boga. LICZBA MNOGA stosowana do bóstwa w ST (imię *Elohim* oraz Rdz 1:26; 3:22; 7:11; Iz 6:8) wyjaśniana była na kilka sposobów.

1. forma gramatyczna zwana „pluralis majestatis”, w której LICZBA MNOGA intensyfikuje daną koncepcję lub termin
2. JHWH mówiący kolektywnie o radzie anielskiej (zob. 1 Krl 22:19; Hi 1:6; 2:1; Jr 23:18; Dn 7:10)
3. zaczątek koncepcji Trójjedynego Boga i Trójcy (zob. Ps 110:1; Za 2:12)

Zob. Temat specjalny: Imiona Boże w 1:8.

10:9 „Weź i połknij ją” Jest to nawiązanie do Ez 2:8-3:14 lub Jr 15:16-17. Symbolizuje to posłannictwo, aby głosić Boże przesłanie. Książeczka symbolizuje Boże przesłanie, zawierające zarówno zapewnienie dla wierzących (miód, zob. Ps 19:10-11; 119:103), jak i sąd dla niewierzących (gorycz). Nie jest to ten sam zwój co ten, który Jezus otworzył w rozdziale 6. Tutaj chodzi o przesłanie od potężnego anioła (zob. w. 7-11).

10:11 „mówią mi” Potężny anioł lub Trójjedyny Bóg potwierdza proroczą rolę Jana jako zapisującego i przekazującego objawienie.

▣ „o ludach, narodach, językach i o wielu królach” Terminologia ta stosowana jest zarówno do niewierzących (zob. 11:9; 13:7-8; 14:6; 17:15), jak i wierzących (tj. przed dniem sądu, zob. 7:9; 15:4 oraz po nim, zob. 21:24.26; 22:2). Werset ten może dotyczyć głoszenia Ewangelii (zob. 10:11; 14:6) wszystkim narodom (zob. Mt 24:14; Mk 13:10).

APOKALIPSA 11

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 11:1-6

¹Potem dano mi trzcinę podobną do mierniczego pręta, i powiedziano: «Wstań i zmierz Świątynię Bożą i ołtarz, i tych, co wielbią w niej Boga. ²Dziedziniec zewnętrzny Świątyni pomiń zupełnie i nie mierz go, bo został dany poganom, i będą deptać Miasto Święte czterdzieści dwa miesiące. ³Dwom moim Świadkom dam władzę, a będą prorokować obleczeni w wory, przez tysiąc dwieście sześćdziesiąt dni». ⁴Oni są dwoma drzewami oliwnymi i dwoma świecznikami, co stoją przed Panem ziemi. ⁵A jeśli kto chce ich skrzywdzić, ogień wychodzi z ich ust i pożera ich wrogów. Jeśliby zechciał ktokolwiek ich skrzywdzić, w ten sposób musi być zabity. ⁶Mają oni władzę zamknąć niebo, by deszcz nie zraszał dni ich prorokowania, i mają władzę nad wodami, by w krew je przemienić, i wszelką plagą uderzyć ziemię, ilekroć zechcą.

11:1 „trzcinę podobną do mierniczego pręta” W poprzednich częściach Jan przyglądał się, jak aniołowie wypełniali powierzone im zadania, ale po wybrzmieniu siódmej trąby zaczyna on być angażowany w rozygrywające się wydarzenia.

Termin „mierniczy pręt” (*kalamos*, użyte w tym znaczeniu jedynie tutaj) może odzwierciedlać używanie w ST nadrzecznych trzciny jako poziomych instrumentów mierniczych (zob. Temat specjalny: Sprawiedliwość w 19:11). Mierzyły one od ok. 240 do ponad 600 cm (zob. Ez 40:5-42:20).

▣ **„Wstań i zmierz”** Mierzenie było znakiem (1) obietnicy rozwoju i ochrony (zob. Jr 31:38-40; Ap 21:15) – może to być nawiązanie do opisanej u Ezechiela świątyni czasów ostatecznych (zob. 40-48) lub nowej Jerozolimy u Zachariasza (zob. 1:16; 2:1-13), albo (2) sądu (zob. 2 Sm 8:2; 2 Krl 21:13; Iz28:17; Lam 2:8). Tutaj, podobnie jak pieczętowanie w rozdziale 7., jest to znak Bożej ochrony nad wierzącymi. Jeśli interludium to jest paralelne z rozdziałem 7, świątynią tą jest cały lud Boży (wierzący Żydzi i wierzący poganie). Byłby on wtedy także paralełą rozdziału 12.

▣ **„Świątynię Bożą i ołtarz, i tych, co wielbią w niej Boga”** To, czym jest ta świątynia, zależy od przyjętych w interpretacji założeń wstępnych.

1. Jeśli zakładamy, że Jan czerpie swoją symbolikę z Ez 40-48, jest to dosłowna świątynia w Jerozolimie w czasach ostatecznych (zob. 2 Tes 2:4).
2. Jeśli jednak zakładamy, że nawiązuje do Za 2, jest to symbolika miasta Bożego, nowego Jeruzalem.
3. Jeśli zakładamy niebiańską świątynię (zob. 7:15; 11:19; 15:58; Hbr 9:23), może chodzić o tłum z 7:9 (Kościół oraz kobieta z rozdziału 12; zob. 21:15-16).

Interesujące jest to, że Jan ma zmierzyć ludzi, którzy wielbią tam Boga. Jest to niezwykła terminologia. Obraz ten obejmuje coś więcej niż tylko budynek. Symbolika ta wyróżnia ludzi wiary spośród niewierzących, którzy doświadczą Bożego gniewu. Jest to więc paralela Bożej pieczęci na czołach wierzących (zob. 7:3-4).

11:2 „Dziedzinec zewnętrzny Świątyni” Koncepcja dziedzina zewnętrznego historycznie odnosi się do dziedzina pogan w świątyni Heroda. ST wielokrotnie odwołuje się do idei deptania Jerozolimy i Świątyni przez pogan (zob. Ps 79:1-7; Iz 63:18; Dn 8:13; Za 12:3 w Septuagincie). W Łk 21:24 Jezus wydaje się nawiązywać bezpośrednio do Dn 8:13.

▣ **„poganom”** Zob. komentarze do 2:26 i 10:11.

▣ **„czterdzieści dwa miesiące”** Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: CZTERDZIEŚCI DWA MIESIĄCE

Liczba czterdziestu dwóch miesięcy profetycznie charakteryzuje okres ucisku. Deptanie zewnętrznego dziedzina jest przysłowiem dla ludu Bożego znajdującego się pod dominacją niewierzących w różnych okresach historii – za Antiocha Epifanesa, Rzymian w 70 r. n.e. i antychrysta w czasach ostatecznych.

Czterdzieści dwa miesiące lub ich odpowiedniki wymieniane są w Biblii wielokrotnie. Wydają się one pochodzić z Księgi Daniela.

1. Dn 7:25; 12:7 wymienia „czas, czasy i połowę czasu” lub 1277 dni (zakładając, że „czas” równy jest jednemu rokowi)
2. Dn 8:14 wymienia 2300 wieczorów i poranków
3. Dn 12:11 wymienia 1290 dni
4. Dn 12:12 wymienia 1335 dni. Podobne sformułowania znaleźć można w Ap 12:6 (1260 dni) i 13:5 (42 miesiące).

Kiedy weźmie się pod uwagę wszystkie te wystąpienia, ich różnorodność wydaje się przemawiać za symboliczną naturą tych liczb, podczas gdy ich przybliżenie do czterdziestu dwóch miesięcy wydaje się pokazywać, że jest to symboliczna liczba oznaczająca okres ucisku. Ponieważ trzy i pół stanowi połowę siedmiu, wydaje się to być odniesienie do kompletnego okresu ucisku, który został skrócony (zob. Mt 24:22; Mk 13:20; Łk 21:24). Ucisk, podobnie jak sąd, ograniczony jest Bożą miłością.

▣ **„Miasto Święte”** Może odnosić się to do Jerozolimy (zob. Iz 52:1; Mt 27:53). Jeśli jednak interpretujemy świątynię w Ap 3:12 jako oznaczającą wszelkich nowotestamentowych wierzących, do tej frazy należy zastosować tę samą metodę. W kolejnych rozdziałach Apokalipsy także musi odnosić się do nowotestamentowego ludu Bożego (zob. 20:9; 21:2.10; 22:19).

Jan czerpie swoje metafory ze ST, ale stosuje je do nowotestamentowego ludu Bożego. Kościół składa się z wierzących Żydów i pogan. Apokalipsa nie kładzie większego nacisku na Żydów z pochodzenia i nie przeciwstawia ich poganom. Nie ma już Żyda ani Greka (zob. 1 Kor 12:13; Ga 3:28; Kol 3:11).

11:3 „Dwom moim Świadkom dam władzę” Wydaje się to oznaczać, że przemawia tu Bóg Ojciec, ponieważ o Jezusie mowa jest w w. 8 (choć w greckich manuskryptach występuje tu problem z przyimkiem, który jest pominięty w P⁴⁷ i 8).

▣ **„Dwom (...) Świadkom”** Powstało wiele teorii na temat tożsamości tych dwóch potężnych głosicieli:

1. Nawiązanie to (zob. w. 4) pochodzi z Za 4:3.11.14. Pierwotnie była tam mowa o powracającym potomku Dawidowym, Zorobabelu, oraz powracającym potomku arcykapłańskim, Jozuem, którzy byli dwoma prowadzonymi przez Ducha liderami (dwoma oliwkami) przewodzącymi powrotowi z niewoli babilońskiej (tj. odnowieniu Bożego ludu).
2. Dwa świeczniki (zob. 1:20) mogą wskazywać na dwa wierne Kościoły, w Smyrnie, 2:8-11 i Filadelfii, 3:7-13.
3. Dwóch świadków może wskazywać na zeznania przed sądem (zob. Lb 35:30; Pwt 17:6; 19:15).
4. Opis tych dwóch świadków wskazuje na Eliasza (zamknięcie nieba z w. 6, zob. 1 Krl 17:1; 18:1; Łk 4:25; Jk 5:17 oraz sprowadzanie ognia, zob. 1 Krl 18:24.38; 2 Krl 1:10,12) i Mojżesza (zamiana wody w krew z w. 6, zob. Wj 7:17-19). Obaj ukazali się Jezusowi na Górze Przemienienia (zob. Mt 17:4).
5. Międzytestamentalna apokaliptyczna *I. Księga Henocha* (90:31) oraz dwóch ojców wczesnego Kościoła, Tertulian oraz Hipolit Rzymski, stwierdzają, że były to dwie osoby ze ST, które nie umarły śmiercią naturalną: Henoch (zob. Rdz 5:21-24) oraz Eliasz (zob. 2 Krl 2:11).
6. Przypis w angielskiej Biblii NJB objaśnia, że chodzi tu o Piotra i Pawła, którzy zginęli śmiercią męczeńską w Rzymie za rządów Nerona (s. 435).

Osobiście z powodu paralelnej struktury siedmiu pieczęci i interludium oraz siedmiu trąb i interludium uważam ich za symbol świadectwa całego ludu Bożego. Zgodnie z nią zarówno 144.000 (wierzący Żydzi), niezliczony tłum (wierzące narody), jak i dwóch świadków odnosi się do Kościoła.

▣ **„obleczeni w wory”** Może to być albo (1) oznaka żałoby i skruchy (zob. Rdz 37:34; 2 Sm 3:31) albo (2) po prostu zwykły strój proroka (zob. 2 Krl 1:8; Iz 20:2; Za 13:4).

▣ **„będą prorokować (...) przez tysiąc dwieście sześćdziesiąt dni”** Czterdzieści dwa miesiące po trzydzieści dni każdy daje tysiąc dwieście sześćdziesiąt dni. Ewangelia będzie głoszona w tym okresie prześladowań ze strony niewierzących narodów (zob. Mt 24:8-14, 21-22). Ta symboliczna liczba pochodzi z Dn 7:25; 12:7 i często pojawia się w Apokalipsie (zob. 12:6; 13:5).

11:4 „dwoma drzewami oliwnymi” Jest to nawiązanie do Zorobabela i Jozuego, Dawidowego i arcykapłańskiego potomka wśród powracających z wygnania (zob. Za 4:3.11.14). Może to oznaczać, że świadectwo Ewangelii w czasach ostatecznych kłască będzie nacisk na Mesjasza jako króla i kapłana (Jezus jako Król i Kapłan, zob. Ps 110; Hbr 1:3). Tych dwóch natchnionych głosicieli nawrócenia przynosi światło (zob. Za 4) zbuntowanemu światu (zbuntowany Izrael jest teraz zbuntowaną ludzkością, zob. Iz 6:9-11; 43:8-13; Jr 5:21-29; Ez 12:2).

11:5 „jeśli kto chce ich skrzywdzić (...) Jeśli by zechciał ktokolwiek ich skrzywdzić” Są to dwa ZDANIA WARUNKOWE KLASY PIERWSZEJ, zakładające, że są tacy, którzy chcą ich skrzywdzić, będą oni jednak pod boską ochroną, aż ich misja zostanie zrealizowana.

▣ „ogień wychodzi z ich ust i pożera ich wrogów” Zauważmy, że ich moc mieści się w ich ustach, co wskazuje na poselstwo, które głoszą. W Apokalipsie usta są bronią, a język – mieczem (zob. 9:17; 19:15; Hbr 4:12).

11:6 Przypomina to postacie ze ST – Eliasza (zob. 1 Krl 17:1) i Mojżesza (zob. Wj 7:17-19).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 11:7-10

⁷A gdy dopełnił swojego świadectwa, Bestia, która wychodzi z Czułości, wyda im wojnę, zwycięży ich i zabije. ⁸A zwłoki ich [leżeć] będą na placu wielkiego miasta, które duchowo zwie się: Sodoma i Egipt, gdzie także ukrzyżowano ich Pana. ⁹I [wielu] spośród ludów, szczepów, języków i narodów przez trzy i pół dnia ogląda ich zwłoki; a zwłok ich nie zezwalają złożyć do grobu. ¹⁰Wobec nich mieszkańcy ziemi cieszą się i radują; i dary sobie nawzajem będą przesyłali, bo ci dwaj prorocy mieszkańcom ziemi zadali katuszy.

11:7 „Bestia, która wychodzi z Czułości” Jeśli jest to nawiązanie do Dn 7, to Bestia ta jest połączeniem wszystkich czterech bestii wymienionych w tym fragmencie, co oznacza ostatecznego antychrysta końca czasów (zob. 2 Tes 2:3).

„Czułość” jest domem demonów (zob. 9:1; 20:1). Koncepcję Bestii rozwijają rozdziały 13 i 17.

▣ „wyda im wojnę, zwycięży ich i zabije” Jest to nawiązanie do Dn 7:21, które zostanie szerzej wyjaśnione w rozdziale 13. Tutaj dobór słów może wskazywać na to, że dwóch świadków symbolizuje dużą liczbę ludzi (zob. 13:7, tj. lud Boży). Zauważmy, że świadkowie nie zostają ocaleni przed prześladowaniami i śmiercią.

11:8 „A zwłoki ich [leżeć] będą na placu” To upokorzenie, polegające na pozostawieniu ich zwłok na placu, było sposobem wyrażenia pogardy (zob. w. 9; Pwt 28:26; Ps 79:2; Jr 7:33; 8:2; 16:4; 19:7; 34:20). Bóg jednak użył ich widzialnych ciał, aby pokazać swoją moc i potwierdzić przesłanie poprzez potężne zmartwychwstanie.

▣ „wielkiego miasta” Wydaje się to być opis Jerozolimy; jednak symboliczny język wskazuje na duchowe zmagania pomiędzy ziemskim a niebiańskim królestwem. Oto moje uzasadnienie:

1. Fraza „wielkie miasto” stosowana jest do Babilonu lub Rzymu (zob. 16:19; 17:18; 18:10,16,18,19,21).
2. Chociaż Jerozolima nazwana jest Sodomą w Ez 16:46-49 i Iz 1:9-10, nigdy nie jest określana jako Egipt; Sodoma i Egipt wydają się być metaforami grzechu i zniewolenia.
3. Fraza „gdzie także ukrzyżowano ich Pana” wydaje się odnosić do Jerozolimy, ale może to być inny sposób mówienia o przeciwnych Bogu królestwach tego świata.
4. Fraza „spośród ludów, szczepów, języków i narodów” w w. 9 wskazuje na:
 - a. miasto, w którym obecny będzie cały świat, co lepiej pasuje do Rzymu, niż do Jerozolimy
 - b. „miasto” jako metaforę zbuntowanej ludzkości (zob. Rdz 4:17; 10:8-10)
5. Fraza „Wobec nich mieszkańcy ziemi cieszą się i radują” w w. 10 wskazuje na to, że przesłanie tych dwóch świadków nie było skierowane jedynie do Żydów, ale do całego niewierzącego świata.

Opisuje to bitwę toczącą się pomiędzy królestwami tego świata a mesjańskim królestwem (zob. 11:15), szczególnie w zestawieniu z Dn 2 i Ps 2.

11:9 „spośród ludów, szczepów, języków i narodów” Zob. komentarz do 10:11.

▣ „przez trzy i pół dnia” Czas z w. 9 w połączeniu z czasem z w. 11 daje liczbę siedem, tak często pojawiającą się w Apokalipsie. Wydarzenie to zostało dokładnie zaplanowane przez Boga.

11:10 „cieszą się i radują; i dary sobie nawzajem będą przesyłali” Niektórzy widzą tu wypaczone święto Purim (zob. Es 9:19.22). Bardziej prawdopodobne jednak, że jest to nawiązanie do J 16:20 („świat się będzie

weselił”). Ta radość niewierzącego świata ujawnia moc przesłania dwóch świadków, niewierzący jednak się nie nawrócą (zob. 9:20-21; 16:9,11).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 11:11-13

¹¹A po trzech i pół dniach duch życia z Boga w nich wstąpił i stanęli na nogi. A wielki strach padł na tych, co ich oglądali. ¹²Posłyszeli oni donośny głos z nieba do nich mówiący: «Wstąpcie tutaj!» I w obłoku wstąpili do nieba, a ich wrogowie ich zobaczyli. ¹³W owej godzinie nastąpiło wielkie trzęsienie ziemi i runęła dziesiąta część miasta, i skutkiem trzęsienia ziemi zginęło siedem tysięcy osób. A pozostali ulegli przerażeniu i oddali chwałę Bogu nieba.

11:11 „trzech i pół dniach” Jest to nawiązanie do Księgi Daniela oraz symboliczny okres prześladowań. Zob. komentarz do 11:9.

▣ **„duch życia z Boga w nich wstąpił”** Jest to nawiązanie do Ez 37 – doliny wysuszonych kości. Jest to gra słów z hebrajskim „*ruah*”, oznaczającym oddech, wiatr i ducha (podobnie jak greckie *pneuma*).

TEMAT SPECJALNY: DUCH W BIBLII

- I. Stary Testament (*ruah*, BDB 924, KB 1197)
 - A. Działania monoteistycznego Boga (tj. Duch, występuje w ST około 90 razy)
 1. pozytywne, Rdz 1:2
 2. negatywne, 1 Sm 16:14-16.23; 1 Krl 22:21-22; Iz 29:10
 - B. Dana przez Boga siła życiowa ludzkości (tj. Boże tchnienie, zob. Rdz 2:7)
 - C. Septuaginta tłumaczy *ruah* słowem *pneuma* (około 100 wystąpień w LXX)
 - D. W późniejszych pismach rabinicznych, apokaliptycznych i zwojach znad Morza Martwego, w których widoczne są wpływy zoroastryzmu, termin *pneuma* stosowany jest do aniołów i demonów
- II. Greckie określenia
 - A. *pneō*, dmuchać
 - B. *pnoē*, wiatr, oddech
 - C. *pneuma*, duch, wiatr
 - D. *pneumatikos*, odnoszący się do ducha
 - E. *pneumatikōs*, duchowo
- III. Greckie tło filozoficzne (*pneuma*)
 - A. Arystoteles używał tego terminu w znaczeniu siły życiowej rozwijającej się od narodzenia do samodyscypliny.
 - B. Stoicy stosowali to określenie jako równoznaczne z *psuchē* (duszą), a nawet *nous* (umysłem) w znaczeniu pięciu fizycznych zmysłów i ludzkiego intelektu.
 - C. W myśli greckiej słowo to stało się równoznaczne z boskim działaniem (tj. wróżeniem, magią, okultyzmem, prorokowaniem, itp.)
- IV. Nowy Testament (*pneuma*; zob. Temat specjalny: Duch w NT w komentarzu do Rz 1:9)
 - A. Szczególna Boża obecność, moc i wyposażenie
 - B. Duch związany jest z Bożym działaniem w Kościele (głównie u Jana)
 1. prorocstwo
 2. cuda
 3. śmiałość głoszenia Ewangelii
 4. mądrość (tj. Ewangelia)
 5. radość
 6. zaprowadza nową erę
 7. nawracanie (tj. pociąganie i zamieszkiwanie)
 8. podobieństwo do Chrystusa
 9. szczególne dary do służby
 10. modli się o wierzących

Duch budzi u ludzkości pragnienie wspólnoty z Bogiem, do której została ona stworzona. Wspólnota ta jest możliwa z powodu osoby i dzieła Jezusa, Bożego Mesjasza. To nowe duchowe przebudzenie prowadzi do życia i służby w podobieństwie do Chrystusa oraz zaufaniu do Niego.

- C. Najlepiej rozumieć tę rzeczywistość jako duchowe kontinuum z Duchem Świętym na jednym końcu oraz ludzkością jako zamieszkującym naszą planetę fizycznym stworzeniem, ale także istotą duchową uczynioną na obraz Boga na drugim.
- D. Paweł jest nowotestamentowym autorem, który rozwija teologię Ducha/ducha.
 - 1. Posługuje się Duchem jako przeciwieństwem ciała (tj. grzesznej natury)
 - 2. Posługuje się duchem w kontraście do sfery fizycznej
 - 3. Posługuje się Duchem/duchem w przeciwieństwie do ludzkiego myślenia, wiedzy i zachowania
- E. Kilka przykładów z 1 Kor
 - 1. Duch Święty, 1 Kor 12:3
 - 2. moc i mądrość Boża przekazywana przez Ducha Świętego, 1 Kor 2:4-5
 - 3. Boże działanie w wierzącym
 - a. nowy sposób myślenia, 1 Kor 2:12; 14:14.32
 - b. nowa świątynia, 1 Kor 3:16; 6:19-20
 - c. nowe życie (tj. moralność), 1 Kor 6:9-11
 - d. nowe życie symbolizowane przez chrzest, 1 Kor 12:13
 - e. jedność z Bogiem (tj. nawrócenie), 1 Kor 6:17
 - f. mądrość Boża, a nie tego świata, 1 Kor 2:12-15; 14:14.32.37
 - g. duchowe obdarowanie każdego wierzącego do służby, 1 Kor 12 i 14
 - 4. sprawy duchowe przeciwstawione fizycznym, 1 Kor 9:11; 10:3; 15:44
 - 5. sfera duchowa przeciwstawiona fizycznej, 1 Kor 2:11; 5:5; 7:34; 15:45; 16:18
 - 6. sposób opisywania duchowego/wewnętrznego życia człowieka jako odrębnego od fizycznego ciała, 1 Kor 7:34
- F. Ludzie stworzeni są tak, że żyją w dwóch sferach (tj. fizycznej i duchowej). Ludzkość utraciła Bożą bliskość (Rdz 3). Poprzez życie, naukę, śmierć, zmartwychwstanie i obiecany powrót Chrystusa Duch Święty pociąga upadłych ludzi do zawierzenia Ewangelii (tj. J 6:44.65) i kiedy to czynią, powracają do wspólnoty z Bogiem. Duch jest osobową częścią Trójcy charakterystyczną dla nowej ery sprawiedliwości. Bóg Ojciec i Syn działają poprzez Ducha w obecnym „wieku”. Problemem jest to, że nowa era już nadeszła, ale stara epoka grzesznego buntu trwa nadal. Duch przemienia stare w nowe, choć jedno i drugie współistnieje obok siebie.

11:12 „Posłyszeli oni donośny głos z nieba do nich mówiący: «Wstąpcie tutaj!»” Podczas gdy niektórzy dopatrują się tajemnego pochwycenia Kościoła w 4:1, gdzie Jan wzywany jest do nieba, inni uważają wezwanie dwóch świadków do nieba w tym wersecie za tajemne pochwycenie Kościoła pośrodku prześladowań. Tutaj także nasze założenia wstępne i ramy teologiczne kierują naszą interpretacją symbolicznych, niejasnych tekstów!

▣ **„I w obłoku wstąpili do nieba”** Jest to boski środek transportu. Mesjasz przybywa na obłokach nieba w Dn 7:13. Jezus wstąpił do nieba na obłoku (zob. Dz 1:9) i powróci na obłokach niebieskich (zob. Mt 24:30; 26:64; Mk 13:26; 1 Tes 4:17; Ap 1:7; 14:14).

11:13 „W owej godzinie nastąpiło wielkie trzęsienie ziemi i runęła dziesiąta część miasta” Apokalipsa zawiera siedem wzmianek o trzęsieniach ziemi (zob. 6:12; 8:5; 11:13.19; 16:18). Ukazuje to ciągłe, nieustanne, ograniczone Boże wyroki nad niewierzącymi. Może to być nawiązanie do Ez 38:17-23.

▣ **„pozostali ulegli przerażeniu i oddali chwałę Bogu nieba”** To, do kogo odnosi się termin „pozostali”, jest przedmiotem dyskusji. Może odnosić się on do:

- 1. dosłownych mieszkańców Jerozolimy (zob. Za 12:10) lub Rzymu
- 2. tych, którzy dostępują zbawienia w okresie ucisku, tj. tych, którzy naprawdę się nawrócą
- 3. wierzących Żydów, na podstawie Rz 11

4. ludzi takich jak Nabuchodonozor i Cyrus, którzy byli zadziwieni Bożymi dziełami, ale tak naprawdę się nie nawrócili.

W kontekście fragmentów 9:20-21; 14:7-8 i 16:10 najtrafniejsza jest opcja #4.

Jednak w 16:9 oddanie Bogu chwały związane jest z nawróceniem. Niewątpliwie możliwe jest, że ludzie ci (Żydzi lub poganie) uwierzyli! To właśnie jest stwierdzonym przez Boga celem Jego wyroków (zob. 9:20-21; 16:9.11).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 11:14

¹⁴Minęło drugie "biada", a oto trzecie "biada" niebawem nadchodzi.

11:14 Jest to zabieg przejściowy (zob. 9:12; 12:12).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 11:15-16

¹⁵I siódmy anioł zatrąbił, i w niebie powstały donośne głosy mówiące: «Nastalo nad światem królowanie Pana naszego i Jego Pomazańca i będzie królować na wieki wieków». ¹⁶A dwudziestu czterech Starców, zasiadających na tronach swych przed tronem Boga, padło na oblicza i oddało pokłon Bogu,

11:15 „nad światem królowanie” Biblia Gdańska ma tu „Królestwa świata”, ale LICZBA MNOGA nie występuje w żadnym ze starożytnych manuskryptów greckich.

▣ **„Nastalo”** Jest to TRYB ORZEKAJĄCY AORYSTU STRONY MEDIALNEJ (deponens), opisujący koniec panowania upadłych ludzkich rządów oraz początek panowania naszego Boga (zob. 12:10). Nowa era Ducha w pełni nadeszła. Potwierdza to teorię rekapitulacji, według której drugie przyjście Chrystusa ma miejsce pod koniec każdego z trzech cykli sądu: pieczęci (zob. 6:12-17), trąb (zob. 11:15-18) i czasz (zob. w. 19). Apokalipsa nie przedstawia wydarzeń w porządku chronologicznym i jako następujących po sobie. Jest to dramatyczna prezentacja w siedmiu cyklach, z których każdy obrazuje ten sam okres, ale pieczęcie, trąby i czasze następują po sobie i obrazują potęgowanie się sądu (1/4, 1/3, pełnia).

▣ **„Pana naszego i Jego Pomazańca”** Zauważmy, jak blisko są ze sobą związani Ojciec i Syn (zob. Ps 2). Zwróćmy także uwagę na to, że to, o czym mówią fragmenty 1 Kor 15:24-28 i Ef 5:5 zostało wypełnione. Niektórzy widzą tu nawiązanie do Za 14:9, co jest możliwe, ponieważ ulubionymi Janowymi źródłami apokaliptycznych obrazów były księgi Daniela, Ezechiela i Zachariasza.

▣ **„i będzie królować na wieki wieków”** Odnosi się to do wiecznego panowania naszego Boga (zob. Wj 15:18; Ps 10:16; 29:10; Iz 9:5-6; Dn 2:44; 4:34; 7:14.27; Za 14:9; Łk 1:33; 1 Tes 4:17; 2 P 1:11), a nie tysiącletniego królestwa (zob. Ap 20) Chrystusa. W rzeczywistości jest to wypełnienie modlitwy Jezusa z Mt 6:10, aby Boża wola była spełniana na ziemi tak jak w niebie.

Królestwo Boże jest jednym z głównych tematów Ewangelii i Apokalipsy. Pomiędzy jego teraźniejszą rzeczywistością (postmillenną i amillenną) oraz jego przyszłym wypełnieniem (historycznym premillennym i dyspensacyjnym premillennym) występuje pewna płynność i napięcie. Tak samo jest z jego aspektem ziemskim (millennym) oraz wiecznym. Niektórzy komentatorzy, szkoły i denominacje skupiają się na jednym aspekcie tej płynności, pomijając jednak lub przekraczając pozostałe, aby potwierdzić swoje założenia i systemy teologiczne. Ludziom Zachodu bardzo trudno jest docenić płynność, symboliczność oraz napięcie charakterystyczne dla literatury Wschodu – szczególnie jej apokaliptycznego gatunku. Nasz Bóg i Jego Chrystus królowali, królują i będą królować; szczegóły są nieistotne! Być może przez jakiś okres czasu będzie istniało ziemskie mesjańskie królestwo (zob. 1 Kor 15:23-28); być może Izrael jako naród będzie miał w tym jakiś udział (zob. Rz 11). Jednak obrazy i symbole Apokalipsy odnoszą się do uniwersalnego Kościoła, a nie do Izraela (zob. Dn 2:34-35.44). Osobiście dopuszczam możliwość udziału Izraela w wydarzeniach czasów ostatecznych z powodu Bożych starotestamentowych obietnic danych potomkom Abrahama (zob. Iz 9:5-6; Za 12:10) w oparciu o Boży charakter (zob. Ez 36:22-38).

11:16 „dwudziestu czterech Starców” Zob. Temat specjalny w 4:4.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 11:17-18

¹⁷mówiąc: «Dzięki czynimy Tobie, Panie, Boże wszechmogący, Który jesteś i Który byłeś, żeś objął wielką Twą władzę i zaczął królować. ¹⁸I rozgniewały się narody, a nadszedł Twój gniew i pora na umarłych, aby zostali osądzeni, i aby dać zapłatę sługom Twym prorokom i świętym, i tym, co się boją Twojego imienia, małym i wielkim, i aby zniszczyć tych, którzy niszczą ziemię».

11:17-18 Ta modlitwa uwielbienia w niektórych tłumaczeniach Biblii ujęta jest w formie poetyckiej, a w innych jako proza. Te wyrazy modlitwy i uwielbienia są często najlepszymi interpretatorami poprzedzających je wizji (wraz z pieśniami i anielskimi objaśnieniami).

11:17 „Panie, Boże wszechmogący” Odnosi się to do trzech głównych starotestamentowych tytułów Boga.

1. JHWH, Bóg przymierza jako Zbawiciel (zob. Wj 3:14; Ps 103)
2. *Elohim*, Bóg-Stwórca jako podtrzymujący i zaopatrujący (zob. Rdz 1:1; Ps 104)
3. *El Szaddai* (zob. 1:8), silny lub współczujący Bóg – patriarchalne imię Bóstwa (zob. Wj 6:3)

Zob. Temat specjalny: Imiona Boże w 1:8.

GPNT	„Będący, i Był”
BP, PL	„który jesteś i który byłeś”
BW	„który jesteś i byłeś”
BWP	„który jesteś i który byłeś”
PL	„który jesteś i który byłeś”

Zauważmy, że przyszły aspekt tego powszechnego określenia Boga (poza niektórymi późnymi pisanymi minuskułą greckimi manuskryptami z XVI w.) został pominięty, ponieważ Bóg już zaczął panować. Ostatni spośród tych trzech chronologicznych aspektów nie jest już więcej wymieniany w Apokalipsie. Królestwo nadeszło (zob. 11:15-16)! Świadczy to o tym, że teoria rekapitulacji paraleli pomiędzy pieczęciami, trąbami i czasami jest prawdziwa!

GPNT	„bo wzięłaś moc twą wielką i zakrólowałaś”
BP	„żeś objął wielką Twą władzę i rozpoczął królowanie”
BW	„przejąłeś potężną władzę swoją i zacząłeś panować”
BWP	„objął Twoją potężną władzę i żeś zaczął panować”
PL	„użyłaś swej wielkiej mocy i objęłaś królowanie”

Jest to TRYB ORZEKAJĄCY CZASU DOKONANEGO STRONY CZYNNEJ, po którym następuje TRYB ORZEKAJĄCY AORYSTU STRONY CZYNNEJ. Władza zawsze należała do Niego, ale teraz rozpoczęły się Jego rządy (AORYST INGRESYWNY).

11:18 „rozgniewały się narody” Jest to nawiązanie do Ps 2; 46:7 i Ez 38-39 (oraz być może apokaliptycznego wstępu do Księgi Estery w Septuagincie). Ten gniew narodów może być postrzegany na dwa sposoby.

1. upadły system światowy, który nienawidzi Boga, Jego planów, władzy i Jego ludu
2. w czasach ostatecznych będzie miał miejsce bunt przeciwko Bogu, charakteryzujący się bitwą (Armagedon, zob. Ap 20).

▣ **„nadszedł Twój gniew”** Jest to nawiązanie do Ps 2 lub 110:5-6. Użyty tu termin to greckie słowo *orgē*. Zob. komentarz do 7:14.

☐ „i pora” Dzień Pański jest dniem sądu dla jednych i nagrody dla drugich. Te bliźniacze aspekty widoczne są w Mt 25:31-46 i Ap 20:11-15. Wszyscy ludzie (mali i wielcy) staną pewnego dnia przed Bogiem i zdadzą sprawę ze swojego życia (zob. Ga 6:7; 2 Kor 5:10).

TEMAT SPECJALNY: TEN DZIEŃ

Fraza „tego dnia” albo „w owym/tym dniu” jest sposobem, na jaki prorocy z VIII w. p.n.e. mówili o Bożym nawiedzeniu (obecności) – zarówno mającym na celu sąd, jak i odnowienie.

Ozeasz		Amos		Micheasz	
<u>pozytywne</u>	<u>negatywne</u>	<u>pozytywne</u>	<u>negatywne</u>	<u>pozytywne</u>	<u>negatywne</u>
	1:5		1:14(2)		2:4
2:2			2:16		3:6
	2:5		3:14	4:6	
2:18			5:18(2)		5:9
2:20			5:20		7:4
2:23			6:3	7:11(2)	
	5:9		8:3	7:12	
	7:5		8:9(2)		
	9:5		8:10		
	10:14	9:11	8:13		

Wzorzec ten jest typowy dla proroków. Bóg zadziała przeciwko grzechowi w czasie, oferuje jednak także dzień opamiętania i przebaczenia tym, którzy zmieniają swoje serca i czyny. Boży zamysł odkupienia i odnowienia zostanie zrealizowany. Bóg będzie miał lud odzwierciedlający Jego charakter. Cel stworzenia (wspólnota pomiędzy Bogiem a ludzkością) zostanie wypełniony!

☐ „na umarłych, aby zostali osądzeni” Boży sąd ostateczny omówiony jest w Mt 25 i Ap 20. Fraza ta potwierdza interpretację Apokalipsy jako siedmiu aktów (scen), w których koniec czasów nadchodzi po każdej jednostce (szczególnie jasno widać to w przypadku pieczęci, trąb i czasz).

☐ „sługom Twym prorokom” Ta sama fraza występuje także w 10:7. Jan identyfikuje się jako prorok, a swoją księgę jako prococtwo i dlatego termin ten często pojawia się w Apokalipsie. Można niemal powiedzieć, że określenie te zajmuje miejsce tytułu „apostoła” (zob. 10:7; 11:10.18; 16:6; 18:20.24; 22:6.9). Zob. Temat specjalny: Nowotestamentowe prococtwa w 16:6.

☐ „świętym” Termin „święci” odnosi się do pozycji wierzących w Chrystusie, a nie do ich bezgrzeszności. Powinien także opisywać ich rosnące podobieństwo do Chrystusa. Termin ten występuje zawsze w LICZBIE MNOGIEJ – poza Flp 4:21, gdzie kontekst i tak jest zbiorowy. Być chrześcijaninem to być częścią wspólnoty, rodziny, ciała. Zob. Temat specjalny: Święci w 5:8. Określenie to z pewnością oznacza nowotestamentowy lud Boży – Kościół.

☐ „małym i wielkim” Wydaje się, że werset ten wymienia tylko dwie grupy: proroków i świętych. Wyrażenie „mali i wielcy” występuje w 19:5. Jest to jedna z fraz stosowanych często w Ewangelii Jana (zob. 13:16; 19:5.18; 20:12; 19:5 jest nawiązaniem do Ps 115:13, obejmującego całą daną grupę).

☐ „zniszczyć tych, którzy niszczą ziemię” Ta charakterystyka upadłej ludzkości jest odzwierciedleniem Rdz 3 i Rz 8:18-22. Żli ludzie w swojej chciwości i egoizmie wykorzystują, nadużywają i czynią niewłaściwy użytek z Bożego materialnego stworzenia.

Może to być interpretowane tak, że zło ludzkości zmusza Boga do sprowadzenia na ziemię sądu (potop, Rdz 6-9; plagi egipskie, Wj 7-12; związane z przymierzem przekleństwa, Pwt 27-28; ziemia zniszczona przez ogień, 2 P 3:10). W Apokalipsie pieczęcie niszczą 1/4, trąby 1/3, a czasze całą materialną ziemię.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 11:19

¹⁹Potem Świątynia Boga w niebie się otwarła, i Arka Jego Przymierza ukazała się w Jego Świątyni, a nastąpiły błyskawice, głosy, gromy, trzęsienie ziemi i wielki grad.

11:19 „Świątynia Boga w niebie się otwarła” Pamiętajmy, że wizja ta rozpoczęła się od drzwi, które zostały otwarte w niebie (zob. 4:1; 15:5). Teraz widoczne staje się najbardziej wewnętrzne sanktuarium niebiańskiej Bożej świątyni (zob. Hbr 8:5; 9:23-28).

Kiedy Jezus umarł, zasłona świątyni rozdarła się z góry na dół, co oznacza, że wszyscy mają odtąd dostęp do Boga przez Chrystusa (zob. Mt 27:51; Mk 15:38; Łk 23:45; nawiązuje do tego Hbr 9:8; 10:20). Powtórzona jest tu ta sama symbolika. Bóg jest dostępny dla wszystkich. Wewnętrzne sanktuarium nieba jest teraz w pełni otwarte i widoczne.

▣ **„Arka Jego Przymierza”** Arka Przymierza została utracona w czasie niewoli babilońskiej (albo na rzecz egipskiego faraona Szeszonka, zob. 1 Krl 14:25). Symbolizowała ona Bożą obecność po przejściu Izraela przez Jordan i wejściu do Ziemi Obiecanej. Symbolizowała także Boże obietnice związane z przymierzem, które mogą odnosić się do tajemnicy (zob. 10:7) Bożego planu odkupienia całej ludzkości (zob. Rz 16:25-26). W ST tylko arcykapłan mógł podchodzić do tego świętego sprzętu – raz w roku w dniu Przebłagania (zob. Kpł 16). Teraz cały Boży lud może wejść do obecności samego Boga.

▣ **„błyskawice, głosy, gromy, trzęsienie ziemi i wielki grad”** Bardzo przypomina to fragmenty 8:5 i 16:18-21, będące odzwierciedleniem Wj 9:24 i 9:16-19.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Jaki jest zamysł tego interludium?
2. Dlaczego tak wielu interpretatorów próbuje utożsamiać anioła z rozdziału 10. z Chrystusem?
3. Czym jest misterium Boga z wersetu 10:7?
4. Czym jest książeczka, którą polecono zjeść Janowi?
5. Kim są dwaj świadkowie? Jakie jest ich przesłanie?
6. Czy 11:9 opisuje Jerozolimę, czy przeciwne Bogu światowe królestwa? Dlaczego?
7. Wymień nawiązania do ST obecne w tym interludium.

APOKALIPSA 12-14

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
		Losy Kościoła	WYSTĄPIENIE SZATANA PRZECIWKO KRÓLOWANIU BOGA	
Niewiasta i Smok 12:1-18	Wizja niewiasty i smoka 12:1-18	Niewiasta obleczona w słońce i Smok 12:1-18	Niewiasta i Smok 12:1-2 12:3-6 Zwycięstwo archaniola Michała nad Smokiem 12:7-12 Niewiasta nękana przez Smoka 12:13-18	Wizja kobiety 12:1-6 12:7-18
Smok przekazuje władzę Bestii 13:1-10	Wizja dwóch zwierząt	Smok przekazuje władzę Bestii 13:1-9	Smok i Bestia 13:1-8	Wizja dwóch bestii 13:1-3a 13:3b-10
Bestia druga, czyli Fałszywy Prorok, na usługach pierwszej 13:11-18	13:1-18	Druga Bestia służy pierwszej 13:10-18	13:9-10 13:11-18	Druga bestia 13:11-18
Dziewiczy orszak Baranka 14:1-5	Wizja Baranka i zbawienia 14:1-5	Dziewiczy orszak Baranka 14:1-5	Baranek i Jego orszak 14:1-5 SĄD	Wizja Baranka i 144.000 odkupionych 14:1-5
Zapowiedź godziny sądu 14:6-13	Wizja trzech aniołów 14:6-13	Zapowiedź godziny sądu 14:6-13	Zapowiedź sądu 14:6-13	Upadek Wielkiego Babilonu 14:6-13
Żniwo i winobranie 14:14-20	Opis żniwa i winobrania 14:14-20	Żniwo i winobranie: dwa obrazy sądu 14:14-20	Godzina zbiorów 14:14-16 14:17-20	Żniwo ostateczne 14:14-20

TRZECI CYKL CZYTAŃ (zob. s. vi we Wprowadzeniu)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy (trzeci cykl czytań, s. viii). Porównaj określone przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

5. Pierwszy akapit
6. Drugi akapit
7. Trzeci akapit

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU 12:1-17

- F. Kolejne interludium rozpoczyna się w 12:1 i kończy w 14:20. Wiele osób twierdzi, że jest to kolejna seria siódemek. Ta jednostka literacka opisuje ujęty w dualistycznych kategoriach duchowy konflikt pomiędzy:
1. dwoma królestwami
 2. dwoma miastami
 3. dwoma zabitymi świadkami i ich mordercami
- G. Wersety 1-6 opisują ostateczną (kosmiczną) bitwę pomiędzy dobrem a złem w mitologicznych kategoriach zaczerpniętych od kultur starożytnego Bliskiego Wschodu (zob. Grant Osborne, *The Hermeneutical Spiral [Spirala hermeneutyczna]*, s. 229).
1. Babiloński mit o stworzeniu świata – Tiamat (chaos), siedmiogłowy potwór, który stracił z nieba trzecią część gwiazd, versus Marduk, najważniejszy bóg miasta Babilon, który zabija ją i staje na czele panteonu.
 2. Egipski mit – Set (Tyfon), czerwony smok versus Izyda (Hathor) rodząca Horusa. Później Horus zabija Seta.
 3. Ugarycka legenda o Baalu – Jam (wody) versus Ba'al. Ba'al zabija Jama.
 4. Perski mit - Aži Dahaka (zły smok) versus syn Ahury Mazdy (wywyższonego dobrego boga).
 5. Grecki mit – Pyton (wąż/smok) versus ciężarna Leto (rodzi ona Apolla, który zabija Pytona).
- H. Bardzo trudno jest stwierdzić, jak interpretować ten rozdział. Niektórzy próbują rozumieć go w kategoriach historycznych, wydaje mi się jednak, że symbolizuje on zmagania pomiędzy przeciwnymi Bogu królestwami tego wieku oraz Chrystusowym królestwem nowej ery (zob. 11:18; Ps 2). Jest więc zarówno historycznym nawiązaniem do narodzin Chrystusa, jak i zaakcentowaniem nadchodzącego mesjańskiego królestwa. Występuje tu dualizm jednostki (Mesjasza) i grupy (ludu Bożego) versus jednostki (szatana) i grupy (niewierzących ludzi inspirowanych przez demony). Ten sam dualizm widoczny jest w pieśniach o Słudze i Izajasza. Sługą jest Izrael (zob. Iz 41-50), a jednocześnie Mesjasz (zob. Iz 52:13-53:12).
- I. Paweł omawia kosmiczną władzę Chrystusa w Kol 1-2 (zob. też Hbr 1:2-3).

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 12:1-6

¹Potem wielki znak się ukazał na niebie: Niewiasta obleczona w słońce i księżyc pod jej stopami, a na jej głowie wieniec z gwiazd dwunastu. ²A jest brzemienna. I woła cierpiąc bóle i męki rodzenia. ³I inny znak się ukazał na niebie: Oto wielki Smok barwy ognia, mający siedem głów i dziesięć rogów - a na głowach jego siedem diademów. ⁴I ogon jego zmiata trzecią część gwiazd nieba: i rzucił je na ziemię. I stanął Smok przed mającą rodzić Niewiastą, ażeby skoro porodzi, pożreć jej dziecko. ⁵I porodziła Syna - Mężczyznę, który wszystkie narody będzie pasł różgą żelazną. I zostało porwane jej Dziecię do Boga i do Jego tronu. ⁶A Niewiasta zbiegła na pustynię, gdzie miejsce ma przygotowane przez Boga, aby ją tam żywiono przez tysiąc dwieście sześćdziesiąt dni.

12:1 „wielki znak się ukazał na niebie” Może to być początek „siedmiu znaków” Apokalipsy. Jest to szczególnie termin teologiczny (*sēmeion*) występujący często w Ewangelii Jana (zob. 2:11.23; 3:2; 4:54; 6:2.14.30; 7:31; 9:16; 10:41; 11:47; 12:18.37; 20:30). We fragmencie 21:1-19:20 pojawia się siedmiokrotnie – trzy razy w odniesieniu do znaków na niebie (zob. 12:1.3; 15:1) i cztery razy odnośnie znaków na ziemi (zob. 13:13,14; 16:14; 19:20).

▣ **„na niebie”** Prawdopodobnie chodzi tu o znak *na*, a nie *w* samym niebie. Termin niebo (niebiosy) w ST odnosi się do atmosfery nad ziemią (zob. Rdz 1:1.8-9.17.20; Ps 104:2-3) lub miejsca, w którym mieszka Bóg (zob. Ps 11:4; 103:19; Iz 66:1; 2 Kor 12). Niejasność ta jest powodem spekulacji rabinów na temat ich liczby (trzy lub siedem).

zob. Temat specjalny: Niebo w 4:1.

▣ **„Niewiasta obleczona”** Kobieta ta jest pięknie opisana, w przeciwieństwie do Wielkiej Nierządnicy z 17:4, symbolizującej przeciwne Bogu światowe imperia takie jak Babilon, Rzym i światowy system antychrysta w czasach ostatecznych. Powstały dwie teorie na temat źródła zastosowanej przez Jana symboliki:

1. Rdz 3, gdzie występuje kobieta, wąż i dziecko-mężczyzna
2. Inne wyraźne nawiązania do „rodzenia” w ST (zob. Iz 26:17-18 w Septuagincie oraz Iz 66:7-13)

Izrael opisywany jest jako rodząca kobieta (zob. Mi 4:10), a więc ta kobieta przedstawia prawdziwy lud Boży (zob. w. 1-6), ale w w. 13-17 obrazować będzie nowotestamentowy lud Boży uciekający przed gniewem Smoka. O innych teoriach przeczytać można w książce Alana Jsona *Revelation [Apokalipsa]*, s. 117-119.

W książce *Answers to Questions [Odpowiedzi na pytania]* F. F. Bruce stwierdza: „Kobietę uznałbym za społeczność mesjańską lub „Izrael Boży”, a szczególnie jego lokalne manifestacje w palestyńskim Kościele, Kościele-matce *par excellence*; (...) ‘reszta jej potomstwa’ to chrześcijanie w pozostałych częściach świata, cel ataku w 13:7” (s. 140).

W *New Bible Commentary [Nowym komentarzu biblijnym]* George R. Beasley-Murray pisze: „Religijni ludzie w starożytnym świecie widzieliby w rodzącej kobiecie boginię ukoronowaną dwunastoma gwiazdami zodiaku; Żyd zrozumiałby ją jako Matkę-Syjon (zob. Iz 26:17-19; 49:14-25; 54:1-8; 66:7-9), ale dla Jana przedstawiała ona ‘Matkę’ społeczności mesjańskiej – wierzącego ludu Bożego Starego i Nowego Przymierza” (s. 1441).

▣ **„gwiazd dwunastu”** Tutaj po raz kolejny interpretacją kierują nasze założenia wstępne.

1. Jeśli źródłem symboliki jest ST, to oznacza to dwanaście pokoleń Izraela
2. Jeśli jest nim międzytestamentalna literatura apokaliptyczna, chodzi o dwanaście znaków zodiaku
3. Jeśli jest nim NT, jest to dwunastu apostołów.

Dwanaście jest w Biblii zazwyczaj symboliczną liczbą organizacji. zob. Temat specjalny: Liczba dwanaście w 7:4.

Jednak znaczenie rozdziału 12 nie zależy od właściwej identyfikacji symboliki Jana, tylko od centralnej prawdy kontekstu. Należy trzymać się tej zasady. Nie możemy:

1. Uczepiać się szczegółów
2. Decydować, że niektóre rzeczy są dosłowne, a inne symboliczne
3. Wtłaczać swoich interpretacji w nasze okoliczności historyczne

12:2 Bóle porodowe stosowane były jako symbol:

1. Oczekiwanych, ale nagłych wydarzeń
2. Bólu lub problemów związanych z oczekiwanym wydarzeniem
3. Początku czegoś nowego o wielkim potencjale

Żydzi wierzyli, że nadejście „nowej ery” wiązało się będzie z uciskiem i problemami (zob. Iz 13:8; 21:3; 26:17; 66:7-13; Mt 24:8; Mk 13:8; 1 Tes 5:3). Jan posługuje się tą koncepcją dla opisanego konfliktu pomiędzy szatanem i jego zwolennikami a Bogiem i Jego poplecznikami (zob. Iz 66:7-24).

Światowe wydarzenia będą cały czas zmierzały ku gorszemu, ale Bóg ma władzę nad historią (jest to pogląd premillenaryzmu i amillenaryzmu, podczas gdy postmillenaryzm cechuje się dużo większym optymizmem odnośnie historii świata). Jego zwolennicy są chronieni wśród prześladowań i zwycięscy wśród tymczasowej porażki, a nawet fizycznej śmierci (zob. J 16:20-21). Pytanie brzmi: „Jak Bóg będzie chronił swoich naśladowców?”. Jego pieczęć na czołach chroni ich przed Bożym gniewem, ale nie przed prześladowaniami ze strony niewierzących (uciskiem). Bóg jest za nimi, z nimi i ich kocha, ale mimo to wielu zginie!

12:3 „wielki Smok barwy ognia, mający siedem głów i dziesięć rogów - a na głowach jego siedem diademów” Jest to opis zła i wielkiej mocy (zob. 13:1 i 17:3). Głowy i rogi symbolizują doskonałą władzę (zob. Dn 7), a diademy przedstawiają próbę uzurpowania sobie przez Złego królewskiej godności Chrystusa.

Termin „smok” odwoływać się może do ST.

1. wąż z Rdz 3
2. dwa złe potwory chaosu
 - a. Rahab (zob. Ps 89:11; Iz 51:9-10; Hi 26:12-13)
 - b. Lewiatan (zob. Ps 74:13-14; 104:26; Hi 3:8; 7:12; 41:1; Iz 27:1; Am 9:3)

W NT zawartych jest wiele tytułów Złego

1. „Szatan”, użyty 33 razy
2. „Diabeł”, użyty 32 razy
3. „Kusiciel” (zob. Mt 4:3; 1 Tes 3:5)
4. „Zły” (zob. Mt 6:13; 13:19; IJ 5:18)
5. „Nieprzyjaciel” (zob. Mt 13:39)
6. „Władca złych duchów” (zob. Mt 9:34; 12:24)
7. „Władca tego świata” (zob. J 12:31; 14:30; 16:11)
8. „Władca mocarstwa powietrza” (zob. Ef 2:2)
9. „Bóg tego świata” (zob. 2 Kor 4:4)
10. „Beliar” (zob. 2 Kor 6:15)
11. „Belzebub” (zob. Mk 3:22; Łk 11:15.18-19)
12. „Smok” (zob. Ap 12:3.4.7.9; 20:2)
13. „Wąż” (zob. Ap 12:9.15; 20:2)
14. „Oskarżyciel” (zob. Ap 12:10.15)
15. „Przeciwnik” (zob. 1 P 5:8)
16. „Lew ryczący” (zob. 1 P 5:8)

TEMAT SPECJALNY: SZATAN

Jest to bardzo trudna kwestia – z kilku powodów.

1. ST nie zawiera objawienia arcywroga dobra, tylko sługi JHWH (zob. A. B. Davidson, *A Theology of the OT [Teologia ST]*, s. 300-306), który proponuje rodzajowi ludzkiemu alternatywę i oskarża ludzi o nieprawość. W ST jest tylko jeden Bóg, jedna władza i jedna przyczyna – JHWH (zob. Iz 45:7; Am 3:6).
2. Koncepcja osobowego arcywroga Boga rozwinęła się w międzybiblijnej (niekanonicznej) literaturze pod wpływem dualistycznych religii perskich (zoroastryzmu). To z kolei miało ogromny wpływ na judaizm rabiniczny i na wspólnotę esseńską (tj. zwoje znad Morza Martwego).
3. NT rozwija tematy pojawiające się w ST w zaskakująco surowych, ale wybiórczych kategoriach.

Jeśli podejmiemy do rozważań na temat zła z perspektywy teologii biblijnej (studiując i tworząc zarysy każdej księgi lub autora lub rodzaju literackiego z osobna), ukazały nam się bardzo odmienne spojrzenia na zło.

Jeśli jednak podejmiemy do rozważań na temat zła w ujęciu niebiblijnym lub pozabiblijnym, przyglądając się religiom świata lub religiom Wschodu, okaże się, że wiele nowości wprowadzonych przez NT pojawia się wcześniej w perskim dualizmie i grecko-rzymskim spirytyzmie.

Jeżeli ktoś zakłada boski autorytet Pisma Świętego (tak jak ja!), objawienie NT postrzegać należy jako progresywne. Chrześcijanie muszą strzec się dalszego wyjaśniania tej koncepcji za pomocą folkloru żydowskiego lub literatury angielskiej (tj. Dante, Milton). Ten obszar objawienia bez wątpienia wiąże się z pewną tajemnicą i niejednoznacznością. Bóg postanowił nie objawiać nam wszystkich aspektów zła, jego pochodzenia, rozwoju i przeznaczenia – ukazał jednak jego przegrana!

W ST słowo „szatan” (BDB 966, KB 1317) lub „oskarżyciel” wydaje się odnosić do trzech osobnych grup:

1. Ludzcy oskarżyciele (zob. 1 Sm 29:4; 2 Sm 19:22; 1 Krl 11:14.23.25; Ps 109:6)
2. Anielscy oskarżyciele (zob. Lb 22:22-23; Hi 1-2; Za 3:1)
3. Demoniczni oskarżyciele (zob. 1 Krn 21:1; 1 Krl 22:21; Za 13:2)

Dopiero w późniejszym okresie międzytestamentalnym węża z Rdz 3 zaczęto utożsamiać z szatanem (zob. *Księga Mądrości* 2:23-24; 2 *Henocha* 31:3), a wśród rabinów możliwość ta została uwzględniona jeszcze później (zob. *Sot* 9b i *Sanh.* 29a). „Synowie Boży” z Rdz 6 stają się aniołami w 1 *Henocha* 54:6. Wspominam o tym nie po to, aby potwierdzić teologiczną ścisłość takich poglądów, tylko aby ukazać ich rozwój. W NT te działania ze ST przypisywane są anielskiemu, osobowemu złu (zob. 2 Kor 11:3; Ap 12:9).

W zależności od przyjętego punktu widzenia trudno lub wręcz nie sposób określić pochodzenia osobowego zła na podstawie ST. Jednym z powodów takiego stanu rzeczy jest silny monoteizm Izraela (zob. 1 Krl 22:20-22; Koh 7:14; Iz 45:7; Am 3:6). Wszelka sprawczość (zob. Iz 45:7; Am 3:6) przypisywana była JHWH w celu ukazania Jego wyjątkowości i nadrzędności (zob. Iz 43:11; 44:6.8.24; 45:5-6.14.18.21-22).

Potencjalne źródła informacji to: (1) Hi 1-2, gdzie szatan jest jednym z „synów Bożych” (tj. aniołów) lub (2) Iz 14 i Ez 28, gdzie posłużono się pysznymi bliskowschodnimi królami (królem Babilonu i królem Tyru) jako ilustracją pychy szatana (zob. 1 Tm 3:6). Mam mieszane uczucia co do tego podejścia. Ezechiel posługuje się metaforami z ogrodu Eden nie tylko przedstawiając króla Tyru jako szatana (zob. Ez 28:12-16), ale także króla Egiptu jako drzewo poznania dobra i zła (Ez 31). Jednak Iz 14, szczególnie wersety 12-14, wydają się opisywać anielski bunt wynikający z pychy. Gdyby Bóg chciał objawić nam konkretną naturę i pochodzenie szatana, jest to bardzo pośredni sposób i miejsce, żeby to uczynić. Musimy wystrzegać się występującego w teologii systematycznej trendu wyodrębniania małych, niejednoznacznych części różnych Testamentów, autorów, ksiązek i rodzajów literackich oraz łączenia ich jako elementów jednej boskiej układanki.

Zgadzam się ze słowami Alfreda Edersheima zawartymi w książce *The Life and Times of Jesus the Messiah* [*Życie i czasy Jezusa Mesjasza*], tom 2, dodatki XIII [s. 748-763] i XVI [s. 770-776]), w której twierdzi, że perski dualizm wywarł zbyt duży wpływ na judaizm rabiniczny oraz spekulacje na temat demonów. Rabinini nie są dobrym źródłem prawdy w tej dziedzinie. Jezus radykalnie odbiega od nauk Synagogi. Uważam, że koncepcja archanioła będącego wrogiem JHWH bazuje na dwóch najwyższych bogach irańskiego dualizmu – *Arymanie* i *Ormazdzie*, na podstawie których rabinini opracowali biblijny dualizm JHWH i szatana.

Objawienie NT bez wątpienia jest progresywne jeżeli chodzi o uosobienie zła, nie jest ono jednak tak rozwinięte, jak twierdzą rabinini. Dobrym przykładem tej różnicy jest „walka na niebie”. Upadek szatana jest logiczną koniecznością, nie zostały jednak podane szczegóły. Nawet to, co zostało objawione, ukazane jest za zasłoną apokaliptycznego gatunku literackiego (zob. Ap 12:4.7.12-13). Chociaż szatan jest pokonany i wygnany na ziemię, nadal funkcjonuje jako sługa JHWH (zob. Mt 4:1; Łk 22:31-32; 1 Kor 5:5; 1 Tm 1:20).

Musimy powściągnąć swoją ciekawość w tej dziedzinie. Istnieje osobowa siła pokusy i zła, ale nadal jest tylko jeden Bóg, a my pozostajemy odpowiedzialni za swoje wybory. Trwa walka duchowa – zarówno przed, jak i po zbawieniu. Zwycięstwo może zostać zapoczątkowane i trwać jedynie w Trójjedynym Bogu i przez Niego. Zło zostało pokonane i zostanie usunięte (zob. Ap 20:10)!

12:4 „ogon jego zmiata trzecią część gwiazd nieba: i rzucił je na ziemię” Ponieważ określenie „gwiazdy nieba” dość często stosowane jest w ST w odniesieniu do świętych Bożych (zob. Rdz 15:5; Jr 33:22; Dn 12:3), niektórzy stwierdzają, że chodzi tu o świętych, kontekst jednak może wskazywać na aniołów (zob. Dn 8:10; 2 P 2:4; Jud 1:6). Spadające anioły (tj. spadające gwiazdy) są powszechnym motywem w literaturze apokaliptycznej (tj. *1 Henocha*).

Szatan opisany jest razem z aniołami w niebie przed Bogiem w Hi 1-3 oraz Za 3. Możliwe, że był on „cherubem opiekunem” (zob. Ez 28:12-18). Opis ten, posługujący się metaforami z ogrodu Eden, nie pasuje do króla Tyru, którego pycha i arogancja naśladowały jednak pychę i arogancję szatana (mam coraz większe wątpiwości co do tego podejścia, ponieważ w Ez 31 król Egiptu opisany jest jako drzewo poznania dobra i zła. Ezechiel często posługuje się określeniami zaczerpniętymi z Edenu dla opisanie królów). W ST szatan nie jest wrogiem Boga, tylko ludzkości (zob. 12:10). Szatan nie został stworzony jako zły, tylko stał się arcywrogiem wszystkiego, co dobre i święte (zob. A. B. Davidson, *An Old Testament Theology [Teologia Starego Testamentu]*, s. 300-306). W kilku miejscach mowa jest o jego wyrzuceniu z nieba (zob. Iz 14:12; Ez 28:16; Łk 10:18; J 12:31; Ap 12:9.12). Pytanie kiedy się to stało. Czy:

1. w okresie ST
 - a. przed stworzeniem człowieka
 - b. po czasach Hioba, ale przed Ez 28
 - c. w okresie po wygnaniu, ale po Zachariaszu
2. w okresie NT
 - a. po kuszeniu Jezusa (zob. Mt 4)
 - b. w czasie podróży misyjnej siedemdziesięciu (zob. Łk 10:18)
 - c. w chwili buntu w czasach ostatecznych (zob. Ap 12:9). zob. Temat specjalny w 12:7.

Można się zastanawiać, czy trzecia część gwiazd odnosi się do aniołów, którzy zbuntowali się przeciwko Bogu i postanowili pójść za szatanem. Jeśli tak, może to być jedyna biblijna podstawa dla utożsamiania demonów z NT

z upadłymi aniołami (zob. 12:9.12). „Trzecia część” może nie być konkretną liczbą, tylko wiązać się z ograniczeniem zniszczeń związanych z wyrokami siedmiu trąb (zob. 8:7-12; 9:15.18). Może też oznaczać pokonanie przez szatana części aniołów w czasie bitwy. Możliwe też, że jest to po prostu odzwierciedlenie starożytnego babilońskiego mitu. zob. Spostrzeżenia dotyczące kontekstu, B. 1.

Pomocne może być tutaj przypomnienie sobie, że choć kwestia ta jest interesująca, w tym kontekście prawdopodobnie zamysłem autora nie było omawianie (1) pochodzenia demonów, (2) upadku szatana ani (3) anielskiego buntu w niebie. W literaturze apokaliptycznej kluczowy jest główny temat wizji, ale dosłowność jej przedstawienia, szczegóły i obrazy są dramatyczne, symboliczne i fikcyjne. Nasze szczegółowe, logiczne sformułowania doktrynalne motywowane są ciekawością i szacunkiem dla Biblii. Należy wystrzegać się nadmiernego skupiania na szczegółach; literatura apokaliptyczna to często prawdziwa teologia przedstawiona w pełnych wyobraźni ramach. Przekazuje ona prawdę, ale podaje ją za pomocą symboli.

▣ **„pożreć jej dziecię”** Dziecię oznacza obiecanego Mesjasza (zob. 12:5). Szatan chce udaremnić Boże plany na każdym poziomie – zarówno Jego uniwersalny plan odkupienia (bezwarunkowe przymierza), jak i indywidualny plan odkupienia (przymierza warunkowe, Mt 13:19; 2 Kor 4:4).

12:5 „porodziła Syna – Mężczyznę” Może to być nawiązanie do Iz 66:7-8. Zauważmy, jak Jan przechodzi od wcielenia Jezusa do Jego eschatologicznego panowania. Wszystko, co dzieje się pomiędzy tymi wydarzeniami, przedstawione jest w Ewangelii Jana, ale nie w Apokalipsie.

▣ **„który wszystkie narody będzie pasł różgą żelazną”** Jest to nawiązanie do Ps 2:9, wskazujące na Mesjasza. W Ap 19:15 fraza ta zastosowana została do Mesjasza, a w Ap 2:26-27 do świętych. Występuje tu pewna płynność pomiędzy Mesjaszem (jednostką) a społecznością wierzących (zbiorowością) – podobnie jak w pieśniach o słudze u Izajasza (tj. naród izraelski, zob. Iz 42:1-9.19; 49:1-7; 50:4-11; 52:13-53:12). Chociaż dzisiaj narodami rządzi Zły, przyszedł nowy przywódca i pewnego dnia cała władza należeć będzie do Niego.

▣ **„zostało porwane jej Dziecię do Boga i do Jego tronu”** Niektórzy widzą tu wniebowstąpienie Chrystusa, ale jeśli potraktujemy to jako zbyt silne nawiązanie do historycznego życia Chrystusa, przeoczmy zamysł tej jednostki literackiej. W Apokalipsie Jan nie opisuje wczesnych lat życia Jezusa ani Jego śmierci. Teologicznie przechodzi od wcielenia do uwielbienia. Apokalipsa skupia się na uwielbionym, wywyższonym Chrystusie (zob. 1:4-20). Janowa prezentacja Ewangelii w Apokalipsie skupia się na nawróceniu i oddaniu chwały Bogu. Nie ma to umniejszać centralnej roli Jezusa (zob. 5:9.12; 7:14; 12:11), tylko podkreślić Jego rolę w zaprowadzeniu wiecznego Królestwa (zob. 1 Kor 15:25-28), oznaczającego panowanie zarówno Ojca, jak i Syna.

12:6 „Niewiasta zbiegła na pustynię” Wiele osób widzi tu nawiązanie do Księgi Wyjścia, pojawiające się w całym tym kontekście. Czas wędrówki przez pustynię postrzegany był przez rabinów jako okres narzeczeństwa pomiędzy JHWH a Izraelem. W tym czasie zaspokajał On wszystkie ich potrzeby i był wśród nich obecny oraz bliski.

▣ **„miejsce ma przygotowane przez Boga”** Chociaż ogólny kontekst odzwierciedla okres wędrówki przez pustynię, fraza ta zawiera inne nawiązania historyczne.

1. Eliasza przy potoku Kerit (zob. 1 Krl 17:1-7)
2. Ucieczka Eliasza na półwysep Synaj (zob. 1 Krl 19:1-14)
3. Siedem tysięcy wiernych (zob. 1 Krl 19:18)
4. Ci, którzy opuścili Jerozolimę przed jej zniszczeniem w 70 r. n. e. (zob. Mt 24:15-20; Mk 13:12-18)

▣ **„przez tysiąc dwieście sześćdziesiąt dni”** Po raz kolejny wydaje się to być nieokreślony, ale ograniczony okres prześladowań. Trwa on około trzech i pół roku i opisywany jest na różne sposoby.

1. „czas, czasy i połowa czasu” (zob. Dn 7:25; 12:7; Ap 12:14)
2. „dwa tysiące trzysta wieczorów i poranków” (zob. Dn 8:14)
3. „czterdzieści dwa miesiące” (zob. Ap 11:2; 13:5); „1260 dni” (zob. Ap 11:3; 12:6); „1290 dni” (zob. Dn 12:11); „1335 dni” (zob. Dn 12:12).

W numerologii hebrajskiej siedem jest liczbą doskonałą (zob. Rdz 1:1-2:3). Liczba mniejsza o jeden od siedmiu oznacza ludzką niedoskonałość, a 666 (zob. Ap 13:17-18) to ostateczny niedoskonały człowiek –

antychryst (zob. 2 Tes 2). Podążając za tym samym tokiem rozumowania trzy i pół symbolizuje ograniczony, ale nieokreślony okres prześladowań. zob. Temat specjalny: Czterdzieści dwa miesiące w 11:2.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 12:7-10a

⁷I nastąpiła walka na niebie: Michał i jego aniołowie mieli walczyć ze Smokiem. I wystąpił do walki Smok i jego aniołowie, ⁸ale nie przemógł, i już się miejsce dla nich w niebie nie znalazło. ⁹I został strącony wielki Smok, Wąż starodawny, który się zwie diabeł i szatan, zwodzący całą zamieszkałą ziemię, został strącony na ziemię, a z nim strąceni zostali jego aniołowie. ¹⁰I usłyszałem donośny głos mówiący w niebie:

12:7 „nastąpiła walka na niebie”

TEMAT SPECJALNY: WALKA NA NIEBIE

Czas tej konfrontacji pozostaje przedmiotem sporów. Jezus wydaje się wspominać o niej w Łk 10:18 i J 12:31. Jednak chronologiczne umiejscowienie tego wydarzenia jest niezwykle trudne:

1. przed Rdz 1:1 (przed stworzeniem)
2. pomiędzy Rdz 1:1 a 1:2 (teoria luki)
3. w ST po Hi 1-2 (szatan w niebie)
4. w ST po 1 Kr1 22:21 (szatan w anielskiej radzie)
5. w ST po Za 3 (szatan w niebie)
6. w ST jak w Iz 14:12; Ez 28:15 i 2 *Henocho* 29:4-5 (potępienie królów Wschodu)
7. w NT po kuszeniu Jezusa (zob. Mt 4)
8. w NT podczas wyprawy misyjnej siedemdziesięciu (Jezus widział szatana spadającego z nieba, zob. Łk 10:18)
9. w NT po triumfalnym wjeździe do Jerozolimy (władca tego świata wyrzucony, zob. J 12:31)
10. w NT po zmartwychwstaniu i wniebowstąpieniu Jezusa (zob. Ef 4:8; Kol 2:15)
11. w czasach ostatecznych (zob. Ap 12:7, być może po tym jak szatan najechał na niebo w poszukiwaniu Dziecięcia)

Powinniśmy postrzegać ją po prostu jako odwieczną bitwę pomiędzy Bogiem a siłami zła; konflikt ten zakończy się kompletną porażką Smoka i jego zastępów. W Ap 20 zostają oni usunięci i odizolowani.

▣ „**Michał**” Biblia nazywa z imienia tylko dwóch aniołów (Michała i Gabriela). Ten anioł nazwany jest aniołem narodu izraelskiego w Dn 10:13.21 i 12:1. W Jud 1:9 nazwany jest archaniołem. Jego imię oznacza „któż jak Bóg”. Niektórzy uważają, że jest to inne imię Chrystusa, ale wydaje się to zbyt daleko wyciągnięty wniosek. Bóg nie jest zagrożony przez bunt Złego. Biblia nie prezentuje dualizmu jak w perskim zoroastryzmie. Bóg pokonuje szatana za pośrednictwem anioła (choć w rzeczywistości było to odkupieńcze dzieło Chrystusa).

W metaforze prawniczej Michał jest obrońcą, szatan oskarżycielem, a JHWH sędzią. Michał zwycięża poprzez:

1. ofiarą śmierć, zmartwychwstanie i wniebowstąpienie Chrystusa (zob. 12:16)
2. wierne świadectwo Kościoła (zob. 12:11b)
3. wytrwałość Kościoła (zob. 12:11c)

▣ „**wystąpił do walki Smok i jego aniołowie**” Trudno jest wyjaśnić na podstawie Biblii kim dokładnie są aniołowie szatana. Wiele osób jest zdania, że chodzi o demony (zob. Mt 25:41; Ef 6:10ff). Zawsze pozostaje jednak niewygodna kwestia aniołów w Tartarze (zob. 2 P 2:4) oraz aniołów wymienionych w Ap 9:14, którzy w oczywisty sposób pozostają pod Bożą kontrolą, ale wydają się źli. Duża część konfliktów w świecie anielskim pozostaje po prostu niewyjaśniona (zob. Dn 10).

Nieustannie toczą się również spory dotyczące związku upadłych aniołów ze ST i demonów z NT. Biblia milczy na ten temat. Międzybiblijna literatura apokaliptyczna (a szczególnie *1 Księga Henocha*) twierdzi, że półludzkie, półanielskie potomstwo opisane w Rdz 6:1-4 to nowotestamentowe demony, szukające ludzkich ciał, w których mogłyby ponownie zamieszkać. Jest to tylko spekulacja, pokazuje jednak, co myśleli na ten temat niektórzy Żydzi w I w. n.e.

BEZOKOLICZNIK AORYSTU wydaje się nie pasować do tego kontekstu. Prawdopodobnie jest to semityzm, który tłumaczyć można jako „musiał walczyć” (zob. *The Expositor's Bible commentary [Komentarz biblijny interpretatora]*, tom 12, „Revelation” [„Apokalipsa”] Alana Johnsona, s. 519, przypis #7. Jest to jeden z moich ulubionych komentatorów Apokalipsy).

12:8 Jest to pierwsze z serii zachęcających przesłań do prześladowanego Kościoła. Wersety 8, 11 i 14 są wielką pociechą dla Bożego ludu, który był uciskany w pierwszym wieku i każdym kolejnym. Szatan został już pokonany dwukrotnie: raz przy próbie zabicia Dziecięcia (zob. w. 4) i drugi raz przy zamachu na Boży tron (zob. w. 7-9); zostanie także pokonany, kiedy będzie próbował wytepić Boży lud na ziemi.

▣ „już się miejsce dla nich w niebie nie znalazło” Wskazuje to na to, że szatan przez jakiś czas przebywał w niebie (zob. Hi 1-2; Za 3; 1 Krl 22:21). Zauważmy, że ZAIMEK występuje tu w LICZBIE MNOGIEJ, co wskazuje na innych aniołów sprzymierzonych z szatanem.

12:9 „został strącony wielki Smok, Wąż starodawny, który się zwie diabeł i szatan” Werset ten oraz Ap 20:2 (zob. *Księga Mądrości* 2:24) to jedyne fragmenty, w których szatan zostaje wyraźnie utożsamiony z wężem z Rdz 3. Jest to dorozumiane w 2 Kor 11:3. Określenie „diabeł” to greckie słowo oznaczające „oszczercę”, podczas gdy termin „szatan” to hebrajskie określenie „przeciwnik” (zob. 2 Sm 19:23; 1 Krl 11:14). Oba podkreślają funkcję Złego jako oskarżyciela braci (zob. w. 10). Termin „szatan” w ST (zob. Temat specjalny w 12:3) zazwyczaj nie występuje jako NAZWA WŁASNA – poza trzema konkretnymi fragmentami: (1) Hi 1-2; (2) Za 3:1-3; (3) 1 Krn 21:1. Jeżeli chodzi o wyrażenie „został strącony”, zob. komentarz do 12:4 i 7.

TEMAT SPECJALNY: OSOBOWE ZŁO

I. KWESTIA SZATANA JEST BARDZO ZŁOŻONA

- A. ST nie zawiera objawienia arcywroga dobra (Boga), tylko sługi JHWH, który proponuje rodzajowi ludzkiemu alternatywę i oskarża ludzi o nieprawość (A. B. Davidson, *A Theology of the OT [Teologia ST]*, s. 300-306).
- B. Koncepcja osobowego arcywroga Boga rozwinęła się w międzybiblijnej (niekanonicznej) literaturze pod wpływem religii perskiej (zoroastryzmu). To z kolei miało ogromny wpływ na judaizm rabiniczny (tj. izraelskich wygnańców w Babilonie i Persji).
- C. NT rozwija tematy pojawiające się w ST w zaskakująco surowych, ale wybiórczych kategoriach.

Jeśli podejmiemy do rozważań na temat zła z perspektywy teologii biblijnej (studiując i tworząc sylwetki każdej księgi lub autora lub rodzaju literackiego z osobna), ukażą nam się bardzo odmienne spojrzenia na zło.

Jeśli jednak podejmiemy do rozważań na temat zła w ujęciu niebiblijnym lub pozabiblijnym, przyglądając się religiom świata lub religiom wschodu, okaże się, że wiele nowości wprowadzonych przez NT pojawia się wcześniej w perskim dualizmie i greko-rzymskim spirytyzmie.

Jeżeli ktoś zakłada boski autorytet Pisma Świętego (tak jak ja!), objawienie NT postrzegać należy jako progresywne. Chrześcijanie muszą strzec się dalszego wyjaśniania tej koncepcji za pomocą folkloru żydowskiego lub literatury angielskiej (tj. Dante, Milton). Ten obszar objawienia bez wątpienia wiąże się z pewną tajemnicą i niejednoznacznością. Bóg postanowił nie objawiać wszystkich aspektów zła, jego pochodzenia i przeznaczenia – objawił jednak jego przegrana!

II. SZATAN W STARYM TESTAMENCIE

W ST słowo „szatan” (BDB 966, KB 1317) lub „oskarżyciel” wydaje się odnosić do trzech osobnych grup:

1. Ludzcy oskarżyciele (1 Sm 29:4; 2 Sm 19:22; 1 Krl 5:4 [BW], 1 Krl 11:14.23.25; Ps 109: 6.20.29)
2. Anielscy oskarżyciele (Lb 22:22-23; Zach 3:1)
 1. Anioł Pański – Lb 22:22-23
 2. Szatan – 1 Krn 21:1; Hi 1-2; Zach 3:1
3. Demoniczni oskarżyciele (być może szatan; 1 Krl 22:21; Zach 13:2)

Dopiero w późniejszym okresie międzytestamentalnym węża z 3. rozdziału księgi Rodzaju zaczęto utożsamiać z szatanem (zob. *Księga Mądrości* 2:23-24; 2 *Henocha* 31:3), a wśród rabinów możliwość ta została uwzględniona jeszcze później (zob. *Sot* 9b i *Sanh.* 29a). „Synowie Boży” z Rdz 6 stają się złymi aniołami w 1 *Henocha* 54:6. To oni stają się źródłem zła w teologii rabinicznej. Wspominam

o tym nie po to, aby potwierdzić teologiczną ścisłość takich poglądów, tylko aby ukazać ich rozwój. W NT te działania ze ST przypisywane są anielskiemu, osobowemu złu (tj. szatanowi) w 2 Kor 11:3; Ap 12:9.

W zależności od przyjętego punktu widzenia trudno lub wręcz nie sposób określić pochodzenia osobowego zła na podstawie ST. Jednym z powodów takiego stanu rzeczy jest silny monoteizm Izraela (zob. 1 Krl 22:20-22; Koh 7:14; Iz 45:7; Am 3:6). Wszelka sprawczość przypisywana była JHWH w celu ukazania Jego wyjątkowości i nadrzędności (zob. Iz 43:11; 44:6.8.24; 45:5-6.14.18.21-22).

Potencjalne źródła informacji to: (1) Hi 1-2, gdzie szatan jest jednym z „synów Bożych” (tj. aniołów) lub (2) Iz 14; Ez 28, gdzie posłużono się pysznymi bliskowschodnimi królami (królem Babilonu i królem Tyru) jako ilustracją pychy szatana (zob. 1 Tm 3:6). Mam mieszane uczucia co do tego podejścia. Ezechiel posługuje się metaforami z ogrodu Eden nie tylko przedstawiając króla Tyru jako szatana (zob. Ez 28:12-16), ale także króla Egiptu jako drzewo poznania dobra i zła (Ez 31). Jednak Iz 14, szczególnie wersety 12-14, wydają się opisywać anielski bunt wynikający z pychy. Gdyby Bóg chciał objawić nam konkretną naturę i pochodzenie szatana, jest to bardzo pośredni sposób i miejsce, żeby to uczynić. Musimy wystrzegać się występującego w teologii systematycznej trendu wyodrębniania małych, niejednoznacznych części różnych Testamentów, autorów, ksiązek i rodzajów literackich oraz łączenia ich jako elementów jednej boskiej układanki.

III. SZATAN W NOWYM TESTAMENCIE

W *The Life and Times of Jesus the Messiah* [Życie i czasy Jezusa Mesjasza], tom 2, dodatki XIII [s. 748-763] i XVI [s. 770-776]) Alfred Edersheim twierdzi, że perski dualizm wywarł zbyt duży wpływ na judaizm rabiniczny oraz spekulacje na temat demonów. Rabini nie są dobrym źródłem prawdy w tej dziedzinie. Jezus radykalnie odbiega od nauk Synagogi. Uważam, że rabiniczna koncepcja anielskiego pośrednictwa (Dz 7:53) oraz sprzeciw podczas nadawania Mojżeszowi prawa na górze Synaj otworzyły furtkę dla koncepcji archanioła będącego wrogiem zarówno JHWH, jak i rodzaju ludzkiego. W irańskim dualizmie (zoroastrianizmie) było dwóch najwyższych bogów:

8. *Ahura Mazda*, zwany później *Ormazdem*, który był bogiem stwórcy, dobrym bogiem

9. *Angra Mainyu*, zwany później *Arymanem*, który był duchem niszczącym, złym bogiem

Walczą oni o przewagę, a ziemia jest polem ich walki. Dualizm ten przerodził się w judaistyczny ograniczony dualizm JHWH i szatana.

W NT bez wątplenia następuje progresja objawienia jeżeli chodzi o pochodzenie zła, nie jest ona jednak tak rozwinięta, jak twierdzą rabini. Dobrym przykładem tej różnicy jest „walka na niebie”. Upadek szatana (diabła) jest logiczną koniecznością, nie zostały jednak podane szczegóły. Nawet to, co zostało objawione, podane jest za zasłoną apokaliptycznego gatunku literackiego (zob. Ap 12:4.7.12-13). Chociaż szatan (diabeł) jest pokonany i wygnany na ziemię, nadal funkcjonuje jako sługa JHWH (zob. Mt 4:1; Łk 22:31-32; 1 Kor 5:5; 1 Tm 1:20).

Musimy powściągnąć swoją ciekawość w tej dziedzinie. Istnieje osobowa siła pokusy i zła, ale nadal jest tylko jeden Bóg i ludzkość pozostaje odpowiedzialna za swoje wybory. Trwa walka duchowa – zarówno przed, jak i po zbawieniu. Zwycięstwo może zostać zapoczątkowane i trwać jedynie w i przez Trójjedynego Boga. Zło zostało pokonane i zostanie usunięte (zob. Ap 20:10)!

▣ „**zwodzący całą zamieszkałą ziemię**” Słowa te opisują misję Złego. Ewangelia jest uniwersalna (zob. Mt 28:18-20; Łk 24:47; Dz 1:8) i tak samo jest z antyewangelią. Najlepszą książką na temat rozwoju szatana w Biblii (od służby do wroga), jaką czytałem, jest *A Theology of the Old Testament* [Teologia Starego Testamentu] A. B. Davidsona (s. 300-306). Misja szatana opisana jest w 2 Kor 4:4; 1 P 5:8; Ap 13:14; 19:20; 20:3,8,10; 2 J 1:7. Trudno jest wyobrazić sobie szatana jako sługę Bożego – warto jednak porównać 2 Sm 24:1 i 1 Krn 21:1.

▣ „**został strącony na ziemię**” Termin „strącony” pojawia się w tym kontekście kilka razy: dwukrotnie w w. 9., w w. 10. i w. 13. Występuje także w 19:20; 20:3.10.14.15 i może być odniesieniem do Iz 14:12 lub Łk 10:18, a być może także J 12:31. Ziemia staje się obszarem działania szatana. Zobacz komentarz dotyczący jego upadku w 12:4 i 7.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 12:10b-12

¹⁰«Teraz nastąpiło zbawienie, potęga i królowanie Boga naszego i władza Jego Pomazańca, bo oskarżyciel braci naszych został strącony, ten, co dniem i nocą oskarża ich przed Bogiem naszym.

¹¹A oni zwyciężyli dzięki krwi Baranka i dzięki słowu swojego świadectwa i nie umiłowali dusz swych - aż do śmierci. ¹²Dlatego radujcie się, niebioso i ich mieszkańcy! Biada ziemi i biada morzu - bo zstąpił do was diabeł, palając wielkim gniewem, świadom, że mało ma czasu».

12:10b-12 Jest to przesłanie donośnego głosu w niebie.

12:10 „Teraz nastąpiło zbawienie, potęga i królowanie Boga naszego i władza Jego Pomazańca” Jest to literacki odpowiednik 11:15-18. Koniec już nadszedł i Bóg zwyciężył. Są to bardzo pocieszające słowa do grupy wierzących cierpiących wielkie prześladowania, a nawet zabijanych.

☐ „**bo oskarżyciel braci naszych**” Pokazuje to, że głos z w. 10 nie należał do anioła, tylko najwidoczniej do wierzących – być może męczenników z 6:9-11.

Hebrajski termin *szatan* oznacza „oskarżyciela”. Widzimy szatana w tej roli w Hi 1:9-11 i Za 3:1.

☐ „**ten, co dniem i nocą oskarża ich przed Bogiem naszym**” Szatan został wyrzucony z nieba, ale nadal oskarża wiernych przed Bogiem. Widoczna jest tu płynność tego rodzaju literackiego. Jego moc została złamana, ale działa on nadal (choć jest ograniczany przez Boga, zob. Hi 1-2).

12:11 „A oni zwyciężyli dzięki krwi Baranka i dzięki słowu swojego świadectwa” Zwycięstwo zostało już zapewnione przez zastępcze odkupienie, którego dokonał Boży Mesjasz (zob. 1:5; 7:14; 1 P 1:18-19; I J 1:7). Odkupienie to obejmuje:

1. Bożą łaskę poprzez ofiarną śmierć Chrystusa (zob. Mk 10:45; 2 Kor 5:21)
2. Wymaganą reakcję chrześcijan – wiarę (zob. 6:9; Mk 1:15; J 1:12; 3:16; Dz 3:16,19; 20:21) i dzielenie się nią (poprzez styl życia i słowa).

Fraza ta bardzo przypomina 14:12. Wersety 11 i 17 także wykazują duże podobieństwo. Wydaje się, że w. 11 mówi o zbawieniu, a w. 17 opisuje chrześcijańską dojrzałość i wytrwałość. Zauważmy, że zwycięstwo Chrystusa ma miejsce na Kalwarii, a nie podczas milenium.

☐

GPNT „nie umiłowali życia* ich aż do śmierci” *”Dusza” oznacza tu życie doczesne
BP „nie umiłowali życia swego aż do śmierci”
BW „nie umiłowali swojego życia tak, by raczej je obrać niż śmierć”
BWP „Nie trzymali się uporczywie swojego życia, lecz [dobrowolnie] poszli na śmierć”
PL „Nie pokochali też swego życia na tyle, by cofnąć się w obliczu śmierci”

W I w. n.e. wierzący i ich rodziny spotykała okrutna śmierć. Było tak w każdym kolejnym stuleciu i jest nadal. Byli oni zapieczętowani i chronieni przez Boga, ale nadal byli uciskani przez niewierzących. Ich wiara w Chrystusa była silniejsza od ich strachu przed śmiercią (zob. 2:10; Mk 8:35; 13:13; Łk 14:26; J 12:25).

12:12 „radujcie się, niebioso i ich mieszkańcy” Jest to TRYB ROZKAZUJĄCY CZASU TERAŹNIEJSZEGO STRONY MEDIALNEJ (zob. 18:20). Może to być nawiązanie do Ps 96:11 lub Iz 49:13. Niebioso mają się cieszyć, ponieważ szatan został strącony, ale biada ziemi!

LICZBA MNOGA „niebioso” stosowana jest w ST w znaczeniu (1) atmosfery nad ziemią (zob. Rdz 1) i (2) miejsca przebywania Boga. W tym kontekście chodzi o #2.

Termin „mieszkańcy” (GPNT: „rozbijający_namioty”) pochodzi od RZECZOWNIKA „przybytek” i wskazuje na stałe zamieszkiwanie z Bogiem (zob. 7:15; 12:12; 13:6; 21:3 i J 1:14 o zamieszkaniu Chrystusa wśród nas).

☐ „**gniewem**” zob. komentarz do 7:14.

☐ „**świadom, że mało ma czasu**” Wydaje się to odnosić do okresu czasu pomiędzy wniebowstąpieniem Chrystusa (zob. Dz 1:9-11) a Jego drugim przyjściem, którego Jan i współcześni mu chrześcijanie oczekiwali jako mającego wkrótce nastąpić. Od tego czasu minęło przeszło 2000 lat; każde pokolenie żywi nadzieję na powrót Pana w każdej chwili. Wierzący zostali uprzedzeni o tym opóźnieniu w 2 Tes i Mt 24:45-51. Należy uważać, aby nie zmniejszało ono naszej wiary (zob. 2 P 3:3-4).

TEMAT SPECJALNY: POWRÓT JEZUSA W KAŻDEJ CHWILI VS. JESZCZE NIE (NOWOTESTAMENTOWY PARADOKS)

- A. Eschatologiczne fragmenty NT odzwierciedlają starotestamentową proroczą perspektywę postrzegającą czasy ostateczne przez pryzmat współczesnych wydarzeń.
- B. Fragmenty Mt 24, Mk 13 i Łk 21 są tak trudne w interpretacji, ponieważ odpowiadają na kilka pytań na raz.
 - 1. Kiedy zostanie zniszczona świątynia?
 - 2. Jaki będzie znak powrotu Mesjasza?
 - 3. Kiedy skończy się ta era (zob. Mt 24:3)?
- C. Rodzaj literacki eschatologicznych fragmentów NT to zazwyczaj połączenie języka apokaliptycznego i profetycznego, cechujące się celową wieloznacznością i wysoce symboliczne (zob. D. Brent Sandy, *Ploswhares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic [Lemiesze i sierpy: Nowe spojrzenie na język prorocत्व biblijnych i apokaliptykę]*)
- D. O drugim przyjściu Jezusa opowiada się kilka fragmentów NT (zob. Mt 24, Mk 13, Łk 17 i 21, 1 i 2 Tes oraz Ap). Podkreślają one następujące informacje:
 - 1. dokładny czas tych wydarzeń nie jest znany, ale to, że ono nastąpi, jest pewne
 - 2. możemy poznać przybliżony, ale nie dokładny czas tych wydarzeń
 - 3. stanie się to nagle i nieoczekiwanie
 - 4. musimy trwać w modlitwie, być gotowi i wierni powierzonym sobie zadaniom
- E. Występuje teologiczne, paradoksalne napięcie pomiędzy
 - 1. powrotem Jezusa w każdej chwili (zob. Łk 12:40,46; 21:36; Mt24:27,44) oraz
 - 2. faktem, że najpierw muszą nastąpić pewne wydarzenia historyczne (punkt F poniżej)
- F. NT stwierdza, że przed drugim przyjściem Chrystusa muszą mieć miejsce pewne wydarzenia:
 - 1. ogłoszenie Ewangelii całemu światu (zob. Mt 24:14; Mk 13:10)
 - 2. wielkie odstępstwo (zob. Mt 24:10-13, 21; 1 Tm 4:1; 2 Tm 3:1ff.; 2 Tes 2:3)
 - 3. objawienie się „człowieka grzechu” (zob. Dn 7:23-26; 9:24-27; 2 Tes 2:3)
 - 4. usunięcie tego, co/który powstrzymuje (zob. 2 Tes 2:6-7)
 - 5. być może przebudzenie wśród Żydów (zob. Za 12:10; Rz 11)
- G. Łk 17:26-37 nie ma swojego odpowiednika w Ewangelii Marka. Częściowa synoptyczna paralela to Mt 24:37-44.
- H. Omówienie bliskiego powrotu Chrystusa znaleźć można w Temacie specjalnym o tym tytule.
- I. Omówienie opóźniającego się przyjścia Chrystusa znaleźć można w Temacie specjalnym o tym tytule.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 12:13-17

¹³A kiedy ujrzał Smok, że został strącony na ziemię, począł ścigać Niewiastę, która porodziła Mężczyznę. ¹⁴I dano Niewieście dwa skrzydła orla wielkiego, by na pustynię leciała na swoje miejsce, gdzie jest żywiona przez czas i czasy, i połowę czasu, z dala od Węża. ¹⁵A Wąż za Niewiastą wypuścił z gardzieli wodę jak rzekę, żeby ją rzeka uniosła. ¹⁶Lecz ziemia przysła z pomocą Niewieście i otworzyła ziemia swą gardziel, i pochłonęła rzekę, którą Smok ze swej gardzieli wypuścił. ¹⁷I rozgniewał się Smok na Niewiastę, i odszedł rozpocząć walkę z resztą jej potomstwa, z tymi, co strzegą przykazań Boga i mają świadectwo Jezusa.

12:13 „Niewiastę” Być może pierwotnie „Niewiasta” oznaczała starotestamentową społeczność wierzących; teraz odnosi się do nowotestamentowego ludu Bożego (zob. w. 17; 13:7). W książce *Word Pictures in the New Testament [Słowne obrazy w Nowym Testamencie]*, tom 6, A. T. Robertson nazywa ją „prawdziwym Izraelem na ziemi” (s. 395).

12:14 „dano Niewieście dwa skrzydła orla wielkiego” Skrzydła orla są symbolem Bożej ochrony i zaopatrzenia (zob. Wj 19:4; Pwt 32:11; Ps 36:8; 57:2; 63:8; 91:4; Iz 40:31). Może to być kolejne nawiązanie do nowego exodusu.

▣ **„by na pustynię leciała na swoje miejsce”** Pustynia postrzegana jest jako miejsce boskiej ochrony, nawiązujące do okresu wędrówki po pustyni w dziejach Izraela (zob. w. 6). Było to wielką zachętą dla cierpiącego Kościoła.

▣ „przez czas i czasy, i połowę czasu” Jest to nawiązanie do Dn 7:25 i 12:7. Obszerniejszy komentarz na temat tej frazy znaleźć można w 11:2 i 12:6.

12:15 „A Wąż za Niewiastą wypuścił z gardzieli wodę” ST nie zawiera dokładnej paraleli tego wydarzenia. Może to być metafora związana z Bożym gniewem z Oz 5:10 lub metafory opisujące czas presji i cierpienia z Ps 18:5 i 124:4-5. Jednak ponieważ tak duża część symboliki rozdziału 12 zaczerpnięta jest z mitów stworzenia starożytnego Bliskiego Wschodu, może odnosić się to do wodnego chaosu – odwiecznej walki dobra ze złem, porządku z chaosem.

Przyroda walczyła po stronie Debory i Baraka przeciwko kananejskiemu miastu Chasor i jego generałowi, Siserze: deszcz zatrzymał jego rydwany (zob. Sdz 5:4), a nawet gwiazdy (rozumiane jako moce anielskie) walczyły przeciw Siserze (zob. Sdz 5:20).

12:17 „i odszedł rozpocząć walkę z resztą jej potomstwa” Zły próbował zniszczyć społeczność mesjańską poprzez:

1. zniszczenie Mesjasza
2. zniszczenie Kościoła-matki
3. zniszczenie wszystkich naśladowców Mesjasza.

Fraza „rozpocząć walkę” metaforycznie dotyczy konfliktów duchowych, politycznych i gospodarczych. Jest to nawiązanie do Dn 7:21 (zob. 11:7; 13:7). Prześladowanie to jest dowodem na zwycięstwo Kościoła w Chrystusie (zob. Flp 1:28).

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

20. Opisz przesłanie siódmej trąby.
21. Dlaczego wizja arki przymierza była taką zachętą dla chrześcijan w I w.?
22. Kim jest Niewiasta z Ap 12?
23. Kiedy miała miejsce ta bitwa na niebie?
24. Jaki jest związek aniołów diabła z demonami?
25. Co oznacza wyrażenie „czas, czasy i połowa czasu” w Księdze Daniela i w Apokalipsie?
26. W jaki sposób fragment ten był zachęcający dla prześladowanych chrześcijan w I w.?

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU 13:1-18

- A. Rozdział 13 jest rozwinięciem symboliki fragmentu 12:13-17.
- B. Starotestamentowe tło tego rozdziału to Dn 7. Cztery przepowiedziane przez Daniela bliskowschodnie imperia połączone zostają w jedno ostateczne, uniwersalne, przeciwne Bogu królestwo końca czasów.
- C. Funkcjonujący w I w. n.e. kult cesarzy (szczególnie aktywny w Azji Mniejszej) jest jednym historycznym wypełnieniem czci Bestii – podobnie jak będzie nim ukazanie się w czasach ostatecznych człowieka grzechu (zob. 2 Tes 2). Wiąże się on także z małym rogiem z Dn 7 (zob. w. 8.11.20.25) wyrastającym z czwartego królestwa – Rzymu.
- D. Bestię identyfikuje się na dwa sposoby:

1. Jako ciągle fałszywe nauczanie/nauczycieli (zob. 1 J 2:18.22; 4:3; 2 J 1:7). Występuje ona zarówno w LICZBIE POJEDYNCZEJ, jak i MNOGIEJ, zarówno w teraźniejszości, jak i przyszłości.
2. Jako rzeczywistą osobę, być może zapowiadaną przez niegodziwe postaci na przestrzeni dziejów (Antioch, rzymscy cesarze, Hitler, itp., ale ostatecznie uosobioną w jakiejś postaci w czasach ostatecznych (zob. 2 Tes 2:1-10).

E. zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: LUDZKIE RZĄDY

I. WPROWADZENIE

- A. Definicja – rząd to sposób, na jaki ludzkość organizuje się w celu spełnienia i zapewnienia odczuwanych potrzeb (zob. Rdz 4 i 11). Ludzie byli istotami społecznymi jeszcze przed upadkiem (zob. 2:18). Rodziny, plemiona i narody zapewniają nam społeczność.
- B. Zamysł – Bóg chciał, aby porządek był preferowany ponad anarchią.
 1. Prawodawstwo Mojżesza, w szczególności Dekalog, jest Bożą wolą dla rodzaju ludzkiego w społeczeństwie. Zapewnia równowagę życia i pobożności.
 2. Żadna forma ani struktura rządu nie jest zalecana w Piśmie, choć teokracja starożytnego Izraela jest oczekiwaną formą nieba. Ani demokracja, ani kapitalizm nie są prawdami biblijnymi. Chrześcijanie mają postępować słusznie w jakimkolwiek systemie rządów się znajdują. Celem chrześcijanina jest ewangelizacja i służba, nie rewolucja. Wszelkie formy rządów są przejściowe!
- C. Pochodzenie ludzkiego rządu
 1. Rzymski katolicyzm twierdzi, że ludzkie rządy są wrodzoną potrzebą sprzed upadku. Wydaje się, że pierwszy założenie takie poczynił Arystoteles, który napisał, że „człowiek jest zwierzęciem politycznym”, mając przy tym na myśli, że rządy „istnieją dla promowania dobrego życia”.
 2. Protestantyzm, w szczególności Marcin Luter, twierdzi, że ludzkie rządy są nierozzerwalnie związane z upadkiem. Nazywa on je „lewą ręką Królestwa Bożego”. Marcin Luter powiedział, że „Bożym sposobem sprawowania władzy nad złymi ludźmi jest udzielenie władzy złym ludziom”.
 3. Karol Marks stwierdził, że rządy są sposobem, na jaki nieliczna elita kontroluje masy. Rządy i religia odgrywały dla niego podobne role.

II. MATERIAŁ BIBLIJNY

A. Stary Testament

1. Izrael jest wzorcem, który używany będzie w niebie. W starożytnym Izraelu JHWH był królem. Teokracja to określenie oznaczające bezpośrednie rządy Boga (zob. 1 Sm 8:4-9).
2. Bożą suwerenność ponad ludzkimi rządami widać wyraźnie w tym, jak On ustanawia
 - a. wszystkich królów, Dn 2:21; 4:14.21-22
 - b. rządy mesjańskie, Dn 2:44-45
 - c. Nabuchodonozora (Nowy Babilon), Jr 27:6; Dn 5:28
 - d. Cyrusa II (Persję), 2 Krn 36:22; Ezd 1:1; Iz 44:28; 45:1
3. Boży ludzie mają być poddani i okazywać szacunek nawet rządóm najeźdźców i okupantów:
 - a. Dn 1-4, Nabuchodonozor (Nowy Babilon)
 - b. Dn 5, Baltazar (Nowy Babilon)
 - c. Dn 6, Dariusz (Persja)
 - d. Ezdrasz i Nehemiasz (Persja)
4. Powracające pokolenie Judy miało modlić się o rządy Cyrusa i jego potomków
 - a. Ezd 6:10; 7:23
 - b. Żydzi mieli modlić się o władze cywilne, *Miszna, Avot*. 3:2

B. Nowy Testament

1. Jezus okazywał szacunek ludzkim władzom
 - a. Mt 17:24-27, zapłacił podatek świątynny (władze religijne i cywilne miały być połączone, zob. 1 P 2:17)
 - b. Mt 22:15-22; Mk 12:13-17; Łk 20:20-26, wypowiedział się za rzymskim podatkiem, a przez to za władzą rzymską

- c. J 19:11, Bóg pozwala na funkcjonowanie władzy cywilnej
- 2. Słowa Pawła na temat ludzkich rządów
 - a. Rz 13:1-5, wierzący powinni poddawać się władzom cywilnym, ponieważ zostały one ustanowione przez Boga
 - b. Rz 16:6-7, wierzący powinni płacić podatki i szanować władze cywilne
 - c. 1 Tm 2:1-3, wierzący mają modlić się o władze cywilne
 - d. Tt 3:1, wierzący powinni być poddani władzom cywilnym
- 3. Słowa Piotra na temat ludzkich rządów
 - a. Dz 4:1-31; 5:29, Piotr i Jan przed Sanhedrynem (ukazany jest tu biblijny precedens obywatelskiego nieposłuszeństwa)
 - b. 1 P 2:13-17, wierzący mają być poddani władzom cywilnym dla dobra społeczeństwa i ewangelizacji
- 4. Słowa Jana na temat ludzkich rządów
 - a. Ap 17, nierządnicą Babilon oznacza ludzkie rządy zorganizowane i funkcjonujące bez Boga
 - b. Ap 18, nierządnicą Babilon zostaje zniszczona

III. PODSUMOWANIE

- A. Ludzkie rządy (w upadłym świecie) są nakazane przez Boga. Nie jest to „boskie prawo królów”, tylko dane przez Boga zadanie zarządzania (tj. porządek, a nie chaos). Nie jest zalecana ani taka, ani inna forma rządów.
- B. Posłuszeństwo władzom cywilnym i modlitwa o nie jest religijnym obowiązkiem wierzących.
- C. Właściwym jest, aby wierzący wspierali ludzkie rządy podatkami z odpowiednim, pełnym szacunku nastawieniem.
- D. Celem istnienia ludzkich rządów jest porządek społeczny. Rządzący są sługami Bożymi ustanowionymi w tym celu.
- E. Ludzkie rządy nie są ostateczną instancją. Ich władza jest ograniczona. Wierzący muszą działać wedle nakazów własnego sumienia, odrzucając władzę cywilną, kiedy ta przekracza ustanowione jej przez Boga granice. Jak stwierdził Augustyn w swoim dziele *Państwo Boże*, jesteśmy obywatelami dwóch królestw – jednego tymczasowego, a drugiego – wiecznego (zob. Flp 3:20). Mamy pewne zobowiązania wobec obu, ale Królestwo Boże jest ostateczne! Nasza odpowiedzialność wobec Boga ma zarówno aspekt indywidualny, jak i grupowy.
- F. Powinniśmy zachęcać wierzących żyjących w systemach demokratycznych do aktywnego uczestnictwa w procesie rządzenia i do wprowadzania, w miarę możliwości, zasad Pisma Świętego.
- G. Zmiany społeczne poprzedzać musi indywidualne nawrócenie. Nie ma żadnej trwałej eschatologicznej nadziei, jaką można by pokładać w rządach. Wszelkie ludzkie rządy, choć funkcjonujące z woli Bożej i używane do Jego celów, są grzesznym wyrazem ludzkości zorganizowanej bez Boga. Koncepcja ta wyrażona jest w sposobie stosowania przez Jana terminu „świat” (tj. 1 J 2:15-17).

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 12:18-13:6

^{12:18}I stanął na piasku [nad brzegiem] morza. ¹I ujrzałem Bestię wychodzącą z morza, mającą dziesięć rogów i siedem głów, a na rogach jej dziesięć diademów, a na jej głowach imiona bluźniercze. ²Bestia, którą widziałem, podobna była do pantery, łapy jej - jakby niedźwiedzia, paszcza jej - jakby paszcza lwa. A Smok dał jej swą moc, swój tron i wielką władzę. ³I ujrzałem jedną z jej głów jakby śmiertelnie zranioną, a rana jej śmiertelna została uleczona. A cała ziemia w podziwie powiodła wzrokiem za Bestią, ⁴i pokłon oddali Smokowi, bo władzę dał Bestii. I Bestii pokłon oddali, mówiąc: «Któż jest podobny do Bestii i któż potrafi rozpocząć z nią walkę?» ⁵A dano jej usta mówiące wielkie rzeczy i bluźnierstwa, i dano jej możność przetrwania czterdziestu dwu miesięcy. ⁶Zatem otworzyła swe usta dla bluźnierstw przeciwko Bogu, by bluźnić Jego imieniu i Jego przybytkowi, i mieszkańcom nieba.

12:18 „stanął na piasku [nad brzegiem] morza” Niektóre tłumaczenia biblijne (np. Przekład Nowego Świata i angielskie NASB, NKJV i NJB) rozpoczynają rozdział 13 od tej frazy (tj. 12:18), podczas gdy w innych (BT,

BW, BWP, PL) kończy ona rozdział 12.

Różne manuskrypty podają inne brzmienie jeżeli chodzi o czasownik w w. 12:18/13:1, „stanął”

1. „stanął” odnoszące się do Bestii/Smoka w rozdziale 12 – MSS P⁴⁷, 8, A, C, (NASB, NRSV, TEV, REB, NET, NIV)
2. „stanąłem” odnoszące się do Jana w rozdziale 13 – MSS P, 046, 051 (NKJV, NJB)

UBS⁴ nadaje opcji #1 notę „B” (prawie pewne).

„Morze” może być nawiązaniem do Dan. 7:2-3. Był to symbol:

1. całej ludzkości (zob. Iz 17:12-13; 57:20; Ap 17:15)
2. sił chaosu (zob. Rdz 1; Iz 51:9-10)

13:1 „I ujrzałem Bestię wychodzącą z morza” To dzikie zwierzę (zob. 13:14.15; 15:2; 16:13; 15:8) najpierw pojawia się bez przedstawienia w 11:7 jako wychodzące z Czułości (zob. 17:8). Wydaje się ono odnosić do „antychrysta” z 1 J 2:18a.22; 4:3; 2 J 1:7, nazwanego także „człowiekiem grzechu” w 2 Tes 2:3. Ten sam opis Bestii pojawia się w 12:3 i 17:3.8.

Frazę „wychodzącą z morza” interpretuje się na kilka sposobów.

1. dosłownie, jak w międzytestamentalnej żydowskiej literaturze apokaliptycznej (Lewiatan, a w w. 11 Behemot)
2. jako nawiązanie do Dn 7, gdzie Bestia wychodzi z morza w w. 3 i z ziemi w w. 17. W Dn 7 są one równoznaczne, ale Jan podzielił ostatnie Bestie na dwie oddzielne osoby związane z czasami ostatecznymi: Bestię z morza, w. 1, i Bestię z lądu, w. 11.
3. jako symbol upadłej ludzkości (zob. szczeg. Ap 17:15, ale także Dn 7:2-3; Iz 17:12-13; 57:20)

Powodem, dla którego dwie Bestie z rozdziału 13 wychodzą z morza i z ziemi jest to, że (1) rozdział ten tak ściśle trzyma się Dn 7 lub (2) to, że w połączeniu przedstawiają całą ziemię. Możliwe także, że te dwie Bestie razem z szatanem stanowią niegodziwą parodię Trójcy.

▣ **„dziesięć rogów i siedem głów, a na rogach jej dziesięć diademów”** Nie jest to dokładnie to samo, co w przypadku smoka, ale podobieństwo jest bardzo duże (zob. 17:3.7-12). Dziesięć rogów symbolizuje całkowitą władzę; siedem głów przedstawia doskonałą manifestację zła, a dziesięć diademów to pretensje do tronu. Zło często jest podróbką dobra. Jest to pierwsza z wielu parodii Chrystusa.

▣ **„imiona bluźniercze”** Greckie manuskrypty są równo podzielone pomiędzy LICZBĄ MNOGĄ (MS A), „imiona” (NRSV, NJB) a POJEDYNCZĄ (MSS P⁴⁷, 8, C, P), „imię” (NKJV, TEV). UBS⁴ nie rozstrzyga, która pisownia jest oryginalna. Jakkolwiek jest naprawdę, jest to nawiązanie do Dn 7:8.11.20.25 lub 11:36. Te bluźniercze tytuły związane są z (1) podawaniem się za bóstwo lub (2) niegodziwymi nazwami (zob. 17:3).

13:2 „Bestia, którą widziałem, podobna była do pantery, (...) niedźwiedzia, (...) lwa” To połączenie kilku zwierząt jest kolejnym nawiązaniem do Dn 7:4.5.6, gdzie mowa jest o serii królów. Tutaj jednak symbolika została zmieniona w połączenie wszystkich przeciwnych Bogu światowych systemów, uosobionych w jednym przywódcy (zob. Dn 7:24).

▣ **„A Smok dał jej swą moc, swój tron i wielką władzę”** Jest to paralela 2 Tes 2:9, gdzie mowa jest o władzy inspirowanej przez szatana. Bestia nie jest szatanem, tylko obdarzonym nadprzyrodzoną mocą jego ludzkim wcieleniem lub formą (zob. w. 4 i 12). Jest to kolejna parodia Chrystusa (zob. 5:6).

13:3 „ujrzałem jedną z jej głów jakby śmiertelnie zranioną” Jest to IMIESŁÓW CZASU DOKONANEGO STRONY BIERNEJ, pod względem składniowym odpowiadający Barankowi z 5:6. Jest to kolejna parodia śmierci i zmartwychwstania Jezusa.

▣ **„a rana jej śmiertelna została uleczona”** Czy szatan potrafi wskrzesić tę osobę, czy jest to oszustwo, podstęp i naśladownictwo (zob. 13:15)? Szatan parodiuje Bożą moc przejawiającą się we wskrzeszeniu Jezusa.

Może to być historyczne nawiązanie do mitu „Nero redivivus”, twierdzącego, że Neron ożyje, wróci z wielką armią ze Wschodu (Partami) i zaatakuje Rzym (zob. *Wyrocznie sybillińskie*, księgi III-V).

▣ **„A cała ziemia w podziwie powiodła wzrokiem za Bestią”** Szatan będzie się posługiwał cudami, aby przekonać niewierzący świat do pójścia za sobą (zob. Mt 24:24; Mk 13:22; 2 Tes 2:9; Ap 13:5; 17:8). Jest to

kolejna parodia Chrystusa. Świat był pod wrażeniem mocy dwóch świadków w Ap 11:3, a teraz jego zmienność widoczna jest w pójściu za Bestią.

13:4 „i pokłon oddali Smokowi (...). I Bestii pokłon oddali” Zło pragnie nie tylko władzy politycznej, ale także religijnej czci (zob. w. 8). Szatan domaga się uwielbienia (zob. 13:12; 14:9.11; 16:2; 19:20; Mt 4:8-9). Chce być jak Bóg (zob. być może Iz 14:12-15). Domyślnie wiąże się to z kłamstwem węża w Rdz 3:5 i Mt 4:9 oraz Łk 4:5-7.

▣ **„Któż jest podobny do Bestii”** Sugeruje się trzy źródła pochodzenia tej frazy. Postrzega się ją jako:

1. parodię tytułu JHWH z Wj 15:11; Ps 35:10; 113:4
2. parodię JHWH z Iz 40:18-22; 43:11; 44:6.8.9-20; 45:6
3. odniesienie do Lewiatana i Behemota w żydowskiej literaturze apokaliptycznej (przykładem ze ST jest tu Hi 41, szczeg. w. 33-34)

13:5 W wersetych 5-7 i 14-15 występuje kilka RZECZOWNIKÓW w STRONIE BIERNEJ, co oznacza, że pozwolenie udzielone zostało przez szatana, a ostatecznie przez Boga (zob. Księga Hioba). Bóg posługuje się szatanem w swoich własnych celach. Zło ujawnia swoje motywy poprzez słowa i czyny.

▣ **„dano jej usta mówiące wielkie rzeczy”** Jest to nawiązanie do:

1. „Bestii” z Dn 7:8.11.20.25; 11:36
2. Antiocha IV Epifanesa z Dn 8; *1 Machabejskiej* 1:24
3. „człowieka grzechu” z 2 Tes 2:4
4. „ohydy spustoszenia” z Mat 24:15, odnoszącej się do najazdu na Jerozolimę i zniszczenia jej przez rzymskiego generała, późniejszego cesarza Tytusa w 70 r. n.e.

Jest to dobry przykład tego, jak zmienia się historyczny punkt odniesienia tych symboli. W Dn 8 chodzi o Antiocha IV Epifanesa z okresu międzybiblijnego; w Mt 24 o zniszczenie Jerozolimy w 70 r. n.e., a w Dn 7 (a być może także 11:36-39) o działalność antychrysta w czasach ostatecznych.

▣ **„przetrwania czterdziestu dwu miesięcy”** Jest to bezpośrednie nawiązanie do Dn 7:25. Pierwsza wzmianka o niej pojawia się w 11:2-3. Jest to metafora oznaczająca okres ucisku. zob. Temat specjalny w 11:2 i komentarz do 12:6.

13:6 „otworzyła swe usta dla bluźnierstw” W zależności od tłumaczenia tej greckiej frazy zawiera ona podwójne lub potrójne przekleństwo skierowane przeciwko Bożemu imieniu, Jego przybytkowi i Jego ludowi.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 13:7-10

⁷Potem dano jej wszcząć walkę ze świętymi i zwyciężyć ich, i dano jej władzę nad każdym szczepem, ludem, językiem i narodem. ⁸Wszyscy mieszkańcy ziemi będą oddawać pokłon władcy, każdy, którego imię nie jest zapisane od założenia świata w księdze życia zabitego Baranka. ⁹Jeśli kto ma uszy, niechaj posłysz! ¹⁰Jeśli kto do niewoli jest przeznaczony, idzie do niewoli, jeśli kto na zabicie mieczem - musi być mieczem zabity. Tu się okazuje wytrwałość i wiara świętych.

13:7 „dano jej wszcząć walkę ze świętymi i zwyciężyć ich” Jest to TRYB ORZEKAJĄCY AORYSTU STRONY BIERNEJ oraz BEZOKOLICZNIK AORYSTU STRONY CZYNNIEJ. STRONA BIERNA wskazuje na to, że Bóg pozwolił, aby się to stało. Nie rozumiemy wszystkiego, co za tym stoi, ale z ksiąg takich jak Apokalipsa w oczywisty sposób wynika, że Bóg ma pod kontrolą całą historię. Ta wojna przeciwko Jego świętym wspomniana jest w Dn 7:21.25. Oznacza fizyczną śmierć ludzi należących do Boga. Będzie czas, kiedy będzie się wydawało, że zwycięzcą jest przeciwnik (tak jak na Golgocie), ale Apokalipsa i Księga Daniela uczą, że jest to krótkotrwałe zwycięstwo. Zauważmy, że Boży lud doznaje ochrony przed Jego gniewem, ale nie przed gniewem Bestii i jej naśladowców. Bóg pozwala na pozorne zwycięstwo zła, aby odsłonić jego prawdziwe intencje i naturę.

▣ **„świętymi”** zob. Temat specjalny w 5:8.

▣ „i dano jej władzę nad każdym szczepem, ludem, językiem i narodem” Fraza ta oznacza, że (1) Apokalipsa musi być interpretowana w szerszym znaczeniu niż tylko odnośnie do Imperium Rzymskiego, ponieważ jest ona uniwersalna i inkluzyjna, (2) jest to wydarzenie na skalę całego Imperium.

13:8 „Wszyscy mieszkańcy ziemi” Jest to powtarzające się wyrażenie oznaczające w Apokalipsie niewierzących ludzi (zob. 3:10; 6:10; 8:13; 11:10; 13:8.12.14; 17:8).

▣ „każdy, którego imię nie jest zapisane od założenia świata w księdze życia zabitego Baranka” Jeżeli chodzi o składnię, nie jest pewne, czy fraza „od założenia świata” opisuje (1) „zapisane imię” (zob. angielskie tłumaczenia RSV, NRSV, TEV, NJB oraz 17:8; Ef 1:4), czy (2) „zabitego Baranka” (zob. KJV, NKJV i 1 P 1:19-20). Szyk zdania tego tekstu oraz 17:8 wskazuje na to, że prawdopodobnie chodzi o to, że imiona wierzących zostały zapisane w księdze życia jeszcze przed stworzeniem świata!

Wyrażenie „założenie świata” występuje w NT wiele razy (zob. Mt 25:34; J 17:24; Ef 1:4; 1 P 1:19-20). Bardzo podobna fraza pojawia się także w Mt 13:35; Łk 11:50; Hbr 4:3; 9:26 i Ap 17:8. Ich zestawienie pokazuje Boże odkupieńcze działanie przed stworzeniem świata. Wierzący są bezpieczni w Chrystusie (zob. 7:4; 11:1; 13:8). Zło jest ograniczane przez suwerennego Boga (liczba CZASOWNIKÓW w STRONIE BIERNEJ w tym rozdziale oraz ograniczenie czasowe). Na krótką metę wygląda to źle, ale trzeba patrzeć na całościowy obraz!

▣ „księdze życia” Na podstawie Dn 7:10 i Ap 20:11-15 wnioskujemy, że są dwie metaforyczne księgi związane z ludzkim losem:

1. księga życia, zawierająca imiona tych, którzy osobiście znali Boga (ST) i przyjęli Chrystusa (NT) [zob. Wj 32:32-33; Ps 69:29; Dn 12:1; Iz 4:3; 34:16; Łk 10:20; Flp 4:3; Hbr 12:23; Ap 13:8; 17:8; 20:15; 21:27]
2. księga ludzkich czynów, w której zapisane są ludzkie działania – zarówno pozytywne, jak i negatywne (zob. Ps 56:9; 139:16; Iz 65:6; Mal 3:16)

W oczywisty sposób są to metafory, jednak trafnie opisują fakt, że Bóg zna tych, którzy do Niego należą i pociągnie do odpowiedzialności tych, którzy Go odrzucili (zob. Ga 6:7).

▣ „zabitego” zob. komentarz do 5:12.

13:9 „Jeśli kto ma uszy, niechaj posłyszycy” Jest to powtarzający się motyw w listach do siedmiu Kościołów (zob. 2:7.17; 3:6.13.22). Podobnie jak inne frazy w w. 9-10, jest to ZDANIE WARUNKOWE KLASY PIERWSZEJ, zakładające prawdziwość dla literackich zamiarów autora. Fakt, że odnoszą się one do Kościołów, wydaje się wskazywać na to, że kolejna fraza (w. 10) także skierowana jest do Bożego ludu.

13:10 Może to być nawiązanie do Jr 15:2 lub 43:11, gdzie mowa jest o Bożym sądzie. Istnieje kilka wariantów manuskryptów greckich jeżeli chodzi o czasownik „zabijać”. Z tego powodu jest on także różnie tłumaczony:

1. Angielskie Bible KJV i NKJV odnoszą obie te frazy do prześladowców Bożego ludu
2. W RSV i NRSV pierwszy człon dotyczy prześladowanych chrześcijan, a drugi – przeciwnych Bogu prześladowców
3. Trzecia możliwa interpretacja (TEV i NJB) jest taka, że oba wyrażenia odnoszą się do uciskanych chrześcijan.

Już sam fakt, że tłumaczenia tak się różnią, świadczy o niepewności. W oczywisty sposób duchową prawdą jest to, że Bóg ma władzę nad historią. Pozostaje tylko pytanie do kogo skierowana była ta fraza:

1. do chrześcijan, aby zachęcić ich do wytrwania w wierności (zob. Mt 26:52; Flp 1:28)
2. do prześladowców, aby zapewnić ich, że pewnego dnia zdadzą przed Bogiem sprawę ze swoich wyborów i czynów?

▣

GPNT
BP
BW
BWP
PL

„Tu jest wytrwałość i wiara świętych”
„Tu się okazuje wytrwałość i wiara świętych”
„Tu się okaże wytrwanie i wiara świętych”
„I tu winny się okazać wytrwałość i wiara świętych”
„Tu się zaznacza wytrwałość oraz wiara świętych”

Werset 9 i końcówka w. 10 pokazują, że fraza ta musi odnosić się do Bożego ludu (zob. Mt 26:52). Werset ten opisuje także prawdziwych wierzących (zob. 14:12; 12:11.17). Są oni zachęceni do wytrwania do końca (zob. 2:3.7.11.17.26; 3:5.12.21; 21:7). Wytrwałość jest oznaką prawdziwego zbawienia (zob. 1 J 2:19). zob. komentarz i Temat specjalny w 2:2.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 13:11-18

¹¹Potem ujrzałem inną Bestię, wychodzącą z ziemi: miała dwa rogi podobne do rogów Baranka, a mówiła jak Smok. ¹²I całą władzę pierwszej Bestii przed nią wykonuje, i sprawia, że ziemia i jej mieszkańcy oddają pokłon pierwszej Bestii, której rana śmiertelna została uleczona. ¹³I czyni wielkie znaki, tak iż nawet każe ogniowi zstępować z nieba na ziemię na oczach ludzi. ¹⁴I zwodzi mieszkańców ziemi znakami, które jej dano uczynić przed Bestią, mówiąc mieszkańcom ziemi, by wykonali obraz Bestii, która otrzymała cios mieczem, a ożyła. ¹⁵I dano jej, by duchem obdarzyła obraz Bestii, tak iż nawet przemówił obraz Bestii i by sprawił, że wszyscy zostaną zabici, którzy nie oddadzą pokłonu obrazowi Bestii. ¹⁶I sprawia, że wszyscy: mali i wielcy, bogaci i biedni, wolni i niewolnicy otrzymują znamię na prawą rękę lub na czoło ¹⁷i że nikt nie może kupić ni sprzedać, kto nie ma znamienia - imienia Bestii lub liczby jej imienia. ¹⁸Tu jest [potrzebna] mądrość. Kto ma rozum, niech liczbę Bestii przeliczy: liczba to bowiem człowieka. A liczba jego: sześćset sześćdziesiąt sześć.

13:11 „Potem ujrzałem inną Bestię, wychodzącą z ziemi” Jest to nawiązanie do Dn 7:17. Wiele osób zakłada, że te dwie Bestie są parodią dwóch świadków Boga z 11:13-14, podczas gdy inni twierdzą, że Smok i dwie Bestie stanowią parodię Trójcy.

Podobnie jak Bestia z morza jest nawiązaniem do Lewiatana (zob. Hi 40:25-41:26), starożytnego władcy wodnego chaosu, Bestia z ziemi jest nawiązaniem do Behemota (zob. Hi 40:15-24), odpowiadającego mu potwora lądowego (nie chodzi tu bynajmniej o dinozaury, tylko o starożytną mitologię Wschodu).

Bestie te są symbolami zła (chaosu) i buntu w Bożym stworzonym porządku (zob. Ps 74:12-14; Hi 3:8; Iz 51:9-11; Am 9:3). Czasem Lewiatan nazywany jest imieniem *Rahab* („poskręcany”, tj. wąż, zob. Iz 51:9). W innych fragmentach *Rahab* to nazwa Egiptu (Nil, wijąca się rzeka, zob. Ps 87:4; Iz 30:7 i być może Ez 32, szczeg. w. 2-3).

▣ **„miała dwa rogi podobne do rogów Baranka, a mówiła jak Smok”** Odniesienie do Baranka jest jawną parodią Chrystusa (zob. 5:6). Głos i/lub przesłanie ujawniają prawdziwy charakter. W dalszej części Apokalipsy druga Bestia zawsze nazywana jest fałszywym prorokiem (zob. 16:13; 19:20; 20:10). Nie szuka ona własnej chwały, tylko skłania świat do oddawania czci Bestii (zob. w. 12). Jest to parodia działania Ducha Świętego (zob. J 14-16) wywyższającego Chrystusa. Mamy więc nieświętą trójcę:

1. szatan jako parodia Boga Ojca
2. Bestia z morza jako parodia Boga Syna
3. Bestia z ziemi jako parodia Ducha Świętego

13:13 „czyni wielkie znaki” Jest to CZASOWNIK w CZASIE TERAŹNIEJSZYM, co oznacza że stale czyni znaki. Oczekiwano, że w czasach ostatecznych fałszywi nauczyciele będą w stanie dokonywać cudownych rzeczy i wprowadzać w błąd, jeśli to możliwe, nawet wybranych (zob. Mt 24:24; Mk 13:22; 2 Tes 2:9-11; *Didache* 16:3.4). Cuda nie są w sposób automatyczny znakami od Boga (zob. Wj 7:8-13). Jest to kolejna parodia posługi Chrystusa.

▣ **„nawet każe ogniowi zstępować z nieba na ziemię na oczach ludzi”** Przypomina to Eliasza w 1 Krl 18:38. Fragment ten może być źródłem opisu dwóch świadków z 11:5. Może odnosić się to do ognia, który spadł jako Boży wyrok w Ez 38:22 lub 39:6. Może to być kolejna parodia:

1. dwóch świadków
2. Bożych dzieł w ST
3. Zesłania Ducha Świętego w Dz 2

13:14 „która otrzymała cios mieczem, a ożyła” Słowo „cios” (*plēge*, zob. 13:3.12.14) jest w Apokalipsie zazwyczaj tłumaczone jako „plaga” (zob. 9:18.20; 11:6; 15:1.6.8; 16:9.21; 18:4.8; 21:9; 22:18). Tłumaczenie NRSV dodaje w tych fragmentach przypisy:

1. w w. 3 „plaga jej śmierci”

2. w. w. 12 „której plaga śmierci”
3. w. w. 14 „która otrzymała plagę miecza”

Teologicznym zamysłem takiego tłumaczenia jest ukazanie, że antychryst nie jest osobą, tylko światowym systemem. Terminu tego można używać metaforycznie w znaczeniu „zrządzenia losu” lub plagi (zob. BAGD, s. 674), ale jej podstawowym znaczeniem jest cios lub rana.

Towarzyszące temu słowu wyrażenie „a ożyła” pokazuje, że „plaga” nie jest najlepszym tłumaczeniem tych wersów, odnoszących się do Bestii. Idea przeciwnego Bogu antychrysta, który przyjdzie w czasach ostatecznych i poprowadzi narody w buncie przepowiedziana jest w ST w Ez 38-39; Za 14; Dn 7:21-27; 9:24-27; 11:36-39 oraz w międzytestamentalnej literaturze apokaliptycznej w *Wyroczniach sybillińskich*, księdze III; 4 *Ezdrasza* 5:4.6 oraz *Apokalipsie Barucha* XL, a także w NT w 2 Tes 2:3.8-9.

13:15 „I dano jej, by duchem obdarzyła obraz Bestii” Gdzie indziej Bestia z ziemi nazywana jest fałszywym prorokiem (zob. 16:13; 19:20; 20:10). Być może jest to metafora obdarzania życiem (tj. hebrajskie *ruah* = oddech) ruchu (zob. Ez 37).

13:16 „otrzymują znamię na prawą rękę lub na czoło” Tak, jak święci zostali opieczetowani dla Boga w 7:3 (zob. 13:16; 14:9), tutaj Zły naśladuje to, co zrobił Bóg, oznaczając tych, którzy należą do niego. Użyte tu greckie słowo wskazuje na piętno do znakowania zwierząt lub pieczęć na rządowym dokumencie. Z powodu umiejscowienia tego znamienia niektórzy są zdania, że jest to:

1. przekręcenie żydowskiego filakterium (zob. Pwt 6:8)
2. związane z kulturą rzymską I w n.e., w której niewolników znakowano imieniem ich właściciela
3. tatuowanie się żołnierzy na cześć ich generała

13:17 Znamię Bestii związane jest z zakupem jedzenia, a być może także z zatrudnieniem. Boży lud nie zostaje ochroniony przed tym niedostatkiem gospodarczym.

13:17-18 „liczby jej imienia” Starożytne języki posługiwały się literami swoich alfabetów jako liczbami. Podczas gdy hebrajskie samogłoski imienia Jezusa dają 888 (zob. *Wyrocznie sybillińskie* 1.324), imię Bestii, wcielenia szatana przy końcu czasów, sumuje się do 666. Sześć to o jeden mniej niż doskonała liczba 7 (zob. Rdz 1:1-2:3, siedem dni stworzenia); powtórzona trzy razy daje hebrajski STOPIEŃ NAJWYŻSZY (zob. Iz 6:3; Jr 7:4).

Możliwe także, że ponieważ szóstka jest liczbą człowieka, może to odnosić się do personifikacji każdej z osób nieświętej trójcy – smoka (szatana), Bestii z morza (antychrysta) i Bestii z ziemi (fałszywego proroka). Wydaje mi się, że pierwsza Bestia jest uosobieniem przeciwnego Bogu systemu politycznego, a druga – przeciwnego Bogu systemu religijnego. Niedługo pojawi się Wielka Nierządnicą z rozdziału 17, uosobienie przeciwnego Bogu światowego systemu z Dn 7. Czy jest to starożytny Babilon, Rzym z I w. n.e. czy światowe królestwo z czasów ostatecznych, pokazuje to, że ludzka historia zmierza w stronę ostatecznego konfliktu pomiędzy „bogiem tego świata” (zob. 2 Kor 4:4) i jego sługami a Bogiem stworzenia i Jego Mesjaszem (zob. Ps 2).

13:18 „A liczba jego: sześćset sześćdziesiąt sześć” Kwestia tego, kogo dotyczy ta liczba, pozostaje sporna. Powstały niezliczone domysły, ale żaden z nich nie okazał się wiążący. Oto trzy teorie, które moim zdaniem są najbardziej prawdopodobne:

1. Ponieważ w różnych wariantach manuskryptów liczba ta to albo 666, albo 616, możliwe jest odniesienie jej do cesarza Nerona. Greckie litery przetłumaczone na hebrajski dają 666, a na łacinę – 616.
2. Ponieważ trzykrotne powtórzenie działa w języku hebrajskim jako STOPIEŃ NAJWYŻSZY, 666 może oznaczać najbardziej niegodziwą osobę.
3. Ponieważ kontekst wskazuje na parodię Trójcy, trzy Osoby Boskie odzwierciedla liczba 777, a trzy fałszywe – 666.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU 14:1-20

- A. Możliwe, że rozdział 14 jest odpowiedzią na przytłaczające zło przedstawione w rozdziałach 12 i 13. Jestem pewien, że czytelnicy zastanawiali się, co będzie się działo z wierzącymi w czasie tego straszliwego ucisku u kresu czasów.
- B. Niektórzy dostrzegają kolejną strukturę literacką zbudowaną na siódemce w w. 6-20. Występuje tu seria siedmiu aniołów, ale struktura ta nie wydaje się być istotna z punktu widzenia teologii.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 14:1-5

¹Potem ujrzałem: A oto Baranek stojący na górze Syjon, a z Nim sto czterdzieści cztery tysiące, mające imię Jego i imię Jego Ojca wypisane na czołach. ²I usłyszałem z nieba głos jakby głos mnogich wód i jakby głos wielkiego gromu. A głos, który usłyszałem, [brzmiał] jak gdyby harfiarze uderzali w swe harfy. ³I śpiewają jakby pieśń nową przed tronem i przed czterema Zwierzętami, i przed Starcami: a nikt tej pieśni nie mógł się nauczyć prócz stu czterdziestu czterech tysięcy - wykupionych z ziemi. ⁴To ci, którzy z kobietami się nie splamili: bo są dziewicami; ci, którzy Barankowi towarzyszą, dokądkolwiek idzie; ci spośród ludzi zostali wykupieni na pierwociny dla Boga i dla Baranka, ⁵a w ustach ich kłamstwa nie znaleziono: są nienaganni.

14:1 „Baranek” Jest to odniesienie do Mesjasza (zob. 5:6.8.12-13; 13:8; Iz 53:7; J 1:29.36; 1 P 1:18-19).

☐ „stojący na górze Syjon” Na temat tego wyrażenia powstały liczne teorie.

1. że oznacza ona górę Moria i teren świątyni w Jerozolimie (zob. Iz 24:23; Jl 2:32)
2. że oznacza ona niebiańskie Jeruzalem (zob. Hbr 11:10,16; 12:22-23; 13:14; Ga 4:26)
3. że jest to apokaliptyczny symbol z niekanonicznej księgi 2 *Ezdrasza* 2:42-47; 13:35.39-40
4. że odnosi się ono do fragmentów ST mówiących o zgromadzeniu Bożego ludu w czasach ostatecznych (zob. Ps 48; Iz 24:23; Jl 2:32; Mi 4:1.7; Ob 1:17.21)
5. że tłem dla tego fragmentu (oraz kilku innych w tym kontekście) jest Psalm 2, szczeg. w. 6.

Pamiętajmy, że komentatorzy odnoszą każdą z tych wizji do:

1. fragmentów ST i miejsc w Palestynie
2. międzytestamentalnej literatury apokaliptycznej
3. historii świata grecko-rzymskiego w I w. n.e.

Dla mnie te wizje zaczerpnięte ze ST, począwszy od rozdziału 6, odnoszą się do nowotestamentowego ludu Bożego (wierzących Żydów i pogan), świętych, Kościoła. W tym konkretnym przypadku jest to nawiązanie do niebiańskiej świątyni (zob. Hbr 8:2; 9:11.24).

☐ „a z Nim sto czterdzieści cztery tysiące” Jest to ta sama grupa odkupionych co w 5:9; opieczętowanych w 7:4-8 (zob. komentarz do 7:4); obmytych krwią Baranka w 7:14-17. Dlatego moim zdaniem oznacza ona nowotestamentowy lud Boży – świętych, Kościoł. Więcej na temat tożsamości 144.000 przeczytać można w komentarzu do 7:4. Wcześniej byli oni opieczętowani, ale nadal uciskani, tutaj jednak są zwycięscy!

☐ „mające imię Jego i imię Jego Ojca wypisane na czołach” Czy oznacza to jedno imię, czy dwa? Może odnosić się to do tytułów z Iz 9:5, dotyczących zarówno Ojca, jak i Syna. Są to ci, którzy zostali opieczętowani i należą do Boga (zob. Ap 7). zob. komentarz do 7:2.

14:2 „usłyszałem z nieba głos jakby” Podobne opisowe frazy zastosowane zostały do Bożego głosu w Ez 43:2, głosu Jezusa w 1:15 i do głosów niebiańskiego tłumu w 19:6. Często mają one zaznaczyć, że przemawiająca osoba znajduje się w niebie (zob. 4:5; 11:19; 16:8).

14:3 „śpiewają jakby pieśń nową przed tronem” Jest to nawiązanie do Ap 5:9. Tożsamość śpiewających może być następująca: (1) anielskie istoty, które śpiewają w Ap 5:9 lub (2) 144.000 pod koniec w. 3 i w 15:2. Ta nowa

pieśń stanowi nawiązanie do Iz 42:10, a być może także do Ps 33:3; 40:4; 96:1; 98:1; 144:9; 149:1. Nadeszła obiecana era Ducha!

▣ „**Starcami**” zob. Temat specjalny w 4:4.

▣ „**wykupionych z ziemi**” Jest to starotestamentowa koncepcja wykupywania przez bliskiego krewnego członka rodziny (*go'el*, np. Rut i Boaz). Stosowana jest do tych, za których umarł Chrystus (zob. 5:9; 7:14). zob. Temat specjalny: Okup/odkupić w 5:9.

14:4 „To ci, którzy z kobietami się nie splamili” Werset ten jest przedmiotem wielu sporów, ponieważ wydaje się wskazywać na to, że jest to grupa wybranych, żyjących w celibacie 144.000 mężczyzn z rozdziału 7. Myślę jednak, że wyrażenia te można wyjaśniać w kategoriach symbolicznych, a co najmniej starotestamentowych i nigdy nie miały być traktowane dosłownie. Frazę „z kobietami się nie splamili” rozumieć można na kilka sposobów:

1. jako odnoszącą się dosłownie do życia w celibacie
2. jako odnoszącą się do duchowego nierządu z Bestią i Wielką Nierządnicą (zob. 14:8; 17:2; 18:9)
3. jako odnoszącą się do konkretnych uwag skierowanych do siedmiu Kościołów (zob. 2:14.20.22; 3:4)
4. jako odnoszącą się do starotestamentowego rytualnego oczyszczenia przed sprawowaniem kultu lub bitwą (zob. Wj 19:14-15; Pwt 23:9-10; 1 Sm 21:4-5; 2 Sm 11:6-13)
5. jako nawiązanie do starotestamentowego tytułu określającego Boży lud: „Dziewica, Córa Syjonu” (zob. 2 Krl 19:21; Jr 18:13; Lam 2:13; Am 5:2; 2 Kor 11:2; Ef 5:27).

Należy stwierdzić, że współżycie seksualne pomiędzy małżonkami nie jest czymś nieduchowym. Seksualność (małżeństwo) jest Bożym pomysłem, Jego sposobem napełniania ziemi, Jego nakazem (zob. Rdz 1:28; 9:1). Celibat z pewnością jest duchowym darem w służbie (zob. 1 Kor 7), nie jest jednak bardziej świętym stanem. Grecki ascetyzm nie jest biblijny (podobnie jak przedmałżeńska i pozamałżeńska aktywność seksualna).

▣ „**ci, którzy Barankowi towarzyszą, dokądkolwiek idzie**” Oznacza to uczniostwo i służbę (zob. J 7:17; 10:4).

▣ „**spośród ludzi (...) na pierwociny dla Boga**” Termin ten używany jest w ST dla ukazania tego, że cały plon należy do Boga (zob. Wj 23:19; 34:26). W NT odnosi się to do Kościoła (zob. Hbr 12:23; Jk 1:18) – ludzi należących do Jezusa, którzy są pierwocinami zmartwychwstania (zob. 1 Kor 15:20.23; Ap 1:5).

14:5 „w ustach ich kłamstwa nie znaleziono” Pochodzenie tej metafory jest przedmiotem spekulacji:

1. wiąże się z podobnym wyrażeniem w Ap 21:27 i 22:15
2. wiąże się z kultem cesarzy; chrześcijanie nigdy nie poddawali się nakazowi swoich prześladowców, by powiedzieć „cesarz jest Panem”.
3. jest to starotestamentowy symbol splamienia (zob. Ps 32:2; Sof 3:13)
4. może to być odniesienie do niewiary, jak w Rz 1:25 i 1 J 2:22

▣ „**są nienaganni**” Dosłownie oznacza to „pozbawieni skazy” (zob. Flp 3:6). Pierwotnie określenie to odnosiło się to do zwierząt ofiarnych, potem jednak zaczęło być stosowane metaforycznie do ludzi (zob. Noe, Rdz 6:9.17 i Hiob, Hi 1:1). Opisuje Jezusa w Hbr 9:14 i 1 P 1:19. Jest to inne określenie życia w podobieństwie do Chrystusa. Bycie takim jak On jest Bożą wolą dla Jego ludu (zob. Kpł 19:2; Pwt 18:13; Mt 5:48; 1 P 1:16).

TEMAT SPECJALNY: NIEWINNY, NIENAGANNY, NIESKAZITELNY, NIESKALANY, NIEPOKALANY

A. Uwagi wstępne

1. Teologicznie koncepcja ta opisuje pierwotny stan ludzkości (tj. Rdz 1, ogród Eden).
2. Grzech i bunt zaburzyły ten stan doskonałej wspólnoty (tj. Rdz 3).
3. Ludzie (mężczyźni i kobiety) pragną odnowienia wspólnoty z Bogiem, ponieważ stworzeni są na Jego obraz i podobieństwo (tj. Rdz 1:26-27).
4. Bóg odpowiadał na grzeszność ludzkości na wiele sposobów:

- a. pobożni przywódcy (np. Abraham, Mojżesz, Izajasz)
 - b. system ofiarniczy (tj. Kpł 1-7)
 - c. przykłady Bożych ludzi (np. Noe, Hiob)
5. W końcu Bóg zesłał Mesjasza
 - a. jako pełne objawienie Siebie (zob. J 1:1-14; Kol 1:13-17; Hbr 1:2-3)
 - b. jako doskonałą ofiarę za grzech (zob. Mk 10:45; 2 Kor 5:21)
 6. Chrześcijanie czynieni są nienagannymi
 - a. prawnie poprzez przypisaną sprawiedliwość Chrystusa (zob. Rz 4:3.6.8.11.22.23.24; Jk 2:23)
 - b. progresywnie poprzez działanie Ducha (J 16:8-11)
 - c. celem chrześcijaństwa jest podobieństwo do Chrystusa (zob. Rz 8:28-30; 2 Kor 3:18; Ga 4:19; Ef 1:4; 4:13; 1 Tes 3:13; 4:3; 5:23; 2 Tes 2:13; Tt 2:14; 1 P 1:15), które w rzeczywistości jest odnowieniem Bożego obrazu utraconego przy upadku Adama i Ewy.
 7. Niebo jest przywróceniem doskonałej wspólnoty z ogrodu Eden. To nowe Jeruzalem zstępujące z nieba od Boga (zob. Ap 21:2) na oczyszczoną ziemię (zob. 2 P 3:10). Biblia zaczyna się i kończy tymi samymi tematami.
 - a. bliska, osobista wspólnota z Bogiem
 - b. w ogrodzie (Rdz 1-2 i Ap 21-22)
 - c. zgodnie z prorocką przepowiednią w obecności i towarzystwie zwierząt (zob. Iz 11:6-9)
- B. Stary Testament**
1. Istnieje tak wiele różnych hebrajskich słów oznaczających doskonałość, nienaganność i niewinność, że trudno byłoby wymienić je wszystkie i wskazać złożone powiązania między nimi.
 2. Głównymi określeniami oznaczającymi doskonałość, nienaganność lub niewinność (wg Roberta B. Girdlestone'a, *Synonyms of the Old Testament [Synonimy Starego Testamentu]*, s. 94-99) są:
 - a. *szalom* (BDB 1022, KB 1532)
 - b. *thamam* (BDB1070, KB 1743)
 - c. *kalah* (BDB 478, KB 476)
 3. Septuaginta (tj. Biblia wczesnego Kościoła) tłumaczy te greckie terminy na grekę koine. Te same greckie określenia stosowane są w NT (patrz punkt C poniżej).
 4. Kluczowa koncepcja wiąże się z systemem ofiarniczym.
 - a. *amōmos* (BDB 1071, zob. Wj 29:1; Kpł 1:3.10; 3:1.6; Lb 6:14)
 - b. *amiantos* i *aspilus* także wiążą się ze znaczeniami kultowymi
- C. Nowy Testament**
1. Koncepcja prawna
 - a. hebrajskie znaczenie prawno-kultowe oddaje tłumaczenie *amōmos* (BDB 1071, zob. Ef 5:27; Flp 2:15; 1 P 1:19)
 - b. greckie konotacje prawne (zob. 1 Kor 1:8; Kol 1:22)
 2. Chrystus jest bezgrzeszny, nieskalany i niewinny (*amōmos*, zob. Hbr 9:14; 1 P 1:19)
 3. Naśladowcy Chrystusa muszą iść za Jego przykładem (*amōmos*, zob. Ef 1:4; 5:27; Flp 2:15; Kol 1:22; 2 P 3:14; Jud 1:24; Ap 14:5)
 4. Koncepcja ta stosowana jest także do liderów Kościoła
 - a. *anegklētos*, „bez zarzutu” lub „nienaganny” (zob. 1 Tm 3:10; Tt 1:6-7)
 - b. *anepileptos*, „nienaganny” lub „bez zarzutu” (zob. 1 Tm 3:2; 5:7; 6:14; Titus 2:8)
 5. Koncepcja „nieskalania” (*amiantos*) stosowana jest do:
 - a. samego Chrystusa (zob. Hbr 7:26)
 - b. dziedzictwa chrześcijanina (zob. 1 P 1:4)
 6. Koncepcja „pełni” (*holoklēria*) (zob. Dz 3:16; 1 Tes 5:23; Jk 1:4)
 7. Koncepcję „nienaganności” lub bycia „bez zarzutu” oddaje słowo *amemptos* (zob. Łk 1:6; Flp 2:15; 3:6; 1 Tes 2:10; 3:13; 5:23)
 8. Koncepcję „nieskalania” oddaje także określenie *amōmētos* (zob. 2 P 3:14)
 9. Koncepcja „bez skazy” występuje często we fragmentach zawierających także jeden z powyższych terminów (zob. 1 Tm 6:14; Jk 1:27; 1 P 1:19; 2 P 3:14)
- D. Liczba słów oddających tę koncepcję w języku hebrajskim i greckim ukazuje jej wielką wagę. Bóg zaspokoił naszą potrzebę w Chrystusie i teraz wzywa nas, żebyśmy byli jak On.
- Pod względem sądowniczym oraz statusu przed Bogiem wierzący są uznani za „prawych”,

„sprawiedliwych” i „niewinnych” poprzez dzieło Chrystusa. Teraz mają oni wziąć w posiadanie ten status. „chodzimy w światłości, tak jak On sam trwa w światłości” (zob. 1 J 1:7). „(...) abyście postępowali w sposób godny powołania, jakim zostaliście wezwani” (zob. Ef 4:1.17; 5:2.15). Jezus odnowił w nas obraz Boga. Bliska wspólnota jest już możliwa, ale pamiętajmy, że Bóg chce, aby ludzie odzwierciedlali Jego charakter wobec zgubionego świata (tj. narodów) – tak, jak czynił to Jego Syn. Nasze powołanie to nic mniej niż świętość (zob. Mt 5:20,48; Ef 1:4; 1 P 1:13-16) – Boża świętość, i to nie tylko prawnie, ale także egzystencjalnie!

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 14:6-7

“Potem ujrzałem innego anioła lecącego przez środek nieba, mającego odwieczną Dobrą Nowinę do obwieszczenia wśród tych, którzy siedzą na ziemi, wśród każdego narodu, szczepu, języka i ludu. ⁷Wolał on głosem donośnym: «Ułęknicie się Boga i dajcie Mu chwałę, bo godzina sądu Jego nadeszła. Oddajcie pokłon Temu, co niebo uczynił i ziemię, i morze, i źródła wód!»

14: 6 „ujrzałem innego anioła lecącego przez środek nieba” W 8:13 także opisywany jest anioł lecący przez środek nieba. Oznacza to, że są oni dobrze widoczni i zdolni do obwieszczenia swojego przesłania całej ziemi.

▣ **„mającego odwieczną Dobrą Nowinę do obwieszczenia wśród tych, którzy siedzą na ziemi”** Wyrażenie „odwieczna Dobra Nowina” występuje tylko tutaj. Istotne jest tu to, że „Dobra Nowina” jest przeznaczona dla tych, którzy zamieszkują ziemię, co w Apokalipsie często oznacza osoby niewierzące. Niektórzy widzą tu wypełnienie Mt 28:18-20 lub konkretniej Mt 24:14 i Mk 13:10. Treść tej Ewangelii bardzo przypomina przesłanie Jana Chrzciciela (zob. Łk 3:3-14) oraz słowa Jezusa do Złego w Mt 4:10. Wieść o sądzie jest istotnym elementem Ewangelii. Wersety 6-7 są ważne, ponieważ pokazują nam, że zamysłem wszystkich Bożych wyroków zesłanych na zgubioną ludzkość jest odkupienie (zob. 9:20-21; 16:9.11).

W w. 12 prawdziwi wierzący opisani są jako ci, którzy (1) zachowują (tj. IMIESŁÓW CZASU TERAŹNIEJSZEGO) Boże przykazania i (2) dotrzymują (tj. ten sam IMIESŁÓW CZASU TERAŹNIEJSZEGO) wiary w Jezusa.

▣ **„wśród każdego narodu, szczepu, języka i ludu”** zob. komentarz do 10:11.

14:7 „Ułęknicie się Boga i dajcie Mu chwałę” Jest to TRYB ROZKAZUJĄCY AORYSTU STRONY BIERNEJ (deponens) oraz TRYB ROZKAZUJĄCY AORYSTU STRONY CZYNNEJ. W w. 7 występują trzy TRYBY ROZKAZUJĄCE AORYSTU. Ludzkości nakazuje się odpowiedzieć Bogu zdecydowanym aktem wiary (zob. J 1:12; Rz 10:9-13). W 11:13 upadła ludzkość wydaje się oddawać Bogu chwałę, ale szybko zostaje od Niego odciągnięta przez cuda czynione przez Bestię w rozdziale 13 (podobna teologia jak ta przedstawiona w przypowieści o glebach w Mt 13; Mk 4; Łk 8).

▣ **„bo godzina sądu Jego nadeszła”** Określenie „godzina” jest bardzo ważne w Ewangelii Jana (zob. 2:4; 4:21.23; 5:25.28; 7:30; 8:20; 12:23.27; 13:1; 16:21.32; 17:1). Wskazuje ono na to, że czas na dane wydarzenie został wyznaczony przez Boga (Dzień Pański, zob. 14:15 i 9:15).

TEMAT SPECJALNY: GODZINA

Określenie „godzina” pojawia się w Ewangeliach w kilku różnych znaczeniach:

1. W odniesieniu do czasu (zob. Mt 8:13; Łk 7:21; J 11:9)
2. Jako metafora okresu próby i doświadczenia (zob. Mt 10:19; Mk 13:11; Łk 12:12)
3. Metafora rozpoczęcia służby przez Jezusa (zob. J 2:4; 4:23)
4. Metafora dnia sądu (tj. drugiego przyjścia Jezusa, zob. Mt 24:36.44; 25:13; Mk 13:32; J 5:25.28)
5. Metafora męki Jezusa (zob. Mt 26:45; Mk 14:35.41; J 7:30; 8:20; 12:23.27; 13:1; 16:32; 17:1)

▣ **„Oddajcie pokłon”** Jest to TRYB ROZKAZUJĄCY AORYSTU STRONY CZYNNEJ, czyli zdecydowany nakaz.

▣ „Temu, co niebo uczynił i ziemię, i morze, i źródła wód” Przypomina to afirmację z Dz 14:15, gdzie cytowany jest tekst Rdz 14:19; Wj 20:11 lub Ps 146:6. Bóg opisany jest jako stwórca w Hi 38-41. Jedyną niezwykłą frazą jest tu „i źródła wód”. Niektórzy uważają, że:

1. odnoszą się one do wcześniejszych plag sprowadzanych przez aniołów (zob. 8:10)
2. stanowią przeciwstawienie do niezdatnej do picia wody morskiej

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 14:8

⁸A inny anioł, drugi, przyszedł w ślad mówiąc: «Upadł, upadł wielki Babilon, co winem zapalczywości swego nierządu napoił wszystkie narody!»

14:8 „Upadł, upadł wielki Babilon” CZASOWNIK (w formie AORYSTU TRYBU ORZEKAJĄCEGO) jest tutaj nie tylko powtórzony, ale występuje jako pierwszy w greckim zdaniu, co stanowi jego podkreślenie. Apokalipsa jest bardzo trudną księgą w interpretacji, ponieważ różne koncepcje rozwijane są w różnych jej fragmentach (krótka wzmianka o Bestii pojawia się w 11:7, ale rozwinięcie tego tematu dopiero w rozdziale 13). Pełne omówienie upadku Babilonu znajduje się we fragmentach 16:19 i 17:1-18:24. Oznacza on Rzym (zob. 1 P 5:13; 2 Barucha 11:1; 67:7; *Wyrocznie sybillińskie* 5:143, 159, 424), ale ostatecznie także wszystkie ludzkie społeczeństwa zorganizowane i funkcjonujące bez Boga (zob. Temat specjalny: Ludzkie rządy w rozdziale 13, punkt E). Ta ludzka samowystarczalność jest bezpośrednim skutkiem upadku (zob. Rdz 3). Jednym z jej pierwszych wyrazów była wieża Babel (zob. Rdz 10-11). Światowe imperia stają się coraz bardziej przeciwne Bogu, co zakończy się światowym królestwem antychrysta u kresu czasów (zob. Dn 2:7-8). Może to być nawiązanie do Iz 21:9 i Jr 51:8.

▣ „winem zapalczywości swego nierządu napoił wszystkie narody” Jest to nawiązanie do Jr 51:7-8 (zob. 17:2.4; 18:3). Określenie „zapalczywość” to greckie słowo „*thumos*”, związane z wybuchem emocji (zob. komentarz do 7:14, patrz też 17:2.3; 18:3). Ci, którzy piją wino Babilonu, zakosztują także wina JHWH (zob. w. 9)!

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 14:9-12

⁹A inny anioł, trzeci, przyszedł w ślad za nimi, mówiąc donośnym głosem: «Jeśli kto wielbi Bestię, i obraz jej, i bierze sobie jej zamię na czoło lub rękę, ¹⁰ten również będzie pić wino zapalczywości Boga przygotowane, nierozcieńczone, w kielichu Jego gniewu; i będzie katowany ogniem i siarką wobec świętych aniołów i wobec Baranka. ¹¹A dym ich katuszy na wieki wieków się wznosi i nie mają spoczynku we dnie i w nocy czciciele Bestii i jej obrazu, i ten, kto bierze zamię jej imienia». ¹²Tu się okazuje wytrwałość świętych, tych, którzy strzegą przykazań Boga i wiary Jezusa.

14:9 „Jeśli (...)” Jest to ZDANIE WARUNKOWE KLASY PIERWSZEJ z dwoma CZASOWNIKAMI: „wielbi” i „bierze”. Niektórzy ludzie – a właściwie wielu – będzie popełniało te bałwochwalcze czyny. Jest to dokładne przeciwieństwo przyjęcia Bożego Mesjasza w w. 7 i 12. Ci, którzy się ich dopuszczają, spotkają się z gniewem Bożym (zob. w. 10).

14:10 „ten również będzie pić wino zapalczywości Boga” Ludzie mają tylko dwie duchowe opcje: Bóg albo zło. Grecki termin oznaczający gniew, *orgē*, odnosi się do trwałego sprzeciwu. zob. komentarz do 7:14. Jest to nawiązanie do Iz 51:17 lub Jr 25:15-16 (zob. Ap 16:19; 19:15). Wierzący muszą spotkać się z gniewem Babilonu (zob. w. 8), ale niewierzący spotkają się z gniewem Bożym (zob. w. 10).

To dziwne połączenie słów (dosłownie „zmieszanego niezmięzanego”) oznacza, że wino gniewu Bożego zostało zmieszane z innymi składnikami, aby stało się niezwykle oszłamiające, ale pozostaje niezmięzane w znaczeniu „nierozcieńczone”. Termin „kielich” często pojawiał się w ST w związku z Bożym sądem (zob. Iz 51:17.22; Jr 25:15-17.27-29; Ps 75:9). Jezus wypił kielich Bożego gniewu za całą ludzkość (zob. Mk 14:36). Niewierzący świat nie odpowie Mu wiarą i dlatego będzie musiał sam spotkać się z tym kielichem.

TEMAT SPECJALNY: BIBLIJNE POSTAWY WOBEC ALKOHOLU I JEGO NADUŻYWANIA

I. Terminy biblijne

A. Stary Testament

1. *Jajin* – jest to ogólny termin oznaczający wino (BDB 406, KB 409), użyty 141 razy. Etymologia tego słowa jest niepewna, ponieważ nie jest to hebrajski rdzeń. Zawsze oznacza przefermentowany sok z owoców, przeważnie winogron. Charakterystyczne fragmenty to Rdz 9:21; Wj 29:40; Lb 15:5.10.
2. *Tirosz* – jest to „młode wino” (BDB 440, KB 1727). W związku z warunkami klimatycznymi Bliskiego Wschodu, fermentacja rozpoczynała się nawet po 6 godzinach od ekstrakcji soku. Ten termin odpowiada winu będącemu w trakcie procesu fermentacji. Charakterystyczne fragmenty to Pwt 12:17; 18:4; Iz 62:8-9; Oz 4:11.
3. *Asis* – jest to z pewnością napój alkoholowy („słodkie wino”, BDB 779, KB 860, np. Jl 1:5; Iz 49:26).
4. *Sekar* – jest to termin „mocny trunek” (BDB 1016, KB 1500). Rdzeń tego słowa występuje w słowach „pijany” oraz „pijak”. Wino to zawierało dodatki, które miały sprawiać, aby było bardziej odurzające. Jest to termin analogiczny do *jajin* (zob. Prz 20:1; 31:6; Iz 28:7).

B. Nowy Testament

1. *Oinos* – grecki odpowiednik *jajin*.
2. *Neos oinos* (młode wino) – grecki odpowiednik *tirosz* (zob. Mk 2:22).
3. *Gleuchos vinos* (słodkie wino, *asis*) – wino w początkowych stadiach fermentacji (zob. Dz 2:13).

II. Użycie wina w Biblii

A. Stary Testament:

1. Wino jest darem Boga (Rdz 27:28; Ps 104:14-15; Koh 9:7; Oz 2:8-9; Jl 2:19.24; Am 9:13; Za 10:7).
2. Wino jest częścią składanych ofiar (Wj 29:40; Kpł 23:13; Lb 15:7.10; 28:14; Pwt 14:26; Sdz 9:13).
3. Wino jest używane jako lekarstwo (2 Sm 16:2; Prz 31:6-7).
4. Wino może powodować poważne problemy (Noe – Rdz 9:21; Lot – Rdz 19:33.35; Samson – Sdz 16; Nabal – 1 Sm 25:36; Uriasz – 2 Sm 11:13; Amnon – 2 Sm 13:28; Ela – 1 Krl 16:9; Ben-Hadad – 1 Krl 20:12; władcy – Am 6:6; kobiety – Am 4).
5. Możliwe jest nadużywanie wina (Prz 20:1; 23:29-35; 31:4-5; Iz 5:11.22; 19:14; 28:7-8; Oz 4:11).
6. Wino było zabronione niektórym ludziom (posługujący kapłani, Kpł 10:9; Ez 44:21; nazirejczycy, Lb 6; władcy, Prz 31:4-5; Iz 56:11-12; Oz 7:5).
7. Wino pojawia się w obrazach eschatologicznych (Am 9:13; Jl 3:18; Za 9:17).

B. Okres międzytestamentalny:

1. Wino pite z umiarem jest bardzo pomocne (Koh 31:27-33).
2. Rabinowie mówią: „Wino jest najlepszym lekarstwem, tam, gdzie nie ma wina, potrzebne są leki.” (BB 58b).

C. Nowy Testament:

1. Jezus przemienił dużą ilość wody w wino (J 2:1-11).
2. Jezus pił wino (Mt 11:18-19; Łk 7:33-34; 22:17ff).
3. Piotr był oskarżony o upicie się „młodym winem” w czasie Zesłania Ducha Świętego (Dz 2:13).
4. Wino może być stosowane jako lekarstwo (Mk 15:23; Łk 10:34; 1 Tm 5:23).
5. Przywódcy mają nie nadużywać wina. Nie oznacza to jednak zupełnej abstynencji (1 Tm 3:3-8; Tt 1:7; 2:3; 1 P 4:3).
6. Wino pojawia się w obrazach eschatologicznych (Mt 22:1ff; Ap 19:9).
7. Pijaństwo jest potępiane (Mt 24:49; Łk 12:45; 21:34; 1 Kor 5:11-13; 6:10; Ga 5:21; 1 P 4:3; Rz 13:13-14).

III. Spostrzeżenia natury teologicznej

A. Dialektyczne napięcie:

1. Wino jest darem Bożym.
2. Pijaństwo stanowi poważny problem.
3. W niektórych kulturach wierzący muszą ograniczać swoją wolność na rzecz Ewangelii (Mt 15:1-20; Mk 7:1-23; 1 Kor 8-10; Rz 14).

- B. Tendencja do przekraczania wyznaczonych granic:
 1. Bóg jest źródłem wszelkiego dobra:
 - a. pożywienia – Mk 7:19; Łuk 11:41; 1 Kor 10:25-26
 - b. wszystkiego co czyste – Rz 14:14.20; 1 Tm 4:4; Tt 1:15
 - c. wszystkiego co dozwolone – 1 Kor 6:12; 10:23
 2. Upadły rodzaj ludzki nadużył wszystkich Bożych darów poprzez przekraczanie nadanych przez Niego granic.
- C. Tendencja do nadużywania jest w każdym z nas, nie w przedmiotach. Fizyczne stworzenie nie ma w sobie nic złego (zob. B. 1. powyżej).

IV. Kultura żydowska I w. n.e. a zjawisko fermentacji

- A. Fermentacja zaczyna się bardzo szybko, około 6 godzin po wyciśnięciu soku z winogron.
- B. Tradycja żydowska głosi, że kiedy na powierzchni soku pojawia się lekka pianka (oznaka fermentacji), to podlega on obowiązkowi dziesięciny z wina (*Ma aseroth* 1:7). Było ono nazywane „młodym winem” lub „słodkim winem”.
- C. Początkowa gwałtowna fermentacja kończyła się po tygodniu.
- D. Wtórna fermentacja zajmowała około 40 dni. Po tym czasie uznawano je za „dojrzałe wino” i mogło być ono ofiarowane na ołtarzu (*Edhujjoth* 6:1).
- E. Wino, które leżakowało i miało osad (stare wino) było uważane za dobre, ale musiało zostać dobrze przefiltrowane przed wypiciem.
- F. Za odpowiednio dojrzałe uważane było wino rok po rozpoczęciu fermentacji. Uważano, że bezpieczny okres przechowywania wina to maksymalnie trzy lata. Takie wino określano mianem „starego wina” i musiało być rozcieńczane z wodą.
- G. Sterylne warunki i dodatki chemiczne opóźniające fermentację to wynalazek ostatnich 100 lat. W starożytnym świecie nie znano sposobu na zatrzymanie naturalnego procesu fermentacji.

V. Końcowe uwagi

- A. Upewnij się, że twoje doświadczenie, teologia oraz interpretacja biblijna nie deprecjonuje Jezusa i żydowskiej/chrześcijańskiej kultury z I w. n.e.! Oczywistym jest, że ludzie nie byli wtedy całkowitymi abstynentami.
- B. Nie propaguję picia alkoholu w sytuacjach społecznych. Jednakże wielu ludzi dokonało wyolbrzymienia biblijnych wskazówek w tej kwestii i uważa się za bardziej sprawiedliwych od innych na podstawie kulturowych i/lub wyznaniowych uprzedzeń.
- C. Moim zdaniem Rz 14 i 1 Kor 8-10 dostarczają wytycznych i wskazówek opartych na miłości i szacunku dla innych wierzących oraz dotyczących szerzenia Ewangelii w naszych kulturach. Nie mówią nic o osobistej wolności ani potępiającej krytyce. Jeżeli Biblia jest jedynym źródłem naszej wiary i wynikającego z niej postępowania, to być może wszyscy musimy jeszcze raz przemyśleć tę kwestię.
- D. Jeżeli będziemy starali się przeforsować zupełną abstynencję jako wolę Boga, co tym samym sugerujemy na temat Jezusa, a także na temat nowoczesnych kultur, w których picie wina jest na porządku dziennym (np. Europa, Izrael, Argentyna)?

▣ „i będzie katowany ogniem i siarką” Jest to nawiązanie do Bożego sądu nad Sodomą i Gomorą (zob. Rdz 19:24.28; Łk 17:29; lub sądu w ogóle, zob. Ps 11:6; Iz 34:8-11; Ez 38:22). Katusze są ostatecznym przeznaczeniem dwóch Bestii (zob. 19:20), Złego (zob. 20:10) i nienawróconej ludzkości (zob. 20:15; 21:8).

Ogień (zob. Temat specjalny w 16:8) był starotestamentową metaforą Bożej świętości (zob. Lb 9:15-16, itd.). Używano go do oczyszczeń (zob. Kpł 8:17.32; 9:11.24; 13:32.55.57, itd.) i sądu (zob. Kpł 10:1-2; Lb 11:1-3, itd.). To skojarzenie z sądem zostało rozszerzone do miejsca sądu. Jezus posłużył się wysypiskiem na południu Jerozolimy w dolinie synów Hinnoma (*Gehennie*) jako symbolem wiecznej kary (zob. Ap 20:10.14-15).

14:11 „dym ich katuszy na wieki wieków się wznosi” Chciałbym wyznawać uniwersalizm lub przynajmniej wierzyć w drugą szansę odpowiedzi na Ewangelię, ale według Pisma Świętego ludzie muszą odpowiedzieć wiarą na Bożą ofertę (zob. Mk 1:15; Dz 3:16.19; 20:21) za swojego życia (zob. Hbr 9:27); jeśli tego nie zrobią, konsekwencje są ostateczne i wieczne (zob. Mk 9:47-48; Mt 25:46; J 5:29; Dz 24:15; 2 Tes 1:6-9). Trwała kara

niegodziwych zestawiona jest z przejściowym cierpieniem świętych. Przemawia za tym fraza „nie mają spoczynku we dnie i w nocy” – podczas gdy w w. 13 święci doznają odpoczynku.

Nie jest to łatwy temat do omówienia. Boża miłość i Jego serce dla odkupienia kontrastują z Jego wyrokiem wiecznej kary. Większość Bożych wyroków w Apokalipsie ma na celu odkupienie – podobnie jak plagi w Egipcie i związane z przymierzem przekleństwa z Pwt 27-29. Jednak ostateczne Boże odrzucenie jest trwałe. Jego zamysłem nie jest poddanie dyscyplinie, tylko ukaranie. Bardzo trudno jest to zrozumieć i poradzić sobie z tym emocjonalnie. Podkreśla to jednak potrzebę ewangelizacji!

Zanim zakończę ten temat, chciałbym podzielić się pewną swoją myślą dotyczącą tej kwestii. Chociaż piekło jest złe dla ludzkości, o ile gorsze jest ono dla Boga! Bóg stworzył ludzi na Swoj obraz, do wspólnoty. Całe stworzenie jest sceną, na której Bóg spotyka i poznaje ludzkość. Bóg kocha wszystkich synów i córki Adama (zob. Ez 18:32; 1 Tm 2:4; 2 P 3:9). Kocha ich tak bardzo, że był gotów wysłać Swojego własnego Syna, aby za nich umarł (zob. J 3:16; 2 Kor 5:21). Postanowił jednak, że grzesznicy muszą odpowiedzieć Mu zaufaniem, wiarą, skruchą, posłuszeństwem, służbą, czcią i wytrwałością. Bóg nie posyła nikogo do piekła – niewierzący sami się tam wysyłają (zob. J 3:17-21). Piekło jest otwartą, krwawiącą raną w Bożym sercu, która nigdy się nie zagoi. Nie wiem, czy Bóg kiedykolwiek ma „dobre dni”. Jakiż ból sprawia rozmyślny bunt w obliczu ofiarnej miłości!

14:12 Wytrwałość jest ważnym tematem przewijającym się przez całą księgę (zob. 1:9; 2:7.11.17.19.26; 3:5.10.12.21; 13:10; 21:7). Boży ludzie okazali się wierni nawet wśród ucisku. zob. komentarz i Temat specjalny w 2:2.

▣ „**świętych**” zob. Temat specjalny w 5:8.

▣ „**którzy strzegą przykazań Boga i wiary Jezusa**” Podobny opis wierzących znajduje się w 12:17. Zauważmy, że nacisk pada tu na osobistą więź wiary z Jezusem, za którą idzie styl życia nacechowany posłuszeństwem (zob. 12:17; Łk 6:46).

Dojrzałe chrześcijaństwo to:

1. Osoba, którą należy przyjąć (osobista więź z Chrystusem)
2. Prawdy na temat tej osoby, w które należy uwierzyć (prawdy doktrynalne NT)
3. Życie w taki sam sposób, jak ona (codzienne podobieństwo do Chrystusa)

Dojrzała, zdrowa, rozwijająca się wiara wymaga wszystkich trzech elementów.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 14:13

¹³I usłyszałem głos, który z nieba mówił: «Napisz: Błogosławieni, którzy w Panu umierają – już teraz. Zaiste, mówi Duch, niech odpoczną od swoich mozołów, bo idą wraz z nimi ich czyny».

14:13 „Błogosławieni” Jest to drugie z siedmiu błogosławieństw zawartych w Apokalipsie (zob. 1:3; 14:13; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7.14).

▣ „**Błogosławieni, którzy w Panu umierają**” Odnosi się to do męczenników (podobnie jak 144.000), ale dokładny czas ich śmierci jest niepewny. Niektórzy komentatorzy są zdania, że chodzi o czasy Jana, a inni, że o czasy ostateczne. Chociaż element czasowy jest niepewny, warto wiedzieć, że śmierć świętych Bożych jest cenna w Jego oczach (zob. Ps 116:15).

Chociaż grupa ta składa się z chrześcijańskich męczenników, najlepiej interpretować ją jako „świadców” w bardziej ogólnym znaczeniu wierzących. Nie wszyscy wierzący zostali zabici w I w. n.e. i nie wszyscy zginą w trakcie ucisku w czasach ostatecznych, ale wszyscy muszą dochować wierności Chrystusowi. Metafora ta jest inkluzyjna, a nie wykluczająca.

▣ „**bo idą wraz z nimi ich czyny**” To, że jako wierzący w momencie zbawienia zostajemy obdarowani przez Ducha do skutecznej służby na rzecz ciała Chrystusa (zob. 1 Kor 12:7.11), jest paradoksem chrześcijaństwa. Bóg powołuje, wyposaża i powoduje wzrost wiecznych owoców przez niedoskonałych wierzących. Jest to Jego dar i Jego Duch, który do tego uzdalnia, ale święci otrzymują nagrodę za swoją wierność, gotowość i wytrwałość (zob. Temat specjalny w 2:10). Wierzący nie dostępują zbawienia dzięki uczynom (własnym wysiłkom), ale dostępują zbawienia do dobrych uczynków (zob. Ef 2:8-9.10). Bożą wolą dla każdego wierzącego jest służba w podobieństwie do Chrystusa (zob. Rz 8:29; Ga 4:19; Ef 1:4)!

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 14:14-16

¹⁴Potem ujrzałem: oto biały obłok - a Siedzący na obłoku, podobny do Syna Człowieczego, miał złoty wieniec na głowie, a w ręku ostry sierp. ¹⁵I wyszedł inny anioł ze świątyni, wołając głosem donośnym do Siedzącego na obłoku: «Zapuć Twój sierp i żniwa dokonaj, bo przyszła już pora dokonać żniwa, bo dojrzało żniwo na ziemi!» ¹⁶A Siedzący na obłoku rzucił swój sierp na ziemię i ziemia została zżęta.

14:14-16 W wersetach 14-16 oraz 17-19 opisane są dwa różne żniwa (zob. 4 *Ezdrasza* 13:10-11). Pierwsze to zbiory zbóż, a drugie – winogron. Jeśli podział ten może zostać utrzymany (w JI 4:14 dwa żniwa traktowane są jako jeden sąd), pierwsze zbiory odnoszą się do sprawiedliwych (zob. Mt 9:37-38; 13:30.38; Mk 4:26-29; Łk 10:2; J 4:35-38), podczas gdy drugie żniwa – zbiory winogron wspomniane w Iz 63:2-6; Jr 51:33; Lam 1:15; JI 4:13 i Ap 19:15 dotyczą niegodziwych.

14:14 „biały obłok - a Siedzący na obłoku, podobny do Syna Człowieczego, miał złoty wieniec na głowie” Wersety te stwarzają te same problemy dotyczące tożsamości opisywanej postaci, co podobne im w rozdziałach 6 i 10. Czy jest to opis boskiego Mesjasza (zob. Dn 7:13), czy tylko kolejnego anioła, który Mu służy? Moim zdaniem jest to kolejny potężny anioł, ponieważ:

1. występuje tu seria aniołów (zob. w. 15, 17, 18)
2. w Mt 13:39.41-42.49-50 napisane jest, że w czasach ostatecznych aniołowie zgromadzą i oddzielą ludzi (niektórych dla błogosławieństwa, a innych dla sądu)
3. rozkazuje mu inny anioł (zob. w. 15)

14:15 Jest to nawiązanie do JI 4:13.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 14:17-20

¹⁷I wyszedł inny anioł ze świątyni, która jest w niebie, i on miał ostry sierp. ¹⁸I wyszedł inny anioł od ołtarza, mający władzę nad ogniem, i donośnie zawołał do mającego ostry sierp: «Zapuć twój ostry sierp i poobcinaj grona winorośli ziemi, bo jagody jej dojrzały!» ¹⁹I rzucił anioł swój sierp na ziemię, i obral z gron winorośli ziemi, i wrzucił je do tłoczni Bożego gniewu - ogromnej. ²⁰I wydeptano tłocznę poza miastem, a z tłoczni krew wytrysnęła aż po wędzidła koni, na tysiąc i sześćset stadiów.

14:17 „wyszedł inny anioł ze świątyni, która jest w niebie” Chodzi tu o duchowy przybytek w niebie (zob. Heb 8:2; 9:11.23-24).

14:18 „mający władzę nad ogniem” Aniołowie mają władzę nad wiatrem (zob. 7:1), nad ogniem (zob. 14:18) i nad wodą (zob. 16:5). Odzwierciedla to koncepcję rabinicznego judaizmu dotyczącą zaangażowania aniołów w świat przyrody. Choć NT tego nie podkreśla, nie oznacza to, że nie jest to prawda (zob. Hbr 1:7.14).

14:20 „poza miastem” Niektórzy widzą tu nawiązanie do ukrzyżowania Chrystusa poza miastem (zob. Hbr 13:12). Inni uważają, że jest to tylko odniesienie do starotestamentowych przepisów dotyczących oczyszczenia, zgodnie z którymi osoby nieczyste miały przebywać poza obozem (zob. Kpł 8:17; 9:11). Fraza ta może jednak dotyczyć także zgromadzenia się Bożych wrogów wokół Jerozolimy w czasach ostatecznych (zob. Ps 2:2.6; Dn 11:45; JI 4:12-14; Za 14:1-4; oraz międzytestamentalną apokaliptyczną księgę *I Henocha* 53:1). Po raz kolejny kwestia tego, co jest dosłowne, a co symboliczne, jest istotnym problemem w interpretacji.

▣ „z tłoczni krew wytrysnęła aż po wędzidła koni, na tysiąc i sześćset stadiów” Będzie to skutek wielkiej bitwy, opisaney w późniejszych rozdziałach. Możliwe także, że jest to metafora oparta na kolorze soku z winogron. Tak naprawdę pytanie brzmi, czy ma to znaczenie dosłowne czy symboliczne. Czy jest to opis bitwy w czasie i przestrzeni, czy symbolicznych, kosmicznych zmagania dobra ze złem? Gatunek literacki wskazywałby na drugą z tych możliwości, ale słowa Jezusa w Mt 24; Mk 13 i Łk 21 świadczą bardziej o pierwszej.

Dokładna odległość podana w tym wersecie jest niepewna. Niektórzy twierdzą, że to (1) 256 km, (2) 296 km albo (3) 322 km. Jest to niezwykła symboliczna liczba. Niektórzy uważają, że odnosi się ona do odległości pomiędzy Dn a Beerszbą, co oznacza sąd symbolicznie obejmujący całą Ziemię Świętą.

„Tłocznia” jest starotestamentową metaforą sądu (zob. Iz 63:3; Lam 1:15) – prawdopodobnie z powodu podobieństwa pomiędzy sokiem z winogron a krwią. Pojawia się ona także w 19:15.

▣ „Bożego gniewu” zob. obszerniejszy komentarz w 7:14.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Jaki jest związek pomiędzy 144.000 opisanymi w rozdziałach 7 i 14?
2. Do czego odnosi się góra Syjon?
3. Czy kwalifikacje wymienione w 14:4 są opisem wybranej, żyjącej w celibacie grupy, czy całego ludu Bożego?
4. Jakie jest znaczenie 14:6 i 7?
5. Kim lub czym jest Babilon?
6. Czy piekło jest wieczne?
7. Kim jest osoba siedząca na obłoku w 14:14-16 i dlaczego?

APOKALIPSA 15-16

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
Hymn Mojżesza i Baranka 15:1-4	Wizja siedmiu czas i plag	Hymn Mojżesza i Baranka 15:1-4	Zapowiedź siedmiu plag	Siedmiu aniołów z siedmioma plagami
Wizja siedmiu czas i siedmiu plag	15:1-16:21	Wizje siedmiu czas i siedmiu plag 15:5-8	15:1-8	15:1-16:9
15:5-16:21		Pierwsze cztery czasze	Wizja siedmiu czas gniewu 16:1-9	16:10-11
		16:1-21	16:10-11	16:12-14
			16:12-14	16:15-16
			16:15-19	Bitwa pod Harmagedonem
			16:20-21	16:17-21

TRZECI CYKL CZYTAŃ (zob. s. vi we Wprowadzeniu)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy (trzeci cykl czytań, s. viii). Porównaj określone przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

9. Pierwszy akapit
10. Drugi akapit
11. Trzeci akapit
12. Itd.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU 15:1-16:21

- A. Siedem czas, które zostało wprowadzonych w rozdziale 15 i opisanych w rozdziale 16 stanowi ostatni spośród trzech cykli boskich plag zesłanych w celu odkupienia (cf. 9:20-21; 14:6-7; 16:9.11). Każdy z cykli staje się stopniowo coraz surowszy: zniszczenie obejmuje najpierw 1/4, potem 1/3, a potem jest zupełne (osądzenie i oddzielenie zła). Możliwe, że struktura ta oparta jest na „przekleństwach i błogosławieństwach” z Pwt 27-28.
- B. Cykle te są ze sobą literacko powiązane: siódma pieczęć zawiera w sobie siedem pieczęci. Pierwsze cztery trąby są także bezpośrednią paralełą pierwszych czterech czas.
- C. Siódma czasza to upadek Babilonu, który jest symbolem upadłego ludzkiego społeczeństwa zorganizowanego i funkcjonującego bez Boga. W czasach Jana był to Rzym. W Dn 2 każde kolejne światowe imperium staje się coraz bardziej przeciwne Bogu, aż po ostatnie takie stojące w opozycji wobec Niego imperium o światowym zasięgu, w którym urodził się Mesjasz – czyli Rzym (zob. punkt 8

Introduction to Daniel [Wprowadzenia do księgi Daniela] [materiał dostępny obecnie jedynie w języku angielskim - przyp. tłum.]

- D. Rozdziały 15 i 16 czerpią swoją symbolikę z wyjścia Izraela z Egiptu (podobnie jak rozdziały 12-14). Uwolnienie od zła u kresu czasów postrzegane jest jako ostateczny exodus (tj. ocalenie).
- E. Bestie i Nierządnicza Babilon (buntownicze ludzkie społeczeństwo) zostają pokonane pod Har-Magedonem (16:12:16), podczas gdy szatan zostanie zwyciężony wraz z Gogiem i Magogiem (buntowniczymi ludźmi) na samym końcu (zob. 20:7-10). Drugie przyjście Chrystusa w rozdziale 19 jest rozszerzeniem i wypełnieniem sądów siódmej pieczęci, siódmej trąby i siódmej czaszy. Jest to Boża odpowiedź na pytanie męczenników z 6:9-11.
- F. Trudności z interpretacją tych ostatecznych bitew wynikają z:
1. typu literatury, za pomocą którego zostały wyrażone (apokaliptyczna/prorocza)
 2. tego, że opisywane są w kolejnych etapach, cyklach lub aktach rozgrywającego się dramatu
 3. płynności pomiędzy grupami i symbolami
 4. problemów z oddzieleniem wypełnienia w I w. n.e. z ostatecznym wypełnieniem

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 15:1-3a

¹I ujrzałem na niebie znak inny - wielki i godzien podziwu: siedmiu aniołów trzymających siedem plag, tych ostatecznych, bo w nich się dopełnił gniew Boga. ²I ujrzałem jakby morze szklane, pomieszane z ogniem, i tych, co zwyciężają Bestię i obraz jej, i liczbę jej imienia, stojących nad morzem szklanym, mających harfy Boże. ³A taką śpiewają pieśń Mojżesza, sługi Bożego, i pieśń Baranka:

15:1 „na niebie” Jest to trzeci z serii znaków, które Jan zobaczył na niebie. Zob. Temat specjalny w 12:1.

▣ **„wielki i godzien podziwu”** Wyrażenie to występuje tylko tutaj i wskazuje na nawiązanie do ST w w. 3, które pochodzić może z kilku fragmentów (tj. Pwt 32:3-4; Ps 111:2; 139:14 lub Oz 14:10).

Wersety 3-4 stanowią jedno rozwinięte, złożone odwołanie do kilku potencjalnych fragmentów ST.

▣ **„gniew Boga”** Zob. komentarz do 7:14.

▣ **„się dopełnił”** Jest to TRYB ORZEKAJĄCY AORYSTU STRONY BIERNEJ CZASOWNIKA *teleō* – skończyć lub wypełnić. Czasze stanowią zupełny i ostateczny sąd nad zatwardziałą niewiarą. Nie ma już nadziei na opamiętanie i wiarę – pozostaje tylko sąd i oddzielenie.

Z punktu widzenia teologii możliwe jest, że następstwo pieczęci, trąb i czasz było sposobem ukazania Bożej nadziei na opamiętanie ludzi, ale ostatecznie jego zupełny osąd, usunięcie i oddzielenie zła jest usprawiedliwione! Piekło jest jedyną możliwością, która pozostaje w takiej sytuacji.

15:2 „ujrzałem jakby morze szklane” Pierwsza wzmianka o nim pojawia się w Ap 4:6. Ze względu na zastosowanie tej frazy w 21:1 wydaje się to być metafora Bożej świętości, która zapobiegała zbliżaniu się do Niego grzesznej ludzkości (tj. możliwa metafora wód nieba). Pewnego dnia ta bariera zostanie zniesiona. Jest to nawiązanie do Wj 24:10 lub Ez 1:22; 10:1. Zob. komentarz do 4:6.

▣ **„pomieszane z ogniem”** Jest to nowy element, nie występujący w 4:6. Istnieje wiele teorii na ten temat:

1. jest to odbicie słońca zachodzącego nad historią ludzkości
2. oznacza ogień, symbolizujący Boży sąd
3. jest to krew męczenników
4. wiąże się ze zwycięstwem nad Morzem Czerwonym i Pieśnią Mojżesza, ponieważ starotestamentowym tłem rozdziałów 15 i 16 są plagi egipskie (zob. Wj 7-12; 5).

□	
GPNT	„zwycięzających”
BP	„tych, co zwyciężają”
BW	„tych, którzy odnieśli zwycięstwo”
BWP	„tych, którzy odnoszą zwycięstwo”
PL	„ci, którzy pokonają”

Na pierwszy rzut oka wydaje się to odnosić do męczenników, ale 12:11 pokazuje, że dotyczy tych, którzy zmarli śmiercią naturalną, ale nie pokłonili się Bestii (zob. 20:4).

□	
GPNT	„zwierzę, i obraz jego, i liczbę imienia jego”
BP	„Bestię i jej obraz, i liczbę jej imienia”
BW	„nad zwierzęciem i jego posągami, i nad liczbą imienia jego”
BWP	„nad Bestią samą, nad jej obrazem i nad liczbą imienia jej”
PL	„bestię, jej podobiznę i liczbę jej imienia”

Pierwsza wzmianka o Bestii pojawia się w 11:7. W rozdziale 13 oczywiste staje się, że są dwie dzikie bestie: jedna jest wcieleniem szatana (tj. parodią Chrystusa), a druga – jej fałszywym prorokiem (tj. parodią Ducha). W 13:18 dowiadujemy się, że jej liczbą jest 666. Jest to nie tyle liczba osoby, co upadłego stanu i niedoskonałości ludzkiego społeczeństwa (tj. rządów) w oddzieleniu od Boga.

□ „**stojących nad morzem szklanym**” Niektóre tłumaczenia mają tu „nad” (BT, PL, BWP, BW, BP, GPNT) a inne „u” (Biblia Brzeska) lub „na” (NASB, NKJV). Podstawowe znaczenie tego greckiego PRZYIMKA to „na”. Jest to metafora tego, że zwycięzcy ci są blisko Boga. W Apokalipsie „morze” oznacza oddzielenie świętego Boga od grzesznej ludzkości. Zostaje ono zupełnie usunięte w 21:1, kiedy następuje przywrócenie pełnej wspólnoty (tj. przywrócenie wspólnoty z ogrodu Eden).

Różne możliwości interpretacji frazy „morze szklane” wymienione są w 4:6.

□ „**mających harfy Boże**” Aniołowie opisywani są jako przymający harfy w 5:8 i 14:2. W tym kontekście odnosi się to do wierzących równoznacznych ze 144.000 z rozdziału 14. Tak, jak aniołowie wielbili w niebie Boga przy muzyce, czynią to teraz zwycięscy wierzący.

15:3 „śpiewają pieśń Mojżesza (...) i pieśń Baranka” Pokazuje to jedność Starego i Nowego Przymierza w tej pieśni odkupienia. Pieśń Mojżesza to nawiązanie do Wj 15:1-19, gdzie Mojżesz dziękuje Bogu za pokonanie faraona nad Morzem Czerwonym. Możliwe jednak, że Jan odwoływał się to do Pwt 32, ponieważ pierwsza fraza może być nawiązaniem do Pwt 32:3-4. Pieśń Baranka wzmiankowana była już w 5:9 i 14:3. Zauważmy, że jest to pieśń o zbiorowym, a nie jednostkowym zbawieniu (zob. Rdz 3:15).

□ „**śługi Bożego**” Jest to honorowy tytuł starotestamentowych postaci takich jak Mojżesz, Jozue i Dawid. Być może stąd pochodzi stosowana przez Pawła fraza „sługa Chrystusa”.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 15:3b-4

^{3b}«Dziela Twoje są wielkie i godne podziwu, Panie, Boże wszechwładny! Sprawiedliwe i wierne są Twoje drogi, o Królu narodów! ⁴Któż by się nie bał, o Panie, i Twego imienia nie uczcił? Bo Ty sam jesteś Święty, bo przyjdą wszystkie narody i padną na twarz przed Tobą, bo ujawniły się słuszne Twoje wyroki».

□ „**Dziela Twoje są wielkie i godne podziwu**” Jest to złożone nawiązanie do Ps 40:6; 92:6; 111:2; 139:14 i Oz 14:10.

□ „**Panie, Boże wszechwładny**” Jest to nawiązanie do trzech najczęściej używanych starotestamentowych tytułów Boga (cf. 1:8; 4:8; 11:7; 16:7).

1. „Pan” odnosi się do JHWH – Zbawiciela, Odkupiciela, Boga przymierza
2. „Bóg” odnosi się do *Elohim* – Stwórcy oraz Tego, który daje i podtrzymuje wszelkie życie na ziemi
3. „Wszechwładny” odnosi się do *El-Szaddai* – patriarchalnego imienia Boga Abrahama, Izaaka i Jakuba (zob. Wj 6:3)

Zob. Temat specjalny: Imiona Boże w 1:8.

▣ „**Sprawiedliwe i wierne są Twoje drogi**” Wśród cierpień świętych nacisk na to jest wyjątkowo istotny (zob. 16:7). Może to być nawiązanie do Oz 14:10.

▣ „**Królu narodów**” Istnieją trzy różne tłumaczenia tego wersetu.

1. Król Wieków/Wieczności (ASV, NIV, REB oraz Przekład Nowego Świata), co popierają starożytne greckie MSS P⁴⁷, κ^{*2} oraz C (cf. I Tim. 1:17; *1 Henocha* 9:4)
2. Król narodów (BT, GPNT, BP, BWP, BW, PL, a także NRSV, TEV i NJB), co popierają MSS κ^a , A, P oraz większość manuskryptów pisanych minuskułą (zob. w. 4; Jr 10:7)
3. Król świętych (Biblia Brzeska, Biblia Gdańska oraz NKJV) MSS 296, 2049 (Metzter, *Textual Commentary [Komentarz tekstualny]*, s. 753), czego źródłem jest błędne zrozumienie późnego tekstu łacińskiego

Prawdopodobnie oryginalna jest opcja #2. UBS⁴ nadaje jej notę „B” (prawie pewne).

15:4 „Któż by się nie bał, o Panie, i Twego imienia nie uczcił” Jest to transcendentny święty Stwórca (cf. 14:7; Jr 10:7-10). Oferuje jednak zbawienie wszystkim, którzy będą się Go bali i uczczą Jego imię.

▣ „**bo przyjdą wszystkie narody i padną na twarz przed Tobą**” Według starotestamentowych prorocत्व nadejście dzień, kiedy wszystkie narody popłyną do Jerozolimy (cf. Ps 22:28; 66:4; 86:9; Iz 2:2-4; 19:19-24; 27:13; 56:7; 66:19-24; Mal 1:11). Jan posługuje się prorocत्वami i symboliką ST dla zobrazowania powszechnego zbawienia. Starotestamentowa Jerozolima przeradza się w niebiański Jeruzalem wierzących Żydów i pogan. Księga ta nie skupia się na przeciwstawieniu Żydów i pogan, jak było to w ST, tylko na przeciwstawieniu wierzących i niewierzących (por. Isa. 45:23 i Phil. 2:9-11). Zobacz *Kluczowy artykuł wstępny* na początku niniejszego komentarza.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 15:5-8

⁵Potem ujrzałem: w niebie została otwarta świątynia Przybytku Świadcstwa ⁶i ze świątyni wyszło siedmiu aniołów, mających siedem plag, odzianych w czysty, lśniący len, przepasanych na piersiach złotymi pasami. ⁷I jedno z czterech Zwierząt podało siedmiu aniołom siedem czasz złotych, pełnych gniewu Boga żyjącego na wieki wieków. ⁸A świątynia napelniła się dymem od chwały Boga i Jego potęgi. I nikt nie mógł wejść do świątyni, aż się spełniło siedem plag siedmiu aniołów.

15:5 „w niebie została otwarta świątynia Przybytku Świadcstwa” W 4:1 dla Jana otworzyły się w niebie drzwi; w 11:19 w świątyni ukazała się arka przymierza, widoczna dla wierzących. Teraz otwarty zostaje cały niebiański przybytek (cf. Wj 25:9.40; 38:21; Lb 10:11; Lb 17:7; Acts 7:44). To starotestamentowe nawiązanie rozwinięte jest w Hbr 8:5 i 9:23. W tej jednostce literackiej starotestamentowym tłem wydarzeń jest exodus oraz okres wędrówki przez pustynię. Symbolizuje to drugi i ostateczny exodus z niewoli (niewoli grzechu).

15:6 „odzianych w czysty, lśniący len” Tych siedem anielskich istot wychodzi z najbardziej centralnej części niebiańskiej świątyni, co ukazuje ich władzę – ponieważ przychodzą z obecności samego Boga. W rabinicznym judaizmie było siedmiu potężnych aniołów otaczających tron Boga, zwanych „aniołami obecności”.

Ubiór ich opisany jest tu jako (1) „len” (*linon* lub *linoun* [P⁴⁷]), noszony przez kapłanów w Wj 28:4 (UBS⁴, nota „B”) lub (2) Biblia ASV tłumaczy to słowo jako „cenny kamień” (*lithon*) za pisanymi uncjął greckimi manuskryptami A i C, co może być nawiązaniem do Ez 28:13, gdzie opisany jest ubiór anioła w ogrodzie Eden.

Biorąc pod uwagę dwa podstawowe założenia krytyki tekstu (zob. Aneks): (1) najtrudniejsze brzmienie jest prawdopodobnie pierwotne oraz (2) brzmienie, które najlepiej wyjaśnia różne warianty jest prawdopodobnie pierwotne, „kamień” jest prawdopodobnym wyborem.

▣ „**przepasanych na piersiach złotymi pasami**” Bardzo przypomina to anioła z Dn 10:5 lub samego Chrystusa opisanego w Ap 1:18. Jasne jest, że są to bardzo potężni aniołowie reprezentujący Boga lub Chrystusa.

15:7 „siedem czasz złotych, pełnych gniewu Boga” Te płytkie złote czasze wymienione są w 5:8, gdzie zawierają modlitwy świętych. W całej Apokalipsie modlitwy prześladowanych dzieci Bożych powiązane są z Jego gniewem na niewierzących (zob. komentarz w 7:14).

▣ „żyjącego na wieki wieków” Jest to przysięga oparta o rdzenne znaczenie terminu JHWH (zob. Wj 3:14). JHWH jest jedynym Żyjącym; wszystko inne czerpie życie od Niego. Zob. Temat specjalny: Imiona Boże w 1:8. Jeżeli chodzi o frazę „na wieki wieków”, patrz Tematy specjalne w 1:6.

15:8 „A świątynia napelniła się dymem od chwały Boga” Jest to powszechny starotestamentowy opis Bożej obecności (cf. Wj 19:18; 40:34; 1 Krl 8:10-11; 2 Krn 5:13-14; Iz 6:4) i nawiązanie do *Szekiny* – chmury chwały reprezentującej Bożą obecność z Izraelem podczas exodusu. Jednak z powodu kontekstualnego związku z czasami może odnosić się to do obfitości kadzidła przedstawiającego modlitwy Bożych dzieci o sprawiedliwość.

TEMAT SPECJALNY: CHWAŁA (*doksa*)

Biblijna koncepcja „chwały” jest trudna do zdefiniowania. Słowem tym jest w LXX oddanych ponad dwadzieścia hebrajskich terminów. W NT pojawia się wiele razy i w różnych zastosowaniach. Opisuje Boga, Jezusa, ludzi oraz mesjańskie królestwo.

W ST najczęściej używanym słowem oznaczającym „chwałę” (*kabod*, BDB 458, KB 455-458) było wyrażenie stosowane pierwotnie w handlu, odnoszące się do wagi („być ciężkim”, KB 455). To, co było ciężkie, było cenne lub miało wartość samo w sobie. Często słowo to uzupełniano o pojęcie jasności, aby podkreślić boski majestat (zob. Wj 19:16-18; 24:17; 33:18; Iz 60:1-2). Tylko On jest godzien chwały i czci (zob. Ps 24:7-10; 66:2; 79:9). Jest zbyt olśniewający, aby mógł być oglądany przez upadły rodzaj ludzki, więc okrywa się obłokiem, ręką lub dymem (zob. Wj 16:7.10; 33:17-23; Iz 6:5). JHWH może być w pełni poznany tylko za pośrednictwem Chrystusa (zob. J 1:18; 6:46; 12:45; 14:8-11; Kol 1:15; 1 Tm 6:16; Hbr 1:3; 1 J 4:12).

Obszerniejszego omówienia słowa *kabod* dokonano w Temacie specjalnym: Chwała (ST). Chwałą wierzących jest zrozumienie Ewangelii i chlubienie się w Bogu, a nie w sobie samych (zob. 1 Kor 1:29-31; Jr 9:22-23). Szczegółowe omówienie tej kwestii znajduje się w słowniku NIDOTTE (tom 2, s. 577-587).

▣ „nikt nie mógł wejść do świątyni, aż się spełniło siedem plag siedmiu aniołów” Prawdopodobnie oznacza to, że nikt nie mógł powstrzymać Bożego gniewu, kiedy zapłonął. Teologicznie trudno jest skorelować ten gniew z 16:9 i 11, skąd wynika, że odkupienie nadal pozostaje celem i nawet w czasach pozostaje nadzieja i zamysł, aby upadła ludzkość, stworzona na Boży obraz, opamiętała się i nawróciła do Niego.

APOKALIPSA 16

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 16:1

¹Potem posłyszałem donośny głos ze świątyni, mówiący do siedmiu aniołów: «Idźcie, a wylejcie siedem czasz gniewu Boga na ziemię!»

16:1 „Potem posłyszałem donośny głos ze świątyni, mówiący do siedmiu aniołów” Ap 15:8 pokazuje, że musi to być głos samego Boga. Ta ostatnia grupa aniołów otrzymała ostateczną władzę zniszczenia Bożej ziemi. W ST anioł śmierci i anioł zniszczenia są sługami Boga, a nie szatana.

▣ „Idźcie, a wylejcie siedem czasz gniewu Boga na ziemię” Jest to starotestamentowy symbol Bożego sądu nad niewierzącymi narodami (cf. Ps 79:6; Jr 10:25; Ez 22:31; Sof 3:8). Termin ten jest często stosowany w kontekście Bożego gniewu na niewierzących (zob. komentarz do 7:14, cf. w. 1.2.3.4.8.10.12.17) z powodu:

1. ich bluźnierstw (zob. w. 9)
2. ich prześladowań wierzących (zob. w. 6)
3. ich upartej odmowy nawrócenia (zob. 9:20-21; 16:9-12)

Jeżeli chodzi o „gniew Boga”, zob. komentarz do 7:14.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 16:2

²I poszedł pierwszy, i wylał swą czaszę na ziemię. A wrzód złośliwy, bolesny, wystąpił na ludziach, co mają znamię Bestii, i na tych, co wielbią jej obraz.

16:2 Pierwsza czasza bardzo przypomina jedną z plag egipskich (zob. Wj 9:10-11). Niektórzy odnoszą to do wersetu Pwt 28:35, będącego częścią przekleństw i błogosławieństw w ramach odnowienia przymierza przez Mojżesza. Należy zauważyć, że podobnie jak było to z plagami egipskimi, dotknęły one niewierzących.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 16:3

³A drugi wylał swą czasę na morze. I stało się ono krwią jakby zmarłego, i każda z istot żywych poniosła śmierć - te, które są w morzu.

16:3-4 Druga i trzecia czasza stanowią paralele drugiej i trzeciej trąby (zob. Ap 8:8-11), a także odzwierciedlają plagi z czasu exodusu opisane w Wj 7:17-21 i Ps 78:44.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 16:4-7

⁴A trzeci wylał swą czasę na rzeki i źródła wód: i stały się krwią. ⁵I usłyszałem anioła wód, mówiącego: «Ty jesteś sprawiedliwy, Który jesteś, Który byłeś, o Święty, że tak osądziłeś. ⁶Ponieważ wylali krew świętych i proroków, krew również pić im dałeś. Godni są tego!» ⁷I usłyszałem, jak mówił ołtarz: «Tak, Panie, Boże wszechwładny, prawdziwe są Twoje wyroki i sprawiedliwe».

16:5 „anioła wód” Może odzwierciedlać to międzytestamentalną żydowską terminologię apokaliptyczną z *1 Henocha* 66:2. W Apokalipsie opisany jest anioł mający władzę nad wiatrem (zob. 7:1) oraz anioł władający ogniem (zob. 14:8), nie jest więc niczym niezwykłym anioł mający władzę nad wodą. Anielskie pośrednictwo jest czymś powszechnym w międzytestamentalnej literaturze apokaliptycznej. Musimy interpretować Apokalipsę w świetle jej własnego gatunku literackiego i jej własnych czasów, a nie naszych współczesnych zachodnich teologicznych systemów eschatologii.

▣ „Ty jesteś sprawiedliwy” Jest to nawiązanie do pieśni Mojżesza w Pwt 32 (szczeg. w. 5) lub być może do Ps 119:137.

▣ „Który jesteś, Który byłeś” Zauważmy, że nie ma tu elementu przyszłego jak w 1:4.8 i 4:8, ponieważ nie ma czasu przyszłego (zob. 11:17). To jest koniec! Jest to celowy zabieg; zwróćmy uwagę na trojaki opis z 1:4. Nie ma już czasu! Koniec (tj. *parousia*) pojawia się w Apokalipsie kilka razy, nie tylko w rozdziale 19. Zarówno pieczęcie, jak i trąby oraz czasie kończą się drugim przyjściem Chrystusa i kulminacją historii. Dlatego w interpretacji Apokalipsy za najbardziej trafną uważam teorię rekapitulacji.

16:6 „świętych” Zob. Temat specjalny w 5:8.

▣ „proroków” Jeżeli chodzi o prorocтва ST, zob. Temat specjalny w 10:7. Patrz też Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: PROROCTWA NT

- I. Nie są tym samym, co prorocтва ST (BDB 611, KB 661; zob. Temat specjalny: Prorocтва ST w 10:7), uważane przez rabinów za spisane natchnione objawienia otrzymane od JHWH (por. Dz 3:18.21; Rz 16:26). Tylko prorocy mogli pisać Biblię.
 - A. Mojżesz został nazwany prorokiem (zob. Pwt 18:15-21).
 - B. Księgi historyczne (od Jozuego po Królewskie [za wyjątkiem Rut]) nazywane były „prorokami wcześniejszymi” (zob. Dz 3:24).
 - C. Prorocy przejmują od najwyższego kapłana rolę źródła informacji od Boga (zob. Izajasza – Malachiasza).
 - D. Druga część kanonu hebrajskiego zwana jest „Prorokami” (zob. Mt 5:17; 22:40; Łk 16:16; 24:25.27; Rz 3:21).
- II. W NT koncepcja ta pojawia się w kilku różnych znaczeniach.
 - A. W odniesieniu do proroków ST i ich natchnionego przesłania (zob. Mt 2:23; 5:12; 11:13; 13:14; Rz 1:2).

- B. W odniesieniu do przesłania do jednostki, a nie zbiorowości (prorocy ST zwracali się głównie do Izraela).
- C. W odniesieniu zarówno do Jana Chrzciciela (zob. Mt 11:9; 14:5; 21:26; Łk 1:76), jak i Jezusa jako zwiastunów Królestwa Bożego (por. Mt 13:57; 21:11.46; Łk 4:24; 7:16; 13:33; 24:19). Jezus twierdził także, że jest większy od proroków (zob. Mt 11:9; 12:41; Łk 7:26).
- D. Inni prorocy w NT:
 - 1. Wczesne lata życia Jezusa zrelacjonowane w Ewangelii Łukasza (tj. wspomnienia Marii)
 - 1. Elżbieta (zob. Łk 1:41-42)
 - 2. Zachariasz (zob. Łk 1:67-79)
 - 3. Symeon (zob. Łk 2:25-35)
 - 4. Anna (zob. Łk 2:36)
 - 2. Ironiczne przepowiednie (zob. Kajfasz, J 11:51)
- E. W odniesieniu do kogoś, kto głosi Ewangelię (listy darów zwiastowania w 1 Kor 12:28-29; Ef 4:11)
- F. W odniesieniu do trwającego w Kościele daru (zob. Mt 23:34; Dz 13:1; 15:32; Rz 12:6; 1 Kor 12:10.28-29; 13:2; Ef 4:11). Czasem może dotyczyć on kobiet (zob. Łk 2:36; Dz 2:17; 21:9; 1 Kor 11:4-5).
- G. W odniesieniu do niektórych części apokaliptycznej księgi Objawienia (por. Ap 1:3; 22:7.10.18.19).

III. Prorocy NT

- A. Nie przekazują natchnionego objawienia w tym samym sensie, co prorocy ST (tj. Pisma Świętego). Stwierdzenie takie jest możliwe z powodu użycia frazy „wiara” (w znaczeniu kompletnej Ewangelii) w Dz 6:7; 13:8; 14:22; Ga 1:23; 3:23; 6:10; Flp 1:27; Jud 3:20.

Koncepcja ta jasno wynika z pełnej frazy użytej w Jud 3: „wiarę, która raz na zawsze została przekazana świętym” (BW). Wiara przekazana „raz na zawsze” oznacza prawdy, doktryny, koncepcje, światopogląd oraz naukę chrześcijaństwa. Ten nacisk na „raz na zawsze” stanowi biblijną podstawę dla teologicznego ograniczenia natchnienia do pism NT i nie dopuszczania, aby późniejsze lub inne pisma były uznawane za objawienie. W NT jest wiele niejednoznacznych, niepewnych i mglistych fragmentów, ale wierzący przez wiarę potwierdzają, że wszystko, co jest „niezbędne” dla wiary i praktyki zostało ujęte w NT z wystarczającą jasnością. Koncepcja ta została przedstawiona na tak zwanym „trójkacie objawienia”:

- 1. Bóg objawił się w historycznym czasie i przestrzeni (OBJAWIENIE)
- 2. Wybrał pewnych ludzkich pisarzy, żeby spisali i objaśnili Jego dzieła (NATCHNIENIE)
- 3. Dał swojego Ducha, który otwiera umysły i serca ludzi, aby zrozumieli te pisma; nie ostatecznie, ale w sposób wystarczający dla zbawienia i owocnego życia chrześcijańskiego (OŚWIECENIE).

Chodzi tu o to, że natchnienie ogranicza się do autorów biblijnych. Nie ma dalszych autorytarnych pism, wizji ani objawień. Kanon jest zamknięty. Otrzymaliśmy całą prawdę, która jest nam potrzebna, aby właściwie odpowiedzieć Bogu. Prawdę tę najlepiej ilustruje zgoda panująca wśród autorów biblijnych w zestawieniu z niezgodą pomiędzy szczerymi, pobożnymi wierzącymi. Żaden współczesny pisarz ani mówca nie znajduje się pod takim Bożym prowadzeniem, jak autorzy Pisma Świętego.

- B. Pod pewnymi względami prorocy NT przypominają proroków ST.
 - 1. Przepowiadanie przyszłych wydarzeń (zob. Paweł, Dz 27:22; Agabos, Dz 11:27-28; 21:10-11; inni nienazwani prorocy, Dz 20:23).
 - 2. Wygłaszanie sądów (zob. Paweł, Dz 13:11; 28:25-28).
 - 3. Symboliczne akty obrazowo przedstawiające jakieś wydarzenie (zob. Agabos, Dz 21:11).
- C. Czasami ogłaszają prawdy Ewangelii wraz z przepowiedniami (zob. Dz 11:27-28; 20:23; 21:10-11), ale nie jest to główny przekaz ich zwiastowania. W 1 Koryntian prorokowanie zasadniczo oznaczało przekazywanie Ewangelii (zob. 1 Kor 14:24.39).
- D. Przez nich Duch Święty obecnie objawia współczesne i praktyczne zastosowania Bożej prawdy do każdej nowej sytuacji, kultury lub okresu czasu (por. 1 Kor 14:3).
- E. Działali we wczesnych Kościołach paulińskich (zob. 1 Kor 11:4-5; 12:28-29; 13:2.8-9;

14:1.3.4-6.22.24.29.31-32.37.39; Ef 2:20; 3:5; 4:11; 1 Tes 5:20), wspomina ich *Didache* (dzieło napisane pod koniec I w.n.e. lub na początku II w., datowanie niepewne) oraz północnoafrykański montanizm z II i III w.

IV. Czy dary NT ustały?

- A. Trudno odpowiedzieć na to pytanie. Pomóc może w tym określenie celu, któremu mają służyć dary. Czy mają potwierdzać początkowe głoszenie Ewangelii, czy też są stałymi sposobami, na jakie Kościół ma usługiwać sobie i zgubionemu światu?
- B. Czy w poszukiwaniu odpowiedzi na to pytanie odwołamy się do historii Kościoła, czy do samego NT? NT nie wspomina, aby dary duchowe miały być tymczasowe. Ci, którzy starają się odpowiedzieć na to pytanie cytując fragment 1 Kor 13:8-13, nadużywają autorskiego zamysłu stojącego za tymi wersetami, stwierdzającymi, że przeminie wszystko poza miłością.
- C. Kusi mnie, żeby powiedzieć, że ponieważ to NT, a nie historia Kościoła, jest naszym autorytetem, wierzący muszą przyznać, że dary trwają nadal. Jestem jednak przekonany, że kultura wpływa na interpretację. Niektóre bardzo jasne teksty nie mają już zastosowania (np. święty pocałunek, noszenie zasłon przez kobiety, spotkania Kościołów w domach itd.). Jeśli kultura wpływa na teksty, to dlaczego nie historia Kościoła?
- D. Jest to po prostu pytanie, na które nie da się udzielić jednoznacznej odpowiedzi. Niektórzy wierzący będą obstawać za „ustaniem”, a inni za „nieustaniem”. W tej kwestii, tak samo jak przy wielu innych problemach dotyczących interpretacji, kluczem jest serce wierzącego. NT jest wieloznaczny i uwarunkowany kulturowo. Trudność polega na stwierdzeniu, na które teksty miała wpływ kultura/historia, a które przeznaczone są dla wszystkich czasów i kultur (zob. Fee i Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię, żeby odkryć całe jej bogactwo]*, s. 14-19 i 69-77). Kluczowe są tu dyskursy na temat wolności i odpowiedzialności zawarte w Rz 14:1-15:13 oraz 1 Kor 8-10. To, jak odpowiemy na to pytanie, jest istotne z dwóch powodów:
1. Każdy wierzący musi chodzić w wierze i postępować według światła, które ma. Bóg patrzy na nasze serce i motywy.
 2. Każdy wierzący musi pozwolić innym wierzącym postępować według ich zrozumienia wiary. W biblijnych granicach potrzebna jest tolerancja. Bóg chce, żebyśmy kochali się nawzajem tak, jak On kocha nas.
- E. Podsumowując tę kwestię: chrześcijaństwo to życie wiarą i miłością, a nie doskonała teologia. Wiąż z Nim, która wpływa na nasze relacje z innymi, jest ważniejsza niż rozstrzygające informacje lub bezbłędność wyznania.

16:7 „I usłyszałem, jak mówił ołtarz” Rogi ołtarza przemówiły już w 9:13. Wydaje się to odnosić do: (1) znajdujących się pod ołtarzem dusz (cf. 6:9; 14:18) lub (2) modlitw Bożych dzieci (zob. 8:3-5). Może to także po prostu być personifikacja służąca uplastycznieniu obrazu.

▣ „**Panie, Boże wszechwładny**” Zob. komentarz do 15:3b i Temat specjalny w 1:8.

▣ „**prawdziwe są Twoje wyroki i sprawiedliwe**” Może to być nawiązanie do Ps 19:9 i 119:137. Jest to pomocne przypomnienie wśród straszliwych prześladowań chrześcijan (zob. 15:4 i 19:2). Bóg pewnego dnia wyrówna wszystkie rachunki!

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 16:8-9

⁸A czwarty wylał swą czasę na słońce: i dano mu władzę dotknąć ogniem ludzi. ⁹I ludzie zostali dotknięci wielkim upałem, i bluźnili imieniu Boga, który ma moc nad tymi plagami, a nie nawrócili się, by oddać Mu chwałę.

16:8 Czwarta czasza przypomina szóstą pieczęć z 6:12 oraz czwartą trąbę z 8:12.

▣ „dano mu władzę dotknąć ogniem ludzi” Słońce zostaje tu uosobione jak w Ps 19:2-7. Bóg ma władzę nad ciałami niebieskimi (zob. Rdz 1:14-19). Nie są one bogami. Funkcjonują jednak jako zwiastuni (objawienie w przyrodzie) oraz znaki czasów (dla uwielbienia).

TEMAT SPECJALNY: OGIEŃ (BDB 77, KB 92)

Ogień wiąże się w Piśmie Świętym zarówno z pozytywnymi, jak i negatywnymi skojarzeniami.

I. Pozytywne

1. grzeje (zob. Iz 44:15; J 18:18)
2. świeci (zob. Iz 50:11; Mt 25:1-13)
3. piecze się na nim (zob. Wj 12:8; Iz 44:15-16; J 21:9)
4. oczyszcza (zob. Lb 31:22-23; Prz 17:3; Iz 1:25; 6:6-8; Jr 6:29; Mal 3:2-3)
5. Boża świętość (zob. Rdz 15:17; Wj 3:2; 19:18; Ez 1:27; Hbr 12:29)
6. Boże przywództwo (zob. Wj 13:21; Lb 14:14; 1 Krl 18:24)
7. Boże uprawnienie (zob. Dz 2:3)
8. Boża ochrona (zob. Zach 2:9)

J. Negatywne

1. spala (zob. Joz 6:24; 8:8; 11:11; Mt 22:7)
2. niszczy, pochłania (zob. Rdz 19:24; Kpł 10:1-2)
3. gniew (zob. Lb 21:28; Iz 10:16; Zach 12:6)
4. kara (zob. Rdz 38:24; Kpł 20:14; 21:9; Joz 7:15)
5. fałszywy znak eschatologiczny (zob. Ap 13:13)

K. Boży gniew przeciwko grzechowi często przedstawiany jest za pomocą symboliki ognia

1. Jego gniew płonie (zob. Oz 8:5; Sof 3:8)
2. Jego gniew wylewa się jak ogień (zob. Nah 1:6)
3. wieczny ogień (zob. Jr 15:14; 17:4; Mt 25:41; Jud 1:7)
4. sąd eschatologiczny (zob. Mt 3:10; 5:22; 13:40; J 15:6; 2 Tes 1:8; 2 P 3:7-10; Ap 8:7; 16:8; 20:14-15)

L. Ogień często towarzyszy teofanii

1. Rdz 15:17
2. Wj 3:2
3. Wj 19:18
4. Ps 18:8-16; 29:7
5. Ez 1:4.27; 10:2
6. Hbr 1:7; 12:29

M. Tak jak wiele innych biblijnych metafor (np. kwas, lew), ogień może być w zależności od kontekstu błogosławieństwem lub przekleństwem.

16:9 „nie nawrócili się, by oddać Mu chwałę” W wyrokach związanych z pieczęciami i trąbami (zob. 9:20-21; 14:6-7; 16:9.11) zamysł Bożego gniewu jest odkupieńczy, pomimo że uparta i buntownicza ludzkość odmawia skruchy. Przy czasach nadzieja opamiętania przepadła; pozostaje tylko sąd!

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 16:10-11

¹⁰A piąty wylał swą czasę na tron Bestii: i w jej królestwie nastaly ciemności, a ludzie z bólu gryźli języki ¹¹i Bogu nieba bluźnili za bóle swoje i wrzody, ale od czynów swoich się nie odwrócili.

16:10 „piąty wylał swą czasę na tron Bestii” Tron szatana dany został Bestii w 11:7. Jej władza opisana jest w 13:2ff. Wydaje się odnosić to do stolicy jego rządów nad całym światem w czasach ostatecznych.

▣ „w jej królestwie” Szatan naśladuje Boga. Tak, jak Bóg ma Królestwo, szatan także ma swoje królestwo. W tym i pozostałych rozdziałach Boża posługa w Chrystusie parodiowana jest przez złą trójcę. Królestwo szatana, za pośrednictwem Bestii, jest międzynarodowe (zob. 13:14-17).

▣ „nastaly ciemności” Jest to kolejne nawiązanie do plag egipskich (cf. Wj 10:21-23). Bóg rządzi światłem (cf. 8:12; 9:2; Rdz 1:5.14-18).

16:11 „Bogu nieba bluźnili” Ci niewierzący byli świadomi źródła i powodu swojego bólu, ale nie opamiętali się i nie nawrócili do Chrystusa. Plagi egipskie zostały zesłane dla zdemaskowania fałszywych bogów Egiptu i spowodowania, aby Egipcjanie uwierzyli Bogu Izraela. „Przekleństwa” z Pwt 27-28 były zsyłane dla przywrócenia niewierzących Żydów do posłuszeństwa i wiary. Zamysłem sądu jest odkupienie (poza ostatnim sądem).

Tytuł „Bóg nieba” został użyty wcześniej w 11:13 i odzwierciedla babiloński i perski tytuł Bóstwa często stosowany przez Daniela (zob. 2:18 oraz mój komentarz do Księgi Daniela [obecnie dostępny w języku angielskim – przyp. tłum.] na stronie www.freebiblecommentary.org).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 16:12-16

¹²A szósty wylał swą czasę na rzekę wielką, na Eufrat. A wyschła jej woda, by dla królów ze wschodu słońca droga stanęła otworem. ¹³I ujrzałem wychodzące z paszczy Smoka i z paszczy Bestii, i z ust Fałszywego Proroka trzy duchy nieczyste jakby ropuchy; ¹⁴a są to duchy czyniące znaki - demony, które wychodzą ku królom całej zamieszkannej ziemi, by ich zgromadzić na wojnę w wielkim dniu wszechmogącego Boga. ¹⁵Oto przyjdę jak złodziej: Błogosławiony, który czuwa i strzeże swych szat, by nago nie chodzić i by sromoty jego nie widziano. ¹⁶I zgromadziły ich na miejsce, zwane po hebrajsku Har-Magedon.

16:12 „szósty wylał swą czasę na rzekę wielką, na Eufrat” Rzeka ta wymieniona była w 9:13-19, kiedy armia demonów przekroczyła ją, aby dręczyć ludzkość. Górny bieg Eufratu stanowił północną granicę Ziemi Obiecanej oraz zewnętrzny kraniec Imperium Rzymskiego. Potencjalną podstawą historyczną dla tej metaforycznej armii demonów mogła być kawaleria partyjska. Ci gwałtowni najeźdźcy byli postrachem rzymskich legionów.

▣ „wyschła jej woda” W ST wyschnięcie wody często postrzegane było jako dzieło Boże, jak w przypadku:

1. Morza Czerwonego (cf. Wj 14:21)
2. rzeki Jordan (Joz 3:17)
3. licznych nawiązań w literaturze prorockiej (cf. Iz 11:15-16; 44:27; Jr 51:36; Za 10:11)

Ten fizyczny akt symbolizuje, że Bóg pozwala na kulminację tego ostatecznego konfliktu. Teologicznie jest to paralela 2 Tes 2:6-7 („ten/to, co powstrzymuje”).

▣ „by dla królów ze wschodu słońca droga stanęła otworem” Toczą się spory co do związku „królów wschodu” z w. 12 z „królami całej zamieszkannej ziemi” z w. 14:

1. są oni tożsami
2. są sobie przeciwni (mit Nero Redivivus i armia partyjska)
3. królowie wschodu to armia Boga

Jeśli tak jest, jest to nawiązanie do wezwania przez Boga Jego ludu z Babilonu (cf. Iz 41:2,25; 45:1-3; 46:11). Być może w tym kontekście królowie wschodu są Bożymi narzędziami, które mają zaatakować armie Bestii (tj. jest to historyczne nawiązanie do Partyjczyków atakujących Rzym). Jednak w. 14 i rozdziały 19 oraz 20 wskazują na to, że jest tylko jedna ludzka armia i jest ona zjednoczona przeciwko Bogu (zob. Ps 2; Jr 25:15-26).

16:13 „z paszczy Smoka i z paszczy Bestii, i z ust Fałszywego Proroka” Tutaj po raz pierwszy druga Bestia (zob. 13:11) nazwana jest „Fałszywym Prorokiem” i od tej pory określenie to stosowane jest aż do końca księgi (cf. 16:13; 19:20; 21:10).

Te trzy osoby odnoszą się do szatańskiej trójcy, która zostanie pokonana dwuetapowa: dwie Bestie w dolinie Megiddo (zob. w. 12-16), a szatan pod koniec ziemskiego panowania Chrystusa.

▣ „trzy duchy nieczyste jakby ropuchy” Termin „nieczysty” stosowany jest w nowotestamentowych Ewangeliach w odniesieniu do demonów. Powstało wiele teorii na temat tego, dlaczego opisane są one jako ropuchy:

1. jest to kolejne odniesienie do plag egipskich (cf. Wj 8:2)
2. w zoroastryzmie żaby są symbolem ostatecznego zła
3. odnoszą się do nieczystych zwierząt (cf. Kpł 11:10.31)

TEMAT SPECJALNY: DEMON (DUCH NIECZYSTY)

- A. W starożytności ludzie wyznawali animizm. Przypisywali cechy ludzkiej osobowości siłom natury, zwierzętom i elementom przyrody. Życie objaśniane było poprzez interakcje tych duchowych sił z ludzkością.
- B. Z czasem ta personifikacja przerodziła się w politeizm (wiarę w wielu bogów). Zazwyczaj demony (genii) były pomniejszych bóstwami lub półbogami (dobrymi lub złymi) wpływającymi na życie poszczególnych ludzi.
- C. ST nie zajmuje się ani nie rozwija tematu pomniejszych bóstw, aniołów ani demonów – prawdopodobnie z powodu jego ścisłego monoteizmu (zob. Wj 8:6; 9:14; 15:11; Pwt 4:35.39; 6:4; 33:26; Ps 35:10; 71:19; 86:8; Iz 46:9; Jr 10:6-7; Mi 7:18). Wymienia fałszywych bogów narodów pogańskich (szedim, BDB 993, cf. Pwt 32:17; Ps 106:37), podając imiona i personifikując niektórych.
1. Se'im (satyry lub włochate demony, BDB 972 III, KB 1341 III, cf. Kpł 17:7; 2 Krn 11:15; Iz 13:21; 34:14)
 2. Lilith (żeński uwodzicielski demon, BDB 539, KB 528, cf. Iz 34:14)
 3. Mavet (hebrajski termin oznaczający śmierć wywodzący się od kananejskiego boga zaświatów imieniem Mot, BDB 560, KB 560, cf. Iz 28:15.18; Jr 9:20; być może także Pwt 28:22)
 4. Reszeł (zaraza, ogień lub grad, BDB 958, KB 958, cf. Pwt 32:24; Ps 78:48; Ha 3:5)
 5. Dever (mór, BDB 184, cf. Ps 91:5-6; Ha 3:5)
 6. Az'azel (imię niepewne – być może demon pustyni lub nazwa miejsca, BDB 736, KB 736, cf. Kpł 16:8.10.26)

(Przykłady te zaczerpnięto z *Encyclopaedia Judaica*, tom 5, s. 1523).

W ST nie ma jednak dualizmu ani niezależności aniołów od JHWH. Szatan jest sługą JHWH (zob. Hi 1-2; Za 3), a nie niezależnym, autonomicznym wrogiem (zob. A. B. Davidson, *A Theology of the Old Testament [Teologia Starego Testamentu]*, s. 300-306).

- D. Judaizm rozwinął się podczas niewoli babilońskiej (586-538 r. p.n.e.). Na jego teologię wpłynął uosobiony perski dualizm zoroastryzmu z dobrym najwyższym bogiem zwanym *Mazdą* lub *Ormazdem* oraz jego złym przeciwnikiem *Arymanem*. Sprawilo to, że w późniejszym judaizmie zaczęto wyznawać uosobiony dualizm pomiędzy JHWH i Jego aniołami a szatanem i jego aniołami lub demonami.

Judaistyczna teologia uosobionego zła wyjaśniona jest i dobrze udokumentowana w książce Alfreda Edersheima *The Life and Times of Jesus the Messiah [Życie i czasym Jezusa Mesjasza]*, tom. 2, aneks XIII (s. 749-863) i XVI (s. 770-776). Judaizm uosabiał zło na trzy sposoby:

1. Szatan lub *Sammael*
2. złe intencje (jecer hara) w ludzkości
3. Anioł Śmierci

Edersheim określa je jako:

1. Oskarżyciela
2. Kusiciela
3. Wymierzającego karę

Różnica teologiczna pomiędzy judaizmem z czasów po niewoli babilońskiej a nowotestamentowym przedstawieniem i wyjaśnieniem zła jest znacząca.

- E. NT, szczególnie Ewangelie, stwierdza istnienie i sprzeciw złych duchowych istot wobec ludzkości i JHWH (w judaizmie szatan był wrogiem ludzkości, ale nie Boga). Sprzeciwiają się one Bożej woli, panowaniu i Królestwu.

Jezus stawiał czoła i wypędzał z ludzi te demoniczne istoty, nazywane także (1) duchami nieczystymi (cf. Luke 4:36; 6:18) lub (2) złymi duchami (cf. Luke 7:21; 8:2). Czynił On wyraźną różnicę pomiędzy chorobą (fizyczną i psychiczną) a opętaniem. Ukazywał swoją moc i duchowe rozeznanie rozpoznając i wypędzając te złe duchy. Często rozpoznawały Go one i próbowały się do Niego zwracać, ale Jezus odrzucał ich świadectwo, nakazywał im zamilknąć i je wyganiał. Egzorcyzmy są znakiem porażki królestwa szatana.

Nowotestamentowe listy apostołskie zawierają zaskakująco niewiele informacji na ten temat. Wypędzanie złych duchów nie jest nigdzie wymienione jako dar, nie ma też nigdzie metodologii ani

procedury dokonywania egzorcyzmów dla przyszłych pokoleń duszpasterzy lub wierzących.

- F. Zło jest realne, osobowe i obecne. Nie objawiono nam ani jego pochodzenia, ani zamysłu. Biblia potwierdza jego realność i zdecydowanie sprzeciwia się jego wpływowi. Rzeczywistość nie cechuje się ostatecznym dualizmem. Bóg ma całkowitą władzę nad wszystkim; zło zostało pokonane i osądzone, zostanie też usunięte ze stworzenia.
- G. Boży ludzie muszą sprzeciwiać się złu (zob. Jk 4:7). Nie mogą być nim rządzani (zob. 1 J 5:18), podlegają jednak pokusom, które mogą zaszkodzić ich świadectwu i wpływowi (zob. Ef 6:10-18). Zło objawione jest jako część chrześcijańskiego światopoglądu. Współcześni chrześcijanie nie mają prawa dokonywać redefinicji zła (demitologizacja Rudolfa Bultmanna; depersonalizować go (struktury społeczne Paula Tillicha) ani próbować całkowicie wyjaśnić je w kategoriach psychologicznych (Zygmunt Freud). Jego wpływ jest wszechobecny, jest ono jednak pokonane. Wierzący muszą chodzić w zwycięstwie Chrystusa!

16:14 „są to duchy czyniące znaki - demony” Bardzo ciekawe jest tu spostrzeżenie, że te znaki i cuda zwiódą wszystkich niewierzących, ale nawet tych najmniejszych spośród dzieci Bożych – nie (cf. 13:13; Matt. 24:24; Mark 13:22; II Thess. 2:9-11). Ostatnia jednostka literacka (czasze) stanowi porównanie tego, co stanie się z dziećmi Boga i co stanie się z mieszkańcami ziemi. Chrystus wypowiada słowa prawdy, sprawiedliwości i miłosierdzia, aby przynieść ziemi pokój, ale demoniczne ropuchy głoszą kłamstwa i gromadzą narody na wojnę.

▣ **„które wychodzą ku królom całej zamieszkaney ziemi”** Może to być nawiązanie do Ps 2:2, z którego zaczerpnięta jest symbolika ostatnich rozdziałów Apokalipsy.

▣ **„by ich zgromadzić na wojnę w wielkim dniu wszechmogącego Boga”** Opis ostatecznej bitwy znajduje się w 6:2-8; 11:7-10; 12:17; 16:14; 17:14; 19:19 i 20:8. Możliwe, że wszystkie te fragmenty odnoszą się do jednej bitwy postrzeganej z różnych perspektyw (tj. paralelizm).

16:15 Ta wtrącona fraza zawiera słowa Chrystusa, mające zachęcić i ostrzec Boży lud. Jest to trzecie z siedmiu błogosławieństw skierowanych do wierzących (cf. 1:3; 14:13; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7.14).

▣ **„Oto przyjdę jak złodziej”** Te słowa Jezusa (cf. Matt. 24:43-44; Luke 12:39-40) pojawiają się w Apokalipsie już wcześniej, w 3:3. Nawiązuje do nich 1 Tes 5:2 i 2 P 3:10. Wydają się one odnosić do mogącego nastąpić w każdej chwili, nagłego powrotu Chrystusa na sąd oraz paruzji (drugiego przyjścia).

TEMAT SPECJALNY: DRUGIE PRZYJŚCIE CHRYSZTUSA

Istnieje kilka terminów i wyrażeń odnoszących się do powrotu Jezusa.

1. *parousia* (Jk 5:7), oznacza on „obecność” i stosowany był do królewskich wizyt (cf. Matt. 24:3.27.37.39; I Cor. 15:23; I Thess. 2:19; 3:13; 4:15; 5:23; II Thess. 2:1.8; 2 Pet. 1:16; 3:4.12; I John 2:28)
2. *epifaneia*, „ukazanie się twarzą w twarz” (I Tim. 6:14; II Tim. 1:10; 4:1.8; Tt 2:13)
3. *apokalupsis*, „odsłonięcie” lub „objawienie” (I Cor. 1:7; II Thess. 1:7; I Pet. 1:5.13; 4:13; 5:1)
4. „Dzień Pański” i różne formy tej frazy

NT jako całość napisany jest w ramach światopoglądu ST, zakładającego

1. obecny zły, buntowniczy wiek
2. nadchodzącą nową erę sprawiedliwości
3. zostanie ona zaprowadzona za pośrednictwem Ducha poprzez dzieło Mesjasza

Teologiczne założenie progresywnego objawienia jest wymagane, ponieważ autorzy NT nieco modyfikują oczekiwania Izraela. Zamiast militarnego, skupionego na jednej nacji (Izraelu) przyjścia Mesjasza są dwa przyjścia. Pierwszym było wcielenie bóstwa przy poczęciu i narodzeniu Jezusa z Nazaretu. Przyszedł jako niewojсковy, nie sądzący „cierpiący sługa” z Iz 53, a także łagodny jeździec na źrebięciu oślicy (a nie koniu bojowym ani królewskim mule) z Za 9:9. Pierwsze przyjście zapoczątkowało nową mesjańską erę, Królestwo Boże na ziemi. W jednym znaczeniu Królestwo już nadeszło, ale oczywiście w innym sensie nadal pozostaje odległe. To napięcie pomiędzy dwoma przyjściami Mesjasza jest w pewnym sensie nałożeniem się dwóch żydowskich epok, które było niezauważalne, albo przynajmniej niejasne w ST. W rzeczywistości to podwójne

przyjście podkreśla zaangażowanie JHWH w odkupienie całej ludzkości (cf. Rdz 3:15; 12:3; Wj 19:5 oraz przesłanie proroków, szczególnie Izajasza i Jonasza).

Kościół nie oczekuje wypełnienia proroctw ST, ponieważ większość z nich odnosi się do pierwszego przyjścia Chrystusa (cf. *How to Read the Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię, żeby odkryć całe jej bogactwo]*, s. 165-166). Wierzący oczekują chwalebnego przyjścia zmartwychwstałego Króla królów i Pana panów, historycznego wypełnienia nowej ery sprawiedliwości na ziemi tak jak w niebie (zob. Mt 6:10). Informacje przedstawiane w ST nie były niedokładne, tylko niekompletne. On przyjdzie znowu, tak jak zapowiedzieli to prorocy, w mocy i władzy JHWH.

Drugie przyjście Chrystusa nie jest terminem biblijnym, ale koncepcja ta tworzy światopogląd i ramy całego NT. Bóg przywróci wszędzie porządek. Wspólnota pomiędzy Bogiem a stworzoną na Jego obraz ludzkością zostanie przywrócona (zob. Ap 21-22). Zło zostanie osądzone i usunięte (zob. Ap 20:11-15). Boże zamysły nie zostaną – nie mogą zostać udaremnione.

▣ **„Błogosławiony, który czuwa i strzeże swych szat”** Jest to trzecie z siedmiu błogosławieństw danych wiernym wierzącym (cf. 1:3; 14:13; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7.14). Wydaje się ono być niemal streszczeniem eschatologicznego ostrzeżenia z Mk 13:33-37 i Łk 12:37. Werset ten jest nie na miejscu, jeśli zakładamy teorię tajemnego pochwycenia Kościoła przed tym czasem ucisku. Do kogo mówiłby wtedy Jezus? Zob. komentarz do Mt 24:37-42 na stronie www.freebiblecommentary.org [dostępny aktualnie w języku angielskim – przyp. tłum].

▣ **„by nago nie chodzić i by sromoty jego nie widziano”** Może to być nawiązanie do Ap 3:18. W ST nagość była symbolem sądu (cf. Ez 23:29; Oz 2:5; Am 2:16; Mi 1:8). Nie chodzi tu jednak o utratę zbowienia, tylko o chrześcijan, którzy będą się wstydzili swoich czynów i pozbawionego wiary stylu życia przy drugim przyjściu Jezusa. Jego przyjście jako Sędziego i Zdobywcy, czyli dokładnie tak, jak powrót Mesjasza wyobrażali sobie Żydzi, opisane jest w 19:11-16.

16:16 „zgromadziły ich” Powtarza się to w 20:8.

▣

GPNT	„zwane (po)_hebrajsku Harmagedon”
BP	„zwane po hebrajsku Har-Magedon”
BW	„po hebrajsku nazywa się Armagedon”
BWP	„zwanym po hebrajsku Har-Magedon”
PL	„zwanym po hebrajsku Harmagedon”

Pisownia tego słowa różni się pomiędzy manuskryptami greckimi. Powstało wiele teorii dotyczących tej nazwy (która nie pojawia się nigdzie indziej w literaturze hebrajskiej ani greckiej).

1. odnosi się do „góry Megiddo”, miasta na północy Izraela znajdującego się na terytorium pokolenia Manasses, zbudowanego na wzgórzu
2. odnosi się do „miasta Megiddo” – problematyczny pozostaje jednak fakt, że nie jest to dokładne brzmienie nazwy tego miasta
3. jest to tłumaczenie frazy „Góra Obrad” z Iz 14:13, odnoszącej się do najwyższej góry Bóstwa, zaatakowanej przez szatana
4. odnosi się do całej Ziemi Obiecanej (zob. „góry Izraela” w Ez 38:8.20.21; 39:2.4.17)
5. odnosi się do „owocnej góry” symbolizującej Jerozolimę, miejsce wielu ostatecznych bitew pomiędzy dobrem a złem (zob. proroctwo Joela)
6. rdzennym znaczeniem słowa „megiddo” może być „ciąć” lub „atakować”, co wskazywałoby na odniesienie do „góry zagłady” z Jr 51:25, symbolu zniszczenia Rzymu

Jan wybrał dobrze znane miasto i nieco zmienił jego pisownię (zob. Metzger, *Textual Commentary [Komentarz tekstualny]*, s. 755). Przypomina to jego nieścisłą listę dwunastu pokoleń w 7:5-8 w celu ukazania ich symbolicznej natury. Tę symboliczną interpretację uwidacznia także użycie frazy „po hebrajsku”, co wskazuje na symbolikę – jak w 9:11. Prawdą jest, że dolina Jezreel lub równina Ezdrelon była miejscem wielu starotestamentowych bitew (cf. Sdz 5:19-21; 2 Krl 9:27; 23:29-30; 2 Krn 35:22; Za 12:11). Ta północna droga inwazji sił mezopotamskich stała się kulturowym symbolem zła (cf. Iz 14:31; Jr 1:13-14; 4:6; 10:22; 46:20-24; 47:2-7; 50:3.9.41; 51:48; Ez 38:6.15; 39:2).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 16:17-21

¹⁷Siódmy wylał swą czasę w powietrze: a ze świątyni od tronu dobył się donośny głos mówiący: «Stało się!» ¹⁸I nastąpiły błyskawice i głosy, i gromy, i nastąpiło wielkie trzęsienie ziemi, jakiego nie było, odkąd jest człowiek na ziemi: takie trzęsienie ziemi, tak wielkie. ¹⁹A wielkie miasto rozpadło się na trzy części i miasta pogan runęły. I wspomniał Bóg na Wielki Babilon, by mu dać kielich wina - gniewu zapalczywości swej. ²⁰I pierzchła każda wyspa, i gór już nie znaleziono. ²¹I grad ogromny o wadze jakby talentu spadł z nieba na ludzi. A ludzie Bogu bluźnili za plagę gradu, bo plaga jego jest bardzo wielka.

16:17 „Siódmy wylał swą czasę w powietrze” Może to być odniesienie do królestwa szatana na podstawie Ef 2:2. Znajdujące się nad ziemią powietrze było w I w. n.e. uważane za domenę zła. Bitwa ze złem jest skończona (zob. w. 17c-21).

16:18 Symbolika ta występuje w Apokalipsie wielokrotnie (cf. 4:5; 8:5; 11:19; 16:18).

16:19 „wielkie miasto” Niektórzy ze względu na 11:8 uważają, że jest to odniesienie do Jerozolimy. Uważam jednak, że nawet 11:8 jest symbolem Rzymu (cf. 11:8; 16:19; 17:18; 18:10.18-19.21). Rzym opisany jest jako wielka nierządnicą Babilonu (zob. 14:8), który był starożytną siedzibą bezbożnego społeczeństwa. W czasach Jana Rzym był ośrodkiem kultu cesarzy, który prześladował Kościół. W czasach ostatecznych, za antychrysta, może to być inne światowe miasto. Jan kontynuuje opis zniszczenia siedziby upadłego ludzkich, przeciwnych Bogu rządów w rozdziałach 17-18.

▣ **„rozpadło się na trzy części”** Prawdopodobnie jest to nawiązanie do wizji z Ez 5, opisującej zupełną porażkę.

▣ **„miasta pogan runęły”** Pokazuje to nieskuteczne sprzymierzenie upadłych ludzkich rządów przeciwko naszemu Bogu i Jemu Chrystusowi (zob. Ps 2). Zob. komentarz do 10:11.

▣ **„wspomniał Bóg na Wielki Babilon”** Fraza „wspomniał Bóg” często jest symbolem Bożego sądu (zob. 18:5; 19:15). O tym konkretnym kielichu gniewu była już mowa wcześniej w 14:10.

▣ **„kielich wina - gniewu zapalczywości swej”** Pijaństwo było starotestamentową metaforą Bożego sądu (cf. Ps 60:5; 75:9; Iz 51:17.22; Jr 25:15-16.27-28; see Special Topic w 14:10).

„Gniew” to określenie *orgē*. Zob. obszerniejszy komentarz w 7:14.

16:20 „pierzchła każda wyspa” Przypomina to szóstką pieczęć (zob. 6:14).

▣ **„gór już nie znaleziono”** Są to starotestamentowe symboliczne frazy opisujące kataklizmy związane z wydarzeniami czasów ostatecznych (cf. Ps 97:5; Mi 1:4; Na 1:5).

16:21 „grad ogromny” Grad zawsze był znakiem Bożego sądu (cf. Joz 10:11; Iz 28:2). Jest to kolejne możliwe nawiązanie do plag egipskich (zob. Wj 9:23-24). W Ez 38:22 grad spada na ostatecznych wrogów Boga. Waga gradu była różna.

▣ **„o wadze jakby talentu”** Waga „talentu” na starożytnym Bliskim Wschodzie wahała się pomiędzy 20 a 60 kg. Jego dokładna waga jest nieznana, jasne pozostaje jednak, że są to przesadzone wartości mające pokazywać, jakie szkody i śmierć spowoduje.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Co symbolizuje „szklane morze”?
2. Dlaczego Bóg ukazuje Janowi wizję niebiańskiego przybytku?
3. Wymień wspólne cechy pieczęci, trąb, czasz i plag egipskich.
4. Co łączy królów ze wschodu z 16:12 z królami całej ziemi z 16:14?
5. Czym jest lub gdzie znajduje się Har-Magedon? (16:16)
6. Do czego odnosi się „wielkie miasto”? (16:19)

APOKALIPSA 17-18

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
KARA NA "WIELKI BABILON"		KARA NA WIELKI BABILON		
Wielka Nierządnicza	Wizja wielkiej nierządniczy i zwierzęcia	Znak Wielkiej Nierządniczy	Babilon – Wielka Nierządnicza	Opis nierządniczy
17:1-18	17:1-18	17:1-18	17:1-6 17:7-18	17:1-14 17:15-18
Zapowiedź upadku "Wielkiego Babilonu"	Upadek Wielkiego Babilonu	Zapowiedź upadku Wielkiego Babilonu	Zapowiedź upadku Babilonu	Pieśń żałobna nad Babilonem
18:1-3		18:1-3		
Nakaz ucieczki	18:1-24	Nakaz ucieczki	18:1-8	
18:4-8		18:4-8		
Opłakiwanie zagłady Babilonu		Opłakiwanie zagłady Wielkiego Babilonu	Opłakiwanie zagłady Babilonu	
		Treny królów		
		18:9-10	18:9-19	18:1-24
18:9-24		Treny kupców		
		18:11-17a		
		Treny żeglarzy	18:20	
		18:17b-19		
		Odpowiedź niebian na zagładę Wielkiego Babilonu	Anioł z kamieniem młyńskim	
		18:20-24	18:21-24	

TRZECI CYKL CZYTAŃ (zob. s. vi we Wprowadzeniu)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy (trzeci cykl czytań, s. viii). Porównaj określone przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU 17:1-18:24

- A. Te dwa rozdziały zawierają szczegółowy opis zniszczenia Babilonu. Wzmianki o jego upadku pojawiały się już wcześniej w 14:8 i 16:19 i występują także później – w 19:2. Każda z nich występuje w innej jednostce literackiej: 12-14, 15-16 oraz 17-19. Może to być kolejny przykład paralelizmu lub rekapitulacji.
- B. Starotestamentowe tło tych dwóch rozdziałów stanowią pieśni żałobne opisujące upadek starożytnych bezbożnych miast:
1. Babilonu (zob. Iz 13, 14, 21 i Jr 50-51)
 2. Tyru (zob. Iz 23 i Ez 26-28)
 3. Niniwy (zob. Nah)
 4. niegodziwej Jerozolimy (zob. Iz 1:1-26; Ez 16:51-52)
- C. Koncepcja upadłego światowego systemu, który jest antagonistyczny wobec Boga, przedstawiona jest w Ps 2, Dn 2 i 7; 9:24-27; Mt 24; Mk 13; Łk 21 i 1 J 2:15-20.
- D. Apokalipsa posługuje się pieśniami żałobnymi dla opisania upadku Rzymu, przeciwnego Bogu światowego imperium z czasów Jana. Jednak ten sam niezależny, arogancki, materialistyczny i przeciwny Bogu światowy system występuje w każdej epoce (zob. 1 J 2:18). Ostatecznie objawi się także jako władca i światowe imperium u kresu czasów (zob. 2 Tes 2). Szczegóły, które pomogą ostatniemu pokoleniu czytelników Jana rozpoznać antychrysta mogą stać się znowu widoczne w czasach ostatecznych. Problem polega na tym, że każde pokolenie wierzących próbuje dopasować Apokalipsę do swoich czasów!
- Księga ta odnosi się do pierwszego wieku, każdego wieku i ostatniego wieku. Najlepiej nie przywiązywać nadmiernej wagi do szczegółów. Były one znaczące (dla pierwszych słuchaczy) i będą takie znowu (dla ostatniego pokolenia), ale dla większości pokoleń wierzących pozostają tajemnicą. O wiele lepszą strategią jest odkrywanie centralnych prawd siedmiu jednostek literackich, ponieważ są one istotne zawsze i wszędzie! Jeśli szczegóły te staną się ściśle dosłowne dla ostatnich pokoleń prześladowanych wierzących, nie będzie ich o tym musiał informować żaden komentator!
- E. W książce *More Than Conquerors [Więcej niż zwycięzcy]* William Hendriksen potwierdza paralelizm wszystkich siedmiu części Apokalipsy (zob. punkt C, s. 10), obejmujący paralelizm upadku wrogów wierzących osób (szatana, dwóch Bestii oraz Babilonu – przeciwnego Bogu i Chrystusowi światowego systemu). Choć ich zniszczenie opisywane jest oddzielnie (szatan, 20:7-10; dwie Bestie, 19:17-21; Babilon, 18:1-19:4), w rzeczywistości jest ono jednoczesne – podobnie jak pieczęcie, trąby i czasze.
- Pod wieloma względami jest to atrakcyjna struktura interpretacyjna, rozciągająca oczywisty paralelizm pieczęci (4-7), trąb (8-11) i czasz (15-16) na rozdziały 17-19 i 20-22.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 17:1-7

¹Potem przyszedł jeden z siedmiu aniołów, mających siedem czasz, i tak odezwał się do mnie: «Chodź, ukazać ci wyrok na Wielką Nierządnicę, która siedzi nad wielu wodami, ²z którą nierządu się dopuścili królowie ziemi, a mieszkańcy ziemi się upili winem jej nierządu». ³I zaniósł mnie w stanie zachwycenia na pustynię. I ujrzałem Niewiastę siedzącą na Bestii szkarłatnej, pełnej imion bluźnierczych, mającej siedem głów i dziesięć rogów. ⁴A Niewiasta była odziana w purpurę i szkarłat, cała zdobna w złoto, drogi kamień i perły, miała w swej ręce złoty puchar pełen obrzydliwości i brudów swego nierządu. ⁵A na jej czole wypisane imię - tajemnica: "Wielki Babilon. Macierz nierządnic i obrzydliwości ziemi". ⁶I ujrzałem Niewiastę pijaną krwią świętych i krwią świadków Jezusa, a widząc ją bardzo się zdumiałem. ⁷I rzekł do mnie anioł: «Czemu się zdumiałeś? Ja ci wyjaśnię tajemnicę Niewiasty i Bestii, która ją nosi, a ma siedem głów i dziesięć rogów.

17:1 „jeden z siedmiu aniołów” Inny anioł opisany jest w ten sam sposób w 21:9. Chronologiczny związek pomiędzy rozdziałami 17 i 18 a wylaniem czasz w rozdziale 16 może być następujący:

1. opisywane w nich wydarzenia poprzedzają wylanie czasz

2. mogą być one dalszym opisem skutków wylania czasz

▣ **„ukazę ci wyrok na Wielką Nierządnicę”** Ta duchowa uwodzicielka opisana jest w w. 5 jako „Wielki Babilon” i „Macierz nierządnic”, a w 18:10 jako „Babilon, wielka stolica”. Zgodnie z poprzednimi rozdziałami określenia te odnoszą się do upadłego światowego systemu zobrazowanego przez:

1. Babilon Daniela
2. Międzybiblijnego Antiocha IV
3. Roszczącego sobie prawa do boskości cezara u Jana

Uwodzicielskiej władzy luksusu i cheiwości z rozdziału 17 odpowiada opisana w rozdziale 18 władza handlowa. W ST prostytutkami nazwane są trzy miasta:

1. Tyr (Fenicja) w Iz 23:15-16
2. Niniwa (Asyria) w Na 3:4
3. Jerozolima (bezowocny Juda) w Iz 1:21; Ez 16:31.35; 23

▣ **„która siedzi nad wielu wodami”** Jest to odniesienie do Jr 51:11-14, gdzie mowa jest o starożytnym mieście Babilon, położonym nad Eufratem (podobnie jak Niniwa mieściła się nad rzeką Tygrys) i posiadającym rozbudowany system sztucznych kanałów irygacyjnych oraz transportowych. Jednak w świetle w. 15 frazę tę interpretować należy jako międzynarodowe królestwo (zob. Dn 7:2-3).

17:2

GPNT

„z którą uprawiali rozpustę królowie ziemi”

BP

„królowie ziemi dopuścili się z nią nierządu”

BW

„Z którą nierząd uprawiali królowie ziemi”

BWP

„Dopuszczali się z nią nierządu królowie ziemi”

PL

„Królowie ziemi uprawiali z nią nierząd”

Prostytucja ta posiada trzy główne aspekty:

1. sojusze handlowe (zob. Tyr, Iz 23:13-18; i Niniwa, Nah 3:4)
2. przymierza polityczne obejmujące kult bogów narodów w trakcie ceremonii ratyfikacyjnych (zob. Jerozolima także nazwana nierządnicą w Iz 1:21 i Jr 3)
3. boski kult rzymskiego cesarza

▣ **„mieszkańcy ziemi się upili winem jej nierządu”** Jest to nawiązanie do Jr 51:7, które pojawia się także w 14:8. Fraza „mieszkańcy ziemi” powtarza się w Apokalipsie często i oznacza nienawrócony, upadły rodzaj ludzki w oddzieleniu od Boga (zob. 3:10; 6:10; 8:13; 11:10; 13:8.14; 17:8).

„Picie” jest starotestamentową metaforą sądu (zob. Ps. 75:7-9).

17:3 „I zaniósł mnie w stanie zachwycenia” Fraza ta służy za wprowadzenie do różnych wizji Jana (zob. 1:10; 4:2; 17:3; 21:10). Wielu komentatorów opiera swoje rozumienie struktury Apokalipsy na tych wizjach. Pamiętajmy, że literatura apokaliptyczna jest wysoce ustrukturyzowanym rodzajem literackim. To struktura staje się kluczem do interpretacji.

▣ **„na pustynię”** Może to być:

1. metafora bezpiecznego miejsca (zob. 12:6.14, gdzie stanowi ona nawiązanie do okresu wędrówki Izraela przez pustynię)
2. miejsce zamieszkiwane przez zło i demony (tj. Kpł 16:8; 17:7)
3. nawiązanie do starożytnego miasta Babilon w Iz 21:1-10, gdzie jest ono metaforą sądu.

Stosowana przez Jana symbolika jest bardzo płynna. W w. 1 kobieta siedzi nad wielu wodami (rzeką Eufrat), a w w. 3 zasiada na szkarłatnej Bestii na pustyni.

▣ **„I ujrzałem Niewiastę siedzącą na Bestii szkarłatnej”** Termin „szkarłatny” mógł odnosić się do:

1. morderstwa, zob. 17:6-7
2. luksusu, zob. 18:12-16
3. szatana jako czerwonego Smoka, zob. 12:3

Szczegółowy opis Bestii znajduje się w 13:1-10. Oznacza ona antychrysta czasów ostatecznych (zob. Dn 7:9-14; 9:24-27; 11:36-45; 2 Tes 2; 1 J 2:18).

▣ „pełnej imion bluźnierczych” Przypomina to fragment 13:1.5-6. Historycznie tytuły te wiążą się z samoubóstwieniem rzymskiego cesarza. Tytułowali się oni jako „boski”, „zbawca”, „pan”. Ostatecznym celem Bestii nie jest światowa władza polityczna, tylko religijna cześć (zob. Dn 7:8.20; 8:11.25; 9:36.37) okazywana jej jako przedstawicielowi lub wcieleniu szatana (być może opisanego w Iz 14:13-14 i Ez 28:16-17).

▣ „mającej siedem głów i dziesięć rogów” Opis ten przypomina opis czerwonego smoka (zob. 12:3) oraz Bestii z morza (zob. 13:1). Podobieństwo jest tu zamierzone i wskazuje na jedność tych przeciwnych Bogu osób.

W symbolice liczb (1) siedem głów oznacza „doskonałą” wiedzę lub ostatecznego światowego przywódcę, a (2) dziesięć rogów absolutną moc lub ziemską władzę (zob. 17:7.9.12.16).

17:4 „Niewiasta była odziana w purpurę i szkarłat” Kolory te oznaczają królewskość (purpura) oraz nieśmiertelność (szkarłat) lub są po prostu metaforą luksusu, zamożności i bogactwa (zob. 18:12.16)

▣ „cała zdobna w złoto, drogi kamień i perły” Jest to symbol ziemskiej oraz duchowej władzy i pozycji (zastosowany przez Ezechiela jako związana z ogrodem Eden metafora pychy króla Tyru, zob. Ez 28:13).

▣ „złoty puchar” Jest to nawiązanie do miasta Babilon (zob. Jr 51:7).

17:5 „na jej czole wypisane imię” W *Controversiae* Seneki Starszego (1:2) oraz *Satyrach* Juwenalisa (6:122-123) znajduje się informacja, że rzymskie prostytutki nosiły na czole opaskę albo ze swoim własnym imieniem, albo imieniem swojego właściciela. Może to być historyczne nawiązanie do czasów Jana lub kontekstu Objawienia albo do oznaczenia czoła niewierzących (zob. 13:16-17; 14:9.11; 15:2; 16:2; 19:20; 20:4), naśladującego opieczętowanie przez Boga wierzących (zob. 7:2; 9:4).

▣

GPNT

„tajemnica: Babilon wielki”

BP

„tajemnicze imię: Wielki Babilon”

BW

„o tajemniczym znaczeniu: Wielki Babilon”

BWP

„tajemnicze imię: Wielki Babilon”

PL

„tajemne imię: Wielki Babilon”

Toczą się spory co do tego, czy termin „tajemnica” powinien być częścią tytułu, czy sposobem odniesienia się do jego symbolicznej natury (zob. w. 7). Korzenie Babilonu sięgają pierwszej cywilizacji, zapoczątkowanej przez Nimroda (Babel), która zbuntowała się przeciwko Bogu i została rozproszona w Rdz 11. Z tego powodu, a także dlatego, że Babilon uprowadził Boży lud (Judeę) do niewoli, stał się on synonimem złej, imperialnej światowej władzy. W czasach Jana władzą tą był Rzym (zob. 1 P 5:13).

17:6 Werset ten dotyczy prześladowań i męczeństwa wierzących (zob. 11:7; 13:7; Dn 7:21)

▣ „bardzo się zdumiałem” Angielskie tłumaczenie KJV oddaje tę frazę jako „z wielkim podziwem”, ale inne przekłady mają tu „zdumienie”. Nie chodzi o to, że Jan ją podziwiał, tylko o to, że był całkowicie zdumiony tym, co robiła. Pozwolono jej prześladować i zabijać Boży lud (zob. 13:5.7.15; 11:7).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 17:8-14

⁸Bestia, którą widziałeś, była i nie ma jej, ma wyjść z Czeluści, i zdaża na zagładę. A zdumieją się mieszkańcy ziemi, ci, których imię nie jest zapisane w księdze życia od założenia świata - spoglądając na Bestię, iż była i nie ma jej, a ma przybyć. ⁹Tu trzeba zrozumienia, o mający mądrość! Siedem głów to jest siedem gór tam, gdzie siedzi na nich Niewiasta. ¹⁰I siedmiu jest królów: pięciu upadło, jeden istnieje, inny jeszcze nie przyszedł, a kiedy przyjdzie, ma na krótko pozostać. ¹¹A Bestia, która była i nie ma jej, i ona jest ósmym, a jest spośród siedmiu i zdaża na zagładę. ¹²A dziesięć rogów, które widziałeś, to dziesięciu jest królów, którzy władzy królewskiej jeszcze nie objęli, lecz wezmą władzę jakby królowie na jedną godzinę wraz z Bestią. ¹³Ci mają jeden zamysł, a potęgę i władzę swą dają oni Bestii. ¹⁴Ci będą walczyć z Barankiem, a Baranek ich zwycięży, bo Panem jest panów i Królem królów - a także ci, co z Nim są: powołani, wybrani i wierni».

17:8 „Bestia, którą widziałeś, była i nie ma jej, ma wyjść” Ten chronologiczny opis wywołuje wśród komentatorów ogromną konsternację.

1. Niektórzy widzą tu znaczenie historyczne, odnoszące się w szczególności do legendy o powrocie Nerona.
2. Inni łączą go z progresją światowych imperiów opisaną w Dn 2, której kulminacją jest ostateczny, przeciwny Bogu światowy system.
3. Jeszcze inni są zdania, że chodzi tu o działania Bestii w czasach ostatecznych, opisane w 13:3.12.14, związane z naśladowaniem lub parodiowaniem posługi Chrystusa.
4. Może także wiązać się z przedstawioną w 1 J koncepcją obecnego w każdej epoce ducha antychrysta, który ukaże się także w czasach ostatecznych (zob. 1 J 2:18.22; 4:3; 2 J 1:7).

Jest to także kolejna parodia imienia JHWH (zob. 1:4.8).

▣ **„Czeluści”** Jest to grecki termin oznaczający „głębię” z ALFA PRIVATIVUM. Pojawia się już wcześniej – w 9:1 i 11:7. Jest to metaforyczne mieszkanie zła i demonów. Zob. komentarz do 9:1.

▣ **„księdze życia”** Zob. komentarz do 5:1 i 13:8.

▣ **„od założenia świata”** Zob. komentarz do 3:5 i 13:8.

17:9

GPNT

„Tu rozum, mający mądrość”

BP

„Tu trzeba zrozumienia, o mający mądrość”

BW, PL

„Tu trzeba umysłu obdarzonego mądrością”

BWP

„[Zrozumienie tego] wymaga rozsądku i mądrości”

Fraza ta przypomina werset 13:18, w którym mowa jest o liczbie imienia Bestii. Każdy ma swoje własne rozwiązanie tej biblijnej łamigłówki. Jednak sam fakt istnienia tak wielu interpretacji pokazuje, że nie ma wśród nas zbyt wielu mądrych (zob. 1 Kor 1:26-31). Moim zdaniem jest to po prostu kolejny ze sposobów, na jakie Jan podkreśla tajemniczą, symboliczną, zagadkową naturę Apokalipsy (zob. Frank Stagg, *New Testament Theology [Teologia Nowego Testamentu]*, s. 317).

▣ **„Siedem głów to jest siedem gór tam, gdzie siedzi na nich Niewiasta”** Jest to nawiązanie do Rzymu, który – podobnie jak Jerozolima – zbudowany został na siedmiu wzgórzach. Fraza ta występuje w wielu starożytnych pismach w odniesieniu do miasta Rzym. Zobowiązuje to interpretatorów, aby przynajmniej postrzegali to w świetle Imperium Rzymskiego – chociaż jasne jest, że rozdziały 17 i 18 opisują przeciwny Bogu światowy system, który zapanuje w czasach ostatecznych, a w rzeczywistości obecny jest w każdej epoce.

17:10-11 Niektórzy komentatorzy widzą tu serię rzymskich cesarzy: Augusta, Tyberiusza, Kaligulę, Klaudiusza i Nerona jako pięciu, którzy upadli, Wespazjana jako tego, który jest teraz oraz Tytusa jako tego, który przyjdzie na krótko (zob. F. F. Bruce, *Answers to Questions [Odpowiedzi na pytania]*, s. 141). Interpretacja ta jest dość arbitralna, ponieważ pomija trzech pomniejszych cesarzy (Galbę, Otona i Witeliusza), którzy walczyli o tron w latach 68-69 n.e. Pomimo jednak tych problemów wydaje się, że na tym właśnie skupiają się wersety 10-11 – ze szczególnym naciskiem na mit o zmartwychwstaniu Nerona i jego powrocie z partyjskimi hordami, by zaatakować Rzym (może to także rzucać światło na w. 16; zob. *Wyrocznie sybillińskie* 5:361-368).

Inni widzą wypełnienie tego proroctwa w prześladowaniach za czasów Domicjana. Interpretacja ta obarczona jest jednak poważnymi przeszkodami:

1. Wymagałoby to, żeby Apokalipsa napisana była za rządów Wespazjana, co nie jest zgodne z tradycją starożytnego Kościoła, głoszącą, że Jan stworzył ją za czasów Domicjana
2. Symboliczne stosowanie liczb w tej księdze

Dlaczego mielibyśmy traktować to historycznie dosłownie? Mogło to być coś, co Jan zrobił celowo, dla ukazania symbolicznej natury swoich wizji, które nie miały być sztywno związane z żadnym okresem historii.

Inna możliwa interpretacja jest taka, że odnosi się to do serii starotestamentowych imperiów, które były wrogie Bożemu ludowi: Egiptu, Asyrii, Babilonu, Persji, Grecji („pięciu upadło”), Rzymu („jeden istnieje”) i przeciwnego Bogu imperium z czasów ostatecznych („inny jeszcze nie przyszedł”). Interpretacja ta wpisuje się w ogólny wzorzec przeciwnych Bogu światowych imperiów z Dn 2:1-8 (zob. George Ladd, *Revelation [Apokalipsa]*, s. 227-231).

Kolejna starożytna interpretacja opiera się na symbolicznej naturze wszystkich zawartych w Apokalipsie liczb i szczegółów. Zgodnie z nią rozdział ten stanowi po prostu kolejny przykład ostatecznego konfliktu pomiędzy Bogiem a Złym (zob. Alan Johnson, *Revelation [Apokalipsa]*, s. 152-153, 157-161).

Jest to dobry przykład moich interpretatorskich konfliktów wewnętrznych. Istnieje tak wiele różnych interpretacji, których autorami są pobożni uczeni, do których mam zaufanie. Autorem pierwszej teorii jest mój ulubiony pisarz, F.F. Bruce. Zwolennikami kolejnych dwóch są moi ulubieni komentatorzy Apokalipsy, George Ladd i Alan Johnson. Nie zgadzają się ze sobą! Kluczową kwestią jest tu to, czy tekst ten nawiązuje do Rzymu w pierwszym wieku naszego stulecia (F.F. Bruce), do ST (George Ladd) czy do apokaliptycznej symboliki (Alan Johnson). Na obecnym etapie moich osobistych badań najbardziej skłaniam się ku zdaniu Johnsona.

17:12 „A dziesięć rogów, które widziałeś, to dziesięciu jest królów” Jest to nawiązanie do Dn 7:7.23-24. Siódmy rozdział Księgi Daniela stanowi opis ostatecznego antychrysta. Niektórzy widzą tu historyczne odwołanie do dziesięciu królów będących wasalami Rzymu, podczas gdy inni są zdania, że chodzi tu o hordy demonów z Ap 9. Wiele osób twierdzi także, że symboliczna natura liczb w Apokalipsie oznacza, że w. 12 odnosi się do światowych liderów dni ostatecznych, nie wchodząc jednak w szczegóły.

Wiele kompleksowych, dosłownych interpretacji Apokalipsy opiera się o konkretne szczegóły zawarte w wersetach 10-12. Proroctwa te są bardzo szczegółowe, co może wskazywać na ich dosłowne wypełnienie w czasach ostatecznych. Jednak natura tego rodzaju literackiego wskazuje na symboliczną interpretację tych liczb i szczegółów (przynajmniej dla tych z nas, którzy nie należą do ostatniego pokolenia prześladowanych wierzących).

17:13 Werszet ten wskazuje na jedność zła, podczas gdy w. 15-16 opisują jego rozbitcie. Ostatecznie zło zostanie skierowane samo przeciwko sobie jak w 16:12.

17:14 „Ci będą walczyć z Barankiem” Baranek utożsamiany jest ze swoim ludem (zob. Mt 25:35-40; Dz 9:4).

▣ **„a Baranek ich zwycięży, (...) a także ci, co z Nim są”** Zwróćmy uwagę na bliski związek zwycięstwa Chrystusa oraz zwycięstwa Jego ludu.

▣ **„Panem jest panów i Królem królów”** Ten sam tytuł wymieniony jest w 19:16, gdzie opisuje powracającego Mesjasza. Wywodzi się on z (1) opisu JHWH w Pwt 10:17 i Ps 136:2-3 lub (2) babilońskiego tytułu zastosowanego do Nabuchodonozora w Dn 2:37.47. Numeryczna wartość tej frazy równa jest 777 w języku aramejskim, ale tekst o tym nie wspomina.

▣ **„powołani, wybrani i wierni”** Zwróćmy uwagę na aluzję do predestynacji w określeniach „wybrani” i „powołani” – zauważmy też jednak, że powołani są oni do wytrwałości połączonej z „wiernością”. Należymy do Niego wskutek powołania i dzięki wierze (zarówno początkowej, jak i trwałej). Zob. Temat specjalny dotyczący wytrwałości w 2:2.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 17:15-18

¹⁵I rzecze do mnie: «Wody, które widziałeś, gdzie Nierządnicą ma siedzibę, to są ludy i tłumy, narody i języki. ¹⁶A dziesięć rogów, które widziałeś, i Bestia - ci nienawidzić będą Nierządnicy i sprawią, że będzie spustoszona i naga, i będą jedli jej ciało, i spalą ją ogniem, ¹⁷bo Bóg natchnął ich serca, aby wykonali Jego zamysł, i to jeden zamysł wykonali - i dali Bestii królewską swą władzę, aż Boże słowa się spełnią. ¹⁸A Niewiasta, którą widziałeś, jest to Wielkie Miasto, mające władzę królewską nad królami ziemi».

17:15 Werszet ten ukazuje uniwersalny zasięg rządów przeciwnego Bogu przywódcy i jego imperium w czasach ostatecznych. Zob. komentarz do 10:11.

17:16 Jest to nawiązanie do Ez 16:39-40; 23:25-27; 28:18. Wydaje się odnosić do wewnętrznego konfliktu pomiędzy siłami zła – jak w 16:12. Te wewnętrzne walki były Bożą strategią (zob. w. 17).

17:17 „serca” Zob. Temat specjalny w 2:23.

17:18 To wielkie miasto pojawia się w 11:8 i 16:19 i oznacza albo Jerozolimę (dyspensacjonalizm) albo Rzym (preteryzm). Kontekst tej jednostki literackiej wskazuje na przeciwną Bogu strukturę władzy, której symbolem jest miasto. Nie chodzi tu o to, które miasto; chodzi o istnienie systemu rządów stworzonego przez zupełnie oddzielonych od Boga ludzi próbujących zaspokoić wszystkie swoje potrzeby (ateistyczny humanizm).

APOKALIPSA 18

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 18:1-3

¹Potem ujrzałem innego anioła - zstępującego z nieba i mającego wielką władzę, a ziemia od chwały jego rozbłysła. ²I głosem potężnym tak zawołał: «Upadł, upadł Babilon - stolica. I stała się siedliskiem demonów i kryjówką wszelkiego ducha nieczystego, i kryjówką wszelkiego ptaka nieczystego i budzącego wstręt, ³bo winem zapalczywości swojego nierządu napoiła wszystkie narody, i królowie ziemi dopuścili się z nią nierządu, a kupcy ziemi wzbogacili się ogromem jej przepychu».

18:1 „ujrzałem innego anioła - zstępującego z nieba i mającego wielką władzę, a ziemia od chwały jego rozbłysła” Był to niezwykle potężny anioł. Termin „władza” (*eksousia*) nie został zastosowany do żadnego innego anioła w tej księdze. W J 5:27 określenie to odnosi się do Bożej władzy danej Jezusowi. W 22:16 Jezus mówi, że wysłał anioła, aby przemawiał w Jego imieniu jako Jego przedstawiciel.

18:2 „Upadł, upadł Babilon - stolica” Jest to przykład trudności interpretacyjnych związanych z Apokalipsą. W pewnym punkcie wizji pojawia się jakaś informacja, zostaje ona częściowo rozwinięta gdzie indziej oraz obszernie wyjaśniona w jeszcze innej wizji (np. zob. 11:8; 14:8 i 16:19-20 – chociaż może to być także kolejny przykład rekapitulacji pomiędzy siedmioma jednostkami literackimi). Jest to nawiązanie do Iz 21:9 i/lub Jr 51:8.

▣ **„stała się siedliskiem demonów i kryjówką wszelkiego ducha nieczystego, i kryjówką wszelkiego ptaka nieczystego i budzącego wstręt”** Jest to nawiązanie do ruin starożytnych miast:

1. Babilonu (zob. Iz 13:21-22; 14:23; Jr 50:39; 51:37)
2. Edomu (zob. Iz 34:10-15)
3. Niniwy (zob. Sof 2:14)

W ST dzikie zwierzęta często opisywane są jako grasujące w ruinach miast. Jest to symbol zarówno zniszczenia, jak i obecności złych duchów (zob. NEB). Wiele z tych ptaków przedstawiało demony.

Styl Jana jest bardzo płynny. Ten werset opisuje miasto jako opuszczone i zamieszkane przez demony, podczas gdy w 19:3 jest ono spalone i tli się.

18:3 „winem zapalczywości swojego nierządu napoiła wszystkie narody” Fraza ta stanowi nawiązanie do starotestamentowego proroctwa zapowiadającego zniszczenie Babilonu (zob. Jr 51:7). Jeremiasz posługuje się pijaństwem (tj. „złoty kielich”) jako symbolem pożądania bogactw.

▣ **„zapalczywości”** Dosłownie słowo to oznacza „gniew” (*thumos*). Zob. obszerniejszy komentarz w 7:14.

▣ **„kupcy ziemi wzbogacili się ogromem jej przepychu”** Jest to nawiązanie do ogromnego problemu upadłej ludzkości ucieleśnionego w samolubstwie i materializmie przeciwnego Bogu światowego systemu u kresu czasów. Są trzy grupy ludzi, które opłakują śmierć wielkiej nierządniczy:

1. biznesmeni (zob. w. 3.11-16)
2. królowie ziemi (zob. w. 3:9.10)
3. kupcy morscy (zob. w. 3.17-19)

Symbolizują one ogólnoswiatowe ludzkie systemy gospodarcze.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 18:4-8

⁴I usłyszałem inny głos z nieba mówiący: «Ludu mój, wyjdźcie z niej, byście nie mieli udziału w jej grzechach i żadnej z jej plag nie ponieśli: ⁵bo grzechy jej narosły - aż do nieba, i wspomniał Bóg na jej zbrodnie. ⁶Odpłaćcie jej tak, jak ona odpłacała, i za jej czyny oddajcie podwójnie: w kielichu, w którym przyrządzała wino, podwójny dział dla niej przyrządźcie! ⁷Ile się wslawiła i osiągnęła przepychu, tyle jej zadajcie katuszy i smutku! Ponieważ mówi w swym sercu: "Zasiadam jak królowa i nie jestem

wdową, i z pewnością nie zaznam żaloby", ⁸dlatego w jednym dniu nadejdą jej plagi: śmierć i smutek, i głód; i będzie ogniem spalona, bo mocny jest Pan Bóg, który ją osądził.

18:4 „Ludu mój, wyjdźcie z niej, byście nie mieli udziału w jej grzechach i żadnej z jej plag nie ponieśli” Jest to nawiązanie do Iz 48:20; 52:11; Jr 50:8.28; 51:6.9.45 lub Za 2:10-11. Zastosowana tu forma gramatyczna to AORYST TRYBU ROZKAZUJĄCEGO STRONY CZYNNEJ, podkreślający pilność nie angażowania się Bożego ludu w ten upadły światowy system.

18:5 „bo grzechy jej narosły - aż do nieba” Jest to nawiązanie do Rdz 18:20-21 lub Jr 51:9. Boża cierpliwość wykorzystywana była jako wymówka, by grzeszyć dalej, zamiast się opamiętać (zob. 2:21; Rz 2:4).

▣ **„wspomnial Bóg”** Fraza ta często występuje w Biblii w kontekście Bożej pamięci o czynach niegodziwych ludzi, skutkującej sądem (zob. 16:19; Ps 79:8; Iz 64:8; Jr 14:10; 17:1-4; 44:21-23; Oz 7:2; 8:13; 9:9; Am 8:7).

18:6 „Odpląćcie jej tak, jak ona odplącała” Jest to nawiązanie do prawdy, że zbieramy to, co zasialiśmy (patrz Ga 6:7; zob. pełną listę [obecnie w języku angielskim – przyp. tłum.] na www.freebiblecommentary.org). Prawda ta prezentowana jest w Biblii na wiele różnych sposobów (zob. Ps 137:8; Jr 50:15.29; Mt 7:2; Ap 13:10).

▣ **„za jej czyny oddajcie podwójnie”** Jest to nawiązanie do Jr 16:18 i 17:18, ale prawda ta wyrażona jest w wielu kontekstach (zob. Wj 22:4-9; Ps 75:8-9; Iz 40:2). Idiom ten oznacza całkowity i pełny sąd – podobnie jak następna fraza. Werset ten z pewnością był wielką zachętą dla prześladowanych chrześcijan.

▣ **„w kielichu, w którym przyrządzała wino, podwójny dział dla niej przyrządźcie”** „Kielich” jest starotestamentową metaforą Bożego sądu (zob. Ps 11:6; 60:5; 75:8-10; Iz 51:17.22; Jer. 25:15-16.27-28).

18:7 „Ponieważ mówi w swym sercu: "Zasiadam jak królowa i nie jestem wdową, i z pewnością nie zaznam żaloby”” Odnosi się to konkretnie do So 2:15 i Iz 47:7-8, nawiązując do samowystarczalności i pychy, które mogły być źródłem upadku szatana (opisywanego być może w Iz 14 i Ez 28), upadku człowieka (zob. Rdz 3) oraz światowego systemu końca czasów. Problemem jest arogancka niezależność!

Zob. też Temat specjalny: Serce w 2:23.

18:8 „dlatego w jednym dniu nadejdą jej plagi” Jest to precyzyjne nawiązanie do Iz 47:9. Koncepcja żaloby ogarniającej ją w jednym dniu powtórzona jest w w. 17-19, gdzie zastosowany jest typowy dla Jana termin „godzina”. Była to wielka zachęta dla prześladowanych chrześcijan.

▣ **„będzie ogniem spalona”** Może to być nawiązanie do Kpł 21:9. Zob. Temat specjalny: Ogień w 16:8.

▣ **„bo mocny jest Pan Bóg, który ją osądził”** Jest to nawiązanie do Jr 50:34.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 18:9-10

⁹I będą płakać i lamentować nad nią królowie ziemi, którzy nierządu z nią się dopuścili i żyli w przepychu, kiedy zobaczą dym jej pożaru. ¹⁰Stanąwszy z daleka ze strachu przed jej katuszami, powiedzą: "Biada, biada, wielka stolico, Babilonie, stolico potężna! Bo w jednej godzinie sąd na ciebie przyszedł!"

18:9-10 „królowie ziemi” Muszą to być inni królowie niż ci wymienieni w 17:12.16, którzy uczestniczyli w zniszczeniu i upadku Wielkiej Nierządniczy. Wspomniani tutaj królowie oznaczają widocznie trudniące się handlem narody, które odnosiły korzyści z wymiany rynkowej z przeciwnym Bogu światowym systemem. Jest to nawiązanie do potężnego handlowego miasta Tyr i jego pysznego króla w Ez 26-28. Pozostała część rozdziału 18 dotyczy oszalałej władzy rynkowej związanej ze wszystkimi upadłymi światowymi systemami.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 18:11-20

¹¹A kupcy ziemi płaczą i żalą się nad nią, bo ich towaru nikt już nie kupuje: ¹²towaru - złota i srebra, drogiego kamienia i pereł, bisioru i purpury, jedwabiu i szkarlatu, wszelkiego drewna tujowego

i przedmiotów z kości słoniowej, wszelkich przedmiotów z drogiego drewna, spiżu, żelaza, marmuru, ¹³cynamonu i wonnej maści amomum, pachnidła, olejku, kadzidła, wina, oliwy, najczystszej mąki, pszenicy, bydła i owiec, koni, powozów oraz ciał i dusz ludzkich. ¹⁴Dojrzały owoc, pożądanie twej duszy, odszedł od ciebie, a przepadły dla ciebie wszystkie rzeczy wyborne i świetne, i już ich nie znajdują. ¹⁵Kupcy tych [towarów], którzy wzbogacili się na niej, staną z daleka ze strachu przed jej katuszami, płacząc i żaląc się, w słowach: ¹⁶"Biada, biada, wielka stolico, odziana w bisior, purpurę i szkarłat, cała zdobna w złoto, drogi kamień i perłę, ¹⁷bo w jednej godzinie przepadło tak wielkie bogactwo!" A każdy sternik i każdy żeglarz przybrzeżny, i marynarze, i wszyscy, co pracują na morzu, stanęli z daleka ¹⁸i patrząc na dym jej pożaru, tak wołali: "Jakież jest miasto podobne do stolicy?" ¹⁹I rzucali proch sobie na głowy, i wołali płacząc i żaląc się w słowach: "Biada, biada, bo wielka stolica, w której się wzbogacili wszyscy, co mają okręty na morzu, dzięki jej dostatkowi, przepadła w jednej godzinie". ²⁰Wesel się nad nią, niebo, i święci, apostołowie, prorocy, bo przeciw niej Bóg rozsądził waszą sprawę».

18:11-19 „kupcy ziemi płaczą i żalą się nad nią” Przypomina to Ez 27:

1. w. 11 – Ez 27:31.36
2. w. 12-13 – Ez 27:12.13.22
3. w. 15 – Ez 27:31.36
4. w. 17 – Ez 27:26-30
5. w. 18 – Ez 27:32
6. w. 19 – Ez 27:30-34

Jest to opis handlu międzynarodowego:

1. srebro z Hiszpanii
2. czysty len z Egiptu
3. jedwab z Chin
4. drewno tujowe z Afryki Północnej
5. kość słoniowa z Afryki
6. żelazo z Hiszpanii lub Morza Czarneego
7. cynamon z Indii
8. uniwersalna praktyka handlu niewolnikami

18:13

GPNT, BP „powozów”

BW, BWP, PL „wozów”

Chodzi tu o prywatne, czterokołowe, luksusowe powozy, a nie o rydwany wojenne.

18:14 „wyborne i świetne” Jest to gra słów greckimi terminami *lipara* (wyborny) i *lampra* (światny).

18:17 Jest to nawiązanie do Ez 26-28 (miasto Tyr), gdzie ci, którzy trudnili się transportem luksusowych dóbr, byli w żałobie, ponieważ uderzyło to w ich zarobki.

18:19 „rzucali proch sobie na głowy” Zob. Temat specjalny: Obrzędy żałobne w 1:7.

18:20 „Wesel się nad nią” Jest to nawiązanie do Jr 51:48, chociaż niektórzy łączą ten werset także z Pwt 32:43 (w Septuagincie). Podczas gdy gospodarczy partnerzy Babilonu boleją nad jego upadkiem, wierzący się cieszą!

☐ „przeciw niej Bóg rozsądził waszą sprawę” W całej tej księdze Boże wyroki związane są z modlitwami Jego dzieci (zob. 6:10).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 18:21-24

²¹I potężny jeden anioł dźwignął kamień jak wielki kamień młyński, i rzucił w morze, mówiąc: «Tak z rozmachem Babilon, wielka stolica, zostanie rzucona i już jej nie będzie można znaleźć. ²²I głosu harfiarzy, śpiewaków, fletnistów, trębaczy już w tobie się nie usłyszy. I żadnego mistrza jakiegokolwiek sztuki już w tobie nie będzie można znaleźć. I terkotu żaren już w tobie nie będzie słyhać. ²³I światło lampy już w tobie nie rozbrzysnie. I głosu oblubieńca i oblubienicy już w tobie się nie usłyszy: bo kupcy twoi

byli możnowładcami na ziemi, bo twymi czarami omamione zostały wszystkie narody - ²⁴i w niej znalazła się krew proroków i świętych, i wszystkich zabitych na ziemi».

18:21 „I potężny jeden anioł dźwignął kamień jak wielki kamień młyński, i rzucił w morze” Jest to nawiązanie do Jr 51:63-64. Fragment ten wymownie ukazuje, że Babilon już nigdy nie podniesie się z ruin. W wersach 21-23 zawarty jest sześć PODWÓJNYCH PRZECZEŃ podkreślających ten fakt.

▣ „i już jej nie będzie można znaleźć” Ukazuje to zupełne i trwałe zniszczenie (zob. Ez 26:21).

18:22-23 Były to odgłosy codziennego życia na starożytnym Bliskim Wschodzie. Boży sąd sprowadza koniec na to bezbożne społeczeństwo (zob. Iz 24:8; Jr 7:34;; Ez 26:13).

18:23 „twymi czarami omamione zostały wszystkie narody” Jest to nawiązanie do Na 3:4. Warto zauważyć, że w wersach 23-24 wymienione są trzy powody upadku tego wielkiego miasta:

1. pycha i bogactwo (zob. Iz 23:8)
2. bałwochwalstwo i czary (zob. Kpł 19:26.33; Pwt 18:9-12)
3. prześladowanie Bożego ludu (zob. 16:6; 17:6)

18:24 Jest to nawiązanie do Jr 51:49.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Czy rozdziały 17 i 18 stanowią jednostkę literacką? Jeśli tak, to dlaczego?
2. Dlaczego kwestia tego, kiedy upadł Babilon, jest tak trudna interpretacyjnie?
3. Do kogo odnosił się Babilon, Wielka Nierządnicą, w czasach Jana? Kogo symbolizuje w naszych czasach? W czasach ostatecznych?
4. Czym jest nierząd i wino, o których mowa w 14:8, 17:2 i 18:3 w związku z systemem tego świata?
5. Objaśnij swoją interpretację 17:10-11.
6. Z której księgi ST pochodzi większość nawiązań Jana?

APOKALIPSA 19

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
Dziękczynne Alleluja niebiańskie	Zwycięstwo w niebie i wesele Baranka	Dziękczynne Alleluja niebian	Radość i triumf nieba	Wesele Baranka
19:1-10	19:1-10	19:1-10	19:1-3a 19:3b-4 19:5-8 19:9-10	19:1-10
ZAGŁADA WROGICH NARODÓW Pierwsza walka zwycięskiego Słowa 19:11-21	Tryumf Chrystusa 19:11-16 Zagłada wrogów 19:17-21	ZAGŁADA WROGICH NARODÓW Pierwsza walka zwycięskiego Słowa 19:11-21	Pierwsze zwycięstwo Słowa 19:11-16 19:17-18 Triumf Króla królów 19:19-21	Jezus zwycięzca 19:11-16 Los pokonanych 19:17-18 19:19-21

TRZECI CYKL CZYTAŃ (zob. s. vi we Wprowadzeniu)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy (trzeci cykl czytań, s. viii). Porównaj określone przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU 19:1-21

- A. Podział rozdziału w tym miejscu Apokalipsy przeprowadzony został niewłaściwie (podział na rozdziały, akapity i wersety, pisownia z małej i wielkiej litery oraz interpunkcja nie są częścią oryginalnego natchnionego tekstu greckiego). Jasne jest, że fragment Ap 19:1-10 to końcowe uwagi na temat zniszczenia Wielkiej Nierządnic opisanej w 17:1-18:24. Tak, jak w ST ludzie cieszyli się z upadku Asyrii i Babilonu, tutaj święci aniołowie (zob. w. 4) cieszą się z upadku Babilonu-Nierządnic (tj. ludzkich rządów w oddzieleniu od Boga) – podobnie jak wierzący w 18:20.
- B. Zawarta w 19:1-10 seria wyrazów chwały jest odpowiedzią na 18:20.

- C. W powszechnym rozumieniu rozdział ten opisuje drugie przyjście Chrystusa (zob. 19:11-16), należy jednak zaznaczyć, że stanowi on zakończenie kolejnego cyklu sądu. Powrót Chrystusa opisany jest w nim w mocno żydowskich kategoriach, które wydają się zupełnie odmienne od opisu Pawła z 1 Tes 4:14-18. Żydzi oczekiwali powrotu Mesjasza w sposób opisany w wersetach 11-16. NT opisuje drugie przyjście Jezusa na kilka innych, ale powiązanych ze sobą sposobów. Większość chrześcijan postrzega czasy ostateczne w kategoriach mowy Jezusa na górze Oliwnej (zob. Mt 24; Mk 13; Łk 21) oraz omówienia „człowieka grzechu” przez Pawła w 2 Tes 2.
- D. Dla cierpiących prześladowania wierzących Jezus jako Wojownik, obrońca i Sędzia był pocieszącą perspektywą.

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 19:1-5a

¹Potem usłyszałem jak gdyby głos donośny wielkiego tłumu w niebie - mówiących: «Alleluja! Zbawienie i chwała, i moc u Boga naszego, ²bo wyroki Jego prawdziwe są i sprawiedliwe, bo osądził Wielką Nierządnicę, co znieprawiała nierządem swym ziemię, i zażądał od niej poniesienia kary za krew swoich sług». ³I rzekli powtórnie: «Alleluja!» A dym jej wznosi się na wieki wieków. ⁴A dwudziestu czterech Starców upadło i czworo Zwierząt, i pokłon oddało Bogu zasiadającemu na tronie, mówiąc: «Amen! Alleluja!» ⁵I wyszedł głos od tronu, mówiący:

19:1 „usłyszałem jak gdyby głos donośny wielkiego tłumu w niebie” Jest to nawiązanie do Jr 51:48. Symbolika rozdziałów 17-18 zapożycza wiele z fragmentu Jr 50-51 (opisującego zniszczenie Babilonu). Ta sama fraza lub koncepcja pojawia się także w Ap 11:15 (drugie przyjście Chrystusa po siódmej trąbie) oraz 19:6. Powstało wiele spekulacji dotyczących tego, kto składał się na ten tłum, dotyczą one jednak tego, czy był to wierny anielski zastęp, odkupiona ludzkość, czy obie te grupy.

▣ **„Alleluja”** Ten hebrajski termin oznacza „chwalcie JHWH” (BDB 237 II i 219). Jest to jego jedyne wystąpienie w NT. W tym kontekście pojawia się on czterokrotnie: w wersetach 1, 3, 4 i 6. Starotestamentowe tło tego słowa znaleźć można w Psalmach uwielbienia stosowanych w liturgii Święta Paschy i Święta Namiotów (zob. Ps 104:35; 105:45; 106:48; 111:1; 112:1; 113:1; 116:1; 117:1; 146:1.10; 147:1; 148:1.14; 149:1.9; 150:1.6). Paralelną frazą jest w. 5b.

▣ **„Zbawienie”** Charakteryzuje to Boże pragnienie dla całej ludzkości (zob. 9:20-21; 14:6-7; 16:9,11; 21:7; 22:17; Ez 18:23.30-32; J 3:16; 4:42; 1 Tm 2:4; 4:10; 2 P 3:9; 1 J 4:14). Tutaj termin ten może odnosić się do starotestamentowej koncepcji fizycznego ocalenia, prawdopodobnie jednak oznacza zupełne, wieczne, kosmiczne zbawienie dla wierzących jednostek i całego fizycznego stworzenia (zob. Dz 3:21; Rz 8:18-25; Kol 1:19).

▣ **„chwała, i moc”** W całej Apokalipsie niebiańskie chóry wybuchają pieśnią wychwalającą Boga. Często pieśni te stanowią klucz do interpretacji bezpośredniego kontekstu.

19:2 „bo wyroki Jego prawdziwe są i sprawiedliwe” Może to być nawiązanie do Ps 19:9; 119:138.142. Boże wyroki są właściwe i sprawiedliwe (jest to widoczne w trzech cyklach sądu). Z pewnością były to bardzo zachęcające słowa dla grupy chrześcijan cierpiących prześladowania (zob. w. 11; 15:3.4; 16:7).

▣ **„Wielką Nierządnicę”** Upadły, przeciwny Bogu światowy system nazywany jest:

1. stolicą
2. Babilonem
3. nierządnicą (zob. 14:8; 16:19-21; 17:1-18:24)

▣ **„co znieprawiała nierządem swym ziemię”** Odnosi się to do materializmu, bałwochwalstwa, niemoralnego pogańskiego kultu płodności lub kultu cesarzy (zob. 2:14.20.21; 9:21; 14:8; 17:2.4; 18:3).

TEMAT SPECJALNY: NISZCZYĆ, RUJNOWAĆ, PSUĆ (ftheirō)

Podstawowe znaczenie tego terminu, *ftheirō*, to niszczyć, rujnować, psuć lub uszkadzać. Może być on stosowany do:

1. Ruiny finansowej (być może 2 Kor 7:2)
2. Fizycznego zniszczenia (zob. 1 Kor 3:17a)
3. Moralnego zepsucia (zob. Rz 1:23; 8:21; 1 Kor 15:33.42.50; Ga 6:8; Ap 19:2)
4. Seksualnego uwiedzenia (zob. 2 Kor 11:3)
5. Wiecznej zagłady (zob. 2 P 2:12.19)
6. Przemijających ludzkich tradycji (zob. Kol 2:22)

Słowo to często występuje w tym samym kontekście ze swoim zaprzeczonym przeciwieństwem (zob. Rz 1:23; 1 Kor 9:25; 15:50.53). Zauważmy paralelne przeciwstawienia pomiędzy naszym ziemskim ciałem fizycznym a wiecznym ciałem niebiańskim:

1. Zniszczalne vs. niezniszczalne, 1 Kor 15:42.50
2. Niechwalebne vs. chwalebne, 1 Kor 15:43
3. Słabe vs. mocne, 1 Kor 15:43
4. Ciało zmysłowe vs. ciało duchowe, 1 Kor 15:44
5. Pierwszy Adam vs. ostatni Adam, 1 Kor 15:45
6. Obraz ziemski vs. obraz niebieski, 1 Kor 15:49

▣ „zażądał od niej poniesienia kary za krew swoich sług” Może to być nawiązanie do Pwt 32:43 lub 2 Krl 9:7 (zob. Rz 12:19). Bóg działa w odpowiedzi na modlitwy Jego świętych (zob. 6:9-11; Mt 7:7-8; 21:22; J 21:22; 14:13-14; 15:7.16; 16:23-24.26; Jk 4:2; 1 J 3:22; 5:14-16).

Przeciwny Bogu światowy system zawsze zaangażowany był w prześladowanie i zabijanie Bożego ludu. Bóg pozwala, aby zło ukazało swoje prawdziwe zamiary (zob. 13:5.7.15).

19:3 „dym jej wznosi się na wieki wieków” Jest to nawiązanie do Iz 34:10, gdzie opisany jest powszechny sąd. Musimy pamiętać, że ten gatunek literacki (literatura apokaliptyczna) dla przekazania prawdy posługuje się symbolami. Tutaj mogą to być dwa punkty nacisku:

1. wieczna kara (zob. 6:10; Mt 3:12; 25:41; Łk 3:17; Mk 9:43.48)
2. zupełne zniszczenie (zob. Iz 34:8-10). Ta sama prawda przekazana została w Ap 14:11

19:4 „dwudziestu czterech Starców” Zob. Temat specjalny w 4:4.

▣ „Amen” Terminu tego użyto w 1:6.7; 3:14; 5:14 i 7:12; 19:4; 22:20 oraz 22:21. Jest to forma starotestamentowego hebrajskiego słowa oznaczającego „wiarę” (*emeth*, zob. Ha 2:4 [BT]). Jego pierwotna etymologia to „być stałym” lub „być pewnym”. W ST zaczęło ono być stosowane do Bożej wiarygodności. W NT pojawia się jednak głównie w znaczeniu liturgicznym: „zgadzam się” lub „potwierdzam”. Zob. Temat specjalny: Amen w 1:6.

TEMAT SPECJALNY: WIERZYĆ, ZAUFANIE, WIARA I WIERNOŚĆ W STARYM TESTAMENCIE (אמן)

I. Uwagi wstępne

Należy rozpocząć od tego, że stosowanie tej koncepcji teologicznej, tak kluczowej w NT, nie jest tak jasno określone w ST. Z pewnością termin ten występuje w ST, ale jest pokazany w wybranych kluczowych fragmentach i osobach.

ST łączy:

- A. jednostkę i społeczność,
- B. osobiste spotkanie i posłuszeństwo w ramach przymierza.

Wiara jest zarówno osobistym spotkaniem, jak i stylem życia na co dzień! Łatwiej opisać ją na przykładzie życia wiernego naśladowcy niż w formie leksykalnej (tj. analizy słowa). Ten osobowy

aspekt najlepiej ilustruje przykład:

- A. Abrahama i jego nasienia
- B. Dawida i Izraela

Ci ludzie poznali/spotkali Boga i ich życie na zawsze się zmieniło (nie chodzi o doskonałe życie, ale o ciągłość wiary). Próby w ich życiu ukazały słabe i mocne strony ich wiary, ale bliska, pełna zaufania więź z Bogiem trwała przez cały czas! Ich wiara była poddawana próbom i udoskonalana, cały czas jednak była obecna, czego dowodzi ich oddanie Bogu oraz styl życia.

II. Główny używany rdzeń:

A. אָמֵן (BDB 52, KB 63)

1. CZASOWNIK

- a. rdzeń *Qal* – wspierać, odżywiać (zob. 2 Krl 10:1.5; Est 2:7 – użyte w sensie nieteologicznym)
- b. rdzeń *Nifal* – upewniać lub czynić zdecydowanym, ustanawiać, potwierdzać, być wiernym lub godnym zaufania
 - (1) w stosunku do człowieka: Iz 8:2; 53:1; Jr 40:14
 - (2) w stosunku do rzeczy: Iz 22:23
 - (3) w stosunku do Boga: Pwt 7:9; Iz 49:7; Jr 42:5
- c. rdzeń *HiFlp* – stać mocno, wierzyć, ufać
 - (1) Abraham uwierzył Bogu: Rdz 15:6
 - (2) Izraelici w Egipcie uwierzyli: Wj 4:31; 14:31 (zaprzeczone w Pwt 1:32)
 - (3) Izraelici uwierzyli, że JHWH przemawiał przez Mojżesza: Wj 19:9; Ps 106:12.24
 - (4) Achaz nie uwierzył Bogu: Iz 7:9
 - (5) ktokolwiek wierzy w to/niego: Iz 28:16
 - (6) wierzyć w prawdy o Bogu: Iz 43:10-12

2. RZECZOWNIK (R. MĘSKIEGO) – wierność (zob. Pwt 32:20; Iz 25:1; 26:2)

3. PRZYSŁÓWEK – prawdziwie, zaprawdę, zgadzam się, niech się tak stanie (zob. Pwt 27:15-26; 1 Krl 1:36; 1 Krn 16:36; Iz 65:16; Jr 11:5; 28:6). Jest to liturgiczne użycie „amen” w Starym i Nowym Testamencie.

B. אָמֵן (BDB 54, KB 68) RZECZOWNIK R. ŻEŃSKIEGO – stałość, wierność, prawdziwość

- 1. człowieka: Iz 10:20; 42:3; 48:1
- 2. Boga: Wj 34:6; Ps 117:2; Iz 38:18.19; 61:8
- 3. prawdy: Pwt 32:4; 1 Krl 22:16; Ps 33:4; 98:3; 100:5; 119:30; Jr 9:5; Za 8:16

C. אָמֵן (BDB 53, KB 62) – stałość, wytrwałość, wierność

- 1. ręk: Wj 17:12
- 2. czasów: Iz 33:6
- 3. ludzi: Jr 5:3; 7:28; 9:2
- 4. Boga: Ps 40:11; 88:11; 89:1.2.5.8; 119:138

III. Stosowanie tej starotestamentowej koncepcji przez Pawła:

A. Paweł opiera swoje nowe zrozumienie JHWH i Starego Testamentu na osobistym spotkaniu z Jezusem na drodze do Damaszku (zob. Dz 9:1-19; 22:3-16; 26:9-18).

B. Odnalazł w ST potwierdzenie swojego nowego rozumienia kluczowych starotestamentowych fragmentów, które stosują rdzeń אָמֵן.

- 1. Rdz 15:6 – konsekwencją osobistego spotkania Abrahama z Bogiem, zainicjowanego przez Boga (Rdz 12) było pełne wiary życie w posłuszeństwie Bogu (Rdz 12-22). Paweł wspomina o tym w Rz 4 i Ga 3.
- 2. Iz 28:16 – ci którzy w Niego wierzą (tj. w Boży kamień węgielny, wypróbowany i mocno ugruntowany) nigdy nie będą:
 - a. Rz 9:33 – „zawstydzeni” lub „zawiedzeni”
 - b. Rz 10:11 – jak wyżej
- 3. Ha 2:4 – ci, którzy znają wiernego Boga, powinni być Mu wierni w swoim życiu (zob. Jr 7:28). Paweł wykorzystuje ten tekst w Rz 1:17 oraz Ga 3:11 (zob. też Hbr 10:38).

IV. Stosowanie tej starotestamentowej koncepcji przez Piotra:

A. Piotr łączy:

1. Iz 8:14 – 1 P 2:8 (skała zgorszenia)
2. Iz 28:16 – 1 P 2:6 (kamień węgielny)
3. Ps 118:22 – 1 P 2:7 (kamień odrzucony)

B. Używa on szczególnego języka opisującego Izrael: „wybrane plemię, królewskie kapłaństwo, naród święty, lud przeznaczony” wziętego z:

1. Pwt 10:15; Iz 43:21
2. Iz 61:6; 66:21
3. Wj 19:6; Pwt 7:6

stosując go do wiary Kościoła w Chrystusa (zob. 1 P 2:5.9).

V. Stosowanie tej koncepcji przez Jana:

A. Nowotestamentowe znaczenie

Słowo „uwierzył” pochodzi od greckiego określenia *pisteuō*, które może również być tłumaczone jako „wierzyć”, „wiara” oraz „zaufanie”. Dla przykładu, RZECZOWNIK nie występuje w Ewangelii Jana, ale CZASOWNIK jest często używany. W J 2:23-25 nie ma pewności co do tego, czy tłumy były prawdziwie oddane Jezusowi z Nazaretu jako Mesjaszowi. Innymi przykładami tego płytkiego użycia terminu „wierzyć” są J 8:31-59 i Dz 8:13.18-24. Prawdziwa biblijna wiara to coś więcej niż tylko początkowa reakcja. Musi po niej nastąpić proces uczniostwa (zob. Mt 13:20-22.31-32).

B. Użycie z PRZYIMKAMI

1. *eis* znaczy „w”. Ta szczególna konstrukcja podkreśla pokładanie zaufania/wiary wierzących w Jezusa:
 - a. w Jego imię (J 1:12; 2:23; 3:18; 1 J 5:13)
 - b. w Niego (J 2:11; 3:15.18; 4:39; 6:40; 7:5.31.39.48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45.48; 12:37.42; Mt 18:6; Dz 10:43; Flp 1:29; 1 P 1:8)
 - c. we Mnie (J 6:35; 7:38; 11:25.26; 12:44.46; 14:1.12; 16:9; 17:20)
 - d. w Syna (J 3:36; 9:35; 1 J 5:10)
 - e. w Jezusa (J 12:11; Dz 19:4; Ga 2:16)
 - f. w Światłość (J 12:36)
 - g. w Boga (J 14:1)
2. *ev* znaczy „w” tak jak w J 3:15; Mk 1:15; Dz 5:14
3. *epi* znaczy „w” lub „weń” tak jak w Mt 27:42; Dz 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Rz 4:5.24; 9:33; 10:11; 1 Tm 1:16; 1 P 2:6
4. użycie w DATIVUSIE bez PRZYIMKA tak jak w Ga 3:6; Dz 18:8; 27:25; 1 J 3:23; 5:10
5. *hoti*, co znaczy „wierzymy, że”, wyraża w co mamy wierzyć:
 - a. że Jezus jest Świętym Boga (J 6:69)
 - b. że Jezus jest „Ja Jestem” (J 8:24)
 - c. że Jezus jest w Ojcu i Ojciec w Nim (J 10:38)
 - d. że Jezus jest Mesjaszem (J 11:27; 20:31)
 - e. że Jezus jest Synem Boga (J 11:27; 20:31)
 - f. że Jezus został posłany przez Ojca (J 11:42; 17:8.21)
 - g. że Jezus jest jedno z Ojcem, Ojciec trwa w Nim (J 14:10-11)
 - h. że Jezus wyszedł od Boga (J 16:27.30)
 - i. że Jezus identyfikuje się z imieniem Ojca przymierza, „Ja Jestem” (J 8:24; 13:19)
 - j. że Będziemy z Nim żyć (Rz 6:8)
 - k. że Jezus umarł i zmartwychwstał (1 Tes 4:14)

VI. Podsumowanie

A. Biblijna wiara jest odpowiedzią człowieka na Boże słowo/obietnicę. Stroną inicjującą jest zawsze Bóg (zob. 6:44.65), ale częścią tej Boskiej komunikacji jest potrzeba odpowiedzi ze strony człowieka.

1. nawrócenie
2. wiara/zaufanie
3. posłuszeństwo

4. wytrwałość

B. Biblijna wiara to:

1. osobista relacja (początkowa wiara)
2. przyjęcie biblijnej prawdy (wiara w objawienie Boże, czyli Pismo Święte)
3. właściwa reakcja wyrażająca się posłuszeństwem (wiara w życiu codziennym)

Biblijna wiara nie jest biletem do nieba ani polisą ubezpieczeniową. Polega na osobistej więzi z Bogiem. W tym właśnie celu ludzie zostali stworzeni na obraz i podobieństwo Boże (zob. Rdz 1:26-27). Chodzi tu o „bliskość”. Bóg pragnie wspólnoty, a nie jakiejś określonej teologicznej postawy! Jednakże wspólnota ze świętym Bogiem wymaga, aby dzieci wykazywały „rodzinne” podobieństwo (tj. świętość, zob. Kpł 19:2; Mt 5:48; 1 P 1:15-16). Upadek (zob. Rdz 3) wpłynął na naszą zdolność do właściwej odpowiedzi. Dlatego Bóg wystąpił w naszym imieniu (Ez 36:27-38), dając nam „nowe serce” i „nowego ducha”, które poprzez wiarę i nawrócenie umożliwiają nam na wspólnotę z Bogiem i posłuszeństwo wobec Niego!

Wszystkie trzy wymienione wyżej rodzaje wiary są istotne. Wszystkie trzy muszą być pielęgnowane. Naszym celem jest poznanie Boga (w znaczeniu zarówno hebrajskim, jak i greckim) i odzwierciedlanie Bożego charakteru w naszym życiu. Celem wiary nie jest pójście kiedyś do nieba, ale podobieństwo do Chrystusa w każdym dniu naszego życia!

- #### C. Ludzka wierność jest skutkiem (NT), a nie podstawą (ST) więzi z Bogiem: to ludzka wiara w Jego wierność i ludzkie zaufanie temu, że Bóg jest godny zaufania. Nowotestamentowe spojrzenie na zbawienie zasadza się na tym, że ludzie muszą odpowiedzieć na inicjującą łaskę i miłosierdzie Boże okazane w Chrystusie i trwać w tej odpowiedzi. On nas ukochał, On wysłał Swojego Syna, On Sam wszystko zapewnił; my musimy odpowiedzieć Mu wiarą i wiernością (Ef 2:8-9 i 10)!

Wierny Bóg szuka wiernych ludzi, aby objawić się niewierzącemu światu i przywieść go do osobistej wiary w Siebie.

19:5 „I wyszedł głos od tronu, mówiący” Fraza „Boga naszego” (w. 5b) wskazuje na anioła, a nie Bóstwo. Jezus nigdy nie nazywa Boga „naszym Bogiem” (Michael McGill, *NT Transline*, s. 1011).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 19:5b-6a

^{5b}«Chwalcie Boga naszego, wszyscy Jego słudzy, którzy się Go boicie, mali i wielcy!» ⁶I usłyszałem jakby głos wielkiego tłumu i jakby głos mnogich wód, i jakby głos potężnych gromów, które mówiły:

▣ „Chwalcie Boga naszego” Jest to nawiązanie do Ps 115:13; 134:1; 135:1. Termin ten występuje w TRYBIE ROZKAZUJĄCYM CZASU TERAŹNIEJSZEGO STRONY CZYNNEJ, różni się jednak od określenia „Alleluja” z wersetów 1, 3, 4 i 6. Z punktu widzenia teologii niezwykle jest, żeby anioł posługiwał się słowami „nasz Bóg”, ale w. 10 pokazuje, że aniołowie utożsamiają się ze świętymi nie tylko w pełnieniu służby, ale także składaniu świadectwa o Jezusie.

▣ „wszyscy Jego słudzy, którzy się Go boicie, mali i wielcy” Jest to nawiązanie do Ps 115:13 (wystąpiło ono w Apokalipsie już wcześniej – w 11:18).

19:6 Te opisowe wyrażenia zastosowane zostały:

1. do Boga w Ez 43:2
2. do potężnego anioła w Dn 10:6
3. do Chrystusa w Ap 1:15
4. do społeczności odkupionych w Ap 14:2
5. w tym kontekście wydaje się być to chór anielski

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 19:6b-8

^{6b}«Alleluja, bo zakrólował Pan Bóg nasz, Wszechmogący. ⁷Weselmy się i radujmy, i dajmy Mu chwałę, bo nadeszły Gody Baranka, a Jego Małżonka się przystroiła, ⁸i dano jej oblec bisior lśniący i czysty» - bisior bowiem oznacza czyny sprawiedliwe świętych.

▣ **„Pan Bóg nasz, Wszechmogący”** Ten pochodzący ze ST potrójny tytuł Boga (JHWH, *Elohim* i *El Szaddai*, zob. Temat specjalny: Imiona Boże w 1:8) występuje w różnych formach w 1:8; 4:8; 11:7; 15:3; 16:7.14; 19:15 i 21:22.

ZAIMEK „nasz” jest tu dość niezwykły, ponieważ słowa te wypowiedane są przez anioła. Nie występuje on w żadnym innym fragmencie zawierającym ten potrójny tytuł. Materiał tekstualny silnie przemawia jednak za jego zachowaniem.

1. „Pan, Bóg nasz” to wczesna poprawka MS κ^2 (UBS⁴ umieszcza je w tekście, nadając mu jednak notę „C”)
2. „Bóg, Pan nasz” to brzmienie w pierwotnym MS κ^*
3. w niektórych późniejszych pisanych minuskulą tekstach greckich występuje „Bóg nasz” (MSS 051, 209)
4. „Pan Bóg” (MS A)
5. „Pan” (Peszitta i wersje koptyjskie)

▣ **„zakrólował”** Ten CZASOWNIK W AORYŚCIE jest przedmiotem wielu dyskusji (zob. 11:17). Niektórzy uważają, że chodzi tu o rozpoczęcie królowania przez Boga (AORYST INGRESYWNY lub INCHOATYWNY, zob. Ps 93:1; 97:1). Bóg jednak króluje od zawsze (AORYST ORZEKAJĄCY lub GNOMICZNY, zob. Ps 99:1). Inni sądzą, że Bóg teraz króluje na ziemi tak, jak królował w niebie (AORYST KULMINACYJNY lub REZULTATYWNY, zob. Mt 6:10). Koniec czasów i wypełnienie Bożego Królestwa następuje w Apokalipsie kilkakrotnie, pod koniec poszczególnych cykli sądu (pieczęcie, trąby, czasie). Wydaje się to być paralela 11:15. Może także stanowić nawiązanie do Iz 24:23; 52:7 lub Mi 4:7. Zob. Temat specjalny: Królowanie w Królestwie Bożym w 5:10.

19:7 Pierwsze dwa CZASOWNIKI w w. 7 występują w TRYBIE ŁĄCZĄCYM.

1. weselmy się – CZAS TERAŹNIEJSZY, STRONA CZYNNNA
2. radujmy – CZAS TERAŹNIEJSZY, STRONA CZYNNNA

Trzeci czasownik posiada kilka wariantów:

1. *dōsōmen* (NIEREGULARNY AORYST TRYBU ŁĄCZĄCEGO STRONY CZYNNNEJ) – MS P
2. *dōsomen* (CZAS PRZYSZŁY), „oddamy chwałę” – MSS κ^2 , A
3. *dōmen* (AORYST TRYBU ŁĄCZĄCEGO STRONY CZYNNNEJ) – MS κ^*

W tłumaczeniu opcje 1 i 3 przyjęłyby formę pierwszych dwóch CZASOWNIKÓW: „oddajmy chwałę”. Opcję 2 przetłumaczyć należałoby jako „oddamy chwałę” (RSV). UBS⁴ nadaje #1 notę „C”; UBS³ nadała jej notę „D”. Komitet nie był w stanie ustalić oryginalnego brzmienia.

▣ **„dajmy Mu chwałę”** Może to być metaforyczne wyrażenie opisujące zaufanie, wiarę lub zawierzenie Chrystusowi. W 11:13 mogło ono oznaczać, że niektórzy upamiętali się i uwierzyli wskutek Bożych wyroków. Frazę tę zastosowano do ludu Bożego w 14:7 i do odmowy oddania Bogu chwały przez udręczonych niewierzących w 16:9.

▣ **„Gody Baranka”** „Baranek” wiąże się ze starotestamentowymi ofiarami (zob. Kpł 1-7). Wyrażenie to łączy element ofiarniczy ze wspólnym posiłkiem (ofiara biesiadna). Nawiązania do uczyty weselnej występują w Mt 8:11; 26:29; Łk 14:15; 22:16. Skupiają się one na związonym z zawieraniem małżeństw żydowskim zwyczajowi okresu zaręczyn, czasu oczekiwania oraz siedmiodniowej uczyty weselnej. Interesujące jest tu spostrzeżenie, że nieco dalej metafora się zmienia i Boży lud nie jest panną młodą, tylko gośćmi weselnymi (zob. w. 9 i Mt 22:1-14). Kolejna zmiana metafor następuje w 21:2.9, gdzie Boży lud jest „Nowym Jeruzalem”. Konceptję związku małżeńskiego pomiędzy Bogiem a Jego Kościołem znaleźć można w ST w Iz 54:4-8; 62:5; Jr 31:32 (BG); Ez 16 i Oz 2:14-19 oraz w NT w 2 Kor 11:2; Ef 5:21-31; Ap 19:9; 21:2.9; 22:17. Także Jezus przedstawiany jest jako pan młody (zob. Mt 9:15; Mk 2:19-20; Łk 5:34-35; J 3:29). Temat ten podejmuje kilka przypowieści u Mateusza (zob. Mt 22:1-14; 25:1-13), Małżeństwo jest prawdopodobnie najlepszym ludzkim przykładem koncepcji biblijnego przymierza.

▣ **„Jego Malżonka się przystroiła”** Jest to AORYST STRONY CZYNNNEJ TRYBU ORZEKAJĄCEGO. Niektórzy interpretują te słowa jako ludzkie uczynki stanowiące zasługę. AORYST STRONY BIERNEJ z w. 8 pokazuje, że muszą oni być w błędzie. Kontekst ten potwierdza paradoksalny związek pomiędzy Bożym inicjującym działaniem (zob. J 6:44.65), widocznym w zaproszeniu z w. 9, zawierającym IMIESŁÓW STRONY BIERNEJ CZASU DOKONANEGO, a niezbędną odpowiedzią wiary rodzaju ludzkiego (zob. Mk 1:15; Dz 3:16.19; 20:21). Ten paradoksalny związek widoczny jest także w Flp 2:12-13. Wspiera go fakt, że w w. 8 Bóg udziela pozwolenia na

przystrojenie się, strój jednak odnosi się do dobrych uczynków (sprawiedliwych czynów) Bożego ludu (zob. 14:13; Ef 2:10; 1 Tm 5:25).

W książce *Word Pictures in the New Testament [Słowne obrazy w Nowym Testamencie]* A. T. Robertson zawarł interesujący komentarz na temat w. 7: „W Apokalipsie występują trzy metafory kobiet (Matka w rozdziale 12, Nierządnica w rozdziałach 13-19 i Oblubienica Chrystusa odtąd do końca). ‘Pierwsza i trzecia przedstawiają Kościół w dwóch różnych aspektach jego życia, podczas gdy druga odpowiada jego wielkiemu rywalowi i wrogowi (Swete)’” (s. 449).

19:8 „czyny sprawiedliwe świętych” Termin „czyny sprawiedliwe” (*dikaiōma*) ma w NT kilka różnych zastosowań.

1. Odnosi się do wyroków Bożych (zob. 15:4)
2. Odnosi się do śmierci Jezusa za ludzkość (zob. Rz 5:16.18)
3. Odnosi się do sprawiedliwego życia wierzących (zob. 19:8)
4. Odnosi się do rozporządzenia, prawa albo zarządzenia – zazwyczaj do Prawa Mojżeszowego (zob. Łk 1:6; Rz 1:32; 2:26; 8:4; Hbr 9:1.10).

Głównym zagadnieniem teologicznym związanym z tą rodziną greckich słów (*dikaioō*, *dikaiōsis*, *dikaiois*, *dikaioisune*) jest to, jak upadła ludzkość może twierdzić, że jest sprawiedliwa i usprawiedliwiona. Należy z całą mocą podkreślić, że ten duchowy stan nie został osiągnięty dzięki ludzkim wysiłkom (zob. Rz 3:21-30; Ef 2:8-9), tylko dzięki Bożemu wyborowi (Ojca), Bożemu działaniu (Syna) oraz Bożemu zesłaniu Ducha (zob. J 6:44.65). Ludzkość może tylko przyjąć skutek dokonanej dzieła (zob. Rz 5; 2 Kor 5:21).

Celem usprawiedliwienia jest życie we właściwy sposób – w podobieństwie do Chrystusa (zob. Rz 9:29; Ga 4:19; Ef 1:4; 2:10). Sprawiedliwe życie jest świadectwem więzy z Bogiem (zob. 14:13), a nie jej podstawą (zob. Ga 3:1-3)! Zob. Temat specjalny w 19:11.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 19:9-10

⁹I mówi mi: «Napisz: Błogosławieni, którzy są wezwani na ucztę Godów Baranka!» I mówi mi: «Te prawdziwe słowa są Boże». ¹⁰I upadłem przed jego stopami, by oddać mu pokłon. I mówi: «Bacz, abyś tego nie czynił, bo jestem twoim współsługą i braci twoich, co mają świadectwo Jezusa: Bogu samemu złoż pokłon!» Świadectwem bowiem Jezusa jest duch proroctwa.

19:9 „Błogosławieni” Jest to czwarte z siedmiu błogosławieństw skierowanych w Apokalipsie do odkupionych ludzi (zob. 1:3; 14:13; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7.14).

▣ **„którzy są wezwani”** Jest to IMIESŁÓW STRONY BIERNEJ CZASU DOKONANEGO, co podkreśla Boże wezwanie do zbawienia (zob. 17:14; J 6:44.65).

▣ **„Te prawdziwe słowa są Boże”** Fraza ta podkreśla wiarygodność przesłania anioła (zob. 21:5; 22:6).

19:10 „I upadłem przed jego stopami, by oddać mu pokłon” Próba oddania pokłonu aniołowi (zob. 22:8) wzbudziła wiele dyskusji. Być może Jan celowo opisał to wydarzenie, aby było ono argumentem przeciwko kultowi aniołów (zob. 22:9; Kol 2:18). Jan był zdumiony tym potężnym aniołem i mógł założyć, że jest on uosobieniem Bóstwa (zob. Rdz 16:7-13; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16; Wj 3:2.4; 13:21; 14:19; Sdz 2:1; 6:22-23; 13:3-22; Za 3:1-2; Łk 24:5) lub fizycznym objawieniem Ducha (zob. 22:8-9).

▣ **„jestem twoim współsługą i braci twoich, co mają świadectwo Jezusa”** Jan tak samo nazwał siebie w 1:1. Anioł określa się nie tylko jako sługę Boga (zob. Pwt 33:2; Ps 103:21; Dn 10), ale także odkupionej ludzkości (zob. Hbr 1:14). Utożsamia się także ze świadectwem Jezusa, związanym zazwyczaj ze świętymi, a nie aniołami (zob. 12:17).

▣ **„Świadectwem bowiem Jezusa jest duch proroctwa”** Jest to bardzo nietypowe wyrażenie i powstało wiele jego interpretacji. Może odnosić się do:

1. Jezusa jako Tego, na którym skupia się proroctwo
2. faktu, że proroctwo powróciło jako znak, że Jezus zaprowadził nową erę Ducha (zob. 1:2; 6:9; 12:17 i 14:12, gdzie fraza ta stosowana jest w podobny sposób)
3. Jezus jest natchnieniem proroctwa (por. „od Boga natchnione” w 2 Tm 3:16)

Kontekst pokazuje, że ci, którzy zaufali Chrystusowi, byli prowadzeni przez Ducha. Nikt nie może przyjść do Chrystusa, jeśli Duch:

1. go nie pociągnie (zob. J 6:44.65)
2. nie pomoże mu zrozumieć przesłania Ewangelii
3. nie zachęci go do zaufania Chrystusowi
4. nie ochrzci go w Chrystusa
5. nie ukształtuje w nim Chrystusa (zob. J 16:8-11)

Posługiwanie Duchą polega na wysławianiu Chrystusa.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 19:11-16

¹¹Potem ujrzałem niebo otwarte: a oto - biały koń, a Ten, co na nim siedzi, zwany Wiernym i Prawdziwym, oto sprawiedliwie sędzi i walczy. ¹²Oczy Jego jak płomień ognia, a wiele diademów na Jego głowie. Ma wypisane imię, którego nikt nie zna prócz Niego. ¹³Odziany jest w szatę we krwi skąpaną, a imię Jego nazwano: Słowo Boga. ¹⁴A wojska, które są w niebie, towarzyszyły Mu na białych koniach - wszyscy odziani w biały, czysty bisior. ¹⁵A z Jego ust wychodzi ostry miecz, by nim uderzyć narody: On paść je będzie różgą żelazną i On wyciska tłocznię wina zapalczego gniewu Wszchemogącego Boga. ¹⁶A na szacie i na biodrze swym ma wypisane imię: KRÓL KRÓLÓW I PAN PANÓW.

19:11 „Potem ujrzałem niebo otwarte” Jest to FORMA CZASOWNIKOWA STRONY BIERNEJ CZASU DOKONANEGO, która może wiązać się z Ez 1:1. W Apokalipsie niebo otwiera się kilka razy (częściowo), aby stopniowo objawiać Janowi prawdę (zob. 4:1; 11:19; 15:5). Zob. Temat specjalny w 3:7.

▣ **„biały koń”** Pan młody z poprzedniego akapitu okazuje się zwycięskim wojownikiem. Jest to opis przyjścia Jezusa, jakiego Żydzi oczekiwali za pierwszym razem – jako potężnego generała wojsk. Różni się on od opisu drugiego przyjścia Chrystusa (*paruzji*), którego autorem jest Paweł (1 Tes 4:13-18). Dla grupy prześladowanych chrześcijan jest to niezwykle zachęcająca metafora. Interpretatorzy muszą pamiętać, że:

1. nie jest to pełne i wyczerpujące omówienie drugiego przyjścia Jezusa
2. przedstawione jest symbolicznie i apokaliptycznie
3. jest ono prawdziwe; nasz Bóg, w Chrystusie, osobiście powróci, aby przyjąć tych, którzy do Niego należą (zob. J 14:-23) i osądzić całą ludzkość na podstawie jej uczynków (zob. Ga 6:7).

▣ **„Ten, co na nim siedzi”** Chociaż w 6:2 także opisany jest biały koń, jasne jest, że nie jest tu mowa o tym samym.

▣ **„zwany Wiernym i Prawdziwym”** W języku hebrajskim określenia „wierny i prawdziwy” oznaczają wiarygodność (zob. Ap 3:14 oraz 1:5; 3:7).

TEMAT SPECJALNY: „PRAWDA” (JAKO KONCEPCJA) W PISMACH JANA

W pewnym sensie Jan łączy hebrajskie i greckie tło słowa *alētheia*, „prawda”, tak, jak zrobił to z terminem *logos* (zob. 1:1-14). Hebrajski termin (zob. Temat specjalny: Wierzyć, zaufanie, wiara i wierność w ST w 19:4) oznacza to, co jest prawdziwe lub wiarygodne (w Septuagincie często łączone z *pisteuō*). W grece łączyło się ono z platońską rzeczywistością przeciwstawioną nierzeczywistości i tym co niebiańskie przeciwstawionym ziemskiemu. Pasuje to do Janowego dualizmu. Bóg jasno objawił (etymologia słowa *alētheia* to odsłaniać, ujawniać, jasno pokazywać) się w swoim Synu. Jest to wyrażone na kilka sposobów.

1. RZECZOWNIK, *alētheia*, prawda
 - a. Jezus jest pełen łaski i prawdy (zob. 1:14.17 – określenia związane z przymierzem ST)
 - b. Jezus jest przedmiotem świadectwa Jana Chrzciciela (zob. 1:32-34; 18:37 – ostatni prorok ST)
 - c. Jezus mówi prawdę (zob. 8:40.44.45.46 – objawienie jest propozycjonalne i osobiste)
 - d. Jezus jest drogą, prawdą i życiem (zob. 14:6)
 - e. Jezus uświęca ich w prawdzie (zob. 17:17)
 - f. Jezus (*Logos*, 1:1-3) jest prawdą (zob. 17:17)
2. PRZYMIOTNIK, *alēthēs*, prawdziwy, wiarygodny
 - a. Świadectwo Jezusa (zob. 5:31-32; 7:18; 8:13-14)

- b. Sąd Jezusa (zob. 8:16)
 - 3. PRZYMIOTNIK, *alēthinus*, prawdziwy, rzeczywisty
 - a. Jezus jest prawdziwą światłością (zob. 1:9)
 - b. Jezus jest prawdziwym chlebem (zob. 6:32)
 - c. Jezus jest prawdziwym krzewem winnym (zob. 15:1)
 - d. Jezus daje prawdziwe świadectwo (zob. 19:35)
 - 4. PRZYSŁÓWEK, *alēthōs*, prawdziwie
 - a. Świadectwo Samarytan o Jezusie jako Zbawicielu świata (zob. 4:42)
 - b. Jezus jest prawdziwym pokarmem i napojem w przeciwieństwie do manny z czasów Mojżesza (zob. 6:55)
- Termin „prawda” i wyrazy pochodne wyrażają także świadectwo innych o Jezusie, *alēthēs*
- a. Świadectwo Jana Chrzciciela jest prawdziwe (zob. 10:41)
 - b. Świadectwo Jana (autora Ewangelii) jest prawdziwe (zob. 19:35; 21:24)
 - c. Jezus postrzegany jako prawdziwy prorok (zob. 6:14; 7:40)

Pomocne omówienie prawdy w ST i NT znaleźć można w: *A Theology of the New Testament [Teologia Nowego Testamentu]*, George E. Ladd, s. 263-269.

TEMAT SPECJALNY: „PRAWDZIWY” (OKREŚLENIE) W PISMACH JANA

1. Bóg Ojciec
 - a. Bóg jest prawdziwy/wiarygodny (zob. J 3:33; 7:18.28; 8:26; 17:3; Rz 3:4; 1 Tes 1:9; 1 J 5:20; Ap 6:10)
 - b. Boże drogi są prawdziwe (zob. Ap 15:3 [BWP])
 - c. Boże wyroki są prawdziwe (zob. Ap 16:7; 19:2)
 - d. Boże słowa są prawdziwe (zob. Ap 19:11)
2. Bóg Syn
 - a. Syn jest prawdziwy/prawdą
 - 1) prawdziwa światłość (zob. J 1:9; 1 J 2:8)
 - 2) prawdziwy krzew winny (zob. J 15:1)
 - 3) pełen łaski i prawdy (zob. J 1:14.17)
 - 4) On jest prawdą (zob. J 8:32; 14:6)
 - 5) On jest prawdziwy (zob. Ap 3:7.14 [BW]; 19:11)
 - b. Świadectwo Syna jest prawdziwe (zob. J 18:37)
3. Może mieć znaczenie porównawcze:
 - a. Prawo Mojżeszowe a łaska i prawda Jezusa (zob. J 1:17)
 - b. Przybytek na pustyni a przybytek niebiański (zob. Hbr 8:2; 9:1)
4. Jak to często bywa w pismach Jana, słowo to ma wiele konotacji (hebrajskich i greckich). Jan posługuje się nim opisując Ojca i Syna jako osoby i mówców, a także na określenie ich przesłania, które ma być przekazane ich naśladowcom (zob. J 4:23; 19:35; Hbr 10:22; Ap 22:6).
5. Dla Jana te dwa PRZYMIOTNIKI opisują Ojca jako jedynego wiarygodnego Boga (zob. 5:44; 1 J 5:20), a Jezusa jako Jego prawdziwe i pełne objawienie – nie tylko faktów poznawczych, ale i związanych z odkupieniem.

▣ „sprawiedliwie sędzi i walczy” Jest to nawiązanie do Iz 11:3-5 (zob. Iz 9:6; 16:5; 32:1; Ps 96:13), gdzie opisana jest nowa era sprawiedliwości – nowa era Ducha. Zob. Temat specjalny poniżej.

TEMAT SPECJALNY: SPRAWIEDLIWOŚĆ

„Sprawiedliwość” jest tak kluczową kwestią, że każda osoba studiująca Biblię powinna przeprowadzić osobistą szczegółową analizę tej koncepcji.

W ST Boży charakter opisywany jest jako „prawy” lub „sprawiedliwy” (CZASOWNIK, BDB 842, KB 1003, RZECZOWNIK RODZAJU MĘSKIEGO BDB 841, KB 1004; RZECZOWNIK RODZAJU ŻEŃSKIEGO, BDB 842, KB 1006). Samo mezopotamskie określenie pochodzi od „rzecznej trzciny”, która używana była jako narzędzie budowlane

do oceny poziomej równości ścian i płotów. Bóg wybrał ten termin, aby metaforycznie opisywał Jego naturę. On jest prostą krawędzią (linijką), wobec której mierzone jest wszystko inne. Koncepcja ta wyraża zarówno Bożą sprawiedliwość, jak i Jego prawo do sądenia.

Człowiek został stworzony na obraz Boga (zob. Rdz 1:26-27; 5:1.3; 9:6). Ludzkość stworzona jest do wspólnoty z Bogiem (tj. Rdz 3:8). Całe stworzenie jest sceną lub tłem dla interakcji pomiędzy Bogiem a człowiekiem. Bóg chciał, żeby Jego ostateczne stworzenie, ludzkość, znała Go, kochała, służyła Mu i była taka, jak On! Lojalność człowieka została wystawiona na próbę (zob. Rdz 3) i pierwsza ludzka para nie zdała egzaminu. Skutkiem było zakłócenie relacji pomiędzy Bogiem a człowiekiem (zob. Rz 5:12-21).

Bóg obiecał naprawić i odnowić wspólnotę z człowiekiem (zob. Rz 3:15; zob. też Temat specjalny: Odwieczny plan odkupienia JHWH w 1 J 4:15). Czyni to poprzez swoją wolę i swojego Syna. Ludzie byli niezdolni do przywrócenia zerwanej wspólnoty (zob. Rz 1:18-3:20; Ap 5).

Po upadku Adama i Ewy pierwszym działaniem Boga zmierzającym do odnowienia zniszczonej więzi była koncepcja przymierza opartego na Jego zaproszeniu i reakcji ludzkości cechującej się nawróceniem, wiernością i posłuszeństwem (zob. Jr 31:31-34; Ez 36:22-38). Z powodu upadku ludzie byli niezdolni do podjęcia odpowiednich działań (zob. Rz 3:21-31; Ga 3). Sam Bóg musiał podjąć inicjatywę, aby odnowić więź z wiarołomnymi ludźmi. Uczynił to poprzez:

1. Usprawiedliwienie ludzkości poprzez dzieło Chrystusa (tj. sprawiedliwość prawno-sądowa)
2. Darowanie ludzkości sprawiedliwości poprzez dzieło Chrystusa (tj. sprawiedliwość przypisana)
3. Wysłanie zamieszkującego w wierzących Ducha, który kształtuje w nich sprawiedliwość (tj. podobieństwo do Chrystusa, odnowienie Bożego obrazu)
4. Odnowienie wspólnoty z ogrodu Eden (por. Rdz 1-2 z Ap 21-22)

Bóg wymaga jednak odpowiedzi w ramach przymierza. Bóg ustanawia (tj. darowuje, zob. Rz 5:8; 6:23) i zapewnia to, co potrzebne, ludzie muszą jednak Mu odpowiedzieć i trwać w reakcji cechującej się:

1. Nawróceniem
2. Wiarą
3. Posłusznym stylem życia
4. Wytrwałością

Sprawiedliwość jest więc wzajemnym działaniem w ramach przymierza pomiędzy Bogiem a Jego ostatecznym stworzeniem, opartym o Boży charakter, dzieło Chrystusa i uzdolnienie przez Ducha, na które każda jednostka musi odpowiedzieć i trwać w odpowiedniej reakcji. Koncepcja ta zwana jest „usprawiedliwieniem z łaski przez wiarę” (tj. Ef 2:8-9). Jest ona objawiona w Ewangeliach, jednak z użyciem innych terminów. Zasadniczo zdefiniował ją Paweł, który posłużył się różnymi formami greckiego słowa oznaczającego „sprawiedliwość” ponad 100 razy.

Paweł, jako wykształcony rabin, używa terminu *dikaio sunē* w jego hebrajskim znaczeniu określenia *caddiq* występującego w Septuagincie, a nie w znaczeniu przyjętym w literaturze greckiej. W pismach greckich słowo to wiąże się z kimś, kto dostosowywał się do oczekiwań Boga i społeczeństwa (np. Noe, Hiob). W hebrajskim znaczeniu zawsze łączy się ono z przymierzem. JHWH jest sprawiedliwym, etycznym, moralnym Bogiem. Chce, żeby Jego lud odzwierciedlał Jego charakter. Odkupiona ludzkość staje się nowym stworzeniem (zob. 2 Kor 5:17; Ga 6:15). Ta nowość skutkuje nowym stylem życia w pobożności (zob. Mt 5-7; Ga 5:22-24; Jk, 1 J). Ponieważ Izrael był teokracją, nie istniało jasne rozróżnienie pomiędzy tym, co świeckie (normami społecznymi), a tym, co święte (Bożą wolą). Rozróżnienie to wyrażają hebrajskie i greckie określenia tłumaczone na język polski jako „sprawiedliwość” (odnosząca się do społeczeństwa) i „prawość” (dotycząca religii).

Ewangelia (dobra nowina) Jezusa jest taka, że grzeszna ludzkość została przywrócona do wspólnoty z Bogiem. Dokonała tego Boża miłość, miłosierdzie i łaska; życie, śmierć i zmartwychwstanie Syna; a także pociąganie i przyciąganie do Ewangelii przez Ducha. Usprawiedliwienie jest Bożym darem, musi jednak skutkować pobożnością (stanowisko Augustyna, odzwierciedlające zarówno nacisk Reformacji na darmowość Ewangelii i rzymskokatolicką wagę przywiązywaną do przemienionego życia cechującego się miłością i wiernością). Dla Kościołów reformowanych określenie „Boża sprawiedliwość” to GENETIVUS OBJECTIVUS (tj. sprawienie, że grzeszna ludzkość może stanąć przed Bogiem [uświęcenie pozycyjne]), a dla katolików to GENETIVUS SUBJECTIVUS, czyli proces upodabniania się do Boga [doświadczalne uświęcenie progresywne]. W rzeczywistości jest to bez wątpienia i jedno, i drugie!

Moim zdaniem cała Biblia od Rdz 4 do Ap 20 jest zapisem tego, w jaki sposób Bóg odnawiał wspólnotę z Ogiem Eden. Na początku Biblii czytamy o wspólnocie Boga z ludzkością w ziemskim otoczeniu (zob. Rdz 1-2), a na końcu znajdujemy ten sam obraz (zob. Ap 21-21). Boży obraz i zamysł zostaną odnowione!

W celu udokumentowania powyższych wywodów przyjrzyjmy się wybranym fragmentom NT ilustrującym tę grecką grupę wyrazów.

1. Bóg jest sprawiedliwy (często łączone z Bogiem jako Sędzią)
 - a. Rz 3:26
 - b. 2 Tes 1:5-6
 - c. 2 Tm 4:8
 - d. Ap 16:5
2. Jezus jest sprawiedliwy
 - a. Dz 3:14; 7:52; 22:14 (tytuł Mesjasza)
 - b. Mt 27:19
 - c. 1 J 2:1.29; 3:7
3. Bożą wolą dla Jego stworzenia jest sprawiedliwość
 - a. Kpł 19:2
 - b. Mt 5:48 (zob. 5:17-20)
4. Boże sposoby zapewniania i kształtowania sprawiedliwości
 - a. Rz 3:21-31
 - b. Rz 4
 - c. Rz 5:6-11
 - d. Ga 3:6-14
5. Dana przez Boga
 - a. Rz 3:24; 6:23
 - b. 1 Kor 1:30
 - c. Ef 2:8-9
6. Przyjmowana przez wiarę
 - a. Rz 1:17; 3:22.26; 4:3.5.13; 9:30; 10:4.6.10
 - b. 2 Kor 5:7.21
7. Przez dzieła Syna
 - a. Rz 5:21
 - b. 2 Kor 5:21
 - c. Flp 2:6-11
8. Bożą wolą jest, aby Jego wyznawcy byli sprawiedliwi
 - a. Mt 5:3-48; 7:24-27
 - b. Rz 2:13; 5:1-5; 6:1-23
 - c. Ef 1:4; 2:10
 - d. 1 Tm 6:11
 - e. 2 Tm 2:22; 3:16
 - f. J 3:7
 - g. 1 P 2:24
9. Bóg osądzi świat w sprawiedliwości
 - a. Dz 17:31
 - b. 2 Tm 4:8

Sprawiedliwość jest Bożą cechą, darowaną grzesznej ludzkości przez Chrystusa. Jest ona

1. Bożym nakazem
2. Bożym darem
3. Dziełem Chrystusa
4. Życiem, jakie należy prowadzić

Jest jednak także procesem stawania się sprawiedliwym, w którym należy aktywnie i wytrwale uczestniczyć, a który pewnego dnia, przy drugim przyjściu Jezusa, zostanie ukończony. Wspólnota z Bogiem odnawiana jest w momencie zbawienia, pogłębia się jednak z biegiem życia, aż dojdzie do spotkania z Nim twarzą w twarz (zob. 1 J 3:2) w chwili śmierci lub *paruzji*!

Zakończmy to omówienie cytatem z *Dictionary of Paul and His Letters* [Słownika Pawła i jego listów]

IVP:

„Kalwin bardziej niż Luter akcentuje relacyjny aspekt Bożej sprawiedliwości. Wydaje się, że pogląd Lutra na Bożą sprawiedliwość zawiera w sobie aspekt uniewinnienia. Kalwin podkreśla cudowną naturę

przekazania lub przeniesienia na nas Bożej sprawiedliwości.” (s. 834)

Dla mnie relacja wierzącego z Bogiem ma trzy aspekty:

1. Ewangelia jest osobą (akcentuje to Kościół Wschodni i Kalwin)
2. Ewangelia jest prawdą (podkreśla to Augustyn i Luter)
3. Ewangelia to przemienione życie (akcentuje to katolicyzm)

Wszystkie one są prawdziwe i w zdrowym, trzeźwym, biblijnym chrześcijaństwie należy je wszystkie brać pod uwagę. Problemy zaczynają się wtedy, kiedy kładziemy zbyt duży lub zbyt mały nacisk na jeden z nich.

Musimy przyjąć Jezusa!

Musimy wierzyć Ewangelii!

Musimy dążyć do podobieństwa do Chrystusa!

19:12 „Oczy Jego jak płomień ognia” Jest to opis Jezusa z 1:14 i 2:18, którego starotestamentowe tło stanowi przedstawienie anioła w Dn 10:6.

▣ **„wiele diademów na Jego głowie”** Odnosi się to do koron królewskich. Jezus ma więcej koron niż:

1. jeździec na białym koniu w 6:2 (symbolizujący skuteczne działania wojenne)
2. szatan (czerwony smok z 12:3)
3. Bestia z 13:1

▣ **„Ma wypisane imię, którego nikt nie zna prócz Niego”** Może to być nawiązanie do Ap 2:17, ale jeśli tak jest, znaczenie tego wyrażenia pozostaje niepewne. Niektórzy widzą tu nawiązanie do starożytnego przekonania, że znajomość imion bogów dawała nad nimi władzę. Inni sądzą, że odzwierciedla ono fakt, że nikt nie jest w stanie zupełnie poznać charakteru Chrystusa. Ponieważ imię to jest nieznanne, nie odnosi się ono do żadnego tytułu Jezusa („Wierny i Prawdziwy” z w. 11 i „Słowo Boga” z w. 13) zawartego w tym fragmencie (lub księdze), łącznie z Królem królów i Panem panów z w. 16.

19:13 „Odziany jest w szatę we krwi skąpaną” Jest to nawiązanie do poematu o sędzie JHWH z Iz 63:3 (odwołuje się do niego także w. 15). Określenie „skąpaną” (MS A, UBS⁴ nadaje mu notę „B”) lub „skropioną” (MSS κ , P na podst. Iz 63:3) występuje w CZASIE DOKONANYM. Komentatorzy spierają się co do tego, czy odnosi się ona do:

1. Krwi jego wrogów, co wydaje się być tematem tego akapitu i odzwierciedlone jest w Targumie dot. Rdz 49:10-11 (choć w kontekście bitwa jeszcze nie nastąpiła)
2. Jego własnej odkupieńczej, ofiarnej krwi, w której święci wyprali i wybielili swoje szaty (zob. 7:14)
3. Możliwe też, że jest to krew Jego świadków, którzy są dla Niego cenni

W świetle kontekstu najtrafniejsza wydaje się opcja #1.

▣ **„a imię Jego nazwano: Słowo Boga”** Jest to termin *logos*, łączący Apokalipsę z apostołem Janem, ponieważ jest on jedynym autorem biblijnym używającym tego słowa jako tytułu Jezusa (zob. J 1:1.14; 1 J 1:1).

Ewangelia to zarówno osoba (Żywe Słowo Boże, Jezus), jak i przesłanie (spisane Słowo Boże, Biblia). Ten sam dwoisty aspekt odzwierciedla biblijne stosowanie słowa „wiera” w znaczeniu zarówno osobistego aktu przyjęcia Jezusa, jak i poznawczego aktu uwierzenia prawdom doktrynalnym („wiary”, zob. Jud 1:3:20).

TEMAT SPECJALNY: HEBRAJSKIE I GRECKIE TŁO TERMINU *LOGOS*

Tło koncepcyjne terminu „słowo” lub „słowo mówione” (BDB 180, KB 210 II)

1. Hebrajskie tło
 - a. potęga słowa mówionego (Iz 55:11; Ps 33:6.9; 107:20; 147:15.18), jak przy stworzeniu (Rdz 1:3.6.9.11.14.20.24.26.29) i w błogosławieństwach patriarchów (Rdz 27:1ff; 49:1)
 - b. Prz 8:12-23 uosabia „Mądrość” jako pierwsze ze stworzeń Bożych i pośrednika całego stworzenia (zob. Ps 33:6 i wtórnonakanoniczna *Księga Mądrości* 9:9)
 - c. Boża władza nad przyrodą (zob. Ps 147:12-20; Ps 148:8) i aniołami (zob. Ps 103:19-20)
 - d. Targumy (aramejskie tłumaczenia i komentarze) zastępują frazę „Słowo Boże” słowem *logos* z

powodu uprzedzenia do antropomorficznych określeń

2. Greckie tło (*logos*)
 - a. Heraklit z Efezu – świat jest zmienny; nieosobowy boski i niezmienny *logos* (tj. prawo) utrzymuje go w całości i kieruje procesem zmian
 - b. Platon – nieosobowy i niezmienny *logos* utrzymuje kurs planet i wyznacza pory roku
 - c. Stoicy – *logos* jest „przyczyną świata” lub jego zarządcą, jest jednak na wpół osobowy (prawdopodobnie myśl Anaksagorasa)
 - d. Filon z Aleksandrii – spersonalizował koncepcję *logosu* jako „Arcykapłana stawiającego duszę człowieka przed Bogiem” lub „most pomiędzy człowiekiem a Bogiem” lub „ster, za pomocą którego Pilot wszechświata wszystkim kieruje” (*kosmocrater*). Nazwał *logos* Bożym „pierworodnym synem”, Jego „ambasadorem” lub „rzecznikiem”. Podkreślał Bożą transcendencję, *logos* natomiast był łącznikiem ze światem fizycznym.

19:14 „wojska, które są w niebie” Jest to interpretowane na dwa sposoby:

1. Ze względu na 17:14 i opis świętych w w. 8 w bezpośrednim kontekście tych słów wiele osób zakłada, że chodzi tutaj o świętych.
2. Ze względu na starotestamentowe tło Pwt 33:2; Ps 68:18 i Za 14:5 oraz nowotestamentowe fragmenty Mt 13:41; 16:27; Mk 8:38; 13:27; Łk 9:26; 1 Tes 3:13; 2 Tes 1:7 liczni uczeni twierdzą, że chodzi o aniołów.

Podobna niejednoznaczność cechuje wiele fragmentów Apokalipsy.

19:15 „z Jego ust” Jest to nawiązanie do Iz 11:4 i Ap 1:16 oraz 2:16. Ta sama związana z sądem metafora występuje także w żydowskiej literaturze apokaliptycznej (zob. *4 Ezdrasza* 12:6; *Psalmy Salomona* 17:10.45.49; oraz *1 Henocha* 62:6).

▣ **„ostri miecz”** Jest to metafora mocy Ewangelii lub wypowiedzanego przez Boga słowa (zob. Rdz 1; Iz 55:11; J 1:1; 2 Tes 7:8), a nie dosłowny opis.

Zniszczenie buntowniczych ludzkich wojsk u kresu czasów opisane jest w Ez 38-39. Dokonane zostanie ono za pomocą (1) miecza (zob. Ez 38:21 i Ap 19:15.21) lub (2) ognia z nieba, zob. Ez 38:22; 39:6 i Ap 20:9. Ta paralela pomiędzy Ap 19 a Ap 20 (tj. różne sposoby zniszczenia wojsk narodów), odzwierciedlająca Ez 28-29, wskazuje na rekapitulację. Drugie przyjście Chrystusa w rozdziale 19 powtórzone jest innymi słowami w 20:1-10. Rekapitulacja była już widoczna pomiędzy pieczęciami, trąbami i czasami.

▣ **„narody”** Starotestamentowe pochodzenie tych wojsk to bezbożne narody całego starożytnego Bliskiego Wschodu wymienione w Ez 28 (zob. w. 2.5.6.13). Jan posługuje się rozgrywającą się w czasach ostatecznych bitwą z Ez 38-39 (lub być może Psalmem 2) jako źródłem symboliki eschatologicznej bitwy pomiędzy dobrem a złem. Jezus ma w niej największy miecz. Zob. komentarze do 2:26 i 10:11.

▣ **„On paść je będzie różgą żelazną”** Jest to drugi z trzech opisów zasiadającego na białym koniu. Ten opis sądu pochodzi z Ps 2:9 i 110:5-6 (zob. Ap 2:27; 12:5).

▣ **„i On wyciska tłocznię wina zapalczego gniewu Wszechmogącego Boga”** Ten trzeci opis sądu stanowi nawiązanie do Iz 63:2-3; Jr 51:33; Lm 1:15 i Jl 3:13 (zob. Ap 14:19-20). Kolor wyciskanych winogron kojarzył się starożytnym z krwią, śmiercią i bitwą.

Jeżeli chodzi o „gniew Boga”, zob. komentarz do 7:14.

19:16 „na biodrze swym ma wypisane imię” Określenie „na biodrze” stanowi przedmiot licznych dyskusji:

1. było to miejsce, gdzie zazwyczaj umieszczony był miecz
2. była to część Jego garderoby najlepiej widoczna, kiedy zasiadał na koniu
3. był to najsilniejszy mięsień Jego ciała, symbolizujący Jego moc

▣ **„KRÓL KRÓLÓW I PAN PANÓW”** Czy jest to jedno imię, czy dwa? Ap 17:14 pokazuje, że chodzi o jedno (zob. 1 Tm 6:15). Jego starotestamentowe tło może być dwojakie:

1. opis JHWH (zob. Pwt 10:17 i *Henocha* 9:4)
2. babiloński, a później perski tytuł bóstwa przeniesiony na JHWH (zob. Dn 2:37)

Interesujący jest fakt, że fraza ta w języku aramejskim sumuje się do 777, w odróżnieniu od liczby Bestii, która wynosi 666. Ostateczna niedoskonałość przeciwstawiona jest ostatecznej niedoskonałości.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 19:17-18

¹⁷I ujrzałem innego anioła stojącego w słońcu: I zawołał on głosem donośnym do wszystkich ptaków lecących środkiem nieba: «Pójdźcie, zgromadźcie się na wielką ucztę Boga, ¹⁸aby pożreć trupy królów, trupy wodzów i trupy mocarzy, trupy koni i tych, co ich dosiadają, trupy wszystkich - wolnych i niewolników, małych i wielkich!»

19:17 „do wszystkich ptaków” Ten makabryczny fragment jest nawiązaniem do dwóch starotestamentowych opisów scen bitwy. Kontekst ten dotyczy tej samej bitwy, co ta opisana w 16:12-16 (Har-Magedon). Drapieżne ptaki przedstawione są jako zlatujące się na pole bitwy – podobnie jak w 1 Sm 17:46 (zob. Mt 24:28; Łk 17:37) i Ez 39:17-20 – będącej ostateczną bitwą Goga i Magoga. Jan często posługuje się symboliką ST na nowe sposoby. W rozdziale 20 bitwa Goga i Magoga rozprawia się z szatanem po okresie millenijnym, podczas gdy bitwa w rozdziale 19 ma miejsce przed tysiącletnim królestwem i eliminuje Bestię oraz jej Fałszywego Proroka.

▣ **„Pójdźcie, zgromadźcie się na wielką ucztę Boga”** Słowo przetłumaczone jako „pójdźcie” jest PRZYŚLÓWKIEM zastosowanym w znaczeniu AORYSTU STRONY CZYNNEJ TRYBU ROZKAZUJĄCEGO LICZBY MNOGIEJ, dopasowanym do kolejnego słowa, „zgromadźcie”, które jest AORYSTEM STRONY BIERNEJ TRYBU ROZKAZUJĄCEGO LICZBY MNOGIEJ. Jest to przeciwieństwo uczyty Godów Baranka wspomnianej w w. 7 i 9. Baranek zaprasza wielu ludzi, aby przyszli, dostąpili zbawienia i wzięli udział w Jego uczcie weselnej. Tutaj jednak anioł zaprasza drapieżne ptaki na ucztę z martwych ciał (i martwych dusz) po wielkiej ostatecznej bitwie (zob. Jr 12:9; Ez 39:17). Boży gniew jest realny – symbolizuje go uczta z ciał Jego wrogów (zob. Iz 34:6; Jr 12:12; 46:10; So 1:7).

19:18 Jest to odniesienie do 6:15, gdzie także opisane są eschatologiczne okoliczności, w których wymienione są te same ogólne kategorie ludzkości. Zgroza nie bycia pogrzebanym była szczególnie silna dla ludzi zamieszkujących starożytny Bliski Wschód.

Zwycięski powrót Jezusa ma miejsce na końcu każdego cyklu sądu: pieczęci, 6:12-17, trąb, 11:15-18 oraz czas, 19:1-12.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 19:19-21

¹⁹I ujrzałem Bestię i królów ziemi, i wojska ich zebrane po to, by stoczyć bój z Siedzącym na koniu i z Jego wojskiem. ²⁰I pochwycono Bestię, a z nią Fałszywego Proroka, co czynił wobec niej znaki, którymi zwiódł tych, co wzięli zamię Bestii i oddawali pokłon jej obrazowi. Oboje żywcem wrzuceni zostali do ognistego jeziora, gorejącego siarką. ²¹A inni zostali zabici mieczem Siedzącego na koniu, [mieczem], który wyszedł z ust Jego. Wszystkie zaś ptaki najadły się ciał ich do syta.

19:19 Rozpoczyna się właściwa bitwa. Jest to nawiązanie do Psalmu 2. Czy chodzi tu o konkretną, dosłowną ostateczną bitwę, czy raczej o symbol zmagania pomiędzy dobrem a złem? Rodzaj literacki Apokalipsy wskazuje na tę drugą możliwość; równoległe fragmenty w Mt 24, Mk 13, Łk 21 i 2 Tes – na pierwszą. Niejasność ta jest źródłem wielkiej niezgody w kwestii interpretacji Apokalipsy przez pobożnych ludzi. Z pewnością dogmatyzm jest tu czymś niewłaściwym!

19:20 „Fałszywego Proroka, co czynił wobec niej znaki” Jest on drugą Bestią (zob. 13:11-18; 16:13). Słowa te są odwołaniem do 13:12-13, gdzie stosunek Fałszywego Proroka do Bestii z morza jest parodią stosunku Ducha Świętego do Chrystusa.

▣ **„wzięli zamię Bestii”** (zob. 13:16-17).

▣ **„Oboje żywcem wrzuceni zostali do ognistego jeziora”** Wyrażenie „ogniste jezioro” jest wyjątkowe dla Apokalipsy, stanowi jednak synonim terminu *Gehenna* (zob. Temat specjalny w 1:18), który był często stosowany przez Jezusa na określenie piekła. Może to być nawiązanie do Iz 30:23-33 i Dn 7:11. Jest bardzo wiele fragmentów proroczych łączących sąd z ogniem lub spalaniem. Motyw wiecznego ognia jest rozwinięty w

apokaliptycznym judaizmie (zob. *Henocho* 27:1ff; 54:1ff; 56:3ff; 90:26; *4 Ezdrasza* 7:36; *Apokalipsa Barucha* 59:10; 85:13 [lista na podstawie: George E. Ladd, *Revelation [Apokalipsa]*, s. 258]). Fraza ta występuje w Apokalipsie w 20:10.14 i 21:8. Było to miejsce przygotowane dla szatana i jego aniołów, ale ludzie, którzy buntują się przeciwko Bogu, także ostatecznie się tam znajdują. Jest to ostateczne miejsce przebywania szatana, naturalny wynik buntu przeciwko Bogu oraz wieczna forma otchłani (zob. Mt 25:46; Ap 9:11; 11:7; 17:8; 20:1.3).

19:21 Ci, którzy przyjęli znamię Bestii (zob. 13:16; 14:9.11) – ci sami, którzy prześladowali wierzących – zostają teraz zabici przez słowo Chrystusa (podobny los czeka Bestię z morza, zob. 2 Tes 2:8).

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Wymień różne grupy uwielbiające Boga w w. 1-8 i powody, dla których oddają Mu chwałę.
2. Skąd pochodzi koncepcja uczty Godów Baranka i jakie wnioski z niej płyną?
3. Co sugeruje w. 10 na temat aniołów?
4. Wyjaśnij znaczenie wersetów 11-16 w odniesieniu do Chrystusa.
5. Jaką bitwę opisują werset 17-21? Ile bitew zostanie stoczonych w czasach ostatecznych?

APOKALIPSA 20

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
Tysiącletnie królestwo	Tysiącletnie królestwo	Tysiącletnie królestwo Chrystusa	Królestwo tysiąca lat	Królestwo Tysiącletnie
20:1-6	20:1-6	20:1-6	20:1-6	20:1-3 20:4-5a 20:5b-6
Walka ostateczna i potępienie wrogów Boga	Klęska szatana i ostateczna walka	Walka ostateczna i potępienie wrogów Boga	Ostateczna klęska szatana. Sąd nad światem	Ostatni bunt
20:7-10	20:7-10	20:7-10	20:7-10	20:7-10
Sąd nad narodami	Sąd ostateczny	Sąd nad narodami		Sąd ostateczny
20:11-15	20:11-15	20:11-15	20:11-15	20:11-15

TRZECI CYKL CZYTAŃ (zob. s. vi we Wprowadzeniu)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy (trzeci cykl czytań, s. viii). Porównaj określone przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU 20:1-15

- A. Teologicznie rozdział 20 należy rozpatrywać w świetle rozdziału 19 (drugie przyjście Jezusa) i rozdziałów 21-22 (wiecznego królestwa). Zagadnieniem interpretacyjnym jest tu kwestia tego, czy paruzja poprzedza tysiącletnie rządy Chrystusa i czy w związku z tym pewna forma premillenaryzmu nie jest nieunikniona (jeśli tekst ma być rozumiany jako narracja historyczna). Ale co jeśli rozdziały 20-22 stanowią nową jednostkę, będącą rekapitulacją rozdziałów 17-19 (zob. W. Hendriksen, *More Than Conquerors [Więcej niż zwycięzcy]*)? Przypominałoby to rekapitulację pieczęci, trąb i czasz, co wskazywałoby na pewną formę idealizmu lub amillenaryzmu.
- B. Rozdział 20 wprowadza kilka koncepcji teologicznych, które nie zostały objawione w pozostałych częściach Biblii:
 1. dwuetapowe zmartwychwstanie
 2. ograniczone w czasie królowanie męczenników
 3. tysiącletnie ziemskie panowanie Mesjasza
 4. nieskuteczne panowanie Chrystusa (po tysiącletnim panowaniu Chrystusa ludzkość za namową szatana po raz kolejny się buntuje)
 5. kolejna bitwa z niewierzącymi po sądzie przed wielkim białym tronem

C. Trudności interpretacyjne wynikają z:

1. Teologicznych cech wyróżniających rozdział 20.
2. Niejasności w kilku kluczowych kwestiach:
 - a. związanie szatana, w. 2
 - b. liczba grup opisanych w w. 4
 - c. kto dostępuje pierwszego zmartwychwstania, w. 5
 - d. pytania „co?“, „gdzie?“ i „jak?“ dotyczące panowania z Chrystusem, w. 6
 - e. skąd pochodzą „narody” z w. 8
 - f. znaczenie i lokalizacja „miasta umiłowanego”, w. 9
 - g. kto podlega sądowi przed wielkim białym tronem z w. 11-15 i jak wiąże się on z Mt 25:31ff
3. Pobożni, wierzący komentatorzy, nawet wyznający tę samą teorię millenarną, nie zgadzają się ze sobą. Przyjęte założenia teoretyczne nie powinny wpływać na realność fizycznego, dosłownego powrotu Chrystusa, o którym często wspomina NT.
4. Kilka trafnych cytatów autorstwa osób, do których mam zaufanie:
 - a. W swoim komentarzu zatytułowanym *Revelation [Apokalipsa]* George E. Ladd pisze: „Amerykański ewangelikalizm położył nieuzasadniony nacisk na doktrynę millenium (...). Jedno jest jasne: On (Jezus) nie zajmuje się nauczaniem o tymczasowym, ziemskim królestwie przed zapanowaniem wiecznego porządku rzeczy w nadchodzącym wieku”.
 - b. W książce *Word Pictures in the New Testament [Słowne obrazy w Nowym Testamencie]* A.T. Robertson stwierdza: „Ta cudowna księga została napisana, aby pocieszyć świętych w czasie wielkiej próby, a nie po to, żeby ich ze sobą skłócić” (s. 457-458).
 - c. W książce *Worthy is the Lamb [Godzien jest Baranek]* Ray Summers pisze: „Do tego rozdziału należy podejść z wielką pokorą ducha, świadomością tkwiących w nim trudności, unikając dogmatycznych twierdzeń i szanując interpretację innych. Rozdział ten przez wiele stuleci był wśród chrześcijan przedmiotem licznych zażartych sporów” (s. 202).
 - d. W swoim komentarzu *The Book of Revelation, New International Commentary Series [Apokalipsa. Nowa międzynarodowa seria komentarzy]* Robert H. Mounce stwierdza: „Sądząc po wymiarze uwagi poświęcanej przez wielu pisarzy pierwszym dziesięciu wersetom rozdziału 20 można by stwierdzić, że jest to najważniejszy fragment Apokalipsy. Tendencją wielu interpretatorów jest tutaj bycie apologetami danego spojrzenia na millenium. Nie zaprzeczając istotnemu znaczeniu tego ważnego fragmentu, nie powinno się jednak wyносить go ponad takie podstawowe tematy jak powrót Chrystusa, sąd ostateczny i usunięcie wszelkiej niegodziwości oraz chwała wiecznego państwa. Uważne odczytanie fragmentu dotyczącego millenium (w. 1-10) pokaże, że być może ograniczone jest ono jedynie do zmartwychwstałych męczenników i że nie zawiera on konkretnych informacji dotyczących tego, że ich królowanie z Chrystusem ma miejsce na ziemi albo że w sposób konieczny wynika ono z drugiego przyjścia Jezusa” (s. 351).

D. Tysiącletnie królestwo to nie to samo co:

1. era mesjańska
2. Królestwo Boże (zarówno #1, jak i #2 są wieczne, zob. Dn 7:14.7; Iz 9:6; Łk 1:33; 2 P 1:11; Ap 11:15; 22:5)

E. Koncepcja tysiącletniego dobrostanu z Chrystusem mogła pochodzić od idei 6 000 lat historii oraz szabatowego odpoczynku na podstawie Rdz 1. Wydaje się, że było to (czyli historyczny premillenaryzm) częścią niektórych wczesnochrześcijańskich pism (zob. *List Barnaby* 15 i 2 *Henocha* 33).

F. Rozdział ten jest niewątpliwie natchnionym objawieniem, za którym stoi boski zamysł. Czy zamysłem tym jest jednak (1) zarysowanie okoliczności końca świata czy (2) zapewnienie duchowego wglądu w zmagania duchowe rozgrywane się w każdej epoce?

Interpretatorzy muszą wystrzegać się realizowania własnych celów w miejsce tych zamierzonych przez Jana. Ciekawość, wywyższanie się nad innych i lojalne trzymanie się teologicznej tradycji lub jakiegos nauczyciela powodują powstawanie wielu interpretacji i złych postaw. Zamysł Jana zawarty jest w jego

wyborze gatunku literackiego oraz symboliki staro-, a nie nowotestamentowej. Dosłowne traktowanie literatury apokaliptycznej nie jest oznaką konserwatyizmu, tylko nieprzemysłanego entuzjazmu. Dlaczego współcześni interpretatorzy próbują rozumieć niektóre symbole Jana dosłownie, a inne metaforycznie? Wszystkie są metaforyczne (co nie znaczy, że nie są prawdziwe)! Zasadniczo Jan przedstawia czasy ostateczne jako starotestamentową strukturę. Wydaje się celowo pomijać eschatologiczne nauczanie Jezusa i Pawła. Autorzy Biblii, zarówno ST, jak i NT, nie prezentują systematycznej eschatologii. Niewątpliwie przedstawiają oni prawdę, ale nie w sposób logiczny, chronologiczny ani systematyczny. Przyjmujemy centralne prawdy stojące za apokaliptycznymi wizjami i nie bądźmy dogmatyczni w szczegółach.

G. Biorąc pod uwagę miejsce tego rozdziału w ogólnej strukturze i przesłaniu całej księgi, nadano mu nieproporcjonalnie dużą teologiczną wagę. Nie było to głównym zamiarem autora. Millenium poprzedza wieczne panowanie Boga. Tylko Apokalipsa wspomina o tymczasowych mesjańskich rządach. Ten gatunek literacki przedstawia prawdę za pośrednictwem symbolicznego języka. Jeżeli chodzi o mnie, zaskakuje mnie (w świetle tekstów ST) nie tysiącletnie panowanie, a:

1. dwustopniowy sąd
2. jednoczesna obecność na ziemi zmartwychwstałych świętych i zwykłych ludzi
3. bunt po długim panowaniu Mesjasza

Czy osobiste rządy Chrystusa będą bezskuteczne jeśli chodzi o doprowadzenie rodzaju ludzkiego do sprawiedliwości nawet pod nieobecność szatana? A może jest to symboliczny sposób jasnego ukazania stopnia zepsucia ludzkości?

H. Niech Bóg ma nas w swojej opiece wobec fragmentu 22:18-19! Wszyscy jesteśmy obarczeni naszą ludzką naturą, naszą epoką, naszym doświadczeniem i nauczycielami.

POMOCNI AUTORZY

- A. Alan Johnson, „Revelation” [„Apokalipsa”], *The Expositors Bible Commentary*, tom 12
- B. George Ladd, *Revelation of J [Apokalipsa Jana]*
- C. Leon Morris, „The Revelation of St. John” [„Apokalipsa św. Jana”], *Tyndale New Testament Commentaries*, vol. 20
- D. Robert Mounce, „The Book of Revelation” [„Apokalipsa”], *The New International Commentary*
- E. Ray Summers, *Worthy Is the Lamb [Godzien jest Baranek]*
- F. Craig Blaising i Darrell Bock, *Progressive Dispensationalism [Progresywny dyspensacjonalizm]*
- G. D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks [Lemiesze i sierpy]*

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 20:1-3

¹Potem ujrzałem anioła, zstępującego z nieba, który miał klucz od Czeluści i wielki łańcuch w ręce. ²I pochwycił Smoka, Węża starodawnego, którym jest diabeł i szatan, i związał go na tysiąc lat. ³I wtrącił go do Czeluści, i zamknął, i pieczęć nad nim położył, by już nie zwodził narodów, aż tysiąc lat się dopełni. A potem ma być na krótki czas uwolniony.

20:1 „Potem ujrzałem anioła, zstępującego z nieba, który miał klucz od Czeluści” Przypomina to anioła mającego klucz do Czeluści w 9:1-2.11. Co ciekawe, szatan zostaje związany przez niewymienionego z imienia anioła.

▣ **„klucz od Czeluści”** W Apokalipsie „klucze” pojawiają się dwa razy: Jezus ma klucze śmierci i Otchłani (Hadesu) w 1:18, a bezimienny anioł – klucz do Czeluści w 9:1. Termin „klucz” jest metaforą władzy.

Określenie „Czeluść” to greckie słowo oznaczające „głębnię” z ALFA PRIVATIVUM (niezgłębiona otchłań). Zostało ono omówione w 9:1. Czeluść wydaje się być więzieniem dla demonicznych duchów. Nie można jednak traktować tego jako ostatecznej interpretacji ze względu na to, jak posługuje się tym terminem Paweł w Rz 10:7. Może ona być równoznaczna z „Tartarem” – miejscem izolacji wszystkich złych duchów (zob. Łk 8:31; Jud 1: 6; 2 P 2:4). W judaizmie rabinistycznym II i III w. Tartar rozumiany była jako nieprawa część Otchłani.

20:2 „Smoka, Węża starodawnego, którym jest diabeł i szatan” Ten poczwórny tytuł Złego, który omówiony został w 12:9, jest tu podkreślony dla jasnego sprecyzowania tego, kto zostaje związany i kto będzie później wrzucony do jeziora ognia (zob. w. 10). Łączy to Początek (zob. Rdz 3) z Końcem (Ap 20-22).

Termin „Smok” może być:

1. równoznaczny z „wężem”. W ST hebrajskie określenie *tannin* mogło odnosić się do:
 - a. węża lądowego (zob. Wj 7:9.10.12; Pwt 32:33; być może także Ps 91:13)
 - b. węża morskiego (zob. Rdz 1:21; Ps 148:7)
2. odpowiednikiem mitycznego potwora morskiego, Lewiatana (zob. Hi 7:12; Ps 74:13-14; Iz 27:1), na którego przykładzie Bóg opisuje jedno ze swoich stworzeń (zob. Hi 41; Ps 104:24-26) i który jest symbolem zła (podobnie jak Rahab, zob. Iz 51:9)
3. używany symbolicznie w znaczeniu przywódców nieprzyjaciół Izraela
 - a. Egipt (zob. Ps 87:4 – Rahab; Ez 29:3)
 - b. Babilon (zob. Jr 51:34)
4. stosowany w mitologii mezopotamskiej jako potwór chaosu (zob. Wprowadzenie do Apokalipsy 12 #B oraz komentarz do 12:3). Angielska Biblia KJV tłumaczy zarówno *tannin*, jak i *tannim* (szakale, zob. Hi 30:29; Ps 44:20; Iz 13:22; 34:13; 35:7; 43:20; Jr 9:10; 10:22; 49:33; 51:37 i Mi 1:8) jako „smoki”, ale nie są to wyrazy pokrewne. Słowo „szakale” jest liczbą mnogą od *tan*.

▣ **„związał go na tysiąc lat”** Ludzie zawsze czuli, że zbiorowe potępienie wynikające z decyzji Adama i Ewy jest niesprawiedliwe. Możliwe, że usunięcie zła i pokusy pozwala stworzyć okoliczności teologicznie przypominające te z ogrodu Eden. Ludzkość nie tylko przestanie być kuszona przez szatana, ale będzie cieszyła się obecnością uwielbionego Mesjasza przez długi czas. Tragedia polega na tym, że ludzkość znowu zbuntuje się przeciwko Bożym rządóm w Chrystusie (zob. 20:7-9).

Starotestamentowa koncepcja dwóch żydowskich epok była sposobem przedstawiania konfliktu pomiędzy dobrem a złem (ograniczony dualizm). Żydzi wyobrażali sobie, że te kosmiczne zmagania zakończą się ostateczną bitwą (zob. Ps 2). Jan posługuje się tą symboliką, aby pomóc prześladowanym chrześcijanom w swoich czasach i każdym innych. Dlaczego ktokolwiek miałby chcieć interpretować dosłownie księgę w tak oczywisty sposób symboliczną i objawienie tak wyjątkowe i niepowtarzalne jak tysiącletnie królestwo? Odpowiedź tkwi w założeniach wstępnych interpretatorów, a nie w egzegezie. Nie jest to kwestia wiary w Biblię, tylko właściwej, spójnej interpretacji literatury apokaliptycznej. Pragnienie wierzących, aby uzyskać więcej informacji o czasach ostatecznych skłania ich do (1) traktowania tej księgi jako chronologicznego przedstawienia drugiego przyjścia Jezusa i (2) dopasowywania szczegółów do swojej własnej historii, kultury oraz teologicznych ram interpretacyjnych. Jeśli potraktować ten rozdział dosłownie, z Chrystusem królować będą tylko ci chrześcijanie, którzy żyli i umarli w tym okresie (zob. w. 4-5).

20:3 „I wtrącił go do Czułości, i zamknął, i pieczęć nad nim położył” Wymienionych jest tu pięć CZASOWNIKÓW związanych ze związaniem szatana przez bezimiennego anioła: (1) „pochwycił”, (2) „związał”, (3) „wtrącił”, (4) „zamknął” i (5) „położył pieczęć”. Występują one w formie AORYSTU STRONY CZYNNEJ TRYBU ORZEKAJĄCEGO. Oznacza to zupełne usunięcie wpływu szatana. Może to być nawiązanie do Iz 24:22.

▣ **„by już nie zwodził narodów”** Zwodzenie zawsze było celem Złego i jego przedstawicieli (zob. 12:9 13:11-14; 16:14; 19:19; 20:8). Ponieważ szatan wiedział, że ma mało czasu (zob. 12:12), starał się odwieść od Boga jak najwięcej ukochanych przez Boga stworzeń, mężczyzn i kobiet i skłonić ich do buntu i niewiary. Zły także pragnie, aby oddawać mu cześć – widoczne jest to w kuszeniu Jezusa w Mt 4:9 i 13:4.

Nasuwa się tu pytanie do kogo odnosi się określenie „narody”. Niewierzące narody zostały już zniszczone w 17:2, 18:3 i 19:18-21. Niektórzy twierdzą, że chodzi tu o te same narody, tutaj jednak jest to ich reszta, a nie ich pokonane wojska. Inni są zdania, że są to inne narody, które nie były zaangażowane w spisek przeciw Bogu i Chrystusowi. Symbolika „narodów” jest bardzo trudna (zob. komentarze do 2:26 i 10:11), ponieważ pojawiają się one znowu w Ap 22:2, po zniszczeniu szatana i wszystkich niewierzących ludzi.

Możliwe, że fragment 20:1-10 (tj. rozdziały 20-22) jest rekapitulacją 19:11-21 (tj. rozdziałów 17-19). Jest to potencjalne rozwiązanie problemu istnienia „narodów” po pełnym i ostatecznym sądzie w rozdziale 19. „Narody” zazwyczaj odnoszą się do niegodziwych, bezbożnych ludzi (zob. komentarz do 2:26 i 10:11 oraz artykuł Dave’a Mathewsona „A Re-examination of the Millennium in 20:1-6: Consummation and Recapitulation” [„Ponowne spojrzenie na millenium w 20:1-6: Spełnienie i rekapitulacja”], JETS, tom 44 #2, czerwiec 2001, s. 237-251).

Sytuacja szatana w 20:1-10 byłaby w tym przypadku analogiczna do Łk 10:17-20 (szatan rzucony z nieba); Mt 12:26-29 (królestwo szatana pokonane przez egzorcyzmy Jezusa); Kol 2:10.15 (rozbrojenie Zwierzchności i Władz). Fragment Ap 20:1-10 odnosiłby się do zwycięstwa Chrystusa przy Jego pierwszym przyjściu; jego skutki pozostają w mocy aż do czasu tuż przed Jego powrotem (amillenaryzm).

Jeśli rzeczywiście zachodzi tu rekapitulacja, pokazuje to, jak wiele Jan zaczerpnął z jednego motywu ostatecznej bitwy z Ez 38-39 (a także Ps 2). Jan posłużył się tą starotestamentową konfrontacją z bezbożnymi narodami w Azji Mniejszej i dokonał jej uniwersalizacji do eschatologicznej bitwy pomiędzy Bożym ludem a ludźmi znajdującymi się pod wpływem szatana i niewiary.

▣ „**aż tysiąc lat się dopełni. A potem ma być na krótki czas uwolniony**” Kwestia tego, dlaczego szatan „ma” lub „musi” (PL) (*dei*) zostać uwolniony na krótki czas, jest od wielu lat przedmiotem sporów. Niektórzy uważają, że Bóg okazuje w ten sposób słuszność swojego potępienia buntowniczych ludzi; inni widzą tu jeszcze jedną potencjalną szansę na odkupienie, podobnie jak w 9:20-21; 14:6-7; 16:9.11.

Można także postrzegać związanie szatana jako symbol ostatecznego pokonania zła na podstawie apokaliptycznych obrazów z *1 Henocha* 10:4-6.11-13, gdzie Azazel (demon pustyni z Kpł 16:8.10.26) zostaje uwięziony przez anioła, aby nie mógł zwodzić ludzi. Złe anioły były uwięzione aż do dnia sądu w Iz 24:21-22; 2 P 2:4 i Jud 1:6.

Możliwe także, że jego uwolnienie zapoczątkowuje ostateczną konfrontację pomiędzy Bogiem, Mesjaszem, Duchem i ich zwolennikami a szatanem, Bestią z morza, Bestią z ziemi i ich poplecznikami. Stworzenie zostanie oczyszczone ze zła. Historia stała się polem walki i będzie sceną ostatecznego starcia. Starotestamentowy motyw pochodzi z Ps 2 i Ez 38-39. Ten sam sąd ostateczny opisany jest w 19:19-21. Jeśli jest tak rzeczywiście, to rozdziały 17-19 i 20 stanowią paralele dotyczące tego samego okresu pomiędzy pierwszym a drugim przyjściem Chrystusa.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 20:4-6

⁴I ujrzałem trony - a na nich zasiedli [sędziowie], i dano im władzę sądenia - i ujrzałem dusze świętych dla świadectwa Jezusa i dla Słowa Bożego, i tych, którzy pokłonu nie oddali Bestii ani jej obrazowi i nie wzięli sobie znamienia na czoło ani na rękę. Ożyli oni i tysiąc lat królowali z Chrystusem. ⁵A nie ożyli inni ze zmarłych, aż tysiąc lat się skończyło. To jest pierwsze zmartwychwstanie. ⁶Błogosławiony i święty, kto ma udział w pierwszym zmartwychwstaniu: nad tymi nie ma władzy śmierć druga, lecz będą kapłanami Boga i Chrystusa i będą z Nim królować tysiąc lat.

20:4 „I ujrzałem trony” Jest to nawiązanie do Dn 7:9. Apokalipsa wymienia wiele tronów: (1) tron Boży (zob. 5:1.1.17; 6:16; 7:10.15; 19:4; 21:5), (2) tron szatana (zob. 2:13) i (3) tron Bestii (zob. 13:2; 16:10). Tron jest metaforą władzy i autorytetu.

▣ „**a na nich zasiedli [sędziowie]**” Jest to nawiązanie do Dn 7:22. Pytanie brzmi tu: kim byli zasiadający na tronach? U Daniela mógł to być zastęp aniołów lub święci. Komentatorzy nie zgadzają się co do tego, ile grup wymienionych jest w tym wersecie:

1. niektórzy widzą tu trzy grupy (zasiadający na tronach, męczennicy wiary i inni chrześcijanie, którzy nie oddali czci Bestii)
2. inni widzą tu dwie grupy
3. jeszcze inni widzą tu jedną grupę.

Jeśli jest to jedna grupa, składają się na nią chrześcijańscy męczennicy. Biblia nie zawiera jednak żadnych równoległych fragmentów mówiących o ograniczonym w czasie królowaniu męczenników. Pismo Święte obiecuje panowanie wszystkim świętym (zob. Ap 3:21; 5:10; 22:5; Mt 19:28; Łk 22:29-30; 2 Tm 2:12). Zob. Temat specjalny w 5:10.

Ci, którzy uważają, że wyodrębnić tu można dwie grupy, opierają swoje twierdzenia na wyrażeniu zawartym w końcowej części w. 4: „którzy pokłonu nie oddali Bestii”. Widzą tu oni drugą grupę chrześcijan – wierzących, którzy umarli śmiercią naturalną, ale nie czcili Bestii. W świetle drugiego przyjścia Chrystusa w rozdziale 19 i sądu przed wielkim białym tronem w 20:11 może to być najlepsza interpretacja. Jeśli jest ona słuszna, sąd przed wielkim białym tronem z w. 11ff dotyczy tylko ludzi zgubionych i nie jest bezpośrednim odpowiednikiem tego opisanego w Mt 25:31ff.

▣

GPNT	„i sąd został_dany im”
BP	„i dano im władzę sądzenia”
BW	„którym dano prawo sądu”
BWP	„posiadający władzę sądzenia”
PL	„którym powierzono sąd”

Ta grecka fraza może odnosić się albo do (1) ich panowania z Chrystusem (zob. 2:26-27; 1 Kor 6:2, patrz Temat specjalny w 5:10) albo do (2) otrzymania przez nich sprawiedliwości (zob. 6:9-11; Dn 7:22).

▣ **„dusze świętych”** Niektórzy rozumieją to jako pozbawione ciało dusze (zob. 6:9). Określenie „święty” odnosi się do obosiecznego topora, który używany był do wymierzania kary śmierci w Republice Rzymskiej (zob. Rz 13:4 i Józef Flawiusz, *Starożytności żydowskie*, 14:9:4). Chodzi tu o chrześcijańskich męczenników.

▣ **„i tych, którzy pokłonu nie oddali Bestii”** Jeśli powyższe wyrażenie odnosi się do męczenników, to dotyczy innych, którzy umarli w tym okresie czasu (zob. 13:15). Jeżeli jest to obraz okresu pomiędzy dwoma przyjściami Chrystusa, chodzi tu o wszystkich wierzących, a jeżeli przedstawia czasy ostateczne, to tylko o żyjące w nim pokolenie.

▣ **„i nie wzięli sobie znamienia”** Zob. komentarz do 13:16-17. Znamię jest paralełą „tych, którzy pokłonu nie oddali Bestii ani jej obrazowi”.

▣ **„Ożyli oni”** Termin ten (*zōē*) często dotyczy fizycznego zmartwychwstania (zob. Mt 9:18; J 4:25; Dz 1:3.9-11; Rz 14:9; Ap 1:18; 2:8; 13:14). Nie można interpretować jednego wystąpienia tego terminu w w. 4 jako duchowego zmartwychwstania, a drugiego w w. 5 jako zmartwychwstania fizycznego. Czy męczennicy, którzy panują z Chrystusem mają ciała zmartwychwstałe, czy fizyczne i podlegające rozkładowi? Jeśli mają zmartwychwstałe ciała, to co z „narodami”?

▣ **„i tysiąc lat królowali z Chrystusem”** Koncepcja panowania Jezusa wspomniana jest w Ap 12:5; 19:5. Wydaje się, że nawiązuje do niej Ps 2:8-9. O królowaniu świętych razem z Jezusem mowa jest w 19:28; Łk 22:28-30; 2 Tm 2:12; Ap 3:21; 5:10; 20:4.6 i 22:5. Czy jest to panowanie tysiącletnie, czy wieczne (zob. Dn 7:14.18.27 i Ap 22:5)? Czy jest ziemskie (zob. 5:10) w znaczeniu Palestyny, czy całej ziemi? Zob. Temat specjalny dotyczący królowania w Królestwie Bożym w 5:10. Patrz też: tabela różnych poglądów na temat millenium w Aneksie 5.

20:5 W niektórych tłumaczeniach (np. Przekład Nowego Świata, Przekład Żydowski NT) werset ten zaznaczony jest nawiasem. To, kto dostąpi pierwszego zmartwychwstania, będzie decydowało o tym, kto podlegać będzie ogólnemu sądowi z 20:11ff. Oto możliwe wyjaśnienia „innych ze zmarłych”:

1. zgubieni ludzie (zob. v. 6; Dn 12:2)
2. chrześcijanie z poprzednich okresów (zob. w. 6; 2 Tm 2:12)
3. chrześcijanie z tego okresu, którzy umarli śmiercią naturalną (zob. w. 4c)

▣ **„pierwsze zmartwychwstanie”** Cały NT kładzie duży nacisk na zmartwychwstanie umarłych (zob. J 5:28-29; Łk 14:14; Dz 24:15; 1 Kor 15:52; Flp 3:3; 1 Tes 4:16; 2 Tes 1:7-10). W całej Biblii nie ma jednak drugiej wzmianki o dwóch oddzielnych zmartwychwstaniach wierzących – chyba że za taką można uznać dwoiste zmartwychwstanie w Dn 12:2 (zgubieni i zbawieni). George Ladd uważa J 5:29 i 1 Kor 15:24-25 za możliwe fragmenty paralelne. Wszystkie systemy teologiczne, nawet te wyznające wiarę w dosłowne tysiącletnie rządy, doświadczają dużych problemów interpretacyjnych jeżeli chodzi o to rozdzielenie zmartwychwstania. Czy pochwyceni chrześcijanie (zob. 1 Tes 4:13-18; Ap 4:11 lub 11:12) także mają udział w tysiącletnim królestwie? Czy obejmuje ono starotestamentowych męczenników, czy tylko tych, którzy zostali pozbawieni życia podczas ucisku w czasach ostatecznych?

▣ **„będą kapłanami Boga i Chrystusa”** Jest to nawiązanie do Wj 19:5-6. Zastosowana tutaj terminologia, odnosząca się do Izraela jako Bożego narzędzia objawienia się poganom i ich odkupienia, została w NT poszerzona o Kościół (zob. 1 P 2:5.9 i Ap 1:6; 5:10). List do Kościoła w Filadelfii zawiera nawiązanie do świętych w odniesieniu do świątyni (zob. 3:12). Metafora ta przeszła od sług Bożych na rzecz tego świata do bliskiej więzi z Bogiem.

20:6 Werset ten pogłębia problem z interpretacją. Dlaczego jakikolwiek wierzący miałby podlegać drugiej śmierci, która jest metaforą piekła (zob. w. 6)? Czy tylko męczennicy są kapłanami Boga, czy wszyscy święci (zob. 1:6; 5:10; 2 P 1:2.5.9)? Czy tylko męczennicy z I w. będą królować, czy także męczennicy ze ST? Czy będą to wszyscy męczennicy z całej historii, czy wszyscy chrześcijanie, którzy pozostali wierni?

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 20:7-10

⁷A gdy się skończy tysiąc lat, z więzienia swego szatan zostanie zwolniony. ⁸I wyjdzie, by omamić narody z czterech narożników ziemi, Goga i Magoga, by ich zgromadzić na bój, a liczba ich jak piasek morski. ⁹Wyszli oni na powierzchnię ziemi i otoczyli obóz świętych i miasto umiłowane; a zstąpił ogień od Boga z nieba i pochłonął ich. ¹⁰A diabła, który ich zwodzi, wrzucono do jeziora ognia i siarki, tam gdzie są Bestia i Falszywy Prorok. I będą cierpieć katusze we dnie i w nocy na wieki wieków.

20:7 „z więzienia swego szatan zostanie zwolniony” Tłem dla tego kontekstu jest Ez 36-39. W Księdze Ezechiela Boży lud odpoczywa bezpiecznie w eschatologicznych okolicznościach (Juda lub Jerozolima lub Ziemia Obiecana), ale mimo to zostaje zaatakowany przez niegodziwe narody (Goga i Magoga). W judaizmie rabinistycznym ci dwaj wrogowie opisywali wszystkich wrogów Mesjasza i Bożego ludu. Pierwotnie Gog był człowiekiem z kraju Magog, ale w tym rozdziale określenia te zostały uosobione do bliźniaczych wrogów. Jan zawsze przekształca swoje nawiązania do ST tak, aby pasowały do jego czytelników z I w. n.e.

20:8 „I wyjdzie, by omamić” To niesamowite, że ludzkość może być skłoniona do buntu po tysiącletnim panowaniu Chrystusa! Czy narody te były niewierzące, czy z początku wierzyły? Czy obecność i rządy Chrystusa nie są w stanie zaprowadzić trwałej zmiany w ludzkim społeczeństwie?

▣ **„Goga i Magoga”** Jest to nawiązanie do ciągłego buntu niewierzących narodów. Po przywróceniu Izraela do Ziemi Obiecanej (zob. Ez 37), na podstawie Bożego działania (zob. Ez 36), nadal będzie on miał kłopoty z narodami, które znowu go najadą („Gogowi, ku krajowi Magog, wielkiemu księciu kraju Meszek i Tubal”, Ez 38:2). Są to imiona przywódców lub regionalne nazwy najeżdżących armii; Ez 38:5-6.13 pokazuje, że są to międzynarodowe wojska. Ez 38-39 opisuje czasy ostateczne (zob. 38:8.10.14.16.18; 39:11). Rozdziały te stanowią źródło wielu nawiązań Jana do ST i czasów ostatecznych. Zanim będzie lepiej (nowe Jeruzalem), będzie coraz gorzej (ból porodowy nowej ery).

Zwróćmy uwagę na to, że Jan korzysta z tekstów ST, ale przekształca je w świetle kultury grecko-rzymskiej I w. n.e. Gog, Magog i Babilon nie są nieprzyjaciółmi z Mezopotamii lub Turcji, tylko z Rzymu.

▣ **„narody z czterech narożników ziemi”** Jest to w oczywisty sposób opis uniwersalnego buntu (zob. 7:1). Liczba cztery miała znaczenie symboliczne, oznaczające cały świat.

▣ **„jak piasek morski”** Pierwotnie fraza ta zastosowana została do nasienia Abrahama (zob. Rdz 15:5; 22:17; 32:13 i Hbr 11:12). Może to być kolejny przykład naśladowania przez Złego terminów opisujących Boży lud. Jednak ze względu na pierwszą część w. 9 wydaje się, że jest to kolejne określenie wskazujące na bardzo wielką armię.

20:9 Czy werset ten odnosi się do dosłownej bitwy na równinie Megiddo, w trakcie której ostateczna armia zbliża się do palestyńskiego miasta – Jerozolimy? Scenariusz ten pełen jest nawiązań do ST (zob. Ps 2; Ez 38-39; Dn 9:24-27; Za 13-14). Jerozolima położona jest jednak wiele kilometrów do Megiddo.

W Apokalipsie „miasto” to zazwyczaj (1) ludzkie społeczeństwo zorganizowane i funkcjonujące bez Boga, uosobione jako Babilon i (2) historyczne odniesienie do Rzymu w czasach Jana (zob. 14:8; 16:19; 17:18; 18:2.10.16.18.19.21). Jednak tutaj i w 11:8 chodzi prawdopodobnie o miasto Jerozolimę.

Autorzy NT ogółem, a w szczególności Jan, biorą symbolikę ST i uniwersalizują ją, aby odnosiła się do całej ludzkości. W Apokalipsie nie są sobie przeciwstawiani Żydzi i poganie, tylko wierzący i niewierzący. Jest to ta sama ostateczna bitwa co w 6:15-16; 11:18; 16:12.14.16; 19:19 (paralelizm).

▣ **„a zstąpił ogień od Boga z nieba i pochłonął ich”** Jest to nawiązanie do Ez 38:22 i 39:6. Zwycięstwo należy do Boga!

20:10 „diabła, który ich zwodzi, wrzucono do jeziora ognia i siarki” Tam właśnie zostali wrzuceni Bestia i Fałszywy Prorok w 19:20. Tam też wrzucona zostanie Śmierć i Otchłań w 20:14, a także ci, którzy nie zaufali Chrystusowi (20:15). Miejsce to jest synonimem *Gehenny* (piekła) i oznacza wieczne oddzielenie od wspólnoty z Bogiem i Jego Chrystusem (zob. Mk 9:43.48).

▣ **„I będą cierpieć katusze we dnie i w nocy na wieki wieków”** Bardzo przypomina to Ap 14:10-11 i 19:5. Koncepcja trwałego oddzielenia zakładana jest także w Mt 25:46, gdzie to samo określenie (*aiōnios*), oznaczające niebo, użyte jest w odniesieniu do piekła.

Większość Bożych sądów miała na celu odkupienie; dotyczy to zarówno ST, jak i NT. Nie ma informacji o tym, aby piekło miało jakiś odkupieńczy zamysł. Wypełnia ono Bożą obietnicę przywrócenia sprawiedliwości. Piekło jest oddzieleniem zła od dobrego Bożego stworzenia. Piekło jest czymś strasznym dla ludzkości, dla Boga jest ono jednak jeszcze sztraszniejsze. Dając ukoronowaniu swojego stworzenia, ludzkości, wybór (jeden z aspektów obrazu Boga w człowieku), Bóg wiedział, że wiele osób wybierze siebie i grzech. Piekło jest otwartą, krwawiącą raną w sercu Boga, która nigdy się nie zagoi. Piekło to tragiczna tajemnica paradoksu Bożej wiecznej miłości i Jego sprawiedliwości!

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 20:11-15

¹¹Potem ujrzałem wielki biały tron i na nim Zasiadającego, od którego oblicza uciekła ziemia i niebo, a miejsca dla nich nie znaleziono. ¹²I ujrzałem umarłych - wielkich i małych - stojących przed tronem, a otwarto księgi. I inną księgę otwarto, która jest księgą życia. I osądzono zmarłych z tego, co w księgach zapisano, według ich czynów. ¹³I morze wydało zmarłych, co w nim byli, i Śmierć, i Otchłań wydały zmarłych, co w nich byli, i każdy został osądzony według swoich czynów. ¹⁴A Śmierć i Otchłań wrzucono do jeziora ognia. To jest śmierć druga - jezioro ognia. ¹⁵Jeśli się ktoś nie znalazł zapisany w księdze życia, został wrzucony do jeziora ognia.

20:11 „Potem ujrzałem wielki biały tron” Jest to nawiązanie do Dn 7:9. Wielki biały tron wydaje się paralełą Mt 25:31-46, ale jeśli jest to sąd tylko nad zgubionymi ludźmi, to nie może to być paralela Mt 25, ponieważ tam owce (zbawieni) i kozły (zgubieni) sądzeni są razem.

▣ **„i na nim Zasiadającego”** Jest to nawiązanie do Dn 7:9. W NT Bóg ustanowił Chrystusa Sędzią (zob. J 5:22.27; 9:39; Dz 10:42; 17:31; 2 Kor 5:10; 2 Tm 4:1 i 1 P 4:5). Jednak są fragmenty, w których Jezus mówi, że nie przyszedł, by sądzić (zob. J 3:17-21; 12:47-48). Chrystus nie przyszedł, by sądzić, tylko by zbawić, ale fakt, że ludzie Go odrzucają, ściągają na nich sąd. Kto więc zasiada na tronie? Czy jest to Jezus? Jest to możliwe w świetle Mt 25:31-46 oraz J 5:22 i 2 Kor 5:10. Jednak w NT, a w Apokalipsie w szczególności, przez większość czasu Zasiadającym na tronie jest Bóg Ojciec (zob. Rz 14:10; Ap 5:1.7.13; 6:16; 7:10.15; 19:4 i 21:5).

▣ **„od którego oblicza uciekła ziemia i niebo”** Niektórzy widzą tu zdjęcie przekleństwa, jakim zostało obarczone fizyczne stworzenie, kiedy Adam i Ewa zbuntowali się i upadli (zob. Rdz 3:17-19 i Rz 8:19-22). Inni uważają, że jest to metafora zupełnego zniszczenia obecnego fizycznego porządku zgodnie z 2 P 3:10.12 (zob. Dz 3:21; Rz 8:21).

Jest to starotestamentowy język oznaczający: (1) przyjście Boga do Jego stworzenia, zob. Ps 114:3-6; Iz 13:10; 24:19-20.23; Jl 2:10.30-31; 3:15; Za 14:6, albo (2) że Bóg nie potrzebuje już Swoich dwóch wiecznych świadków, zob. Lb 35:30; Pwt 17:6; 19:15. On króluje!

W tym kontekście niebo nie odnosi się do Bożego tronu, tylko do atmosfery nad ziemią, jak w Rdz 1:1.

20:12 „I ujrzałem umarłych - wielkich i małych - stojących przed tronem” Nie ma pewności co do tego, z kogo dokładnie składa się ta grupa, ponieważ zależy to zazwyczaj od przyjętych założeń wstępnych – podobnie jak interpretacje szczegółów zawartych w poszczególnych wizjach Apokalipsy.

Wyrażenie „wielkich i małych” może odnosić się do: (1) wierzących (zob. Ps 115:13; Ap 11:18; 19:5) lub (2) niewierzących (zob. 13:16; 19:18). W tym kontekście jest to paralela „owiec i kozłów” z Mt 25:31-46 lub „istot niebieskich i ziemskich, i podziemnych” z Flp 2:10-11.

▣ **„a otwarto księgi”** Jest to nawiązanie do Dn 7:10. Wymienione są tu dwie księgi: księga uczynków lub wspomnień i księga życia (zob. 3:5 i 13:8). Księga życia opisana jest w Wj 32:32-33; Ps 69:29; Iz 4:3; Dn 12:1; Łk 10:20; Flp 4:3; Hbr 12:23; Ap 3:5; 13:8; 17:8; 20:15; 21:27. Księga uczynków lub wspomnień opisana jest w

Ps 56:9; 139:16; Iz 65:6; Ml 3:16 i Ap 20:12-13. Są to metafory Bożej pamięci. Bóg potraktuje swoje stworzenie sprawiedliwie; ludzie są wobec Niego odpowiedzialni za swoje uczynki i motywacje (zob. Gal. 6:7). Jest tylko jeden sąd.

▣ „**I osądzono zmarłych z tego, co w księgach zapisano, według ich czynów**” Sąd opiera się o związane ze stylem życia wybory ludzkości (zob. Mt 25:31-46). Zbieramy to, co sialiśmy (zob. Ga 6:8). Teologiczna prawda, że wszyscy ludzie są sądzeni ze swoich uczynków, ukazana jest w Jr 17:10; Mt 16:27; 2 Kor 5:10; Ap 2:23; 20:13. Pełna lista odnośników podana jest w komentarzu do 2:23.

20:13 „I morze (...) i Śmierć, i Otchłań wydały zmarłych, co w nich byli” Nie chodzi tu o to, że umarli przebywają w trzech różnych miejscach; te paralelne metafory stwierdzają, że wszyscy umarli stanęli przed Bogiem (zob. Flp 2:10-11).

20:14 „A Śmierć i Otchłań wrzucono do jeziora ognia” Była już o nich mowa w 6:8. Śmierć, wielki wróg ludzkości (zob. Hbr 2:14-15), została pokonana i usunięta (zob. 1 Kor 15:26.54-55; 2 Tm 1:10; Ap 1:18; 21:4).

▣ „**śmierć druga**” Biblia wymienia trzy różne stadia śmierci:

1. śmierć duchowa, zob. Rdz 3; Iz 59:2; Rz 5:12-21; 7:10-11; Ef 2:1.5; Kol 2:13; Jk 1:15
2. śmierć fizyczna, zob. Rdz 5
3. wieczna śmierć, zwana „drugą śmiercią” w Ap 2:11; 20:6,14; 21:8, odnosząca się do piekła

20:15 „Jeśli się ktoś nie znalazł zapisany” Jest to ZDANIE WARUNKOWE KLASY PIERWSZEJ, zakładające, że będą tacy, którzy nie będą zapisani w księdze życia (metafora tych, którzy nie zaufali Chrystusowi).

▣ „**księdze życia**” Zob. komentarz do 13:8.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Dlaczego tak wielu pobożnych, wierzących Pismu Świętemu komentatorów nie zgadza się co do interpretacji tego rozdziału?
2. Skoro księga ta zapisana została językiem symbolicznym (apokaliptyczny gatunek literacki), dlaczego tak wielu ludzi traktuje ten rozdział tak dosłownie i historycznie?
3. Dlaczego szatan jest związany na jakiś czas? Skąd pochodzą narody z w. 3 i 8?
4. Ile grup wymienionych jest w w. 4 i dlaczego ma to znaczenie?
5. Dlaczego dwuetapowe zmartwychwstanie opisane w tym rozdziale jest tak zaskakujące?
6. Jak zmartwychwstali święci współlistnieją z fizycznymi narodami?
7. Kogo obejmuje sąd przed wielkim białym tronem w w. 11-15?

APOKALIPSA 21-22

PODZIAŁ NA AKAPITY WE WSPÓŁCZESNYCH TŁUMACZENIACH

BT	BW	BP	BWP	PL
NOWE JERUZALEM		NOWE JERUZALEM	NOWE NIEBO I NOWA ZIEMIA	
Nowe stworzenie - Jeruzalem niebiańskie	Nowe niebo i nowa ziemia	Nowe stworzenie – Jeruzalem niebieskie	Obecność Boga w nowej Jerozolimie	Nowe niebo i nowa ziemia
21:1-8	21:1-8	21:1-8	21:1-4	21:1-8
		Chwała Nowego Jeruzalem	Dziedzictwo Boże	Opis Nowej Jerozolimy
		21:9-27	21:5-8	21:9-14
Jeruzalem czasów mesjańskich	Nowe Jeruzalem		Nowa Jerozolima	21:15-27
			21:9-14	22:1-7
21:9-22:15	21:9-22:5	Wnętrze miasta Bożego	21:15-21	22:8-9
		22:1-5	21:22-22:5	22:10-11
	Wieczne panowanie Chrystusa	Dokończenie tłumaczenia przez anioła	OSTATNIE NAPOMNIENIA	22:12-13
		22:6-15	22:6-7	22:14-15
	22:6-21		22:8-15	Końcowe zaproszenie
				22:16
				22:17
EPILOG		EPILOG		Końcowa przestroga
				22:18-19
22:16-21		22:16-21	22:16-21	22:20
				22:21

TRZECI CYKL CZYTAŃ (zob. s. vi we Wprowadzeniu)

ŚLEDZENIE ZAMYŚLU PIERWOTNEGO AUTORA NA POZIOMIE AKAPITU

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Przeczytaj cały rozdział za jednym razem. Określ zawarte w nim tematy (trzeci cykl czytań, s. viii). Porównaj określone przez siebie tematy z podziałami wyznaczonymi w pięciu współczesnych tłumaczeniach. Podział na akapity nie jest wynikiem natchnienia Ducha Świętego, ale jest kluczowy w zrozumieniu zamysłu pierwotnego autora, co jest najistotniejsze w interpretacji. Każdy akapit ma tylko jeden temat.

1. Pierwszy akapit
2. Drugi akapit
3. Trzeci akapit
4. Itd.

SPOSTRZEŻENIA DOTYCZĄCE KONTEKSTU

- A. Rozdziały 20-22 stanowią siódmą jednostkę literacką. Ap 21-22 przedstawia zakończenie Bożego działania w historii ludzkości i zapoczątkowanie wiecznego królestwa (zob. Dn 7:13-14.27; 1 Kor 15:27-28). Fragment Ap 22:6-21 stanowi zakończenie całej księgi.
- B. Prawie każdy element zawarty w tych dwóch rozdziałach jest nawiązaniem do (1) Rdz 1-3; (2) Ps 110 lub (3) międzytestamentalnej żydowskiej literatury apokaliptycznej.
- C. Zawarte w tym końcowym fragmencie niezwykle elementy są przedmiotem wielu debat:
6. wzmianka o „narodach” – 21:24; 22:2
 7. wzmianka o „królach ziemi” – 21:24.26
 8. wzmianka o „nieczystych na zewnątrz” – 21:27; 22:15
- Jest kilka możliwych powodów zawarcia w nim tych elementów:
1. Jan nawiązuje do prorocत्व ST. Podobnie jak jest to z przypowieściami w Ewangeliach, interpretatorzy nie mają rozumieć szczegółów dosłownie, tylko określać główne myśli.
 2. Celem Jana jest ukazanie ostatecznych rozgraniczeń pomiędzy ludźmi zbawionymi a zgubionymi.
 3. Wymienione w tym fragmencie „narody” zastosowane są w ogólnym sensie etnicznym, podobnie jak „lud Boży” w 5:9; 7:9; 21:24 i 22:5.
 4. Ze względu na te elementy niektórzy twierdzą, że zbawieni Żydzi znajdą się w mieście, a zbawieni poganie poza nim. Jednak ze względu na treść Ga 3:29 i Ef 2:11-3:13 po prostu nie może to być realna możliwość teologiczna.
 5. Myślę, że pomiędzy rozdziałami 17-19 a 20-22 zachodzi rekapitulacja. Wyjaśnia to tematy przewijające się przez tę sekcję.
- D. Te dwa rozdziały zawierają jeszcze jedną serię „siódemek”. Są to rzeczy, których już nie ma:
5. morze – 21:1
 6. śmierć – 21:4
 7. żałoba – 21:4
 8. krzyk – 21:4
 9. trud – 21:4
 10. noc – 21:25
 11. przekleństwo – 22:3
- E. Podobnie jak Boże sądy związane z drugim przyjściem Chrystusa przedstawione są w dramatyczny sposób za pomocą trzech wizji (pieczęcie, trąby i czasie), możliwe, że niebo zobrazowane jest w dramatyczny sposób za pośrednictwem trzech starotestamentowych metafor:
3. Przybytku, 21:1-8
 4. Nowego Jeruzalem, 21:9-26
 5. Ogrodu Eden, 22:1-5
- Może to także dotyczyć prologu (1:1-8), podkreślającego:
1. Niezwłoczność powrotu Chrystusa
 2. Wierność Bożych słów
 3. Potrzebę wierności Bożego ludu

ANALIZA SŁÓW I FRAZ

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 21:1-4

¹I ujrzałem niebo nowe i ziemię nową, bo pierwsze niebo i pierwsza ziemia przeminęły, i morza już nie ma. ²I Miasto Święte - Jeruzalem Nowe ujrzałem zstępujące z nieba od Boga, przystrojone jak oblubienica zdobna w klejnoty dla swego męża. ³I usłyszałem donośny głos mówiący od tronu: «Oto przybytek Boga z ludźmi: i zamieszka wraz z nimi, i będą oni Jego ludem, a On będzie "BOGIEM Z NIMI". ⁴I otrze z ich oczu wszelką łzę, a śmierci już odtąd nie będzie. Ani żaloby, ni krzyku, ni trudu już [odtąd] nie będzie, bo pierwsze rzeczy przeminęły».

21:1 „I ujrzałem” Minął jakiś okres czasu – to, jak długi, zależne jest od interpretacji „tysiąca lat” z rozdziału 20.

▣ **„niebo nowe i ziemię nową”** Grecki termin „nowy”, *kainos*, podkreśla jakość, a nie czas chronologiczny (zob. 2:17; 3:12; 5:9; 14:3; 21:1.2.5). Odnowiona ziemia jest motywem starotestamentowym (zob. Iz 11:6-9; 65:17; 66:22; patrz też Rz 8:18-25; 2 P 3:10,12). Wszyscy wierzący są obywatelami tego nowego Królestwa (zob. Flp 3:20; Ef 2:19; Hbr 12:23) i mają udział w tym nowym stworzeniu (zob. 2 Kor 5:17; Ga 6:15; Ef 4:24). Paralelną koncepcją teologiczną byłoby „miasto Boga nie zbudowane rękami ludzkimi” z Hbr 11:10.16; 12:22; 13:14.

Nowe stworzenie będzie podobne do pierwotnego. Niebo może być przywróconym ogrodem Eden. Bóg, ludzkość, zwierzęta i cała stworzona przyroda będą się znowu cieszyły wspólnotą! Biblia zaczyna się od Boga, ludzkości i zwierząt żyjących w idealnej wspólnocie w ogrodzie (zob. Rdz 1-2) i kończy się na ludzkości w ogrodzie (zob. Ap 21-22). Zgodnie z zapowiedziami proroków będą tam także zwierzęta (zob. Iz 11:6-8; 65:25). Wierzący nie idą do nieba; nowe Jeruzalem zstępuje z nieba (zob. Ap 21:2) na odtworzoną i oczyszczoną ziemię. Bóg i ludzkość są znowu razem (zob. Rdz 3:15; Iz 7:14; 8:8.10; Ap 21:3).

▣ **„bo pierwsze niebo i pierwsza ziemia przeminęły”** Stworzenie zostanie odnowione (zob. Dz 3:21; Rz 8:21; Kol 1:20) i nie będzie już znajdowało się pod wpływem grzechu (zob. 2 *Barucha* 37:6; 2 P 3:10-12; Ap 20:11).

▣ **„i morza już nie ma”** Jest kilka interpretacji tej frazy (zob. komentarz do 4:6):

1. Ponieważ morze wymienione jest w 4:6 i opisuje Bożą świętość, oddzielającą Go od grzesznej ludzkości, niektórzy uważają jego wykluczenie tutaj za przywrócenie doskonałej wspólnoty pomiędzy Bogiem a ludzkością.
2. Ponieważ w Ap 20:13 morze wydaje się być jednym z miejsc, w których przebywają zmarli, jest to sposób powiedzenia, że wszyscy zmarli otrzymali jeden z dwóch możliwych wiecznych losów.
3. Ponieważ pierwsza Bestia w Ap 13:1 wychodzi z morza, a w Iz 57:20 morze odnosi się do złych ludzi, możliwe, że chodzi o to, że nie ma już niegodziwców.
4. Ponieważ Ap 17:15 jest cytatem z Iz 17:12-13, gdzie wody oznaczają ludzi, wiele osób twierdzi, że chodzi o niegodziwe narody – jak w Ps 2.

Osobiście najbardziej podoba mi się #1.

21:2 „I Miasto Święte - Jeruzalem Nowe ujrzałem” Jerozolima w Palestynie nazwana jest „Świątym Miastem” w Iz 52:1 (zob. Iz 48:2; 64:10; Dn 9:24; Ne 11:1). Nowe Jeruzalem po raz pierwszy wspomniane jest w 3:12. Nawiązuje do niego Hbr 11:10; 12:22 i 13:14. Pokazuje to, że Jan brał starotestamentowe proroctwa, określenia, tytuły i obietnice i stosował je do nowego ludu Bożego. Miasto to nie jest związane ze starym przymierzem Jerozolimą w Palestynie, jak zakładają niektórzy millenaryści, tylko związanym z nowym przymierzem niebiańskim Jeruzalem.

▣ **„zstępujące z nieba”** Nie zstępuje ono dwa razy (raz w w. 2 i drugi raz w w. 10). Apokaliptyczny język jest bardzo płynny i nie należy upatrywać w nim chronologicznej, logicznej ani dosłownej struktury.

▣ **„przystrojone jak oblubienica zdobna w klejnoty dla swego męża”** Jest to nawiązanie do Iz 61:10 (zob. 19:7). W tych ostatnich rozdziałach Boży lud opisuje kilka metafor: (1) panna młoda (zob. 19:7; 21:2); (2) gość weselny (zob. 19:9) i (3) miasto (zob. 21:22; 22:2).

Starotestamentowa metafora JHWH (zob. szczeg. Oz 1-3) jako męża i Izraela jako panny młodej stanowi tło dla obrazu Kościoła jako oblubienicy Chrystusa (zob. Ef 5:21-31).

21:3 „Oto przybytek Boga z ludźmi” Ta grecka fraza jest powtórzeniem starotestamentowych obietnic mieszkania Boga z ludźmi na trzy różne sposoby:

1. Jest nawiązaniem do przybytku – symbolu obecności JHWH
2. „Zamieszka wraz z nimi” to znaczenie imienia „Emmanuel” z Iz 7:14 (zob. J 1:14)
3. „Będą oni Jego ludem” to terminologia związana z przymierzem; teraz wszyscy wierzący ludzie (zob. J 10:16) są Bożym narodem wybranym (zob. Kpł 26:11-12; Ez 37:23.27).

21:4 „I otrze z ich oczu wszelką łzę” Jest to nawiązanie do Iz 25:8 (zob. Mt 5:4; 7:17). Nowa era będzie czasem radości, pokoju, pełni i chwały!

▣ **„a śmierci już odtąd nie będzie”** Ten ostatni wróg (zob. Ap 20:14) zostanie zniszczony (zob. 1 Kor 15:26). Wierzący będą mieli nowe ciała podobne do zmartwychwstałego ciała Chrystusa (zob. 1 Kor 15:50-57; 2 Kor 3:18; 1 Tes 4:15-16; 1 J 3:2).

▣ **„Ani żaloby, ni krzyku, ni trudu już [odtąd] nie będzie”** Jest to nawiązanie do Iz 65:19, a także Iz 35:10.

▣ **„pierwsze rzeczy przeminęły”** Pierwszy porządek stworzenia został zaburzony przez upadek (zob. Rdz 3; 6:1-13), ale nowy porządek nie będzie skażony grzechem (zob. Hbr 12:27-28).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 21:5-8

⁵I rzekł Zasiadający na tronie: «Oto czynię wszystko nowe». I mówi: «Napisz: Słowa te wiarygodne są i prawdziwe». ⁶I rzekł mi: «Stało się. Jam Alfa i Omega, Początek i Koniec. Ja pragnącemu dam darmo pić ze źródła wody życia. ⁷Zwycięzca to odziedziczy i będę Bogiem dla niego, a on dla mnie będzie synem. ⁸A dla tchórzów, niewiernych, obmierzłych, zabójców, rozpustników, guślarzy, bałwochwalców i wszelkich kłamców: udział w jeziorze gorejącym ogniem i siarką. To jest śmierć druga».

21:5 „I rzekł Zasiadający na tronie” W Apokalipsie Bóg przemawia kilka razy (zob. 1:8 i być może 16:1.17). Wydaje się, że to, kto zasiada na tronie – JHWH czy Mesjasz – jest tu celowo niejasne (zob. 22:3). Patrz obszerniejszy komentarz w 20:11. Tak, jak pierwsze stworzenie zostało powołane do istnienia przez Boże (tj. poprzez Syna) wypowiedziane słowo (zob. Rdz 1:3.6.9.14.20.24; Ps 33:6.9), będzie także z Jego nowym stworzeniem.

▣ **„Oto czynię wszystko nowe”** Jest to obietnica z Iz 60-66, odnosząca się do nowej ery Ducha, epoki Mesjasza, ery sprawiedliwości, która została zainaugurowana przez Jezusa przy Jego pierwszym przyjściu i zostanie wypełniona przy Jego powrocie. Jest to metafora pewności, że Boża wola się urzeczywistni (zob. 1:19; 14:13; 17:17; 19:9).

▣ **„Słowa te wiarygodne są i prawdziwe”** Fraza ta została użyta do opisanie (1) Jezusa, zob. 1:5; 3:7,14; 19:11; (2) naśladowców Jezusa, zob. 17:14 i (3) Bożego słowa, zob. 19:9; 21:5; 22:6. Bóg często opisywany jest jako „sprawiedliwy i wierny” (zob. Ap 15:3; 16:7; 19:2). Stojąca za tym greckim wyrażeniem hebrajska myśl wskazuje na wiarygodność.

21:6 „Stało się” Jest to TRYB ORZEKAJĄCY CZASU DOKONANEGO STRONY CZYNNIEJ. Odnosi się on albo do pewności Bożych obietnic – zarówno tych dotyczących gniewu na niewierzących, jak i ratunku dla wierzących (zob. 6:11; 10:7; 16:17), albo do ich nieuchronności (zob. 1:1.3; 3:11; 10:6; 12:12; 22:7.10).

▣ **„Jam Alfa i Omega”** Fraza ta opisuje Boga w Iz 44:6 i Ap 1:8; niezwykle ważne jest jednak to, że chociaż jest to tytuł Ojca, stosowany jest on także do Mesjasza w 1:17 i 22:13. Jest to kolejny przykład stosowania przez nowotestamentowych autorów tytułów Boga do Syna.

Jest kilka fraz opisujących wieczne, wyjątkowe istnienie Boga:

1. „pierwszy i ostatni”, zob. Iz 41:4; 44:6; 48:12; Ap 1:17; 2:8; 22:13
2. „Początek i Koniec”, zob. Ap 21:6; 22:13; oraz 1:8 w KJV
3. „Ten, Który jest, i Który był i Który przychodzi”, zob. Ap 1:4,8; 4:8

Wszystkie one łączą się ze związanym z przymierzem Bożym imieniem JHWH, będącym KAUZATYWNĄ formą hebrajskiego CZASOWNIKA „być” (zob. Wj 3:14; Iz 43:10.13; 46:41; Ps 90:2; 93:2).

▣ **„Ja pragnącemu dam darmo pić ze źródła wody życia”** Jest to nawiązanie do Iz 55. Zaproszenie skierowane jest do wszystkich i jest całkowicie darmowe (zob. Rz 3:24; 6:23; Ef 2:8)! Cóż za niesamowite zaproszenie od samego Boga, ogłaszające dostępność przebaczenia. Odkupienie ludzkości zawsze zajmowało centralne miejsce w Bożym sercu i umyśle (zob. 9:20-21; 14:6-7; 16:9.11; 22:17).

W ST źródła wód często łączą się z zaspokajaniem przez Boga duchowych potrzeb ludzkości (zob. Ps 36:9; Iz 12:3; 44:3; 49:10; Jr 2:13; 17:13; a także J 4:10).

21:7 „Zwycięzca” Jest to IMIESŁÓW CZASU TERAŹNIEJSZEGO STRONY CZYNNIEJ, stanowiący ciągle odniesienie do doktryny wytrwałości wśród straszliwych prześladowań. Fraza ta przewija się także przez listy do siedmiu Kościołów (zob. 2:7.11.17.26; 3:3.5.12.21), łączące początkowe rozdziały Apokalipsy z jej zakończeniem. Zob. Temat specjalny na temat wytrwałości w 2:2.

▣ **„to odziedziczy”** Tłem dla obietnicy dziedzictwa w w. 7 (zob. 1 P 1:4.5; Rz 8:17) oraz ostrzeżeń z w. 8 jest możliwość apostazji w erze prześladowań. Lista niegodziwych odstępców (zob. w. 8) przypomina nieco tę zawartą w 1 Kor 6:9-10.

▣ **„i będę Bogiem dla niego, a on dla mnie będzie synem”** Są to wyrażenia związane z przymierzem (zob. w. 3), tak częste w ST (zob. Wj 6:7; 29:45.46; Kpł 26:11-12; 2 Sm 7:14; Ps 89:27-28; Jr 7:23; 11:4; 30:22; 33:38; Ez 11:20; 14:11; 34:30; 36:28; Oz 2:25; Za 8:8; 13:9) i występujące także w NT (zob. 2 Kor 6:16.18).

Koncepcja przymierza jest prawdopodobnie motywem łączącym całą Biblię. Ludzkość została oddzielona od Boga (zob. Iz 53:6; Rz 3:9-18.23) i nie potrafi Go odnaleźć. Bóg wyciąga do nas rękę; On o nas zabiega! Jego propozycja pojednania jest ofertą przymierza. To On wykazuje inicjatywę (zob. Jr 31:3; J 6:44.65) i wyznacza zasady, ale ludzkość musi odpowiedzieć w określony sposób. Reakcje te różniły się treścią (Adam i Ewa – zakazane drzewo, Noe – łódź, Abraham – ziemia, syn, Mojżesz – kodeks prawny), ale forma przyjęcia cechująca się wiarą w Bożą wierność pozostaje ta sama (zob. Rz 4). Stare Przymierze wiązało się z pewnymi wymaganiami; podobnie jest z Nowym (zob. Mk 1:15; Dz 3:16.19; 20:21). Zarówno początkowo, jak i w sposób ciągły reakcja ludzkości ma cechować się wiarą, opamiętaniem, posłuszeństwem, służbą, uwielbieniem i wytrwałością.

Zob. Temat specjalny: Syn Boży w 2:18.

21:8 Fakt, że ta lista grzechów została tu zawarta pomimo, że sąd już się odbył, jest dość niezwykły, ponieważ wydaje się, że niegodziwi zostali już usunięci (dzięki zwycięstwu Jezusa przy Jego drugim przyjściu, zob. 19:5-21, oraz przy sądzie przed wielkim białym tronem, zob. 20:11-15). Nie oznacza to, że niektórzy wierzący nie popełniali tych grzechów, tylko że ich życie się nimi nie charakteryzowało (zob. 1 J 3:6.9). Wydaje się, że jest to technika literacka mająca ukazać wieczną różnicę pomiędzy zbawionymi i zgubionymi lub aspekt apokaliptycznego dramatu (powtórzony dla podkreślenia).

▣ **„jeziorze gorejącym ogniem i siarką (...) śmierć druga”** Jezioro ognia jest w oczywisty sposób równoznaczne z drugą śmiercią lub naszą koncepcją piekła, które Jezus nazywał *Gehenną* (grecki termin nie występujący w Apokalipsie). Zob. Temat specjalny: Gdzie są zmarli? w 1:18.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 21:9-14

⁹I przyszedł jeden z siedmiu aniołów, co trzymają siedem czas pełnych siedmiu plag ostatecznych, i tak się do mnie odezwał: «Chodź, ukazę ci Oblubienicę, Małżonkę Baranka». ¹⁰I uniósł mnie w zachwyceniu na górę wielką i wyniosłą, i ukazał mi Miasto Święte - Jeruzalem, zstępujące z nieba od Boga, ¹¹mające chwałę Boga. Źródło jego światła podobne do kamienia drogocennego, jakby do jaspisu o przejrzystości kryształu: ¹²Miało ono mur wielki a wysoki, miało dwanaście bram, a na bramach - dwunastu aniołów i wypisane imiona, które są imionami dwunastu pokoleń synów Izraela. ¹³Od wschodu trzy bramy i od północy trzy bramy, i od południa trzy bramy, i od zachodu trzy bramy. ¹⁴A mur Miasta ma dwanaście warstw fundamentu, a na nich dwanaście imion dwunastu Apostołów Baranka.

21:9 „jeden z siedmiu aniołów” Dokładny opis tych aniołów, którzy wylali siedem czas, znajduje się w 15:1.6-8; 16:1 i 17:1. W rabinicznym judaizmie funkcjonuje tradycja głosząca, że istnieje siedmiu Aniołów Obecności, którzy służą Bogu. Tutaj każdy anioł odpowiada jednej pladze.

21:10 „I uniósł mnie w zachwyceniu” Jest to technika literacka zaznaczająca różne wizje (zob. 1:10; 4:2; 17:3; 21:10).

▣ **„na górę wielką i wyniosłą”** Wielu komentatorów uważa, że jest to bezpośrednie przeciwieństwo Wielkiej Nierządniczy, która znajdowała się na równinie. Jan odwołuje się jednak do wielu fragmentów ST, tutaj może więc nawiązywać do tajemniczej północnej góry, na której mieszka Bóg (zob. Ez 40:2; Iz 2:2; 14:13; Mi 4:1; *I Henocha* 18:8; 25:3). Możliwe także, że jest to nawiązanie do kuszenia Jezusa przez szatana w Mt 4:8.

▣ „i ukazał mi Miasto Świąte - Jeruzalem, zstępujące z nieba” Jest to niebiańskie Jeruzalem, metafora Bożej obecności (zob. w. 2). Ziemska, grzeszna Jerozolima omawiana była w 11:1-13. Stolica Dawida została uniwersalizowana do ostatecznego miejsca zamieszkania całego Bożego ludu (zob. J 14:2-3).

21:11 „Źródło jego światła podobne do kamienia drogocennego, jakby do jaspisu o przejrzystości kryształu” Miasto opisane jest w bardzo pięknych kategoriach moralnych i fizycznych. Podobnie jak cała Apokalipsa, rozdział ten jest symboliczny. Grzeszne, ograniczone umysły ludzkie po prostu nie są w stanie pojąć najwyższej radości i chwały Bożej obecności (zob. 1 Kor 2:9). Dosłowne klejnoty i fantastyczne starożytne miasto mogą być dobrymi metaforami, ale nie są one ostateczną rzeczywistością! Niebo jest tak naprawdę zarówno osobą (Jezusa) oraz miejscem (wspólnoty z Trójjedynym Bogiem).

21:12 „miało dwanaście bram, a na bramach - dwunastu aniołów” Jest to nawiązanie do Ez 48:31-34. Liczba „dwanaście” pojawia się raz po raz w pozostałej części tego rozdziału i pierwszych kilku wersetach rozdziału 22. Jest to biblijny symbol liczbowy organizacji (dwanaście miesięcy, dwanaście pokoleń, dwunastu apostołów) lub ludu Bożego. Zob. Temat specjalny na temat liczby dwanaście w 7:4.

▣ „i wypisane imiona, które są imionami dwunastu pokoleń synów Izraela” Lista dwunastu pokoleń w Ap 7:5-8 jest nieco zmieniona dla ukazania jej symbolicznej natury. Tutaj bardzo istotna jest obserwacja, że starotestamentowy lud Boży, opisany jako bramy w w. 12, zjednoczony jest z nowotestamentowym ludem Bożym, opisanym jako warstwy fundamentu w w. 14. Zawsze był tylko jeden lud Boży, tajemnica ta została jednak objawiona jasno dopiero wraz z Ewangelią (zob. Ef 2:11-3:13).

21:14 „mur Miasta ma dwanaście warstw fundamentu, a na nich dwanaście imion dwunastu Apostołów Baranka” Wszystkie te metafory nawiązują do świątyni czasów ostatecznych opisywanej przez Ezechiela (zob. Ez 40-48).

Wielu komentatorów twierdzi, że werset ten pokazuje, że autorem Apokalipsy nie mógł być apostoł Jan. Paweł posługuje się jednak podobną frazą w Ef 2:20.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 21:15-21

¹⁵A ten, który mówił ze mną, miał złotą trzcinę jako miarę, by zmierzyć Miasto i jego bramy, i jego mur. ¹⁶A Miasto układa się w czworobok i długość jego tak wielka jest, jak i szerokość. I zmierzył Miasto trzciną poprzez dwanaście tysięcy stadiów: długość, szerokość i wysokość jego są równe. ¹⁷I zmierzył jego mur - sto czterdzieści cztery łokcie: miara, którą ma anioł, jest miarą człowieka. ¹⁸A mur jego jest zbudowany z jaspisu, a Miasto - to czyste złoto do szkła czystego podobne. ¹⁹A warstwy fundamentu pod murem Miasta zdobne są wszelakim drogim kamieniem. Warstwa pierwsza - jaspis, druga - szafir, trzecia - chalcedon, czwarta - szmaragd, 20 piąta - sardoniks, szósta - krwawnik, siódma - chryzolit, ósma - beryl, dziewiąta - topaz, dziesiąta - chryzopraz, jedenasta - hiacynt, dwunasta - ametyst. ²¹A dwanaście bram to dwanaście pereł: każda z bram była z jednej perły. I rynek Miasta to czyste złoto jak szkło przezroczyście.

21:15 „A ten, który mówił ze mną, miał złotą trzcinę jako miarę, by zmierzyć Miasto” Mierzenie ukazywało Bożą ochronę i troskę (zob. 11:1-2; Jr 31:38-40; Za 2:1-5). Proroctwo Ezechiela o czasach ostatecznych także obejmuje mierzenie.

21:16 „Miasto układa się w czworobok” Może to być nawiązanie do Miejsca Najświętszego (zob. 1 Krl 6:19-20), które także było idealnym sześcianem.

Powodem, dla którego nie ma świątyni (zob. 21:22) jest to, że sam Bóg będzie świątynią. Może to być sposób ukazania przez Jana, że starotestamentowe proroctwa takie jak Ez 40-48 są symboliczne lub zostały wypełnione inaczej.

▣ „dwanaście tysięcy stadiów” Są to wielokrotności liczby dwanaście; nie odnoszą się do dosłownego miasta, tylko są idealnymi miarami, ukazującymi, że Bóg tworzy wyjątkową atmosferę ciągłej radości i wspólnoty pomiędzy Sobą i Swoim ludem (zob. J 14:2-3) za pomocą symbolu idealnego sześcianu przypominającego starotestamentowe Miejsce Najświętsze.

21:18-20 „A mur jego jest zbudowany z” Tę serię kamieni utożsamiać można z:

1. kamieniami na efodzie arcykapłana (zob. Wj 28:17-20) – jednak porządek i nazwy są inne. Nie było to niczym niezwykłym, ponieważ nazwy starożytnych kamieni były inne w różnych krajach i stuleciach
2. wysadzonym klejnotami miastem z Iz 54:11-17
3. splendorem króla Tyru (lub szatana) przedstawionym za pomocą królewskich (lub niebiańskich) klejnotów w Ez 28:12-13
4. zodiakiem przedstawionym w odwrotnym kierunku (Filon i Józef Flawiusz)

21:21 „A dwanaście bram to dwanaście pereł: każda z bram była z jednej perły” Ma to znaczenie symboliczne. Odwołuje się do rabinicznych tradycji Talmudu – *Sanhedrynu* 100a, gdzie mowa jest o tym, że bramy ostatecznego miasta będą zrobione z jednego kamienia o wysokości blisko 14 m.

☐ **„I rynek Miasta to czyste złoto jak szkło przezroczyste”** Jest to symbol. Musimy uświadomić sobie, że miasto Boże to nie po prostu ludzkie bogactwo, tylko symbol nieocenionej wartości i czystości Bożej obecności.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 21:22-27

²²A świątyni w nim nie dojrzałem: bo jego świątynią jest Pan Bóg wszechmogący oraz Baranek. ²³I Miastu nie trzeba słońca ni księżyca, by mu świeciły, bo chwała Boga je oświetliła, a jego lampą - Baranek. ²⁴I w jego świetle będą chodziły narody, i wniosą do niego królowie ziemi swój przepych. ²⁵I za dnia bramy jego nie będą zamknięte: bo już nie będzie tam nocy. ²⁶I wniosą do niego przepych i skarby narodów. ²⁷A nic nieczystego do niego nie wejdzie ani ten, co popelnia ohydę i kłamstwo, lecz tylko zapisani w księdze życia Baranka.

21:22 „A świątyni w nim nie dojrzałem: bo jego świątynią jest Pan Bóg wszechmogący oraz Baranek” Jest to bardzo niezwykle w zestawieniu z licznymi fragmentami Apokalipsy opisującymi niebiańską świątynię (zob. 3:12; 7:15; 11:1.2.9.19; 14:15.17; 15:5.6.8; 16:1.17). Ta sama koncepcja świątyni w niebie objawiona jest także w Liście do Hebrajczyków (zob. 8:2-5; 9:11.23-24).

☐ **„Pan Bóg wszechmogący”** Po raz kolejny występują tu razem trzy najpowszechniejsze starotestamentowe tytuły Boga (JHWH, *Elohim* i *El Szaddai*; zob. 1:8; 4:8; 11:17; 15:3; 16:7; zob. Temat specjalny: Imiona Boże w 1:8). Ukazują one majestat Zasiadającego na tronie. Zwróćmy uwagę na Jego bliski związek z Barankiem z Ap 5. Panują oni razem – jest tylko jeden tron (zob. 22:1.3).

21:23 „Miastu nie trzeba słońca ni księżyca, by mu świeciły, bo chwała Boga je oświetliła, a jego lampą - Baranek” Chwała Ojca i Syna jest całym oświetleniem, jakie jest potrzebne (zob. Ps 36:10; Iz 24:23; 60:19-20; Za 14:6-7, a także Ap 22:5). Może to być sposób zdecydowanego odrzucenia kultu ciał niebieskich.

21:24 „I w jego świetle będą chodziły narody, i wniosą do niego królowie ziemi swój przepych” Bardzo trudno jest zrozumieć, dlaczego „narody” nadal są wymieniane w tej części Apokalipsy, po wydarzeniach związanych z wielkim białym tronem. Może to być po prostu nawiązanie do Ps 72:10-11 i Iz 49:23; 60:3.15.16. Wyrażenie to nie ma znaczenia dosłownego, tylko literackie! Przedstawia wszystkich ludzi ze wszystkich plemion i narodów składających się na lud Boży.

21:25 „I za dnia bramy jego nie będą zamknięte: bo już nie będzie tam nocy” Jest to nawiązanie do Iz 60:11 lub Za 14:6-7. Koncepcja ciemności w Biblii jest często metaforą zła (zob. Mt 6:23; 8:12; 22:13; 25:30). Światło i ciemność były dla Jana szczególnie ważnym symbolicznym przeciwstawieniem teologicznym (zob. J 1:4-5, 7-9; 3:19-21; 8:12; 11:9-10; 12:35-36,46; 1 J 1:5-7; 2:8-11). Nigdy nie zamykane bramy symbolizują otwartość, dostępność i brak obawy przed atakiem.

21:27 „A nic nieczystego (...) ani ten, co popelnia ohydę i kłamstwo” Jest to nawiązanie do Iz 52:1; Ez 44:9; Za 14:21. Wydaje się, że jest to technika literacka ukazująca ostateczną różnicę pomiędzy ludźmi należącymi do Boga a tymi należącymi do Złego (zob. w. 24). Nowa era scharakteryzowana jest za pomocą oświetlonego, otwartego miasta – miasta zupełnej sprawiedliwości. Nie ma w nim zła!

▣ „zapisani w księdze życia Baranka” Metaforyczne wyrażenie „księga życia” występuje także w Ap 20:12-15, gdzie wymienione są dwie księgi:

1. księga życia zawierająca imiona ludzi należących do Boga (zob. Wj 32:32; Ps 69:29; Iz 4:3; Dn 12:1; Łk 10:20; Flp 4:3; Hbr 12:23; Ap 13:8; 17:8; 20:15; 21:27)
2. księga uczynków lub wspomnień, odnotowująca zarówno niegodziwe, jak i sprawiedliwe czyny (zob. Ps 56:9, 139:16; Iz 65:6; Ml 3:16)

Są to metafory doskonałej pamięci Boga.

APOKALIPSA 22

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 22:1-5

¹I ukazał mi rzekę wody życia, lśniąca jak kryształ, wypływającą z tronu Boga i Baranka. ²Pomiędzy rynkiem Miasta a rzeką, po obu brzegach, drzewo życia, rodzące dwanaście owoców - wydające swój owoc każdego miesiąca - a liście drzewa [służą] do leczenia narodów. ³Nic godnego klątwy już [odtąd] nie będzie. I będzie w nim tron Boga i Baranka, a słudzy Jego będą Mu cześć oddawali. ⁴I będą oglądać Jego oblicze, a imię Jego - na ich czołach. ⁵I [odtąd] już nocy nie będzie. A nie potrzeba im światła lampy i światła słońca, bo Pan Bóg będzie świecił nad nimi i będą królować na wieki wieków.

22:1 „I ukazał mi rzekę wody życia” Podział rozdziałów nie powinien przebiegać w tym miejscu. Koncepcja rzeki wypływającej z Bożej obecności jest nawiązaniem do ST (zob. Ps 46:5; Ez 47:1-12; Jl 3:18; Za 14:8). Woda jest powszechną metaforą odnoszącą się do obfitego zaspokajania przez Boga duchowych potrzeb Jego ludu (zob. Iz 12:3; 44:3; 49:10; Jr 2:13; 17:13; J 4:10-15; Ap 7:17; 21:6). Tylko Jan posługuje się terminem „życie” (*zoē*) w odniesieniu do życia zmartwychwstałego.

▣ „lśniąca jak kryształ” Oznacza ta czystość niebiańskiego miasta Boga (zob. 4:6).

▣ „wypływającą z tronu Boga i Baranka” Jest tylko jeden tron (zob. 21:22). Ten antropomorficzny język wzięty jest z symboliki dworu królewskiego starożytnego Wschodu. Bóg jest wiecznym duchem; nie zasiada On na fizycznym tronie. Jest to metafora Jego suwerennych rządów.

22:2 „po obu brzegach, drzewo życia” O tym samym drzewie mowa jest w Ap 2:7. Cała ta wizja zaczerpnięta jest z Ez 47:1-12 (tutaj w. 12). Żydowska literatura apokaliptyczna zawiera wiele odniesień do drzewa życia z Rdz 2:9 i 3:22 (zob. *Henocha* 25:2ff; 4 *Ezdrasza* 7:53; 8:52; 2 *Henocha* 8:3). To, co zaprzepaścił Adam w związku z Bogiem (wspólnotę, poznanie, życie wieczne), Bóg darowuje teraz odkupionej ludzkości (zob. Flp 2:6).

▣ „rodzące dwanaście owoców” Zob. Temat specjalny: Liczba dwanaście w 7:4.

▣ „a liście drzewa [służą] do leczenia narodów” Jest to bardzo niezwykle, ponieważ nie powinno być już niczego do leczenia! Może to jednak być po prostu cytat z Ez 47:12; być może chodzi tu o powracający motyw teologiczny, że Bóg chce, aby wszyscy („narody”) byli zbawieni (zob. Iz 2:3-4; 45:22-25; 60:3; 66:18-19; Za 2:15; 8:20-23).

22:3 „Nic godnego klątwy już [odtąd] nie będzie” Jest to nawiązanie do Rdz 3:17 i Za 14:11. Nowa era nadeszła i klątwa ST (zob. Ef 2:15-16; Kol 2:14) została usunięta przez śmierć Chrystusa (zob. Rz 8:18.25; Ga 3:13; Ef 2:13.16). W Apokalipsie kryształowe morze z 4:6 symbolizuje Bożą transcendentną świętość. Upadła ludzkość nie mogła zbliżyć się do Boga, ale teraz morze zostało usunięte (zob. 21:1).

Możliwe, że termin ten odpowiada hebrajskiemu *charam*, oznaczającemu coś zniszczonego lub zupełnie zniszczonego (zob. Za 14:11). Jeśli jest to nawiązanie do ST, to werset ten odnosi się do bezpieczeństwa Nowego Jeruzalem i przypomina obietnice z 1 P 1:4-5.

▣ Warto przyrzeć się niezwykłym cechom gramatycznym tej frazy. Jest jeden tron, ale zasiadają na nim dwie Osoby (tj. Bóg i Baranek). Słudzy jednak oddają „Mu” (LICZBA POJEDYNCZA) cześć. Zawarta jest tu tajemnica monoteizmu i wcielenia: jeden Bóg, ale także boski Mesjasz (i osobowy Duch Święty).

22:4 „będą oglądać Jego oblicze” W ST oglądanie Boga oznaczało śmierć. Mojżesz nie mógł zobaczyć Bożego oblicza (zob. Wj 33:20). Oglądanie Boga lub mieszkanie z Nim jest nagrodą dla tych, którzy są czysti (zob. Ps 11:7; 16:11; 17:15; 140:14; Mt 5:8). Pierwotnie zamierzona bliskość z ogrodu Eden została w pełni przywrócona (zob. Ps 42:2-3)!

▣ **„a imię Jego - na ich czołach”** Tak, jak szatan oznaczał swoich naśladowców (zob. 13:1-17; 14:9; 20:4), Bóg oznaczał swoich (zob. 3:12; 7:3; 14:1). Był to symbol posiadania i bezpieczeństwa. Zob. komentarz do 7:2.

22:5 „I [odtąd] już nocy nie będzie” (zob. 21:23-25; Iz 60:19-20; Za 14:7).

▣ **„i będą królować na wieki wieków”** Kto panuje z Chrystusem w czasie tysiącletniego królestwa? Rozdział 20:4-5 sugeruje, że będą to tylko ci chrześcijanie, którzy żyli w okresie ostatecznych prześladowań, ale Ap 2:26 i 5:10 wskazują na to, że wszyscy święci będą rządzić z Chrystusem na ziemi. Biblia nie zawiera jasnego rozróżnienia pomiędzy panowaniem wiecznym (zob. Dn 2:44; 7:14.18; Iz 9:6; Łk 1:33; 2 P 1:11; Ap 11:15) a tysiącletnim. Wyprowadzanie ważnej doktryny z apokaliptycznego fragmentu jest czymś hermeneutycznie niewłaściwym. Ten werset wskazuje na wieczne panowanie.

Symbolika Bożego ludu przeżywającego inwazję złego najeźdźcy, który zostaje zupełnie zniszczony przez Boga, zaczerpnięta jest z Ez 37-29. Zamysłem Jana nigdy nie była dosłowna interpretacja tych słów! Zamienianie apokaliptycznej symboliki w historyczną dosłowność jest naruszeniem zamysłu autora. Nasza miłość do Biblii i ciekawość przyszłości sprawiły, że współczesny Kościół Zachodu zaczął dziwnie interpretować prorocтва i literaturę apokaliptyczną oraz je naginać. Zob. Temat specjalny: Królowanie w Królestwie Bożym w 5:10.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 22:6

“I rzekł mi: «Te słowa wiarygodne są i prawdziwe, a Pan, Bóg duchów proroków, wysłał swojego anioła, by sługom swoim ukazać, co musi stać się niebawem.»

22:6 „rzekł mi” Odnosi się to do jednego z aniołów, którzy mieli siedem czas Bożego sądu (zob. 21:9; 22:1.8.9.10).

▣ **„Te słowa wiarygodne są i prawdziwe”** Fraza ta opisuje:

1. Jezusa (zob. 1:5; 3:7.14; 19:11)
2. Naśladowców Jezusa (zob. 17:14)
3. Boże słowo (zob. 19:9; 21:5; 22:6)

Bóg często opisywany jest jako „prawdziwy i sprawiedliwy” (zob. 15:3; 16:7; 19:2). Stojąca za tą frazą myśl hebrajska oznacza całkowitą wiarygodność.

▣ **„Pan, Bóg duchów proroków”** Może to być:

1. nawiązanie do 19:10
2. odniesienie do natchnienia ST (zob. 2 Tm 3:16; 2 P 1:20-21)
3. odniesienie do natchnienia NT (zob. 2 P 3:15-16)
4. odniesienie do głosicieli Ewangelii z czasów Jana
5. odniesienie do księgi (wizji) Jana

Oryginalne teksty greckie nie zawierały słów pisanych dużą literą. Tłumacze i interpretatorzy często muszą decydować, czy „duch” odnosi się do Ducha Świętego, czy do ludzkiego ducha. W tym tekście mowa jest o tym drugim (zob. 1 Kor 14:32; Hbr 12:9).

▣ **„wysłał swojego anioła”** Jest to nawiązanie do 1:1. Motywy występujące w końcowych wersetach Apokalipsy bardzo przypominają te z rozdziału 1. Tradycyjny format listu zastosowany w rozdziale 1 pojawia się znowu w rozdziale 22.

▣ **„co musi stać się niebawem”** Apokalipsa zawiera serię aluzji do nieuchronności przyjścia Pana (zob. 1:1.3; 3:11; w. 6 [dwukrotnie], 7, 10, 12 i 20). Dotychczasowe dwa tysiące lat opóźnienia jest dość trudne do zrozumienia dla wierzących (opóźnienie to objawione jest w 2 Tes), ale każde pokolenie chrześcijan ma nadzieję na przyjście Pana w ich czasach. W NT występuje realne napięcie pomiędzy powrotem Pana w każdej chwili a pewnymi rzeczami, które muszą się wydarzyć, zanim to nastąpi. Wierzący mają pozostać wierni i aktywni!

Oto krótki cytat dotyczący tej kwestii wzięty z mojego komentarza do Ewangelii Mateusza.

„Występuje paradoksalne napięcie teologiczne pomiędzy:

1. powrotem w każdej chwili (zob. 24:27.44) a faktem, że najpierw muszą nastąpić pewne wydarzenia historyczne
2. Królestwem jako przyszłym a Królestwem jako teraźniejszym

NT stwierdza, że przed drugim przyjściem Chrystusa nastąpią pewne wydarzenia:

1. Ewangelia głoszona całemu światu (zob. 24:14; Mk 13:10)
2. wielkie odstępstwo (zob. 24:10-13,21; 1 Tm 4:1; 2 Tm 3:1ff; 2 Tes 2:3)
3. objawienie „człowieka grzechu” (zob. Dn 7:23-26; 9:24-27; 2 Tes 2:3)
4. usunięcie tego, co powstrzymuje (zob. 2 Tes 2:6-7)
5. przebudzenie wśród Żydów (zob. Za 12:10; Rz 11)”

Ci, którzy wyznają przekonanie, że pomiędzy siedmioma jednostkami literackimi tej księgi zachodzi istotny paralelizm, twierdzą także, że każda z tych jednostek przedstawia okres pomiędzy pierwszym a drugim przyjściem Chrystusa z różnych perspektyw (np. William Hendriksen, *More Than Conquerors [Więcej niż zwycięzcy]*). Jeśli to prawda, to teksty odnoszące się do nieuchronnego przyjścia Chrystusa (zob. 1:3; 3:11; 22:7.10.12.20) dotyczą zapoczątkowania wypełniania się tych proroctw po śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa. Eschatologia toczy się dalej!

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 22:7

⁷A oto niebawem przyjdę. Błogosławiony, kto strzeże słów proroctwa tej księgi».

22:7 „niebawem przyjdę” Najwyraźniej anioł cytuje Jezusa (zob. w. 12-15), który wypowiada te słowa w 22:16. Nie ma pewności co do tego, kto przemawia w w. 17 i 18-19, ale Jezus zabiera znowu głos w w. 20, a Jan w 21. Zob. Temat specjalny: Bliski powrót w 1:3.

▣ **„Błogosławiony, kto”** Jest to kolejne z siedmiu błogosławieństw dla wierzących zawartych w tej księdze (zob. 1:3; 14:13; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7.14).

▣ **„proroctwa”** Księga ta jest proroctwem i musi być interpretowana w świetle literatury profetycznej (zob. w. 9-10.18-19; 1:3; 10:11). Nie jest to narracja historyczna! Proroctwa zawsze zawierają element warunkowy. Eschatologiczne fragmenty NT odzwierciedlają starotestamentowe proroctwa postrzegające czasy ostateczne przez pryzmat współczesnych wydarzeń i reakcji wiary. Wielu uczonych jest zdania, że apokaliptyczny gatunek literacki wyrósł z żydowskiego profetyzmu. Zob. Temat specjalny: Nowotestamentowe proroctwa w 16:6.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 22:8-9

⁸To właśnie ja, Jan, słyszę i widzę te rzeczy. A kiedym usłyszał i ujrzał, upadłem, by oddać pokłon przed stopami anioła, który mi je ukazał. ⁹Na to rzekł do mnie: «Bacz, byś tego nie czynił, bo jestem współsługą twoim i braci twoich, proroków, i tych, którzy strzegą słów tej księgi. Bogu samemu złóż pokłon!»

22:8 Jest to bardzo niezwykle werset, przedstawiający ten sam problem, który Jan miał już w 19:10. Widocznie uznał on tego anioła za bóstwo.

22:9 „tych, którzy strzegą słów tej księgi” Chrześcijaństwo obejmuje początkową decyzję opamiętania, wiary i dalszego nawrócenia, wiary, posłuszeństwa i wytrwałości. Apokalipsa, napisana do prześladowanych chrześcijan, kładzie nacisk na wytrwałość. Pokusami współczesnej kultury nie są fizyczne prześladowania, tylko „próchnica” apatii, praktycznego ateizmu, materializmu i płytkiego chrześcijaństwa podkreślającego przywileje i wyrzekającego się obowiązków.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 22:10-11

¹⁰Dalej powiedział do mnie: «Nie kładź pieczęci na słowa proroctwa tej księgi, bo chwila jest bliska. ¹¹Kto krzywdzi, niech jeszcze krzywdę wyrządzi, i plugawy niech się jeszcze splugawi, a sprawiedliwy niech jeszcze wypełni sprawiedliwość, a święty niechaj się jeszcze uświęci!»

22:10 „Nie kładź pieczęci” Jest to zupełne przeciwieństwo Iz 8:16; Dn 8:26 i 12:4.9. Nadszedł czas wypełnienia prorocत्व. Boże ostrzeżenia dla niewierzących i zachęta dla wierzących dotyczą chwili obecnej! Decyzji wymaga się już teraz. Królestwo jest terazniejsze.

☐ „chwila jest bliska” Zob. Temat specjalny: Bliski powrót w 1:3.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 22:12-13

¹²Oto przyjdę niebawem, a moja zapłata jest ze mną, by tak każdemu odplacić, jaka jest jego praca.
¹³Jam Alfa i Omega, Pierwszy i Ostatni, Początek i Koniec.

22:11-12 „by tak każdemu odplacić, jaka jest jego praca” Jest to myśl przewijająca się przez całą Biblię (zob. Hi 34:11; Ps 28:4; 62:13; Prz 24:12; Koh 12:14; Jr 17:10; 32:19; Mt 16:27; 25:31-46; Rz 2:6; 14:12; 1 Kor 3:8; 2 Kor 5:10; Ga 6:7-10; 2 Tm 4:14; 1 P 1:17; Ap 2:23; 20:12). Bóg wynagrodzi tych, którzy Go kochają i żyją dla Niego wśród upadłego światowego systemu (zob. 2:23; 20:12-13). Życie zdradza duchową rzeczywistość i żywotność wewnętrznej wiary (zob. Mt 7). Ludzie są szafarzami daru życia i zdadzą z tego sprawę przed Bogiem.

Nie sugeruje to „sprawiedliwości z uczynków”. Rodzaj ludzki jest odkupiony przez Bożą łaskę, za pośrednictwem śmierci i zmartwychwstania Chrystusa oraz pociągania przez Ducha. Jednak o tym, że spotkało się Boga, świadczy przemienione i przemieniane życie w rosnącym podobieństwie do Chrystusa. Priorytety i sposób inwestowania zasobów zdradzają to, co jest w sercu.

22:11 Jest to nawiązanie do Dn 12:10.

22:12 „przyjdę niebawem” Zob. Temat specjalny w 1:3.

22:13 Werset ten nawiązuje do starotestamentowych tytułów JHWH z 1:8 i 21:6, tutaj jednak odnoszą się one do Chrystusa. Przeniesienie tych starotestamentowych tytułów na Jezusa było jednym ze sposobów, na jakie autorzy NT potwierdzali Jego boskość. Werset 13 zawiera trzy takie starotestamentowe tytuły lub wyrażenia, które pierwotnie opisywały wiecznego Boga (zob. Iz 41:4; 44:6; 48:12), teraz jednak stosowane są do Jezusa (zob. 1:17; 2:8).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 22:14-15

¹⁴Błogosławieni, którzy płuczą swe szaty, aby władza nad drzewem życia do nich należała i aby bramami wchodzili do Miasta. ¹⁵Na zewnątrz są psy, guślarze, rozpustnicy, zabójcy, bałwochwalcy i każdy, kto kłamstwo kocha i nim żyje.

22:14 „Błogosławieni” Jest to ostatnie z siedmiu błogosławieństw dla wierzących przekazanych w Apokalipsie (zob. 1:3; 14:13; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7.14).

☐ „którzy płuczą swe szaty” Jest to metafora złożenia ufności w Chrystusowym odkupieniu (zob. 7:14). Bóg przyjmuje wierzących, ponieważ przyjął Jego (zob. Ef 1:6). Wierzący żyją, ponieważ On umarł. Wierzący cieszą się zmartwychwstaniem i życiem, ponieważ On żyje!

Fraza ta ma odmienne brzmienie w różnych manuskryptach:

1. „płuczą swoje szaty” występuje w MSS κ (IV w.) i A (V w.) oraz Wulgacie. UBS⁴ nadaje tej wersji notę „A” (pewne).
2. „przestrzegają przykazań” występuje w 046 – pisany uncjalą manuskrypcie z X w., pisanych minuskułą manuskryptach (1 i 94) z XII w. oraz Pesziticie (wersji syryjskiej).

☐ „aby władza nad drzewem życia do nich należała i aby bramami wchodzili do Miasta” Są to dwie metafory wiecznego zbawienia przez Chrystusa. Jedna odwołuje się do Rdz 2:9; 3:22 (zob. Ap 2:7; 22:2.14.19), a druga do Ap 21:2.9-22:5.

22:15 „Na zewnątrz są” Fraza ta jest bardzo trudna do zinterpretowania – chyba że jest to metafora jeziora ognia (zob. 21:8).

▣ „psy” Jest to kolejna dziwna aluzja, ponieważ w tym momencie księgi nie powinno być już żadnych złych ludzi. W Pwt 23:18 termin ten odnosi się do męskich prostytutek w ramach kananejskiego kultu płodności. W innych częściach Starego i Nowego Testamentu oznacza on niegodziwych ludzi (zob. Ps 22:17.21; Mt 7:6 i Flp 3:2). Oto cytat z komentarza do Apokalipsy autorstwa Roberta H. Mounce’a, zawartego w New International Series:

„Zamysłem tego wersetu nie jest nauczanie, że w wieczności wszelkiej maści niegodziwi ludzie będą mieszkali tuż pod bramami niebiańskiego miasta. Opisuje on po prostu przyszłość za pomocą teraźniejszych obrazów. Kontrastuje ze sobą błogosławieństwo wiernych oraz los niegodziwych” (s. 394).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 22:16

¹⁶Ja, Jezus, posłałem mego anioła, by wam zaświadczyć o tym, co dotyczy Kościołów. Jam jest Odrośl i Potomstwo Dawida, Gwiazda świecąca, poranna».

22:16 „Ja, Jezus, posłałem mego anioła, by wam zaświadczyć o tym, co dotyczy Kościołów” Warto zwrócić uwagę, że anioł ma zaświadczyć „wam” (LICZBA MNOGA) i że nawiązanie do siedmiu Kościołów z rozdziałów 2-3 jest bardzo jasne. Początek i koniec tej księgi jest listem, podczas gdy występujące pomiędzy nimi wizje stanowią połączenie proroctwa (końca widzianego poprzez perspektywę teraźniejszości) i literatury apokaliptycznej (przemawiającej do wyobraźni symboliki).

▣ „mego anioła” Posyłającym jest często Bóg Ojciec (zob. 22:6, „swojego anioła”). Fraza ta występuje także w 1:1, ale poprzedzający ją ZAIMEK jest wieloznaczny.

▣ „Kościołów” Zob. Temat specjalny w 1:4.

▣ „Jam jest Odrośl i Potomstwo Dawida” ST zawiera wiele nawiązań do pochodzenia Mesjasza z rodu Dawida (zob. 2 Sm 7:12-16 i Iz 11:1.10) – podobnie jak NT (zob. Mt 1:1; 9:17; 15:22; 21:9; Rz 1:3; 2 Tm 2:8; Ap 5:5). Jezus jest wypełnieniem wszystkich starotestamentowych proroctw.

TEMAT SPECJALNY: JEZUS NAZAREJCZYK

W NT występuje kilka różnych greckich terminów na określenie Jezusa:

A. Terminy nowotestamentowe:

1. Nazaret – miasto w Galilei (zob. Łk 1:26; 2:4.39.51; 4:16; Dz 10:38). Miasto to nie jest wspominane w źródłach współczesnych Jezusowi, ale jego nazwę odnajduje się w późniejszych inskrypcjach. Pochodzenie z Nazaretu nie było dla Jezusa komplementem (zob. 1:46). Tabliczka przybita do krzyża nad głową Jezusa zawierająca nazwę tego miejsca była oznaką pogardy Żydów.
2. *Nazarēnos* – wydaje się także odnosić do położenia geograficznego (zob. Łk 4:34; 24:19).
3. *Nazōraios* – może odnosić się do miasta, ale może także być grą słów z hebrajskim mesjańskim terminem „Gałąź/Odrośl” (*necer*, BDB 666, KB 718 II, zob. Iz 4:2; 11:1; 53:2; Jr 23:5; 33:15; Za 3:8; 6:12; nawiązanie w Ap 22:16). Łukasz opisuje nim Jezusa w 18:37 i Dz 2:22; 3:6; 4:10; 6:14; 22:8; 24:5; 26:9.
4. Podobne do #3 *nāzir* (BDB 634, KB 684), co oznacza „poświęcony przez złożenie ślubów”.

B. Historyczne wystąpienia poza NT

1. Stosowane na określenie żydowskiego (przedchrześcijańskiego) ugrupowania heretyckiego (aramejskie *nāsōrayyā*).
2. Używane w kręgach żydowskich na określenie wierzących w Chrystusa (zob. Dz 24:5.14; 28:22, *nosri*).
3. Przyjęło się jako powszechne określenie stosowane do wierzących w Kościołach syryjskich (aramejskich). Terminem „chrześcijanie” posługiwano się w odniesieniu do wierzących w Kościołach greckich.
4. Jakiś czas po upadku Jerozolimy faryzeusze przeorganizowali się w Jamni i zapoczątkowali formalny podział pomiędzy synagogą a Kościołem. Poniższy przykład formuły przekleństwa przeciwko chrześcijanom pochodzi z „Osiemnastu błogosławieństw” z *Berachotu* 28b-29a, gdzie wierzących

nazywa się „nazarejczykami”. „Oby nazarejczycy i heretycy zniknęli w jednej chwili; będą oni wymazani z księgi życia i nie będą wspomniani razem z wiernymi.”

5. Posłużył się nim Justyn Męczennik w *Dialogu z Żydem Tryfonem* 126:1, stosując do Jezusa Izajaszowe określenie *necer*.

C. Opinia autora

Zadziwia mnie taka różnorodność pisowni tego terminu, chociaż wiem, że nie jest to wyjątek w Starym Testamencie, gdzie imię „Jozue” może być w języku hebrajskim zapisywane na kilka różnych sposobów. Przyczyną moich wątpliwości co do ścisłego określenia znaczenia tego terminu są następujące kwestie:

1. Ścisły związek z mesjańskim terminem „Gałąź/Odrośl” (*necer*) lub z podobnym terminem *nāzīr* (człowiek konsekrowany przez złożenie ślubów)
2. Negatywne konotacje związane z obszarem Galilei pogan
3. Niewiele lub brak współczesnych wzmianek na temat miasta Nazaret w Galilei
4. Fakt, że termin ten był użyty przez demona w znaczeniu eschatologicznym (tj. „Czy przyszedłeś nas zniszczyć?”)

Aby uzyskać pełną bibliografię badań na temat tej grupy słów, zobacz: Colin Brown (red.), *New International Dictionary of New Testament Theology* [Nowy Międzynarodowy Słownik Teologii Nowego Testamentu], tom 2, s. 346 lub Raymond E. Brown, *Birth of the Messiah* [Narodzenie Mesjasza], s. 209-213, 223-225.

▣ „Gwiazda świecąca, poranna” Jest to tytuł mesjański (zob. Lb 24:17 lub Mt 2:2 lub 2 P 1:19), mogący nawiązywać do Iz 14:12, gdzie podobne określenie odnosi się do szatana. W Apokalipsie zło jest często parodią Trójjedynego Boga.

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 22:17

¹⁷A Duch i Oblubienica mówią: «Przyjdź!» A kto słyszy, niech powie: «Przyjdź!» I kto odczuwa pragnienie, niech przyjdzie, kto chce, niech wody życia darmo zaczerpnie.

22:17 „Duch i Oblubienica mówią: «Przyjdź!»” Chociaż są różne interpretacje tego fragmentu, na podstawie kontekstu wydaje się, że jest to ewangeliczne zaproszenie dla każdego, kto odczuwa potrzebę i odpowiada na Bożą ofertę w Chrystusie. Na tym właśnie skupia się cała księga Apokalipsy – nie tylko na podniesieniu na duchu zbawionych, ale także przekonaniu i zachęceniu zgubionych, aby odpowiedzieli na Boży dar w Jego Synu. Czterokrotne zastosowanie wezwania „Przyjdź!” (wszystkie cztery wystąpienia odnoszą się do zgubionych, a nie do drugiego przyjścia Chrystusa), powtarzające się „ten, kto” oraz niesamowita dobra nowina, że nic to nie kosztuje (zob. Iz 55) powinna być dla każdego zachętą do reakcji! Wydaje mi się, że Jan zwraca się tu do ludzi żyjących w jego czasach (i każdego innych). Może to być wyjaśnienie dla niezwykłych elementów (np. obecności zgubionych po dniu sądu) w rozdziałach 19-22. Jan kilka razy powraca do swoich własnych czasów, co wyjaśnić można paralelizmem pomiędzy siedmioma jednostkami literackimi, z których składa się Apokalipsa. Jan pisał mając na myśli swoje „ukochane dzieci” w Efezie (zob. 1, 2 i 3 J).

TEMAT SPECJALNY: TRÓJCA

Przyjrzyjmy się jednoczesnemu działaniu wszystkich trzech Osób Trójcy. Określenie „trójca”, ukute przez Tertuliana, nie pojawia się w Biblii, ale koncepcja ta przenika jej karty.

A. Ewangelie

1. Mt 3:16-17; 28:19 (i równoległe fragmenty)
2. J 14:26

B. Dzieje Apostolskie – Dz 2:32-33.38-39

C. Paweł

1. Rz 1:4-5; 5:1.5; 8:1-4.8-10
2. 1 Kor 2:8-10; 12:4-6
3. 2 Kor 1:21-22; 13:14
4. Ga 4:4-6
5. Ef 1:3-14.17; 2:18; 3:14-17; 4:4-6

6. 1 Tes 1:2-5

7. 2 Tes 2:13

8. Tt 3:4-6

D. Piotr – 1 P 1:2

E. Juda – Jud 1:20-21

Także ST wspomina o pluralizmie Boga.

A. Stosowanie LICZBY MNOGIEJ w odniesieniu do Boga

1. Imię *Elohim* występuje w LICZBIE MNOGIEJ (zob. Temat specjalny: Imiona Boże w 1:8), ale kiedy odnosi się do Boga, zawsze towarzyszy mu CZASOWNIK w LICZBIE POJEDYNCZEJ

2. "My" w Rdz 1:26-27; 3:22; 11:7

B. „Anioł Pański” był widzialnym przedstawicielem Boga

1. Rdz 16:7-13; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16

2. Wj 3:2.4; 13:21; 14:19

3. Sdz 2:1; 6:22-23; 13:3-22

4. Za 3:1-2

C. Bóg i Jego Duch są oddzielni, Rdz 1:1-2; Ps 104:30; Iz 63:9-11; Ez 37:13-14

D. Bóg (JHWH) i Mesjasz (*Adon*) są oddzielni, Ps 45:7-8; 110:1; Za 2:8-11; 10:9-12

E. Mesjasz i Duch są oddzielni, Za 12:10

F. Wszystkie trzy osoby wymienione są w Iz 48:16; 61:1

Boskość Jezusa i osobowość Ducha sprawiały problemy ściśle monoteistycznym pierwszym wierzącym.

1. Tertulian – podporządkowywał Syna Ojcu

2. Orygenes – podporządkowywał Mu boską istotę Syna i Ducha

3. Ariusz – odmawiał boskości Synowi i Duchowi

4. Monarchianizm – przekonanie o sukcesywnych, chronologicznych przejawach jedyne Boga jako najpierw Ojca, potem Syna, a następnie Ducha

Trójca jest powstałym w toku historii sformułowaniem opartym na materiale biblijnym.

1. Pełna boskość Jezusa, równego Ojcu, została potwierdzona w 325 r. n.e. na soborze nicejskim (zob. J 1:1; Flp 2:6; Tt 2:13)

2. Pełna osobowość i boskość Ducha równego Ojcu i Synowi została potwierdzona w 381 r. n.e. przez synod w Konstantynopolu

3. Doktryna o Trójcy znalazła swój pełny wyraz w dziele Augustyna *De Trinitate*

Bez wątplenia stajemy tu w obliczu tajemnicy. NT potwierdza jednak jedną boską istotę (monoteizm) o trzech wiecznych, osobowych przejawach (Ojciec, Syn i Duch).

BIBLIA TYSIĄCLECIA (WYDANIE CZWARTE): 22:18-19

¹⁸Ja świadczę każdemu, kto słucha słów prorocтва tej księgi: jeśli by ktoś do nich cokolwiek dołożył, Bóg mu dołoży plag zapisanych w tej księdze. ¹⁹A jeśli by ktoś odjął co ze słów księgi tego prorocтва, to Bóg odejmie jego udział w drzewie życia i w Mieście Świętym - które są opisane w tej księdze.

22:18-19 Wersety te są w oczywisty sposób związane z pierwszymi słuchaczami tego przesłania oraz z wszystkimi przyszłymi czytelnikami/słuchaczami tej księgi. W ST surowe ostrzeżenia kierowane do tych, którzy mogli odczuwać pokusę manipulacji Słowem Bożym, są powszechną praktyką literacką (zob. Pwt 4:2; 12:32). Nie miało to być traktowane dosłownie, tylko jako bardzo mocne orientalne uwypuklenie powagi zmiany Bożego przesłania. W tym fragmencie nie chodzi o wierzących interpretatorów lub skrybów, którzy gorliwie się modlą i szukają Bożej woli, ale, jak stwierdza Ireneusz w swoim dziele *Przeciw herezjom* 30:12, o fałszywych nauczycieli, którzy dodają, zmieniają lub usuwają słowa Pisma. Pamiętajmy, że nie możemy na podstawie jednego wersetu stworzyć doktryny sprzecznej z innymi jasnymi naukami zawartymi w Biblii.

▣ „jeśli by (...) jeśli by” Są to ZDANIA WARUNKOWE KLASY TRZECIEJ, oznaczające potencjalne działanie.

22:20 „przyjdę niebawem” Bliskość końca i nadchodzącego sądu Bożego, jest charakterystyczna dla żydowskiej i chrześcijańskiej literatury apokaliptycznej. Ten sam temat ukazany jest w Mt 13:34-36; 24:43; 25:1-13; Łk 12:29; 1 Tes 5:2.4; 2 P 3:10. W świetle trwającego dwa tysiące lat opóźnienia należy rozumieć to w kategoriach egzystencjalnych, a nie czasowych. On nadchodzi! Żyjmy w gotowości. Zob. Temat specjalny w 1:3.

▣ **„Przyjdź, Panie Jezu”** Jest to aramejska fraza *Maranatha* (zob. 1 Kor 16:22). Można interpretować ją na różne sposoby:

1. jeśli jest to *maranatha*, oznacza „nasz Pan nadszedł”
2. jeśli jest to *marana tha*, oznacza „nasz Panie, przyjdź!”

Do kontekstu najlepiej pasuje numer 1. Z *Didache* 10:6 dowiadujemy się, że było to liturgiczne zakończenie nabożeństwa z Wieczerzą Pańską w czasach Jana.

TEMAT SPECJALNY: MARANATHA

Jest to aramejska fraza odzwierciedlająca teologiczną afirmację liturgiczną wczesnego Kościoła palestyńskiego. Było to potwierdzenie: (1) boskości Jezusa (Ps 110) lub (2) drugiego przyjścia Jezusa (Dz 3:19-21). Jej znaczenie zależy od sposobu podziału tego słowa:

1. „Nasz Panie, przyjdź” (tj. *marana-tha*). Podobne imperatywne wyrażenie występuje w Ap 22:20. Z tego powodu większość tłumaczeń zakłada to znaczenie w 1 Kor 16:22. Jeśli tak jest, byłaby to modlitwa o powrót Chrystusa.
2. „Nasz Pan nadszedł” (tj. *maran-atha*) to aramejski CZAS DOKONANY. Za tym tłumaczeniem obstawał Chryzostom (345-407 r. n.e.), podkreślając wcielenie Jezusa.
3. „Nasz Pan nadchodzi” odzwierciedla hebrajski profetyczny CZAS DOKONANY, wykorzystywany przez wielu jako motyw dla poparcia chrześcijańskiej służby. Drugie przyjście Chrystusa zawsze było zachętą dla wierzących w każdej epoce.
4. *Didache* (dzieło napisane pod koniec I lub na początku II w.) 10:6 posługuje się tą samą frazą w kontekście Wieczery Pańskiej, przy której w modlitwach podkreśla się terażniejszą obecność Jezusa i Jego eschatologiczne przyjście w przyszłości.

22:21 Zauważmy, że „łaska Pana Jezusa Chrystusa” z Jego ludem jest końcową prawdą przedstawioną chrześcijanom żyjącym w epoce prześladowań oraz nadzieją każdego pokolenia wierzących.

PYTANIA DO DYSKUSJI

To jest przewodnik do poznania Biblii, co oznacza, że ty sam jesteś odpowiedzialny za własną jej interpretację. Każdy z nas postępuje według światła, jakie sam posiada. Najważniejszy w procesie interpretacji jesteś ty, Biblia i Duch Święty. Nie możesz zrzucić tej odpowiedzialności na komentatora.

Poniższe pytania do dyskusji mają za zadanie pomóc ci przemyśleć główne kwestie poruszane w tym konkretnym fragmencie księgi. Mają one pobudzać do myślenia, a nie rozstrzygać o każdej wątpliwości.

1. Czy wierzący idą do nieba, czy niebo powraca na oczyszczoną ziemię?
2. W jaki sposób Ap 21:3 wiąże się z terminem „Emmanuel”?
3. Dlaczego w Nowym Jeruzalem nie ma świątyni (zob. 21:22)?
4. Kim są ludzie wymienieni w 21:24?
5. W jaki sposób wierzący „zachowują/strzegą” słów tego prorocтва (zob. 22:7)?
6. Jeśli to jest niebo, to kim są niegodziwi poza miastem w 22:15?
7. Dlaczego werset 22:17 jest tak istotny?
8. Czy 22:18-19 należy odczytywać dosłownie? Czy wierzący, które źle interpretuje Apokalipsę, może utracić zbawienie?
9. W rozdziale 22 trzy razy powtórzona jest fraza „przyjdę niebawem” (zob. w. 7, 12, 20). Dlaczego minęło ponad 2000 lat?

ANEKS 1

KRÓTKIE OMÓWIENIE GRECKICH TERMINÓW GRAMATYCZNYCH

Począwszy od podbojów Aleksandra Wielkiego (336 – 323 r. p.n.e.) greka koine, zwana często greką hellenistyczną, była przez około osiem wieków (300 r. p.n.e – 500 r. n.e.) wspólnym językiem świata śródziemnomorskiego. Nie była to jedynie uproszczona greka klasyczna, ale we wielu aspektach także nowsza forma greki, która stała się drugim językiem starożytnego Bliskiego Wschodu i świata śródziemnomorskiego.

Greka nowotestamentowa była pod pewnymi względami szczególna, ponieważ ci, którzy się nią posługiwali, poza Łukaszem i autorem Listu do Hebrajczyków, prawdopodobnie jako pierwszym językiem posługiwali się aramejskim. Sprawilo to, że na ich grekę wpływ miały idiomy i formy strukturalne języka aramejskiego. Czytali oni także i cytowali Septuagintę (greckie tłumaczenie ST), która także została napisana greką koine. Septuaginta była jednak równocześnie dziełem żydowskich uczonych, dla których grecki nie był językiem ojczystym.

Służy nam to za przypomnienie, że nie możemy wtłoczyć Nowego Testamentu w ciasną strukturę gramatyczną. Jest on wyjątkowy, ma jednak wiele wspólnego z (1) Septuagintą; (2) żydowskimi pismami, takimi jak pisma Józefa Flawiusza, oraz (3) papirusami znalezionymi w Egipcie. Jak więc należy podejść do gramatycznej analizy Nowego Testamentu?

Cechy gramatyczne greki koine i nowotestamentowej greki koine są płynne. Pod wieloma względami był to okres upraszczania gramatyki. Naszym najważniejszym przewodnikiem będzie kontekst. Słowa mają znaczenie jedynie w ramach szerszego kontekstu, struktura gramatyczna może być więc rozumiana jedynie w świetle (1) stylu danego autora; oraz (2) konkretnego kontekstu.

Nie ma możliwości sformułowania ostatecznych definicji greckich form i struktur.

Greka koine była pierwotnie językiem mówionym. Często kluczem do interpretacji jest typ i rodzaj FORM CZASOWNIKOWYCH. W większości zdań głównych CZASOWNIK występuje na początku, co świadczy o jego ważności. Analizując greckie CZASOWNIKI należy brać pod uwagę trzy informacje: (1) główny nacisk CZASU, STRONY i TRYBU (fleksja lub morfologia); (2) podstawowe znaczenie danego CZASOWNIKA (leksykografia); oraz (3) kierunek kontekstu (składnia).

I. CZAS

A. Czas lub aspekt oznacza stosunek CZASOWNIKÓW do dokonanych lub niedokonanych czynności. Często zwany jest aspektem „DOKONANYM” lub „NIEDOKONANYM”.

1. CZASY DOKONANE skupiają się na wystąpieniu czynności. Nie dostarczają więcej informacji – poza tym, że coś się stało. Nie ma mowy o rozpoczęciu, kontynuowaniu ani kulminacji tej czynności.
2. CZASY NIEDOKONANE skupiają się na trwającym procesie wykonywania jakiejś czynności. Można je opisać w kategoriach czynności liniowej, duratywnej, progresywnej, itp.

B. Czasy podzielić można ze względu na to, w jaki sposób autor widzi postęp działania:

1. Odb(y)wało się = AORYST
2. Odb(y)ło się i rezultat jest trwały = DOKONANY
3. Odb(y)wało się w przeszłości i rezultat był trwały, ale teraz już nie jest = ZAPRZESZŁY
4. Odb(y)wa się = TERAŹNIEJSZY
5. Odb(y)wało się = NIEDOKONANY
6. Odbędzie się = PRZYSZŁY

Konkretnym przykładem tego, w jaki sposób CZASY te są pomocne w interpretacji, będzie słowo „zbawiać”. Zostało ono użyte w kilku różnych czasach dla ukazania zarówno jego procesu, jak i kulminacji:

1. AORYST – „zbawieni” (zob. Rz 8:24)
2. DOKONANY – „zostaliście zbawieni i skutek jest trwały” (zob. Ef 2:5.8)
3. TERAŹNIEJSZY – „dostępujemy zbawienia” (zob. 1 Kor 1:18; 15:2)
4. PRZYSZŁY – „dostąpimy zbawienia” (zob. Rz 5:9.10; 10:9)

C. Skupiając się na CZASACH, w których występują CZASOWNIKI, interpretatorzy poszukują przyczyny, dla której pierwotny autor zdecydował się wyrazić swą myśl w określonym CZASIE. Standardowym „nieupiękuszonym” czasem był AORYST. Była to zwyczajna, „nieokreślona” lub „nieoznaczona” forma CZASOWNIKA. Można jej używać na wiele różnych sposobów precyzowanych przez kontekst. Było to po prostu stwierdzenie, że coś miało miejsce. Aspekt CZASU PRZESZŁEGO jest zamierzony jedynie w TRYBIE ORZEKAJĄCYM. Jeśli użyto jakiegokolwiek innego CZASU, oznaczało to podkreślenie czegoś bardziej sprecyzowanego. Tylko czego?

1. CZAS DOKONANY. Oznacza on zakończoną czynność, której rezultaty są trwałe. Na pewien sposób było to połączenie AORYSTU i CZASÓW TERAŹNIEJSZYCH. Zazwyczaj nacisk pada na trwałe skutki lub dokonanie jakiejś czynności (przykład: Ef 2:5.8, „dostąpiliście zbawienia i nadal jesteście zbawieni”).
2. CZAS ZAPRZESZŁY. Przypomina czas dokonany, tylko że trwałe rezultaty już ustały (przykład: J 18:16, „Piotr zatrzymał się przed bramą na zewnątrz”).
3. CZAS TERAŹNIEJSZY. Oznacza niedokończoną lub niedokonaną czynność. Nacisk pada zazwyczaj na dalsze trwanie działania (przykład: 1 J 3:6.9, „Každy, kto trwa w Nim, nie grzeszy”, „Každy, kto narodził się z Boga, nie grzeszy”).
4. CZAS NIEDOKONANY. W tym czasie stosunek do CZASU TERAŹNIEJSZEGO jest analogiczny do stosunku CZASU ZAPRZESZŁEGO do CZASU DOKONANEGO. CZAS NIEDOKONANY opisuje niedokończoną czynność, która była dokonywana (ciągle bądź kilkakrotnie), ale teraz ustała, lub rozpoczęcie jakiejś czynności w przeszłości (przykład: Mt 3:5, „ciągnęły do niego Jerozolima oraz cała Judea” lub “ wyszło do niego Jeruzalem i wszytek kraj około Jordanu”).
5. CZAS PRZYSZŁY. Zazwyczaj opisywał on czynność mającą odbyć się w przyszłości. Skupiał się na możliwości jakiegoś wydarzenia raczej niż na samym tym wydarzeniu. Często informował o pewności tego wydarzenia (przykład: Mt 5:4-9, „Błogosławieni ..., albowiem oni będą ...”).

II. STRONA

- A. STRONA opisuje stosunek pomiędzy czynnością wyrażaną przez CZASOWNIK i jej PODMIOTEM.
- B. STRONA CZYNNNA była zwykłym, spodziewanym, pozbawionym emfazy sposobem stwierdzenia, że PODMIOT wykonywał czynność wyrażaną przez CZASOWNIK.
- C. STRONA BIERNA oznacza, że podmiot był odbiorcą działania wyrażanego przez CZASOWNIK, dokonywanego przez zewnętrznego sprawcę. Zewnętrzny sprawca dokonujący tej czynności zaznaczany był w greckim NT za pomocą następujących PRZYIMKÓW i przypadków:
 1. Osobowy bezpośredni sprawca – *hupo* z ABLATYWEM (zob. Mt 1:22; Dz 22:30).
 2. Osobowy pośredni sprawca – *dia* z z ABLATYWEM (zob. Mt 1:22).
 3. Nieosobowy sprawca – zazwyczaj przez *en* z INSTRUMENTALISEM.
 4. Czasami albo osobowy, albo nieosobowy sprawca wyrażany był tylko za pomocą INSTRUMENTALISU.
- D. STRONA MEDIALNA oznacza, że podmiot dokonuje czynności wyrażanej przez CZASOWNIK, będąc zarazem bezpośrednio w nią zaangażowanym. Często stronę tę nazywa się stroną zwiększonego osobistego zainteresowania. Konstrukcja ta podkreślała podmiot członu lub zdania. Język polski nie posiada tej konstrukcji.

W języku greckim ma ona szeroki zakres znaczeń i możliwych tłumaczeń. Kilka przykładów tej formy to:

1. ZWROTNA – bezpośrednio działanie podmiotu na siebie. Przykład: Mt 27:5, „powiesił się”.
2. DYNAMICZNA – podmiot dokonuje czynności dla siebie. Przykład: 2 Kor 11:14, „Sam bowiem szatan podaje się za anioła światłości”.
3. WZAJEMNOŚCI – wzajemne oddziaływanie dwóch podmiotów. Przykład: Mt 26:4, „naradzali się”.

III. TRYB

- A. W grece koine funkcjonowały cztery TRYBY. Oznaczają one relację CZASOWNIKA do rzeczywistości – przynajmniej w zamyśle autora. TRYBY dzielą się na dwie obszerne kategorie: tryby oznaczające rzeczywistość (ORZEKAJĄCY) oraz tryby oznaczające możliwość (PRZYPUSZCZAJĄCY, ROZKAZUJĄCY i ŻYCZĄCY).
- B. TRYB ORZEKAJĄCY był normalnym trybem wyrażającym działanie, które miało miejsce lub trwało – przynajmniej w zamyśle autora. Był to jedyny grecki tryb wyrażający określony czas, a nawet w tym przypadku aspekt ten był drugorzędny.
- C. TRYB PRZYPUSZCZAJĄCY wyrażał możliwą przyszłą czynność: coś jeszcze się nie wydarzyło, ale było prawdopodobne, że się wydarzy. Miał on wiele wspólnego z TRYBEM ORZEKAJĄCYM CZASU PRZYSZŁEGO – różnica polegała na tym, że TRYB PRZYPUSZCZAJĄCY wyrażał pewien stopień niepewności. W języku polskim często wyrażane jest to słowem „może”.
- D. TRYB ŻYCZĄCY wyrażał życzenie, które było teoretycznie możliwe. Tryb ten uważano za o krok odleglejszy od rzeczywistości od TRYBU PRZYPUSZCZAJĄCEGO. TRYB ŻYCZĄCY wyrażał możliwość pod pewnymi warunkami. Tryb ten jest rzadko używany w Nowym Testamencie. Najczęściej używa go Paweł w swojej słynnej frazie „Żadną miarą” (BW: „Z pewnością nie” lub „Przenigdy”), występującej piętnaście razy (zob. Rz 3:4.6.31; Rz 6:1[BW 6:2]; 6:15; 7:7.13; 9:14; 11:1.11; 1 Kor 6:15; Ga 2:17; 3:21; 6:14). Inne przykłady znajdują się w Łk 1:38, 20:16, Dz 8:20 i 1 Tes 3:11.
- E. TRYB ROZKAZUJĄCY podkreślał polecenie, które było możliwe, nacisk padał jednak na intencję mówiącego. Stwierdzał jedynie możliwość wolicjonalną i był zależny od wyboru drugiej osoby. Istniało także szczególne zastosowanie TRYBU ROZKAZUJĄCEGO w modlitwach i prośb w trzeciej osobie. Nakazy te występują w NT jedynie w CZASIE TERAŹNIEJSZYM i AORYŚCIE.
- F. Niektóre gramatyki uznają IMIESŁOWY za kolejny typ TRYBU. Są one bardzo powszechne w greckim NT – zazwyczaj występują jako PRZYMIOTNIKI ODCZASOWNIKOWE. Tłumaczy się je w połączeniu z głównym CZASOWNIKIEM, do którego się odnoszą. W tłumaczeniu IMIESŁÓWÓW możliwa jest duża różnorodność – najlepiej odnieść się do kilku różnych tłumaczeń na język polski.
- G. AORYST TRYBU ORZEKAJĄCEGO STRONY CZYNNEJ był normalnym lub „nienacechowanym” sposobem odnotowania jakiegoś wydarzenia. Każdy inny czas, strona lub tryb miał jakieś szczególne znaczenie interpretacyjne, które chciał przekazać pierwotny autor.

IV. Osoby nie znające greki mogą znaleźć potrzebne informacje w poniższych pomocach do studiowania:

- A. Friberg, Barbara i Timothy. *Analytical Greek New Testament* [Analityczny grecki Nowy Testament]. Grand Rapids: Baker, 1988.

- B. Marshall, Alfred. *Interlinear Greek-English New Testament* [*Interlinearny grecko-angielski Nowy Testament*]. Grand Rapids: Zondervan, 1976 [Polski odpowiednik: *Grecko-polski Nowy Testament* wydawnictwa Vocatio].
- C. Mounce, William D. *The Analytical Lexicon to the Greek New Testament* [*Analityczny leksykon do greckiego Nowego Testamentu*]. Grand Rapids: Zondervan, 1993.
- D. Summers, Ray. *Essentials of New Testament Greek* [*Podstawy greki nowotestamentowej*]. Nashville: Broadman, 1950.
- E. Akredytowane korespondencyjne kursy greki koine dostępne na uczelni Moody Bible Institute w Chicago, Illinois.

V. RZECZOWNIKI

- A. Jeżeli chodzi o składnię, RZECZOWNIKI określane są przez PRZYPADKI. PRZYPADEK był odmienioną formą rzeczownika wskazującą na jego stosunek do czasownika i innych części zdania. W grece koine wiele funkcji PRZYPADKÓW sygnalizowanych było przez PRZYIMKI. Ponieważ forma przypadku mogła oznaczać kilka różnych zależności, PRZYIMKI zostały dodane w celu jaśniejszego oddzielenia tych możliwych funkcji.
- B. Greckie PRZYPADKI dzielą się na następujących osiem kategorii:
 1. MIANOWNIK [NOMINATIVUS] używany był do nazywania i zazwyczaj stanowił PODMIOT zdania lub członu. Był także stosowany do RZECZOWNIKÓW i PRZYMIOTNIKÓW w ORZECZENIU z łączącymi CZASOWNIKAMI „być” lub „stawać się”.
 2. DOPEŁNIACZ [GENETIVUS] używany był do opisu i zazwyczaj przypisywał atrybut lub cechę słowu, którego dotyczył. Odpowiadał na pytanie „jakiego rodzaju?”.
 3. NARZĘDNIK [ABLATIVUS] tworzono stosując tę samą odmienioną formę, co w przypadku DOPEŁNIACZA, używano go jednak do opisanego oddzielenia. Zazwyczaj oznaczał oddzielenie od jakiegoś punktu w czasie, przestrzeni, źródła, pochodzenia lub stopnia. Często tłumaczony jest za pomocą polskiego PRZYIMKA „od”.
 4. CELOWNIK [DATIVUS] stosowany był do opisu osobistego zainteresowania. Mógł on oznaczać jego pozytywny lub negatywny aspekt. Często występował w roli DOPEŁNIENIA DALSZEGO. Wyraża go polski PRZYIMEK „do”.
 5. MIEJSCOWNIK [LOCATIVUS] tworzono stosując tę samą odmienioną formę, co w przypadku DOPEŁNIACZA, opisywała jednak pozycję lub położenie w przestrzeni, czasie lub ramach logicznych. Wyrażają go polskie PRZYIMKI „w, na, wśród, podczas, przez, obok”
 6. INSTRUMENTALIS tworzono stosując tę samą odmienioną formę, co w przypadku DOPEŁNIACZA i MIEJSCOWNIKA. Wyrażał środek lub związek. Często tłumaczono go za pomocą polskiego PRZYIMKA „przez”.
 7. BIERNIK [ACCUSATIVUS] stosowany był do opisu wyniku jakiejś czynności. Wyrażał ograniczenie. Jego główne zastosowanie to DOPEŁNIENIE BLIŻSZE. Odpowiadał na pytanie „Jak daleko?” albo „Jak dalece?”.
 8. WOŁACZ [VOCATIVUS] stosowany był przy bezpośrednim zwracaniu się do kogoś/czegoś.

VI. SPÓJNIKI I ŁĄCZNIKI

- A. Greka jest bardzo precyzyjnym językiem, ponieważ zawiera tak wiele SPÓJNIKÓW i ŁĄCZNIKÓW. Łączą one myśli (CZŁONY, ZDANIA i AKAPITY). Są one tak powszechne, że ich brak (asyndeton) jest często istotny z punktu widzenia egzegezy. Właściwie to SPÓJNIKI i ŁĄCZNIKI wskazują kierunek myśli autora. Często są one kluczowe w określeniu, co dokładnie chce on przekazać.

B. Poniżej znajduje się lista niektórych SPÓJNIKÓW i ŁĄCZNIKÓW oraz ich znaczeń (informacje te zostały zaczerpnięte głównie z *A Manual Grammar of the Greek New Testament* [Podręczna gramatyka greckiego Nowego Testamentu] autorstwa H. E. Dana i Juliusa K. Manteya.

1. SPÓJNIKI związane z czasem:
 - a. *epei, epeidē, hopote, hōs, hote, hotan* – „kiedy”
 - b. *heōs* – „podczas gdy”
 - c. *hotan, epan* – „kiedykolwiek”
 - d. *heōs, achri, mechri* – „aż do”
 - e. *priv* (BEZOKOL.) – „przed”
 - f. *hōs* – „od”, „kiedy”, „podczas gdy”
2. SPÓJNIKI logiczne:
 - a. Celowe
 - (1) *hina, hopōs, hōs* – „żeby”, „że”
 - (2) *hōste* (SUBSTANTYWIZOWANY BEZOKOLICZNIK W BIERNIKU) – „że”
 - (3) *pros* (SUBSTANTYWIZOWANY BEZOKOLICZNIK W BIERNIKU) lub *eis* (SUBSTANTYWIZOWANY BEZOKOLICZNIK W BIERNIKU) – „że”
 - b. Wynikowe (celowe i wynikowe formy gramatyczne są ze sobą blisko powiązane)
 - (1) *hōste* (najczęściej BEZOKOLICZNIK) – „żeby”, „więc”
 - (2) *hiva* – „żeby”
 - (3) *ara* – „więc”
 - c. Kausatywne lub przyczyny
 - (1) *gar* (przyczyna/skutek lub powód/konkluzja) – „gdyż”, „ponieważ”
 - (2) *dioti, hotiy* – „ponieważ”
 - (3) *epei, epeidē, hōs* – „jako że”
 - (4) *dia* (z BIERNIKIEM) i (z SUBSTANTYWIZOWANYM BEZOKOLICZNIKIEM) – „ponieważ”
 - d. Inferencyjne
 - (1) *ara, poinun, hōste* – „więc”
 - (2) *dio* (najsilniejszy SPÓJNIK inferencyjny) – „w związku z czym”, „dlatego”, „więc”
 - (3) *oun* – „więc”, „przeto”, „zatem”
 - (4) *toinoun* – „zatem”
 - e. Przeciwwstawne lub kontrastowe
 - (1) *alla* (silnie przeciwstawny) – „ale”, „poza”
 - (2) *de* – „ale”, „jednakże”, „lecz”, „z drugiej strony”
 - (3) *kai* – „ale”
 - (4) *mentoi, oun* – „jednakże”
 - (5) *plēn* – „niemniej jednak” (głównie u Łukasza)
 - (6) *oun* – „jednakże”
 - f. Porównawcze
 - (1) *hōs, kathōs* (wprowadzają CZŁONY PORÓWNAWCZE)
 - (2) *kata* (w złożeniach, *katho, kathoti, kathōsper, kathaper*)
 - (3) *hosos* (w Liście do Hebrajczyków)
 - (4) *ē* – „niż”
 - g. Kontynuacyjne lub seryjne
 - (1) *de* – „i”, „następnie”
 - (2) *kai* – „i”
 - (3) *tei* – „i”
 - (4) *hina, oun* – „że”
 - (5) *oun* – „wtedy” (u Jana)
3. Zastosowania emfatyczne
 - a. *alla* – „z pewnością”, „zaiste”, „istotnie”
 - b. *ara* – „w istocie”, „z pewnością”, „rzeczywiście”
 - c. *gar* – „w rzeczywistości”, „z pewnością”, „w istocie”
 - d. *de* – „w istocie”

- e. *ean* – „wręcz”
- f. *kai* – „wręcz”, „w istocie”, „rzeczywiście”
- g. *mentoi* – „w istocie”
- h. *oun* – „rzeczywiście”, „ależ oczywiście”

VII. ZDANIA WARUNKOWE

- A. ZDANIE WARUNKOWE to takie, które zawiera jeden lub więcej członów warunkowych. Ta struktura gramatyczna wspomaga interpretację, ponieważ dostarcza warunków, powodów lub przyczyn, dla których czynność wyrażana przez główny CZASOWNIK występuje lub nie. W grece koine istniały cztery typy ZDAŃ WARUNKOWYCH, od takich, których prawdziwość zakładana była z perspektywy lub dla celów autora, po takie, który wyrażały tylko życzenie.
- B. ZDANIE WARUNKOWE KLASY PIERWSZEJ wyrażało działanie lub stan, którego prawdziwość zakładana była z punktu widzenia autora lub dla jego celów – pomimo, że wyrażane było przez „jeśli”. W wielu kontekstach można tłumaczyć je jako „ponieważ” (zob. Mt 4:3; Rz 8:31). Nie oznacza to jednak, że wszystkie KLASY PIERWSZE są zgodne z rzeczywistością. Często używano ich do wytoczenia argumentu lub podkreślenia błędu (zob. Mt 12:27).
- C. ZDANIE WARUNKOWE KLASY DRUGIEJ często zwane jest „sprzecznym ze stanem faktycznym”. Stwierdza coś, co jest niezgodne z rzeczywistością w celu dowiedzenia swojego punktu widzenia. Przykłady:
1. „Gdyby On był prorokiem, a nie jest, wiedziałby, co za jedna i jaka jest ta kobieta, która się Go dotyka, a nie wie” (Łk 7:39)
 2. „Gdybyście jednak uwierzyli Mojżeszowi, a nie uwierzyliście, to byście i Mnie uwierzyli, a nie wierzycie” (J 5:46)
 3. „Gdybym jeszcze teraz ludziom chciał się przypodobać, a nie próbuję, nie byłbym sługą Chrystusa, a jestem” (Ga 1:10)
- D. KLASA TRZECIA oznacza możliwe przyszłe działanie. Często zakłada prawdopodobieństwo tego działania. Zazwyczaj wskazuje na warunkowość. Czynność wyrażana przez główny czasownik zależna jest od czynności zawartej w członie wprowadzanym przez „jeśli”/”jeżeli”. Przykłady z 1 Jana: 1:6-10; 2:4.6.9.15.20.21.24.29; 3:21; 4:20; 5:14.16.
- E. KLASA CZWARTA jest najdalsza od rzeczywistości. W NT występuje rzadko, a właściwie nie ma w NT kompletnego zdania warunkowego klasy czwartej, w którym obie części warunku pasują do jego definicji. Przykładem częściowej KLASY CZWARTEJ w początkowym członie jest 1 P 3:14, a przykładem częściowej KLASY CZWARTEJ w końcowym członie jest Dz 8:31.

VIII. ZAKAZY

- A. TRYB ROZKAZUJĄCY CZASU TERAŹNIEJSZEGO z PARTYKUŁĄ MĒ często (ale nie zawsze) kładzie nacisk na zaprzestanie już dokonywanego działania. Kilka przykładów: „przestańcie gromadzić sobie skarby na ziemi...” (Mat 6:19); „przestańcie zbytnio się troszczyć o swoje życie...” (Mat 6:25); „przestańcie oddawać wasze członki jako broń nieprawości...” (Rzym 6:13); „przestańcie zasmucać Bożego Ducha Świętego...” (Ef 4:30); „przestańcie upijać się winem...” (Ef 5:18).
- B. AORYST TRYBU PRZYPUSZCZAJĄCEGO z PARTYKUŁĄ MĒ oznacza „nawet nie rozpoczynać jakiejś czynności”. Kilka przykładów: „Nawet nie zaczynajcie sądzić, że...” (Mt 5:17); „Nie zaczynajcie się zbytnio troszczyć...” (Mat 6:31); „Nie zaczynaj się wstydzić” (2 Tm 1:8).

- C. PODWÓJNE PRZECZENIE z TRYBEM PRZYPUSZCZAJĄCYM jest bardzo emfatyczną negacją, które można przetłumaczyć jako „Nigdy, przynigdy” albo „w żadnym razie”. Kilka przykładów: „nigdy nie zazna śmierci” (Jan 8:51); „przynigdy nie będę” 1 Kor 8:13).

IX. RODZAJNIK

- A. W grece koine RODZAJNIK OKREŚLONY miał podobne zastosowanie jak RODZAJNIK „the” w języku angielskim. Jego główną funkcję stanowiło bycie „wskaźnikiem” – sposobem zwrócenia uwagi na słowo, nazwę lub frazę. Różni autorzy nowotestamentowi znajdowali dla niego odmienne zastosowania. RODZAJNIK OKREŚLONY mógł także pełnić funkcję:
1. narzędnia przeciwstawienia, jak ZAIMEK wskazujący;
 2. oznaczenia odnoszącego się do wcześniej wprowadzonego PODMIOTU lub osoby;
 3. sposobu określenia PODMIOTU w zdaniu z CZASOWNIKIEM łączącym. Przykłady: „Bóg jest duchem” (J 4:24); „Bóg jest światłością” (1 J 1:5); „Bóg jest miłością” (1 J 4:8.16).
- B. Greka koine nie posiadała RODZAJNIKA NIEOKREŚLONEGO przypominającego angielskie „a” lub „an”. Brak RODZAJNIKA OKREŚLONEGO mógł oznaczać:
1. koncentrację na charakterystyce lub jakości czegoś
 2. koncentrację na kategorii czegoś
- C. Autorzy NT wykazują znaczne różnice pod względem stosowania RODZAJNIKA.

X. SPOSOBY WYRAŻANIA EMFAZY W GRECKIM NOWYM TESTAMENCIE

- A. Techniki wyrażania emfazy różnią się w zależności od nowotestamentowego autora. Najbardziej konsekwentnymi i formalnymi autorami byli Łukasz oraz autor Listu do Hebrajczyków.
- B. Wcześniej była mowa o tym, że AORYST STRONY CZYNNEJ TRYBU ORZEKAJĄCEGO był formą standardową i nieoznaczoną jeżeli chodzi o emfazę, ale każdy inny CZAS, STRONA lub TRYB miał znaczenie w interpretacji. Nie oznacza to, że AORYST STRONY CZYNNEJ TRYBU ORZEKAJĄCEGO nie był często stosowany w ważkim gramatycznym znaczeniu (przykład: Rz 6:10 [dwukrotnie]).
- C. Szyk wyrazów w grece koine
1. Greka koine była fleksyjnym językiem, nie zależącym, tak jak angielski, od szyku wyrazów. Autor mógł więc zmieniać zwykły oczekiwany szyk w celu ukazania:
 - a. tego, co chciał podkreślić dla czytelnika
 - b. tego, co jego zdaniem mogło być zaskakujące dla czytelnika
 - c. tego, na czym bardzo mu zależało
 2. Zwykły szyk wyrazów w grece pozostaje kwestią sporną. Zakłada się jednak, że wygląda on następująco:
 - a. Dla CZASOWNIKÓW łączących
 - (1) RZECZOWNIK
 - (2) PODMIOT
 - (3) DOPEŁNIENIE
 - b. Dla CZASOWNIKÓW przechodnich
 - (1) RZECZOWNIK
 - (2) PODMIOT
 - (3) DOPEŁNIENIE
 - (4) DOPEŁNIENIE DALSZE
 - (5) WYRAŻENIE PRZYIMKOWE
 - c. Dla GRUP NOMINALNYCH

- (1) RZECZOWNIK
 - (2) PRZYDAWKA
 - (3) WYRAŻENIE PRZYIMKOWE
3. Szyk wyrazów może mieć ogromne znaczenie w egzegezie. Przykłady:
- a. „prawice dali mnie i Barnabie wspólnoty” (GPNT). Fraza „prawice wspólnoty” została rozdzielona i przesunięta na początek zdania w celu podkreślenia jej znaczenia (Ga 2:9).
 - b. „Z Pomazańcem” (GPNT) zostało umieszczone na początku zdania. Jego śmierć była kluczowa (Ga 2:19b).
 - c. Fraza „W wielu częściach i na wiele sposobów” (Hbr 1:1, GPNT) umieszczona została na początku zdania. Porównywany jest tam sposób, na jaki Bóg się objawiał, a nie sam fakt objawienia.

D. Zazwyczaj pewien stopień emfazy wyrażany jest przez:

- 1. Powtórzenie ZAIMKA, który zawierała już odmieniona część CZASOWNIKA. Przykład: „I oto ja z wami jestem...” (Mt 28:20, GPNT)
- 2. Brak oczekiwanego SPÓJNIKA lub innej części łączącej słowa, frazy, człony lub zdania. Określa się to mianem asyndeton („nie związany”). Spójnik był oczekiwany, jego brak przyciągał więc uwagę. Przykłady:
 - a. Błogosławieństwa, Mt 5:3ff (podkreślenie listy)
 - b. J 14:1 (nowy temat)
 - c. Rz 9:1 (nowa sekcja)
 - d. 2 Kor 12:20 (podkreślenie listy)
- 3. Powtórzenie słów lub fraz występujących w danym kontekście. Przykład: „ku chwale Jego majestatu” (Ef 1:6.12.14). Fraza ta została użyta dla ukazania dzieła każdej osoby Trójcy.
- 4. Użycie idiomu lub gry słów (dźwięków) pomiędzy wyrazami
 - a. eufemizmy – zastępują słowa dotyczące tematów tabu, np. „zasnąć” na określenie śmierci (J 11:1-14) lub „nogi” na określenie męskich narządów płciowych (Rut 3:7-8; 1 Sm 24:4).
 - b. peryfrazy – zastępowanie Bożego imienia innymi słowami, np. „Królestwo Niebieskie” (Mt 3:2) lub „głos z nieba” (Mt 3:17).
 - c. FIGURY RETORYCZNE
 - (1) niemożliwa przesada (Mt 3:9; 5:29-30; 19:24)
 - (2) łagodna przesada (Mt 3:5; Dz 2:36)
 - (3) personifikacja (1 Kor 15:55)
 - (4) ironia (Ga 5:12)
 - (5) fragmenty poetyckie (Flp 2:6-11)
 - (6) gry słów bazujące na brzmieniach wyrazów
 - (a) „kościół”
 - (i) „kościół” (Ef 3:21)
 - (ii) „powołanie” (Ef 4:1.4)
 - (iii) „wezvani” (Ef 4:1.4)
 - (b) „wolny”
 - (i) „wolna” (Ga 4:31)
 - (ii) „wolność” (Ga 5:1)
 - (iii) „wyswobodził” (Ga 5:1)
 - d. język idiomatyczny – zazwyczaj właściwy dla danej kultury i języka:
 - (1) metaforyczne zastosowanie „pokarmu” (J 4:31-34)
 - (2) metaforyczne zastosowanie „świątyni” (J 2:19; Mt 26:61)
 - (3) hebrajski idiom wyrażający współczucie, „nienawiść” (Rdz 29:31; Pwt 21:15; Łk 14:26; J 12:25; Rz 9:13)
 - (4) „Wszyscy” vs. „wielu”. Por. Iz 53:6 („wszyscy”) i 53:11-12 („wielu”). Jak pokazuje Rz 5:18-19, terminy te są równoznaczne.

5. Użycie pełnej lingwistycznej frazy zamiast pojedynczego słowa. Przykład: „Pan Jezus Chrystus”.
 6. Szczególne zastosowania *autos*:
 - a. kiedy występuje z RODZAJNIKIEM (na miejscu przydawki), tłumaczony jest jako „ten sam”
 - b. kiedy występuje bez RODZAJNIKA (na miejscu orzeczenia), tłumaczony jest jako INTENSYWNY ZAIMEK ZWROTNY – „się”.
- E. Osoba, która studiuje Biblię i nie czyta po grecku, może określać emfazę na kilka sposobów:
1. Przy pomocy analitycznego leksykonu i interlinearnego tekstu grecko-polskiego.
 2. Porównując różne polskie tłumaczenia – w szczególności sporządzone zgodnie z różnymi teoriami tłumaczenia. Przykład: porównywanie „dosłownego” tłumaczenia (GPNT, BT, BW) z „dynamicznymi ekwiwalentami” (PL, Słowo Życia). Dobrą pomocą angielskojęzyczną jest dzieło *The Bible in Twenty-Six Translations [Biblia w dwudziestu sześciu tłumaczeniach]* wydana przez Bakera.
 3. Korzystając z *The Emphasized Bible [Biblii z zaznaczoną emfazą]* Josepha Bryanta Rotherhama (Kregel, 1994).
 4. Posługując się bardzo dosłownym przekładem, np. Interlinearny grecko-polski Nowy Testament.

Studiowanie gramatyki jest zajęciem mozolnym, ale niezbędnym do właściwej interpretacji. Zawarte tutaj krótkie definicje, omówienia i przykłady mają na celu zachęcić i wyposażyć osoby nie czytające w języku greckim do korzystania z informacji gramatycznych zawartych w niniejszym komentarzu. Definicje te są bez wątpienia uproszczone – nie należy ich wykorzystywać w dogmatyczny ani sztywny sposób, a raczej traktować jako kolejne kroki w stronę zrozumienia składni Nowego Testamentu. Mam nadzieję, że umożliwią one czytelnikom zrozumienie także innych pomocy do studiowania Pisma Świętego, takich jak techniczne komentarze do Nowego Testamentu.

Musimy być w stanie zweryfikować naszą interpretację w oparciu o informacje znalezione w tekstach biblijnych. Gramatyka jest jednym z najbardziej pomocnych elementów tych informacji; pozostałe obejmują tło historyczne, kontekst literacki, współczesne użycie słów oraz fragmenty paralelne.

ANEKS 2

KRYTYKA TEKSTU

Temat ten omówimy tak, aby wyjaśnić uwagi zawarte w tekście niniejszego komentarza. Posłużymy się w tym celu następującym schematem:

I. Teksty źródłowe polskiej Biblii

A. Stary Testament

B. Nowy Testament

II. Krótkie objaśnienie problemów i teorii tzw. krytyki niższej, czyli krytyki tekstu.

III. Zalecana dalsza lektura

I. Teksty źródłowe polskiej Biblii

A. Stary Testament

1. Tekst masorecki (TM) — hebrajski tekst spółgłoskowy został ustalony przez rabina Akibę ben Josefa w 100 roku n.e. Kropki oznaczające samogłoski, akcenty, noty marginalne, interpunkcję oraz znaki pomocnicze zaczęto dodawać w VI w. n.e., który to proces zakończył się w wieku IX. Przeprowadziła go szkoła uczonych żydowskich znanych jako masoreci. Zastosowali taką samą formę tekstu, jaką znajdujemy w Misznie, Talmudzie, targumach, Peszicie oraz Wulgacie.

2. Septuaginta (LXX) — zgodnie z tradycją została stworzona dla biblioteki aleksandryjskiej w ciągu siedemdziesięciu dni przez siedemdziesięciu żydowskich uczonych. Jej fundatorem był król Ptolemeusz II (285–246 r. p.n.e.). Tłumaczenie miał zamówić żydowski przywódca mieszkający w Aleksandrii. Legenda ta pochodzi z *Listu Arysteasza*. LXX często opierała się na odrębnej hebrajskiej tradycji tekstualnej rabina Akiby (TM).

3. Zwoje znad Morza Martwego (ang. Dead Sea Scrolls — DSS) zostały napisane w okresie rzymskim (od 200 r. p.n.e. do 70 r. n.e.) przez esseńczyków, czyli żydowskie stronnictwo o charakterze monastycznym. Hebrajskie manuskrypty, odnalezione na kilku stanowiskach wokół Morza Martwego, wywodzą się z nieco innej hebrajskiej rodziny tekstualnej niż znana z TM i LXX.

4. Kilka konkretnych przykładów na to, jak porównanie owych tekstów pomogło interpretatorom zrozumieć Stary Testament:

a. Porównanie tłumaczeń pomogło w ustaleniu znaczenia tekstu

1) Iz 52,14, LXX: „wielu ludzi osłupieje na *twój* widok”;

2) Iz 52,14, TM: „jak liczni przerazili się na *jego* widok”;

3) Iz 52,15 potwierdza układ zaimków według TM:

a) LXX: „tak liczne narody się zdumieją”;

b) TM: „[on] pokropi wiele narodów”;

b. DSS pomogły tłumaczom i uczynom zrozumieć TM

1) Iz 21,8, DSS: „I krzyknął widzący: «Na straży, Panie, ja stoję»”;

2) Iz 21,8, TM: „I zawołał lew: Panie mój! Ja stoję ustawicznie na straży we dnie”;

c. LXX i DSS pomogły wyjaśnić Iz 53,11

1) LXX i DSS: „Po udrękach swej duszy ujrzy światło i nim się nasyci”;

2) TM: „W udręce swej duszy zobaczy, będzie nasycony”.

B. Nowy Testament

1. Istnieje ponad 5 300 manuskryptów wszystkich części greckiego Nowego Testamentu. Około osiemdziesięciu pięciu napisano na papirusie, a 268 manuskryptów zapisano dużymi literami (uncjałą). Później, około IX w., opracowano pismo ciągłe, zwane minuskułą. Greckich manuskryptów w formie pisemnej jest około 2 700. Zachowało się także około 2 100 egzemplarzy zestawów tekstów biblijnych stosowanych w liturgii, zwanych lekcjonarzami.

2. W muzeach przechowuje się około osiemdziesięciu pięciu greckich manuskryptów zawierających fragmenty Nowego Testamentu, zapisanych na papirusie. Niektóre z nich pochodzą z II w., większość jednak z III i IV w. Żaden z tych manuskryptów nie zawiera całego NT. Fakt, że są to najstarsze rękopisy NT, nie oznacza, że występuje wśród nich mniej rozbieżności. Większość była pospiesznie przepisywana na użytek lokalny. Nie wykazywano przy tym dostatecznej staranności, dlatego też powstało tak wiele wariantów.

3. *Kodeks synajski*, oznaczany hebrajską literą א (*alef*) lub (01), odnaleziony w klasztorze św. Katarzyny na górze Synaj przez Tischendorfa. Pochodzi z IV w. i zawiera zarówno ST z LXX, jak i grecki NT. Reprezentuje typ tekstu aleksandryjskiego.
4. *Kodeks aleksandryjski*, oznaczany symbolem „A” lub (02), grecki manuskrypt z V w. znaleziony w Aleksandrii w Egipcie.
5. *Kodeks watykański*, oznaczany symbolem „B” lub (03), znaleziony w Bibliotece Watykańskiej w Rzymie, pochodzi z połowy IV w. Zawiera ST z LXX oraz grecki NT. Reprezentuje typ tekstu aleksandryjskiego.
6. *Kodeks Efrema*, oznaczany symbolem „C” lub (04), grecki manuskrypt z V w., który uległ częściowemu zniszczeniu.
7. *Kodeks Bezy*, oznaczany symbolem „D” lub (05), grecki manuskrypt z V lub VI w. Jest to główny reprezentant tzw. tekstu zachodniego. Zawiera wiele dodatków i stanowił główne greckie świadectwo dla tłumaczenia Biblii króla Jakuba (KJV).
8. Manuskrypty NT można podzielić na trzy, a nawet cztery rodziny o wspólnych cechach:
 - a. Tekst aleksandryjski pochodzący z Egiptu
 - 1) P⁷⁵, P⁶⁶ (ok. 200 r. n.e.) — zawierający Ewangelie,
 - 2) P⁴⁶ (ok. 225 r. n.e.) — zawierający listy Pawłowe,
 - 3) P⁷² (ok. 225–250 r. n.e.), zawierający listy Piotra i Judy,
 - 4) B, czyli *Kodeks watykański* (ok. 325 r. n.e.), zawierający cały ST i NT,
 - 5) ten typ tekstu był cytowany przez Orygenesa,
 - 6) inne manuskrypty reprezentujące tę tradycję to א, C, L, W, 33;
 - b. Tekst zachodni z Afryki Północnej
 - 1) cytaty z północnoafrykańskich ojców Kościoła: Tertuliana i Cypriana z Kartaginy, oraz tłumaczenie starołacińskie,
 - 2) cytaty z Ireneusza,
 - 3) cytaty z Tacjana Syryjczyka i tłumaczenie starosyryjskie,
 - 4) D, czyli *Kodeks Bezy*, reprezentujący ten typ tekstu;
 - c. Wschodni tekst bizantyjski z Konstantynopola
 - 1) ten typ tekstu odzwierciedla ponad 80 proc. z 5 300 manuskryptów,
 - 2) cytowany przez ojców Kościoła z Antiochii Syryjskiej, ojców kapadockich, Jana Chryzostoma i Teodoretę z Cyru,
 - 3) kodeks A — tylko w Ewangeliach,
 - 4) kodeks E (VIII w.) — cały NT,
 - d. Czwarty potencjalny typ cezarejski z Palestyny
 - 1) zasadniczo występuje tylko u Marka,
 - 2) świadectwa o nim zawiera P⁴⁵ i W.

II. Problemy i teorie krytyki niższej, czyli krytyki tekstu

A. Jak powstały warianty

1. W sposób niezamierzony lub przypadkowy (przeważająca większość wystąpień)
 - a. Pomyłka podczas przepisywania ręcznego polegająca na przeskoczeniu wzroku z jednego podobnego słowa na drugie i pominięciu wszystkich słów znajdujących się między nimi (*homoioteleuton*);
 - 1) opuszczenie jednej z identycznych liter lub sylab w słowie lub frazie w wyniku przeskoczenia wzroku (haplografia),
 - 2) powtórzenie frazy lub linijki greckiego tekstu (dittografia);
 - b. Pomyłka przy przepisywaniu tekstu dyktowanego ustnie w wyniku złego wymówienia jakiegoś słowa (itacyzm). Często pomyłka taka wskazuje inne podobnie brzmiące greckie słowo;
 - c. Najwcześniejsze teksty greckie nie były podzielone na rozdziały i wersety, cechowały się skromną interpunkcją (albo jej całkiem nie uwzględniały) oraz brakiem podziałów pomiędzy słowami. Daje to możliwość podziału tekstu w różnych miejscach i tworzenia różnych słów.
2. Celowo wprowadzono zmiany
 - a. Mające na celu poprawienie formy gramatycznej przepisywanego tekstu;
 - b. W celu utrzymania zgodności z innymi tekstami biblijnymi (harmonizacja fragmentów paralelnych);

- c. Polegające na połączeniu dwóch lub większej liczby wariantów w jeden długi, złożony tekst (złanie);
- d. Mające na celu skorygowanie trudności dostrzeżonej w tekście (zob. 1 Kor 11,27 i 1 J 5,7–8);
- e. Niektóre dodatkowe informacje dotyczące tła historycznego lub właściwej interpretacji tekstu skrybowie umieszczali na marginesach, z czasem jednak kolejni kopiści włączali je do tekstu (zob. J 5,4).

B. Podstawowe założenia krytyki tekstu (logiczne wytyczne co do określania pierwotnego brzmienia tekstu w przypadku występowania wariantów)

1. Oryginalny jest prawdopodobnie tekst najbardziej niezręczny lub nietypowy pod względem gramatycznym.
2. Oryginalny jest prawdopodobnie tekst najkrótszy.
3. Im starszy tekst, tym większą wagę się mu przypisuje ze względu na jego historyczną bliskość oryginałowi, natomiast wszystkie inne kryteria mają równą wagę.
4. Manuskrypty, które są geograficznie zróżnicowane, najczęściej zawierają brzmienie pierwotne.
5. Preferuje się doktrynalnie słabsze teksty, zwłaszcza dotyczące największych dysput teologicznych okresu zmian manuskryptu, takie jak fragment o Trójcy w 1 J 5,7–8.
6. Tekst, który najlepiej wyjaśnia pochodzenie pozostałych wariantów.
7. Dwa cytaty, które pomagają zachować równowagę w przypadku owych kłopotliwych wariantów:
 - a. J. Harold Greenlee, *Introduction to New Testament Textual Criticism (Wprowadzenie do krytyki tekstu Nowego Testamentu)*, s. 68:
 „Żadna chrześcijańska doktryna nie jest oparta na tekście wątpliwym; osoba studiująca NT musi się wystrzegać pragnienia, aby analizowany przez nią tekst był bardziej ortodoksyjny lub doktrynalnie mocniejszy niż natchniony oryginał”;
 - b. W.A. Criswell powiedział Gregowi Garrisonowi z „The Birmingham News”, że nie wierzy, iż każde słowo w Biblii jest natchnione, „przynajmniej nie każde słowo, które przez stulecia tłumacze podawali współczesnym odbiorcom”. Criswell stwierdził: „Jestem wielkim zwolennikiem krytyki tekstu. Jako taki uważam, że druga połowa rozdziału 16 Ewangelii Marka to herezja. Nie jest to fragment natchniony, lecz sfabrykowany. [...] Porównując manuskrypty daleko wstecz, widzi się, że nie ma czegoś takiego jak zakończenie Ewangelii Marka. Ktoś je dodał”.
 Patriarcha zwolenników nieomyślności z Południowej Konwencji Baptystów także stwierdził, że oczywiste jest „wstawienie” w J 5 relacji z przybycia Jezusa nad sadzawkę Betesda. Omawia także dwie różne wersje samobójstwa Judasza (por. Mt 27 i Dz 1): „Są to po prostu dwa różne spojrzenia na to samobójstwo”, twierdzi Criswell. „Jeżeli coś jest w Biblii, istnieje też odpowiednie wyjaśnienie. A dwie wersje samobójstwa Judasza znajdują się w Biblii”, dodaje. „Krytyka tekstu sama w sobie jest wspaniałą nauką. Nie jest ani przemijająca, ani zuchwała. Jest dynamiczna i kluczowa”.

III. Problemy związane z manuskryptami (krytyka tekstu)

A. Proponowane źródła dalszych informacji:

1. R.K. Harrison i in. (red.), *Biblical Criticism: Historical, Literary and Textual (Krytyka biblijna — historyczna, literacka i tekstualna)*.
2. B.M. Metzger i B.D. Ehrman, *The Text of the New Testament: Its Transmission, Corruption and Restoration (Tekst Nowego Testamentu — jego przekazywanie, zniekształcenie i odtworzenie)*,
3. J.H. Greenlee, *Introduction to New Testament Textual Criticism (Wprowadzenie do krytyki tekstu Nowego Testamentu)*.

ANEKS 3

SŁOWNICZEK

A priori. Zasadniczo jest to równoznaczne z „założeniem wstępnym”. Polega na rozumowaniu na podstawie uprzednio przyjętych definicji, zasad lub stanowisk, których prawdziwość się zakłada. Jest to to, co jest przyjmowane bez sprawdzania ani analizy.

Adopcjanizm. Był to jeden z wczesnych poglądów na boskość Jezusa. Zasadniczo głosił on, że Jezus był pod każdym względem zwykłym człowiekiem, który został szczególnie zaadoptowany przez Boga przy swoim chrzcie (zob. Mt 3:17; Mk 1:11) lub zmartwychwstaniu (zob. Rz 1:4). Jezus żył tak przykładowym życiem, że w pewnym momencie (chrzest, zmartwychwstanie) Bóg zaadoptował go jako Swojego „syna” (zob. Rz 1:4; Flp 2:9). Był to mniejszościowy pogląd we wczesnym Kościele oraz w VIII w. Zamiast Boga stającego się człowiekiem (wcielenia) odwraca sytuację – człowiek staje się Bogiem!

Trudno stwierdzić, w jak sposób Jezus, Bóg-Syn, preegzystujący Bóg, mógł zostać wynagrodzony lub wywyższony za przykładowe życie. Jeżeli był już Bogiem, jak mógł zostać nagrodzony? Jeśli posiadał preegzystującą Bożą chwałę, jak mógł zostać bardziej wywyższony? Chociaż trudno nam to zrozumieć, Ojciec w jakiś sposób szczególnie uczcił Jezusa za doskonałe wypełnienie Jego woli.

Akapit. Jest to podstawowa jednostka interpretacyjna w prozie. Zawiera jedną centralną myśl oraz jej rozwinięcie. Trzymając się tej głównej myśli nie będziemy wyolbrzymiać drobnostek i nie pominiemy zamysłu pierwotnego autora.

Alegoria. Jest to typ interpretacji biblijnej, która pierwotnie rozwinęła się w ramach aleksandryjskiego judaizmu. Została spopularyzowana przez Filona z Aleksandrii. Jej podstawowym założeniem jest pragnienie dopasowania Pisma Świętego do własnej kultury lub systemu filozoficznego poprzez zignorowanie jego tła historycznego i/lub kontekstu literackiego. Doszukuje się ukrytych bądź duchowych znaczeń w każdym tekście Biblii. Trzeba przyznać, że Jezus w Mt 13 oraz Paweł w Ga 4 posłużyli się alegorią w celu przekazania prawdy. Jednak była to forma typologii, a nie ścisła alegoria.

Aleksandryjska, szkoła. Ta metoda interpretacji biblijnej została opracowana w II w. n.e. w Aleksandrii w Egipcie. Wykorzystuje podstawowe zasady interpretacji Filona, który był uczniem Platona. Często nazywana jest ona metodą alegoryczną. Dominowała w Kościele aż do czasu Reformacji. Jej najwybitniejsi zwolennicy to Orygenes i Augustyn. Zob. Moises Silva, *Has The Church Misread The Bible? [Czy Kościół źle odczytuje Biblię?]* (Academic, 1987).

Aleksandryjski, kodeks. Ten pochodzący z V w. grecki manuskrypt z Aleksandrii w Egipcie zawiera Nowy Testament, Apokryfy oraz większość Nowego Testamentu. Stanowi jedno z naszych głównych świadectw całego greckiego Nowego Testamentu (poza częściami Mateusza, Jana i 2 Koryntian). Kiedy ten manuskrypt, oznaczony symbolem „A”, oraz manuskrypt oznaczony symbolem „B” (Kodeks Watykański) są zgodne co do brzmienia jakiegoś fragmentu, jest on przez większość uczonych w większości przypadków uznawany za oryginalny.

Analityczny, leksykon. Jest to rodzaj narzędzia badawczego pozwalającego na identyfikację każdej greckiej formy w Nowym Testamencie. Stanowi on kompilację form i podstawowych definicji ułożonych w greckim porządku alfabetycznym. W połączeniu z tłumaczeniem interlinearnym pozwala on wierzącym czytelnikom nie znającym języka greckiego na analizowanie gramatycznych i składniowych form nowotestamentowej greki.

Analogia Pisma. Jest to fraza używana do opisanego poglądu, że cała Biblia jest natchniona przez Boga i z tego powodu nie jest sprzeczna, tylko komplementarna. To wstępne założenie jest podstawą dla wykorzystywania paralelnych fragmentów w interpretacji tekstu biblijnego.

Antiocheńska, szkoła. Ta metoda interpretacji biblijnej rozwinęła się w Antiochii w Syrii w III w. n.e. jako reakcja na alegoryczną metodę powstałą w egipskiej Aleksandrii. Jej głównym celem była koncentracja na historycznym znaczeniu Biblii. Interpretowała Biblię tak jak zwykłą, ludzką literaturę. Szkoła ta zaangażowała się w spór dotyczący tego, czy Chrystus miał dwie natury (nestorianizm) czy jedną (w pełni Bóg i w pełni człowiek). Została nazwana heretycką przez Kościół Rzymskokatolicki i przeniesiona do Persji. Szkoła ta jednak miała niewielkie znaczenie. Jej podstawowe założenia hermeneutyczne przejęli później klasyczni reformatorzy protestancy (Luter i Kalwin).

Antropomorficzny. Oznacza „posiadający cechy łączone z istotami ludzkimi”. Terminu tego używa się na opisanie naszego religijnego języka dotyczącego Boga. Słowo to pochodzi od greckiego określenia oznaczającego ludzkość. Oznacza to, że mówimy o Bogu tak, jakby był człowiekiem. Bóg opisywany jest w fizycznych, socjologicznych i psychologicznych kategoriach odnoszących się do istot ludzkich (zob. Rdz 3:8; 1 Krl 22:19-23). Oczywiście jest to tylko analogia. Nie mamy jednak innych kategorii ani słów, których moglibyśmy użyć, niż ludzkie. Nasza znajomość Boga, choć prawdziwa, jest więc ograniczona.

Antytetyczny. Jest to jeden z trzech opisowych terminów używanych na określenie związku pomiędzy wersami hebrajskiej poezji. Odnosi się do wersów poezji, których znaczenie jest przeciwne (zob. Prz 10:1; 15:1).

Apokaliptyczna, literatura. Był to głównie, a być może nawet wyłącznie żydowski gatunek – tajny typ pisma używany podczas inwazji i okupacji Żydów przez obce światowe potęgi. Zakłada on, że osobowy, zbawiający Bóg stworzył świat i kontroluje światowe wydarzenia oraz że Izrael stanowi przedmiot Jego szczególnego zainteresowania i troski. Literatura ta obiecuje ostateczne zwycięstwo dzięki szczególnej Bożej interwencji.

Literatura ta jest dziwaczna i pełna symboli, zawiera wiele tajnych słów. Często wyraża prawdę za pomocą kolorów, liczb, wizji, snów, pośrednictwa aniołów, sekretnych słów-haseł oraz często ostrego dualizmu dobro-zło.

Niektóre przykłady tego rodzaju literackiego to (1) w ST: Ezechiel (rozdziały 36-48), Daniel (rozdziały 7-12), Zachariasz oraz (2) w NT: Mt 24; Mk 13; 2 Tes 2 i Apokalipsa.

Apologeta (Apologetyka). Słowo to pochodzi od greckiego rdzenia oznaczającego „obronę prawną”. Jest to konkretna dyscyplina w ramach teologii dążąca do przedstawiania dowodów i racjonalnych argumentów za chrześcijańską wiarą.

Arianizm. Ariusz był prezbiterem Kościoła w Aleksandrii w Egipcie na przełomie III i IV w. Potwierdzał on preegzystencję Jezusa, ale zaprzeczał Jego boskości (był zdania, że nie jest On tą samą istotą, co Ojciec), być może na podstawie Przysłów 8:22-31. Biskup Aleksandrii zakwestionował jego twierdzenia, rozpoczynając tym samym (w 318 r. n.e.) wieloletni spór. Arianizm stał się oficjalnym wyznaniem Kościoła Wschodniego. W 325 r. n.e. sobór w Nicei potępił Ariusza i potwierdził pełną równość i boskość Syna.

Arystoteles. Był jednym z filozofów starożytnej Grecji, uczniem Platona i nauczycielem Aleksandra Wielkiego. Jego wpływ do dzisiaj rozciąga się na wiele obszarów współczesnych badań. Jest tak dlatego, że podkreślał on wiedzę zdobywaną dzięki obserwacji i klasyfikacji, co stanowi jedno z założeń metody naukowej.

Autografy. Jest to nazwa nadana oryginalnym pismom Biblii. Te pierwotne, napisane ręcznie manuskrypty zaginęły – przetrwały tylko kopie kopii. Stąd bierze się wiele wariantów tekstowych w manuskryptach hebrajskich i greckich oraz starożytnych wersjach.

Autorytet Biblii. Termin ten stosowany jest w bardzo zawężonym znaczeniu. Definiuje się go jako zrozumienie tego, co pierwotny autor przekazywał w swoich czasach i zastosowanie tej prawdy do naszych czasów. Autorytet Biblii zazwyczaj definiowany jest jako postrzeganie samej Biblii jako naszego

jedyne miarodajnego przewodnika. Jednakże w świetle współczesnych niewłaściwych interpretacji ograniczyłem tę koncepcję do Biblii interpretowanej zgodnie z założeniami metody historyczno-gramatycznej.

Bezy, kodeks. Jest to grecki i łaciński manuskrypt z VI w. n.e. Oznacza się go symbolem „D”. Zawiera Ewangelie, Dzieje Apostolskie i niektóre listy ogólne. Stanowi podstawę dla „Textus Receptus” – głównej greckiej tradycji manuskryptów, na której bazuje Biblia Króla Jakuba.

Całość literacka. Odnosi się do podziału księgi biblijnej na główne myśli. Może składać się z kilku wersetów, akapitów lub rozdziałów. Jest to samodzielna całość skupiona wokół jednego głównego tematu.

Chrystocentryczny. Jest to termin opisujący centralne miejsce Jezusa. Używam go w połączeniu z koncepcją głoszącą, że Jezus jest Panem całej Biblii. Stary Testament wskazuje na Niego i to On jest jego wypełnieniem i celem (zob. Mt 5:17-48).

Dedukcyjna, metoda. Ta metoda logiczna lub sposób rozumowania przechodzi od ogólnych zasad do konkretnych zastosowań przy pomocy rozumu. Jest to przeciwieństwo rozumowania indukcyjnego, odzwierciedlającego metodę naukową, przechodzącą od zaobserwowanych szczegółów do ogólnych wniosków (teorii).

Dialektyczna, metoda. Jest to metoda rozumowania w której kwestie, które wydają się sprzeczne lub paradoksalne, związane są ze sobą napięciem, poszukująca wspólnej odpowiedzi uwzględniającej obie strony paradoksu. Wiele doktryn biblijnych połączonych jest w pary dialektyczne: predestynacja–wolna wola, pewność zbawienie–wytrwałość; wiara–uczynki; decyzja–uczniostwo; wolność chrześcijanina–odpowiedzialność chrześcijanina.

Diaspora. Jest to techniczny grecki termin, którym posługiwali się Żydzi z Palestyny na określenie innych Żydów mieszkających poza geograficznymi granicami Ziemi Obiecanej.

Dosłowna, metoda. Jest to inna nazwa skoncentrowanej na tekście i historycznej metody hermeneutyki z Antiochii. Oznacza to, że interpretacja zajmuje się zwykłym i oczywistym znaczeniem ludzkiego języka, nadal jednak biorąc pod uwagę występowanie języka alegorycznego.

Dowodzenie wersetami. Jest to praktyka polegająca na interpretowaniu Biblii opierającym się na cytowaniu wersetów z pominięciem ich bezpośredniego kontekstu lub szerszego kontekstu w ramach ich jednostki literackiej. Oddziela to fragmenty od zamysłu oryginalnego autora i często wiąże się z próbą poparcia osobistego zdania autorytetem Pisma.

Dynamiczna ekwiwalencja. Jest to teoria tłumaczenia Biblii. Tłumaczenie Pisma Świętego może być postrzegane na skali od „dosłowności”, gdzie każdemu hebrajskiemu lub greckiemu słowu musi odpowiadać słowo polskie, po „parafrazę”, w której tłumaczona jest tylko myśl, a oryginalne brzmienie i sformułowania nie są tak istotne. Pomiędzy tymi dwoma teoriami znajduje się „dynamiczna ekwiwalencja”, starająca się poważnie traktować oryginalny tekst, tłumacząca go jednak za pomocą nowoczesnych form gramatycznych i idiomów. Bardzo wyczerpujące omówienie tych różnych teorii tłumaczenia znaleźć można w książce Fee i Stuarta *How to Read the Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię, żeby odkryć całe jej bogactwo]*, s. 35 oraz we wprowadzeniu do Biblii TEV Roberta Bratchera.

Egzegeza. Jest to techniczne określenie praktyki interpretacji konkretnego fragmentu. Oznacza „wyprowadzanie” (z tekstu), co wskazuje na to, że naszym celem jest zrozumienie zamysłu pierwotnego autora w świetle tła historycznego, kontekstu literackiego, składni i współczesnego znaczenia słów.

Eisegeza. Jest to przeciwieństwo egzegezy. Jeśli egzegeza to „wyprowadzanie” zamysłu pierwotnego autora, termin ten wskazuje na „wprowadzanie” obcej idei lub opinii.

Eklektyzm. Określenie to stosowane jest w związku z krytyką tekstu. Odnosi się do praktyki wybierania fragmentów z różnych greckich manuskryptów w celu otrzymania tekstu, który ma być bliski pierwotnym autografom. Odrzuca on pogląd, że którakolwiek jednak rodzina manuskryptów greckich oddaje oryginały.

Etymologia. Jest to aspekt analizy słów dążący do ustalenia pierwotnego znaczenia słowa. Na podstawie tego źródłowego znaczenia łatwiej jest zidentyfikować jego szczególne zastosowania. W interpretacji główny nacisk nie pada na etymologię, tylko na współczesne znaczenie i stosowanie danego słowa.

Gatunek literacki. Odnosi się to do oddzielnych form, jakie może przyjmować ludzka komunikacja, takich jak poezja czy narracja historyczna. Termin ten oznacza różne typy literatury. Funkcją tego określenia jest podział form literackich na kategorie o wspólnych cechach: narracja historyczna, poezja, przypowieść, literatura apokaliptyczna oraz prawo. Każdy typ literatury ma, poza ogólnymi zasadami mającymi zastosowanie do całej pisanej literatury, także swoje własne, szczególne dla niego procedury hermeneutyczne.

Gnostycyzm. Większość naszej wiedzy na temat tej herezji pochodzi z pism gnostyckich z II w. Początki idei gnostyckich funkcjonowały już jednak w I w. (i wcześniej).

Niektóre wymienione założenia gnostycyzmu walentyńskiego i keryntiańskiego z II w. to: (1) współwieczność materii i ducha (ontologiczny dualizm). Materia jest zła, duch jest dobry. Bóg, który jest duchem, nie może być bezpośrednio zaangażowany w kształtowanie złej materii; (2) pomiędzy Bogiem a materią istnieją emanacje (eony lub poziomy anielskie). Ostatnim lub najniższym był JHWH Starego Testamentu, który uformował wszechświat (kosmos); (3) Jezus był emanacją taką jak JHWH, ale o wyższym poziomie – bliższą prawdziwemu Bogu. Niektórzy umieszczali Go na najwyższym poziomie, nadal jednak niższym od Boga i z pewnością nie uważali, żeby był wcielonym Bogiem (zob. J 1:14). Ponieważ materia jest zła, Jezus nie mógł mieć ludzkiego ciała i nadal być Bogiem. Był duchowym widmem (zob. 1 J 1:1-3; 4:1-6) oraz

(4) zbawienie osiągnięte jest przez wiarę w Jezusa oraz szczególną wiedzę, dostępną tylko szczególnym osobom. Wiedza (hasła) była niezbędna do przechodzenia przez niebiańskie sfery. W celu uzyskania dostępu do Boga wymagany był także żydowski legalizm.

Gnostycy fałszywi nauczyciele głosili dwa przeciwne systemy etyczne: (1) dla jednych styl życia był zupełnie oderwany od zbawienia. Dla nich zbawienie i duchowość zamykały się we wiedzy tajemnej (hasłach) pozwalających przechodzić przez sfery anielskie (eony); lub (2) dla innych styl życia był kluczowy dla zbawienia. Podkreślali ascetyczny styl życia jako dowód prawdziwej duchowości.

Hermeneutyka. Jest to techniczne określenie zasad rządzących egzegezą. Stanowi zarówno zestaw konkretnych wskazówek, jak i sztukę/dar. Hermeneutyka biblijna lub religijna zazwyczaj dzieli się na dwie kategorie: zasad ogólnych i szczególnych. Odnoszą się one do różnych typów literatury zawartych w Biblii. Każdy odmienny typ (rodzaj literacki) rządzony jest szczególnymi wskazówkami, dzieli jednak także pewne wspólne założenia i procedury interpretacji.

Idiom. Słowo to określa funkcjonujące w różnych kulturach frazy o wyspecjalizowanym znaczeniu niezwiązanym ze zwykłym znaczeniem poszczególnych terminów. Kilka współczesnych przykładów to: „rzucić grochem o ścianę”, „być nie w sosie” albo „i już po ptakach”. Biblia także zawiera tego typu frazy.

Indukcyjna, metoda. Jest to metoda logiki lub rozumowania przechodząca od szczegółów do całości. Jest to metoda empiryczna współczesnej nauki. Zasadniczo jest to podejście Arystotelesa.

Interlinearny. Jest to rodzaj narzędzia badawczego pozwalający tym, którzy nie czytają w danym języku biblijnym na analizowanie jego znaczenia i struktury. Polskie tłumaczenie umieszczone jest słowo pod słowem pod oryginalnym biblijnym językiem. Narzędzie to wraz z „leksykonem analitycznym” pozwala na odczytanie form i podstawowych definicji hebrajskich i greckich słów.

Jednostka literacka. Termin ten odnosi się do podziału księgi biblijnej na główne myśli. Jednostka taka może składać się z kilku wersetów, akapitów lub rozdziałów. Stanowi samodzielną jednostkę posiadającą centralny temat.

JHWH. Jest to związane z przymierzem imię Boga w Starym Testamencie. Jego definicja znajduje się w Wj 3:14. Jest to sprawcza forma hebrajskiego słowa „być”. Żydzi bali się wypowiadać to imię, aby nie uczynić tego nadaremno; dlatego też zastępowali je hebrajskim terminem Adonai, „pan”. Tak też jest ono tłumaczone na język polski.

Judaizm rabiniczny. Ten etap życia Żydów rozpoczął się w niewoli babilońskiej (586-538 r. p.n.e.). Ponieważ wpływ kapłanów i świątyni zanikł, lokalne synagogi stanęły w centrum żydowskiego życia. Te lokalne ośrodki żydowskiej kultury, wspólnoty, nabożeństw i studiowania Biblii zaczęły skupiać narodowe życie religijne. W czasach Jezusa „religia uczonych w piśmie” funkcjonowała równoległe do religii kapłanów. Po upadku Jerozolimy w 70 r. n.e. forma uczonych w piśmie, zdominowana przez faryzeuszy, kontrolowała kierunek, w którym szło żydowskie życie religijne. Charakteryzuje się on praktyczną, legalistyczną interpretacją Tory objaśnianej przez tradycję ustną (Talmud).

Kanon Muratoriego. Jest to lista kanonicznych ksiąg Nowego Testamentu. Powstała w Rzymie przed 200 r. n.e. Podaje tych samych dwadzieścia siedem ksiąg, co protestancki NT. Jasno pokazuje to, że lokalne Kościoły w różnych częściach Imperium Rzymskiego „praktycznie” ustaliły kanon przed wielkimi soborami Kościoła w IV w.

Kanon. Jest to określenie opisujące pisma, o których sądzi się, że są w wyjątkowy sposób natchnione. Stosuje się je zarówno do pism Starego, jak i Nowego Testamentu.

Komentarz. Jest to specjalistyczny typ książki badawczej. Informuje o ogólnym tle danej księgi biblijnej, a następnie próbuje wyjaśnić znaczenie każdej jej części. Niektóre komentarze skupiają się na zastosowaniu, inne zaś zajmują się tekstem w bardziej techniczny sposób. Książki te są pomocne, powinny być jednak wykorzystywane po przeprowadzeniu własnego wstępnego studium. Komentarze interpretatora nigdy nie powinny być przyjmowane bezkrytycznie. Zazwyczaj pomocne jest porównanie kilku komentarzy reprezentujących różne perspektywy teologiczne.

Konkordancja. Jest to rodzaj narzędzia badawczego do studiowania Biblii. Zawiera wszystkie wystąpienia każdego słowa w Starym i Nowym Testamencie. Można z niej korzystać na różne sposoby: (1) dla określenia hebrajskiego lub greckiego słowa, które zostało przetłumaczone słowem polskim; (2) dla porównywania fragmentów, w których użyto tego samego hebrajskiego lub greckiego słowa; (3) dla wykazania, gdzie dwa różne hebrajskie lub greckie terminy zostały przetłumaczone za pomocą tego samego polskiego słowa; (4) dla ukazania częstości stosowania pewnych słów w pewnych księgach lub przez pewnych autorów; (5) jako pomoc w znalezieniu jakiegoś fragmentu w Biblii (zob. Walter Clark, *How to Use New Testament Greek Study Aids* [*Jak korzystać z pomocy do studiowania greckiego Nowego Testamentu*], s. 54-55).

Krytyka tekstu. Jest to badanie manuskryptów Biblii. Krytyka tekstu jest niezbędna, ponieważ nie dysponujemy oryginałami, a kopie różnią się między sobą. Dąży ona do wyjaśniania tych różnic i przybliżenia się (w miarę możliwości) do pierwotnego brzmienia autografów Starego i Nowego Testamentu. Często zwana jest „niższą krytyką”.

Legalizm. Postawa ta charakteryzuje się nadmiernym naciskiem na zasady lub rytuały. Ma tendencję do polegania na przestrzeganiu przez człowieka zasad w celu uzyskania Bożej akceptacji. Skłania się ku umniejszaniu znaczenia więzi i wyolbrzymiania dokonań, podczas gdy i jedno, i drugie stanowi ważny aspekt opartej na przymierzu relacji pomiędzy świętym Bogiem a grzeszną ludzkością.

Literatura mądrościowa. Był to powszechny gatunek literacki na starożytnym bliskim wschodzie (i w świecie współczesnym). Zasadniczo stanowił on próbę pouczenia nowego pokolenia

i przekazania mu wskazówek, jak osiągnąć życiowe powodzenie, za pośrednictwem poezji, przypowieści lub eseju. Kierowany był bardziej do jednostki, niż społeczeństwa jako zbiorowości. Nie posługiwał się nawiązaniami do historii, opierał się jednak na życiowych doświadczeniach i obserwacji. Księgi Biblii od Hioba po Pieśń nad Pieśniami zakładają obecność i cześć oddawaną JHWH, ale ten religijny światopogląd nie jest za każdym razem wyraźnie widoczny w każdym ludzkim doświadczeniu.

Jako gatunek literacki literatura mądrościowa stwierdzała ogólne prawdy. Nie nadaje się ona jednak do zastosowania w każdej konkretnej sytuacji. Są to ogólne stwierdzenia, które nie zawsze odnoszą się do każdego poszczególnych okoliczności.

Mędrcy ci mieli odwagę zadawać trudne życiowe pytania. Często podważali tradycyjne poglądy religijne (Hiob i Eklezjastes). Zapewniają równowagę i napięcie z łatwymi odpowiedziami na życiowe tragedie.

Manuskrypt. Termin ten odnosi się do różnych kopii greckiego Nowego Testamentu. Zazwyczaj dzieli się je na poszczególne typy ze względu na (1) materiał, na którym zostały zapisane (papierus, skóra) lub (2) formę samego pisma (duże litery lub pismo ciągłe). Skraca się je jako „MS” w liczbie pojedynczej lub jako „MSS” w liczbie mnogiej.

Metonimia. Jest to figura retoryczna, w której nazwa jednej rzeczy wykorzystywana jest do reprezentowania czegoś innego z nią związanego. Np. „czajnik się gotuje” w rzeczywistości oznacza „woda w czajniku się gotuje”.

Natchnienie. Jest to koncepcja głosząca, że Bóg przemówił do ludzkości, prowadząc autorów Biblii do dokładnego i jasnego zapisania Swojego objawienia. Pełna idea zazwyczaj wyrażana jest w trzech terminach: (1) objawienie – Bóg wkroczył w ludzką historię; (2) natchnienie – dał ludzkości właściwą interpretację Swoich działań i ich znaczenie konkretnym wybranym ludziom, aby zapisali je dla ludzkości; oraz (3) oświecenie – dał Swojego Ducha, aby pomagał ludzkości zrozumieć Jego objawienie.

Nestorianizm. Nestoriusz był patriarchą Konstantynopola w V w. naszej ery. Wykształcony w Antiochii w Syrii, twierdził, że Jezus miał dwie natury: jedną w pełni ludzką i jedną w pełni boską. Pogląd ten odbiegał od ortodoksyjnego spojrzenia aleksandryjskiego, zakładającego jedną naturę. Głównym zagadnieniem zajmującym Nestoriusza był tytuł „Matka Boska” nadany Maryi. Nestoriuszowi sprzeciwił się Cyryl z Aleksandrii, a także, w dorozumiany sposób, jego własne antiocheńskie wykształcenie. Antiochia była centrum historyczno-gramatyczno-tekstualnego podejścia do interpretacji biblijnej, podczas gdy Aleksandria została centrum czworakiej (alegorycznej) szkoły interpretacji. Nestoriusz został w końcu pozbawiony urzędu i wygnany.

Niższa krytyka. Zob. „krytyka tekstu”.

Objawienie w przyrodzie. Jest to jedna z kategorii Bożego objawienia się człowiekowi. Obejmuje naturalny porządek (Rz 1:19-20) oraz świadomość moralną (Rz 2:14-15). Jest o nim mowa w Ps 19:2-7 oraz w Rz 1-2. Jest ono czymś innym niż szczególne objawienie, będące konkretnym objawieniem się Boga w Biblii i doskonałym objawieniem w Jezusie z Nazaretu.

Ta kategoria teologiczna jest ponownie podkreślana przez ruch „starej ziemi” wśród chrześcijańskich naukowców (np. Hugh Ross). Posługują się oni nią, aby twierdzić, że wszelka prawda jest prawdą Bożą. Natura jest otwartymi drzwiami do poznania Boga; różni się od szczególnego objawienia (Biblii). Daje współczesnej nauce swobodę badania naturalnego porządku. Moim zdaniem jest to wspaniała nowa możliwość bycia świadectwem dla nowoczesnego świata zachodniej nauki.

Objawienie. Jest to nazwa koncepcji głoszącej, że Bóg przemówił do ludzkości. Pełna idea zazwyczaj wyrażana jest w trzech terminach: (1) objawienie – Bóg wkroczył w ludzką historię; (2) natchnienie – dał ludzkości właściwą interpretację Swoich działań i ich znaczenie konkretnym wybranym ludziom, aby zapisali je dla ludzkości; oraz (3) oświecenie – dał Swojego Ducha, aby pomagał ludzkości zrozumieć Jego objawienie.

Obraz świata i światopogląd. Są to pokrewne terminy. Oba stanowią koncepcje filozoficzne odnoszące się do stworzenia. Termin „obraz świata” odnosi się do tego, „jak” odbyło się stworzenie, podczas gdy „światopogląd” mówi o tym, „Kto” go dokonał. Terminy te wiążą się z interpretacją, że Rodzaju 1-2 mówi przede wszystkim o Osobie, która dokonała dzieła stworzenia, a nie sposobie, w jaki to zrobiła.

Opisowy język. Termin ten stosowany jest w związku z idiomami występującymi w Starym Testamencie. Opisuje on nasz świat w kategoriach tego, jak przedstawia się on naszym pięciu zmysłom. Nie jest to naukowy opis – i nie był jako taki zamierzony.

Oświecenie. Jest to nazwa nadana koncepcji głoszącej, że Bóg przemówił do ludzkości. Pełna idea zazwyczaj wyrażana jest w trzech terminach: (1) objawienie – Bóg wkroczył w ludzką historię; (2) natchnienie – dał ludzkości właściwą interpretację Swoich działań i ich znaczenie konkretnym wybranym ludziom, aby zapisali je dla ludzkości; oraz (3) oświecenie – dał Swojego Ducha, aby pomagał ludzkości zrozumieć Jego objawienie.

Papirus. Jest to rodzaj materiału piśmienniczego pochodzącego z Egiptu. Wytwarza się go z rzecznej trzciny. Jest to materiał, na którym zapisane są nasze najstarsze kopie greckiego Nowego Testamentu.

Paradoks. Odnosi się do zestawu prawd, które wydają się sprzeczne, a jednak wszystkie są prawdziwe – chociaż występuje pomiędzy nimi napięcie. Składają się one naprawdę, przedstawiając ją z przeciwnych stron. Wiele prawd biblijnych przedstawionych zostało jako paradoksalne (lub dialektyczne) pary. Prawdy biblijne nie są samotnymi gwiazdami, tylko konstelacjami stworzonymi z ich zbiorów.

Parafraza. Jest to nazwa teorii tłumaczenia Biblii. Tłumaczenie Pisma Świętego postrzegać można jako ciągłość pomiędzy odpowiednikami „słowo w słowo”, w których każdemu hebrajskiemu lub greckiemu słowu odpowiadać musi jedno słowo polskie, po „parafrazę”, tłumaczącą tylko myśl z mniejszą uwagą poświęconą oryginalnemu brzmieniu lub użytym sformułowaniom. Pomiędzy tymi dwoma teoriami znajduje się „dynamiczna ekwiwalencja”, dążąca do poważnego traktowania tekstu źródłowego, tłumacząca go jednak za pomocą nowoczesnych form gramatycznych i idiomów. Pomocne omówienie różnych teorii tłumaczenia znaleźć można w książce Fee i Stuarta *How to Read the Bible For All Its Worth [Jak czytać Biblię, żeby odkryć całe jej bogactwo]*, s. 35.

Paralelne fragmenty. Są częścią koncepcji głoszącej, że cała Biblia pochodzi od Boga i dlatego sama najlepiej interpretuje i równoważy paradoksalne prawdy. Jest to także pomocne w usiłowaniu zinterpretowania niejasnych lub wieloznacznych fragmentów. Paralelne fragmenty pomagają także znaleźć najbardziej wyraźną wypowiedź na dany temat, a także wszelkie inne biblijne aspekty danego zagadnienia.

Pierwotny autor. Oznacza to rzeczywistych autorów Pisma Świętego.

Platon. Był jednym z filozofów starożytnej Grecji. Jego filozofia wywarła duży wpływ na wczesny Kościół za pośrednictwem uczonych z Aleksandrii w Egipcie, a później przez Augustyna. Platon twierdził, że wszystko na ziemi jest iluzoryczne, że jest tylko kopią duchowego archetypu. Teolodzy zrównali później platońskie „formy/idee” ze sferą duchową.

Pole semantyczne. Odnosi się do pełnego zakresu znaczeń powiązanych z danym słowem. Zasadniczo składają się na nie różne konotacje, z którymi łączy się to słowo w różnych kontekstach.

Rodzaj literacki. Termin ten oznacza różne typy literatury. Dzieli formy literackie na kategorie o wspólnych cechach, takie jak narracja historyczna, poezja, przypowieść, literatura apokaliptyczna czy prawodawstwo.

Septuaginta. Jest to nazwa greckiego tłumaczenia hebrajskiego Starego Testamentu. Według tradycji została napisana w ciągu siedemdziesięciu dni przez siedemdziesięciu żydowskich uczonych na potrzeby biblioteki w egipskiej Aleksandrii. Tradycyjna data sytuuje jej powstanie około roku 250 p.n.e. (w rzeczywistości ukończenie tłumaczenia mogło zająć ponad sto lat). Jest to ważne tłumaczenie, ponieważ (1)

jest starożytnym tekstem, który możemy porównywać z masoreckim tekstem hebrajskim; (2) ukazuje stan żydowskiej interpretacji w III i II w. p.n.e.; (3) zawiera żydowskie rozumienie Mesjasza przed odrzuceniem Jezusa. Oznaczana jest skrótem „LXX”.

Składnia. Odnosi się do struktury zdania. Opisuje to, na jakie sposoby części zdania układane są w pełne myśli.

Stronniczość. Jest to termin opisujący silną skłonność w kierunku jakiejś rzeczy lub punktu widzenia. Jest to mentalność, w której bezstronność dotycząca konkretnej rzeczy lub punktu widzenia jest niemożliwa. Jest to postawa cechująca się uprzedzeniem.

Synajski, kodeks. Jest to grecki manuskrypt z IV w. n.e. Został odnaleziony przez niemieckiego uczonego, Tischendorfa, w klasztorze św. Katarzyny na Górze Mojżesza – tradycyjnej górze Synaj. Manuskrypt ten oznacza się pierwszą literą hebrajskiego alfabetu, zwaną „alef” [א]. Zawiera zarówno Stary, jak i Nowy Testament w całości. Jest to jeden z najstarszych odnalezionych manuskryptów pisanych uncją.

Synonimy. Wyrażenie to odnosi się do terminów o takim samym lub bardzo podobnym znaczeniu (choć w rzeczywistości nie ma dwóch słów, których pola semantyczne zupełnie by się pokrywały). Określenia te są tak bliskoznaczne, że w zdaniu można stosować je zamiennie bez utraty znaczenia. Synonimem nazywa się też jedną z trzech form hebrajskiego paralelizmu poetyckiego. W tym znaczeniu odnosi się do dwóch wersów poezji wyrażających tę samą prawdę (zob. Ps 103:3).

Syntetyczny. Jest to jeden z trzech terminów opisujących typy hebrajskiej poezji. Odnosi się on do wersów budujących jeden na drugim w znaczeniu kumulatywnym, zwanych czasem „kulminacyjnymi” (zob. Ps 19:8-10)

Talmud. Jest to tytuł kodyfikacji żydowskiej tradycji ustnej. Żydzi wierzą, że została ona przekazana ustnie przez Boga Mojżeszowi na Górze Synaj. W rzeczywistości wydaje się to być zbiorowa mądrość wieków żydowskich nauczycieli. Istnieją dwie pisemne wersje Talmudu: babiloński oraz krótszy, niedokończony palestyński.

Tekst masorecki. Odnosi się do hebrajskich manuskryptów Starego Testamentu z VIII w. n.e. stworzonych przez pokolenia żydowskich uczonych. Zawierają one kropki oznaczające samogłoski i inne adnotacje w tekście. Tekst masorecki stanowi podstawowy tekst dla angielskiego Starego Testamentu. Jego tekst został historycznie potwierdzony przez hebrajskie manuskrypty, w szczególności przez księgę Izajasza znaną ze zwojów znad Morza Martwego. Oznaczany jest on symbolem „MT”.

Teologia systematyczna. Jest to etap interpretacji próbujący relacjonować prawdy biblijne w ujednolicony i racjonalny sposób. Jest to logiczne – w przeciwieństwie do czysto historycznego – przedstawienie chrześcijańskiej teologii według różnych kategorii (Bóg człowiek, grzech, zbawienie, itp.).

Textus Receptus. Określenie to przyłgnęło do greckiego wydania NT w 1633 przez Elzevira. Zasadniczo jest to forma greckiego NT, która została utworzona na podstawie kilku późnych manuskryptów greckich i łacińskich wersji Erazma z Rotterdamu (1510-1535), przez Stefanusa (1546-1559) i Elzevira (1624-1678). W książce *An Introduction to the Textual Criticism of the New Testament* [Wprowadzenie do krytyki tekstu Nowego Testamentu], s. 27, A. T. Robertson pisze: „tekst bizantyjski to praktycznie rzecz biorąc Textus Receptus”. Tekst bizantyjski jest najmniej wartościową z trzech rodzin wczesnych manuskryptów greckich (zachodnia, aleksandryjska i bizantyjska). Zawiera nagromadzenie błędów stuleci ręcznie kopiowanych tekstów. A. T. Robertson stwierdza jednak również, że „Textus Receptus zachował dla nas właściwie wierny tekst” (s. 21). Ta tradycja manuskryptów greckich (szczególnie trzecie wydanie Erazma z 1522) stanowi podstawę Biblii Króla Jakuba z 1611 roku.

Tora. Jest to hebrajskie określenie oznaczające „nauczanie”. Termin ten stał się oficjalnym tytułem pism Mojżesza (od Księgi Rodzaju po Powtórzonego Prawa). Dla Żydów jest to najbardziej autorytatywna część kanonu hebrajskiego.

Typologiczny. Jest to wyspecjalizowany typ interpretacji. Zazwyczaj polega na odnajdywaniu prawd Nowego Testamentu w starotestamentowych fragmentach za pośrednictwem analogicznego symbolu. Ta kategoria hermeneutyki była istotnym elementem metody aleksandryjskiej. Z powodu nadużyć wiążących się z tym typem interpretacji należy ograniczyć jego zastosowanie do konkretnych przykładów odnotowanych w Nowym Testamencie.

Uduchawianie. Termin ten jest równoznaczny z alegoryzowaniem w znaczeniu usunięcia historycznego i literackiego kontekstu danego fragmentu i interpretowania go na podstawie innych kryteriów.

Watykański, kodeks. Jest to grecki manuskrypt z IV w. n.e. Został odnaleziony w bibliotece Watykanu. Pierwotnie zawierał całość Starego Testamentu, Apokryfów oraz Nowego Testamentu. Niektóre części jednak zaginęły (Księga Rodzaju, Psalmi, List do Hebrajczyków, Listy Pasterskie, List do Filemona i Apokalipsa). Jest to bardzo pomocny manuskrypt jeżeli chodzi o określanie pierwotnego brzmienia autografów. Oznaczany jest dużą literą „B”.

Wieloznaczność. Odnosi się do niepewności co do pisemnego dokumentu, która powstaje, kiedy możliwe są dwa lub więcej znaczeń albo kiedy odnosi się on do dwóch lub więcej kwestii na raz. Możliwe, że Jan celowo posługiwał się wieloznacznością (dwuznaczniki).

Wulgata. Jest to nazwa łacińskiego tłumaczenia Biblii Hieronima. Stała się ona podstawowym lub „powszechnym” tłumaczeniem Kościoła Rzymskokatolickiego. Została sporządzona około roku 30 n.e.

Wyższa krytyka. Jest to procedura interpretacji biblijnej skupiająca się na tle historycznym oraz strukturze literackiej określonej księgi biblijnej.

Założenie wstępne. Odnosi się to do naszego tendencyjnego postrzegania danej sprawy. Często wyrabiamy sobie opinie i osądy o różnych kwestiach zanim zwrócimy się do samego Pisma. Skłonność ta zwana jest także stronniczością, stanowiskiem a priori lub domniemaniem.

Zaściankowość. Odnosi się do uprzedzeń związanych z lokalnym tłem teologicznym/kulturowym. Nie dostrzega ona pozakulturowej natury prawdy biblijnej i jej zastosowania.

Zwoje znad Morza Martwego. Jest to seria starożytnych tekstów napisanych w języku hebrajskim i aramejskim, które zostały znalezione w pobliżu Morza Martwego w 1947 roku. Stanowiły one religijne biblioteki sekciarskiego judaizmu z I w. Presja rzymskiej okupacji oraz wojny zelockie z lat 60. skłoniły członków sekty do ukrycia zwojów w hermetycznie zamkniętych naczyniach ceramicznych w jaskiniach lub dziurach. Pisma te pomogły nam zrozumieć tło historyczne Palestyny w I w. i potwierdziły tekst masorecki jako bardzo dokładny – przynajmniej wstecz do wczesnych lat p.n.e. Oznaczane są skrótem „DSS”.

ANEKS 4

OŚWIADCZENIE NATURY DOKTRYNALNEJ

Nie zależy mi zbytnio na oświadczeniach doktrynalnych albo na wyznaniach wiary. Wolę opierać się na samym Piśmie Świętym. Zdaję sobie jednak sprawę, że przedstawienie wyznania wiary tym, którzy mnie nie znają pozwoli na ocenę mojej perspektywy doktrynalnej. W naszych czasach, tak obfitujących w błędy i oszustwa teologiczne, zdecydowałem się na przedstawienie krótkiego streszczenia mojej teologii.

1. Biblia, zarówno Stary, jak i Nowy Testament, jest natchnionym, nieomylnym, miarodajnym, wiecznym Słowem Bożym. Jest Bożym objawieniem zapisanym przez ludzi pod nadprzyrodzonym prowadzeniem. Jest naszym jedynym źródłem jasnej prawdy o Bogu i Jego zamysłach. Jest też jedynym źródłem wiary i praktyki dla Jego Kościoła.

2. Istnieje tylko jeden odwieczny Bóg, Stwórca i Odkupiciel. Stworzył On wszystko, co widzialne i niewidzialne. Objawił się jako kochający i troskliwy, choć cechuje się też bezstronnością i sprawiedliwością. Objawił się w trzech oddzielnych osobach: w Ojcu, Synu i Duchu. Są to rzeczywiście oddzielne osoby, lecz o tej samej wspólnej naturze.

3. Bóg aktywnie włada swoim światem. Ma zarówno wieczny i niezmienny plan dla swojego stworzenia, jak i plan dotyczący jednostki, dopuszczający wolną wolę człowieka. Nic się nie dzieje bez Bożej wiedzy i przyzwolenia, pozostawia On jednak aniołom i ludziom prawo do osobistych wyborów. Jezus jest Wybranym Ojca i w Nim wszyscy są potencjalnie wybrani. Bóg zna przyszłe wydarzenia, lecz nie ogranicza to ludzi do z góry określonego scenariusza. Wszyscy jesteśmy odpowiedzialni za swoje myśli i czyny.

4. Ludzie, choć stworzeni na Boży obraz i wolni od grzechu, wybrali bunt przeciwko Bogu. Jakkolwiek Adam i Ewa byli kuszeni przez nadprzyrodzonego sprawcę, to jednak ponieśli odpowiedzialność za swoje rozmyślne skoncentrowanie na sobie. Ich bunt wywarł wpływ na ludzkość i stworzenie. Każdy z nas potrzebuje Bożego miłosierdzia i łaski, zarówno ze względu na nasz zbiorowy stan w Adamie, jak i na swój wolny akt osobistego buntu.

5. Bóg przewidział drogę przebaczenia i przywrócenia upadłej ludzkości do jej poprzedniego stanu. Jezus Chrystus, jedyny Syn Boży, stał się człowiekiem, przeżył życie bez grzechu i poprzez swoją zastępczą śmierć poniósł karę za grzech ludzkości. Jest On jedyną drogą do odnowienia i łączności z Bogiem. Nie ma innego sposobu osiągnięcia zbawienia poza wiarą w dzieło dokonane przez Niego.

6. Każdy z nas musi osobiście przyjąć Boży dar przebaczenia i odnowienia w Jezusie. Polega to na wolnym akcie zaufania Bożym obietnicom w Jezusie i odwrócenia się od świadomego grzechu.

7. Wszyscy otrzymujemy pełne przebaczenie i odnowienie dzięki naszej wierze w Chrystusa i nawróceniu. Dowodem jednak na tę nową relację jest przemienione i przemieniające się życie. Bożym celem dla ludzkości jest nie tylko niebo kiedyś, lecz podobieństwo do Chrystusa już teraz. Ci, którzy są naprawdę odkupieni, choć czasem grzeszą, trwają w wierze i nawracają się przez całe życie.

8. Duch Święty jest „drugim Jezusem”. Jest obecny na świecie, aby prowadzić zagubionych do Chrystusa i kształtować podobieństwo do Niego w zbawionych. Dary Ducha są udzielane w momencie zbawienia. Jest to uczestnictwo ciała Jezusa, czyli Kościoła, w życiu i służbie Jezusa. Dary te, które są zasadniczo postawami i motywacjami Jezusa, zawsze wypływają z owocu Ducha. Duch działa w naszych czasach tak samo, jak działał w czasach biblijnych.

9. Ojciec ustanowił zmartwychwstałego Jezusa Chrystusa Sędzią wszystkich rzeczy. Powróci On na ziemię, aby osądzić rodzaj ludzki. Ci, którzy zawierzili Jezusowi i których imiona zapisane są w księdze życia Baranka, w chwili Jego przyjścia otrzymają na wieki ciało uwielbione. Będą z Nim na zawsze. Ci jednak, którzy nie odpowiedzieli na Bożą prawdę, będą wiecznie oddzieleni od radości wspólnoty z Trójjedynym Bogiem. Zostaną potępieni razem z diablem i jego aniołami.

Z pewnością nie poruszyłem tu wielu kwestii, mam jednak nadzieję, że przedstawiłem Czytelnikowi teologiczny charakter mojego serca. Podoba mi się poniższa sentencja:

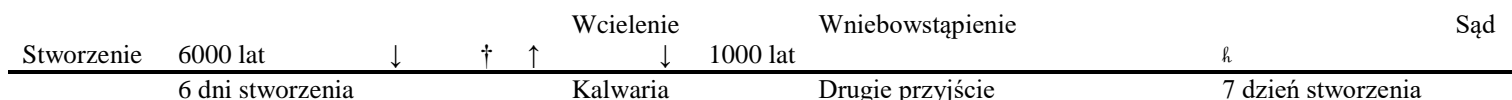
„W sprawach kluczowych — jedność, w pobocznych — wolność, we wszystkim zaś miłość”.

POGLĄDY NA TEMAT DRUGIEGO PRZYJŚCIA CHRYSYTA

WPROWADZENIE

- A. Temat ten jest przedmiotem wielu sporów.
- B. Nie jest pewne „jak”, nie jest pewne „kiedy”, ale pewne jest, że to nastąpi!
- C. Skąd pochodzą twoje poglądy na ten temat?
- D. Jaki jest cel drugiego przyjścia Chrystusa?
- E. Czy Biblia naucza systematycznej eschatologii?
- F. Dlaczego w naszych czasach tak bardzo interesujemy się drugim przyjściem Chrystusa?
- G. Wszystkie teorie na temat fizycznego powrotu Jezusa są poglądami konserwatywnymi.

PREMILLENARYZM WCZESNEGO KOŚCIOŁA (premillenaryzm historyczny)

Założenia wstępne

1. Historia Ziemi jest analogiczna do siedmiu dni stworzenia (List Barnaby, Ireneusza, Metodego)

2. Każdy dzień oznacza 1000 lat (2 P 3:8; Ps 90:4)

Zwolennicy

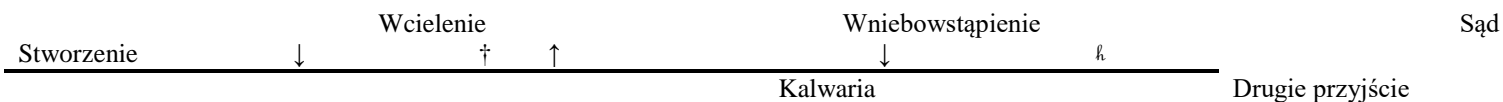
1. Papiasz z Hierapolis, Ireneusz z Lyonu, Justyn Męczennik, Tertulian, Hipolit Rzymski, Metodego

2. George Ladd (premillenaryzm historyczny)

Mocne strony

1. Przed paruzją muszą nastąpić pewne wydarzenia:
- a. Ewangelia głoszona wszystkim narodom (Mt 24:14)
 - b. nawrócenie Izraela (Rz 11:25ff)
 - c. wielkie odstępstwo (Mt 24:10; 2 Tes 2:3)
 - d. wielki ucisk (Mt 24:21)
 - e. objawienie człowieka grzechu – antychrysta (2 Tes 2:3)
- Widoczne, uniwersalne pochwylenie i przyjście

AMILLENARYZM (spełnione lub zapoczątkowane millenium)

Założenia wstępne

1. Kościół jest duchowym Izraelem (Ga 3:9,29; 6:16; Rz 2:5,9,28-29; Ap 1:6; 1 P 3:6)

2. Jedno Przymierze (Stare i Nowe, Rz 4 – Paweł jako

Zwolennicy

1. Niektórzy ojcowie wczesnego Kościoła

2. Augustyn

Mocne strony

1. Zwycięstwo zdobyte na Golgocie, a nie w czasie millenium

2. Szatan jest związany teraz

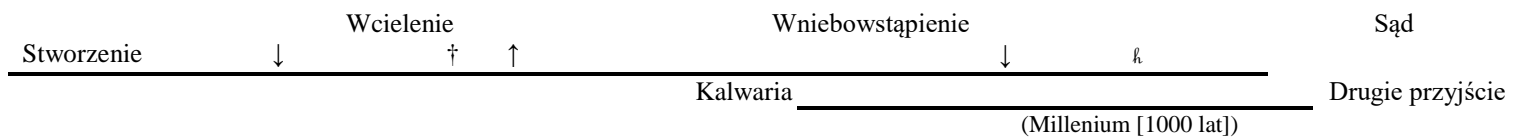
przykład usprawiedliwienia z wiary podaje Abrahama)

3. Królestwo Chrystusa nie jest ziemskie (J 18:36)
4. Jedno drugie przyjście
Jedno zmartwychwstanie
Jeden sąd
Wieczne Królestwo

3. Zwingli
4. Kalwin (prezbiterianizm)
5. Ray Summers (baptyzm)
6. Jay Adams (tradycja reformowana)
7. Większość Kościołów Chrystusowych

3. Jedność Bożego planu odkupienia

POSTMILLENARYZM (millenium teraz)

Założenia wstępne

1. Ludzkie wysiłki zaprowadzą Królestwo (2 P 3:12; Mt 6:10)
2. Wszystko zmierza ku lepszemu

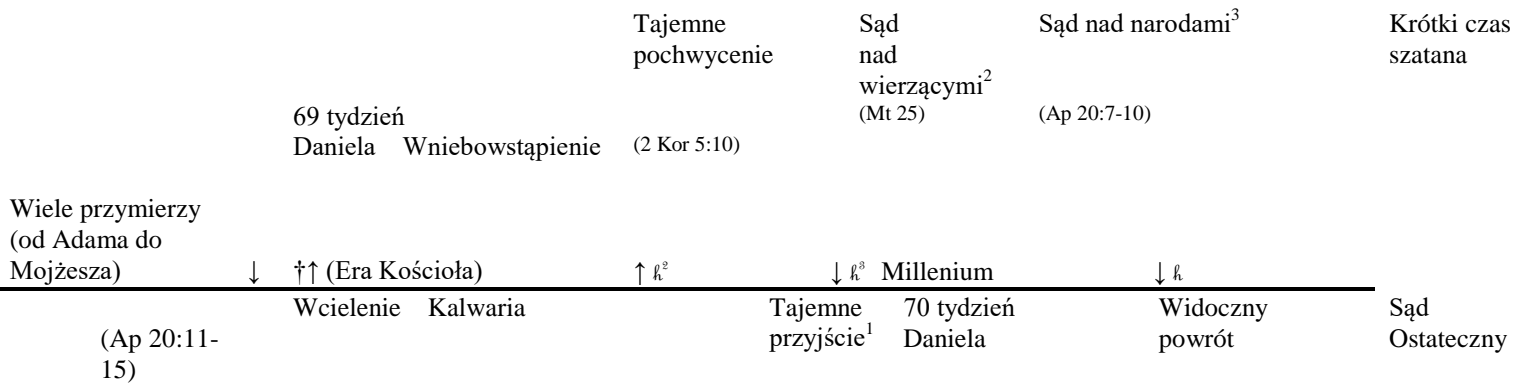
Zwolennicy

1. Jonathan Edwards
2. A.H. Strong
3. W.T. Conner
4. Większość dziewiętnastowiecznych uczonych

Mocne strony

1. Poważne traktowanie drugiego przyjścia Chrystusa
2. Udział człowieka w Bożym planie
3. Optymizm w kwestii współczesnej kultury

PREMILLENARYZM DYPENSACJONALNY

¹Są trzy spojrzenia na tajemne przyjście:

- 1) Pretrybulacjonizm
- 2) Midtrybulacjonizm
- 3) Posttrybulacjonizm

²Sąd nad wierzącymi (2 Kor 5:10)

³Sąd nad narodami (Mt 25)

Założenia wstępne

1. Biblia podzielona jest na siedem różnych dyspensacji
2. Dosłowne wypełnienie każdego proroctwa ST danego Izraelowi
3. Zupełna odrębność Kościoła i Izraela. Kościół jest „planem B” Boga po tym, jak Żydzi odrzucili Jezusa jako Mesjasza
4. Kościół zostanie w tajemnicy pochwycony przed uciskiem. Po rozdziale 5 Apokalipsa jest żydowska.
5. NT interpretowany w świetle proroctw ST

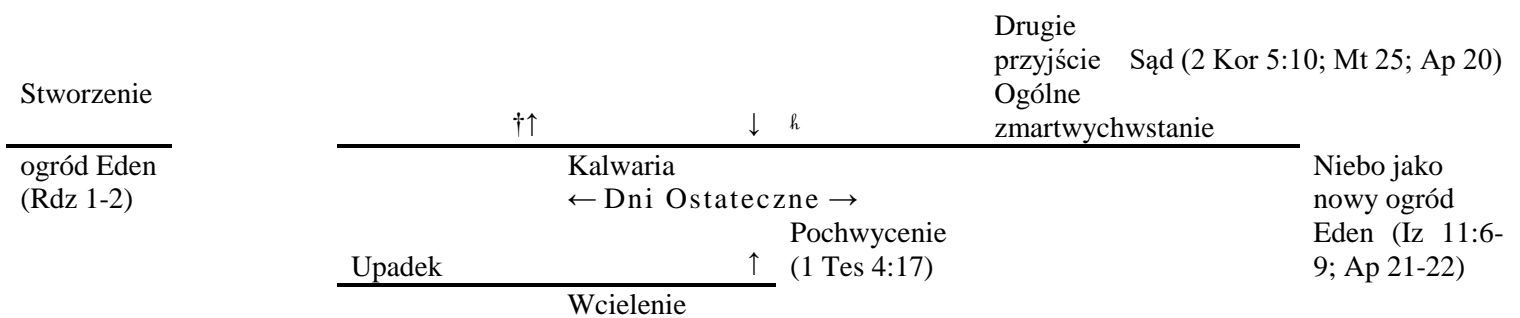
Zwolennicy

1. John Darby (bracia plymuccy)
2. Clarence Larkin
3. D. L. Moody
4. C. I. Scofield (Reference Bible)
5. Dallas Seminary (Pentecost, Ryrie, Walvoord)
6. W. A. Criswell (południowi baptyści)
7. Hal Lindsey
8. Tim LaHaye
9. Kościoły Biblijne (Dallas Seminary)

Mocne strony

1. Poważne traktowanie biblijnych proroctw (szczególnie Daniela)
2. Powrót w każdej chwili (Mt 24:40-42)

PRZYPUSZCZENIA BOBA (premillenaryzm historyczny/posttrybulacjonizm/nimillenaryzm)

Założenia wstępne

1. Jeden Plan (Rdz 3:15)
2. Jedność ludu Bożego (Rz 2:28-29; Ga 3:29; 6:16)
3. Apokaliptyczna natura Księgi Daniela, Ezechiela i Apokalipsy (rodzaj literacki)
4. ST widział jedno przyście (dwie ery)
5. Jedno widoczne przyście (Mt 24:27)
Jedno pochwycenie (1 Tes 4:13-18)
Jedno zmartwychwstanie
Jeden sąd (Mt 25; Ap 20)
Wieczne Królestwo

Dialektyczne napięcia

1. Pomiędzy modelami prorockimi Starego Przymierza a modelami apostołskimi Nowego Przymierza
2. Pomiędzy biblijnym monoteizmem (jeden Bóg dla wszystkich) a wybraniem Izraela
3. Pomiędzy warunkowym aspektem biblijnych przymierzy i obietnic („jeśli..., to...”) a Bożą bezwarunkową wiernością i zaangażowaniem w odkupienie upadłej ludzkości
3. Pomiędzy bliskowschodnimi rodzajami literackimi a współczesnymi zachodnimi modelami literackimi
4. Pomiędzy Królestwem Bożym jako teraźniejszym, ale przyszłym
5. Pomiędzy wiarą w niedługie przyście Chrystusa a przekonaniem, że najpierw muszą nastąpić pewne wydarzenia

Wnioski

1. Jan Kalwin powiedział o Apokalipsie: „Tylko Bóg wie, co to znaczy”.
2. Nie ma jednej zatwierdzonej lub wyznawanej przez większość opinii na temat drugiego przyjścia Chrystusa.
3. Każde pokolenie wierzących włącza Biblię w swoje własne okoliczności historyczne i kulturowe.
4. NT nie przedstawia eschatologii systematycznej. Prawda jest objawiana, abyśmy byli „gotowi” i „czynni”.
5. Tylko konserwatyści kłócą się o tę kwestię.
6. Oczekiwanie na drugie przyjście Chrystusa za naszego życia jest nadzieją, zachętą i motywacją dla każdego pokolenia wierzących (Mk 13:33-37).

**Copyright © 2000 Bob Utley
Marshall, TX, BIBLE LESSONS INTERNATIONAL
Wszelkie prawa zastrzeżone.**

APOKALIPSA

*Nieco przeraża mnie
to zagadkowe objawienie,
wzbudzając też ciekawość
i wyobraźni poruszenie.
Lecz wiem, że uważać muszę
odczytując jej przesłanie,
dogmatyzmu wszelkiego się ustrzec
o egzegezę mieć staranie.
Jej język pełen jest symboli
jakże wieloznacznych
traktując go dowolnie
otrzymam sens opaczny.
I gatunku literackiego
nie mogę bagatelizować
Wszelkie słuszne odpowiedzi
do kieszeni muszę schować.
Mam nadzieję usłyszeć słowa
które mój Ojciec do mnie mówi
oczekując paruzji przyjscia
zwiastować Go wśród ludzi.
Wiedzieć, że w codziennych zmaganiach
z moją ziemską dolą
Bóg zwycięża, Bóg króluje,
i ma wszystko pod kontrolą.*

Pat Bergeron 21.07.1999